ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
SAMEDI
1er FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.040 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.040

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Օրան քաղաքին մէջ, Յունուար 30-ին, սպաննուած է Հանդրատեան կոչուած զօրավար մը, մինչ Ալժէրի մէջ կը կատարուէր Պենհամուտայի (սենտիքային սպաննուած պարագլուխը) յուղարկաւորութիւնը: Փարիզի մէջ ալ, քաղաքական դասը դուրս կ'ելլէ իր լռութենէն եւ Նախկին Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն յայտարարած է որ խաղաղասէրները պէտք է մասնակցին Ալժերիոյ յառաջիկայ ընտրութիւններուն, բացի անոնցմէ որոնք որեւէ կապ ունին ահաբեկիչներուն հետ:

ԺԵՐՆԱՐ ՔՈՒՇՆԷՐ հրաժարեցաւ եւրոխորհրդարանական ընտրութիւններուն ներկայանալէ: Բացայայտ կերպով ոչ մէկ ընտրաշրջան հաւանեցաւ իր թեկնածութեան, Շառանթ-Մարիթիմէն Մոզէլ, ապա Ուազ, հուսկ՝ Կառտան, բոլորն ալ ժխտական դիրք բռնեցին եւ Քուշնէր շատ զառնացած է, մանաւանդ իր երբեմնի ընկերվարական բարեկամներէն:

Սէ-Ժէ-Թէ-ն երկաթուղիի գործադուլի նոր կոչ մը ըրաւ Փետրուար 5-ին համար: Յունուար 30-ին շարժումը մասնակի բնոյթ ունէր, տեղ-տեղ զգալի, տեղ-տեղ՝ նուազ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ նախագահ Ալիեւի դէմ մահափորձ պատրաստելու ամբաստանութեամբ երկու զօրավարներ 15 եւ 11 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են: Անոնք մերժած են բոլոր մեղադրանքները, պնդելով որ զոհ են մեքենայութիւններու ու անիրաւօրէն դատապարտըւած:

«ԼԸ ՄՈՆՏ» 200 հազար Ֆր. վճարելու դատապարտուեցաւ Ժան-Լիւք Լակառտէրի, Նախագահ-տնօրէն Մաթրա-Հաշէթի: Թերթը, սխալմամբ, գրած էր թէ Լակառտէր քննութեան տակ առնուած է խարդախութեան համար: Յաջորդ օրն իսկ ներողութիւն խնդրած էր, բայց չէր բաւած եւ Լակառտէր անուանարկութեան դատ բացած էր: Թերթը վերաքննութեան դիմեց:

ԿԵՆԱԴԻ ԶԻՈՒԳԱՆՈՎ, Ռուսաստանի համայնավար պարագլուխը, թեկնածու եղբնի յաջորդութեան, Փարիզ կը գտնուէր այս օրերուն եւ յայտարարած է.– «Երկիրը չի կառավարուիր: փոթորկոտ ծովու մը վրայ ենք եւ նաւապետ չկայ: Աւազակութիւնը ամէն կողմ է: վտանգաւոր կացութիւն է, ոչ միայն Ռուսաստանի, այլեւ համայն Եւրոպայի համար»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Յունուար 30-ին, Կաթողիկոսը առաւօտեան իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Համազգայինի դպրոցին: Մուտքին մնօրէնուհի Լ. Մալիքեան եւ մատակարար մարմնի նախագահ Ս. Գըլըճեան շրջապատուած մանկապարտէզի աշակերտներով դիմաւորեցին Գարեգին Ա.ը եւ իր շքախումբը: Մանուկները երգեցին «Ով եմ ես»:

Կաթողիկոսը այցելեց դպրոցի զանազան բաժինները եւ հետաքրքրուեցաւ ուսումնական ծրագրով եւ ապագայ կառոյցով: Ապա, ամբողջ աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը, ծնողք եւ բարեկամներ հաւաքուած բակին մէջ ցցուած վրանի մը տակ ընդունեցան Կաթողիկոսը: Աշակերտութիւնը երգեց «Մեր Հայրենիքը» եւ «Համազգայինի քայլերգը»: Տնօրէնուհի Լ. Մալիքեան ներկայացուց Կաթողիկոսի կենսագրականը, վաստակը եւ ըսաւ՝ «ձեր կեանքի պատկերը օրինակ դառնայ ամէն մէկ աշակերտի»: Աւարտական դասարանէն երկու աշակերտուհի, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանեցին ուղերձ մը: Վարչութեան կողմէ խօսք առաւ Ս. Գըլըճեան:

Գարեգին Ա. արտասանեց ներշնչուած ճառ մը: Նախ, իր խօսքը ուղղեց աշակերտութեան՝ «Մեր ժողովուրդի օրէ օր պայծառացող արեւը կը տեսնեմ ձեր աչքերուն մէջ»: Ապա, դառնալով ուսուցիչներուն՝ «ձեր անձերուն մէջէն պէտք է ճառագայթէ սէրը, ներշնչման աղբիւրը, ոգին եւ ոչ միայն լոկ ուսուցումը»: Կաթողիկոսը հրաւիրեց աշակերտութիւնը էջմիածին ըսելով՝ «հրամմեցէք, հոն ունինք հայրիկ մը, բայց չծերացող հայրիկ մը»: Կաթողիկոսը երախտագիտութեամբ յիշեց Համազգայինի հիմնադիրները եւ անոնց նուիրեալ առաքելութիւնը: Ապա, կոչ ըրաւ՝ «դպրոցը պէտք է շէնցնել, լայնցնել որպէսզի մեր հոգին խօսի պերճախօս կերպով: Եթէ կեանքը զարգացում է թող այդ սկսի այս դպրոցով եւ ոչ մեր տուներով»: Ֆրանսերէնով շնորհակալութիւն յայտնեց երեսփոխաններ՝ Ռ. Պլումի եւ Մ. Մասի քանի Մարսէյլի քաղաքապետարանը դպրոցին կից հողը խորհրդանիշ վարձքով մը կը յանձնէ կրթարանին, եւ հայերէնով աւելցուց՝ «հողը ունենալը հանգրուանն մըն է, արժեւորելը, կեանքի կոչելը հայու մեր պարտականութիւնն է. այս դպրոցը թող ըլլայ ձեր ազգին տուրքը»: Եկեղեցիէն յետոյ, Համազգայինը Մշակութային Տունն եղած է, ըսաւ Կաթողիկոսը եւ ապա օրհնեց հիմնաքարը որ շինութեան ատեն պիտի զետեղուի դըպրոցի մուտքին: Պահպանիչով, Գարեգին Ա. տուաւ իր օրհնութիւնը բոլորին:

Ժամը 10.40-ին, Կաթողիկոսը անցաւ Համազգայինի դպրոցէն ոչ շատ հեռու Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին: Մուտքին օրհնեց աղն ու հացը եւ «Հրաշափառ»ով մտաւ Եկեղեցի: Բարի գալուստի խօսքը ըրաւ հոգեւոր հովիւ՝ Մովսէս Քահանայ Գալէնտէրեան: Կաթողիկոսը իր խօսքը սկսաւ ըսելով՝ «յուզում մը կայ իմ մէջս, այս պահուն, խոր բան քարձրանալով, 1957-ի Սեպտեմբերին դէպի Անգլիա ճամբուն վրայ, կանգ առի Մարսէյլ եւ հոս առիթ ունեցայ պատարագելու»: Ապա, Կաթողիկոսը շեշտը դրաւ պետութեան եւ եկեղեցւոյ վրայ որպէս լրացուցիչ, մէկը միւսին, առաջնորդները ազգին եւ ընդգծեց ներկայութիւնը դեսպան՝ Վ. Զիտէչեանին: Իր խօսքը աւարտեց ըսելով՝ «Հայուն համար մահ չկայ, այլ մէկ բան՝ ինքնապանութիւն եթէ մենք կապուած չըլլանք մեր հաւատքին, հայրենիքին, դպրոցներուն, մշակոյթին եւ ազգային արժէքներուն»:

Գարեգին Ա. ժամը 10.40-ին հասաւ նահանգապետարան եւ ունեցաւ նահանգապետ Հիւպէռ Պլանի հետ շուրջ քառասուն վայրկեան զրոյց: Տօշափուեցան կարգ մը նիւթեր՝ Հայերուն օրինակելի համարկումը քաղաքին, հայ գաղութի կապուածութիւնը իր նուիրական հաստատութիւններուն, եկեղեցւոյ կառոյցին, ֆրանսախօսութեան հարցը Հայաստանի մէջ, էքիւմենիք յարաբերութիւնները հայ եկեղեցւոյ հիմունքները եւ այլ հարցեր: Առանց «փրոթոքոլ»ի ջերմ, բայց, կենդանի եւ շահեկան փոխանակութիւններ ունեցան Կաթողիկոսը եւ Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի «Փրէֆէ»ն: Այս վերջինը նուիրեց Կաթողիկոսին նահանգապետարանի պատուոյ մետալը եւ Կաթողիկոսը տուաւ «Գանձեր Էջմիածնի» գիրքը եւ Ս. Էջմիածնի տաճարին մետալը:

Գարեգին Ա. կէսօրին ճաշեց Մարսէյլի եւ շրջանի եկեղեցիներու եւ համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ՝ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ:

Յետ միջօրէին, Կաթողիկոսը այցելեց երկու եկեղեցի՝ Սէնթ – Մարկրիթ Սուրբ Աստուածածին եւ Սէն-Լու Սուրբ Գէորգ: Աւանդական արարողութիւններէն յետոյ, հոգեւոր հովիւը՝ Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան արտասանեց բարի գալուստի խօսքը: Գարեգին Ա. երկու եկեղեցիներուն մէջ ալ շեշտեց իր գոհունակութիւնը հանդիպելու իր հօտին: Բացատրեց եկեղեցի բառին նիւթական եւ հոգեկան իմաստը. բուն եկեղեցին հաւատացեալներն են, ըսաւ, եւ օրինակ բերաւ Վարդանանցէն՝ «ամէն մէկ զինուոր ինքն իր անձին մէջ եկեղեցի մըն էր»: Այս երկու մերձակայ թաղերուն ժողովուրդը խուռներամ եւ ջերմեռանդութեամբ դիմաւորեց Կաթողիկոսը:

Ժամը 17-ին, Գարեգին Ա. ժամանեց Հայ Մշակոյթի Տունը: Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ Մարզական Համաձայնութեան փոքրերու խումբը խաղադրօշով (սեւ–դեղին) եւ Հայ Արենոյշները իրենց համազգեստով դիմաւորեցին եւ պատուի առին Կաթողիկոսը որ նախ այցելեց Տունին զանազան բաժինները եւ յատկապէս Հայ գիրին եւ գիրքին նուիրուած ցուցահանդէսի ցուցատախտակները: Ապա, բացումը կատարեց նորահաստատ Շաւարշ Նարդունի գրատան եւ այդ առիթով յիշեց թէ ինք 1968 Օգոստոս 2-ին ներկայ եղած էր գրագէտին յուղարկաւորութեան Մարսէյլ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին: Յետոյ, բարձրացաւ Վասպուրական սրահ ուր ժողովուրդը ոտքի, աւելի քան երեք հարիւր հոգի, դիմաւորեց Կաթողիկոսը մեծ խանդավառութեամբ. Նուպար Տիրէքեան երիտասարդաց խումբը իր մեծերով եւ փոքրերով, խմբովին արտասանեցին «Լուսաւորչի կանթեղը» և Ալիշանի «Հայ հանճար»ը ու Կաթողիկոսին՝ նուիրուած մաղթանքներ: Կարօ Յովսէփեան, յանուն Հայ Մշակոյթի Տան, բայց նաեւ հաստատութենէն ներս գործող եւ գործակցող Միութեանց՝ Կապոյտ Խաչ, Հայ Արենոյշ, Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, Վասպուրականի Հայրենակցական, Տարօնի Հայրենակցական, ԱՍԱՖ, Արամ Խաչատրեան Հիմնարկ, «Օքսիժէն», Նուպար Տիրէքեան Երիտասարդաց, «Հայաստան» Հիմնադրամ .. արտասանեց բարի գալուստի խօսք: Գարեգին Ա. խօսեցաւ խանդավառ շունչով մշակոյթի, երիտասարդութեան, մտաւորական արժէքներու եւ այլ հարցերու կապուած հաւաքական կեանքին մասին: Իր երկարաշունչ ճառէն հատուած մը «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը անուն մըն էր, համբաւ մը, այսօր այցելութեամբ ինձի համար դարձաւ կենդանի եւ կենդանագործ օճախ, ուր մշակոյթ եւ կեանք միախառնուած են: Մշակոյթի պահպանման եւ ծանօթացման թանգարանման հաստատութիւն չէ, այլ նոր սերունդի մշակութային կազմաւորման վառարան, յատկապէս հայ մատղաշ եւ երիտասարդ սերունդին համար: Խորապէս կը գնահատեմ տարուած աշխատանքը եւ կոչ կ'ուղղեմ Մարսէյլի հայութեան ջերմ աջակցութեան եւ լայն մասնակցութեան որ բարոյական եւ նիւթական զօրակցութիւն ընծայէ այս կենսագործ հաստատութեան»:

Ժամը 18.30-ին, Կաթողիկոսը այցելեց ԺԱՖ-ի եւ Մշակութային Միութեան Ակումբը: Երիտասարդները հայկական ըզգեստներով եւ ծաղկեփունջերով ընդունեցան Կաթողիկոսը եւ ներկայացուցին հայկական պարերու փոքր յայտագիր մը, գործիքային նուագախումբով: ԺԱՖ-ի անունով՝ Երուանդ Հարունեան եւ Մշակութային Միութեան անունով՝ Սերժ Նորոյեան բարի գալուստ մաղթեցին: Կաթողիկոսը արտասանեց քաջալերական խօսքեր երիտասարդութեան մը համար որ կը մնայ հաւատարիմ իր աւանդութիւններուն եւ պարի ու նուագի ընդմէջէն կ'արտայայտէ իր ինքնութիւնը, իր մշակոյթը: Լեզուն չգիտնալ չի նշանակեր, ըսաւ, հայութենէն հեռանալ եւ աւելցուց՝ «ցոյց տուէք որ կենդանի, ապրող, շնչող եւ ստեղծագործող երիտասարդներ էք»:

Ժամը 19.30-ին, Գարեգին Ա. հասաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ակումբը: Տիկին Լիւսի Գույումճեան բարի գալուստի խօսք ըրաւ: Տիկին Հերմինէ Ինֆիխիոյ Միութեան գործունէութիւնը ներկայացուց: Հ. Բ. Ը. Մ.-ը հաւաքական պատկերն է բարի Սամարացիին, ըսաւ Գարեգին Ա. եւ աւելցուց՝ «բարութիւնը արժէք ունի երբ բարիքի վերածուի»: Ընդգծեց Բարեգործականի ծառայութիւնները ազգին որոնք շօշափելի են մեր հաւաքական կեանքին մէջ եւ գնահատեց կապուածութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հետ: Կաթողիկոսը խօսեցաւ հոգեւոր ճեմարանի մասին իր 102 աշակերտներով եւ ընդհանրապէս Հայաստանէն ներս կրօնքի ուսուցման, զարգացման տարուած աշխատանքներուն շուրջ:

Օրը վերջացաւ, գալութային ճաշով, «Քոնքորտ Փրատօ» պանդոկը:

Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան վարեց սեղանապետութիւնը: Մէթր Ժագ Վարժապետեան խօսք առաւ: Գործադրուեցաւ

(Շար.ը կարդալ Գ. էջ)

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 30/31)

ԿԱԶԱՏԱՐԸ ՕԴԸ ՀԱՆՈՒԱԾ

Յունուար 29, ժամը 19.50-ի շուրջ, Ձէչէնիոյ Տարսկայա գիւղի տարածքին մէջ օդը հանուած է այն խողովակաշարը որ կազ կը փոխադրէ դէպի Վըրաստան ու Հայաստան. ան վերջին անգամ տոնձղութեան թիրախ եղած էր 1995 Մայիսին, Մարնէուլիի շրջանը:

Հայաստանի Ուժանիւթի նախարարին համաձայն վերանորոգութիւնը կը տեւէ առնուազն երկու շաբաթ: Աշխատանքներուն կը մասնակցի, բացի Վրաստանէն և Հայաստանէն, նաեւ Ռուսաստան, քանի որ իր տարածքին վրայ պատահեցաւ պայթումը եւ թէ կազի այս փոխադրութեան համար կը ստանայ որոշ վճարում:

ՀԵՌԱՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի Յունուար 28-ի որոշումով Պաւէլ Սաֆարեան հեռացուած է Հարկային Տեսչութեան պետի իր պաշտօնէն, տեղը նշանակուած է Արտաշէս Թումանեան: Վարչապետի մէկ այլ որոշումով ալ Մաքսային Վարչութեան պետի պաշտօնէն հեռացուած է Երջանիկ Աբգարեան. զինքը կը փոխարինէ Լեւոն Խանոյեան:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԹԵՒԵԿԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԽՏԱՆԱՅ

Երեւանի երթեւեկը, բաղդատմամբ 1995-ի, խտացած է երեք անգամ: Ասոր գլխաւոր պատճառը կը նկատուի Երեւանի եւ յարակից մարզերուն միջեւ կառքերու հոսքը. անոնք կը փոխարինեն զանգուածային փոխադրամիջոցները: Կացութեան այս վատթարացումը պատճառ է նաեւ երթեւեկի արկածներու եւ պատահարներու թիւին ալ աճին:

ԹԷՆԻՍԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԸ ՁԱԽՈՂ

Թէնիսի եւրո-ափրիկեան գօտիի գըլխաւոր մրցաշարքը վերջ գտած է Սէնէկալի մէջ: Հայաստանի հաւաքականը նոյն՝ 0-3 արդիւնքով պարտութիւններ կրած է Սէնէկալէն, Պոսնիայէն եւ Լիւքսանպուրկէն, իր ենթախումբին մէջ գրաւելով վերջին՝ չորրորդ տեղը:

«ԵՐԿՈՒ ԿՈՄԻՏԷ, ԵՐԿՈՒ ՋԱՐԴ»

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ 1915-Ի ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ա. Ռէֆիքի Խնկիշէհիրեան դրառումներուն վերջին մասին մէջ շատ հետաքրքրական են հայ մտաւորականներու առնչուած էջերը. օր մը լուր կ'առնեն թէ հոն կը հասնի յայտնի ոճրագործ Չէրքէզ Ահմէտ որ անմիջապէս պէտք է ձերբակալուի։ Այդ հրահանգը որ կուգայ Ճէմալ Փաշայէն, կը զարմացնէ. ճիշդ է որ փաշան ծանօթ է որպէս հովանաւոր հայ տարագիրներու, բայց միւս կողմէ Չէրքէզ Ահմէտ աչքի լոյսն է Իթթիհատի իշխանութեան։ Վերջապէս յայտնի կ'ըլլայ որ ոճրագործը իր երկու ընկերներուն հետ Հայերու դէմ բազմաթիւ ոճիրներ գործելէ ետք երբ Ճէմալ Փաշայի շրջանը կը հասնի ու հոն հայկական հոծ ներկայութիւն մը կը տեսնէ, կ'առաջարկէ փաշային կազմակերպութիւն մը հիմնել ու զանոնք եւս մաքրագործել։ Փաշան կը մերժէ։ Նոյն օրերուն կը զուգադիպի Զօհրապի ու Վարդգէսի Հալէպ ժամանումը որպէս տարագիր։ Ա. Ռէֆիք Զօհրապը կը ներկայացնէ տէր՝ «բոցավառ մտքի, արգասաւոր իմացականութեան ու զգայուն հոգիի մը որ իր ժողովուրդին երջանկութեան զոհած է իր անձնական փափաքները»։ *Զինքն ու Վարդգէսը սպաննած ըլլալուն համար Չէրքէզ Ահմէտի դէմ ձերբակալութեան հրահանգ արձակած է Ճէմալ Փաշա։*

Երբ Խնկիշէհիր կը հասնի ոճրագործը, Ա. Ռէֆիք զինքը «հայկական ողբերգութեան կարեւոր մէկ տուեալը» *նկատելով, կ'ուզէ անձամբ անկէ տեղեկանալ գործած արարքները։ Կը նկարագրէ իրենց հանդիպումը.*

«Չէրքէզ Ահմէտին հարցուցի թէ ինչեր բրած էր արեւելեան նահանգներու մէջ։ Մոյկեր անցուցած ոտքերը իրարու վրայ նետեց, ծխիկին ծուխերը փչեց դէպի դիմաց.

– Սա կացութիւնը արժանապատուութիւնս կը վիրաւորէ, ըսաւ։ Ես ծառայութիւն մատուցանեցի այս հայրենիքին։ Գացէ՛ք, տեսէ՛ք. վանն ու շրջակայքը Քեապէի հողին վերածեցի։ Այսօր հոն միակ Հայու մը իսկ չէք կրնար հանդիպիլ։ Այսքան ծառայութիւն մատուցանեցի հայրենիքին, յետոյ այդ Թալաաթին նման սրիկաներ Պոլսոյ մէջ պաղ գարեջուր խմեն, զիս ալ այսպէս հսկողութեան տակ հոս բերել տան, չէ, ասիկա պատիւս կ'արատաւորէ»։ *Ա. Ռէֆիք ապա ուզելով աւելի տեղեկութիւն ստանալ, հարց կուտայ.*

« – Լա՛, սա Զօհրապը եւայլն ի՞նչ եղան։

– Ա՛, չլսեցի՞ք, բոլորն ալ սատկեցուցի։

Ծխիկին ծուխերը արձակելով դէպի օդը, ձախ ձեռքով պեխերը շտկելով շարունակեց.

– Հալէպէն ելած էին։ Ճամբան հանդիպեցանք, անմիջապէս շրջապատեցի իրենց կառքը։ Հասկցան թէ պիտի սատկին։ Վարդգէս ըսաւ. «լա՛, Ահմէտ պէյ, ասիկա կ'ընէք մեզի, բայց ի՞նչ պիտի ընէք Արաբներուն։ Ձեզմէ անոնք եւս գոհ չեն»։ Ասիկա քու գիտնալիք բանդ չէ, *քէրաթա՛*, ըսի ու մավզէրի փամփուշտով մը ուղեղը պայթեցուցի։ Յետոյ բռնեցի Զօհրապը։ Ոտքիս տակ առի։ Խոշոր քարով մը գլուխը ճզմեցի, ճզմեցի, մինչեւ որ սատկեցաւ»։

Խնկիշէհիրի մէջ կաթողիկէներէ եւ զինուորի ընտանիքներէ զատ Հայ չէ մնացած։ Սակայն Պոլիսէն տարագրուածները կը շարունակեն հասնիլ։

«Շոգեկառքերով, հայ մտաւորականներն ու արուեստագէտները կը ղրկուէին Անատոլուի հեռաւոր գիւղերը։ Իրիկուն մը լեցուն շոգեկառք մը հասաւ։ Կայարանէն նայեցայ, բոլորն ալ ինծի ծանօթ դէմքեր էին. Տիրան Քէլէկեան, Բիւզանդ Քէչեան, Թորգոմեան...։ Մտաւորական, հայրենասէր որքան Հայ որ կար կառաւաններով աքսորուած էին»։

Գրելէ ետք թէ Պոլսոյ Հայութեան տեղահանութեան մասին եւս տարաձայնութիւններ կային, Ա. Ռէֆիք հարց կուտայ. «արդէն ո՞վ մնացած էր որ աքսորուած, կախաղան հանուած չըլլար։ Կարծէք օսմանեան հպատակները այս նորելուկներուն իրենց հայրերէն ժառանգ մնացած էին։ ... Պոլսոյ մէջ այս մեծղի ոճիրը արդարացի ցոյց տալու համար հարկաւոր քպրոզչութիւնը պատրաստ էր. Հայերը միաբանած էին թշնամիին հետ, Պոլսոյ մէջ ապստամբութիւն պիտի հանէին, Իթթիհատի մեծամեծերը պիտի սպաննէին ու վոսփորի նեղուցը բանային։ Այս աժաննոց սուտերը միայն կրնային համոզել հասարակ ժողովուրդը որ նոյնիսկ իր անօթութիւնը ըմբռնելու անկարող էր։ Երանի թէ Հայերը յաջողէին տապալել Իթթիհատի իշխանութիւնը. այն ատեն թէ՛ Թուրքիան, թէ՛ Թուրքերը փրկած կ'ըլլային նորելուկներու բռնակալութենէն ու կը շահէին Թուրքերու յաւիտենական երախտագիտութիւնը»։

Գիրքին առաջին այս մասը կ'աւարտի կատարուածին արժեւորումի, զատումի տողերով. Ա. Ռէֆիք կը գրէ.

«Անկարելի էր այս ողբերգութիւնները լսել ու չազդուիլ։ կասկած չկար որ օր մը ատոնց հաշիւը պիտի պահանջուէր։ Կատարուածը յանուն մարդկութեան ոճիր մըն էր։ Ոչ մէկ կառավարութիւն, ոչ մէկ շրջանի այս աստիճան վայրագ ոճիր մը գործած էր։ Հայերու արիւնալի տարագրութիւնը երկիրը կը զրկէր կարեւոր անդամէ մը։ Այս ողբերգական արարքէն ետք մինչեւ իսկ Խնկիշէհիրի մէջ աղօրիքներ կանգ առած, ժողովուրդը առանց հացի մնալու վտանգին դէմ յանդիման գտնուած էր։ Որովհետեւ երկրին մէջ ամէն մէկ արհեստ տարրերու կարողութեան ու յատկութեան համաձայն զարգացած էր»։

Իսկ վերջին տողերով հեղինակին մտածումը կ'երթայ կայարանին շրջակայքը ցուրտին, մութին բացօթեայ քնացող, լացող, մղձաւանջներ ունեցող ընտանիքներուն ու հարց կուտայ ինքն իրեն. «հիմա ո՛վ գիտէ ո՛ւր, ո՛ր լերան վրայ, ո՛ր հրոսախումբին անգութ ճիրաններուն մէջ զոհուած էին։ Խե՛ղճ Սիրանոյշ, քաղցր անմեղ, դուն ո՞ւր ես արդեօք»։

Ա. Ռէֆիքի գիրքին Բ. մասը գրուած է 1918 Մայիսին, Էրզրումի մէջ։ Քաղաքը ռուսական զօրքերու ներկայութեան պատճառով հրոյ ճարակ է ու հայ «քոմիթաճի»ներ առիթէն օգտուելով վրէժ կը լուծեն, ամէն տեսակ վայրագութեան ենթակայ դարձնելով անմեղ ժողովուրդը։ Ասոր հետ, Ա. Ռէֆիք կը գրէ թէ շրջանի Թուրքերը գոհ էին Ռուսերու ներկայութենէն, քանի որ անոնց գալուստով վերջ գտած էր սովի շրջանը, թատրոններ, շարժանկարի սրահներ բացուած էին, եւայլն։ Նոյնիսկ շատեր սկսած էին ռուսերէն սորվիլ։

Ռուսերու նահանջի ամէն քայլին հետ տեղական իշխանութիւնը ձեռք անցուցած են Հայերը. մանաւանդ Էրզրումի, Երզնկայի մէջ շեշտուած է այդ երեւոյթը. Թուրքերը վերածուած են գրեթէ Հայերու հպատակներուն, կրելով անոնց վրէժին սարսափելի հետեւանքները։ Ողջակիզում, ջարդ, խողխողում, եւայլն։

Հետաքրքրական է որ նոյնիսկ այս էջերուն մէջ, հեղինակը խստիւ կը քննադատէ Էնվէրի ընթացքը գրելով որ ան շնորհիւ իր դիրքին, ապարակներ, կալուածներ կ'իւրացնէր, բոլորը արձանագրելով կնոջը անունին։ Ա. Ռէֆիք Էնվէրը կը կոչէ «Թուրքիոյ, թուրք ցեղին մեծագոյն ոճրագործը» *որ հետզհետէ աւելի անտարբեր՝ ժողովուրդին մեծ թշուառութեան, ոճիրները կը ներկայացնէ որպէս յաղթանակ։*

Ծանր քննադատութիւններ կ'ուղղուին իշխանութեան այլ շրջանակներու եւս որոնք ոչինչ կ'ընեն ժողովուրդին կրած տառապանքին դէմ, ձգելով որ հրեայ վաճառականներ մեծ գումարներու տիրանան։

Պատերազմի հարուստներուն ու Թուրք, հրեայ, յոյն եւ հայ վաճառականներուն գրօսավայրը դարձած է Մեծ կղզին ուր երէկուան զոհն ու ոճրագործը միասնաբար զեղխ կեանք մը կը վարեն։ Այս միջավայրին մէջ կը շեշտուի Թուրք ազգայնական գիծը։

Միւս կողմէ, յայտնի ջանք կը տարուի երկիրը գերմանական ազդեցութեան ենթարկելու համար, յատկապէս գերմանական ապրանքներու ներածումով։ «Հըրեաները այդ ազդեցութիւնը ընկալելու պատրաստ, յարատեւօրէն գերմաներէն կը սորվէին։ Յունական եւ հայկական խանութներու վրայ գերմաներէն գրութիւններ զետեղուած էին»։

Ոչ միայն Էնվէր, այլեւ Թալաաթ եւ Ճէմալ ու իրենց շրջապատը ժամանակ կ'անցընէին զուարճութեամբ, հաճոյքներով։ «Մոռցուած էր հայկական տեղահանութիւնը ու ոչ ոք կը մտածէր հայկական հրոսախումբերու դաշոյններուն տակ ինկող կամ սովամահ խեղճ Թուրքերու մասին»։ *Իսկ արեւելքի մէջ Տրապիզոն – Էրզրում – Երզնկա – Պաթում – Գիւմրի թատերաբեմ կ'ըլլան հայկական խժդժութեան, սովի, ծայր աստիճան թշուառութեան մը զոհ Թուրք զանգուածներու։*

Ա. Ռէֆիքի զուգահեռը որ ամփոփուած է գիրքին խորագիրով իսկ, երկու անջատ Թուականներու դրառումներով կը գտնէ իր բացատրութիւնը։

Հետաքրքրական է որ 1919–էն ի վեր երբ Ա. Ռէֆիքի այս վկայութիւնները լոյս տեսած են հատորով մը – արաբատառ–, գիրքը չէ թարգմանուած հայերէնի ու նաեւ այլ լեզուներու։ Եղած են հաւանօրէն մասնակի արտատպումներ, ինչպէս է պարագան օրինակ, Չէրքէզ Ահմէտին հետ հեղինակին հանդիպումին ու Զօհրապի սպանութեան դրուագին որ տեղ գտած է Ա. Ալպօյաճեանի «Անհետացող դէմքեր – Գրիգոր Զօհրապ» աշխատասիրութեան (Պոլիս, 1919) մէջ։ Այս նոր հրատարակութիւնը թերեւս առիթ մը ըլլայ Հայերու ցեղասպանութեան նիւթին վրայ աշխատող պատմաբաններէ զատ աւելի լայն շրջանակներու ալ հասցնելու Ա. Ռէֆիքի վկայութիւնները։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆ ԿԻԼԻԿՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՐԱՄ Ա.-Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ս. ՂԱԶԱՐ

ՎԵՆԵՏԻԿ. – («Յառաջ»). –

Կիրակի, Յունուար 26, առաւօտեան ժամը 10–ին Հռոմէն Վենետիկի օդակայանը էջք կը կատարէր Ալիթալիա ընկերութեան 1463 թռիչքը, միասին բերելով Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր հետեւորդներով, բաղկացած Թեհրանի առաջնորդ՝ Արտակ Արք. Մանուկեանէ, Յունաստանի առաջնորդ՝ Սահակ Արք. Այվազեանէ, Հալէպի թեմի առաջնորդ՝ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանէ, Ազգային Կեդր. Վարչութեան ատենապետ՝ Զարեհ Արք. Ազնաւուրեանէ, Ծոցի երկիրներու առաջնորդ՝ Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեանէ, Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Շահան Վրդ. Սարգիսեանէ, Մեթր Խաչիկ Պապիկեանէ, Պ. Վարդան Վարդանեանէ (Իրանի երեսփոխան), Պ. Սիմոն Լիպարեանէ (Սուրիոյ երեսփոխան), եւ շուրջ 50 հոգիներէ կազմուած հետեւորդներէ, ազգային զանազան պաշտօններու եւ պատասխանատուութիւններու տէրերէ։

Օդանաւի սորոսը, Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ, զիրենք ողջունեցին Աթոռակալ՝ Յովսէփ Վրդ. Պէհէնիկեան, Վարդան Վրդ. Քէչիչեան, Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան, Հ. Վահան Օհանեան։

Կաթողիկոսական պատուիրակութիւնը, օդակայանէն ուղղուեցաւ դէպի Ս. Ղազար կղզին, Վենետիկի ծովակալին տրամադրած զոյգ շոգեմակոյկներով։ Հազիւ Մխիթարեան Մայրավանք ժամանած, համաձայն Արամ Ա.ի փափաքին, տեղի ունեցաւ ձայնաւոր պատարագ, մատուցուած Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեանէ։ Խորանին կը ծառայէին որպէս սարկաւագ Շահան Վրդ. Սարգիսեան, Վարդան Վրդ. Քէչիչեան, Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան։

Վստահաբար Կաթողիկոսին այցելութեան ամէնէն յուզիչ եւ իմաստալից պահը այդ եղաւ։ Երեք դար վերջ՝ տեսնել նոյն Ս. Խորանին վրայ, ժամանակավրէպ մորիկով, դարերով զատուած եղբայրներու՝ միասիրտ, միահոգի եւ միատեղ աղօթելը, ամէնուս պատկանող, ամէնուս հարազատ Սուրբ Հայրերու, Սահակի, Մեսրոպի, Նարեկացիի, Շնորհալիի աղօթքներով, չեմ կարծեր որ, Ս. Խորանին ոտքին գտնուող, Մեծն Մխիթարի աճիւնները, չցնծացին, չխայտացին, յարութիւն չառին հոգիներու միութեան այս յուզիչ պատկերին դիմաց, որ հիմնական նպատակն եղած է իր ողջ կեանքին եւ հիմնած Միաբանութեան։

Եկեղեցւոյ բեմէն, Աթոռակալ Յովսէփ Վրդ. կուռ եւ իմաստալից խօսքերով ողջունեց Կաթողիկոսը, շնորհակալութիւն յայտնեց, յանուն բոլոր Միաբաններուն, եղած այս պատիւին համար եւ յիշեցուց թէ Սահակ (1930) եւ Խորէն Կաթողիկոսներն ալ այցելած են Ս. Ղազար եւ բաշխած իրենց հայրապետական օրհնութիւնը։

Արամ Ա., ներշնչուած օրուան Աւետարանէն, գեղեցիկ խորհրդածութիւններու շարք մը կատարեց եւ աւելցուց, – Մենք պէտք է ըլլանք Քրիստոսի նման, կենդանի հացը, ով որ ուտէ այդ հացէն կեանք կ'առնէ եւ կը դիմէ դէպի անմահութիւն։ Մխիթար Աբբահայր եւ իր աշակերտները կենդանի հաց եղան հայ ժողովուրդին...։

Վանքին սեղանատունը քիչ անգամ այնքան բազմութիւն կը տեսնէ։ Արամ Ա.ի շուրջ հաւաքուած միաբաններն ու ազգայիններու բազմութիւնը, հոգեկան ուրախութեան խառնելով նաեւ մարմնականը, ունեցան ջերմ արտայայտութիւններ, ուր Աթոռակալ Յովսէփ Վրդ. իր բաժակաճառով, կը խօսցնէր համայն Մխիթարեան Միաբաններու զգացումները սա խօսքերով։ – «Վեհափառ Տէր, անհուն հրճուանքով լսեցինք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գահէն տուած Ձեր առաջին պատգամը՝ մէկ եկեղեցի, մէկ ժողովուրդ, մէկ հայրենիք։ Տայ Աստուած որ մարգարէական այս խօսքը իրականութիւն դառնան բովանդակ մեր ժողովուրդին համար, որ աւետարանական սէրը յաղթանակէ համայն եկեղեցիներու միջեւ աւետելով Քրիստոսի տիեզերածաւալ թագաւորութիւնը–»։

Հայրապետը, իր պատասխանի խօսքին մէջ, ի միջի այլոց, ըսաւ.

– Ես քիչ առաջ, եկեղեցւոյ մէջ, յայտնեցի սէրս եւ գնահատանքս հանդէպ Մխիթարեան Միաբանութեան։ Այս Միաբանութիւնը մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ արժեւորուած է իր ծառայութեամբ, իր գործով։ Ես կը յիշեմ թէ ինչպէս, երիտասարդութեանս, Պիքֆայայի մէջ (Լիբանան) Անթիլիասի եւ Մխիթարեան վանքի միաբանները եղբայրացած էին իրար ստէպ այցելելով, որպէս մէկ սիրտ, մէկ հոգի։ Մեր ծառայութիւնը մէկ է տարբեր ճամբաներով։ Մեր փառքը մեր ծառայութեան մէջ է. այսպէս ըմբռնած ենք զոյգ միաբանութիւններս։ Այս անքակտելի կապը աւելի պիտի զօրանայ, աւելի պիտի խորանայ այսուհետեւ։ Ես այս զգացումներով եկած եմ այստեղ իմ գլխաւոր գործակիցներովս, փաստելու համայն հայութեան եւ աշխարհին թէ Անթիլիաս Մխիթարեան Միաբանութեան կողքին է միշտ եւ առաջին գիծի վրայ, ինչպէս ցոյց տուած է իր դժուարութեան օրերուն...։ Այս Հաստատութիւնը կը պատկանի ամբողջ Հայութեան։ Այս Հաստատութեան ցաւը մերն է, ուրախութիւնն ու փառքն ալ մերն է։

Հայրապետը, յետ ներկայ եւ բացակայ բոլոր միաբաններուն, յայտնելու իր յարգանքի եւ շնորհակալութեան զգացումները, որպէս սիրոյ եւ գնահատանքի արտայայտութիւն՝ նուիրեց հայկական, շատ սիրուն լանջախաչ մը, որպէս նուէր յառաջիկայ ամսուն ընտրելի Նոր Աբբահօր։

Երեկոյեան ժամը 6–ին յարգանքի այցելութիւն մը կատարուեցաւ Վենետիկի ծիրանաւոր պատրիարքին։ Եղան նուէրներու փոխանակումներ եւ յարգանքի արտայայտութեան փոխադարձ խօսքեր։ Ապա այցելութիւն Ս. Մարկոս Աթոռա–

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԸՆՈԲԼ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

Յունուար 12, Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան ժան Մառանճեան սրահին մէջ Սուրբ Ծնունդի տօնին առթիւ նշուեցաւ Մանուկներու օրը, տնօրէն Աշոտ Ցակոբեանի ու Շաքէ Մանուկեանի, Ինա Աղաւելեանի կազմակերպութեամբ։ Մեծ մասով ծնողներէ բաղկացած ներկաներու բազմութեան նախ խօսք ուղղեց նախագահ Տանիէլ Մառանճեան, ապա Աշոտ Ցակոբեան։

Հանդէսը սկսաւ փոքրիկներու կողմէ երգուած Հայաստանի փառերգով. ապա յաջորդեցին նուագը, երգերը, պարերը եւ արտասանութիւնները։ Բեմ բարձրացան Փօլին եւ Ուիլիըմ Պապաքեան, Նայիրի Մանուկեան, Փիլիփս Անտոնեան, Սեսիլ Պապաքեան, Կլաւիէ Ժամկոչեան, Էլիզա Մատէն։ Երգերուն աքորտէոնով ընկերացաւ Մարսէյլէն հրաւիրուած Շահէ Փանոսեան։

Աւարտին Կաղանդ Պապան խաղալիկներով ու մրգերով լեցուն իր կողովով եկաւ նուէրներ բաժնելու բոլորին, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով։

Հանդէսին Բ. մասին մէջ նախ հանդէս եկաւ «Երեւան» երգչախումբը, առաւելաբար հայրենասիրական երգերով։ Յետոյ աղջիկներու պարախումբը դրսեւորեց բեմը, գլխաւորութեամբ պարուսոյց Յասմիկ Անտոնեանի։ Ջերմ մթնոլորտի մէջ տեւեց երեկոյթը, երիտասարդութեան ու նախկին աշակերտներու ուղղուած պարի հրաւէրով։

Շ. Մ.

«ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԽԱՂԱՑԱՆԿԸ»

Հ. Բ. Ը. Մ.–ի փարիզեան շրջանը հրաւիրած էր Արբի Յովհաննիսեանը այս նիւթով դասախօսելու Ա. Մանուկեան կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 24–ին։ Ծանօթ բեմադիրը որ երկու տարեշրջանէ ի վեր «Թատերական ընթերցում»ներու նորութեամբ աշխատանք կը տանի մեր մշակոյթին մէջ աւանդաբար շատ հին շրջաններէ տուն – տեղ եղած այս մարզին արժանին տրամադրելու, շատ հետաքրքրական մօտեցումով մը խօսեցաւ ընդհանրապէս ուշադրութենէ վրիպած խաղացանկի նիւթին մասին։

Ա. Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի պատասխանատու Մկրտիչ Պասմայի ներածական խօսքերէն ետք բեմը յանձնուեցաւ Ա. Յովհաննիսեանի։ Ան նախ կանգ առաւ «խաղ» բառին վրայ որ լայն ու բազմազան ընդգրկում ունէր։ Թատրոնի շրջանակին մէջ ան սկսած էր գործածուիլ ԺԷ. դարուն, կապուած՝ Գոմէտի Փրանսէզին ուր Մոլիէռի ու Գոռնէյի խաղերուն հերթականութիւնը իմաստ տուած էր անոր։ Հայկական առումով խաղացանկը խնդրոյ առարկայ սկսած էր ըլլալ միայն ԺԹ. դարուն, անկէ առաջ Լվովի մէջ ու Մխիթարեաններու բեմին վրայ ներկայացուած խաղերը հերթականութիւն ունեցած չըլլալով։ Առաջին խաղացանկը Հայաստանի մէջ սկսած էր Սունդուկեանի Պէպոյով։ 1922–ին անոր քով կը գտնուէին Շիլլէրի, Իպսէնի, Հաուփթմանի, Մ. Կորքիի գործերուն անունները։ Այս խաղացանկին մէջ Սունդուկեանէն զատ որպէս հայ հեղինակ կային Դերենիկ Դեմիրճեանը եւ Վարդգէս Գէորգեանը։ Ծանօթ պատճառներով, 20–ական թուականներու կէսէն կը դադրէր ինքնայատուկ խաղացանկ պատրաստելու հնարաւորութիւնը։

Իսկ Սփիւռքի մէջ խաղը կ'ընտրուէր պայմաններու դրդումով ընդհանրապէս դերասան մը նիւթ մը կ'ունենար ու խաղացողներով խումբ մը կը կազմէր։ Խաղացանկի վրայ աշխատելու, ընտրութիւն կատարելու լուրջ փորձեր չկային։ Առաջին լուրջ փորձը կը պատկանէր Շանթի եւ Իփէքեանի գործակցութեան, «Համազգային»ի մէջ։ Այդ խումբը 1944–ին «Ինկած բերդի իշխանուհին» ներկայացուց որ հեղինակին կենդանութեան բեմ բարձրացած միակը խաղը եղած էր։ Հետեւած էին «Հին Աստուածներ»ը, «Օշին Պայլ»ը, ապա Իփէքեանի «Արա եւ Շամիրամ»ը։ Այդ զոյգին մահէն ետք խաղացանկը կրկին կը մնայ դիտուածը կրկնելու նպատակով բեմադրուած, կամ պարզապէս դիպուածով ընտրուած խաղերու։

1960–ին Թեհրանի մէջ Շահէն Սարդարեանի խումբին խաղացանկը կը բաղկանայ Շիրվանզադէէ, Շնիցլէրէ։ Իսկ 60–ական թուականներու վերջերուն Պէյրութի մէջ Խաչեան, Սաթամեան, Ֆայլըեան, որոնց թարմութիւն կը բերեն որ սակայն հիմնուած չէ մշակութային կառոյցի մը։ Կ'առնեն իրենց դիտած խաղերը։

Խաղացանկի ընտրութեան, պարագան կ'ընդգրկէր մշակութային, տնտեսական հարցեր։ Հետաքրքրական էր լսել, օրինակ, թէ Ռուսաստանէն առնուած խաղերը աւելի կոպիտ գործեր եղած են առհասարակ ու օրինակ՝ Չեխով շատ քիչ բեմադրուած է, Իսկ Հայաստանի բեմերուն վրայ ինչ որ ներկայացուած է արեւմտահայ բնագաւառէն, եղած է կատակերգութիւնը։

Սփիւռքի մէջ ալ յատուկ իմաստով խաղացանկ կազմելու փնտռտուք չկայ։ Բայց կայ հարուստ գրականութիւն մը, մեծ թիւով անտիպներ որոնց մէջ քիչ չէ ուշագրաւ, որակաւոր գործերու թիւը։ Ցաւալին այն է որ արեւմուտքի մէջ ուսանած բեմադիրներ երբ կը վերադառնան ձեռնարկելու թատերական գործունէութեան, կը բաւականանան կապկելով իրենց տեսածը։ Ու այս վիճակը մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուի։

Իր խօսքը աւարտելէ ետք Ա. Յովհաննիսեան պատասխանեց ներկաներուն հարցումներուն։ Գիտակից խաղացանկի մը բացակայութիւնը քաղաքական, տնտեսական, ընկերային պայմաններու հետ հետեւանք էր բեմադիրներու կարդալու, պրպտելու չկամութեան ու անոնք այդ թերութիւնը քօղարկելու համար կը պնդէին որ ուշագրաւ բան չկայ։ Այս ընդհանրացումը բնական է որ արգելք եղած է նորութիւն փնտռելու։

Թատրոնի խաղացանկի ընտրութեան նիւթը քաղաքական ու այլ պայմաններու հետ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր ու կ'ընէ մեր մօտեցումն ալ որ մշակոյթի բնագաւառին այս ճիւղին կուտայ միայն ժամանցի, զուարճութեան տարողութիւն մը։ Որքան ալ յաճախակի ու որոշ հպարտութեամբ սիրենք կրկնել թէ մեր մշակոյթին մէջ թատրոնը հազարամեայ արմատ ունի Արտաւազդ թագաւորին շնորհիւ եւայլն, անկարելի է սթափեցնող անդրադարձ մը չունենալ նման դասախօսութեամբ մը։ Եւ բարեբախտաբար, հոգ չէ թէ ուշ – ուշ, կը տրուին այդ առիթները։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

նոր տաճարին, եւ վերադարձ Ս. Ղազար։

Երկուշաբթի առաւօտ, Արամ Ա. իր շքախումբով մասնակցեցաւ գիշերային ժամերգութեան, միացած Մխիթարեան ներկայ բոլոր միաբաններուն, յուզումի եւ երկնային ուրախութեան նոր առիթ մը պարգեւելով, եւ յետ նախաճաշի եւ խմբական նկարի, շոգեմակոյկները ճամբայ ելան դէպի Վենետիկի տաճերու շքեղ պալատը, որ Յովսէփ Վարդապետի բացատրութիւններով՝ դարձաւ աւելի շքեղ եւ հմայիչ։

Մուրատ Ռափայէլեանի աշակերտութիւնը կազմ ու պատրաստ էր, երբ Կաթողիկոսը իր շքախումբով մուտք գործեց այդ պատմական յարկէն ներս։ Դպրոցական կոկիկ հանդէս մը, իմաստալից խօսքերու փոխանակումներ եւ փառաւոր ճաշ մը տրուած վարժարանի տեսչութեան կողմէ Արամ Ա.ի և բոլոր եկեղեցական և աշխարհական շքախումբին եւ ժամը ճիշդ 14–ին Միլանօ ուղղուած գնացքը ճամբայ կ'ելլէր Վենետիկի կայարանի թիւ 2 քարափէն, հայ եկեղեցական եւ վանական կեանքի զարթօնքի ստնաձայնը լսե՛լ տալով։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896–1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Հարաւային Ափրիկէի հոլանտական գաղութին մէջ Թագուհիին անձնական սեփականութիւնը եղող հանքի մը մենաշնորհը կ'ուզեմ ձեռք ձգել։ Ատոր համար շատ միջոցներու դիմեցի, բայց արգելքներ ու էնթրիկներ յարուցին դէմս։ Վերջապէս բարեկամներ խորհուրդ տուին որ միջոց մը գտնեմ ուղղակի Թագուհիին ներկայանալու։ Այն ատեն այս գաղափարը յղացայ. իբրեւ արտաքոյ կարգի դեսպան՝ իշխան Լուսինեանի կողմէ Մէլիւզինի մեծ ժապաւէնը տանիլ իրեն։ Ծախքէ չեմ քաշուիր ու պատրաստ եմ դեսպանական պաշտօնս փայլուն կերպով կատարելու համար ամէն զոհողութիւն ընել։ Այդ մենաշնորհը ձեռք բերելու համար արդէն զուր տեղը քանի հազար ֆրանքէն աւելի դրամ վատնած եմ եւ հոգ չէ եթէ գործը յաջողցնելու համար նոյնքան ալ վատնեմ։

– Շա՛տ լաւ, ըսի, ձեր առաջարկը կը ներկայացնեմ իշխանին, հաճեցէ՛ք ձեր անունն ու հասցէն յայտնելու։

Մարդը գրպանէն այցաքարտ մը հանեց ու ինծի տուաւ՝

Յետոյ հարցուց.

– Որչա՞փ կը կարծէք որ արժէ Մէլիւզինի մեծ ժապաւէնը։

– Պատուանշանը բնականաբար ձրի է, փութացի պատասխանել, բայց կարծեմ զանազան նուէրներ կան տրուելիք, որոնց գումարը հինգ հազար ֆրանքէն աւելի ըլլալու չէ. ամէն պարագայի՝ որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել այդ մասին։ Ես իշխանին գրական աշխատութեանց քարտուղարն եմ միայն, պատուանշանի գործերը շանսէլլըրիի քարտուղարութեան կը պատկանին...։

Մարդը մեկնեցաւ։

Երբ Օրիորդ Մարկրիթ վերադարձաւ՝ իսկոյն իրեն մանրամասնօրէն պատմեցի ընդունած այցելութիւնս եւ փոխանակուած խօսքերը եւ այցաքարտը իրեն յանձնեցի։

Անունը կարդաց եւ ըսաւ.

– Բայց այս մարդը ծանօթ կը թուի ինծի, հարուստ ձեռնարկու մըն է։

Ինծի ալ այնպէս երեւցաւ, պատասխանեցի։

Երկու օր ետքը վերնայարկի պատուհանէս տեսայ որ մարդը կրկին եկաւ վիլլան։

Ապահովաբար նամակով մը հրաւիրուած էր։

Յետոյ իմացայ որ սակարկութիւնը շատ յաջող պայմաններու մէջ կատարուելով՝ մարդը Մէլիւզինի մեծ ժապաւէնը եւ հրովարտակը առնելով առօք փառօք մեկնած էր հոլանտական մայրաքաղաքը։

Միայն թէ, աւա՜ղ, Վիլհելմին Թագուհին ո՛չ զինքը ընդունած էր եւ ո՛չ ալ Լուսինեանի պատուանշանը։

Հանքի մենաշնորհը դրեթէ ջուրը ինկած էր։

⁂

Ինչպէս ըսի, իշխան Լուսինեան երբ մէկ կողմէ մարդկային ունայնամտութիւնը կը շահագործէր իր պատուանշաններով՝ միւս կողմէ իրեն օգնութեան դիմողներուն ձեռնտու կ'ըլլար քսակին ներած չափովը։

Օր մը նամակ մը ստացաւ Ամերիկայէն վերադարձող Հայէ մը, որ կը յայտնէր թէ ինք գորգերու նորոգիչ էր, թէ տնտեսական տագնապի մը հետեւանքով ստիպուած էր Ամերիկան թողուլ Փարիզ գալ, յուսալով որ հոն իր արհեստը ի գործ դնելով պիտի կրնար ապրիլ։ Բայց, ափսո՜ս, չէր կրցած բան մը ընել։ Ի վերջոյ նամակագիրը կը խնդրէր իշխանէն որ իրեն թոյլ տայ «արքայական պալատին գորգերը նորոգելու» համեստ վարձատրութեան մը փոխարէն։

– Պատասխանէ՛ որ, ըսաւ իշխանը հեգնական դէմքով մը, մեր պալատին մէջ նորոգուելու գորգեր չկան։

Այսուհանդերձ նամակին մէջ հարիւր ֆրանքնոց պանքնօթ մը զետեղեց։

(Շար. 79)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 11–ին Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Փարիզի Ա. Մանուկեան սրահին մէջ դեսպան Վ. Չիտէչեանի ի պատիւ սարքուած ընթրիքի մը ընթացքին «Դեսպանատան բարեկամներ»ու գանձապահ Վ. Ճազմատարեան ներկայացուցած է հաշուետուութիւնը. 1996 Յունուարին կազմուած խումբը ունի 61 անդամ. մէկ տարուան ընթացքին արձանագրուած է 300.300 ֆրանքի մուտք մը որուն 280 հազարը փոխանցուած է դեսպանատան։ 2380 ֆրանքը յատկացուած է ընթացիկ ծախքերու, 17.920 ֆրանքն ալ պահ կը մնայ դրամատան մէջ։

Վ. Ճազմատարեանէ ետք դեսպան Պր. Վ. Չիտէչեան լրացուցած է հաշուետուութիւնը, ըսելով որ դեսպանատան լրատուն ալ 279 բաժանորդ միայն ունի, ինչ որ ոչ նկատառելի թիւ է Ֆրանսայի հայ գաղութին համար։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Եկեղեցւոյ նորակառոյց սրահին մէջ, Յունուար 19–ին տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը ի նպաստ տեղւոյն Թարգմանչաց Վարժարանին։ Հաւաքոյթին բացումը կատարած է մատղի կարգադիր յանձնախումբի նախագահներէն՝ Լեւոն Գույիքօղլու, ապա Արման Մարաշլեան հայերէն եւ թրքերէն լայն տեղեկութիւններ տուած է Եկեղեցիին եւ դպրոցին մասին։ Մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է նաեւ վարժարանին հիմնադիրը՝ Հայկ Ասլանեան, կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին։ Պիւտճէին անդրադառնալով, ըսած է որ 6 միլիառի բաց մը կայ (շուրջ 60.000 տոլար)։ Պատրիարքին ձեռամբ յուշանուէրներ յանձնուած են։ Ան Յունուար 28–ին Ֆրանսա կը մեկնէր, մէկ ամիս հանգստանալու համար։ Իր արտասանած հուսկ բանքէն ետք, հաւաքոյթը շարունակուած է եւ հանգանակութեամբ գոյացած է ակնկալուած գումարը։

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Գալաթ Արթին Ամիրա սրահին մէջ «Նոսթալժիք գիշեր մը» տեղի ունեցած է Յունուար 18–ին ի նպաստ Պէզճեան Մայր Վարժարանին։ Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Մարի Պաքըրկիւ, տոքթոր Ովսաննա Գարագուշ որոնք բացատրութիւններ տուած են օրուան նպատակին մասին։

⁂

ՓԼՈՎՏԻՒԻ «Թրիմոնցիում» սրահին մէջ Դեկտեմբեր 14–ին, պարահանդէսով մը փակումը կատարուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան 90–ամեակի հանդիսութեանց։ Բարի գալուստի խօսքերով մասնաճիւղին ատենապետը՝ Յակոբ Տայճանեան ողջունած է ներկաները։ Ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է։

⁂

ՓԼՈՎՏԻՒԻ մէջ, Դեկտ. 20–ին, տեղի ունեցած է «Երեւան» կազմակերպութեան գրասենեակի բացումը Հայ Տան մէջ, օրհնութեամբ Գէորգ Խաչակիր Քահանայ Խաչերեանի։ Եղած են ողջոյնի խօսքեր։ Միութեան ատենապետը՝ Ժիրայր Պատուականեան պարզած է Միութեան գործունէութեան պատկերը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է քօքթէյլով։

⁂

ՇԹՈՒԹԿԱՐԹԻ մէջ, Դեկտեմբեր 23–ին իր մահկանացուն կնքած է նկարիչ՝ Անդրանիկ Սեւրուկեան (Տարվիշ)։ Ան ծնած էր Թեհրան 1894, Մայիս 1–ին։ 1912–ին եկած է Փարիզ եւ յաճախած Գեղարուեստից վարժարանը։ Ա. աշխարհամարտի վաղորդայնէն իսկ ցուցահանդէսներ տուած է աշխարհի չորս կողմերը։ 50–ական թուականներէն ետք նկարազարդած է Օմար Խայեամի քառեակները։

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Տօն է Սրբոց վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451–ին) վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Կը պատարագէ՝
ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱԲՂ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Գաւազանակիր Հայրապետին

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (ղպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 6

Ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ կրօնական ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական արարողութեան, որ տեղի կ'ունենան՝ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6, *առաւօտեան ժամը 9–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի*
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Ս. Թադէոս — Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Վ Ա Ղ Ը՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (223) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

ՔԱԼԷԻՏՈՍԿՈՓ
Երբեմ համերգ՝ երբեմ սերունդ
ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Բաբելոնի Աշտարակի Առասպելը
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

ցաւ գեղարուեստական բաժին մը։ Անի Յովսէփեան արտասանեց «Եկեղեցին Հայկական»։ Անոյշ Տօնապետեան քամանչայի վրայ նուագեց Սայաթ Նովայէն «Իշխէ մի»։ Եւա Արթինեան երգեց «Կիլիկիա»։ Արթօ Պեքճեան արտասանեց «Վէրք Հայաստանի»էն հատուած մը։ Սաթենիկ Խրտոյեան ջութակով մեկնաբանեց «Կռունկ»ը եւ «Միրանի ծառ»։ Անդրանիկ Մինասեան երգեց «Յուշարձններ»։ Խաչիկ Երմայեան երգեց «Երեւան պաղ եմ արել» եւ Անուշաւան Աբեղայ Ժամկոչեան մեներգեց «Յոյսի Հայրենիք, Լոյսի Հայրենիք» եւ «Տրլէ Եաման»։

Գարեգին Ա., ինչպէս ինք ըսաւ, արտասանեց օրուան իր 10–րդ ճառը, եւ շեշտեց՝ «ես չեմ յոգնած, եթէ յոգնեցուցի ձեզ, ներողամիտ եղէք»։ *Կաթողիկոսը խրախուսեց ժողովուրդը բոլորուիլ Եկեղեցւոյ եւ Հայրենիքի շուրջ, զօրացնել դաշուութի ազգային կեանքը, պատմութիւն կերտել եւ ոչ թէ պատմութիւնը միշտ վերյիշել, այլ նայիլ դէպի ապագան որպէս՝ մէկ ազգ, մէկ հաւաքականութիւն, մէկ ոգի եւ մէկ եկեղեցի։*

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ միջոցաւ. – Տիկին Տօրումեանի *(ծնեալ՝ Աբրահամեան) մահուան առթիւ Պր. Անտրէ Զիփչիպաշեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 200 Ֆր., Մշակոյթի Տուն 500 Ֆր., Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր.։*

Տիկին Օհանեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեան 100 ֆրանք։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Ծննդեան Խաղագին. –

Օր. Մարկրիթ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Ղարիպեան, Օր. Գաթրին Սավարի 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արա Արտաշէսեան, Պր. Ուղուրեան, Պր. Նազգաշեան 300–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պէքարեան, Պր. Գրիգոր Թոնկուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կարապետեան 200–ական Ֆր., Տիկին Ընծայ Վարդանեան, Տիկին Մաթուսքոֆ, Տիկին Սոնա Փանոսեան 100–ական Ֆր., Տիկին Սալի Պապայեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Պարտազճեան 100 Ֆր.։

Դպրոցին. –

Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ակօ Գաւուքճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զորուր 100 Ֆր.։

Թերթիկին. –

Պր. Մեսրոպ Ադամեան 200 Ֆր., Պր. Էտուար Փափազեան 200 Ֆր., Տիկին Ադաւնի Պարոնեան 50 Ֆր.։

Փոխան Ծաղկեպսակի. –

Արմէն Պայրամեանի *մահուան առթիւ Տիկին Սոնա Փանոսեան եւ Պր. Ջաւիկ Փանոսեան փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք։*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

EXPOSITION DE PEINTURE

HENRI GHAZERIAN

«Histoire ... le retour»

Les œuvres de Henri GHAZERIAN seront exposées du 24 Janvier au 2 Février

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

Programme de la visite de KAREKINE Ier

DECINES

Mardi 4 Février

14h30 : Bénédiction de l'Eglise Sourp-Asdvadzadzine;

15h00 : Dépôt de gerbe au Mémorial du Génocide arménien;

15h15 : Visite de la Maison de retraite «Fleurs d'Automne»;

15h30 : Rencontre de la délégation officielle à l'Hôtel-de-Ville par le Maire, M. Pierre Crédoz;

16h00 : Accueil de la population par M. le Maire de Décines au Centre Culturel «Le Toboggan».

ՓԱՐԻԶ

Չորեքշաբթի, փետրուար 5

Ժամը 10–ին, Գարեգին Ա. կը վերադառնայ Փարիզ։

Ժամը 11–ին կ'այցելէ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին։

Ժամը 17.30–ին, Կաթողիկոսը կ'ընդունուի Նոթրը Տամ տը Փարիի մէջ՝ Կարդինալ Արք. Ժան–Մարի Լիւսթիժէի կողմէ։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF CONFERENCE

Le Comité des Jeunes et le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB vous invitent à une conférence sur le thème:

«FRANCE-TELECOM FACE A LA LIBERALISATION: LE NOUVEAU VISAGE DES TELECOMS EN FRANCE»

avec M. JEAN-JACQUES DAMLAMIAN, *Directeur du Développement à France-Télécom*

le Mercredi 5 Février à 20 h 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles
— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

L'ECOLE «KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne SERPOTZ TARKMANTCHATZ de Marseille

organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX

Encouragez le développement culturel de nos élèves.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 4
Տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագ կը մատուցուի ժամը 10–ին։

ՄՏԻՊՕՂՆԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1) *Նոյեմբերէն ի վեր, Թղթատարի դրամական բաժանմունքը* Chèques postaux *չի ղրկեր այլեւս գումարներու համապատասխանող չէքերու կտրօնները. ուրեմն «Յառաջ» չի կրնար գիտնալ թէ ո՞վ է ղրկողը։ Կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ այլեւս ՈՒՂՂԱԿԻ ՈՉ ՄԷԿ ԳՈՒՄԱՐ ՂՐԿԵՆ ՄԵՐ ՇԷՔ – ՓՈՍԹԱԼԻ ԹԻԽԻՆ, ԱՅԼ ՇԷՔԵՐԸ ՄԵԶԻ ՂՐԿԵՆ ՈՒ ՄԵՆՔ ՓՈԽԱՆՑԵՆՔ։*

2) *Այդ իսկ պատճառով չենք գիտեր թէ որոնք ղրկած են հետեւեալ գումարները (ստացուած Յունուար 9–ին).*
1100 *Ֆր. (Լիոնէն),*
1100 *Ֆր. (Փարիզէն),*
1100 *Ֆր. (Փարիզէն)։*
Կը խնդրենք որ ղրկողները յայտնեն մեզի իրենց անունն ու հասցէն։

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
DIMANCHE
2 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 223

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.041 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.041

ԵՐԵՔ ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԵՔ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՔԱԼԷՅՏՈՍՔՈՓ
առանձնասենեակի մը օրագրէն

Մեկնաբանութեան շուրջ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Կարելի՞ է ամբողջովին անջատել մեկնաբանութեան խորհուրդը ստեղծագործական իր ակէն: Նոյնպէս բոլորովին անջատել ունկնդիրը մեկնաբանէն:

Երբ այդ տարբեր կարգի արուեստագէտն թէ արուեստասէրը պարտին առնել թէ նուազ չափով արտադրիչ երեւակայութիւն մը ի սպաս դնել երաժշտական երեւոյթին, որպէսզի ամբողջանայ, երդահանին գործը: Ոստում մը՝ փնտռելու համար հոգեբնախօսական ազդակները, որոնք կը նոյնանան ինքնին մեր երեք անբաժանելիներուն մօտ, կազմելով անոնց սաղմնային կորիզը: Հարկ է համաձայնիլ սակայն բացատրութեան մը վրայ: Ա՛յն է՝ ի՞նչ է երաժշտութիւնը:

Ձայներու միջոցաւ խորհրդածելու արուեստը: Այսօրուան ընդունուած սահմանումն է ա՛յդ: Բայց չէ եղած միշտ նոյնը:

Տասնեւութերորդ դարու երաժիշտը հաւանաբար ըսէր՝ «ձայները ականջինախորժելուր ձեւով ներդաշնակօրէն համադրելու արուեստը»:

Ուրեմն կան իշխող ազդակներ մեր հասկացողութեան սահմաններուն ներքեւ, որոնք մասամբ կախում ունին նաեւ մեր ապրած շրջանէն: Ու սերունդներ իրերայաջորդ չեն ունենար նոյն մօտեցումը արուեստի գործին՝ նոյն հասկացողութիւնն ու զայն տալու ճաշակը սոփողաբար: Պիտի փոխուի անոր մեկնաբանութիւնը: Նախանիւթը ձայնը պիտի մնայ, բայց պիտի տարբերին զայն տալու եւ ընկալելու ձեւերը:

Երբ խորհինք թէ ներքին ներդաշնակութեան ներզգացումով յայտնաբերուող ցոլարձակում մըն է մեկնաբանին արտայայտել ուզած զգացումները գործի մը կատարման ընթացքին, դժուար չէ գուշակել թէ տարբեր սերունդներ տարբեր հոգեբանական ըմբռնումով կը մօտենան անոր:

Անշուշտ այդ բոլորը ինքնաբերաբար պիտի կատարուի նաեւ մեր կողմէ ունկնդրութեան ընթացքին:

Միւս կողմէ, ստեղծագործ երեւակայութեան մը ելեւէջներուն հետեւիլ կը պահանջէ նաեւ մեր վերարտադրիչ երեւակայութեան որոշ աշխատանքը: Հոդ է կը խորհիմ բուն մասնակցութիւնը: Ու այդպէսով ունկնդիրն ալ կը մասնակցի գործին իրագործման, ըլլալով երկրորդ աստիճանի մեկնաբան մը: Ինչպէս այս վերջինն ալ է՝ երկրորդ աստիճանի յօրինող մը:

Բոլորուած է շրջագիծը երկի ստեղծագործ աշխատանքին: Ու այդ աշխատանքը կը տարբերի կարծէք սերունդէ սերունդ, ենթակայ ի մասնաւորի ժամանակներուն յարմարող յուզման տուեալներուն, ճաշակներու փոփոխման, կրօնական թէ ընկերային ազդեցութեանց, գեղեցիկի հասկացողութեան նաեւ ոգեկան գոհացումի ըմբռնումին:

Ինչո՞ւ այս մէջբերումը մեկնաբանութեան շուրջ:

Անցեալ տասը օրերու ընթացքին կայացած երեք սրտայոյզ համերգներ առարկայականօրէն պիտի կարենային մեզի ներքնովին խորհրդածել տալ մեկնաբանութեան տարբեր մօտեցումներուն վրայ: Ցատկանշական էր նաեւ սերունդներուն դերը անջատօրէն դիտուած: Աւագ սերունդի արուեստագէտին բոլորովին ազատ ըմբռնումը, իր սէրն ու դըժգոհութիւնը արտայայտելու խաչաձեւեալ հատու ձեւը, հնչողական փնտռտուքներով: Մինչ երիտասարդը հաւատաւոր՝ որ զերծ է սխալելու մտավախութենէն, բռնի կը ստիպէ ունկնդիրը հետեւելու իրեն՝ ինքնավստահ, վառ իր երեւակայութեամբ ու կը յաջողի քեզ անվեհեր երթով մը առաջնորդել իր աշխարհը: Կայ տակաւին երկու շրջանները միացնող կամրջակին վրայ միջին սերունդի արուեստագէտը, որ կը ջանայ գտնել, առաւելապէս կշռել, մեկնաբանած գործին յատկանշական դրոշմը ու զայն պայծառ բիւրեղացումով մը ներկայացնել:

Խօսքը անշուշտ ընդոծին բազմապատիկ ձիրքերով օժտուած իրաւ մեկնաբաններուն մասին է:

Եւ ունէինք վերջին տասը օրերուն՝ այդ կարգի նուիրեալ չորս հայ արուեստագէտներ, հմայիչ երեք համերգներու մենակատար թէ ղեկավար:

Յունուար 16, Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէ

ԺՈՐԺ ԲԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍՈՒԱ-ՌԸՆԷ ՏԻՒՇԱՊԼ

Երբ Պըզանսոնի համաշխարհային մըրցոյթը շահեցաւ հինգ տարի առաջ, յիշեցինք զինքը իբրեւ ծանօթ երդչուհիի մը տաղանդաւոր զաւակը: Այսօր Արփինէ Բէհլիվանեան արդարօրէն կրնայ հպարտանալ անոր յաղթական երթով: Վերելք որ զայն հասցուցած է միջին սերունդի լաւագոյն ղեկավարներուն կարգին դասուելու ըղձալի դիրքին:

Ու երէկ դիշերուան համերգէն ետք Փարիզ ալ հաստատեց մաքնիսական ուժը անոր ճպոտին: Կախարդիչ բնոյթը: Հարկ կա՞յ ընդգծելու թէ ղեկավարն ալ անշուշտ կրնայ կատարելագործել իր ընդոծին ձիրքը, բայց առաւելապէս որակը անոր, բաղդատմամբ գործիկան ճիւղի արուեստագէտներուն, բան մ'աւելի կախեալ է սկզբնական ձիրքէն: Ընդունուած է՝ ղեկավարութեան տաղանդը ա՛լ աւելի իսկ «ծնունդ է»: Ու Ժորժ Բէհլիվանեան տէր կ'երեւի այդ անփոխարինելի յատկութեան: Եւ գործածել գիտէ զայն ամենայաջող ազդու ձեւով: Զգացինք նամանաւանդ իր այդ գիտակից, հաւասարակշռեալ արուեստը Պրահմսի երկրորդ համանուագի կատարման ընթացքին: Պրահմսի չորս համանուագներէն ամէնէն զուարթն է այս մէկը: Սակայն լոյսն ու խաւարը գիրար կը հալածեն, ստիպելով ունկնդիրը կեդրոնանալ, լիովին ըմբռնելու համար անոր հաճոյութիւն բերող բանաստեղծական ոգին:

Այդ մթի՛ն կողմն է Պրահմսի, սոյն գործը իր «հովուական համանուագը» նըկատել տուող:

Լա Հէյի սէնֆոնիք նուագախումբը, որուն հրաւիրեալ առաջին ղեկավարն է այլեւս Ժորժ Բէհլիվանեան, կարելիութիւնը տուաւ անոր դրսեւորելու այդ ճառագայթարձակ գործին առոյգ թէ նրբին բոլոր դարձուածքները: Պրահմսի յատկանշկան երազկոտ աշխարհին բոլոր տուեալներովը պերճացած:

Ցուլիչ եւ միանգամայն կենսունակ, ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծելով:

Անմոռանալի պահ մըն էր Պրահմսի երաժշտութեան՝ զգեցնելով անոր պճնազարդ տարազ, բայց տալով նաեւ վեհ թատերական տարողութիւն:

Ցայտագրի առաջին մասին մէջ լսեցինք Ֆրանսուա-Ռընէ Տիւշապլը, Պէթհովէնի Տօ Մինէօռ դաշնակի երրորդ քոնչերթոյին մէջ, որմէ առաջ Բէհլիվանեան ղեկավարած էր Էկմոնթի նախերգանքը հըրաշէկ եղերական շունչով: Պատկերացընելով լաւագոյնս ազատագրական ոգին, արհամարհելով մահուան գաղափարը: Փառաւորումը զոհողութեան՝ պէթհովէնեան հանճարեղ երթով: Այդ քանի մը վայրկեաններէն ետք իսկ Բէհլիվանեան շահած էր ունկնդիրներուն վստահութիւնը:

Գեղեցիկ ու դասական յայտագրի մը լաւագոյն նմոյշն էր այս գիշերուանը, որմով բան մ'աւելի կրնայ արտայայտել արուեստագէտը՝ իր արժէքն ու գիտութիւնը:

Աւելի դժուար է Պէթհովէնն թէ Պրահմսով գոհացնել արուեստասէր ունկնդիրը քան զարմացնել Լութոսլովսքիով: Դասականը տուին ուրեմն մեր զոյգ արուեստագէտները անհերքելի անձնական դըրոշմով մը հարստացած: Գրաւիչ եւ յուզիչ: Պրահմսի մէջ մերթ ընդ մերթ սեւ ամպերը ամպրոպի կը վերածուէին ու բոպէ մը յետոյ արեւոտ օդով պարեր ունէինք մեր դիմաց: Մինչ Պէթհովէնի մէջ ղեկավար – մենակատար զոյգը ընդելուզուած իրարու, զգացնել կուտար տխրութեան մէջ իսկ լոյս սփռող զօրեղ նախադասութիւններ վիպական: Տիւշապլ տիրացած է այն կատարելագործուած նուագին որ կ'ընթադրէ երեւակայութիւն, ստեղնաշարային նուագի կատարելութիւն, ճաշակ եւ լայն մշակուած հորիզոն:

Հրապուրիչ, զուսաւոր, վերին աստիճան կշռեալ մեկնաբանութիւն: Միակ վերապահութիւնս՝ սուր հնչականութեամբ մը տրուող գիծեր երբեմն, որոնք կը կասեցնեն մասամբ մեղեդիին տարածման կարողութիւնը:

Անկասկած Ֆրանսուա-Ռընէ Տիւշապլ միջին սերունդին պատկանող Ֆրանսացի լաւագոյն դաշնակահարներէն մին է այսօր:

Յունուար 19, Սալ Կավօ

ԱՆԻ ԵՒ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Մեծ է համեմատութիւնը ուղղակի սեղմ երգապնակի վերածուած համերգներուն: Սառեցնելով անփոխարինելի համերգի պահը: Ա՛յս մէկը արժանի էր այդ աւարտին: Մանաւանդ որ տեղ տուած էին երկու արուեստագէտները, իրենց յայտագրին մէջ, գրեթէ անծանօթ մընացած երեք գեղեցիկ ու հետաքրքրական գործերու: Նօթագրութիւններն իսկ դժուար գտնելի: Մին՝ Զայքովսքիի Գաս-Նուագէթ պարախաղին, գլխապըտոյտ տուող մէկ տարբերակը, զոյգ դաշնակի համար վերածուած իր ձեւով: Ուրիշ մը՝ Կլանզպէրկի «Հրաւէր Վալսի» ժողովրդական մեղեդիներու երանգաւոր մէկ խառներգը:

Ուրախութեան աղբիւր գործեր որոնք առաւելաբար կը դժուարացնէին արտայայտելու կերպը, առանց կորսուելու դիւրին շեշտաւոր նուագի մը հեշտալուր ելեւէջներուն մէջ: Դժուար է ազնուական ոճով տալ ուրախ պարը:

Այդ էր որ իրագործեցին Անի ու Րաֆֆի Պետրոսեան մեծ վարպետութեամբ, յայտագրի վերջաւորութեան:

Վերադառնանք սակայն Զայքովսքիի այն գործին որ խկապէս հնչականութիւններու բազմերանգ փունջ մըն է գեղեցիկ, ուր կան՝ զորով, հեղնական սուր նշմարներ, հեզաճկուն պարեր զանազան կշռոյթներով: Զայքովսքի այս կարգի հեշտալուր մեղեդիներու վարպետն է: Երբ երկու գիտակից արուեստագէտներու կողմէ կը մեկնաբանուի այսպիսի գործ մը առանց մեղկութեան, մարդարտանման լուսաւոր նուագով, կ'ապահովէ բարձր կատարներուն գլխապտոյտ տըւող զուարթ զինովութիւնը:

Կար նաեւ Ռախմանինոֆի ռուսական ռափսոտին, զոր տուին երազկոտ, թըրթըռուն, ազատ ոստումներով, ստեղծելով անոր կրակոտ մթնոլորտը:

Երկեակին յաջողութեան մեծապէս կը նպաստէ իրենց նուագին զիրար ամբողջացնող հնչողական ձեւաւորութիւնը:

Անիի արտաբերող ստեղնաշարային հըրաշալի մասնագիտութեան կու գայ աւելնալ Րաֆֆիի յղկուած բայց ճնշող հպումները, աւելի զունազեղ դարձնելով իրենց մեկնաբանութիւնը:

Ցայտագրին առաջին մասը յատկացուած էր Շոփէնի ու վստահուած՝ Րաֆֆի Պետրոսեանի:

Նօսրացած է Շոփէնը մելամաղձոտ բանաստեղծական շեշտերով տուող արուեստագէտներուն շարքը: Աւագ սերունդին կը պատկանին անոնք: Տարբեր է այսօրուան ըմբռնումն ու ճաշակը: Նոյնքան ազդու: Ցաճախ կը փնտռենք սակայն Իվ Նաթի, Գորթոյի կամ Կիլելսի մը խորհրդաւոր նուագը՝ ինքնահոս ու շնորհազարդ: Ստեղնաշարային իր արուեստով, Պետրոսեանի Շոփէնը կը յիշեցնէ այդ դպրոցը, աւելի վիպական դըրոշմով: Անայլայլ, ազատ, ճնշող բայց ճշգրիտ կշռոյթով յառաջացող երգեր, որ անքակտելի կապերով կը կապեն հոգիդ, անոյշօրէն ցուցնելով զայն: Եւ կը տողանցեն երգերը յաջորդական, իրարմէ գեղեցիկ, հոգիիդ խորերը դրոշմելով հետզհետէ Շոփէնի հանճարեղ գործերը: Իրիկնաերգեր, մազուրքաներ:

Շոփէնի բուն հոգին արտացոլող վառվռուն թէ սրտոտ մեղեդիներ: Կու գայ յետոյ, նշանաւոր երկրորդ Սքերցոն, յաղթական վերջին ոստումներով: Եւ կուգան էթիւտները՝ լարախաղացի ճկունութեամբ եւ կ'ունկնդրենք Րաֆֆի Պետրոսեանի համոզիչ նուագը անիրական աշխարհի մը իրական մղձաւանջներուն անձնատուր: Ուրախ ժամ:

(Շար.ը Դ. էջ)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Առիթով մը, իրլանտացի հռչակաւոր վիպասան Ճէյմս Ճօյս նշած է, թէ երեք հարիւր տարուան գործ ձգած էր հետազօտողներուն: Քանի՞ տարիներու գործ ձգած է արդեօք Կոստան Զարեան:

Իր կենսագրութեան պարագային, խնդիրը մութ կէտերով չի փակուիր: Ինչպէս ըսած ենք այլ առիթներով, նաեւ պէտք է գումարել թիւրիմացութիւններն ու հակասութիւնները:

Արա Պալիօզեան կը մէջբերէ հետեւեալ վկայութիւնը. —

«— Զարեա՞ն, Կոստան Զարեա՞ն — ըսաւ ինծի վերջերս ամերիկահայ ծանօթ գրող ու գաղութային ղեկավար մը, երբ յիշատակեցի անոր անունը—: Շատ լաւ ճանչցած եմ զինքը: Շատ լաւ, փաստօրէն: Շատ տհաճ տիպար մը: Անձնակեդրոն: Եսասէր: Պարապ: Ես... ես... ե՛ս: Երբ Փարիզ էի, Փիքասոն ըսաւ ինծի. երբ Մատրիտ էի, Լորքան ըսաւ ինծի. երբ Պրիւսէլ էի, Վերհարէն ըսաւ ինծի... եւ Լենին, Մարինեթթի, Մայակովսկի... Անունը կու տայիր եւ բոլորն ալ իր մտերիմ բարեկամներն էին»(1):

Անանուն այս անձին խօսքը յատկանշական է: Մինչ մէկ կողմէ կը բանաձեւէ Զարեանի շուրջ գոյութիւն ունեցող մթնոլորտն ու տրամադրութիւնները, միւս կողմէ անձն ու գործը միաձուլելու միամտութիւնը կը ցուցաբերէ: Այսինքն, քանի որ Զարեան անձնակեդրոն է, ուրեմն իր վկայութիւնները կեղծիք են:

Կեղծի՞ք են իսկապէս:

Հայկական բարեխառնութեան ծանօթ մէկ գիծը, հետեւելով օրէնքներուն, Զարեանի պարագային պէտք է կրկնըուած ըլլար: Երբ այս կամ այն հռչակաւոր օտարը առնչութիւն մը ունեցած է մեզի հետ, «մերը» այլ արժէք կը ստանայ: Սակայն, այս պարագային «մերը», ըլլալով զարտուղի ու կանոնազանց տիպար մը, որ «մեր» արժեչափերուն մէջ չի տեղաւորուիր, կը մնայ բացառութիւն:

Ասիկա կը նշանակէ, որ Զարեանի մարդկային գիծերը արգելք եղած են (ու կը մնան) իր գրական աշխարհը աննախապաշար կերպով թափանցելու:

Ահա թէ ուր կը ծնի առասպելը:

Եւ Զարեանի շուրջ պտըտող առասպելները քիչ չեն:

Անոնց շարքին՝ «Բաբելոնի աշտարակը»ի առասպելը:

ԱՆՏԵՍԱՆԵԼԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կենսագրութիւններու մէջ շրջագայող տեղեկութիւններու շարքին գրուած է, թէ «1925–ին նա դարձեալ Փարիզում էր: Այստեղ հիմնում եւ խմբագրում է արուեստի, գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան "Բաբելոնի աշտարակ" ամսագիրը (ֆրանսերէն)»(2):

Ի՞նչ էր այդ թերթը, ո՞րն էր իր բովանդակութիւնը, որքա՞ն տեւեց. այս բոլորի մասին տեղեկութիւնները շատ յստակ չեն:

Թորոս Թորանեան, օրինակ, Զարեանի մահէն անմիջապէս ետք գրուած յօդուածի մը մէջ կը հաստատէ.—

«Փարիզի մէջ Կոստան Զարեան հիմնեց "La Tour de Babell" [sic] արուեստներու եւ գրականութեան համաշխարհային հանդէսը, որուն անմիջապէս սկսան աշխատակցիլ Ռումանիայէն՝ Նիքոլա Եորկան, Չեխոսլովաքիայէն՝ Վասթլաւ [sic] Չեռնին, Հնդկաստանէն՝ Ռապինտրանաթ Թակորը, Սպանիայէն՝ Տիունա Մունօն [sic], նկարիչներէն՝ Եակալովը [sic], Փիքասօն, Լարիանովը:

Այս հանդէսի էջերէն Զարեան կոչ ըրաւ աշխարհի յառաջադէմ բանաստեղծներուն, միասնաբար գրել ու ստեղծել "Համադիւցազներգութիւն" մը՝ որուն առաջին գլուխը ինք գրեց 1925 Յուակնի Նոյեմբերին»(3):

Հակասութիւնները կը սկսին երբ Ստեփան Կուրտիկեանի հատորին մէջ Զարեանի բերնին դրուած հետեւեալ խօսքերը կը կարդանք. —

«Այդ տարիներ գրական լայն հետաքրքրութիւններ ունէի եւ գրական գործունէութիւն ծաւալելու կրքոտ ձգտում եւ ահա Փարիզում հիմնեցի ու 1926–27 թուականներին խմբագրեցի "Լա Թուր դը Բաբել ("Բաբելոնի աշտարակը") ֆրանսերէն հանդէսը՝ նպատակ ունենալով համաշխարհային գրականութեան լաւագոյն նմոյշներ ներկայացնել եւ նըպաստել ժողովուրդների մշակութային կապի և բարեկամութեան ամրապնդմանը: Այս առիթով ես իմ նպատակը պարզաբանող նամակներ ուղարկեցի աշխարհի ականաւոր շատ գրողների, արուեստագէտների եւ շատ խրախուսիչ պատասխաններ ստացայ: Հնդիկ աշխարհահռչակ բանաստեղծ Ռաբինդրանաթ Թագորը պատասխան նամակում, շնորհաւորելով իմ ձեռնարկումը, գրում էր, որ դա լումա է մտցնում ժողովուրդների հոգեկան կապերի ամրացման ու փոխըմբռնման գործում, եւ ինքը սիրով կ՚աշխատակցի հանդէսին: Պարբերականում տպագրուեցին ֆրանսիացի, անգլիացի, հայ, չին, ճապոն եւ այլ ազգերի շատ ականաւոր գրողների եւ բանաստեղծների գործերը, ինչպէս նաեւ անուանի նկարիչներ Պիկասոյի, Լեժէնի [sic], Շագալի եւ այլոց ստեղծագործութիւնները»(4):

Զհաշուելով 1926–27 թուականի հարցը, որ բացայայտ վրիպում մըն է (սխալ գրառո՞ւմ, թէ յուշագրկումի սովորական դէպք), հակասութիւնները կը շարունակուին Զարեան — Կարօ Փօլատեան հարցազրոյցի ընդմէջէն, երբ ֆրանսահայ գրագէտը կ՚ակնարկէ ֆրանսերէն interpénétration բառին, զոր Զարեան իր գիւտը կը նկատէ. —

«Այդ շրջանին մի քանի մանիֆեստ էի գրել եւ ղրկել բոլոր յայտնի բանաստեղծներին: Նրա մէջ շեշտում էի աշխարհի ներթափանցման անհրաժեշտ զարգացման կարեւորութիւնը: Տագորը առաջինը եղաւ, որ ոգեւորած պատասխանեց իմ կոչին: Բազմաթիւ ֆրանսացի գրողներ եւ արուեստագէտներ —Լեժէն, Պիկասոն, Անտրէ Սալմոնը եւ ուրիշներ— իրենց ձրի աշխատակցութիւնը ինձ տրամադրեցին: Շատ իտալացիներ, սպանիացիներ, որոնց մէջ հանգուցեալ Մաչադոն, Ունամունոն, Սալինասը, շատ չինացիներ, ճապոնացիներ: Ընդհանուր ոգեւորութիւն առաջ եկաւ եւ այդ բառը մտաւ ֆրանսական լեզուի մէջ: Հիմա, գրեթէ ամէն օր, թերթերի եւ հանդէսների մէջ հանդիպում եմ այդ բառին»(5):

Հետաքրքրական է, որ միեւնոյն շրջանին, Զարեան «Հայաստանի կոչնակ»ի մէջ հրատարակած է «Միջներգործում» խորագրով յօդուած մը, ուր ծրագրային կերպով կը պարզէ այդ տեսութեան հիմքերը(6):

Զարեանով քիչ թէ շատ զբաղած ուսումնասիրողները որեւէ նորութիւն չեն բերած կարճատեւ կեանք ունեցած այս հանդէսին մասին: Ընդհանրապէս, գոհացած են երկրորդ ձեռքէ աղբիւրներով, այսինքն, գրողին թէ իր ղաւկին հաղորդած տեղեկութիւնները վերարտադրելով, որոնք յետոյ մեքենական կերպով փոխանցուած են մէկ գիրքէն միւսը:

Ցարդ հանդէսը ուղղակի ընթերցող չէ ունեցած:

Մեր ձեռքն է "La Tour de Babel"ի առաջին թիւին լուսապատճէնը: Բնօրինակը կը գտնուի Կոստան Զարեանի անձնական արխիւին մէջ, Երեւան: Մեզի յայտնի չէ, եթէ այս միակ համարէն հայկական թէ ոչ–հայկական գրադարաններու մէջ որեւէ օրինակ կայ:

Ցիշեալ համարը թուագրուած է "I Année, Novembre 1925": Տպուած է «Ներսէսեան» տպարանը: "Revue mensuelle de tous les continents"ը կը հաշուէ 64 էջ, տաւել վեց էջ ծանուցում: Տասներկու աշխատակից եւ տասներկու նկարիչ:

Ստեղծագործական բաժինը կը կազմեն Սէն–Փօլ–Ռու («Այլաբանութիւն»), Զ. Շնէօր («Եւ եղեւ ստարտ»), Ֆերնան Տիվօ («Գծային»), Ծուզեփփէ Վաննիքոլա («Te Deum Laudamus»), Ալեքսանդր Բուսիքով («Երբ դուք մեռած ըլլաք...»), Արշակ Չօպանեան («Վերջին մոռացումը», հեղինակին կողմէ թարգմանուած) եւ Կոստան Զարեան («Կոչ»):

Արուեստի նիւթերով կը զբաղին Անտրէ Սալմոն («Ձեւ եւ գոյն»), Թոյօ Իվաթա (ճափոնական պարի մասին), Անրի Սերուլա («Արուեստ եւ փիլիսոփայութիւն»): Բրոնիկին մէջ կը խօսուի խորհրդային գրական – գեղարուեստական կեանքին (Ժան Ֆոնթընուա), արդի չինական գրականութեան (Զինկ – Զաօ – Զինկ) եւ հրէական «Զոհար» գիրքին մասին (H.S.=Անրի Սերուլա):

Նկարիչներու շարքին են Փապլօ Փիքասօ, Ֆերնան Լեժէ, Մարք Շակալ, Ա. Տըլօնէ, Արտենկօ Սոֆիչի եւ ուրիշներ:

Ինչպէս կը տեսնուի, Թորանեանի, Կուրտիկեանի եւ Փօլատեանի (կամ, անոնց ընդմէջէն, Զարեանի) յիշատակած անուններէն շատեր այս թիւին մէջ ներկայ չեն: Հաւանաբար, նամակցած են միայն, ինչպէս Ռապինտրանաթ Թակորի պարագային:

Արդարեւ, Թակոր ժամանակին նամակ մը գրած կ՚ըլլայ Զարեանին. ըստ Արմէն Զարեանի, իր հօր որդւոյը՝ 1960–ականներուն, այդ նամակը անվերադարձ «փոխ առնուած է» երեւանցի մտաւորականի մը կողմէ, որուն անունը մեզի յայտնի չէ: (Ա. Զարեանի մօտ միայն տեսանք պարապ պահարան մը որուն վրայ մատիտով գրուած էր «Թագորի նամակը»): Սակայն, ստորեւ կը հրատարակենք ուրիշ նամակ մը, որ ըստ երեւոյթին սերտօրէն առնչուած է Թակորի նամակին հետ եւ որուն ձեռագիրը Կ. Զարեանի անձնական արխիւը կը մնայ. —

Santiniketan, 4/9/1925

Dear Sir,

The poet Rabindranath Tagore is very ill indeed but he asks me to sen't you his good wishes for success in your admirable undertaking and asks that you will pardon him answering with his own hand your very kind letter.

[1 բառ անընթ.] me yours very sincerely
C. F. Andrews

Ունամունոյի պարագային, 1924 – 1930–ին սպանացի նշանաւոր գրողը Ֆըրանսա տարագրուած էր, ապրելով նախ Փարիզ եւ ապա Հանտայ (Փիրէնեան լեռներուն մօտ): Թերեւս այս առիթով նամակցած (զուցէ եւ հանդիպած) ըլլայ Զարեանի հետ, նկատի ունենալով որ իրարու ծանօթ էին 1917–էն եւ կապ պիտի պահէին մինչեւ Ունամունոյի մահը(7):

«ՀԱՄԱԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ»

Բացառելով Փիքասոն եւ Լարիանովը, Թորանեանի յիշած անունները հանդէսին մէջ չեն երեւիր: Սխալ է նաեւ, որ Զարեան միասնաբար համադիւցազներգութիւն գրելու կոչ ըրած ըլլայ. ասիկա պէտք է փոխաբերական իմաստով հասկցուի, քանի որ ան կ՚ըսէ.

Je vous le livre poètes
ce héros indécis d'une panépopée
chantée depuis l'aurore
au seuil de vos portes
là-bas du Pole à l'Equateur
sur les montagnes d'Asie
et ici à Paris

Je vous le livre ce mendiant des heures
afin que la vie (buveurs d'orage buveurs d'azur)
soit dit, soit dit
au chant multiple des voix dispersées
et ici
collectivement
recrées(8).

Զարեանի անձնական արխիւին մէջ պահպանուած է իր ձեռագրով էջ մը, որուն վերեւը նկարած է սեղան մը: Գըծագրութեան տակը շարադրուած է հետեւեալ գրութիւնը, որ ըստ երեւոյթին հանդէսի հաւատոյ հանգանակին նախնական տարբերակն է. —

«La T. de B. veut réunir tous les écrivains et tous les artistes du monde qui œuvrent à la formation d'une nouvelle conscience mondiale.

——donne le tableau du mouvement artistique de tous les pays.

——est la tribune libre d'où chaque esprit libre peut se prononcer.

——n'est pas la revue d'une école: elle n'appartient pas à une coterie, elle est complètement libre.

——cherche à unir tous les esprits qui répandent leur lumière par le monde.

(«"Լա Թուր տը Պապէլ" կ՚ուզէ խըմբել աշխարհի բոլոր գրողներն ու արուեստագէտները որոնք կ՚աշխատին ստեղծել համաշխարհային նոր գիտակցութիւն մը:

——բոլոր երկիրներու գեղարուեստական շարժումին պատկերը կու տայ:

——ազատ բեմն է ուրկէ ամէն ազատ միտք կրնայ արտայայտուիլ:

——դպրոցի մը հանդէսը չէ: Ան չի պատկանիր խմբակի մը, այլ բոլորովին ազատ է:

——կը ձգտի միաւորել աշխարհի մէջ իրենց լոյսը տարածող բոլոր միտքերը»):

Հանդէսի կողքի ներքին մասը տըպուած բացատրագիրը ձեւական որոշ տարբերութիւններ ունի. —

«La Tour de Babel est une revue d'art et de littérature mondiale. Elle n'appartient à aucune école artistique.

La Tour de Babel unit tous les éclaireurs et tous les pionniers de la nouvelles [sic] conscience universelle. Elle cherche l'unité spirituelle de l'humanité et accueille toute expression valable de la vie artistique moderne.

La Tour de Babel est largement ouverte à tous les arts, à toutes les conquêtes spirituelles de tous les continents, de tous les peuples».

(«Լա Թուր տը Պապէլ համաշխարհային արուեստի եւ գրականութեան հանդէս մըն է: Ան գեղարուեստական որեւէ դպրոցի չի պատկանիր:

Լա Թուր տը Պապէլ տիեզերական նոր գիտակցութեան բոլոր լուսաբանողներն ու ռահվիրաները կը միաւորէ: Ան կը ձգտի մարդկութեան հոգեկան միասնութեան եւ արդի գեղարուեստական կեանքի բոլոր արժէքաւոր արտայայտութիւնները կը հիւրընկալէ:

Լա Թուր տը Պապէլ լայնօրէն բաց է բոլոր արուեստներուն, բոլոր ցամաքամասերու եւ ժողովուրդներու հոգեկան նուաճումներուն»):

Այս միտքերը սերտ կապ մը ցոյց կու տան interpénétration–ի յղացքին հետ, զոր Զարեան նկատած է որպէս իր գիւտը: Շրջանի ֆրանսական մամուլի համ–

բերատար խուզարկումի մը կը մնայ ճշդել այս պարագան եւ վեր հանել այդ գաղափարի տարածումի ոլորտը:

Ծրագրային գրութիւնները ամփոփուած են «Հայաստանի կոչնակ»ի 1926-ի յիշեալ յօդուածին մէջ: Խորագրով, Զարեան բառին հայացումը կը կատարէ («միջներգործում»), ծանօթութեան մէջ նշելով թէ «ֆրանսերէն եւ գործ եմ ածում interpénétrabilité բառը»: Գրութեան ձեւը եւ ընթացքը կը թելադրեն, որ անիկա հայացումն է Զարեանի ակնարկած այն ուղերձներուն, զորս ինք ուղարկած է օտար տարբեր գրագէտներու:

Գրութիւնը կը պատկանի Զարեանի մտածողութեան ձեւաւորումի այն հիմնական միջուկին, որ 1920-ի վերջերը երեւան պիտի գայ «Անցորդը եւ իր ճամբան»ի եւ «Բանկօօպը եւ մամութի ոսկորները» գործերուն մէջ: Հոս կը բանի «քաղաքակրթութիւն» – «մշակոյթ» հակադրութիւնը, որ այդ երկերուն մէջ լայնօրէն լուսաբանուած է. –

«Մենք այնքան վարժ ենք քարի եւ երկաթի հետ գործ ունենալ, ու էութեան հակայութիւնը աշխարհը ըմբռնելու կերպի մէջ՝ փոքրիկ տարրերի է վերածել, երկրաչափական ձեւերի, ըստ օրւայ ճաշակին:

Վերջի վերջով, ամէն ինչ մեքենականի է վերածւում: Ու մենք, լինելութեան գծանի վրայ, դարբնում ենք մի զաղտնիք, որի պողպատէ բաղուկների մէջ կոչուած ենք ճզմուելու:

Այսպէս են ասում յոռետեսները:

(...) Թողնենք որ քաղաքակրթութիւնները մեռնեն: Փաստը մեր աչքի առջեւն է: Մարդը ենթարկուել է ընդլայնումի: Նրա աչքերի մէջ տարօրինակօրէն միացել են հայրենի կղզին, ափրիկեան անտառները եւ ամերիկեան հսկայ շէնքերը: Նրա արիւնը ըմտական զարկով չափում է այրեցեալ գօտին եւ բեւեռները»(9):

Ասիկա հաստատելով, Զարեան կը գտնէ, որ նիւթականը իր մէջ կը պարունակէ էականը՝ հոգեկանը: Տրամախոհական այս համադրոյթի որպէս օրինակ, ան կը նշէ հելլենական արձանը, որ կը միացնէ «եգիպտական քրմականութիւնը աթենական տրամաբանութեան հետ»: Նման միացումի գաղափար վերարծարծած է, Վերածնունդի ժամանակաշրջանին, Լէոնարտօ տա Վինչին, որ «մտքով անցնում էր արեւելքից արեւմուտք, եւ իր դարից դուրս, որոնում էր գալիք դարերի միջից, հսկայ համադրութիւններով, որոնք պիտի հիմնաւորէին նոր աշխարհհայեացքներ»:

Այդ համադրութեան ներկայ ձեւը այն է, որ «ելեքտրական մեքենայի ներուժ զօրութիւնը կոչուած է յայտնաբանելու Տիեզերքի մի նոր զարկերակի անտեսանելի ռիթմերի մի նոր բնոյթը:

(...) Միջներգործական օրէնքի համեմատ ամէն ինչ կոչուած է շաղկապուելու:

Ժազբանտը միանում է հովուական սիմֆօնիին, սեւամորթերի քանդակները փիդիասեան ձեւերին, հիմալայան լեռնցիների պարերը դասական պարուհու կեցուածքին, Մարինետեան ֆուտուրիզմը Մոսկուայի յեղափոխականների ժեստին ու Ստրաւինսկու մօգը պարում է աֆրիկեան բանժօի թելերի վրայ:

Ամէն ինչ միջներգործական է»(10):

Հոս պէտք է նկատի ունենալ, որ միջպատերազմեան շրջանի Եւրոպային մէջ սկսած էր յայտնագործումը այսպէս կոչուած տարաշխարհիկ մշակոյթներու եւ փիլիսոփայութիւններու, որոնք տեղ գըրաւեցին յատկապէս երաժշտութեան եւ գեղարուեստի երկերու մէջ: Նման երեւոյթներու մէջ Զարեան կը տեսնէ լինելութեան մէջ եղող «նոր աշխարհըդգացողութեան» մը արտայայտութիւնը:

«Հնդկաստանից մինչեւ Փարիզ, արիւնի եւ տառապանքի մէջ թաւալուելով, մարդկութիւնը փնտռում է գերագոյն միութիւնը:

Ոմանք այդ միութիւնը որոնում են նիւթական երեւոյթների մէջ, ոմանք զուտ բարոյական եւ ոմանք էլ բիրտ ուժի:

(...) Տիեզերքը մի է:

(...) Սահմանների ի՛նչ հսկայ փըլզում (sic) եւ տեսիլքների ինչպիսի՜ ժըխոր:

Ահաւասիկ հրաւէր Համայնադիւցազներգութեան»(11):

Մենք կը խորհինք, որ միջներգործումի այս տեսութիւնը, «գերագոյն միութեան» որոնումով, անդրփոխանցում մըն է (transposition) Զարեանի կողմէ 1910-ական թուականներուն արծարծուած «Համատարփ թատրոն»ի գաղափարին: Ինչպէս ցոյց տուած է Մ. Նշանեան, Զարեան նկատի ունեցած է այդ թուականներուն Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ unanimisme կոչուած շարժումը, որ «բանաստեղծութեան մէջ կ'ուզէր մտցընել կեանքի համայնական ներկայութիւնը, քաղաքը ներկայացնել իբրեւ միասնական ու բազմակի օրկանիզմ մը, որուն տարբեր բջիջները սովորաբար՝ անտեղեակ են իրարմէ ու պէտք ունին համադրուելու, կամ աւելի ճիշդ՝ իրենց համադրական կեանքին գիտակցութեան հասնելու»(12): Թերեւս Զարեան իր հաշւոյն նորոգած է շարժումի հիմնական այս գիծը՝ զայն վերաձեւելով տիեզերական ընկալումի եւ գաղափարական միասնականութեան տեսիլքի մը համաձայն:

Ի դէպ, Զարեան սկսած է գրել այդ համադիւցազներգութիւնը հայաստանեան տարիներուն. –

«Ամէն մի պոեմա կապուած է երկրի հետ, որովհետեւ երկնքից է գալիս:

Գնացքը ռիթմ է, ուստի՝ մեծ թռչունի նման թեւարկում է:

"Հայաստանում" պոեման համայնադիւցազներգական աշխարհազգացումի առաջին արտայայտութիւնն է: Երկինքը եռանկիւնի է, դաշտը ոլոր եւ պատկերը ծեփուած է խմորի նման»(13):

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Այս վիպերգին մասին ակնարկութիւն մը կը գտնենք Զարեանի 1944 Հոկտեմբեր 2 թուակիր նամակին մէջ, ուղղուած՝ Բենիամին Նուրիկեանին, ուր ան կը թըւարկէ իր գլխաւոր գործերը. –

«(...)"Հայաստանում" պոէման, որի երկրորդ եւ երրորդ մասերը լրացած են հիմա եւ, յուսամ, լոյս պիտի տեսնեն(...)»(14):

Այդ վիպերգէն կարգ մը հատուածներ լոյս տեսած են 1948-ին, «Նայիրի» ամսագրին մէջ, տարբեր՝ «Սրտի ճանապարհով» խորագրին տակ(15): Դժբախտաբար, վիպերգին ամբողջութիւնը հըրատարակուած չէ որպէսզի անոր «համադիւցազներգական» բնոյթը քննարկումի ենթարկուի: Անոր մասին անդրադարձ մը կատարած է Վազգէն Գաբրիէլեան, գրելով. –

«"Ա՛հ, հասկացիր, ես ծարաւ եմ Հայաստանով", — գրում է Զարեանն իր մի բանաստեղծութեան մէջ, գտնելով, որ իր տեղը հայրենիքն է, իր գործը՝ երկիրը փառաբանելը: Պատերազմից յետոյ այսպիսի տրամադրութիւնները նրա գործերում աւելի են շատանում: Պատահական չէր, որ 1948 թ. Զարեանը լոյս ընծայեց 1925 թ. գրած "Սրտի ճանապարհով" բանաստեղծութիւնների շարքը, որոնք գրուել էին Խորհրդային Հայաստանում ապրած տարիներին եւ որոնք "Նոր կերտուող այս Հայաստանի" մասին հիացումի եւ հաւատի խօսքեր էին»(16):

Խնդրոյ առարկան վիպերգ էր, ըսինք, եւ ո՛չ թէ «բանաստեղծութիւններու շարք»: Մնաց որ, տպուած բաժինները կարելի չէ «հիացումի եւ հաւատի խօսքեր» նկատել «նոր կերտուող այս Հայաստանի» (տող մը, որ այդ բաժիններուն մէջ չկայ) նկատմամբ: Կը գոհանանք մէջբերելով հետեւեալ հատուածը, որ Զարեանի գըրականութեան ծանօթ թեմաներէն մէկն է. –

Իսկ բանաստեղծը լսում է, ասում. –

(...) Կառուցել, այո, հնարել...
Արիւնից թափը տալ, հրկիզուել
Դարերով ձեզ սպասող տեսիլքով,
Նոր մարմին որոնող երազով —
Այդ, այո՛, ձեզ հետ են ձեռքերը
իմ յուզուած...
Բայց լինել, խորհրդից եւ կամքից
պարպուած,
Թիւերի գորշ քանակ, լուռ մի ստրուկ
Ու հոգի յոգնաբեկ՝
Խուզարկուած աչքերով ոստիկան եւ
ստրուկ —
Այդ երբե՛ք, այդ երբե՛ք...

Եթէ մարդ — ստեղծագործ աւիւնից
իր զրկուած —
Տէրը չէ իր մտքի, տէրը չէ դրդերի իր
լարուած,
Եթէ չէ՝ ըմբոստ երգ դաշնակող,
Արարիչ եւ կերտող,
Եթէ չէ անկաշկանդ արխիտեքտ —
Ո՞ւմ է պէտք
Տնտեսուած բանտը այդ պարտադիր
երազի
Անուրախ, վշտալի(17):

Ամէն պարագայի մէջ, «Լա Թուր տը Պապէլ»ի առաջին թիւի նիւթերը գերազանցապէս կը յատկանշուէին իրենց պատկանելիութեան այլազանութեամբ եւ հանդէսի փնտռտուքը, վերջին հաշուով, մշակութային տարբեր խորքերէ բխող տարրերու խաչաձեւումն էր: Այդ փոխներթափանցումը պիտի ծնէր նոր ձեւը եւ ո՛չ՝ հակառակը:

ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՇԻՋՈՒՄԸ

Արշակ Չօպանեանի արխիւին մէջ պահպանուած է Զարեանի այցետոմսը՝ անթըւակիր երկտողով մը(18). –

CONSTANT ZARIAN
DIRECTEUR DE LA REVUE D'ART
ET DE LITTÉRATURE
"LA TOUR DE BABEL"
207, BOULD. RASPAIL, TÉL: FLEURUS 4659
PARIS
90, BD. DU MONTPARNASSE TÉL: SEGUR 51-74

Պահպանուած է նաեւ Զարեանի բացիկը Չօպանեանին՝

LA TOUR DE BABEL
REVUE MONDIALE DE SYNTHÈSE ARTISTIQUE
ET LITTÉRAIRE

վերտառութեամբ, ու թուագրուած՝ 1925 Օգոստոս 8. –

«Թերթիս հրատարակութեան հարցով կ'ուզէի ձեզ հետ տեսնուիլ: Ուզում եմ մտցնել հայկական մաս եւ լաւ կ'լինէր միասին խորհրդակցէինք: Ե՞րբ պիտի գաք քաղաք»(19):

Ամիս մը ետք, Սեպտեմբեր 5-ին, նոր բացիկով մը Զարեան վերստին խմբագըրատուն կը հրաւիրէ Չօպանեանը Սեպտեմբեր 7-ին համար, վերոյիշեալ հարցին շուրջ խորհրդակցելու նպատակով(20):

Այս շրջանի Չօպանեանին ուղղուած վերջին նամակը գրուած է 1925 Դեկտեմբեր 30-ին, Անկէնէն, ու Զարեանի տրամադրութիւնը ամբողջովին քայքայուած կ'երեւի. –

«Ներեցէք որ մինչեւ այժմ չեմ կարողացած գալ ձեզ տեսնելու: Յոյս ունէի, որ միջոցներս շուտով ինձ պիտի ներեն ձեր պարտքը վճարելու և սպասում էի... դժբախտաբար նիւթական դրութիւնս աւելի վատթարացաւ եւ այսօր գտնւում եմ ուղ[ղ]ակի սոսկալի դրութեան մէջ, աչքի առաջ ունենալով մանաւանդ այն ծանր բեռը որ ուսերիս վրա[յ] է: Առ այժմ ոչ մի տեղից էլ ոչ մի յոյս չ'ունեմ: Քայլեր առի որեւէ գործ ճարելու համար[,] նա էլ չ'յաջողեց: Այնպէս որ խնդրում եմ ներէք, որ ժամանակին չկարողացայ տալ պարտքս եւ բարի եղէք սպասելու որ մի տեղից մի լոյս ծագի»(21):

Այս տողերէն յայտնի կը դառնայ, որ հանդէսը արդէն իր մահկանացուն կնքած էր, տնտեսական արդելքներու բերումով, եւ Զարեան անձնապէս մեծ դժուարութիւններու առջեւ էր:

Ի՞նչ պարտքի կ'ակնարկէ այս նամակը:

Թորոս Թորանեան հանդէսի վախճանին մասին կը գրէր հետեւեալը. –

«Ծրագիրը չիրականացաւ, քանի որ "բոլոր ցամաքամասերու" այս ամսագիրը իր 2րդ թիւէն վերջ դադրեցաւ հըրատարակուելէ՝ դրամի չգոյութեան պատճառաւ:

Թագուհին [Զարեանի առաջին կինը] կար կը կարէր ընտանիքին ապրուստը հոգալու համար, իսկ Զարեանի հրատարակած հանդէսը միայն ծախսի կը կարօտէր»(22):

Եթէ դրամն է, երեւութապէս, «Բաբելոնի աշտարակը»ի դադրեցումին պատճառը, ինչպէս կ'ըսէ Թորանեան եւ կը թելադրէ 1925 Դեկտեմբեր 30-ի Զարեանի նամակը, միաժամանակ պէտք է յատուկ կարեւորութիւն տալ Կարօ Փօլատեանի հարցազրոյցին մէջ «հայ ստորին տարրեր»ու մասին կատարուած հետեւեալ ակնարկութեան. –

«Թէ ինչպէ՛ս հայ ստորին տարրեր, մղուած քաղաքական մութ եւ այլ հաշիւներով, խանգարեցին, խափանեցին իմ գործս, այդ մասին մի օր կը պատմեմ»(23):

Զարեան հրապարակաւ պատմելու օր չգտաւ, ըստ երեւոյթին: Սակայն, այդ տեղեկութիւնը փոխանցեց իր զաւակին՝ Արմէն Զարեանին: Արդարեւ, ըստ Ա. Զարեանի վկայութեան, իր մօտ եղած օրինակը առաջին եւ միակ համարն է հանդէսին, քանի որ երկրորդ թիւը (ո՛չ թէ երրորդը, ինչպէս կարելի է հետեւցնել Թորանեանի վկայութենէն) երբեք լոյս չտեսաւ.

«Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մի պաշտօնեայ գնաց ու տպարանում շարուածքը ցրեց»(24):

Եթէ ճիշդ է այս վկայութիւնը, ասիկա կ'ենթադրէր գործը ծայրէն սկսիլ, նիւթական նոր ծախսի մէջ մտնել, եւ հաւանաբար ատիկա եղաւ ձախողութեան պատճառը: Մենք նոյնիսկ հակամէտ ենք մտածելու –առայժմ հաստատող փաստեր չունինք–, որ Չօպանեան որպէս երաշխաւոր միջնորդած ըլլայ «Ներսէսեան» տպարանի մօտ, որուն հետ վաղեմի յարաբերութիւն ունէր: Եւ կամ հակառակը. Զարեան, տպարանին ծախսը փակելու հարկադրանքին տակ, դրամական փոխառութիւն մը առած կ'ըլլայ Չօպանեանէն, ընտանեկան պէտքերը հոգալու:

Հետեւաբար, հանդէսին երկրորդ թիւը լոյս տեսած չէ:

Դեսպանատան խափանարար միջամըտութեան պարագան կրնայ որոշ վերապահութիւն յառաջացնել, իբրեւ անըստոյգ զրոյց (կամ «առասպել»): Բայց նման միջամտութիւն բնաւ մտացածին չէ, ընդհակառակն: Հնչակեան ղեկավար Գրիգոր Եղիկեանի յուշերէն, որոնք կը վերաբերին իր կուսակցութեան 1920-ական թուականներու կապերուն՝ արտասահմանի խորհրդային ներկայացուցիչներու հետ, կ'առանձնացնենք հետեւեալ փաստը. –

«Երբ մեր բարեկամական խորհուրդներն ու քննադատութիւնները ապարդիւն անցան եւ Խորհրդային ներկայացուցիչները համը փախցրին, Փարիզի "Արձագանք Փարիզի" շաբաթաթերթին մէջ երեւաց մեր առաջին հրապարակային քննադատութիւնը, որ ե՛ւ պատճառ դարձաւ Ռաշտի Հնչակեանների, եւ Խորհրդային ներկայացուցիչների յարաբերութեան լարման:

Յիշեալ յօդուածը գրելու առիթ տուին մի շարք տգեղ ձեռնարկներ (տպարանները խմբագրական գողանալ տալ, սպանել տալ մի կնոջ, որ Խորհրդային հիւպատոսի կարգադրութեամբ անգլիական հիւպատոսարանի արխիւն էր գողացել եւայլն), մասնաւորապէս մի շարք հակահայկական ձեռնարկներ, որ կատարուեցին Ռաշտի եւ Թաւրիզի խորհրդային հիւպատոսութիւնների կողմից»(25):

Դէպքը կը պատահի 1923-24-ին Իրանի մէջ, բայց նման բաներ կրնային մեծ դիւրութեամբ պատահիլ ֆրանսական մայրաքաղաքին մէջ եւս: Կարիք չկայ վկայակոչելու լրտեսական գործողութիւններու վերաբերող ուսումնասիրութիւններ, անդրադառնալու համար որ այսպիսի դէպք մը միայն շարժապատկերի նիւթ չէ, այլ՝ իրական կեանքի:

Արմէն Զարեան աւելցուցած է, որ 1925 թուականի վերջերը իր հօր դէմ մահափորձ մը եղած է Լոյս Քաղաքին մէջ, «կառքի պտոյտով մը» Սէնի ափերուն, ուրմէ ազատած է ռուս վարորդին միջամտութեամբ: Ըստ իրեն, այս, ինչպէս եւ վերոյիշեալ դէպքին մասնակից եղած է խորհրդային դեսպանատան կըցորդ Համլիկ Թումանեանը (Յովհ. Թումանեանի տղան):

Հետաքրքրական է նշել, որ 1925-ին Ֆրանսա պաշտօնապէս ճանչցած էր Խորհրդային Միութիւնը, եւ նոյն տարուան Յուլիսին արդէն Փարիզ հաստատուած էր խորհրդային դեսպանատունը՝ 250 հոգինոց անձնակազմով. ըստ Ֆրանսայի մօտ Արժանթինի դեսպանատան հաղորդումին, «յայտնի էր որ, հակառակ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնական յայտարարութիւններուն՝ իր անձնակազմին չէզոքութեան մասին, հոն տեղի կ'ունենար ուժեղ եւ ազդու քարոզչութիւն մը որ նոյնիսկ ֆըրանսական որոշ դաղութներու մէջ դըժուարութիւններ յարուցած էր, ֆրանսական կառավարութիւնը մղելով անախորժութեան հրապարակային արտայայտութիւններու(...)»(26):

Իր կարգին, Զարեան բաւական դիպուկ նկարագրած է ասիկա «Բանկօօպը եւ մամութի ոսկորները» վէպին մէջ. –

«Երեւակայում եմ՝ ի՛նչ կատարուեց փոքրիկ բնակիչների սրտերում այն օրը, երբ շանթի նման լուր տարածուեց որ ռուսական դեսպանատունը յանձնւում է Խորհրդային Միութեան ներկայացուցիչներին:

(...) Իսկ բուն դեսպանատան առջեւ ոստիկաններ էին վխտում: Դիմացի տունը նրանց տրամադրութեան տակ էր: Պատուհանի ետեւ զետեղուած լուսանըկարչական գործիքները լուսանկարում

էին նրա ու դուրս գալու գաղութներին: Հանրապետութիւնը տակաւին վտանգուած էր: Հնարաւոր էր ընդվզում էին Փարիզի մէջ ծայրից միւսը: Ոստիկանութիւնը հրամաններ էր տալիս: Բակերի մէջ զինուորներ էին թաքցրել: Նրանց զործը նախաւթուրը ամէն վայրկեան անզեկութիւններ էր ուզում: Անցորդներին կանգնեցնում էին եւ նրանց ինքնութեան թղթերը զննում»(27)

Ինչո՞ւ այս վերաբերումը Զարեանի հանդէպ: Պատասխանին որոնումը մեզ կը հարկադրէ բանալ իր կեանքին նոր թղթածրար մը՝ խորհրդահայ վարչակարգի հետ իր կապերու պատմութիւնը:

Վ. Մ.

Պուէնոս_Այրէս

(1) Ara Baliozian, *The Greek Poetess and Other Writings*, Kitchener, 1988, 67_68: Անձնական նամակի մը մէջ, Ա. Պալիոզեան մեզի յայտնած է իր անանուն խօսակիցին ինքնութիւնը, որ Միացեալ-Նահանգներ փաղթած է 1960_ականներու վերջերը եւ պէտք է ճանչցած ըլլայ Զարեանը Պէյրութ ապրած տարիներուն (1951_54):

(2) Հայկ Խաչատրեան, *Գրական տեղեկատու*, Երեւան, 1986, 164:

(3) Թորոս Թորանեան, *Կոստան Զարեան (կեանքը եւ գործը)*, «Նայիրի», 8 Մարտ 1970, 5:

(4) Ստեփան Կուրտիկեան, *Արտասահմանի հայ գրողների հետ*, Երեւան, 1984, 65:

(5) Կարօ Փօլատեան, *Զրոյցներ*, Բ. հատոր, Գահիրէ, 1961, 104:

(6) Կոստան Զարեան, *Միջներգործում*, «Հայաստանի Կոչնակ», 12 Յունիս 1926, 886_887:

(7) Մանրամասնութիւնները տե՛ս Վարդան Մատթէոսեան, *Զարեան եւ Ունամունօ. նախաքայլեր*, «Յառաջ», 23 Հոկտեմբեր 1994:

(8) Constant Zarian, *Appel*, «La Tour de Babel», Novembre 1925, 58.

(9) Զարեան, *նշ. աշխ.*, 886:

(10) Նոյն:

(11) Նոյն, 887:

(12) Մարկ. Նշանեան, *Կոստան Զարեան. անկարելի թատրոնը*,«Բազմավէպ», բացառիկ թիւ, 1994, 183:

(13) Զարեան, *Երկեր*, Անթիլիաս, 1975, 95:

(14) Գրականութեան եւ Արուեստի Եղիշէ Չարենցի անուան Պետական Թանգարան (ԳԱԹ), Բենիամին Նուրիկեանի ֆոնտ, թիւ 314:

(15) Կոստան Զարեան, *Սրտի ճանապարհով*, «Նայիրի», Փետրուար 1948. *Ես կա՛մ, կը մնա՛մ*, Մարտ 1948. *Օ՛, իմ հայրենիք*, Յունիս 1948: Երկրորդ եւ երրորդ հատուածներուն խորագիրները պարզապէս են:

(16) Վազգէն Գաբրիէլեան, *Սփիւռքահայ գրականութիւն*, Երեւան, 1987, 353: «Ահ, հասկացի՛ր, ես ծարաւ եմ Հայաստանով» տողը առնուած է անխորագիր բանաստեղծութենէ մը (տե՛ս Կոստան Զարեան, Հատուած «*Զի, զարուն և Հայաստան*» շարքէն, «Անի», Մայիս 1946, 58):

(17) Զարեան, *Սրտի...*, 4:

(18) ԳԱԹ, Ա. Չօպանեանի ֆոնտ, Բ. բաժին, թիւ 2156 (այսուհետեւ՝ ԳԱԹ, ԱՉՖ, թիւ...):

(19) ԳԱԹ, ԱՉՖ, թիւ 2133:

(20) ԳԱԹ, ԱՉՖ, թիւ 2134:

(21) ԳԱԹ, ԱՉՖ, թիւ 2135:

(22) Թորանեան, *նշ. աշխ.*, 5:

(23) Փօլատեան, *նշ. աշխ.*, 104:

(24) Անձնական խօսակցութիւն Արմէն Զարեանի հետ, Երեւան, Հոկտեմբեր 1992 (Վ. Մատթէոսեան, *Արմէն Զարեանի յիշատակին*, «Յառաջ», 29 Յունիս 1994, 2): Թերեւս քաղելով նոյն աղբիւրէն, վերջերս այս տեղեկութիւնը կրկնած է Մարի_Ռոզ Աբուսէֆեան. տե՛ս *Անհանգիստ անցորդն ու իր ճամբան (Կոստան Զարեանի ծննդեան 110_ամեակին առիթով)*, «Գրական Յաւելուած _ Հորիզոն», Յունուար 1996, 4:

(25) Գ. Եղիկեան, *Իմ յիշողութիւններից*, «Հայրենիք» ամսագիր, Ապրիլ 1938, 82 (ընդգծումը մերն է):

(26) Beatriz R. Solveira, *Las relaciones con Rusia durante las présidencias de Yrigoyen y Alvear* (1916-1930), Cordoba, 1995, 27.

(27) Կոստան Զարեան, *Բանկօօպը եւ մամութի ոսկորները*, Անթիլիաս, 1987, 490_491:

ԵՐԵՔ ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԵՔ ՍԵՐՈՒՆԴ

(Շար. Ա. էջէն)

Յունուար 26, Սալ Փլէյէլ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Համերգը քանի մը վայրկեան ետք պիտի սկսի. լոյսերը մարած են՝ այս մէկը եւս կը խոստանայ սրտայոյզ ըլլալ, ուր Լամուրէօ նուագախումբին ընկերակցութեամբ Վարդան Մամիկոնեան պիտի նուագէ Չայքովսքիի առաջին քոնչէրթոն:

Ակամայ կը խորհիմ՝ ահա գործ մը տասնեակ անգամներ յաղթահարուած մեծ վարպետներու կողմէ, զոր երիտասարդ մեկնաբանը պարտի տալ նորարար ոճով, առանց պատրանկարելու անոր աշխոյժ կշռութաւոր բնոյթը առաջին իսկ չափերէն: Յետոյ պիտի յաջորդեն հեզասահ ընացքով արեւահամ մեղեդիներ: Օգտագործելով ժողովրդական երգեր, Չայքովսքի յաջողած է կերտել իր ամենասիրուած գործերէն մին, որ կը պահանջէ ոչ միայն քաջ երաժշտական բարձր որակ, այլ նաեւ քնարերգակ լեզու, կեանքի շքեղ տեսիլք իր եղերական երեսակներով: Գիտեմ թէ ինքնավստահ ու փորձառու երիտասարդն է միանգամայն Վարդան Մամիկոնեան:

Փոխուա՞ծ է արդեօք իր տեսիլքը, բաղդատմամբ անոր առաջին կատարման, երեք տարիներ առաջ, Քաթրայի համերգի մը ընթացքին: Հաւանական է: Բազմաթիւ անգամներ կատարումը աշխարհի զանազան բեմերուն վրայ տարողութիւն մը աւելցուցած պէտք է ըլլայ կը խորհիմ գործին ու խորացուցած զայն ալ աւելի, քանի արուեստագէտը որոշ մակարդակէ մը անդին բեմին վրայ է որ կրնայ յառաջացնել իր տեսիլքը: Կը սպասեմ նոր շեշտաւորումներու, հնչողական գիւտերու:

Տարօրինակ պատմութիւնը այս գործին՝ ուր Չայքովսքի առնել ուզած ըլլայ իր նոր վերջացուցած երկին մասին Անթոն Ռուպինշթայնի կարծիքը, եւ ան ալ ստորադնահատած ըլլայ զայն, առարկելով թէ դժուարութիւնը աննուագ կը դարձնէ զայն: Չայքովսքի վհատած, Հանս Ֆոն Պիւլովի խորհուրդ կը հարցնէ որ անմիջապէս հմայուելով գործին գեղեցկութենէն, անոր առաջին ունկնդրութիւնը կ'ապահովէ Պոսթընի մէջ, 1875–ին: Այդ թուականէն ի վեր բոլոր անուանի դաշնակահարները սիրահարած են անոր քնարերգակ խորհուրդին:

Շուտափոյթ քայլերով կը յառաջանան դէպի դաշնակ Նուրթաքա Սատօ ու Վարդան Մամիկոնեան: Ընդոծին ուրիշ նըկատելի յատկութիւն մըն է բեմին վրայ հանդարտօրէն նախատեսել գաղտնամիտ փոթորիկը, հակառակ հոգեկան ալեկոծումին որուն անպայմանօրէն ենթակայ է մենակատարը այդ պահուն: Առաւելապէս տէր կ'երեւի Վարդան իր ջիղերուն: Դաշնակի երգացանկին ամէնէն դժուարին մէկ գործի մեկնաբանութենէն քանի մը րոպէ առաջ այս խոնարհ ու ինքնամփոփ կեցուածքը, վախազդու սեւ զանգուածին առջեւ՝ ցցուած աչքերուդ դիմաց վտանգաւոր ցուլի մը նման, արդէն իսկ առաջարկ է յաղթանակի, եթէ ունենաս կատարելագործուած ստեղնաշարային նուագիդ ինքնավստահութիւնը:

Յստակ ու աշխոյժ միանգամայն, Չայքովսքիի քոնչէրթոյին ծանրակշիռ առաջին աքորդները հրաբխային թափով մը կը տրուին: Զգալիօրէն գործը խարսխուած է նաեւ հարուստ ներաշխարհով: Ակներեւ՝ որկորուստ ախորժակը մեկնաբանին, գործին ներքին ծալքերը թաքուն հաղորդիչ դարձնելու, հնչողական խաղերով: Չայքովսքիի՝ վերին աստիճան խռովեալ հոգիին ապրումները արտայայտել, մօտեցումով մը որ մօրակէ ունկնդիրին երեւակայութիւնը: Ուշադիր՝ դաշնակահարին նախադասելու կերպին, նուագախումբը հարազատօրէն կը հետեւի, Նուրթաքա Սատօ յաջողած է համեբաշխ մթնոլորտը ստեղծել իրենց միջեւ, իր ճշգրիտ համաչափ ճպոտով:

Խանդոտ առաջին մասին կը յաջորդեն սրամտութիւն, միանգամայն վիպականութիւն պահանջող մասերը: Պայծառութեամբ գիտէ ներկայացնել զանոնք Մամիկոնեան, ընծայելով իրապէս քաղցր բարբառուն վայրկեաններ: Եւ անմիջապէս յետոյ կը հետեւի անոնց գործին կշռութաւոր երրորդ մասը՝ հրաշէկ վերջաբանը:

Կարելի՞ է չսիրել այս գործը: Չայքովսքիի լաւագոյնը կը պարունակէ՝ ինչպէս երեք վերջին համանուագները, թաւջութակի Ռոքոքօ թեմային տարբերակները եւ ջութակի քոնչէրթոն:

Անհաւատալի բայց իրա՛ւ, վիթխարի է երեք վերջին տարիներու ընթացքին Վարդան Մամիկոնեանի յառաջընթացը մեկնաբանութեան մարզի մէջ ուր կը գտնէ գործին ամենակարեւոր գիծերը: Ու զանոնք կ'արտայայտէ ընթեռնլի նուրբ ձեւով: Ունի կատարելագործուած վառ գոյներով զուսպ նուագ՝ առանց ծանրաբեռնելու մեղեդին: Եւ կու տայ զայն հաւասարակշռուած հոգեկան սլացիկ ոստումներով ու հաստատ կշռոյթով: Ստիպելով քեզ հետեւելու իրեն՝ հասցընելու համար իր կիզին: Հող բեղնաւոր՝ կապոյտ պայծառ երկինքով: Հեռու ապականած ափերէն: Անարատ տաղանդ՝ գերազանց ապագայի տէր հայ արուեստագէտ:

Յայտագրի երկրորդ մասն ալ նոյնքան հետաքրքրական՝ յատկացուած էր Շոսթաքովիչի ժողովրդական հինգերորդ համանուագին: Հակառակ կարգ մը դիւրին երաժշտական կերպարներու գոյութեան, սոյն համանուագը ազդու եւ գեղեցիկ է: Ուժեղ եւ նախնական բնոյթով: Փրոքոֆիէվի, Գապալեւսքիի, Խաչատրեանի համանուագային գործերուն կալուածին բաղդատմամբ, Շոսթաքովիչի նոյն այդ բաժինը աւելի ծանր կը կշռէ: Հանճարեղ մեղեդիական գիւտեր ունի զորս կու տայ խաչաձեւեալ՝ ուրախութեան թէ տըխրութեան ընթացիկ հոլովոյթով: Երբեմն արեւն ու ամպերը միատեղ՝ ջրանկարային փափկութեամբ մը պատկերացուած: Վիրաւորեալ մենակեաց հոգի՝ քաղաքական ծանր ճնշումներու նշաւակ, դժուար եղած է առանց կաշկանդումի ազատօրէն ստեղծագործել: Նուրթաքա Սատօ կրցաւ հաշտեցնել մեզ այս բարդ համանուագին հետ, յաջողելով պատկերացնել Շոսթաքովիչի հակոտնեայ հոգեվիճակները դիւրավառ հարուստ գոյներով: Սաստկօրէն կը դրսեւորէ իր զգացումները: Համերգը սակայն հակառակ այս գործին հրապուրիչ մեկնաբանութեան, մեր մտքերուն խորը պիտի մնայ՝ Վարդան Մամիկոնեանի հրամցուցած Չայքովսքիի քոնչէրթոյով: Ներշնչեալ իր նուագով:

⁂

Ուրիշ հէքեաթ:

Կիրակնօրեայ հեռատեսիլի յայտագիր մը դիտելէ ետք՝ ուր հայ արուեստագէտ մը կարծես դիտումնաւոր կերպով ստորադնահատուեցաւ՝ անտեսելով օրինական ներկայացման ձեւերը, ինքնութիւնը, ազգութիւնը ու արժանիքները՝ մօտաւորապէս երեսուներեք տարի առաջ պատահած դէպք մը մտաբերեցի: Ուրախ վերջացող տխուր պատմութիւն մը, որուն երեւոյթն է հետաքրքրական, ուստի կարելի է զանցառել յատուկ անունները դերակատարներուն:

Վերադառնանք սակայն րոպէ մը կիրակնօրեայ հեռատեսիլին. ի՞նչ էր պատահած:

Կամայ թէ ակամայ ողորմելի դարձած պատասխանատու ներկայացուցիչ մը որ ակներեւօրէն հաճելի կը ջանար թուիլ սըրահին մէջ ներկայ հիւր դեսպանի մը: Ծիծաղելի էր աւելի տեսարանը քան տըխուր: Գուցէ հայ դիտորդը բան մ'աւելի զգաց տխրութիւնը անարդար երեւոյթին ու ընդվզեցաւ, քանի դաշնակահարը հայ էր: Յայտագրի վերջաւորութեան, երբ կը խորհէի պատահածին մասին, արդէն իսկ բազմաթիւ հեռաձայններ: Տեսա՞ր: Հարկ էր որոշել հակազդեցութեան կըտրուկ ձեւերը. բողոքել ուժով, տրտնջալ, զանգահարել իշխանութիւններուն մօտ, նամակներու տեղատարափի մը բռնել հեռատեսիլի յայտագիրներու պատասխանատուն: Հայ դիտորդը անմիջական պատիժ կը պահանջէր: Ա՛յդ պահուն էր որ յիշեցի Թէաթր տէ Շան դ'Էլիզէի մէջ պատահած իմ մէկ դասընկերոջս ընկերոջ, տաք օրով, 1963–ի Յուլիս ամսուան մէջ: Դէպքը որ պատահեցաւ վերջին նուագախմբային փորձի մը ընթացքին, որուն ներկայ էի: Կը տրուէր Ռախմանինովի «Փականինիի թեմային վրայ ռափսոտի տարբերակները»:

Դաշնակահարին քրոնած մասամբ ապաւինած մը ունեցաւ: Նուագախումբը կրկնեց նախադասութիւնը, բայց նոյն տեղը դարձեալ կնճռոտեցաւ կշռոյթը: Ղեկավարը փոխանակ փնտռելու բուն պատճառը սայթաքումին, որուն մէջ ինքն ա՛լ ունէր պատասխանատուութեան որոշ բաժին, դառնալով դաշնակահարին, նեղուած շեշտով մը ըսաւ՝ «չեմ կրկներ՝ գործը լաւ չէ՛ք ճանչնար»:

Շուարած նուագախումբի անդամներ, սառ լռութիւն: Ղեկավար – մենակատար հեռացան բեմէն առանց զիրար բարեւելու: Թէաթր տէ Շան դ'Էլիզէի պարապ մութ վերնատունէն կը հետեւէի փորձին: Մինչեւ որ հասայ բեմին ետեւի հիւրասրահը, հանդարտեցնելու մտքով ընկերոջս արդար յուզումը, արդէն իսկ մեկնած էր: Ո՛չ ոք գտաւ զինքը օրուան ընթացքին: Ու համերգը նոյն գիշերը տեղի ունեցաւ փոփոխեալ յայտագրով, այն պատրուակով թէ դաշնակահարը քանի մը ժամ առաջ անակնկալօրէն անհանդստացած էր: Ունկնդիրներ, որոնք չափով իրազեկ առտուան պատմութեան, սուլեցին ութ–տասը վայրկեան, արդելք ըլլալ ուզելով համերգին:

Յաջորդ օրը դէպքը դատական բնոյթ առաւ:

Մինչ այդ՝ դաշնակահարը հրաւէր ըստացած էր ներկայանալու Ազգ. Նուագախումբի ինը հոգիներէ բաղկացած ներկայացուցչական ժողովին: Ու երբ յայտնի դարձաւ իրականութիւնը, ղեկավարին լիրբ կեցուածքը՝ առաջարկուեցաւ իրեն հետեւեալը:

Տարիուս Միյոյի դաշնակի վերջին քոնչէրթոյին առաջին ունկնդրութիւնը ապահովել: Հարկ կա՞յ ըսելու թէ գոհացուցիչ էր առաջարկը: Նամանաւանդ անոր համար նաեւ որ ան ունեցաւ յաջորդ եղանակին տեւողութեան ընթացքին, տասը տարբեր քաղաքներուն մէջ Ֆրանսայի, Ազգային նուագախումբին ընկերակցութեամբ տասը համերգներ տալու իրաւունք:

Տխուր դէպքը՝ ուրախ վերջաւորութիւն ունեցած էր: Կային սակայն այն օրերուն հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ, ազդեցիկ, որոնք անաչառօրէն պաշտպանեցին զոհուած մենակատարին դատը Ազգային նուագախումբի ներկայացուցչական կազմին մօտ: Պէտք չէ մոռնալ անոնց դերը, հէքեաթին երջանիկ վերջաւորութեան մէջ:

Այսօ՛ր, եթէ գիտակցինք մեր կարողութեան, առանց աւելորդ յոխորտանքի, գաղութը կրնայ մեծապէս օգտակար հանդիսանալ Վարդան Մամիկոնեաններու:

Ունի՞ սակայն գաղութը, այսօր, հեղինակաւոր մարդիկ: Զգալի չէ՞ պակասը անոնց:

Եւ բարի կամեցողութիւն ունեցող, ոգեկան թէ նիւթական ուժի տէր ազգայիններուն, յաճախ կը պակսի միացեալ ուժերով աշխատելու փափաքն ու կորովը: Գոհացում չեն գտներ: Չունինք տեսակէտ բաժնելու սովորութիւնը: Մինչ, արուեստի գետնին վրայ նամանաւանդ, առաջին պայմանն է յաջողութեան՝ միասնական հաղորդակցութեան զանազան ձեւերուն կռթնիլ՝ որմելու համար քիչ թէ շատ ամուր պատ մը ինքնապաշտպանութեան, համաշխարհային տրամադրութով, մեր արժանաւոր արուեստագէտներուն: Քանի՜ ունի՛նք եւ, բազմաթիւ:

Բա՞ւ է գոհանալ կրկնելով յաճախ՝ անոնք մեր լաւագոյն դեսպաններն են: Եւ Լոյս Քաղաքը պէտք չէ՞ որ օրինակ հանդիսանայ ա՛յդ ուղղութեամբ՝ բոլոր գաղութներուն:

Ամէն յոյս կորսուա՞ծ է: Կարելի չէ՞ ծրագրի մը յատակագիծը որոնել:

Ահա՛, երեք համերգով, երեք սերունդի պատկանող չորս հայ արուեստագէտներ, տասը օրուան ընթացքին եկան հըմայել Ֆրանսացիները ու լուսաւորել մեր նեղլիկ հորիզոնը:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ, Յունուար 27

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
MARDI
4 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.042
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
72e ANNEE — N° 19.042

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԹՐՈԼԻ (Պուշ – տիւ – Ռոն) մէջ, Ազգ. ճակատի թեկնածու Տիկին Գաթրին Մեկրէ (ամուսինը՝ Պրիւնօ չէր կրնար ներկայանալ) գլուխը հասաւ քաղաքապետական ընտրութեան ձայներու 46,7%–ով, իրեն կը հետեւին ընկերվարական թեկնածուն (որու ընտրութիւնը չեղեալ համարուած էր) Անկլատ 37%–ով եւ իւ – Տէ – էՖ–ի թեկնածուն Կիշար որ 16,3% առացաւ: Բ. շրջանին համար, ամէն ինչ կախում ունի այս վերջինին դիրքէն:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, ցոյցերը կը շարունակուին երկուուկէս ամիսէ ի վեր: Այս անգամ սակայն ապահովութեան ուժերը բիրտ կերպով միջամտած են եւ Պելկրատի մէջ, Փետր. 2–ին, 80 վիրաւոր կար:

ՇԻՐԱՔ շատ լաւ վիճակի մէջ գտած է Ելցինը եւ լաւատես արտայայտութիւններ ալ ունեցաւ վերադարձին անոր առողջութեան մասին: Բազմաթիւ հարցերու շուրջ, Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի դիրքերն ալ իրարու մօտ են, կ'ըսէ Շիրաք:

ԳՈՐՍԻՔԱՅԻ ՄԷՋ 56 ռմբարձակներ գործուած են Փետր. 1–ին եւ 2–ին, որոնց տէր եղած է Անկախապաշտ շարժումը:

ԱԼԺԵՐԻԱ խիստ հակազդեցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերու յայտարարութեանց առթիւ, Հ. տը Շառէթի եւ մանաւանդ Ժիսքար տ'Էսթէնի թելադրութիւնները պատճառ եղան որ Արտաքին Նախարարը Ահմետ Աթաֆ յայտարարէ այս առընչութեամբ.– «Կը փափաքինք որ Ֆրանսա մեր գործերով չզբաղի, չմիջամտէ մեր ազգային հարցերուն»: Յունուար 31–ին եղած այս յայտարարութեան օրն իսկ, ութ գիւղացիներ, որոնց մէջ 13 ամսու նորածին մը կը սպաննուէին Ալժէի հարաւը: Շաբաթավերջին, 38 Ալժերացիներ եւս մորթուած են:

ԷՌ – ՍԵՆԵԿԱԼԻ մէկ օդանաւը ջախջախուեցաւ Փետր. 2–ին, Թամպաքունտա օդակայանը երբ հազիւ թռիչք առած էր: 23 մեռեալ կայ (Ֆրանսացի) եւ 29 վիրաւոր: Քննութիւն բացուած է պատճառները գտնելու համար, կ'ըսուէր թէ օդանաւը շատ հին էր եւ ծանրաբեռնուած:

ՇՎԱՐՆԱՏԷ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Փարիզ: Համայնավար նախկին պարագլուխը մկրտուած է եւ ընտրած Ժորժ անունը Էտուարի տեղ եւ այս այցելութեան առթիւ ալ կը շեշտէ.– «Կովկասի բոլոր կռուախնձորներուն բանալին Վրաստանի ձեռքն է»:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 2,9% նուազում մը արձանագրած է Դեկտեմբերին, բայց ամբողջ տարուան վրայ, 1996–ին, 3%–ի յաւելում մը կայ, ինչ որ լաւատեսութեան չի մղեր:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Գերմանիոյ այն հակողութեան համար զոր կը պարտադրէ «Գիտապաշտութեան (?Սիանթոլոժի) Եկեղեցիին»: Միացեալ – Նահանգները շատ մտահոգ են, որովհետեւ Ամերիկացիները որոնք անդամ են այդ աղանդին խտրականութեան ենթակայ են:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը 1 – 3 պարտուեցաւ Կէօնեոնէ այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Այժմ 14–րդ է դասաւորման մէջ 31 կէտով: Գլուխն է Մարթիկ 44 կէտով: 22–րդ եւ վերջին է Էփինալ 16 կէտով:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Յունուար 31–ին, Գարեգին Ա. այցելեց երեք եկեղեցի: Ժողովուրդը ամէնուրեք խունկով եւ ջերմեռանդութեամբ դիմաւորեց իր Հոգեւոր Պետը:

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցիով սկսաւ ժամը 9–ին: Երախաները յատուկ արտօնութիւն ստացան իրենց դպրոցներու տնօրէնութենէն բացակայելու համար եւ դրօշակներ ձեռքերնին, կաթողիկոսական զինանշանով, զարդարուած տեսարան մը պարզեցին եկեղեցւոյ մուտքին: Հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան մաղթեց բարի գալուստ: Սէն – Թ'Անթուանի բարձունքին վրայ ցցուած Սուրբ Թադէոս Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ հաւատացեալներու անունով հոգեւոր հովիւ՝ Վարդավառ Գասպարեան արտասանեց յարգալիր խօսքը: Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, բակով եւ ներսով լեցուած, արժանավայել կերպով դիմաւորեց Կաթողիկոսը, Հոգեւոր հովիւը՝ Նշան Խչկր. Քհնյ. Գույումճեան եղաւ թարգմանը իր ծուխին հոգեկան ցնծութեան: Թաղականութիւնը Կաթողիկոսին նուիրեց մանրակերտ քանդակը, փայտի վրայ փորագրուած, բակին մէջ կանգնած յուշարձանին, որուն առջեւ առջեւ Գարեգին Ա. արտասանեց «Հողւոց»ը եւ զետեղեց ծաղկեպսակ: Գարեգին Ա., եկեղեցիներէն ներս, իր խօսքը կեդրոնացուց հաւատքի զօրացման, եկեղեցւոյ կերպարանափոխման, նոր ուժականութեան մը հրամայականներուն վրայ եւ Հայաստանի եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ առջեւ բացուած նոր ճանապարհին վրայ պահանջելով բոլորին գիտակից յանձնառութիւնը: Կաթողիկոսը անմասն չձգելու համար ոչ մէկ ծուխ գնաց մինչեւ Քամփ – Ֆրէզի Ս. Կարապետ Եկեղեցին մագլցող ճամբուն ակիզբը եւ հոն օրհնեց «Պահպանիչ»ով ընդառաջ եկած ժողովուրդը:

Նոյն օրը, Կաթողիկոսը այցելեց քաղաքի իշխանութիւնները: Ժամը 10–ին, ընդունուեցաւ քաղաքապետ՝ Ժան – Գլօտ Կօտէնի կողմէ: Քաղաքապետարանի մուտքի աստիճաններուն վրայ Համազգային դպրոցի աշակերտութիւնը ծիթենիի ճիւղեր ձեռքերնին եւ «Մեր Հայրենիք» ազգային քայլերգով ողջունեցին Կաթողիկոսը: Պատուոյ դահլիճին մէջ, ընտրեալներուն եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, քաղաքապետը արտասանած ճառին մէջ շեշտը դրաւ Մարսէյլ քաղաքի ասպնջական աւանդութիւններուն վրայ եւ հայ գաղութին գրաւած յատուկ տեղին. գաղութ մը որ, ըսաւ, ուշադիր է ձեռք բերած վերանորոգման, զօտեպնդման եւ յոյսի պատգամին: Կաթողիկոսը իր պատասխանին մէջ վերյիշեց Ֆրանսայի, Փրովանսի եւ Հայերու միջեւ հաստատուած կապերը, Մարսէյլի Հայերուն համարկումը եւ արձանագրած յաջողութիւնները սերունդներուն ընդմէջէն ու ընդգծեց Հայաստանէն ներս բացուած նոր շրջանը եւ երկրի ընդհանուր կեանքին մէջ եւ Եկեղեցւոյ մէջ: Ապա, Կաթողիկոսը հանդիպում մը ունեցաւ «Մարսէյլ – Էսփէրանս»ի անդամներուն հետ: «Մարսէյլ – Էսփէրանս»ը կ'ընդգրկէ քաղաքի բոլոր եկեղեցիներու, քրիստոնեայ կամ ոչ, հոգեւոր պետերը: Եղաւ նուէրներու փոխանակում:

Ժամը 17–ին, Գարեգին Ա. եւ իր շքախումբը ժամանեցին Պուշ – տիւ – Ռոն նահանգի ընդհանուր Խորհուրդ, ուր դիմաւորուեցան Նախագահ Լիւսիէն Վիէկանի կողմէ: Առաջին հանդիպումէ մը եւ զրոյցէ մը յետոյ նախագահին գրասենեակը, անցան Պատուոյ մեծ դահլիճը ուր շուրջ երեք հարիւր հոգի (Հայեր) ջերմ ծափահարութիւններով դիմաւորեցին Կաթողիկոսը: Նախագահ Լիւսիէն Վիէկան բնութագրեց հայ եկեղեցւոյ դերը, իբր ազգային նկարագիրը: Վերյիշեց իր այցելութիւնը Էջմիածին եւ յոյս յայտնեց որ Կաթողիկոսը յաջողի իր նպատակներուն մէջ, ինչպէս նաեւ պատրաստակամութիւն շարունակելու համար օգնութեան գործողութիւնները: Գարեգին Ա. շնորհակալութեան խօսքերով ըմբռնեց Լ. Վիէկանի ցոյց տուած համակամութեան կամքին, հանդէպ Հայաստանի: Ներկայացուց իր հրջագայութեան նպատակը: Շեշտեց հայ ժողովուրդին առջեւ դրուած մարտահրաւէրը եւ հայ եկեղեցւոյ բերելիք բաժինը: Տեղի ունեցաւ նուէրներու փոխանակում եւ ապա շքեղ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն մը:

Ժամը 18.30–ին, Մարսէյլի Արք.ը Պեռնար Փանաֆիէօ ընդունեցաւ Գարեգին Ա.ը «Ապէյ Սէն – Վիքթոր» էքլիմէնիք հանդիպումի եւ պաշտամունքի մը համար: Եկեղեցականները իջան աբբայարանի գետնադամբարանը եւ աղօթք ըրին Սուրբ Աստուածածնի եւ Սուրբ Անդրէի: Երգչախումբը քանի մը հոգեւոր երգեր մեկնաբանեց: Մարսէյլի Արք.ը յայտնեց իր ուրախութիւնը ընդունելու Հայոց Կաթողիկոսը խորհրդանշական վայրի մը մէջ՝ վերագտնուած հաղորդութեան եւ հաշտութեան եկեղեցին: Պ. Փանաֆիէօ Եպիսկոպոսը խօսեցաւ քրիստոնեայ Հայաստանի մասին յիշելով դէմքեր եւ դէպքեր որոնք կերտեցին 1700 տարուան պատմութիւն: Գարեգին Ա. ըսաւ թէ աղօթքը միութեան մենաշնորհեալ պահ մըն է: Անդրադարձաւ Հռոմ կատարած իր ճամբորդութեան: Խօսեցաւ 1700–ամեակի տօնախմբութիւններուն վրայ եւ սիրոյ գաղափարով աւարտեց իր խօսքը: Հաւաքաբար երգուած «Հայր Մեր»էն եւ «Պահպանիչ»էն յետոյ եղաւ նուէրներու փոխանակում: Տպաւորիչ եւ խորհրդաւոր արարողութիւն մը պատմական վայրի մը մէջ:

Նոյն օրը, Կաթողիկոսը կէսօրին ճաշեց Մարսէյլի եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներուն հետ: Ժամը 15–ին, պատասխանեց տեղական թերթերու լրագրողներու հարցումներուն, ապա ընդունեցաւ հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներ:

Ժամը 21–ին, Գարեգին Ա. հանդիպում մը ունեցաւ գաղութին եւ մասնաւորապէս երիտասարդութեան հետ: Հազար – երկու հարիւր հոգի, «Փարք Շանօ»յի Համազումարներու նոր պալատին մէջ, ոտքի եւ խանդավառ ծափահարութիւններով ընդունեցին Կաթողիկոսը: Փրոֆ. Ռ. Տէր – Մերկերեան արտասանեց բացման խօսքը եւ ապա վարեց զրոյցը Կաթողիկոսին եւ երիտասարդներուն միջեւ: Գարեգին Ա., նախ բնորոշեց երիտասարդութիւնը եւ ապա պատասխանեց եւ ընդլայնեց հարցումները առընչուած՝ եկեղեցւոյ, հաւատքի, լեզուի եւլն...: Երեկոյթը սկսաւ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ելոյթով մը, Խաչիկ Ելմազեանի ղեկավարութեամբ:

Շաբաթ, Փետրուար 1–ին, տեղի ունեցաւ Հայրապետական պատարագը: Բազմահարիւր Հայեր ներկայ եղան: Պատանիներ դրուեցան եկեղեցւոյ բակը եւ մշակութային կեդրոնի սրահը: Պատարագը երգեց Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Խ. Ելմազեանի: Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան խօսք առաւ: Գարեգին Ա. որպէս քարոզի բնաբան առաւ, օրուան Աւետարանէն «Ես եմ հովիւն քաջ, հովիւն քաջ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց»: Եւ ապա, խոր եւ սրտագին շնորհակալութիւն յայտնեց Տարօն Եպիսկոպոսին, բոլոր եկեղեցականներուն եւ ժողովուրդին ըսելով թէ կը մեկնի Մարսէյլէն զօրացած, վերադառնալու ցանկութեամբ: Քարոզը կեդրոնացուց օրուան տօնին վրայ «Սրբոյն Իսահակայ Պարթեւի Հայրապետին մերոյ»: Ս. Սահակի պատմակերտ դէմքը ներկայացուց անոր կեանքի, ճանապարհի եւ գաղափարականի ընդմէջէն: Ժամը 15–ին Կաթողիկոսը մեկնեցաւ Լիոն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼԻՈՆ

ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ յատուկ օդանաւով (Սեւան ճամբորդութեան ընկերութեան եւ Պ. Սերժ Մանուկեանի կարգադրութեամբ) Լիոն ժամանած էր Շաբաթ, Փետրուար 1, ժամը 16–ի շուրջ, ժամը 17.30–ին Հրաշափառով մուտք կը գործէր Ս. Յակոբ եկեղեցին ուր հաւաքուած էր խուռներամ բազմութիւնը եւ կ'ընդունուէր Նորվան Եպիսկ.ի եւ քահանայից դասին կողմէ: Գարեգին Ա.–ի կ'ընկերանային կաթ. պատուիրակ Գիւտ Արք., Տարօն եւ Նաբեկ եպիսկոպոսները եւ Գերմանիոյ առաջնորդը՝ Գարեգին եպիսկ. Պեքճեան, ինչպէս նաեւ դեսպան Վիգէն Չիտէչեան: Բարի գալուստի իր խօսքին մէջ Նորվան Եպիսկոպոս ուրախութիւն յայտնեց այս այցելութեան առթիւ, յիշելով թէ կաթողիկոսական առաջին այցելութիւն մը վայելած էր Լիոնի գաղութը ընդունելով իր անուանակիցը՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, ապա նաեւ երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը: Գարեգին Ա. ջերմ բառերով իր խօսքն ուղղեց ներկաներուն, յայտնելով թէ ծանօթ էր Ֆրանսահայութեան, առաւելաբար Փարիզ եւ Հարաւային Ֆրանսա, ու այսօր կը ծանօթանար Կեդր. Ֆրանսայի ժողովուրդին: Կարճ արարողութենէ ետք, ժողովուրդը կը համախմբուէր դպրոցի բակը ուր կը կատարուէր օրհնութիւնն ու բացումը Մարգարեան – Փափազեան դպրոցին նոր բաժիններուն: Օրհնութենէն ետք, խօսք առնելով, Նորվան Եպիսկ. հակիրճ պատմականը կ'ընէր դպրոցի ծնունդին պայմաններուն, երբ 1984–85 թուականներուն Մարգար եւ Արփինէ Մարգարեան Տիգրան Փափազեանէ ժառանգած իրենց կտակը նուիրած են եկեղեցւոյ, որ որոշած է զայն յատկացնել դպրոցի մը շինութեան: Այդ թուականէն ետք ալ, Մարգար Մարգարեանի մահէն ետք, տիկին Մարգարեան կը շարունակէ իր բարոյական եւ նիւթական անսակարկ օժանդակութիւնը բերել եկեղեցիին նորոգման աշխատանքներուն եւ դպրոցին: Նորվան Եպիսկ. թուեց այն նոր եւ առատաձեռն նուէրները որ եղան վերջերս և նոյն օրը (Ս. Մանուկեան, Ռ. Տօնիկեան եւլն. եւլն.) և որոնք թոյլ տուին դպրոցին ընդլայնումը, նոր սրահի շինութիւնը, եկեղեցւոյ նորոգութիւնը: Նորվան Եպիսկ.էն ետք յաջորդաբար խօսք առին Լիոնի քաղաքապետ՝ Ռ. Պառի ներկայացուցիչը՝ Քրիսթիան Ֆիլիփ, խնամակալութեան կողմէ նախագահը Իվ Ռուսէլ, տնօրէնուհին տիկին Տըպէ, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ յատկապէս ծանրացաւ դպրոցի եւ կրթական

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԺԹ.

Կը շարունակեմ Ղարաբաղեան փոլքլորի մասին այս հատ ու կտոր նշումները, լայնօրէն օգտագործելով Լեւոն Ցարութիւնեանի «Նշխարներ Արցախի Բանահիւսութեան» (Երեւան, 1991) հատորը իբրեւ աղբիւր ու ենթախորք՝ աւելի ամբողջական պատկերը տալու համար օրագրութեան մէջ երթեւեկող Ղարաբաղցիներուն:

Գաղտնիք չէ որ Սփիւռք ծնած Հայութիւնը ոչ միայն իր իւրայատուկ փոլքլորը չունի, այլեւ ըլլալով ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քաղաքաբնակ՝ անկարող է լիւ գնահատելու մշակոյթի այս մասնակի երեւոյթը, որ փոլքլոր կը կոչուի: Հարցը թէ՛ լեզուական անհաղորդութիւնն է եւ թէ՛ ալ իմացական ընկալչութեան խնդիր մը: Սփիւռքահայերս չունինք քաղաքի ենթաբարբառ (slang) ոչ ալ վաւերական գեղջարուեստ (folklore) ու կը գոհանանք այն քիչով, որ դեռ կը գործածուի պատահաբար եւ յաճախ իբր գունագեղ ու տարաշխարհիկ խօսակցութիւն՝ Այնճարի, Քեսապի, Նոր Ջուղայի, պարսկահայ գիւղերու բնակիչներուն եւ Հնդկահայոց կողմէ: Կայ անշուշտ Թերաճ փոլքլոր մը նախկին Պուրճ Համուտի, Հոլիվուտի եւ անգլիախօս Ամերիկահայ Khendjouk Culture–ի («Խնջոյքի մշակոյթը», որ կենդանի է արեւելեան Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրեզնոյի մէջ) հետ կապուած: Գիտնալով թէ Հայերս որքան յամառ եւ խոր կապեր ունինք մեր լեզուին հետ, դեռ կարելի է խորհիլ թէ ամէն հին ու հոծ գաղութ Թուրքիայէն Պալքաններու եւ Արեւելեան Եւրոպա մշակած է իր լեզուական ենթաբարբառը: Ազգային այս հարստութիւնը պրպտելու, փրկելու եւ պահելու հարց մը կը ծագի, եւ այս գործին մէջ «Ինթըրնէթ» կոչուածը կրնայ շատ օգտակար ըլլալ:

Վերադառնալով Ղարաբաղի փոլքլորին, Լեւոն Ցարութիւնեան կը յայտնէ, թէ Ղարաբաղցիներուն մօտ հիմնական սկզբունք եղած է ազատասիրութիւնը, ազգային իրաւունքներու, արժանապատուութեան համար անվերջ մաքառումը: Ու չկայ աւելի յայտուն փաստ, քան կենաց – մահու պայքարը, որ կը մղուի Թուրքերուն դէմ:

Մարթ ըշխարՀէս լուսը տաճը պտրիածւլՃ ա տեսնում

Այս տողը, որ կը թարգմանուի «Մարդ աշխարհէն իր պատուհանին չափով լոյս կը տեսնէ» իմաստով, պատկերաւոր բացատրութիւնն է այն նեղ ու սահմանափակ ազատութեան, որ ան ունի՝ վայելելու աշխարհի անսահման տարածութիւններ: Ղարաբաղցին ազատ չէ եղած, շրջթաններու տակ ապրած է, բայց իր հողին, է, որ ազատ եղած է ճախրելու, եւ իր աչքն է, որ մնայուն յառած է իր բարձր լեռներուն:

Ոչ միայն ազատ վայր մը չէ աշխարհը, այլ նաեւ ծուռ է եւ անհնարին է այս ծուռ աշխարհին մէջ շիտակ ապրիլ:

«Կարել չըս դուզ Քյրճիս, վեր հղէճ ծըրմռռ ա»:

«Դուզը դուզումճ ա մնամ», կ՚ըսէ Ղարաբաղցին, այսինքն, շիտակը միշտ շիտակ կը մնայ: Սակայն հակառակ ատոր, կը նշէ Ցարութիւնեան, Ղարաբաղցիին խիղճը միշտ գինքը կը տանջէ որովհետեւ անկարող է անտարբեր նայիլ անարդարութեան դիմաց:

«Հարուր տրեկաճ Էլ ըճիմ, ծռռ փատր չալիՃ չըմ շինիլ»:

(Հարիւր տարեկան ալ ըլլամ, ծուռ փայտը դաւազան չեմ գործածեր):

Ըստ Ղարաբաղցիի բարոյական սկզբունքներուն, ամէն աղէտ տանելի է՝ միայն թէ երկնային ըլլայ: Բուն չարիքը մարդոցմէ կուգայ, այդ է անտանելին: Ու երախայական միամտութեամբ Հարց կուտայ. —

Պա կեռւղաճողը փախչիլ չի՞ (բան մը գողցողը անմիջապէս կը փախչի)

Պա ուրիշիճ սուփրաճ օտողը Քուշտաճալ չի՞ (ուրիշին հացը ուտողը կշտանալ չի՞ գիտեր)

Պա ուրիշիճ կճէգը կեռւղաճողը իմաճչիլ չի՞ (ուրիշին կինը գողցողը ամչնալ չի՞ գիտեր):

Ու երանի տայ անոր որ աշխատանքի մէջ է, ու կեանքը՝ խաղաղ:

Ներակ նրա, հու վեր իճՔճ աճ ՔրտըճըճՔում, Քրտճճղցում չըճ (երանի անոր որ իր հողին վրայ ինք կ՚աշխատի, ուրիշները չաշխատցներ)

Ներակ նրա, հուրու Քրտճճ՛ԷՃ աղռւ չըճ խառճում, Քեզ խմըցճում (երանի անոր, որուն հողը կ՚աշխատի իր տիրոջ հետ):

Հողը անշուշտ սրբութիւն է, սուրբ մասունք նախնիքէն աւանդուած:

«Վեղը չըշարէ», կ՚ըսէ գիւղացին, այսինքն՝ հողը աշխատցուր: Եւ ինչպէս Ցարութիւնեան կը շեշտէ, Ղարաբաղցին չէ հաշտուած իր հողի կորուստին, գրաւուած բռնակալներու կողմէ ու ինք հրուած՝ լեռներուն վրայ: Եւ ահա ինչպէս ան կը ողբայ իր վիճակը:

Առանց չոլ սարն հի՞նչ կանին — առանց բաց դաշտի՝ լեռն ի՞նչ կարելի է ընել

Պա առանց սարն չոլն հի՞նչ կանին — առանց սարի՝ դաշտն ինչ կարելի է ընել

Առանց վերթի հարն, հի՞նչ կանին — առանց որդիի հայրն ի՞նչ կրնայ ընել:

«Ժողովրդական պերճի յանգ ու չափով ստեղծուած այս տողը, կ՚ըսէ Ցարութիւնեան, — արտայայտում է հայրենական սրբութիւնները կորցրած բնակչութեան ողբերգութիւնը»:

Սակայն Հայերը տեղի չեն տար, աշխարհի վրայ չկայ ուժ մը, որ Հայէն իր հողը կրնայ խլել, որքան ալ դժբախտ ըլլայ ան:

Հայ ըճՔ
Վայ ըճՔ
Ըստծու Քայ ըճՔ

(Հայ ենք, դժբախտ ենք, Աստուծոյ հաւասար ենք):

Չար աշխարհ է, ուժեղը միայն կրնայ դիմանալ: Բայց Հայը հաւատք ունի իր վրայ եւ բնութեան վրայ, եւ այս հաւատքէն՝ յոյս կը ծնի, Հայուն համար յոյսը իրական, ապրող էութիւն է:

Հայիճ հրցըրեճ — Հիճչա՞ւ ըս ապռւմ: Ասից՝ Ցոյսաւ:

Ցոյսը հաւատաւորիճ խափիլ չի:

(Հայուն հարցուցին — ինչո՞վ կ՚ապրիս: Ըսաւ՝ Յոյսով:

Յոյսը չի խաբեր իրեն հաւատացողը):

Յունուար 6, 1997

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՐԵՆՑԻ 100–ԱՄԵԱԿԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան Յունուար 24–ին մասնակցած է Զարենցի ծննդեան 100–ամեակի յոբելեանի կազմակերպութեան յատուկ պետական յանձնաժողովի առաջին նիստին: Նախագահը իր ելոյթին մէջ շեշտած է այս տարի անուանի բանաստեղծին յիշատակը արժանի կերպով ոգեկոչելու կարեւորութիւնը: Եղած են բազմաթիւ առաջարկներ:

Յունուար 24–ին, Գրողներու Տան սրահներուն մէջ նշուած է նաեւ վաստակաւոր դրականագէտ Սուրէն Աղաբաբեանի (1922 – 1986) ծննդեան 75–ամեակը, գրաւէր տալով բազմութեան մը ներկայութեան:

ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻԻ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՇՈՒՄԸ

Յունուար 23–ին Երեւանի քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեան ընդունած է Ս. Պետերսպուրգի իշխանութեանց պատուիրակութիւնը: Այդ տեսակցութեան նպատակն էր քննարկել, յատկապէս, անուանի ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելիի 110–ամեակին առթիւ Ապրիլին կազմակերպուելիք «Ս. Պետերսպուրգ – Երեւան – Փարիզ» մշակութային ձեռնարկին կազմակերպութեան հարցերը:

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

Հ.Մ.Ը.Մ. ԼԻՈՆ-ՏԷՍԻՆ՝ ՓԱՌԱՒՈՐ ԱՆՑԵԱԼ ՄԸ

Լիոն – Տէսին Ֆրանսայի մէջ Հ.Մ.Ը.Մ. անուան տակ գործող ֆութպոլի խումբերէն միակն է՝ որ կը մրցակցի լիկի մակարդակի վրայ. ուրիշ խօսքով՝ կը խաղայ ոչ թէ նահանգային ախոյեանութեան մէջ, այլ, աւելի ընդարձակ՝ շրջանային:

Կը մասնակցի Ռոն – Ալփ լիկի փրոմոսիոն տ՚Օնէօր Ռէժիոնալ բաժանումի մրցաշարքին, այսինքն լիկի երեք դասակարգներուն վերջինին: Անկէց վար կը սկսի նահանգային առաջնութիւնը:

Անցեալին, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին եղած է աւելի բարձր դասակարգերու մէջ: Մրցած է նոյնիսկ Ֆրանսայի ախոյեանութեան ի հաշիւ: Իր շուրջ 70 տարիներու գոյութեան ընթացքին, ունեցած է ելեւէջներ՝ ինչ որ սովորական է շատ մը մարզական ակումբներու կեանքին մէջ:

Ըսինք՝ 70 տարիներու ... Արդարեւ, գաղթականութեան առաջին շրջանին իսկ, Լիոն եւ իր արուարձաններուն մէջ, ծնած են, կեանքով յաճախ կարճատեւ, հայանուն մարզական խմբակներ: Ի վերջոյ Հ.Մ.Ը.Մ.–ն է որ տեւած է ու խարսխած Տէսին, առնելով UGA Lyon - Décines մակդիրը: Ճանչցուած է այլեւս այդ անունով:

Հ. Մ. Ը. Մ. գտած է Տէսինի մէջ լաւ ընդունելութիւն թէ՛ հայ համայնքին եւ թէ՛ ոչ – Հայերու մօտ: Տէսինի բնակչութիւնը մարզասէր է: Քաղաքը ունի առանձնակ մը մարզադաշտեր, մարզասրահներ: Քաղաքապետական մարզարանին գլխաւոր օգտուողը Հ. Մ. Ը. Մ.–ն է եղած, մանաւանդ անցեալին: Հ. Մ. Ը. Մ.–ն ալ, իր կարգին, ծառայած է քաղաքին ճանաչման՝ Ֆրանսայի շարք մը կողմերը:

Նախկին քաղաքապետ Փիէր Մութոն կը սիրէ ըսել ու գրել թէ Հ. Մ. Ը. Մ., Ֆրանսայի մէջ, շատ հեռուները տարաւ Տէսին քաղաքին համբաւը:

Ճիշդ է, իր քաղաքապետութեան շրջանին էր որ հայանուն ակումբը ապրեցաւ իր լաւագոյն օրերը, գնաց մրցիլ հարաւի շարք մը քաղաքներուն մէջ ու՝ Գորսիքա ալ, առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ:

Փայլեցաւ Ֆրանսայի բաժակի մրցաշարքին մէջ յաղթելով միայն արհեստավարժ խումբերէ եւ այդ ալ՝ նուազագոյն տարբերութեամբ:

Տեղին է, կը կարծենք, յիշել որ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին տուած է երկու խաղացողներ Ֆրանսայի Ազգային խումբին եւ ... երեսփոխան մը Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին:

Տուած է ... կը չափազանցենք քիչ մը, իրականութիւն է սակայն որ Ժան Ճորքայէֆ, 1964–էն մինչեւ 1972, 48 անգամներ անդամ Ազգային կազմին եւ յաճախ խմբապետ, խաղացած է, սկզբնական շրջանին, հայկական խումբին մէջ, փոխադրուելէ առաջ Օլէմփիք տը Լիոն:

Իր զաւակը, Եուրի, Հ. Մ. Ը. Մ.–ի փոքրերու շարքին մէջ սկսած է իր մարզումները, հօրը հեղինակութեանը տակ. ծանօթ է որ անցած է յետոյ յաջորդաբար, Կըրընոպլ, Սթրազպուրկ, Մոնաքօ, Փարի Սէն – Ժէրմէն եւ վերջապէս, ներկայիս, Ինթէր Միլանօ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի երեսփոխանին, այդ բացարձակ իրականութիւն է ... Վիլէօրպանի երեսփոխան Մարք Ֆրէյս եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.–ի բերդապահներէն մէկը: Երբ գտնուի Հայերու հետ – եւ այդ կը պատահի տարուան մէջ քանի մը անգամներ – կը սիրէ յիշել ու կրկնել՝ «Հ. Մ. Ը. Մ.–ի բերդապահութենէն տեղափոխուեցայ երեսփոխանութեան...»:

Ամփոփ կարելի է սապէս նկարագրել Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսինի 70–ամեայ կեանքը:

Դանիէլեան անուն Հ. Մ. Ը. Մ.–ական մը եւ քանի մը երիտասարդներու մասնակցութեամբ հիմնուող մասնաճիւղը կը պահէ իր գոյութիւնը մինչեւ Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը մրցակցելով Ռոնի համեստ դասակարգերուն մէջ:

Յետ պատերազմեան շրջանին, Վահան Ցակոբեանի նախագահութեան տակ մանաւանդ, շրջապատուած վերադարձին եռանդուն մարզասէրներէ, ինչպէս Կարօ Օհանեան (Եուրի Ճորքայէֆի մեծ հայրը), Սեդրակ Սարեան եւ ուրիշներ, փարած Հ. Մ. Ը. Մ.–ի անուան ու պոլսական յիշատակներուն, կը պահեն ակումբը կանգուն:

Նախագահ Ցակոբեանի մահուընէն յետոյ, Դաւիթեան, Օհանեան եղբայրները, քանի մը ընկերներով, կը ստանձնեն ղեկավարի դերը: Սակայն խումբը տեղ քայլի վրայ է նահանգային ախոյեանութիւններուն մէջ: Չի բարձրանար:

Յաջողութիւնը պիտի գայ երբ, Գրիգոր Ասլանեանի նախագահութեան տակ, ակումբը կը մտնէ նոր շրջանի մը մէջ: Նախագահը եւ իր ընկերակիցները կը տրամադրեն Հ. Մ. Ը. Մ.–ի նիւթական միջոցներ, կը զօրացնեն կազմը եւ վերելքը կը սկսի մինչեւ Ֆրանսայի ախոյեանութեան մակարդակը:

Այդ շրջանին է որ Հ. Մ. Ը. Մ. կը փայլի Ֆրանսայի բաժակի մրցաշարքին մէջ, կը յաղթուի միայն նուազագոյն տարբերութեամբ 1976–ին Նիմէ (1 – 0), 1984–ին Գաննէ (2 – 1, երկու ժամուան խաղէն վերջ միայն): Խումբին տնօրէնն էր Ժիլպէր Մատոյեան եւ մարզիչը, ատեն մը, Ճորքայէֆ:

Վայրէջքը կը սկսի, երբ գլխաւոր փարիչները, յոգնած կամ զբաղած ուրիշ տեղ, կը քաշուին հետզհետէ գործօն մասնակցութենէ Հ.Մ.Ը.Մ.–ի կեանքէն:

Յաջորդական նախագահները, Մալճեան, Ալեքսանեան, Աւատիքեան կը յաջողին, ի վերջոյ, կասեցնել անկումը եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին կը շարունակէ մրցակցիլ լիկի մակարդակի վրայ:

Վերեւ յիշեցինք անունները քանի մը անձերու, նախագահներուն, որոնք սատարած են Հ. Մ. Ը. Մ.–ի կենսունակութեան: Ուրիշներ ալ բերած են անշուշտ իրենց գործօն, նիւթական, օժանդակութիւնը ակումբին. կարելի չէ յիշել բոլորը առանց մոռնալու մէկը կամ միւսը: Լայն է Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսինը հովանաւորող շրջանակը: Աւելի ճիշդ՝ էր, ակումբին փայլուն շրջանին:

Ի՞նչ է ներկայիս ակումբին կազմակերպչական վիճակը:

Ահա քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ զորս տուաւ մեզի խաւար Մարտիրոսեան, վերջերս ընտրուած Հ. Մ. Ը. Մ.–ի քարտուղար:

Նախագահն է Խոմոն Կարմիրեան, ակումբին հին անդամներէն մէկը, սպարէզով քնիչ հաշուակալ (էքսփէր քոնթապլը): Վարչութիւնը խառն է՝ Հայեր եւ ոչ – Հայեր: Խումբը, առաջին խումբը յաճախ ամբողջովին ոչ – Հայեր:

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին կը զբաղի միայն ֆութպոլով: Մարզիչն է՝ Ալէն Օտէն, 40 տարեկան, խաղացած եւ աշխատած է շրջանին մէկ քանի ակումբներուն մէջ:

Արձանագրուած անդամներուն թիւն է 290՝ որոնց մէջ 47 հայածնունդ: Ութ խումբեր կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.–ի անուան տակ ախոյենական խաղերու, մէկը լիկի, միւսները նահանգային մակարդակի տակ:

Քաղաքապետութեան տարեկան նպաստն է 184.000 Ֆրանք, կարեւոր գումար մը՝ որ բաւական չէ սակայն: Մնացեալը՝ անհատական նուէրներ ու պարահանդէսի հասոյթ:

Պր. Կարմիրեանի եւ իր գործակիցներուն նպատակն է անշուշտ առաջին կազմը մտցնել դարձեալ Օնէօր Ռէժիոնալ դասակարգին մէջ: Անկասկած դժուար պիտի ըլլայ այդ այս տարի. ներկայիս խումբը դասաւորումին միջին աստիճաններուն վրայ է: Բարձրանալու համար պէտք է գասուիլ առաջին:

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին ճանչցուած է եւ գնահատուած իր փոքրիկներու, պատանիներու կազմերով եւ ունի, կը կատարէ, ընկերային մարզի մէջ, օգտակար դեր մը քաղաքին բազմազգ բնակչութեան համար: Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսինի գլխաւոր ակումբն է ֆութպոլի համար, միւս ակումբը, C. S. D., կը գործէ մէկ քանի մարզաձեւերու մէջ, բայց ֆութպոլի իր խումբերը չեն հասած տակաւին Հ. Մ. Ը. Մ.–ի խումբերուն մակարդակին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԸ

Ընդհանուր թիւով, Հայաստանի մէջ կը գործեն 11 օտար դեսպանութիւններ եւ 26 երկիրներ ալ ունին գործավար դեսպաններ, որոնց նստավայրը, սակայն, Հայաստան չի գտնուիր: Իսկ Հայաստան ունի 23 դեսպանութիւններ արտասահմանեան երկիրներու մէջ եւ անոնցմէ 13-ին դեսպանները համատեղութեան դրութեամբ կը պաշտօնավարեն նաեւ այլ երկիրներու մէջ: 1996-ին Հայաստանի մէջ բացուած է միայն մէկ՝ ուկրանական դեսպանութիւնը, նոյնպէս Հայաստան իր կարգին սեղծած է միայն մէկ դեսպանութիւն՝ Զինաստանի մէջ:

⁂

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Հայաստանի մէջ թմրամոլութեան եւ թմրեցուցիչներու շրջանառութեան դէմ պայքարի շրջանակներուն մէջ Ներքին եւ Արդարադատութեան նախարարութիւններուն կողմէ պարբերաբար կատարուող գործողութիւններուն շնորհիւ 1996-ին յայտնաբերուած եւ ոչնչացուած են 158 հազար քկ. կանեփ եւ 4600 քկ. կակաչ:

⁂

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Կոփամարտի Հայաստանի Դաշնակցութիւնը կը ծրագէ 1998-ի պատանիներու կամ երիտասարդներու համաշխարհային ախոյենութիւնը Երեւան կազմակերպելու առաջարկ ներկայացնել: Նշուած է որ 1996-ի ճատրակի ողիմպիականներէն ետք պանդոկներու մեծ մասը բարեկարգուեցաւ, անհրաժեշտ ենթակառոյցներ ըստեղծուեցան եւ ձեռք ձգուեցաւ որոշ փորձառութիւն՝ նման նախաձեռնութիւններու համար: Բացի այդ, Կոփամարտի Հայաստանի Դաշնակցութիւնը Եւրոպայի եւ ընդհանրապէս միջազգային Դաշնակցութիւններու հետ իր ունեցած յարաբերութիւնները սերտացնելու նպատակով մտադիր է նաեւ հրաւէր ուղղել որոշ համաղումարներ Հայաստան կազմակերպելու:

⁂

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Փրոֆէսէօր Էմմա Ծատուրեանի մահով թափուր մնացած Հայաստանի Երաժշտական Ընկերութեան նախագահի պաշտօնին նշանակուած է Դաւիթ Ղազարեան: Հայաստանի Ժողովրդի վաստակաւոր այս դրծիչը Երեւանի Երաժշտանոցի փրոֆէսէօր է, նաեւ ծանօթ խմբավար, յատկապէս մանուկներու երգչախումբերու: Ան արդէն 20 տարի է որ վարէ Ընկերութեան նախագահի տեղակալի պաշտօնը:

⁂

Ամերիկեան ծանր վիճակի մէջ գտնուող ծանօթ քաւթակատար Կարապետ (Կարօ) Հայրապետեանին օգնելու նպատակով Երեւանի պետական Փիլհարմոնիքը Յունուար 30-ին տուաւ համերգ մը, որու հասոյթը եւ նուած նուիրատուութիւնները կը տրամադրուին քաւթակահարին, որու անհրաժեշտ է ինամուի արտասահման:

⁂

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անուլի մէջ մօտ ատենէն կը սկսին համալսարանական ժամանակային համաժողովներ, որոնց կը մասնակցի նաեւ Հայաստանի Ամերիկեան համալսարանի փորձ պատուիրակութիւն մը: Ան կը բաղկանայ՝ լեռնագործուհի Արմեն Յարութիւնեանէ եւ դասախօս Արմէն Եղիազարեանէ: Իբրեւ կ'ընկերանայ որդին գեխավար Աշոտ Տէրզեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ... ՍԷՕԼԷՕՋԻ ՎԱՐԱԳՈՅՐՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի կազմակերպութեամբ, ծրագրուած է Ուաշինկթընի մէջ, Միացեալ Նահանգներ, կազմակերպել հայ եկեղեցական վարագոյրներու ցուցահանդէս մը:

Այս առթիւ մեր ուշադրութեան յանձնուեցաւ «Պայքար» օրաթերթի մէջ 1980 Նոյեմբեր 22 թուականին լոյս տեսած նամակ մը, ստորագրուած Դրէթէբրքէ Նահանգէն Արամ Սմբատ Պաշայեանի կողմէ, ուր կը խօսուի Սէօլօզ գիւղի վարագոյրներուն մասին:

Բառ առ բառ կարգէն, Թէոդիկ կը նկարագրէ համայն ուկիներ վարագոյր մը, որուն համար Հաւանիկ Սէօլօզ եղած էին հրապարակ դնողներ եւ 10.000 հնչուն ոսկի առաջարկած էին: Այդ հնութիւնը Թալէաթ պէյը Պոլիս կը փոխէ եւ պետական կարգադրութեամբ Մոսկուա արտասահման կը վաճառեն:

Սէօլօզի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին ունեցած էր մեծարժէք երկու վարագոյր, որոնք մետաքս, ոսկէ եւ արծաթէ թելերով էին: Մին, մեծը, արտաքին, իսկ միւսը ներքին վարագոյրն էր: Այս երկու վարագոյրները ալ նուէր եղած են հնչակեան Պաշայեան ընտանիքին կողմէ, 1830-ական թուականներուն սկիզբը:

Տեղեկութիւններն առաջ այդ վարագոյրները ի պահ կը դրուին Թերզեան Սէքէրճեան ընտանիքի մօտ, որոնք դէպի ԱՄՆ կը մեկնին պատրաստուած է քարոզ: 1922-էն յետոյ այս Սէքէրճեանները կը փոխադրուին Սելանիկ (Յունաստան) ուր եւ կը գրադին վաճառականութեամբ:

Անստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, այդ վարագոյրները փոխադրուած են Հայաստանէն եւ յանձնուած պետական իշխանութեանց: Արդեօք որեւէ մէկը կը տեղեկութիւններ ունի վարագոյրներու մասին, կամ անոնք որոնք կրնան լուսաբանել տեղեկութիւններ այս վարագոյրներու եւ անոնց ճակատագրին մասին:

Եթէ կան այդ անձեր, կը խնդրուի որ կապ պահեն 1700-ամեակի յանձնախումբին հետ, դրելով հետեւեալ հասցէին.

17th Centenary of the Proclamation of Christianity in Armenian
P.O. Box 3141
Grand Central Station
New York, NY 10163

1700-ԱՄԵԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունուար 16, 1997
Նիւ Եորք

ՀԱՅ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պատմական ծանրակշիռ եւ անկիւնադարձային այս տարիներուն, երբ Հայաստանի եւ Արցախի մեր ժողովուրդը կ'ապրի պատմական դժուար կացութիւններ եւ պայքար, մեր ազգը պարտաւոր է միաւորուած կանգնիլ անոր կողքին եւ իբրեւ մէկ ամբողջութիւն աջակցիլ անոր՝ պահելու եւ պաշտպանելու համար իր ձեռքբերումները:

Արդ, հետեւաբար, մեր ազգին մէջ կարեւոր է վերահաստատել իր գործօն դերը եւ ամբողջանալ՝ մեր ազգային կեանքին մէջ տեղ գրաւելով:

Մշակութային եւ կրթական ոլորտներուն մէջ անհրաժեշտ է միացեալ ճակատով զօրակցիլ:

Ներկայիս յայտարարելու որ այս առաջադրանքներով կազմուած է «Հայ Համաշխարհային Ընկերակցութիւն» մը հետեւեալ յանձնախումբով:

Ա. — Հայաստանի ու հայկական սփիւռքի ծանօթացնել օտար աշխարհին:

Բ. — Օգնել նորանկախ Հայաստանի պետութեան քաղաքականութեան եւ օժանդակել հայ ժողովուրդին անհետաձգելի վիճակին:

Գ. — Մասնակցիլ մեր հայրենիքին մէջ ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւանց ապահովումին:

Ասոր կ'ողջունենք համայն Սփիւռքահայութեան անունը կազմակերպական, յարաբերական եւ այլ կարգերով բոլորը վերլուծելով նպատակներէ չաւել, մասնակցիլ «Հայ Համաշխարհային Ընկերակցութեան» կազմակերպչական եւ ընկերական ծրագիրներու եւ գործերու կիրարկումին:

Ներկայիս յայտարարենք նաեւ որ մենք պատրաստ ենք համագործակցելու բոլոր կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն եւ անհատ աջակիցներուն հետ որոնք համաձայն են «Հայ Համաշխարհային Ընկերակցութեան» մեր նպատակներուն:

Մօտ օրէն կը յայտարարուին անունները այն երկիրներուն եւ քաղաքներուն ուր «Հայ Համաշխարհային Ընկերակցութիւնը» պիտի ունենայ իր տեղական մասնաճիւղերը եւ մասնաճիւղերու նախագահներուն՝ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան, Հ. Յ. Դ. Վերակազմեալ Շարժումի, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան եւ Հայկական, Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆԴ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆ
Նախագահ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութիւն
ՊԵՏՐՈՍ Յ. ՄՈՒՇԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Վերակազմեալ Շարժում
ՀՐԱՉ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն
ՀՐԱՉ ՊՕՂԱՃԵԱՆ

Հայկական, Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն
ՀՐԱՆԴ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆ

Թորոնթօ, Գանատա
Յունուար 15, 1997

«ՈՋՆԻ»ի արամոլութիւններ

— Բժիշկ, միայն անկեղծ ըսէ, դուք ինծ կը բուժէք:

— Բառ վիճակագրութեան՝ նման դէպքերում հարիւր հիւանդէն առաջինները է մէկը:

— Այսինքն, բուժուածն յոյս չկա՞յ...

— Ընդհակառակը, դուք անպայման կը բուժուիք, որովհետեւ երէկ մահացաւ իննսուն իններորդը:

⁂

Լոգովին.

— Դու, ի՞նչ է, լողալու ես գալիս այստեղ ժամին:

— Ես այստեղ գործով եմ եկել:

— Ի՞նչ գործով:

— Քարտուղարուհին եմ ընտրում:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Աղքատ հայ ուսանողներ՝ որոնք արձանագրուելու համար բաղձանք ունեցած են Կ. Պոլսոյ մէջ կրթելու, իրենց ինչպէս հայրենեաց բարեկամութիւնը կը ներէր:

Եթէ իրեն դիմող մը ձեռնունայն մեկնելու մտադրեր՝ կրնար ժպտալ բլլալ որ նոր անծանօթ հիւրը յարմար կը պաշտպանուի:

Հովուական նամակին կրօնաւոր մը բլլալու՝ Գալիքեան Լուսինեան պատմութիւն:

Երբ յանկարծ թէ Մանթաշեան մտադիր է ամէն տարի գումար մը նուիրել Փարիզի մէջ ուսանող մը կրթելու, ինչպէս հիմա:

— Արժէ՞ք մտել, զրոյց, ի՞նչ պիտի ըսէ բարեկամը: Թող ըլլայ, ըսաւ:

Այս փոխադրութիւնը թերեւս չամեցաւ, բայց կը բարեկամանանք այն մեծ շահով կը գիտեն, որ Գերմանիոյ եւ Չանգիբարի ամէն երկիրներ այս անունները ունին պահած է:

⁂

Տարիքներէն մօտ եղանակ որ իմ պաշտօնակիցներէն մին կը, ըսաւ ինծի:

— Կարդացի առթիւ կ'ուզեմ քեզի բան մը ըսել, գրամական նուէր մը կը նախատես՝ թէ կը փոխադրես Մինաս, Անդրանիկ եւ Ս. Կասպարեան համար ըլլալ:

Կենդանի հաղորդ մը արդարեւ, որուն պատմութիւնը համար անրաղձան բլլալ մը ատեն:

— Իրմէ՝, կ'ըսէի, ինծի համար մեծ փաստ է կը համարէ: Ես կը յարգեմ մէջ պատուոյ:

— Կարդալ, ըսաւ իշխանը խօսք ըսելով:

Կարդացի դրամական նուէր մը ստանալ, բայց Մարկիզի հասկցայ ինծի որ իշխանը ըստ ինքն մնացած էր:

— Եթէ ասցուածութիւնը նախընտրէք, թերեւս դրամական նուէրը դադրելու պիտի ստանայի, ըսաւ:

— Ափսո՜ս, հառաչեցի:

⁂

Հայերուն մէջ բաւական Մինաս լեռան ասորիններ կը գտնուին: Երկու Գաւարեցի եղբայրներ որոնց անունը չեմ յիշեր, աշխատութեան անունին ընտանիքին խմ էր գտնուած մէջերը:

Այդ օրերը Մարկիզի հիւանդ էր եւ իր խանը ինծի առաջարկից որ հրատարակուած հեղինակութիւնը, երբեք գիւղն ընդդիմ Տէր Գրիգոր Սօսերգութել:

Մէկեն այդ անմեղ կենդարուրութիւնը:

— Եթէ կ'ուզէք Երեւանը Օտեան կը ստորագրեմ, ըսի, բայց ոչ թէ Տէր Գրիգորեան:

Ի վերջոյ կատարած Գալիքը ստորագրեց այդ երկու փաստաթուղթերը:

Տարի մը ետքը երբ Եգիպտոս վերադարձայ Աբիդէր որ նոյն մերձերն «Փարոս» կը լոյս էր «Ազատ» հրատարակելու, ինծ գոյց տուաւ ամսագրին մէկ ալ իր լեզուական երկիր գիրը ձայնի կամ անձնական պատգամը եւ անոր կը ունենայ:

— Ամսագրին ըլլալէն ի վեր հետը չի խօսիր քով, ըսաւ Աբիդէր:

Այն ատեն իրեն պատմեցի թէ ինչ պարագաներու տակ իր ասպետութեան հրատարակուած է:

— Կարդացի «Փարոս»ին մէջ պատմել եղելութիւնը, ըսաւ մեր ազատէն բարեկամը, ինչ փաստաբան նա մեր կենդանի:

Անմիջապէս «Միժանչականութեան սարպաներ» միջոցով յայտնուած մը գրեց որ «Փարոս» երկու թերթերն մէջ հրատարակութեան եւ որով վերադառնալ յաջողութիւնը պատմեց էր մէկնութեան անուն յոյց ամբողջ Լուսինեան պատմութիւնը պետք պիտի:

Յ. Աբիդէր իր խոստումը յարգեց ու միասին զուգինք «Փարոս» ձայնը ընելու:

Կերպարուն տարուան եւ երբ համալսարանի գործի կ'ըսէին, յանկարծ նկատեցին որ մեր մարդն եկած էր ետ սպասելով Աբիդէրին վրայ խուսել:

— Մինաս լեռան ասորին է, մեռնայ քովէն «Փարոս»ի անունն կրցածն չափ պատմածն պէտք մը անհետեր:

(Շար. 80)

(Շար. Ա. էջէն)

հարցերու վրայ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)։ Ապա, գլխաւորութեամբ Կաթողիկոսին, ներկաները, որոնց կարգին նաեւ Ֆրանսայի անձնաւորութիւններ եւ հիւրեր (այս վերջիններու կարգին «Հայաստան» Հիմնադրամի նախագահը՝ Պ. Թերզեան եւ «Յառաջ»ի տնօրէնուհին) կրցան այցելել դպրոցը, որ կը բարձրանայ երեք յարկերու վրայ, լաւագոյն տպաւորութիւններ կրելով։ Դպրոցը՝ մանկապարտէզ եւ նախակրթարան, ներկայիս ունի արդէն 100 աշակերտ։ (Դպրոցին մասին մանրամասն պիտի անդրադառնանք յետագային)։

Երեկոյեան, հարիւր հոգիի մասնակցութեամբ ճաշ մը կը տրուէր Օրսի ճաշարանը ի պատիւ Գարեգին Ա.ի, որու ընթացքին յաջորդաբար խօսք կ՚առնէին Ազգ. Միութեան նախագահը՝ Ռ. Տօնիկեան բարի գալուստի խօսքերով, Նորվան Եպիսկ. որ կ՚անդրադառնար այն երեւոյթին թէ սիրոյ սեղանները աւանդութիւն են, Գիտ Արք., Հայաստանի դեսպան Վ. Ջիտէչեան, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իր ուրախութիւնը կը յայտնէր թէ նման պարագաներ առիթ կը ստեղծեն որ հաղորդ ըլլայ ժողովուրդին հետ։ Գաւազանակիր Անուշաւան Արղ. երկու երգերով իր մասնակցութիւնը կը բերէր։

Կիրակի առաւօտ, Ս. Յակոբ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր։ Դասին մէջ տեղ գրաւած էին քոյր բոլոր Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, կաթողիկէ, օրթոտոքս, բողոքական, նաեւ մահմետական եւլն.։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը գնահատական խօսք եւք Նորվան Եպիսկ.ի, հոգաբարձուներուն եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին այս հայավայել ընդունելութեան համար, օրուան իր քարոզին բնաբան առաւ՝ Եղէք կատարեալ ինչպէս ձեր երկնաւոր հայրն է կատարեալ. եւ օտար հիւրերուն ներկայութեամբ ալ արտայայտուեցաւ ֆրանսերէն։

Արարողութեան յաջորդեց ճաշ մը Սոֆիթէլ պանդոկը։ Ու Պ. Ռ. Տօնիկեանի քանի մը խօսքերէն ետք, խօսք առաւ Լիոնի Արք.՝ Ժան Պալանի ներկայացուցիչը Գերպ. Ապէլ Գորնիյոն, որ շեշտեց թէ ինչ որ հասարակաց է Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Լիոնի Եկեղեցւոյ միջեւ առաքելական ծագումն է, եւ ինչ որ նաեւ հասարակաց է Հայց. Եկեղեցւոյ եւ Լիոնի Եկեղեցւոյ միջեւ, առաքելական պարտականութիւնները կատարելու կիրքն է։

Ապա խօսելու հրաւիրուեցաւ «Հայաստան» Հիմնադրամի նախագահը՝ Պ. Պ. Թերզեան որ անդրադառնալէ ետք թէ Կաթողիկոսին այս այցելութիւնը առիթ մը կու տայ որ վերանորոգուի մեր հաւատքը եւ կապուածութիւնը Հայաստանի, շեշտեց այն բախտը զոր ունի մեր սերունդը ողջունելով ազատ ու անկախ Հայաստան մը զոր մեր ծնողքը երազած էր։ Խօսեցաւ դպրոցին մասին, որու կը մասնակցի Հայաստան Հիմնադրամը, շնորհաւորեց Նորվան Եպիսկ.ը իր տարած անդնահատելի աշխատանքին համար, ու օգտուելով Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքական դէմքերու ներկայութենէն, անդրադարձաւ նաեւ Ղարաբաղի, յոյս յայտնելով որ Ֆրանսա կը բարեփոխէ իր դիրքը Արտաքին նախարարութեան ցաւալի արտայայտութիւններէն ետք։

Վերջին խօսքը առաւ Կաթողիկոսը որ ողեկոչեց Լիոնի Եպիսկոպոսին՝ Իրէնէի յիշատակը եւ անձնական յիշատակներով ալ ճոխացուց իր խօսքը։

Ա. Մ.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Կէսօրէ ետք, ժամը 4–ին, Հայրապետը հանդիպում ունեցաւ երիտասարդութեան հետ Գալիւիրի քաղաքապետարանի «Լը Ռատիան» կեդրոնի սրահին մէջ։ Մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հոն։

Հայրապետը սրահ ժամանեց իրեն ընկերացող եկեղեցականներու հետ, գլխաւորութեամբ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի, «Հայրապետական մաղթանք»ի հնչիւններու ներքեւ։ Բացման խօսքով տիկին Ժանին Բալուլեան (ֆրանսերէն) եւ Պ. Գեղամ Կանանեան (հայերէն) կատարելէ ետք հայ ժողովուրդին պատմականը, Կաթողիկոսը նկատեցին Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, Ղեւոնդ Երէցի, Մեսրոպ Մաշտոցի, Ներսէս Շնորհալիի եւ Կոմիտասի արժանաւոր յաջորդը։ Հարցումներու բաժնին անցնելէ առաջ, գեղարուեստական համառօտ յայտագրով հանդէս եկան տիկին Խաթուն Մկրտիչեան եւ Լիոնի «Սպիտակ» նուագախումբը։

Նախ Գարեգին Ա. ուզեց սահմանել «երիտասարդ» հասկացողութեան մասին իր ըմբռնումը, ապա շեշտը դրաւ պատմական այն իրողութեան վրայ թէ հայ ժողովուրդի Ոսկեդարը՝ 5–րդ, Արծաթեայ դարը՝ 12–րդ եւ Գրական Զարթօնքը ՝19–րդ դարերուն երիտասարդներու գործերը եղած էին։ Ապա տիկին Ժանին Բալուլեանի գլխաւորութեամբ բեմ հրաւիրուած վեց երիտասարդներու հարցումներուն պատասխանները սպառիչ կերպով տուաւ Կաթողիկոսը։ Այդ վեց երիտասարդ – երիտասարդուհիները նախապէս պատրաստուած հարցումներով յայտնաբերեցին իրենց հետաքրքրութիւնը հրատապ այլազան խնդիրներու կապակցութեամբ։ Անոնց հարցումները կը վերաբերէին Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագրին, համայնավար վարչակարգին բերած անաստուածութեան հակազդումներու վնասներուն, Հայաստանը շրջապատող խալամ երկիրներու հետ յարաբերութիւններուն, գրաբարը աշխարհաբարով փոխարինելու պահանջին, էջմիածին–Անթիլիաս կապերուն, նոյնինքն Գարեգին Ա.ի հեռանըկարներուն եւ դերին։ Անոնք կ՚ուզէին գիտնալ թէ Կաթողիկոսին վերջին հանդիպումը Հռոմի Քահանայապետին հետ սպառնալիք մը չէ՞ր բերեր Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ինքնուրոյնութեան, թէ աստուածաբանութիւնը իր արժանի կարեւորութիւնը ստացա՞ծ էր Հայ Եկեղեցւոյ կղերականներուն կողմէ, վերջապէս՝, անոնք կ՚ուզէին Գարեգին Ա.ի տեսակէտները իմանալ ամուսնալուծման, վիժումի, մահապատիժի, դիակիզումի, պիօ–էթիքի, էօթանազիի եւ այլ հարցերու մասին։ Ու Կաթողիկոսը գոհացում կու տար բոլոր հարցումներուն իր պերճախօսութեամբ, օրինակներով եւ երբեմն ալ հիւմուրով։

Երբ վերջ կը գտնէր հանդիպումը ժամը 6.30–ին, կը նկատուէր համընդհանուր գոհունակութիւն մը բոլոր ներկաներուն մօտ։

Մեկնումին, կրկին կը հնչէր «Մաղթերգ հայրապետական»ը։

Բոլոր հանդիսութեանց ներկայ էին մետիաները եւ Կիրակի, Փետրուար 2–ին, Տիմանշ (Փրոկրէ–Լիոն) լայն արձագանգ կու տար, շեշտելով այցելութեան խորհրդանշական կէտը՝ Կաթողիկոսը եւ մանուկները, կ՚ըսէր «Հայերու Պապը իր ժամանակին առաջին պահերը յատկացուց մանուկներուն»։

Հարկ է նաեւ գնահատել կազմակերպիչ յանձնախումբը որ ջանք չէր խնայած լաւագոյն կերպով կատարելու համար ընդունելութիւնը։ Այս երկօրեայ հանդիսութեանց կը մասնակցէին նաեւ շրջաններէն եկած բազմաթիւ Հայեր։ Լիոնի եւ շրջանի այս այցելութիւնը վերջ կը գտնէ Երեքշաբթի, Փետրուար 4–ի իրիկունը ժողովրդական ճաշով մը որու կը մասնակցին աւելի քան 500 Հայեր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին, Կիրակի Փետրուար 9, բոլոր մահացած խաչուհիներուն հոգիներուն համար եւ

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին։

Պատարագէն ետք հոգեճաշ կը տրուի Կապոյտ Խաչի կողմէ Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Թովմաս Թովմասեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանտիկեան 700 Ֆր. կը նուիրեն Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆր. «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451–ին) վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարքին
եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Կը պատարագէ՝
ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱԲՂ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Գաւազանակիր Հայրապետին

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական արարողութեան, որ տեղի կ՚ունենան՝ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 6, առաւօտեան ժամը 9–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի

339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Արշամ Պապայեանի մահուան 10–րդ տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

«Հայաստան» Հիմնադրամին. –

Մարի Պապայեան, Ժեռար Պապայեան, Ժան – Շառլ Պապայեան 1000–ական Ֆր.։

«Յառաջ»ին. –

Մարի Պապայեան, Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի 1000–ական ֆրանք։

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան. –

Բժիշկ Ժորժ Թադոյեան 500 Ֆր.։

Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ. –

Մարի Պապայեան եւ Ժան – Շառլ Պապայեան 1000–ական Ֆր.։

Սէն – Ժերոմի
Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ. –

Ժան – Շառլ Պապայեան 1500 Ֆր., Մարի Պապայեան, Ժեռար Պապայեան, Փիէռ Ղազարեան եւ Ժաք Կարապետեան 1000–ական ֆրանք, Պերճ Կարապետեան 500 Ֆր., Մուշեղ Ճերանեան, Ռոժէ Գույումճեան, Հրաչ Լոռէն, Դաւիթ Պանտիկեան, Լեւոն Էքէռ, Սերժ Սվազլեան 300–ական Ֆր., Անդրանիկ Փամպուքեան, Սարգիս Թուքլեան, Երուանդ Հարունեան, Ալպէռ Հարոյեան 200–ական Ֆր., Տիկին Սարգիսեան, Արամ Նէվշէհիրլեան, Հանրի Մկրտիչեան 100–ական Ֆր.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պր. Սահակ Տօրումեանի եւ զաւակներուն, Օր. Մարի Տօրումեան, Օր. Մարի Աբրահամեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՌՈԶԱ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Թովմաս Թովմասեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմինը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է 1200 Ֆր. Ապրիլ ակումբէն եւ Պանտոլի բարեկամներէն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Էտուար Տէրիբլեան խումբը
կը ներկայացնէ՝

«ԽՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»

եւ

Երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20.30–ին

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF CONFERENCE

Le Comité des Jeunes et le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB vous invitent à une conférence sur le thème:

«FRANCE-TELECOM FACE A LA LIBERALISATION: LE NOUVEAU VISAGE DES TELECOMS EN FRANCE»

avec M. JEAN-JACQUES DAMLAMIAN,
Directeur du Développement à France-Télécom

le Mercredi 5 Février à 20 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles
— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse*
pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5

MERCREDI
5 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.043

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

72e ANNEE — N° 19.043

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՍԱՐՍԱՓԻՆ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ծոմապահութեան ամսուան — ռամազան-ի սկիզբը ալժերացի ժողովուրդը երկու բան կը մաղթէր. — գիներու կայունութիւն եւ բռնութեան արարքներու դադար: Բայց վայրագութիւնը աննախընթաց թափ արձանագրեց առաջին իսկ օրէն, իսկ գիները շարժեցան յոյսերու հակառակ ուղղութեամբ: Ճիշդ է որ նախորդ ռամազաններու եւս արիւնալի դէպքեր պատահած էին, բայց այս անգամ ԺԻՄ-ն սարսափելին խոստացած էր ու խօսքը կը յարգէր:

Մայրաքաղաքին պաշտօնական շէնքերը ապահովութեան շղթաներու տակ են, ինքնաշարժները արտօնութիւն չունին անոնց առջեւ կանգ առնելու: Մեծագոյն պողոտան նոյնիսկ ամբողջովին կը փակուի երթեւեկի, երեկոյեան ժամը 19-էն մինչեւ առտուան ութը: Թաքսիներու շարժավարները մնայուն վրդովումի մէջ են: Խճողումները, մեծ բազմութիւնը դիւրին թիրախներու կը վերածէ զիրենք: Մանաւանդ երբ «շատ տաք» շրջաններու մէջ տեղքայլ կ'ընեն կառքերու երկար շարաններով: Կան շարժավարներ որոնք ուղղակի կը մերժեն այդ շրջանները յաճախորդ տանիլ, հակառակ որ ռամազանը ընդհանրապէս գործի աշխոյժ ժամանակ մըն է անոնց համար: Մարդիկ գնումներ կ'ընեն, այցելութիւն կու տան իրարու: Մինչդեռ այս տարի իրերայաջորդ, գրեթէ ամէնօրեայ պայթումները, մահափորձերը, զոհերը, ժողովուրդին մեծ մասը կը մղէ տուները փակուելու բացի այն պահերէն երբ պարտաւոր են փողոց իջնելու:

Հոն ամէն մարդ կրնայ կասկած արթնցնել. չէ՞ որ դպրոցականի տեսքով, պայուսակներով հինգ երիտասարդներ էին սենտիքայի նախագահ Պէնհամուտան հրապարակի մը վրայ սպանողները: Դեկտեմբեր 29-ի եւ Յունուար 5-ի միջեւ երեսուն պայթուցիկ ծրարներ, կառքեր խայթառուած են. անոնցմէ մէկը տինամիթ լեցուած հիւանդատար կառք մըն էր, Ալժէի Թղթատարութեան գլխաւոր կեդրոնին մօտ գտնուող դարմանատան մը քով կանգ առած:

Սովորութիւն հաստատուած է հանրային բոլոր վայրերուն մուտքին — ճաշարան, հանրախանութ, շուկայ, դրամատուն — եկուորներուն պայուսակները խուզարկելու: Այսուհանդերձ, ահաբեկիչները ճար կը գտնեն ամէն պատուար շրջանցելու, ինչպէս Ալժէի մէկ սրճարանին այն երկու «յաճախորդ»ները որոնք խմելէ ետք իրենց ապսպրած սուրճերը, հոն, սեղանին վրայ մոռցան իրենց գնած կօշիկին տուփը ու մեկնեցան: Սրճարանին տէրը երբ ուզեց անոնց ետեւէն հասցնել տուփը, ան իր ձեռքին մէջ պայթեցաւ:

Շատ մը թաղերու երիտասարդները ներթապահութեամբ հսկողութիւն կազմակերպած են, ինչպէս 1961 – 1962 տարիներուն: Միւս կողմէ, կեանքը աւելի եւս արժէք ստացած է. աղջիկներ հոգ կը տանին իրենց հագուստին, շպարին, կը շպարուին նոյնիսկ անոնք որոնք լաչակ կը կրեն: Ասիկա, երբ ռամազանի սկիզբէն ի վեր թռուցիկ մը բոլոր լիսէներուն մէջ կը ցրուի, պահանջելու համար որ 12 – 18 տարեկան բոլոր մանկամարդուհիները քօղարկուած փողոց ելլեն:

Ուսուցչուհիներու եւ աշակերտուհիներու մեծ մասը լաչակաւոր են: Դասերու ընթացքին ամէնքը փուշի վրայ կ'ըլլան. ամէնէն փոքր աղմուկ մը անմիջական խուճապ կը պատճառէ: Ամէն օր խրատ-

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Հարաւային Քիւրտիստանի մէջ յայտարարուած է Բ. կառավարութեան մը կազմութիւնը: «Քիւրտիստանի Ժողովրդավար Կուսակցութեան» ղեկավար Մ. Պարզանիի 1996 Նոյեմբերին կազմած կառավարութենէն ետք մրցակից պարագլուխ Ճ. Թալապանի եւս կազմած է իր կառավարութիւնը, Ռէսուլ Ալիի գլխաւորութեամբ: Պարզանիի կողմնակիցները դժգոհութեամբ դիմաւորած են այդ քայլը որուն դէմ արտայայտուած է նաեւ Պաղտատ, շեշտելով որ պիտի չընդունի անոր օրինաւորութիւնը: Ուշադրաւ կը նկատուի մանաւանդ այն պարագան որ Թալապանի իր կառավարութիւնը կազմած է Լոնտոնի մէջ կարգ մը շփումներ ունենալէ եւ անգլիացի երկու դիւանագէտի շրջան կատարած այցելութենէն ետք:

Քիւրտիստանի Ընկերվար շարժումին պարագլուխն ալ դէմ արտայայտուած է նորակազմ կառավարութեան, «անլուրջ քայլ» որակելով հողազուրկ ժողովուրդի մը երեք կառավարութիւն ունենալու պարագան: Քիւրտերը Էրպիլի մէջ գործող Պարզանիի կառավարութենէն զատ կառավարութիւն մը ունին: Նաեւ Պաղտատի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(4 Février)

Sevan se meurt de soif

Այս խորագրին տակ, Ան Դաստաքեան յօդուած մը ստորագրած է: Տխուր պատկեր մը կը գծէ Սեւանայ լճին եւ շրջապատին, ուր կ'ըսէ պանդոկները փակ են, որովհետեւ զբօսաշրջիկութեան երբեմնի այս վայրը յաճախորդ չունի այլեւս: Բաւական մանրամասնօրէն կ'անդրադառնայ կացութեան, հակիրճ ակնարկով մը անցեալին ալ, կ'ըսէ թէ լճին մակարդակը 20 մեթր նուազած է եւ այսօր Հայերը մտահոգ են:

ներ կու տան տղոցը որ չսլքտան փողոցը, անտեղի շատախօսութիւններ չընեն, անծանօթներու չհետեւին, եւայլն:

Այսուհանդերձ, ամէն մարդ կը հիանայ ժողովուրդին քաջութեան: Զօրավիգ կը կենան իրարու, այցելութեան կ'երթան, լրագրողները հակառակ որ արկածահար, զոհ հարազատներ ունին, ամէն օր կ'երթան իրենց գործին. ու անոնց խոր անիրաւութիւն թուած է Ներքին նախարարութեան հաղորդագրութիւնը որով անկախ թերթերը կ'ամբաստանուէին ահաբեկիչներու քարոզչութիւն ընելով, զոհերու թիւը մեծցնելով եւ երբեմն մինչեւ իսկ ահաբեկչական արարքներ յօրինելով: Մտադրութիւնը հասկնալի էր. պէտք էր տալ միմիայն պաշտօնական, արտօնեալ տեղեկութիւնը որ կու գար նախարարութենէն:

Հակառակ տեւական մղձաւանջին, ամէնօրեայ սպառնալիքներու, պայթումներու, զոհերու, ջղային ու հոգեկան մեծ ճնշումին որ շատերու մօտ հաւասարակշռութիւնը խախտած է արդէն, ալժերացի ժողովուրդը կը հետապնդէ միակ նպատակ մը. տոկալ ու վերապրիլ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Ա. Փարիզ կը վերադառնար Չորեքշաբթի առտու, Փետրուար 5-ին եւ ժամը 11-ին կ'այցելէր Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, նոյն իրիկունն ալ, ժամը 17·30-ին կ'ընդունուէր Նոթր-Տամի Մայր Տաճարը Փարիզի Արքեպիսկոպոսին՝ Ծիրանաւոր Լիւսթիժէի կողմէ:

Նախապէս, Երկուշաբթի, Փետր. 3-ին, Լիոնէն գացած էր Սէն-Թ'էթիէն, ուր եւս Ս. Գրիգոր Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր, ինչպէս կից սրահը ուր զինք կ'ողջունէր Պր. Հովիկեան: Հոս ալ խանդավառ բազմութեան մըն է որ Գարեգին Ա. իր խօսքը կ'ուղղէր:

Կաթողիկոսը ապա կ'անցնէր Վալանս, միշտ ընկերակցութեամբ Գիւտ Արք.ի, Տարօն եւ Նարեկ եւ Գարեգին Եպիսկոպոսներու եւ Հայաստանի դեսպան՝ Վիգէն Չիտէչեանի:

Շքախումբը Վալանս կը ժամանէր ժամը 15·30-ին եւ Հրաշափառով մուտք կը գործէր Ս. Սահակ Եկեղեցին ուր զինք կ'ողջունէր Նարեկ Քհնյ. Վարդանեան: Ներկայ էին Ֆրանսացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ սկսելով Մարշան Եպիսկոպոսէն, նահանգապետէն, քաղաքապետէն, երեսփոխաններէն եւ թաղապետական անդամներէ: Հոն էր նաեւ Պոլսոյ Գարեգին պատրիարքը, որ քանի մը շաբաթ է Վալանս կը գտնուի: Հոս ալ, Գարեգին Ա. կը խօսէր հայերէն եւ ֆրանսերէն: Այս արարողութեան կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը Նահանգապետարանը, ուր տեսակցութիւն կ'ունենար նահանգապետին հետ, ապա կայք մը՝ հայ Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ նախքան վերադարձը եկեղեցին: Ճաշէն ետք, հանդիսութիւն մը տեղի կ'ունենար Պէլ-Իմաժ սրահը: Երեկոյթը կը վարէր Տիկին Հերմինէ Քէչիչեան եւ գեղարուեստական բաժնի ընդմիջումներով, յաջորդաբար խօսք կ'առնէին Անրի Սիրանեան, Գիւտ Արք., Նարեկ Քհնյ., հուսկ՝ Կաթողիկոսը որ չինիչ խօսքերով խորապէս կը տպաւորէր հաւաքուած բազմութիւնը:

Հանդիսութեան աւարտին, ժամը 22·30-ին Կաթողիկոսը կը վերադառնար Լիոն, ուր յաջորդ առտու, Փետրուար 4-ին կ'ընդունուէր քաղաքապետ Պառի կողմէ եւ ցերեկին ալ ճաշի հիւրը կ'ըլլար Պիւլիքեան հիմնարկը նախքան Տէսին, Շարվիէօ եւ Վիլէօրպան այցելելը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, Փետր. 3-ին, ընդունած է Վրաստանի նախագահը եւ իրենց տեսակցութեան աւարտին, յայտարարած է որ Ֆրանսա վճռած է «աշխոյժ քաղաքականութիւն մը վարել Կովկասի մէջ»: Ֆրանսայի նախագահը ընթացք տալով Շեւարնածէի եւրոպական ձգտումներուն, ըսած է թէ Կովկասը մաս կը կազմէ եւրոպական տարածքին:

ՎԻԹՐՈԼԻ թաղապետական ընտրութեան Բ. շրջանին համար բոլորը զօրակոչի ենթարկուած են Ազգ. Ճակատին դէմ: Մեծամասնութիւնը քաշեց իր թեկնածուն առանց սակայն կոչ ընելու իր թեկնածուին ի նպաստ քուէարկողներուն որ իրենց քուէն ընկերվարական թեկնածուին տան: Կուսակցութենէն ալ երեք պատասխանատուներ վտարուեցան, որովհետեւ կը խորհէին որ Անկլատ, ընկերվարական թեկնածուն չի կրնար դէմ դնել Ազգ. Ճակատին, քանի որ քննութեան տակ առնուած է, զանազան զեղծարարութեանց համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ֆրանսայի դեսպանուհին՝ տիկին Փամէլա Հարիման ուղեղային արիւնահոսութեան զոհ գացած է Փետր. 3-ին եւ մահաքունի մէջ ամերիկեան հիւանդանոց փոխադրուած: 76 տարեկան է եւ Փարիզի իր պաշտօնը կը վարէր 1993-էն ի վեր:

ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՓԻ, նախկին նախարար, նախկին երեսփոխան, բայց Եւրոպական Խորհրդարանի դեռ անդամ (մինչեւ Փետրուար 17) բանտ մտաւ Փետրուար 3-ի իրիկունը, ուր կրնար մնալ միայն 24 ժամ կամ ութ ամիս: Թափի երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր եւ պարտէր ութ ամիս բանտ մնալ, 1995 Նոյեմբեր 28-ին, Վալանսիէն – ՕՄ մրցումին կաշառակերութեան համար եւ Բեկանիչ Ատեանին դիմած էր: Ատեանը հարցը պիտի քննէր Փետրուար 4-ին եւ օրէնքը կը պարտադրէ որ նախորդ օրը ինք յանձնուի արդարադատութեան եւ բանտ առաջնորդուի, այլապէս հարցին քննութիւնը կը յետաձգուէր եւ կը ստիպուէր ութ ամիս բանտը մնալ: Այժմ, երկու կարելիութիւն կայ. եթէ Ատեանը բեկանէ տրուած վճիռը, Թափի Փետր. 4-ին իսկ ազատ է, եթէ չբեկանէ, բանտը կը մնայ ութ ամսուան համար, բայց կրնայ վայելել կէս-ազատութեան դրու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՏԷՐ ԿԸ ԿԱՆԳՆԻ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Պոլսոյ երկլեզու Ակօս շաբաթաթերթէն (Յունուար 31) կը տեղեկանանք թէ Գարեգին Պատրիարքը պատրիարքարանի նորակազմ խորհրդակցական ժողովի Ա. նիստէն ետք յայտարարութիւն մը ըրած է Էրզրումի հայկական այն եկեղեցիին մասին զոր տեղւոյն թաղապետութիւնը որոշած էր մզկիթի վերածել: Առաւելաբար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.ի նոյն հարցին առընչութեամբ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Միութեան կատարած դիմումին ուղղուած յայտարարութեամբ կ'ըսուի. «Տեղեկացանք թէ Անթիլիասի Կաթողիկոսը Եկեղեցիներու Համաշխարհային Միութեան միջոցով ՄԱԿ-ին դիմած է, պահանջելով որ արգելք դրուի մզկիթի վերածումին եկեղեցիի մը որ նախապէս մեզի կը պատկանէր: Այս նիւթը մեր իրաւունքներուն ու պարտականութիւններուն սահմաններուն մէջ գտնուելով, մեր պատրիարքութեան պատասխանատուութեան տակ է: Թուրքիոյ սահմաններէն ներս արձանագրուող զարգացումները կը հետաքրքրեն Պոլսոյ պատրիարքարանը: Եթէ նախաձեռնութիւն մը հարկաւոր է, ատիկա միայն մեր կողմէ կրնայ առնուիլ»:

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ - ԹԵՀՐԱՆՆ ԱՅՍՕՐ

Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին եւ իր շքախումբին մեկնելէն վերջ Ս. Ղազարէն, Թեհրանի Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, յաւելեալ երկու օրեր եւս մնալով Վենետիկ, սիրայօժար պատասխանեց բոլոր հետաքրքրութիւններուս, նկատմամբ Իրանահայ գաղութին:

Հակառակ 18 տարիներ առաջ կատարուած յեղաշրջումին, հակառակ կարգ մը ծայրայեղութիւններու, որոնց ամէնքն ալ ենթարկուեցան անխտիր, Իրանի հայութիւնը, համեմատաբար Լիբանանի եւ Սուրիոյ, նուազ գաղթած է եւ նուազ տուժած իր ենթակառոյցներով: Առաջնորդը լաւատես պատկեր մը ներկայացուց, ուր չեշտելով հանդերձ թուական եւ ընտրանիի որոշ նուազում, պահած է ազգային, կազմակերպչական եւ եկեղեցական առանձնաշնորհումներ, որոնք աւելի տկար չափով գոյութիւն ունին Միջին - Արեւելքի այլ երկիրներու մէջ:

Թէեւ մասնաւոր մարդահամար մը գոյութիւն չունի, բայց Արտակ Արք.ի եւ երեսփոխան Պ. Վարդանեանի համաձայն այսօր Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան մէջ կ'ապրին շուրջ 200.000 Հայեր, գլխաւորաբար Թեհրանի մէջ:

Իրանը կազմուած է երեք եկեղեցական թեմերէ: Թեհրան, Ատրպատական, Սպահան: Միայն մայրաքաղաքին մէջ կը գործեն եօթը եկեղեցի (Ս. Աստուածածին, Ս. Սարգիս, Սրբոց Թարգմանչաց, Ս. Մինաս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Վարդանանց, Թադէոս - Բարթուղիմէոս եւ Ս. Գէորգ) վերջին երկուքը համայն Թեհրանի հնագոյն եկեղեցիներն են:

Ատրպատականի թեմը, կեդրոն ունենալով Թաւրիզ (Դավրէժ) քաղաքը, կը կառավարուի կաթողիկոսական փոխանորդով մը: Ունի Ս. Սարգիս, Ս. Աստուածածին եւ Խոյի պատմական Ս. Սարգիս Եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Ս. Թադէ վանքը եւ Ս. Ստեփանոս վանքը: Վերջին երեքը կը նորոգուին իրանեան կառավարութեան կողմէ, աջակցութեամբ Առաջնորդարանին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան: Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւնը կը գործէ առանձին:

Սպահանը, Նոր Ջուղան, ծանօթ են իրենց 13 վանքերով եւ եկեղեցիներով: Թէեւ հայ բնակչութեան թիւը բաւական նուազած է հոն, բայց Առաջնորդարանն ու աշխարհականներու խորհուրդը կանգուն կը պահեն ազգային կառոյցները:

Եկեղեցի եւ քահանայ ունին նաեւ Թեհրանի շրջանի կարեւոր կեդրոններ. Ղազուին, Ռաշտ, Ընզէլի, Մաշատ, Սուլթանապատ: Այս ձեւով, Առաջնորդը իր հովանիին ներքեւ ունի 14 քահանայ, որոնցմէ շատ դոհ ըլլալ կը թուի:

Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան մէջ փոքրամասնութիւնները ներկայացնող 5 երեսփոխաններ գոյութիւն ունին (2 հայ, 1 ասորի, 1 զրադաշտական, 1 հրեայ):

Միայն Թեհրանի մէջ կը գործեն, ոչ խառն, 25 հայ վարժարան, 12.000 աշակերտութեամբ, Թաւրիզի մէջ 1, Նոր Ջուղայ 1: Բոլոր վարժարաններն ալ պարտադրաբար ունին իսլամ տնօրէն, բայց վերջերս Առաջնորդին ջանքերով ընդունելի եղած է հայ փոխ - տնօրէնի մը գոյութիւնը: Կը դասաւանդուին 5 պահ Հայոց լեզու եւ կրօնական դասաւանդութիւն՝ հայերէնով:

Թեհրանի թեմին մէջ կը գործեն 22 Մշակութային - Մարզական Միութիւններ որոնց կարեւորագոյնը կը համարուի «Արարատ» Միութիւնը, որ հպարտ է իր մարզադաշտով, մեծագոյնը համայն Սփիւռքի:

«Ալիք» օրաթերթը գլխաւոր կապն է ամբողջ գաղութին եւ լոյս կը տեսնէ 66 տարիներէ ի վեր: Կայ հրատարակչական թեթեւ գործունէութիւն մը, պարբերաբար լոյս ընծայելով զանազան բովանդակութեամբ գիրքեր, ինչպէս նաեւ ներքին պահանջները գոհացնող դասագիրքեր:

Կը գործէ հայկական ռատիօժամ ամէնօրեայ հաղորդումներով, պետութենէն հովանաւորուած եւ վճարուած:

Համայնքը կը կառավարուի զոյգ ձեւի կանոնագիրքերով: Ա. Ընտանեկան - ժառանգական եւ Բ. Թեմական: Եկեղեցական ամուսնութիւններն ու ամուսնալուծումները քաղաքային արժէք ունին. ժառանգութիւնները կը կատարուին ըստ հայկական օրէնքի: Պետութիւնը ընդունած է հայերէն լեզուով կատարուած կտակները, կատարուած Առաջնորդարանի մէջ:

Կը գործեն երկու ծերանոցներ (Հայ Կանանց Միութիւն եւ Հայ Կաթողիկէ): Օգնութեան կամ Կապոյտ Խաչի փոխարէն կը գործեն Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերակցութիւն, Հայ Կին Միութիւն եւ Անահիտ Միութիւն: Այս զանազան Միութիւններն են որ իրենց կարգին կը պահեն թատերական խումբեր:

Առաջնորդարանի բոլոր եկեղեցիներու մէջ կը յիշուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զոյգ Կաթողիկոսները: Փոքրամասնութեանց մէջ Հայերը կը կազմեն մեծագոյն համայնքը:

Հակառակ Միջին - Արեւելքի միւս երկիրներու, յատկապէս արաբական, Իրանի մէջ Հայերը չեն փայլիր ոսկերչութեամբ: Հաստոցաշինութիւնը (թոռնօ) շատ աւելի զարգացած է. կան բազմաթիւ ճարտարագէտներ, կը գործէ ճարտարապետներու Միութիւն եւ շուրջ 200-է աւելի հայ գործատէրեր կը մասնակցին իսլամական յեղափոխութեան 18-ամեակի առթիւ նախաձեռնուած տօնավաճառին, կազմակերպուած «Արարատ» Միութեան մէջ, Թեմական Խորհուրդէն:

Ուրիշ շատ ուրախալի լուր մը. մինչ արաբական երկիրներու մէջ գրեթէ ոչինչի վերածուած է համալսարան յաճախող հայ ուսանողներու թիւը (տես՝ Լիբանանի մամուլին պարբերական գանգատները), Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան համալսարաններուն մէջ կ'ուսանին 2 հազարէն աւելի ուսանողներ (քիմիա, մեքենագիտութիւն, բնագանցութիւն, թուաբանական գիտութիւններ) եւ կը գործեն բաւական թիւով հայ փրոֆէսէօրներ նոյն համալսարաններուն մէջ:

Իրանեան երկու գլխաւոր համալսարաններու մէջ, Թեհրան եւ Սպահան, կը գործեն Հայագիտական ամպիոններ: Առաջինը կ'աշխատակցի Երեւանի Հ. Աճառեան Հիմնարկին հետ: Երկուքն ալ ունին պետական արժէք:

- Ի՞նչ է իրանահայ գործատէրերու վարմունքը Անկախ Հայաստանի գործավարներու հետ, նկատի առած սահմանային բացառիկ դիւրութիւնները ... ծրխտական. սկզբնական եռանդի շրջանին շատեր փորձեր կատարած եւ յուսախաբ մնացած են: Ափսոս: Բայց օրական հարիւրաւոր պարսկական բեռնատար կառքեր սահմանը կ'անցնին հիմնականօրէն ուտեստեղէն արտածելով եւ պղնձեղէն ներածելով: (Համաձայն հայաստանեան վստահելի աղբիւրներու, որ անյայտ կ'ուզեն մնալ, 15.000 թոն պղնձափոշի Հայաստանի սահմանը անցած են եւ այժմ նոյն կը կատարուի Արցախէն ... Ափսոս):

Վարեց՝

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵԶԱԿԻ ՄԻՋՆՈՐԴԸ

Օփրահ Ուինֆրի ամերիկուհի սեւամորթ խօսնակ մըն է որ, հեռատեսիլի իր զրոյց - ելոյթներով, մեծ ժողովրդականութիւն վայելած է: Ներկայիս, գրական մարզին նուիրուած իր յայտագիրով, դարձած է այն անձը՝ որուն գնահատականը բաւ է որ գիրքի մը վաճառքը մեծ յաջողութիւն գտնէ: Նախքան իր ելոյթը 100 հազար օրինակով ծախուած գիրքեր, անկէ յետոյ հասած են 750 հազարի:

Անցեալ տարուան Սեպտեմբերի կէսերէն ի վեր, ամէն օր կէսօրէ եաք ժամը չորսին, Ուինֆրի կը սկսի «գիրքի ակումբ» իր յայտագրին: Բայց, այժմ, իր հանդիսատեսներուն փոխանակ միայն նոր հրատարակութիւններ ներկայացնելու, կ'ընտրէ գրական արժէք ներկայացնող երկեր: Ուինֆրի նաեւ ամիսը մէկ գիրք կ'ընտրէ եւ անոր կը նուիրէ ամբողջ յայտագիր մը, որ կ'ընդգրկէ գրողին կենսագրականը եւ գիրքը կարդացած չորս հանդիսատեսներու կարծիքները անոր մասին: Ուինֆրիէն նախադասութիւն մը՝ «Այս գիրքը կեանքս փոխեց», մոգական տպաւորութիւն կը գործէ եւ մեծ թափ կուտայ անոր վաճառքին: Իրեն շնորհիւ, որակաւոր քանի մը գիրքեր ի վերջոյ կրկին պէսթ - սէլլըրներ դարձած են, երբ երկար ժամանակէ ի վեր անկէ հեռու կը գտնուէին:

Հրատարակչական մարզէն անձ մը կ'ըսէ. «Ուինֆրիի պարագան կը փաստէ հաւաստիութիւնը այն բանին՝ որուն մասին շրջանէ մը ի վեր կը խօսուի գրական շրջանակին մէջ, այն է թէ՝ որակաւոր գիրքերը եւս կրնան ընդարձակ հասարակութիւն մը ունենալ որպէս ընթերցող. կը բաւէ զանոնք ծախել գիտնալ»: Այս կարելիութեան հասնելու համար «միջոցներէն մին հեռատեսիլն է» քանի, «հակառակը շատ մը եւրոպական երկիրներու... ԱՄՆ-ու մէջ դեռ գոյութիւն չունի որեւէ գրական հեռասփռում»:

Ուինֆրիի ընտրութիւնները հիմնուած են անկախ նախասիրութիւններու վրայ, իր յիշողութենէն կամ հրայրքէն եկող: Հրատարակիչներուն յայտնած է թէ իրեն ձօնուած գիրքեր չուղարկեն, ներկայացման նիւթ դառնալու համար: Ուինֆրի երեւոյթին մասին Ճէյմս Հիլմըն, Քարլ Կուսթաւ Եունկի աշակերտներէն եւ որուն վերջին հատորը մեծ տարածում գտած է, շնորհիւ Ուինֆրիի անոր նուիրած յայտագրին, կ'ըսէ. «Օփրահի հանդիսատեսներու խումբ մը իր եռին կը բաշէ, կազմուած գլխաւորաբար կիներէ, որոնք սովորաբար գիրք չեն գներ բայց որոնք ընկալող են խորհուրդներու՝ այն անձերէն տրուող՝ որոնց կը վստահին: Այս խումբը անտեսուած է ցրւումի ներկայ համակարգէն, որ թէեւ միակն է որ ունինք. միակ այլընտրանքը զոր կը տեսնեմ, կը գտնուի ինթէրնէթի վրայ», որուն օգտագործումով «հազարաւոր նոր սպառողներ կու գան: Օփրա՞ն. աշխարհի մէջ կը մնայ առանձին պարագայ մը»:

Ուրեմն, ե՞րբ Հայ Օփրահ Ուինֆրի մը: Թերեւս ոմանք, հասկնալիօրէն, ըսեն թէ նախ պէտք է գտնուին երկրագունտը ծածկող հայկական հեռատեսիլ, բաւարար թիւով որակաւոր հայ գրողներ, բաւարար թիւով հրատարակիչներ եւ՝ բաւարար թիւով յայտագիրը դիտող հայ անհատներ...:

ԱՆՏՈՒՆԻ Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ

Ճատրակի միջազգային Դաշնակցութեան (ՖԻՏԷ) փոխ-նախագահ եւ Ճատրակի Հայաստանի Դաշնակցութեան նախագահ Վանիկ Զաքարեան Արմէնփրէսի թղթակիցին յայտնած է թէ Լաս-Փալմաս (Սպանիա) տեղի ունեցած ՖԻՏԷ-ի նիստին ընդունուած է աղջիկներու համաշխարհային ախոյենութեան աւարտական խաղերը Երեւան կազմակերպելու Հայաստանի առաջարկը:

⁂

ԿԱՊԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի Կապանի մէջ կը սկսի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցւոյ շինութիւնը որ կ'աւարտի քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի տօնակատարութեանց նախօրեակին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԿԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԻ

Նախագահ Նազարբայեւ որոշած է տեղափոխել իր մայրաքաղաքը՝ Ալմաթին (նախկին Ալմա Աթա): Բնականաբար կան կողմնակիցներ եւ ընդդիմադիրներ: Առաջինները բնապահական պատճառներու վրայ կը հիմնուին. քաղաքը երկրաշարժային գօտի է ու զօրաւոր ցնցում մը կէս միլիոն հոգիի մահուան պատճառ կրնայ ըլլալ: Նաեւ քաղաքը շատ բազմութիւն է ու օդի ապականութիւնը անհանդուրժելի սահմաններու հասած է: Գաղափարին ընդդիմադիրները կ'առարկեն որ երկրաշարժի վտանգը ցոյց տրուածին չափ մեծ չէ, յետոյ, տեղափոխութիւնը մեծամեծ գումարներու կը կարօտի. ո՞ւրկէ պիտի գտնուին անոնք:

Ինչ կը վերաբերի տեղափոխութեան առաջնորդող ազդակներու, «Ֆայնէնշըլ Թայմզ» վերջերս կը գրէր թէ մայրաքաղաքը գաւառի մոռցուած ոստանի մը մէջ հաստատելու Նախագահ Նազարբայեւի նպատակը պատուար կանգնել է ազգայնական Ռուսերու որոշ խումբի մը ախորժակներուն որոնք իրենց ակնարկը կ'ըսուի թէ սեւեռած են Ղազախստանի հիւսիսային մասին որ սահմանակից է Ռուսաստանի:

Հարկաւոր գումարներուն մասին կառավարութիւնը խոստացած է պետական պիւտճէէն մէկ թէնկ (տեղական դրամանիշը) մը իսկ չառնել: Խորհրդարանին առջեւ խօսք առնելով Նազարբայեւ բացատրած է թէ նոր մայրաքաղաքին բոլոր կառոյցներուն նիւթականը պիտի ապահովուի ներդրումներու տէրերուն կողմէ որոնց շատ ձեռնտու պայմաններ պիտի տրամադրուին: Նախագահական հրամանագրով մը նոր մայրաքաղաքը՝ Աքմոլա ընկերա-տնտեսական յատուկ գօտի հռչակուած է եւ օժտուած հարկային ու մաքսային առանձնաշնորհումներով, այն օտար ձեռնարկութիւններուն համար որոնք պիտի ուզեն հոն հաստատուիլ: Ստեղծուած է մայրաքաղաքին տեղափոխութեան հիմնադրամ մըն ալ ուր հաւաքուած քանի մը տասնեակ միլիոն տոլարը կ'ըսուի թէ կամաւոր մասնակցութեան արդիւնք չէ:

Ալմաթիէն թռիչքով երկուուկէս ժամուան հեռաւորութիւն ունի նոր մայրաքաղաքը: Մինչ առաջինին մէջ արեւը կը փայլի, երկրորդին փողոցները սառնապատ են: Ան արդէն շինութեան ընդարձակ հրապարակի մը վերածուած է: Պուլտոզըրներ, կռունկներ կը բանին 24 ժամ: Շէնքերէ մարդիկ ուրիշ տեղ կը փոխադրուին որովհետեւ մէկը նախագահին կեդրոնատեղին պիտի ըլլայ, ուրիշ մը Խորհրդարանը: Պիտի կառուցուի 400 հոգինոց սրահ մըն ալ ուր երեսփոխանները պիտի հաւաքուին կարեւոր որոշումներ տալու համար: Աննախադէպ արագութեամբ կառուցուած է մզկիթ մըն ալ. կը գործէ օրթոտոքս եկեղեցի մը եւ յայտարարուած է որ համայնքութիւն կը կատարուի վերաշինելու համար մայր տաճարը որ փլցուած էր նախորդ վարչակարգին կողմէ: Մօտակայ կղզեակի մը վրայ նախագահին ամարանոցը, քաղաքին ծայրամասի թաղերուն մէջ ալ առանձնատուներ կը կառուցուին պաշտօնատարներու համար: Այս տարուան ընթացքին արդէն ամէնէն կարեւոր տասը նախարարութիւններ պիտի փոխադրուին: Ատոր փոխարժէքը 400 միլիոն տոլար պիտի ըլլայ:

Աքմոլան մայրաքաղաք ընելու առաջին գաղափարը պատկանած է Խրուշչովի: Ան է նաեւ որ ուզած է որ Ցելինոգրադ կոչուի ան (կոյս հողերու քաղաք), երբ տեղեկացած է թէ Աքմոլա կը նշանակէ «Սպիտակ գերեզման»: Մայրաքաղաքին տեղափոխութեան առընչութեամբ ալ խնդրոյ առարկայ եղած է անուանին նշանակութեան հարցը. բայց լեզուաբաններ գտած են որ Աքմոլա բառը նաեւ կրնայ սպիտակ մզկիթ, կամ սպիտակ մինարէ նշանակել ու հարցը փակուած է:

Անուններու փոփոխութիւնը աւարտած չէ հոն. տակաւին կան Լենինի, Կարլ Մարքսի, Հոկտեմբերի անունը կրող փողոցներ: Գլխաւոր հրապարակին վրայ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ — 1700

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունուար 17–էն 19 Փարիզի Ս. Յովհ.– Մկրտիչ Մայր Տաճարին կից Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ գումարուեցաւ 1700–ամեակի Ուխտագնացութեան Յանձնախումբի վարչական մարմնի անդրանիկ ժողովը: Ժողովին ներկայ էին 1700–ամեակի Գրասենեակի վարիչ–տնօրէն Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Ուխտագնացութեան Յանձնախումբի ատենապետ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Միջին Արեւելքի երկիրներու պատասխանատու Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան, ՀԱՊ–ի երկիրներու պատասխանատու Նաթան Ծ. Վրդ. Յովհաննիսեան, Հայաստանի պատասխանատու Բագրատ Արք. Գալստեան, Եւրոպայի երկիրներու պատասխանատու Պ. Լեւոն Պաղտասարեան, Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Գանատայի պատասխանատու Պ. Անդրանիկ Պարսամեան, Աւստրալիոյ պատասխանատու Օր. Սապրինա Պաքլա: Ժողովէն կը բացակայէր Հարաւային Ամերիկայի պատասխանատուն:

Ժողովի նիստերուն իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ «Երկիր եւ Մշակոյթ» Միութեան նախագահ Գեղամ Գեւոնեան, «ՍԷՆ Ժագ» ընկերակցութեան նախագահ Ժանին Վարկոլիէ, նոյն ընկերակցութեան գանձապահ Պուա, «ԱԿՆ» ազգագրական երգչախումբի ղեկավար Արամ Քերոբեան:

Ժողովը բացուեցաւ աղօթքով, որմէ ետք ողջոյնի խօսքով հանդէս եկաւ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագգաշեան: Ժողովը շարունակուեցաւ հետեւեալ օրակարգով. —

1. – Ներածական խօսք – 1700–ամեակի գրասենեակի վարիչ – տնօրէն Մեսրոպ Արք. Աշճեան,

2. – «Ուխտագնացութեան ծրագիրը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ» – Յովնան Արք. Տէրտէրեան,

3. – Վարչական մարմնի անդամներու առաջարկներ,

4. – Վարչական մարմնի անդամներու պատասխանատուութիւններու եւ պարտականութիւններու բաշխում,

5. – 1997 Փետրուար 19–էն 23–ին Երեւանի մէջ կայանալիք միջ – թեմական ներկայացուցչական մարմնի ժողովի օրակարգի պատրաստութիւն,

6. – Պիւտճէի հաստատում:

Վարչական մարմնի սոյն անդրանիկ ժողովը վերոյիշեալ օրակարգի հիման վրայ կայացուց հետեւեալ որոշումները. —

Ա.– Հրատարակել ուխտագնացութեանց նուիրուած գրքոյկ – ուղեցոյց մը՝ հինգ լեզուներով (հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, արաբերէն, ֆրանսերէն):

Բ.– Ուխտագնացութեանց ծրագիրը արժեւորելու համար օրդեգրել Մշոյ Ս. Կարապետ ընկերակցութեան ծրագիրը՝ իր կանոնագրով:

Գ.– Ուխտագնացութիւնները աւելի առարկայական եւ յիշատակելի դարձնելու նպատակով կազմակերպել որոշակի սահմանուած թիւով ծառատնկութիւն՝ Երեւանի Նորք Թաղամասի եւ Խոր Վիրապի տարածքին, հաստատել ուխտաւորի խաչքար – պատը, որու վրայ պիտի գրուի անոր անունը:

Դ.– Ուխտագնացութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար ձեռնարկել յատուկ դասընթացքներ:

Ե.– Ուխտաւորի քայլերգ ստեղծել:

Զ.– Ցուցապաստառներ պատրաստել:

Մեսրոպ եւ Յովնան սրբազաններու զեկոյցներէն ետք, վարչական մարմնի անդամները իրենց յանձնարարուած շրջաններու պատասխանատուութիւններէն բացի վարչական մարմնի մէջ ստանձնեցին պարտականութիւններ: Այսպէս. —

Նախագահ՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, ատենապետ՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, քարտուղար՝ Բագրատ Արք. Գալստեան, գանձապահ՝ Անդրանիկ Պարսամեան, հրատարակչական աշխատանքի վարիչ՝ Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան, օգնական՝ Նաթան Ծ. Վրդ. Յովհաննիսեան, ճամբորդական հարցեր՝ Լեւոն Պաղտասարեան, օգնական Սապրինա Պաքլա:

Որոշուեցաւ նաեւ տարին մէկ անգամ գումարել միջ – թեմական ներկայացուցչական խորհուրդ, որ իր անդրանիկ ժողովը պիտի գումարէ յառաջիկայ Փետր. 19–էն 23, Երեւանի մէջ: Հաստատուեցաւ նաեւ այս ժողովի օրակարգը հետեւեալ նիւթերով. —

1.– Զեկոյց՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան,

2.– Երեք թեմերու զեկոյցներ (Արարատեան, Կոտայք, Արմաւիր) եւ ծրագրերու ներկայացում,

3.– Ճամբորդական ծրագիր (Ռումանիա, Ղրիմ, Հայաստան)՝ Լեւոն Պաղտասարեան,

4.– Հրատարակչական՝ Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան,

5.– Ս. Կարապետի Ընկերակցութիւն՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան:

6.– Խօսք Արտաքին Առեւտուրի նախարար Գառնիկ Նանագուլեանի կողմէ:

Ժողովը պատրաստեց եւ հաստատեց ուխտագնացութեանց պիւտճէի նախագիծը:

Յունուար 18–ի երեկոյեան վարչական մարմնի չորս անդամներ՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Նաթան Ծ. Վրդ. Յովհաննիսեան, Բագրատ Արեղայ Գալստեան եւ Անդրանիկ Պարսամեան մեկնեցան Ամսթերտամ յաջորդ օր պատարագելու եւ տեղւոյն հայ համայնքի հետ ուխտագնացութեան ուղղութեամբ աշխատանքներ տանելու ինչպէս նաեւ կազմակերպչական գործունէութիւն ծաւալելու համար:

Յաջորդ օրը, Կիրակի առաւօտեան, Ամսթերտամի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցեց Յովնան Արք. Տէրտէրեան, որու ընթացքին քարոզեց եւ բացատրեց ուխտագնացութեան էութիւնը:

Յաւարտ պատարագի Սրբազան Հայրը տեղւոյն համայնքի վարչականներուն եւ երիտասարդութեան մանրակրկիտ բացատրեց եւ կարեւորեց ուխտագնացութեան անհրաժեշտութիւնը:

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ
Յունւար 20, 1997

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍ

Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Արմէն Սարգսեան, Միացեալ – Նահանգներ գտնուած օրերուն, Յունուար 11–ին միօրեայ այցելութիւն տուած է Լոս – Անճըլըսի հայկական գաղութին:

Շաբաթ, Յունուար 11–ի առաւօտեան ժամը 9.30–ին, Ռեճընթ Պէվըրլի Ուիլշըր պանդոկին մէջ, վարչապետը նախաճաշ – հանդիպում մը ունեցած է գաղութին զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու հետ: Ժամը 11.30–ին վարչապետը տուած է մամուլի ասուլիս մը, որուն ներկայ եղած են հայ եւ օտար շուրջ 60 լրագրողներ: Վարչապետի կողքին, ասուլիսին ներկայ եղած են Միացեալ – Նահանգներու Հայաստանի դեսպան Ֆիթըր Թամըրն, Հայաստանի Ուաշինկթընի դեսպան Ռուբէն Շուգարեան, Հայաստանի Առեւտուրի եւ Զբօսաշրջիկութեան նախարար Գառնիկ Նանագուլեան եւ Հայաստանի Լոս – Անճըլըսի աւագ հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեան: Կէսօրէ ետք ժամը 3–ին, վարչապետը այցելած է «Հայաստան» հիմնադրամի գրասենեակը եւ Հայաստանի Լոս – Անճըլըսի հիւպատոսարան, ուր հանդիպումներ ունեցած է ՌԱԿ–ի եւ Ս.Դ.Հ.Կ.–ի ղեկավարութեանց հետ: Ժամը 5–ին, Փասատինայի Սիվիք Սենթըրի մէջ ի պատիւ Հայաստանի վարչապետին տրուած է ընդունելութիւն մը, որուն հրաւիրուած են շուրջ 250 հոգի: Քաղաքապետ Պիլ Փափարեան, Փասատինա քաղաքին բանալին յանձնած է վարչապետին:

Ժամը 7–ին, Սիվիք Սենթըրի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցած է վարչապետին միօրեայ այցելութեան առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկներու եզրափակիչ հանրահաւաքը, որուն ներկայ եղած են երկու հազար հոգի: Բացումը կատարած է Բարսեղ Գարթալեան: Յայտագիրը վարած է Րաֆֆի Ուրֆալեան: Խօսք առած են Հայաստանի հիւպատոսը՝ Արմէն Բայբուրդեան, դեսպան Ռուբէն Շուգարեան եւ դեսպան Ֆիթըր Թամըրն:

Վարչապետ Արմէն Սարգսեան շուրջ մէկ ժամ խօսած է Հայաստանը յուզող բոլոր հարցերուն մասին:

Հ. Յ. Դ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՄԱՐՄՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍ

Հայաստանի Հ.Յ.Դ. Գերագոյն Մարմնի քաղաքական ներկայացուցիչ Ռուբէն Յակոբեան Յունուար 15–ի երեկոյեան Լոս – Անճըլըս ժամանած է, վեցօրեայ այցելութեամբ:

Յունուար 16–ին, Ռուբէն Յակոբեան այցելած է Ազգային Առաջնորդարան եւ Հ.Օ.Մ.–ի Շրջ. Վարչութեան Կեդրոնը: Յունուար 17–ի երեկոյեան, Ռուբէն Յակոբեան տուած է մամլոյ ասուլիս մը, որուն ներկայ եղած են մամուլի ներկայացուցիչներ: Ան ներկայացուցած է Հայաստանի ներկայ քաղաքական պատկերը եւ Հ. Յ. Դ.–ի գործունէութիւնը, պատասխանելով նաեւ լրագրողներու հարցումներուն:

Յունուար 18–ի երեկոյեան Ռուբէն Յակոբեան ներկայ եղած է Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած Հ.Յ.Դ. Օրուան խրախճանքին եւ խօսք առնելով դրուատած է մթնոլորտը:

Կիրակի, Յունուար 19–ի առաւօտեան, Կլէնտէյլի «Ամպրոզիա» ճաշարանին մէջ տեղի ունեցած է նախաճաշ – հանդիպում մը Ռուբէն Յակոբեանի հետ: Ներկայ եղած են զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ:

Նոյն օրը, երեկոյեան, Փասատինայի Սեքըրն սրահին մէջ նշուած է Հ. Յ. Դ.–ի 106–րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է Ստեփան Պօյաճեան: Յանուն Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կ.Կ.–ի խօսք առնելով Յովիկ Սալիպա անդրադարձած է Հայաստանի, Արցախի եւ ըՍփիւռքի, յատկապէս Լոս – Անճըլըսի գաղութի իրականութեանց: Հ.Ե.Դ.–ի կողմէ խօսք առած է (անգլերէն) Քրիս Գուրջեան: Օրուան բանախօսը՝ Ռուբէն Յակոբեան, անդրադարձած է Հայաստանի եւ Արցախի ներկայ կեանքին, քաղաքական, ընկերային եւ այլ երեւոյթներուն, Հ. Յ. Դ.–ի դիմագրաւած դժուարութիւններուն, քաղաքացիական հարցին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԺԻՐԱՅՐ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Իրանահայ Միութեան Կլէնտէյլի Կեդրոնին մէջ, Յունուար 12–ին, տեղի ունեցած է Ժիրայր Ղարիպեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Նունէ Աւետիսեան: Սարօ Նազարեան ներկայացուցած է Ժիրայր Ղարիպեան մարդը, հանրային գործիչն ու հրապարակագիրը: Սրտի խօսք արտասանած է Գրիչ Դաւթեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Հուսկ՝ խօսք առած է ողբացեալին այրին՝ Եւգինէ Ղարիպեան, որ այս առթիւ եկած է Պոսթընէն:

ԼՐԱՏՈՒ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ասպետը՝ որ սուրի տեղ պատառաքաղ մը կը ճօճէր իր ձեռքին մէջ, մօտեցաւ Ալփիարին եւ բարձրագոչ նախատինքներով սկսաւ բացատրութիւն պահանջել Լուսինեան պատուանշանին մասին գրուած յօդուածին համար:

Ներկաները միջամտեցին ցաւալի ընդհարումի մը առաջքը առնելու համար եւ ճաշարանապետը հրաբորբոք ասպետը դուրս հանեց պատառաքաղը ձեռքէն առնելով զայն զինաթափ ընելէ ետքը:

– Ուրիշ տեղ քեզի հետ կը տեսնուիմ, գոչեց մարդը չանթահարիչ նայուածք մը ուղղելով Ալփիարի, որ անայլայլ պատասխանեց.

– Սինայ լերան Ս. Կատարինէի վանքին մօտերը ժամադիր ըլլանք:

Եւ սակայն այդ յօդուածէն ետքը մարդը իր լամբակին վրայէն վանեց պատուանշանին ոզէքը:

Բրածս պարզապէս չարութիւն էր: Խեղճ մարդը այնքան երջանիկ ու հպարտ էր իր պատուանշանովը:

Տարիուկէսի չափ պաշտօնավարեցի իշխանին քով: Օր մըն ալ յանկարծ Մարկըրիթ ըսաւ ինծի.

– Իշխանը երկու ամսի չափ գիւղ պիտի երթայ օդափոխութեան եւ բառարանի աշխատութիւնները պիտի դադրին: Երկու ամիս ետքը դարձեալ պիտի սկսիք ձեր գործը:

– Լա՛ւ, գոչեցի ուրախութեամբ, ուրեմն երկու ամիս արձակուրդ պիտի վայելեմ...:

– Կարծեմ սխալ հասկցաք խօսքս, ըսաւ օրիորդը, իշխանը ձեզի խորհուրդ կուտայ երկու ամսուան համար ուրիշ գործ մը ճարելու:

– Ինչո՞ւ համար, միթէ իր բացակայութեան միջոցին ամսական պիտի չստանամ:

– Ո՛չ:

– Բայց անիրաւութիւն է այդ, գոչեցի, այն ատեն պէտք էր որ գոնէ ամիս մը առաջ ինծի իմաց տայիք ու օրական ժամ մըն ալ միջոց շնորհէիք, որպէսզի կարենայի ուրիշ գործի մը մասին դիմում ընել, ինչպէս օրէնքը կը պահանջէ:

– Իշխանը միշտ այդպէս վարուած է իր պաշտօնեաներուն հետ:

Իսկոյն իշխանին քով փութացի, որ բազմոցի մը վրայ երկնցած էր հիւանդագին վիճակի մէջ:

Տեսայ որ կարելի չէր հետը երկար բարակ բացատրութիւններ ունենալ: Մարկըրիթ ալ խնդրեց ինէ որ զայն չյոգնեցնեմ եւ եթէ բողոք մը ունիմ՝ նամակով մը հաղորդեմ:

Բարկացած՝ դուրս ելայ Վիլլայէն եւ հետեւեալ օրն իսկ բաւական կծու նամակ մը ուղղեցի իրեն որ անպատասխանի մընաց:

Ասոր վրայ Նէօյլիի հաշտարար դատաւորին առջեւ դատ բացի, կոչնագիր մը ղրկելով իշխանին սա՛ հասցէով.

«Պարոն
«Ամբրուազ Գալֆայեան»
(Անուանեալն իշխան (Լուսինեան)»:

Փարիզի մէջ հազար ֆրանքէ պակաս խնդիրներու համար հաշտարար դատաւորին դիմում կ'ըլլայ, ուր կրնաս դատդ ուն անձամբ տեսնել առանց փաստաբանի օժանդակութեան:

Վերջապէս ներկայացայ դատարան, ուր իշխանին կողմէ եկած էր իր փաստաբանը եւ օրիորդ Մարկըրիթ:

Բաւական զուարճալի էր այդ դատավարութիւնը:

Ամէն անգամ որ ես խօսէի՝ իշխանը կ'անուանէի «պարոն Ամփրուազ Գալֆայեան», իսկ իր փաստաբանը զայն կը կոչէր «Նորին Բարձրութիւն՝ Իշխան Լուսինեան»: Ի վերջոյ հաշտարար դատաւորը գոչեց.

– Նախ հասկնանք, թէ դատը որո՞ւ դէմ է, պարոն Ամփրուազ Գալֆայեանի, թէ Իշխան Լուսինեանի:

– Այո՛, Ամբրուազ Գալֆայեանի հետ է իմ խնդիրս, պատասխանեցի:

– Իսկ դուք որո՞ւն փոխանորդն էք, հարցուց դատաւորը փաստաբանին:

– Իշխան Լուսինեանին:

– Ի՞նչպէս կ'ըլլայ սակայն:

– Իշխան Լուսինեան պարոն Ամբրուազ Գալֆայեանի կեղծ անունն է, ըսի:

Փաստաբանը բողոքեց:

(Շար. 81)

կանգնած է Լենինի հսկայ մէկ արձանը: Հարսանիքներէ ետք, ինչպէս անցեալին, հոն ծաղիկներ կը զետեղուին:

Քաղաքը մեծ նեղութիւն ունի ելեկտրականութեան եւ ջեռուցումի մարզին մէջ: Նազարբայեւ բաւական դժուարութիւն պիտի ունենայ սախպելու համար իր բարձր պաշտօնատարները որ ձգեն ներկայի մայրաքաղաքին արեւոտ բարձունքներու իրենց բնակարանները ու երթան ապրելու ցուրտ, փոշոտ ու կիսաւարտ Աքմոլայի մէջ: Իսկ այս քաղաքին բնակիչները շատ խանդավառ են մայրաքաղաքացի դառնալու հեռանկարով: Յատկապէս գործադուլները անհամբերութեամբ կը սպասեն փոխադրութեան աւարտին, այն յոյսով որ նոր աշխատատեղիներ կը բացուին այդ հանգրուանէն ետք:

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

թիւն մը, որ կը շնորհուի երբ դատապարտումները մէկ տարիէն պակաս են։ Այդ պարագային, օրուան մէջ ազատ է եւ գիշերները բանտը կը մնայ։ Ներկայիս, Թափի ֆիլմ կը դարձնէ եւ ամէն պարագայի մէջ, նիւթական նեղութիւն չունի եւ միշտ կը բնակի ուր տէ Սէն-Փէրի առանձնատունը։ Փետրուար 3-ին, Թափի կրկին մեկենաներու մեծ վրտէթն էր, բայց կը յաջողէր խաղի բերել բոլոր նկարահանները եւ տունէն դուրս ելլել աներեւոյթ, մինչեւ Սանթէի բանտը։

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 3 / 4)

ԿԱԶԱՏԱՐԻՆ ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Հայաստանին եւ Վրաստանին կապ ապահովող խողովակաշարին Ջէչէնիոյ տարածքին վրայ գտնուող հատուածի մը պայթումէն ետք կազի մատակարարումը կը կատարուի, առժամապէս, նուազ լայն տրամագիծով լրացուցիչ խողովակաշարով։ Ելեկտրականութեան արտադրութեան մակարդակը պահպանելու համար կ՚օգտագործուին պահեստաւորուած կազի պաշարները, ինչպէս նաեւ աթոմակայանին բոլոր կարելիութիւնները։ Ան ներկայիս կը գործէ 370 մեկավաթ ուժգնութեամբ։

⁂

ԻՐԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Ազգային Ժողովի նախագահ Բաբգէն Արարքցեան ընդունած է Իրանի լիազօր դեսպան Համիտ Ռըզա Նիքքար Էսֆահանին։ Անոնք քննարկած են Ազգ. Ժողովի նախագահին Իրան կատարելիք այցելութեան առնչուող հարցեր։ Դեսպանը յայտնած է թէ մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի այս այցելութեան եւ ան կը խթանէ երկու երկիրներու միջպետական համագործակցութեան զարգացումը։

⁂

ԻՐԱՆ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵԼԵԿՏՐԱԳԻԾԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւարտած է Իրան — Հայաստան 220 քիլօվաթ բարձր լարումով ելեկտրական գիծի Հայաստանի բաժնի շինութիւնը։ Փոխ շահաւէտ պայմաններով երկու երկիրներու ելեկտրական համակարգները միացնող այս ծրագրին շրջանակներուն մէջ Հայաստանի տարածքին կառուցուած է շուրջ 42 քիլոմեթր գիծ եւ վերակառուցուած՝ շուրջ 13 քիլոմեթր։

⁂

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՊ-ի երկիրներու ֆութպոլի ախոյեաններու բաժակի խաղերու Բ. փուլին Երեւանի «Փիւնիկ»ը 0 — 3 պարտուելով Մոսկուայի «Սպարտակ»էն, դուրս մնացած է մրցաշարքէն։

⁂

Աթլէթիզմի ծանօթ անուն Արմէն Մարտիրոսեան Նորվեկիա տեղի ունեցած մարզահանդէսին, 16,46 մեթր հեռաւորութիւն ցատքելով գրաւած է Բ. տեղը։

⁂

Մոսկուա տեղի ունեցած հեծանիւի բաց ախոյենութեան խումբերու դասաւորման մէջ Հայաստանի ներկայացուցիչները յաջող արդիւնք ձեռք ձգած են գրաւելով երկրորդ տեղը։ Արսէն Ղազարեան, Արտեոմ Գալստեան, Արմէն Գէօզալեան, Դմիտրի Դեակով, Կարէն Սոլոյեան մրցաշարքի տարբեր ձեւերուն մէջ նուաճած են առաջին դիրքերը։

⁂

Շուէտի Սունտովալ քաղաքը տեղի ունենալիք երիտասարդական ձմեռնային ողիմպիականներուն կը մասնակցին նաեւ Հայաստանի պատանի մարզիկները, որոնք կը ներկայանան 9 հոգինոց խումբով մը։

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Զորլու (Զորթեան) եւ զաւակները՝ Լօրան եւ Մաթիէօ
ինչպէս նաեւ Սանտըքճեան, Զորլու, Յովհաննէսեան եւ Ճանպետէն ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց անմոռանալի մօր, մեծ — մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԶՈՐԼՈՒ-Ի (ԶՈՐԹԵԱՆ)

(Ծնեալ՝ Սէտէֆճեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ անհանգստութեան, Փետրուար 2-ին 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 7, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Փոխան ծաղիկի նուէրները կ՚ընդունուին Իսի — Լէ — Մուլինոյի Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանին։

27, Chemin de la Planche
78100 St-Germain-en-Laye

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարն ու անդամները 200-ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին, խումբի անդամուհիներէն՝ Օր. Պերճուհիի մօր՝ Տիկին Թաշճեանի եւ Օր. Մարիի մօր՝ Տիկին Տօրումեանի մահուան առիթներով։

Նոյն առիթներով Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան 200 Ֆր., իսկ Մինասեան ընտանիք 100 Ֆր. կը նուիրեն Սահակ — Մեսրոպ դպրաց դասու։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Asistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 8

Տօն է Կոստանդնուպոլսոյ Սրբոյ ժողովոյն (381 թուականին) հարիւր յիսուն Սրբոց Հայրապետացն։

Ժամը 4·30-ին Երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի՝ ամբողջ Մեծ պահքի շրջանին համար, ի նշան Ադամի եւ Եւայի դրախտէն արտաքսումին։

ԾԱՆՕԹ. — Այս երեկոյէն սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր։

Փետրուար 9-էն մինչեւ Մարտ 31 ներառեալ՝ Պսակ Օրհնել արգիլուած է։

ASSOCIATION CULTUELLE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS ET DE LA REGION PARISIENNE

MODIFICATION DES STATUTS DE L'ASSOCIATION

En application de l'article 21 des statuts, vous êtes priés de noter que l'Assemblée Générale Extraordinaire des membres de l'Association se tiendra le :

Mercredi 19 Mars 1997 à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Si la proportion des 2/3 des membres de l'Association n'est pas atteinte, une deuxième Assemblée Générale Extraordinaire est convoquée pour le :

Mercredi 9 Avril à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Le Président
du Conseil d'Administration

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Արնուվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդի Կառավարենց խումբը երեկոյթ մը կը կազմակերպեն՝
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15-ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային։

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935**

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Տօն է Սրբոց վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451-ին) վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարքին
եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Կը պատարագէ՝
ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱԲՂ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Գաւազանակիր Հայրապետին

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական արարողութեան, որ տեղի կ՚ունենան՝ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6, առաւօտեան ժամը 9-ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Ս. Թադէոս — Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Էտուար Տէրիֆէլեան խումբը
կը ներկայացնէ՝

«ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»

եւ

Երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20·30-ին

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 — 91 — 50 — 15 — 09

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse*
pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE 50 HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.

Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
JEUDI
6 FÉVRIER
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·044 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.044

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ ԹԵՀՐԱՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ազգ. Ժողովի նախագահը Բաբգէն Արարքցեան կարճ այցելութիւն մը կատարած է Թեհրան չորեքշաբթիէն (փետր. 1-էն 3) եւ ունեցած է շարք մը հանդիպումներ նախագահ Ռաֆսանճանիի, Արտաքին նախարար Վելայէթիի, Խորհրդարանի նախագահին եւ նախարարներու հետ: Ստորագրուած են կարեւոր պայմանագրեր: Բ. Արարքցեանի կ'ընկերանային Արդիւնաբերութեան նախարարը՝ Աշոտ Սաֆարեան, Իրանի դեսպանը եւ ինը երեսփոխաններ: Հայաստանի պատուիրակութիւնը հանդիպում մըն ալ ունեցած է Առաջնորդին՝ Աղտակ Աըք.ի եւ համայնքին հետ:

– Երեւանի վրայ ձիւնել սկսած էր փետրուար 4-ին, բայց ցուրտը այնքան սաստիկ չէր:

– Ազգ. Ժողովի 5-րդ նստաշրջանը բացուած է եւ օրակարգի գլխաւոր նիւթն է պիւտճէի քննարկումը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 4 / 5)

ՍՈԼԱՆԱՅԻ ԿՈՎԿԱՍ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՕԹԱՆ-ի գլխաւոր քարտուղար Խաւիէր Սոլանա պաշտօնական այցելութեամբ կը ժամանէ Կովկաս: Ան իր պատուիրակութեան հետ Հայաստան կը ժամանէ փետրուար 12-ին եւ կը մեկնի 13-ին: Նախատեսուած են հանդիպումներ Հանրապետութեան եւ Ազգային ժողովի նախագահներուն հետ, ինչպէս նաեւ՝ Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարարներու: Սոլանա դասախօսութիւն մըն ալ կու տայ Ամերիկեան Համալսարանին մէջ նախքան այն մամուլի ասուլիսը, զոր կու տան ինք եւ Արտաքին նախարար Ալ. Արզումանեան:

ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ

Երեւանի ժողովրդական տնտեսութեան Հիմնարկին մէջ տեղի ունեցած է կառավարման նոր դպրոցի հիմնադիր ժողովը, որու ընթացքին ընտրուած են խորհուրդի 11 անդամները: Նախագահ ընտրուած է Հայաստանի Արդիւնաբերողներու եւ Գործարարներու Միութեան նախագահ Արամ Վարդանեան, փոխ-նախագահ՝ Գրիգոր Կիրակոսեան: Այս առթիւ փաստաթուղթ մը ստորագրած են Երեւանի ժողովրդական տնտեսութեան Հիմնարկը, Հայաստանի Առեւտրա-արդիւնաբերական Պալատը, Հայաստանի Արդիւնաբերողներու եւ Գործարարներու Միութիւնը, Հայաստանի Դրամատուներու Միութիւնը եւ Լիոնի Առեւտուրի Պալատը, ճշդելով անոնցմէ ամէն մէկուն ընելիքները՝ դպրոցին ստեղծման, գործունէութեան եւ մատակարարման մարզերուն մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԿԱՏԱՐԵԼ ԻՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ պետական պիւտճէին սահմանափակութեան, Հայաստան կը փորձէ կատարել վճարման իր պարտականութիւնները՝ միջազգային կազմակերպութիւններու նկատմամբ: Այսպէս 1997 Յունուարէն, Հայաստան ՄԱԿ-ի կանոնաւոր պիւտճէին փոխանցած է 1 միլիոն 279·138, իսկ խաղաղարար գործողութիւններու իրագործման համար՝ 425·000 տոլար:

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 2-ին «Զուարթնոց» օդակայանը էջք կատարած ամերիկեան օդանաւը Հայաստան բերած է շուրջ 3 միլիոն տոլար արժողութեամբ դեղօրայք եւ սարքաւորումներ: Ասիկա 89-րդ «օդային առաքելութիւն»ն է զոր կը կատարէ Միացեալ Հայկական Հիմնադրամը:

ԹՈՒՐՔԻԱ
ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՍԵՒ ՑԱՆԿԻՆ ՎՐԱՅ

Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին գործոց նախարարութեան մարդկային իրաւանց Յունուար 30-ի տեղեկագիրը անգամ մը եւս միջազգային հանրային կարծիքի ուշադրութեան յանձնեց Թուրքիոյ պարագան: Հոն քաղաքական ընդդիմադիրներու կիրարկուած չարչարանքները, բանտի մէջ տեղի ունեցած սպանութիւնները յաճախակի բնոյթ ունին. նոյնն է պարագան անհետացած անձերու: Լուրջ այլ հարց մըն է արտայայտութեան ազատութեան սահմանափակումը: Տեղեկագրին տուեալներով 1996-ի ընթացքին 135 լրագրող ձերբակալուած է, 11-ը բանտարկուած, եօթը յարձակում կրած եւ մէկն ալ առեւանգուած: Հալածանքի կ'ենթարկուին, կը բանտարկուին նաեւ մարդկային իրաւանց պաշտպանները, պատասխանատուները եւ անոնց փաստաբանները:

Հարցաքննութեան պատրուակով հսկողութեան տակ առնուած ուսանող – ուսանողուհիներ անգամ չարչարանքներու կ'ենթարկուին, նոյնիսկ երբ ոչինչ կը գտնուի զիրենք դատապարտելու համար:

Մանիսայի բանտը այս առումով իր մասին սկսած է խօսեցնել վերջերս երբ հոն հասած է ապահովութեան նոր պատասխանատուն: Ան նախապէս պաշտօնավարած է հարաւ – արեւելեան շրջանին մէջ ուր ՓՔՔ-ի հետ ճակատումը առօրեայ է. մաս կը կազմէ ոստիկանութեան այն ուժերուն որոնք այդ ճակատումին մըրձաւանջը կը կրեն: Այլ տեղեր ուր թըշնամի գոյութիւն չունի, իրենք ամէն վայրկեան պետութեան հակառակորդներ կը նշմարեն, Այդ հոգեվիճակով որպէսզի մաքրագործեն քաղաքը, կը սկսին հալածել ձախակողմեան գաղափարներու ծառայողներն ու խաղաղասէրները, անոնց ամէն մէկուն մէջ անիշխանական մը տեսնելով: Այս վճռակամութիւնն ալ կը յանգի 16 – 18 տարեկան երիտասարդներու ձերբակալութեան, խոշտանգումներուն:

Մարդկային իրաւանց միջազգային դաշնակցութեան տեղեկագիրն ալ կ'ըսէ թէ անցնող տարուան ընթացքին Ազգային ապահովութեան դատարան առաջնորդուած են 11 – 14 տարեկան 28 պատանիներ ու 14 – 17 տարեկան 244 երիտասարդներ:

Դատ մը բացուած է Մանիսայի ոստիկաններէն տասնին դէմ որոնք սակայն չեն կախակայուած ու կը շարունակեն գործել: Ու արեւմտեան շրջանակներ զարմանք կը յայտնեն կէս – զինուորական, այդ ստեմին փութկոտութեան որ առանց սպասելու ոստիկաններու դէմ բացուած դատին աւարտին, կը դատապարտէ երիտասարդները:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՏՆԱՁԱՅՆԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱ՞Յ

Անգարայի Թաղապետութիւններէն Սինճանի մէջ անցեալ չորեքշաբթի կրօնամոլ տարրերու կողմէ կազմակերպըւած հանրահաւաք մը մեծ փոթորիկներու պատճառ է քաղաքական մարզին մէջ: «Երուսաղէմի երեկոյ» անուանուած համախմբումը որուն մասնակցած էր Իրանի Անգարայի դեսպանն ալ, լաիք վարչակարգին դէմ արտայայտութիւններու, լոզունգներու, ճառերու սանձարձակ բեմ մը եղած էր, աթաթիւրքեան սկզբունքներու բացայայտ ոտնակոխումով: Այս պարագան բուռն հակազդեցութիւններու պատճառ եղած է երկրին մէջ ու ծանր ամբաստանութիւններ կ'ուղղըւին իսլամութեան գլուխ գտնուող կրօնամէտ կուսակցութեան:

Գաղտնիք չէ որ վարչապետ Էրպաքան ու իր կուսակցականները ամէն առիթով կրօնական վարչակարգ հիմնելու ձգտումներ կ'արտայայտեն, շարիաթի կոչեր կը հնչեն: Սինճանի ցոյցը այնպէս կը թուի որ բաժակը յորդեցնող կաթիլը եղած է ու մամուլը օրեր ետքն ալ էջեր կը յատկացնէ երեւոյթին:

Փետրուար 5-ի թերթերը կը տեղեկացընէին թէ նախորդ օրը մայրաքաղաքին զրահապատ միաւորումներու դըրոշչէն հրասայլերու եւ զինուորական այլ կառքերու շարասիւն մը ցուցադրական երթ մը կատարած է Սինճանի գըլխաւոր պողոտայէն: Ընդհանուր մեկնաբանութիւնը այն է որ բանակը անտարբեր չէ պատահածին ու լուռ ազդարարութիւն մը ուզած է ուղղել երկրին լաիք կարգերուն սպառնացողներու: Ներքին նախարարութեան հրահանգով ալ պաշտօնանկ եղած է Սինճանի Թաղապետը որ հաւանօրէն դատուի Ապահովութեան պետական ատեանին առջեւ:

Մինչ զինուորական հարուածի մը շըշուկները օրէ օր աւելի լսելի կը դառնան, Էրպաքան անդրդուելի կը ձեւանայ: Ան մինչեւ իսկ մամուլը ամբաստանած է պատահարները չափազանցելու մեղքով ու ակնարկելով հրասայլերու երթին, ըսած. «ի՞նչ է պատահեր. Հանրապետութեան տօնին օրն ալ 240 հրասայլ չքերթ կը կատարեն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ծայրագոյն հիւսիսը ահաւոր արկած մը պատահած է փետրուար 4-ին, իրիկուան դէմ, երբ բանակի երկու թռանիներ բախում ունեցած են, որու հետեւանք է պայթում մը: 73 զինուորականներն ալ մեռած են: Անոնք կ'ուղղուէին դէպի հարաւային Լիբանանի գրաւեալ շրջանը: Կը կարծուէր որ մշուշը պատճառ եղած է արկածին: Թռանները պայթուցիկ կը փոխադրէին:

Թռաններուն բեկորները մեծ վնասներ պատճառած են նաեւ հոն ուր ինկած են:

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ կրկին դիրք փոխեց եւ տրամադիր է տեղի տալու ընդդիմութեան: Կը խոստանայ որ օրէնք մը պիտի քուէարկուի հաստատելով ընդդիմադիրներու յաղթանակը Թաղապետական ընտրութիւններուն: Նոյեմբեր 17-էն ի վեր (ընտրութիւններու թուականը), Միլոսեւիչ շուարումի կը մատնէ ընդդիմութիւնն ու աշխարհը փոփոխական իր

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԿԸ ԳՏՆԷ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ վերադարձաւ Չորեքշաբթի օր, փետր. 5-ին: Նախորդ օրը, ինչպէս ընդհանրապէս, շատ ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ունեցած էր: Երեքշաբթի առտու, Լիոնի մէջ, յաջորդաբար կ'ընդունուէր քաղաքապետ Ռ. Պառի, ապա՝ Նահանգապետարանը Ռեժիս Կիյոյի կողմէ, Ցերեկին ճաշի հիւրն էր Գիւլպէնկեան Հիմնարկին Սէն – Սիր օ Մոն տ'Օր:

Որոշ յապաղումով, ժամը 15-ի շուրջ, Գարեգին Ա. իր շքախումբով կը հասնէր Տէսին եւ մուտք կը գործէր Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր զինք կ'ողջունէր հոգեւոր հովիւը՝ Ղեւոնդ Քահանայ: Հոս ալ, Կաթողիկոսը կ'արտայայտուէր հայերէն եւ ֆրանսերէն, յիշելով թէ առաջին անգամն է որ Տէսին կը գտնուէր, ցարդ ան միայն քարտէսի վրայ վայր մըն էր իրեն համար: Արարողութեան աւարտին Կաթողիկոսը, իր շքախումբը եւ բազմութիւնը կ'ուղղուէին դէպի Նահատակաց Յուշարձանը, ուր ծաղկեպսակ մը կը դընէր, յետոյ քանի մը խօսք կ'արտասանէր կազմակերպիչ յանձնախումբի մէկ անդամը, ապա՝ Կաթողիկոսը որ կը շեշտէր թէ մեր կեանքով պէտք է արտակ տանք անոր որ մեզ սպաննել ուզեց եւ օրինակ ըլլանք, հզօրացնելով Հայրենիքը: Քաղաքապետ՝ Փիէր Թրէտօղ կ'ընդունէր Կաթողիկոսը եւ հետը կ'ունենար առանձին տեսակցութիւն մը: Աւելի ուշ, Թոպոկան սրահին մէջ է որ Տէսինի հայութեան հետ հանդիպում մը կ'ունենար: Խօսք կ'առնէին քաղաքապետը, Պր. Միրզոյեան, հուսկ՝ Կաթողիկոսը:

Եղած են նաեւ նուէրներու փոխանակումներ Կաթողիկոսին եւ քաղաքապետին միջեւ:

Տէսինէն Կաթողիկոսը կ'անցնէր Շարվիէօ եւ հրաշափառով մուտք կը գործէր Ս. Նշան Եկեղեցին, ապա ծաղկեպսակ մը կը դնէր ցեղասպանութեան յիշատակարանին, իրիկուան մօտ կ'ընդունուէր քաղաքապետին կողմէ:

Պաշտօնական այցելութիւն մը տալէ ետք Վիլէօրպանի քաղաքապետարանը, կը վերադառնար Լիոն ուր մամուլի ասուլիս մը տեղի կ'ունենար:

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'այցելէր փարիզեան շրջանի այն եկեղեցին ուր դեռ չէր գացած, Շաւալի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Այս մասին եւ նոյն օրուան եւ յաջորդ օրուան յայտագրին կ'անդրադառնանք յետագային:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցելութիւնը վերջ կը գտնէ Շաբաթ օր, Փետրուար 8-ին:

ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ նոր վարչապետի ու նոր կառավարութեան մը ներկայութիւնը պատճառ է որ մամուլը իրերայաջորդ հարցազրոյցներ հրատարակէ նոր նախարարներու հետ: Յունուար 18-ի «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը կրթութեան ու գիտութեան մարզին նոր տիրոջ՝ նախարար Արտաշէս Պետրոսեանի հետ Անահիտ Աղամեանի կատարած զրոյցով օրավարչի կը բերէ բաւական փշոտ հարցերու կծիկ մը:

Ծանօթ է որ մէկ կողմէն ամբողջատիրական վարչակարգէ մը ժողովրդավարութեան անցքը, տար գործնական ոչինչով պատրաստ ըլլալու պարագան, միւս կողմէ՝ Ա. Բլէեանի նախարարութեան շրջանի քիչ մը խիզախ քայլերն ու անոնց յաճախ կամայական մեկնաբանումը փոթորիկներու պատճառ եղան, ամէնէն կենսական այս բնագաւառին մէջ: Վերջապէս, կիրքերը հանդարտած ըլլալ կը թուին նոր նախարարին նշանակումով:

Արտաշէս Պետրոսեան գիտնական է: Այս բնորոշումը չի սահմանափակուիր Բիւրականի անոր գործունէութեամբ. աբեւմուտքի զանազան կեդրոններուն կողմէ եւս հրաւիրուած, մեծարուած է որպէս այդ: Այս պարագան նոյնիսկ հարց տալու մղեց չատեր թէ որքա՛ն տեղին էր գիտութեան մարզէն զեղչել նման ուժ մը, ի վերջոյ վարչարարական աշխատանքի սիրոյն. որովհետեւ, որքան ալ մեծ ըլլայ առաջինը երբեք չէքելու անոր հաստատամտութիւնը, դժուար է երեւակայել որ կրթութեան ու գիտութեան աշխարհին տիրութիւնը բաւարար կորով ու ժամանակ ձգէ ուրիշ բանով զբաղելու:

Ինչպէս ինք կը սահմանէ ինքզինք՝ «նախ գիտնական», ատով պէտք է ենթադրել «կեանքին ու գործին վերաբերմունքի որոշակի համակարգ»*: Նաեւ հետեւութիւնները փորձի վրայ հիմնելու, որոշումները ընդհանրացումներէ քսեցնելու երեւոյթ: Ատիկա սխալներու հաւանականութիւնը կրճատող միջոց կը նկատէ Ա. Պետրոսեան:*

Կրթութեան ու Գիտութեան ներկայի նախարարութիւնը կը միացնէ Լուսաւորութեան ու Բարձրագոյն Կրթութեան եւ Գիտութեան նախկին երկու նախարարութիւնները: Ատիկա ալ պատճառ է որ կառոյցի, պաշտօնէութեան հարցեր գոյութիւն ունենան: Նոր կարգաւորումով երեք փոխ – նախարարներ եւ Գիտութեան, Բարձրագոյն Կրթութեան, Հանրակրթական ենթաբաժիններ գոյութիւն պիտի ունենան: Այս բաժանումին նպատակն է հեռանկարները յստակացնել ու պատասխանատուութեան մակարդակը բարձրացնել:

Պատասխանելով առաջնահերթութիւններու մասին հարցումին, նախարարը կը յիշէ դասագիրքերու հարցը: Կայ ուսումնական նոր ծրագիրի պատրաստութիւնը: Յառաջիկայ ամիս ծրագրուած է յանձնախումբ մը կազմել որուն գործը պիտի ըլլայ նկատի ունենալ տասնամեակներու եւ վերջին երկու տարուան փորձառութիւնները, անոնցմէ մեկնելով պարզել վերջնական պատկերը: Այդ յանձնաժողովը պիտի զբաղի դասագիրքերու հարցով ալ: Այս մարզին մէջ նախարարը կարեւոր կը նկատէ ոչ թէ սա կամ նա դասագիրքին թերութիւնը, կամ արժանիքը, այլ հետեւելի գաղափարախօսութեան ճշդումը: Պէտք է հետեւիլ համաշխարհային մօտեցումին որ կը ջանայ երկխօսութիւն հաստատել դասագիրքին եւ աշակերտին միջեւ. մինչդեռ, Հայաստանի մէջ կիրարկուած մեթոտը կը հակի դէպի դասական մօտեցում: Ուսուցիչն է որ գիտելիքը կը փոխանցէ աշակերտին, իսկ դասագիրքը օժանդակ միջոց է: Ընտրելի ձեւը պիտի որոշէ յանձնաժողովը, երկու ձեւին կողմնակիցներն ալ մտիկ ընելէ ետք:

Ներկայիս, կան այլ հարցեր ալ: Ամէնուն հիմքը կը կազմէ ընկերայինը, Ներկայի խնդիրները յանձնուած են տեղական իշխանութիւններու, որպէսզի լուծուին: Մանկապարտէզները կը պատկանին համայնքներուն, 1400 դպրոցներուն գերակշիռ մասը մարզերուն եւ քաղաքապետարանինն են: Երեւանի 200 դպրոցներէն 12 յատուկ դպրոցները միայն նախարարին ուղղակի հսկողութեան տակ են, նախարարութեան ենթակայութեան տակ են:

Կայ բարձրագոյն ուսման մասնաւոր հաստատութիւններուն կարգավիճակի հարցը: Անկախութենէն ի վեր գոյութիւն ունին այդ հաստատութիւնները, յատուկ արտօնագրով: Ունին արդէն 20 հազար ուսանող եւ մօտ 3 հազար շրջանաւարտ որոնց վկայականը պետական ճանաչում չունի: Հարցը անոնց պատասխանատուներուն հետ տեսակցութեան մակարդակին է:

Ներկան «իդեալի ժամանակաշրջան, սարսափելի հետաքրքիր» *կ՚որակէ նախարարը, աւելցնելով՝* «ամենամեծ երջանկութիւնն այն է երբ նպատակներ կան եւ խնդիրներ»*:*

Զրոյցին վերջին մասին մէջ պատասխանելով ուղղակի իր անձին վերաբերող հարցումին, կը ժխտէ նոր պաշտօնով գիտնականի ասպարէզին վերջ տալու միտքը: Կ՚ըսէ թէ միշտ ժամանակ կը գտնէ զբաղելու երիտասարդ գիտնականներու, աւարտաճառ պատրաստող իր ուսանողներուն հետ ու ճշդելու անոնց աշխատանքն ու յետագայ ընթացքը: «Գիտութիւնն ինձ համար հարազատ տարերք է, որից հրաժարուելը հաւասարազօր է սեփական եսից հրաժարուելուն»*:*

Ոչ միայն ներկայէն առջեւ ծառացող հարցերը լուծելու, այլ նաեւ նոր հասնող սերունդներու յարմարագոյն հեռանկարներ պատրաստելու պատասխանատու մարդն է Ա. Պետրոսեանի գլխաւորածը: Յատկապէս արժէքներու, չափանիշներու գլխիվայր շրջած հայաստանեան ներկային մէջ, արդէն ուշացած անհրաժեշտութիւն է այլասերումները սանձելու գործը: Մանկապարտէզէն մինչեւ համալսարան, փողոցի սեղանիկ ու կըրպակներէն մինչեւ մեծ վաճառատուներ, կայ երիտասարդութիւն մը որ առանց մեղաւորը միշտ ինք ըլլալու, կարծեց թէ անկախութիւնը կը նշանակէ սահմանի, օրէնքի, կանոնի, սանձի ջնջում: Այս իրավիճակին մէջ Կրթութեան նախարարին գործունէութեան դաշտը լայնօրէն կը զանցէ կրթական ու գիտութեան համակարգը: Բլէեանի պաշտօնավարման վիճայարոյց, աղմկոտ եւ հետեւաբար ոչ շատ արդիւնաւոր շրջանէն ետք, Ա. Պետրոսեանի նախարարութեամբ պէտք է արձանագրուի դրականներու գումար մը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Համազգայինի գրական մշակութային յանձնախումբը խիստ գնահատելի գաղափարը ունեցած էր իր հերթական դասախօսութիւններէն մէկը նուիրելու Շաւարշ Նարդունիի, գաղութիս տիրական դէմքերէն մէկը, որ գրեթէ մոռցուած էր իր մահուան երեսնամեակին նախօրեակին:

Յանձնախումբին կողմէ, Տիկին Սիլվա Հայէչեան ներկայացուց օրուան դասախօսը՝ Յակոբ Պալեան, տալով անոր կենսագրական հակիրճ գիծերը իր ծննդավայր՝ Հալէպէն Պէյրութ ուր շարունակած էր բարձրագոյն եւ համալսարանական ուսումը, դարձած գրականութեան եւ իմաստասիրութեան տոքթոր, ապա դասաւանդած Ն. Փալանճեան ճեմարանը, եղած տնօրէնը Համազգայինի վարչութեան, նախքան Ֆրանսա փոխադրուիլը 1974-ին, ուր յաջորդաբար նախաձեռնած էր Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցի հիմնադրութեան, շրջան մը վարած «Կամք»ի խմբագրութիւնը, հուսկ՝ տասը տարի է տնօրէնն էր ԱՅԲ – ԷՖ – ԷՄ ձայնասփիւռի կայանին:

Յակոբ Պալեան աւելի քան ժամ մը ներկայացուց Շաւարշ Նարդունին, գործը խորապէս եւ սպառիչ կերպով ուսումնասիրած էր, ինչ որ պատճառ եղաւ թերեւս որ խտացած պատկեր մը կարելի չըլլայ ներկայացնել, մանաւանդ անոնց – դըժբախտաբար մեծամասնութիւն – որոնք չէին ճանչցած Նարդունին, թերեւս ոչ իսկ անունը լսած եթէ հայ մամուլ չեն կարդար:

Շաւարշ Նարդունի նաեւ, իր ամբողջ կեանքի երկայնքին, սերտ կապ ունեցած է «Յառաջ»ի հետ, որու օգնական խմբագիրը եղած է Շաւարշի կողքին թերթին սկզբնական շրջանին, ապա մանաւանդ անոր մահէն ետք, շուրջ տասը տարի եւ մանաւանդ մնայուն աշխատակիցը: «Յառաջ»ի խմբագրատունը ունէր իր դրասեղանը, ուր կը վարէր նաեւ իր «Հայ Բոյժ»ի խմբագրութիւնը: Այս իրողութիւնը, այլ մանաւանդ Շ. Նարդունիի արժէքը, ըՍփիւռքի որպէս մեր մտաւորական գլխաւոր դէմքերէն մէկը, բառին ամէնէն ճշգրիտ եւ ազնիւ իմաստով, պատճառ են որ լայն հատուածներ տանք Յակոբ Պալեանի դասախօսութենէն: Ան սկիզբէն իսկ, կարդալէ ետք քանի մը տող Նարդունիի «Գիտելիս սուրը» գրութենէն, լաւագոյնս բնորոշեց զայն սա խօսքերով. –

«Հայկական Սփիւռքի վաւերական արտայայտութիւններէն է Շաւարշ Նարդունին, այդ հարազատութեան բերումով ալ հայ մտքի մեծերէն մին: Սերունդ մը զոր նորերը չեն ճանչնար, որ զանազան տեղատուութիւններու պատճառով, սեփականութիւնը պիտի դառնայ մատենադարաններու: Իր հայրենի բնաշխարհէն պոկուած, բայց զայն իր հետ մշակոյթի մեծ աւազան՝ Փարիզ՝ բերած էր, իր հայկականութեան ամուր ենթահողը դարձընելով այդ յաւերժական *Աշխարհը*, իր պատկերներով, ձայներով, հոգիով, կեանքով, Բանի կարկաչով: Այս հանդիպման կէտին վրայ, անկեղծիք եւ անզիջում, իր նոր եւ ինքնատիպ դիմագիծը ստեղծած ամբողջական մտաւորական մըն է, որ *ներկայ* էր հայ կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ, անդուլ եւ անդադար, ժամանակէն ծուէն մը իսկ չկորսնցնելու հեւքով, մղձաւանջով: Յանձնառու եւ քաջ, առանց կողմնապաշտ ըլլալու, կողմը Հայութիւնն էր, զոր ամէն բանէ վեր դասելու ասպետական շունչը պահեց անաղարտ: Անխարդախ՝ նաե՛ւ այսօր, երբ իր ժառանգութիւնը աչքէ անցնելու քաջութիւնը կ՚ունենանք: Մեծ քաղաքակրթութեան եւ լուսաւոր մշակոյթի ոստանը չխաթարեց արմատախիլ Հայուն տեսիլքը: Տեսլապաշտ մը՝ որուն առօրեայի մաս կազմեցին հայ գիրն ու գրականութիւնը, Հայոց պատմութիւնը, ազգի մեծութեան անխախտ գիտակցութիւնը եւ ազգի լինելութիւնը: Արտակարգ մարդ մը որ անսաց իր կոչումին եւ ամբողջական յանձնառութեամբ գիտցաւ փակագծի մէջ դնել սեփական ասպարէզը եւ բարօրութիւնը: Կոթողական տիպար մը»....:

Շարունակելով Նարդունիի ներկայացումը, որպէս մտաւորական, գրագէտ, բանաստեղծ, բժիշկ, այլ մանաւանդ հըմուտ միտք, մոլեռանդ պաշտպան հայ լեզուի որու պաշտամունքն ունէր, Յակոբ Պալեան կուտար նաեւ կենսագրական տեղեկութիւններ:

Շաւարշ Նարդունի (Այվազեան) ծնած է Արմաշ, 1898 Փետր. 14-ին Տեառնընդառաջի օրը, ուր առնելէ ետք իր նախնական ուսումը, շարունակած է Ատափազարի Կեդրոնական վարժարանը: Նարդունիի, կ՚ըսէր դասախօսը՝ «հոգեկան «տաբածութեան» անքակտելի մասնիկն էր Արմաշը»*: Նարդունի ապա կ՚անցնէր Պոլիս, հուսկ՝ Փարիզ ուր կը կատարէր բժշկական իր ուսումը: Յ. Պալեան կը շարունակէ. –*

«Նարդունին իր գիտակցական եւ ստեղծագործական կեանքը բացառաբար ապրեցաւ Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորաբար՝ Փարիզ: Այցելած է Ֆրանսայի զանազան քաղաքները, նաեւ Միջին – արեւելեան հայկական գաղութները, սակայն իր աշխատանքի վայրը եղած է փարիզը, որու եռուն մշակոյթէն, թատրոնէն, գրականութենէն, օփերայէն, ստացած է սընունդ որ զինք հարստացուցած է, առանց երբեք օտարացման առաջնորդելու: Ընդհակառակն, հարուստ մշակոյթի հետ շփումը ազգային մշակոյթի թարմացման եւ յառաջդիմութեան նպաստած է:

Նարդունիի մտաւոր հսկայ ժառանգութիւնը կարելի չէ գրքունակ դասաւորումի ենթարկել, նախ անոր համար տակաւին չկայ իր գործին մատենագիտութիւնը, չէ կատարուած հաւաքման աշխատանքը: Եթէ այդ աշխատանքը կատարող մը գտնուի, անոր ընդմէջէն կարելի կ՚ըլլայ հետեւիլ Ֆրանսայի մէջ ծաւալած ազգային – մշակութային կեանքին, եւ դեռ կարելի կ՚ըլլայ ընկերա – քաղաքական երեւոյթներ եւ հոլովոյթ վեր առնել. խորհրդային Հայաստան եւ արտասահման, գրական ուղիներու որոնում, լեզուամշակութային խնդիրներ, մամուլ եւ հրատարակչութիւն, տպարաններ, եւայլն: Շաւարշ Նարդունի, ինչպէս իր սերնդակիցներու արժանաւորները, համալսարաններու դասախօսներ չէին, նիւթի մը կամ ժամանակաշրջանի մը մասնագէտներ: Անոնք արատաւոր էին բազմաթիւ ճակատներու վրայ գործել, իրենք զիրենք սպառել, ազգային հրամայականներու անսալով: Ոմանց պարագային՝ ապրուստի հրամայականով: Անոնց շարքին՝ վաւերական բանաստեղծներ»:

Յ. Պալեան յիշեց թէ Նարդունի պաշտամունքն ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, զիջում չէ կատարած ազգի իրաւունքներուն գծով, տալով հատուածներ անոր խօսքերէն կամ գրութիւններէն ու չէ շտեց գրագէտի անոր հանդամանքը, նոյնիսկ երբ ան յօդուած կը գրէ օրաթերթի համար: Անդրադառնալով կրկին հայ լեզուի նկատմամբ անոր ունեցած պաշտամունքին, դասախօսը կ՚ըսէ. –

«Ճեշտեցինք հայ լեզուին նկատմամբ ունեցած իր բացառիկ սէրը, կիրքը: Այդ կը վկայեն իր զոյգ հատորները՝ *ՑԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ*, *պաշտպանութիւն հայ լեզուի* – Առաջին հատորը լոյս տեսած է «*Յառաջ*»ի տպարանէն, Փարիզ, 1967-ին, իսկ երկրորդ հատորը լոյս տեսած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տպարանէն, Անթիլիաս, Լիբանան, 1969-ին, ներածական գրած է Գարեգին Եպիսկոպոս, այժմ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս: Ներածականին մէջ կը կատարուի բնորոշ սահմանում մը. «*Նարդունիի հայրենիտական սպասը իրացած վաստակով մը չէ բնորոշուած որքան ոգիով մը*»: Նարդունին հայ լեզուի եւ մշակոյթի մասին երբ կը խօսի, մի՛շտ ի մտի ունի ազգը, Մշակոյթը կը համարի *Հայութեան կայքը*: Գրերու Գիւտին, Մեսրոպի եւ Հայ Մշակոյթին մէջ կը տեսնէր հայութեան յաւերժացման հիմերը»:

Յ. Պալեան իր դասախօսութիւնը վերջացուց հետեւեալ հատուածներով. –

«Ոմանք կրնան հարց տալ թէ ինչո՞ւ խօսիլ Նարդունիի մասին, երբ իր մահէն երեք տասնամեակներ անցած են, իր ժամանակակիցները կը շիջին եւ նորերը զայն չեն ճանչնար. զինք, չեն ալ կրնար ճանչնալ, այդ տրամադրութիւնն ալ չունին: Նորերու անմիջական հետաքրքրութեան բաւարարութիւն տուող ոչ վէպ ձգած է ոչ ալ ծանօթ գրականութիւն: Եթէ *Մալհերպ* կամ *Պուալօ* չներկայացուին գրականութեան դասագրքերու մէջ, կը կարծէ՞ք որ պիտի գտնուին Ֆրանսացիներ որոնք գրատուն պիտի երթան այդ հեղինակներու գործերը գնելու: Մեծ ազգերը իրենց ազգային – մշակութային ժառանգութիւնը կը համարկեն, կը դասեն իրենց կրթական ծրագիրներուն մէջ, որպէսզի ազգի փիզիքական շարունակողները դառնան նաեւ ազգի ոգեկան շարունակողները, չըլլան ամբոխ որուն կարելի է թուանշաններու պիտակ փակցնել, գումարտակներու կամ խումբերու բաժնելով: Նարդունին եւ իր նմանները, մտաւորականներ եւ գրագէտներ, պիտի տառապին իրենց ժամանակին մէջ ընդելուզուած ըլլալու մեղքէն, որոնք աւելի կ՚արձագանգեն ժամանակակիցներու եւ անոնց անմիջական պահանջներուն, կարիքներուն, քան նոյն այդ ժամանակակիցները եւ յաջորդ սերունդները հետաքրքրելու կոչուած ընդհանրական նկարագրով գործերու ստեղծման: Նարդունիի էջերը կրնան հետաքրքրել, եւ մեծապէս, ժամանակակից ընթերցողը, բայց կը կարօտին ներկայացման, դասաւորման, ինչպէս այդ կ՚ընեն, օրինակ, գրականութեան գրքեր, ներկայացում՝ ըստ նիւթի եւ ըստ պատմաքաղաքական շրջանակի: Նարդունին պէտք է դիտել եւ ներկայացնել որպէս ժամանակաշրջանի մը հարցերուն, հարցադրումներուն. խռովքներուն վկայարանը, *ըէֆէրանսը*, մասնաւորաբար՝ Ֆրանսայի մէջ նոր ծաղկող եւ նուաճում արձանագրած գրականութեան, ինք՝ նոյն այդ գրականութեան յառաջամարտիկներէն: Ճիշդ է որ, պատմութեան վերապահած անակնկալով, այդ օրերուն Փարիզ յայտնուած էին արդէն չափահաս կամ բոլորովին նոր դէմքեր, 1915-ի խորշակէն հազիւ տասը տարի անցած, որոնք հեւքով արտադրեցին, հակառակ կեանքի դաժան պայմաններուն, Զօպանեանէն մինչեւ Կարապետ Փօլատեան, անցնելով Շաւարշ Միսաքեանէն, Շաւարշ Նարդունիէն, Շահան Շահնուրէն, Վազգէն Շուշանեանէն, Որբունիէն, Հրաչ Զարդարեանէն, Թօփալեանէն, Նիկողոս Սարաֆեանէն: Իսկ ընդհանուր մթնոլորտի գոյացման համար, կարելի է այս անուններուն վրայ գումարել ուրիշներու ներկայութիւնը, նոյնիսկ խորհրդանշա-

կան ներկայութիւնը, ինչպէս՝ Ահարոնեան, Վրացեան, Ռուբէն, Խատիսեան, եւայլն: Իսկ պատկերը կ՛ամբողջանայ եթէ նկատի ունենանք արուեստագէտները, ոնցմէ շատեր շարունակեցին ապրիլ եւ ստեղծել, երբ դադրած էր ընդանուր շարժումը, որուն վերջին փայլատակումը հանդիսացաւ *Անդաստանը*, պարբերագիրք գրականութեան եւ արուեստի: Այս եռեւփումին մէջ մնայուն ներկայութիւն եղաւ Նարդունի, հաւատարիմ իր անձին եւ մտաւորական կոչումին: *Կոչում* բառը առանց այլեւայլի եւ ամբողջական իմաստով կը պատշաճի իրեն որ գիտցաւ տեւաբար գրադարաններու եւ մշակոյթի աշխարհները բերել ժողովուրդին: Այս բոլորի յայտնաբերման բեմը եղաւ մասնաւորաբար «*Յառաջ*»ը, հակառակ անոր որ բազմաթիւ գրական ուրիշ թերթեր լոյս տեսան, համեմատաբար կարճ կամ երկար ժամանակամիջոցներով: Գրական քննադատներ կրնան հարց տալ թէ ի՞նչ պիտի մնայ այս կամ այն գրողէն որպէս ժառանգութիւն: Այս հարցումը ուղղելու համար Նարդունիի պարագային, նախ աչքի առաջ պէտք է ունենանք իր գործի ամբողջութիւնը, եթէ նոյնիսկ այդ պիտի կատարուի գրականութեան պատմութեան համար: Այպա միայն կարելի կ՛ըլլայ վերլուծում կատարել եւ կարծիք կազմել: Ներկայ հանգրուանին նա՛խ պէտք է ճանչնալ Նարդունին, մարդ մը որ սպասարկեց *Բանին*, այս բառին աստուածաշնչական իմաստով եւ սպասարկեց *Հայոց փոքր ածուին*, ուր *մեծ գործեր կան կատարուած*, ինչպէս կ՛ըսէ Խորենացի:

…փորձեցի Նարդունիի գործին ընդմէջէն գտնել անխարդախ անձի մը մտածումները, անոր մտքի ոլորապտոյտները: Եթէ չըլլայ «*Յառաջ*» օրաթերթը, գրեթէ ոչ ոք, պարզապէս ոչ ոք կը յիշէ Նարդունիի խօսքն ու գիրը: Մինչդեռ, մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, երեսուն տարիներու հեռաւորութենէ, *մտաւորական Նարդունին* մեզ կրնայ լուսաբանել»:

Այս շահեկան դասախօսութեան աւարտին եղան հարցումներ Նարդունիի, գիրքերուն տարածման եւ նման հարցերու շուրջ:

Ա. Մ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲՈՍՖՈՐԻ ԵՒ ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՎ
(ճամբորդական գրութիւն)
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Երեւան, 1996

ԼԵԶՈՒՆ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՃԱՇԱԿ

Իսրայէլի քաղաքական աջակողմեան դէմքերուն մէջ հետզհետէ կ՛աւելնայ պաղեստինեան պետութեան մը կողմնակից, կամ առ նուազն նման պետութիւն մը ընդունելու պատրաստակամ դոնուողներու թիւը: Կարեւոր փոփոխութիւն է այս երեւոյթը, յատկապէս երբ յիշուի որ Կոլտա Մէյր նոյնիսկ կը մերժէր «պաղեստինցի» կոչուած ժողովուրդի մը գոյութիւնը, իսկ Պէկին կը խօսէր միայն «անհարեկչական կազմակերպութեան» մը մասին որ «ինքզինք ՊԱԿ կ՛անուանէր»:

Այսօր, թէեւ պէտք է ըսել որ Հրեաներուն մօտ կեցուածքի այս նորութիւնը գաղափարական յանկարծակի փոփոխութեան արդիւնք չէ. ան կը յայտնուի երբ իրականութիւնը փոխակերպուած է արդէն:

Կատարուած հետազօտութեան մը համաձայն, Պաղեստինցիներու նկատառումը իսրայէլեան մամուլին մէջ, լուրջ փոփոխութիւն կրած է 1985 – 1995 տասնամեակին: Անոնք այսօր կը նկատուին արաբական աշխարհին ամբողջական ու անջատ մէկ մասը: Այլեւս վերջ գտած է Պաղեստինցիները անորոշ կանգուած մը նկատելու մօտեցումը:

1981–ին իսրայէլեան պատուիրակութիւն մը բանակցելու գացած էր Եգիպտոս, գրաւեալ հողամասերու եւ Քէմփ Տէյվիտի համաձայնութեան մասին: Եգիպտացիները որոշած էին զիրենք հիւրընկալել Աղեքսանդրիոյ ծովեզերեայ շրջեղ մէկ պանդոկին մէջ որ «Պաղեստին» կը կոչուէր. Հրեաները խստիւ մերժեցին հոն իջեւանիլ, այդ անունին պատճառով: Բազմաթիւ են նման օրինակներ: Այս պատկերէն ետք, այսօրուան կացութիւնը իսկական յեղափոխութիւն կը նկատուի: Թէ՛ վարչապետ Նեթանիահու, թէ՛ իր նախարարները, աջակողմեան բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները առանց վարանումի կը խօսին «պաղեստինեան իշխանութեան», «պաղեստինեան խորհուրդ»ին մասին: «Պաղեստին» անունին գործածութիւնը յստակ ցուցանիշ կը նկատուի այն բանին որ Հրեաները կ՛ընդունին անոնց յատուկ ինքնութիւնը եւ իրաւունքները արաբական աշխարհին մէջ: Ատիկա կը նշանակէ նաեւ թէ անոնք որեւէ Արաբներ չեն զորս կարելի ըլլայ բնակեցնել եւ համարկել դրացի երկրի մը մէջ: Մինչդեռ, մինչեւ 70–ական թուականներու վերջերը իսրայէլեան սպասարկութիւնները միշտ կը կրկնէին որ արաբական երկիրները պարտ էին ընդունիլ «Պաղեստինէն մեկնած Արաբները»: Այսօրուան մօտեցումը կը նշանակէ թէ Իսրայէլացիները այսուհետեւ համաձայն են երկիրը երկու ժողովուրդի մէջ բաժնելու եւ թէ պատրաստ են ընդունելու «երկու ժողովուրդ, երկու պետութիւն» սկզբունքը:

Այս հոլովոյթակը կը հարթէ լեզուական չփոթ մըն ալ. Իսրայէլի քաղաքացի Արաբներուն համար «պաղեստինցի»ի կոչումէն խուսափելու համար կը գործածուէին «ոչ – հրեայ», «փոքրամասնութեան պատկանող» կամ «Իսրայէլացի Արաբ» եզրերը: Վախը կար որ զանոնք ուղղակի Պաղեստինցի կոչել, կրնար նշանակել թէ իրենք եւս ազգային իւրայատուկ իրաւունքներ ունին, եւայլն:

Նշուած փոփոխութիւնները ժամանակակից օրինակ մը կու տան այն իրականութեան մասին որ լեզուական նախաքայլը կ՛ըլլայ այլ մարզի եւ բնոյթի փոփոխութիւններու: Այս պարագային, մնայուն խաղաղութեան համաձայնութեան մը պայմաններով Պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծումի գաղափարին համամտութիւնը կը մտնէ Իսրայէլի աջակողմեան թեւը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՕՐԱԼ ՉԵԼԻՔ Կ՛ԸՍԷ ԹԷ ԻՆՔ ԵՒ ՉԱԹԼԸ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԳՈՐԾԱԾՈՒԱԾ ԵՆ «ԱՍԱԼԱ»Ի ԴԷՄ

«*Մարմարա*» Յունուար 30–ին հետեւեալ արձագանգը կու տայ Օ. Չէլիքի ըրած յայտարարութիւններուն. –

Օրալ Չէլիք, որուն անունը Մէհմէտ Ալի Աղճայի կողքին սերտօրէն կապուած էր Ապտի Իփէքճիի եւ Համի Պալին դէմ սարքուած մահափորձերուն, Յունուար 29–ին կարեւոր տեղեկութիւններ տուաւ Սուսուրլուքի Խորհրդարանական Քննիչ Յանձնախումբին: Օրալ Չէլիքի տուած տեղեկութիւններէն ետք քննիչ յանձնախումբի նախագահ Էլքաթմըշ յայտարարեց թէ այլեւս ստուգուած է թէ Պետութիւնը գործածած է կարգ մը կասկածելի անձեր: Հիմա հարցն այն է թէ պետութեան այս ռազմավարութիւնը իրաւական հիմք ունի՞, թէ ոչ:

Օրալ Չէլիք, մերժելով հանդերձ պատասխանել քանի մը կարեւոր հարցումներու, ընդհանրապէս հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուաւ եւ մերժեց այն ամբաստանութիւնները թէ ինք մեղսակից եղած է Պալին եւ Ապտի Իփէքճիին դէմ գործուած մահափորձերուն մէջ: Ան պնդեց որ Մէհմէտ Ալի Աղճա կը ստէ երբ իր անունը կու տայ: Ան արդէն փոխքոփած մըն է Օրալ Չէլիքի կարծիքով:

Օրալ Չէլիք ըսաւ որ 1980–էն վերջ է որ ինք գործածուած է պետութեան կողմէ: Ըսաւ որ, երբ Զուիցերիոյ մէջ հրակողութեան տակ կը գտնուէր, այդ շրջանի վարչապետ Թուրկութ Էօզալի մերձաւորներէն Պետական Նախարարի մը օժանդակութեամբ ազատ արձակուեցաւ բանտէն: Այնուհետեւ Պետութիւնը գործածեց զինքը, սակայն պետութիւնը իր խոստումները չյարգեց եւ այդ պատճառաւ ալ զզջացած է պետութեան հաշուոյն ծառայութիւն մատուցած ըլլալուն համար: Օրալ Չէլիք կրակ ժայթքեց նաեւ ԱՆԱՓ–ի ընդհանուր քարտուղար Եաշար Օքուեանի եւ ԱՆԱՓ–ի փոխ – կուսակցապետ՝ Ակեահ Օքթայ Կիւնէրի դէմ, պնդելով որ ասոնք մութ անցեալ ունին եւ հիմա զինքը շատ կը զայրացնեն իրեն դէմ խօսելով: Օրալ Չէլիքի կողմէ տրուած տեղեկութիւններուն մասին Յունուար 30–ին Թուրք մամուլի մէջ կը տրուին հետեւեալ ծանօթութիւնները:

– Երբ արտասահման կը գտնուէիք, պետութիւնը ձեզ գործածե՞ց:

– Այո:

– Ո՞վ առաջարկեց:

– Չեմ կրնար պատասխանել:

– Չաթլըն կը ճանչնա՞ք:

– Շատ մօտիկ ընկերս է, Եւրոպա միասին գացինք:

– Արարքներու ընթացքին Չաթլը ձեզի հետ միասի՞ն էր:

– Միասին էինք: Չորս հոգի էինք, Չաթլը մեր խմբակին Եւրոպայի պետն էր:

– Միւս երկուքը որո՞նք էին:

– Չեմ կրնար հրապարակել:

– Պետութիւնը որո՞ւ դէմ ուզեց որ աշխատիք,

– ԱՍԱԼԱ–ին դէմ:

– Ձեր արարքներուն փոխարէն ձեզի դրամ վճարուեցա՞ւ:

– Մեզի միայն 10.000 տոլար վճարեցին իբրեւ ճամբու ծախք: Որպէս ճանապարհածախք պետութիւնը տակաւին մեզի պարտական է: Ատոր փոխարէն մենք ալ պահանջեցինք, որ մեր 12 «Իւլքիւճիւ» ընկերները ազատ արձակուին: Պետութիւնը խոստացաւ, բայց խոստումը չյարգեց:

– ԱՍԱԼԱ–ի դէմ ո՞ր երկիրներուն մէջ արարքներ գործեցիք:

– Աւելի քան 20 արարքներ իրագործեցինք, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Յունաստանի, Պելժիոյ, Պուլկարիոյ եւ Գանատայի մէջ: Միայն Ֆրանսայի մէջ 18 արարքներ իրականացուցինք:

– Ասոնք ի՞նչ տեսակ արարքներ էին:

– Թուրքիոյ ի նպաստ ամէն տեսակ արարք: Ո՛չ թէ այդպէս ռումբեր պայթեցնելու նման դէպքեր: Ըրինք ուղղակի այն ինչ որ ընել պէտք էր:

– ՓՔՔ–ի դէմ ալ աշխատեցա՞ք:

– Ես աշխատեցայ:

– Պետութիւնը ձեզի անցագիր տուա՞ւ:

– Այո, անցագիր և ամէն տեսակ փաստաթուղթ: Արդէն եթէ պետութիւնը չտար, մենք ամէն ինչ ապահովելու դիւրութիւն ունէինք: Միայն ես 10 անցագիրներ ունէի:

– ԱՍԱԼԱ քանի՞ հոգիէ կը բաղկանար: Չորս հոգիով ի՞նչպէս կրցաք պայքարիլ ԱՍԱԼԱ–ին դէմ:

– ԱՍԱԼԱ–ն մօտաւորապէս 500 հոգի ունէր: Միայն թէ այս կազմակերպութիւնը կարեւոր օժանդակութիւն կը ստանար Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի նման ուժեղ երկիրներու գաղտնի գործակալութիւններէն:

– Չորս հոգի՞ով է որ դուք ԱՍԱԼԱ–ին հաշիւը փակեցիք:

– Այո, բայց կային ուրիշներ, որոնք մեզի կ՛օգնէին: Հոն ուր կը գործէինք, այդ երկիրներուն հիւպատոսներն ալ մեզի կ՛աջակցէին: Բազմաթիւ Նախարարներ կ՛օգնէին: Նախ չորս հոգի էինք, յետոյ հինգերորդ անձ մըն ալ մեզի մասնակցեցաւ: Տեսէք այսօր ԱՍԱԼԱ անունով բան մը մնացա՞ծ է:

– ԱՍԱԼԱ–ի դէմ որոնցմէ՞ օժանդակութիւն ստացաք,

– Պետութեան ամենաբարձր խաւերէն: Ընդհանրապէս կ՛ըսուի որ ՄԻԹ–ը մերձակցութիւն ունի ապահովութեան հետ: Մինչդեռ այս երկու կազմակերպութիւնները շատ համերաշխ կերպով կ՛աշխատէին արտասահմանի մէջ:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ասոր վրայ Ամբրոսիոս Գալֆայեանի հայերէնէ ֆրանսերէն գրպանի բառարանը հանեցի եւ զայն դատաւորին ներկայացնելով ըսի.

– Հարցուցէ՛ք պարոն փաստաբանին թէ արդեօք այս բառարանին հեղինակը իր փոխանորդեալը չէ՞:

Հարցումս կրկնեց դատաւորը:

– Այո՛, իշխան Լուսինեանն է այդ բառարանին հեղինակը, պատասխանեց փաստաբանը:

– Լաւ ուրեմն, գոչեցի, հոս իբրեւ հեղինակ նշանակուած է Ամփրոսիոս Գալֆայեան… տեսէ՛ք ֆրանսերէն տառերով ալ տպուած է այդ անունը,

– Ճիշդ է, խոստովանեցաւ հաչտարար դատաւորը:

Եւ փաստաբանին դառնալով աւելցուց.

– Ի՞նչ պիտի ըսէք ասոր:

– Շատ պարզ է, պատասխանեց փաստաբանը, Գալֆա եւ իշխան նոյն նշանակութիւնը ունին, գալֆա բառը արաբերէն գալիֆա բառն է՝ որ իշխան կամ վեհապետ կը նշանակէ:

– Ո՛չ, ըսի, գալֆա բառը թրքերէն է եւ պարզապէս չինութեանց հսկող կամ տուրին կարգի ճարտարապետ կը նշանակէ:

Փաստաբանը ուզեց հակառակը ապացուցանել, մինչ ես իմ ըսածիս վրայ պնդեցի:

Հաշտարար դատաւորը անհամբեր գոչեց.

– Ես արեւելագէտ չեմ, այդ լեզուաբանական հարցերով չեմ կրնար զբաղիլ, ուստի բո՛ն խնդրին դառնանք.

Իմ բողոքս պարզեցի ու դատաւորը վճռեց թէ կէս ամսական առնելու իրաւունք ունէի:

Այսպէս բաժնուեցայ Լուսինեան իշխանէն:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Դարձեալ Նանեսքօ. – Իմ գաւառաբարբառս. – Զօպանեան եւ իր հակառակորդները. – Բաշալեան երեկոյթը. – Սուրէն Պարթեւեանի բանախօսութիւնը. – Արփիար եւ վախէ Արզուեան. – «Նոր Կեանք»ը Պարթեւեանի կը յանձնուի. – Զօպանեան Արփիարի դէմ. – Ազատ խօսք. – Արփիար փարիզ կուգայ. – Պօղաչայի գիտը. – Զօպանեանի երեք գաղափարները եւ փղոսկրի հանքը. – Յուցահանդէսին զոհերը. – Պարսից Շահին թռչնապետը:

Այդ միջոցին էր երբ Արշակ Զօպանեան զիս Պուլվառներուն վրայ տեսնելով ըսաւ.

– Եղբայր երկու շաբաթ է որ քեզ տեսնել կ՛ուզեմ ու չեմ կարող տեղ մը գտնել քեզի:

– Ի՞նչ կայ, հարցուցի հետաքրքիր:

– Եանէսքօն եռեւէ եռեւ երկու նամակ գրեց ինծի՝ խնդրելով որ քեզ անպատճառ տեսնեմ ու ըսեմ որ իրեն ղրկես քովդ գտնուած գաւառական բառերուդ հաւաքածոն:

– Ի՞նչ գաւառական բառերու հաւաքածոյ, հարցուցի զարմացած, իմ քովս այդպէս բան մը չունիս:

– Դուն հաւաքած ես եղեր այդ բառերը. իրեն այդպէս ըսեր ես Վիէննա գտնուած միջոցիդ…: Մարդը պատրաստ է նոյնիսկ ի փոխարէն դրամ ալ ղրկելու. բայց անմիջապէս կ՛ուզէ կոր հաւաքածոն:

Այն ատեն յիշեցի որ Եանէսքոյին հաճելի ըլլալու համար մէկ քանի անգամ այդպիսի երեւակայական հաւաքածոյի մը խօսքը ըրած էի իրեն, զոր իբր թէ Փարիզ մոռցած էի:

Խնդիրը պատմեցի Զօպանեանին:

– Մե՛ղք, գոչեց, խեղճ մարդը հիմա յուսախաբ պիտի ըլլայ:

– Արդեօք ղրկե՞մ գաւառական բառերու հաւաքածոն, ըսի խնդալով:

– Ինչպէ՛ս, քանի որ այդպիսի բան մը չունիս:

– Հատ մը կը պատրաստեմ … մաքէս գաւառական բառեր կը շինեմ իրենց նշանակութիւնները տալով .. իր ճաշակները գիտեմ եւ կրնամ ուզածին պէս բան մը պատրաստել:

Գաղափարը շատ սիրուն թուեցաւ Զօպանեանին.

– Ըրէ՛ քիչ մը կը խնդանք, ըսաւ, մանաւանդ որ ես ալ կ՛ազատիմ իր նամակներէն:

– Վաղն իսկ կը պատրաստեմ ու կը ղրկեմ, վճռեցի:

Բաժնուեցանք իրարմէ:

(Շար. 82)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Շարթ 1000 ֆրանք:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիամ Գաւունեպնի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 400 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Էտուար Տէրիֆլեան խումբը կը ներկայացնէ՝

«ԽՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ»

եւ

Երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20·30–ին

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

(Շար. Ա. էջէն)

կեցուածքով: Այդ իսկ պատճառով, այս նոր դիրքորոշումը վստահութիւն չի ներշնչեր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ իշխանութիւնները (նախկին համայնավար) տեղի տուին եւ ցոյցերու ճնշումին տակ հաւանեցան կանխահաս ընտրութիւններ ընել Ապրիլին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ փոխ–վարչապետ նշանակուեցաւ Անատոլի Կուլիկով, Բ. Ելցինի կողմէ: Կուլիկով Ներքին նախարար կը մնայ եւ այլեւս իր հակակշռին տակ են նաեւ հարկային ոստիկանութիւնը եւ մաքսային սպասարկութիւնները: Կուլիկով բոլորովին դէմ էր ռուս-չէչէնեան համաձայնութեան, եւ չի ծածկեր իր ատելութիւնը Լեբէդի հանդէպ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ընտրութիւններուն մահմետական Լիկան 207 աթոռներու 134–ը ապահովեց ջախջախիչ պարտութեան մատնելով Պենազիր Պութթօն:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը (Փետր. 5) այնքան ալ զգալի չէր: Տեղ–տեղ միայն երթեւեկը դանդաղ էր եւ որոշ ուղղութիւններու սպասարկութիւնը չէր ապահովուած:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Շեւարնածէ Սէն–Սիր (Ֆրանսայի սպայից վարժարանը) այցելեց ուր իր յարգանքը մատուցանեց վրացի իշխանի մը՝ Դիմիտրի Ամիլակվարիի յիշատակին: Ան, 1942–ին, մեռած է Էլ–Ալամէյն, օտար լեգէոնի շարքերուն մէջ ուր եղակի դէմք մը եղած է: Սէն–Սիր մտած էր 18 տարեկանին որպէս օտար, զինք ներկայացուցած էր վրացական աքսորեալ կառավարութիւնը, որ 1921–ին հեռացած էր Թիֆլիսէն եւ Փարիզ հաստատուած: Շեւարնածէ յայտարարած էր Ֆիկառօ–ի. – «Վրաստանի պատմութիւնը հարուստ է մարդոցմով որոնք մեռան ուրիշ երկիրներու շահերուն համար», կարելի է աւելցնել՝ միայն Վրաստանի՞ պատմութիւնը:

ԻՐԱՆԻ հիւսիս–արեւելեան լեռնային շրջանը երկրաշարժ պատահած է Փետրուար 5–ին եւ յաջորդական երկու ցնցումներու հետեւանքով 38 մեռեալ կար եւ 90 վիրաւորներ:

ԲԵԿԱՆԻԶ ԱՏԵԱՆԸ հաստատեց Տուէյի վերաքննիչ ատեանի վճիռը Պ. Թափիի նկատմամբ, որ պարտի ութ ամիս բանտը մնալ: Հաւանական է որ կարգադրութիւններ ըլլան եւ օրուան մէջ ազատ ըլլայ, նաեւ այն պատճառաւ որ կ'աշխատի: Արդարեւ, շարժանկարի դերասանի իր ասպարէզը կը շարունակէ, նոր ֆիլմ մը դարձնելով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին, Կիրակի Փետրուար 9, բոլոր մահացած խաչուհիներուն, հոգիներուն համար եւ

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին:

Պատարագէն ետք հոգեճաշ կը տրուի Կապոյտ Խաչի կողմէ Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Asistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

**ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ**

Տեղւոյն վրայ ձոյն քաքայոկ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 8

Տօն է Կոստանդնուպոլսոյ Սրբոյ ժողովոյն (381 թուականին) հարիւր յիսուն Սրբոց Հայրապետացն:

Ժամը 4·30–ին Երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի՝ ամբողջ Մեծ պահքի շրջանին համար, ի նշան Ադամի եւ Եւայի դրախտէն արտաքսումին:

ԾԱՆՕԹ. – Այս երեկոյէն սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր:

Փետրուար 9–էն մինչեւ Մարտ 31 ներառեալ՝ Պսակ Օրհնել արգիլուած է:

ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ Ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամներու թիւին 2/3–րդ համեմատութիւնը չգոյանայ այդ օր, հրաւիրուած էք երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ Ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Ատենապետ.
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935**

COMMUNIQUE D'ARMENIE-VILLAGE

L'ECOLE SECONDAIRE DU VILLAGE DE YEGHEKNOUD

L'école secondaire du village de Yegheknoud dans la région de Lori a été mise en état de fonctionnement le 17 décembre 1996.

Elle porte le nom du principal donateur de France, Yervant Berbérian.

La nouvelle école de 200 élèves est dotée de laboratoires, d'ateliers, de salle de sport. La construction a été exécutée par les sociétés «Monté» et «Tcherchin».

Comme l'a souligné M. Krikor Salamanian, représentant d'Arménie-Village en Arménie et superviseur des travaux, le financement de ce bâtiment a été assuré également par l'UCFAF et la JAF à travers Arménie-Village.

L'inauguration officielle de l'école a eu lieu en présence de M. Hovannès Mardilian, marzbed de la région de Lori, des collaborateurs des constructeurs et des invités.

*Service de Presse
du Marzbédaran de la région de Lori*

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en Tunisie ou en Corse
pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՁԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խաչիկ Արթինեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

Տիկին Մարի – Ժան Խաչատուրեան, Տիկին Իսկուհի Սէֆէրեան 500–ական ֆրանք, Տիկին Նանսէա Քէօֆէք, Տիկին Ռօզէթ Տօնիկեան 200–ական Ֆր.:

Մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալին պարագաներուն:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
VENDREDI
7 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.045 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.045

ԱՐՑԱԽ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 5)

ԴԱՆԻԱՅԻ ԲԱՆԱԳՆԱՑԻՆ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ նախագահ Ռ. Քոչարեան ընդունած է ՕԵՍՍԿ-ի հերթական նախագահի ներկայացուցիչ Սիւզան-Ռեյմոր Քրիսթիանսէնը: Ստեփանակերտ տեղի ունեցած տեսակցութեան դանիացի դիւանագէտը մտահոգութիւն յայտնած է ի տես Մինսկի խումբի շրջանակներուն մէջ տարուող բանակցութիւններուն ապարդիւն բնոյթին եւ աւելցուցած է թէ անհրաժեշտ է գործօն կերպով որոնել փոխադարձ ընդունելի լուծումներ, հարթելու համար կողմերու անզիջող կեցուածքը: Իսկ Ռ. Քոչարեան յայտնած է թէ Լեռնային Ղարաբաղի վճռակամութիւնը պաշտպանել է իր անկախութիւնը եւ կարելի չէ ԼՂՀ-ի եւ Ազրպէյճանի միջեւ այլ ձեւի յարաբերութիւններ բանաձեւել, քան դրացիութեան միայն, եւ այդ առումով, իր իսկ խօսքերով՝ «բանակցութիւնները կարող էին նպաստել երկու Հանրապետութիւնների միջեւ քաղաքակիրթ յարաբերութիւնների մշակմանը՝ իրաւահաւասար եւ փոխադարձ ընդունելի հիման վրայ»: Խնդրին կարգաւորութեան կարեւոր հարցերէն մէկը, ընդգծած է ԼՂՀ-ի նախագահը, Արցախի բնակչութեան ապահովութեան երաշխաւորումն է, եւ այդ առնչութեամբ ան խօսած է ապահովութեան համաշրջանային երկարամեայ համակարգի մը մշակման մասին:

⁂

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Արտաքին նախարար Ալեքսանդր Արզումանեան, Սեւծովեան տնտեսական Համագործակցութեան Արտաքին Նախարարներու հանդիպումին մասնակցելու համար Պոլիս մեկնած էր Փետրուար 6-ին, իսկ ժողովին աշխատանքները կը սկսէին Փետրուար 7-ին:

⁂

ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ ՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Դատարանը աւարտած է դատավարութիւնը այն գործին, որ կը վերաբերէր 1996 Յունուար 15-ին Կապանի հեռուստ աշտարակի կամուրջի պայթումին: Ահաբեկչական այս արարքին զոհ գացած էին չորս հոգի, երկու երախաներ՝ Նունէ եւ Նելլի Աւագեան, հայր ու տղայ Գեղէոն եւ Շուրիկ Սարգսեան: Քրէական գործերու դատական յանձնաժողովին Փետրուար 4-ին հրապարակած դատավճիռով՝ Վրէժ Յարութիւնեան՝ ահաբեկչական գործողութեան կազմակերպման, պետական առացուածքի ոչընչացման յանցանքով դատապարտուած է 15 տարի բանտարկութեան եւ անձնական գոյքի գրաւման, արարքը գործելու յանցանքով նոյն պատիժին ենթարկուած է նաեւ Սամուէլ Բեգլարեան: Միւս ամբաստանեալները՝ Լէոնիդ Օհանջանեան, Խաչիկ Ոսկանեան դատապարտուած են, համապատասխանաբար, 1 եւ 2 տարի արգելափակման:

⁂

ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻ ԽԱՆԳԱՐՈՒՄԸ

Փետր. 4-ի առաւօտեան ժամը 6.30-ին Հայաստանի հիւլէակայանին մէջ, թիւրպօժեներաթէօր-ի ելեկտրական շղթաներու խանգարումի մը հետեւանքով Բ. էնթամասի գործունէութիւնը կասեցուած է: Կասեցման գործողութեան ժամանակ, բաժնին ապահովութեան բոլոր համակարգերը անխափան գործած են եւ հիւլէական կամ ճառագայթման հետեւանքներ չկան: Միջազգային ԻՆԷՍ չափանիշով այս պատահարը կը գնահատուի որպէս զերօ մակարդակի շեղում:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՇԱՒԻԼ.- Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ, ՓԱՐԻԶ.- ՆՈԹՐ ՏԱՄ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԼԻՒՍԹԻԺԷ ՈՂՋՈՒՆԵՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի փոքրաթիւ գաղութին է որ Գարեգին Ա. վերապահած էր Ֆրանսայի մէջ կատարած իր հովուապետական այցելութեան վերջին հանգրուանը: Արդարեւ, Չորեքշաբթի, Փետրուար 5, ժամը 11 էր երբ Գարեգին Ա. Լիոնէն նոր հասած, կը ժամանէր Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ուր հոծ բազմութիւն մը արդէն հաւաքուած էր, զինքը դիմաւորելու: Օրհնելէ վերջ աշակերտուհիի մը կողմէ իրեն ներկայացուած հացն ու աղը, Գարեգին Ա., զանգակին ղօղանջներուն տակ, «Հրաշափառ»ով մուտք կը գործէր եկեղեցի. վիճը կ'ողջունէին դպրոցին աշակերտները՝ ծաղիկ մը ձեռքերնին: Տեղւոյն հոգեւոր հովիւ՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, Կաթողիկոսը խորան բարձրանալով, իր խօսքը փոխանցեց ներկաներուն:

Գարեգին Ա. ըսաւ.

«Երէկ, Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնն էր, վաղը պիտի նշենք Վարդանանց. Ղեւոնդը, Վարդանը սուրբեր էին, որոնց շունչով, որոնց կտակով պէտք է լեցուինք, կարենալ պայքարելու համար: Որովհետեւ, այսօր մենք ալ կը գտնուինք Աւարայրի դաշտ մը. բայց այս անգամ մեր թշնամին Պարսիկը չէ, այլ աւելի թաքուն բան մը՝ անտարբերութիւնը: Ուստի մասնակցիլ Եկեղեցւոյ կեանքին կը նշանակէ Վարդանի զինուորը ըլլալ»: Ան, իր խօսքը աւարտեց ըսելով որ «Երբեք պէտք չէ գոհանալ եղածով՝ ինչ որ կը նշանակէ նահանջ, այլ միշտ դիմել դէպի յառաջ ու շարունակել ստեղծել, ի գին զոհողութեան», եզրակացնելով. «Հայաստանի վերանուաճուած ազատութեան եւ անկախութեան ամրապնդումը ամէն մէկ Հայու պատասխանատուութեան կը կարօտի»:

Ապա, Գարեգին Ա. ուղղուեցաւ Եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահը, ուր, յանուն Կրօնական Ընկերակցութեան, Գրիգոր Փափազեան զինք շնորհաւորեց ու ներկայացուց օրուան պաշտօնական հիւրերը: Ներկայ էին Շաւիլի նախկին եւ ներկայ քաղաքապետերը, Սեւրի քաղաքապետը, Վիրոֆլէի քաղաքապետը ինչպէս Վիլ-տ'Աւրէի ծերակուտական - քաղաքապետը, Օ - տը - Սէնի երեսփոխանը եւ Վերսայլի փոխ - քաղաքապետը: Հոս էին նաեւ Քոյր Եկեղեցիներու (Կաթողիկէ եւ Բողոքական) ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Պ. Պօտոի՝ Շաւիլի Ժան Մուլէն դպրոցին տնօրէնը, որ ծրագիր մը մշակած է իր հաստատութեան մէջ հայերէնի դասաւանդութեան մը համար:

Հոս, Գարեգին Ա., ֆրանսերէնով բարեկամական խօսք ուղղեց Ֆրանսացի հիւրերուն, դրուատելով անոնց բարի մօտեցումը եւ ջերմ զգացումը հանդէպ հայ գաղութին:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններուն անունով խօսք առաւ Պ. Ժան Լըվէն ու Շաւիլի քաղաքապետարանին կողմէ օրուան հիւրին յանձնեց քաղաքին մետալը. հայ գաղութն ալ Հայրապետին յանձնեց իր նուէրը: Ժամը 12-ին, ընդունելութիւնը վերջ կը գտնէր եւ Գարեգին Ա., գոհունակութեան տողեր արձանագրելէ վերջ Եկեղեցւոյ ոսկէ մատեանին մէջ, հրաժեշտ կ'առնէր Շաւիլի հայութենէն:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱԶԵԱՆ

⁂

ՓԱՐԻԶ

Ցերեկին, Հայաստանի դեսպանատունը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն:

Ժամը 17.30-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզի Մայր Տաճարին՝ Նոթր-Տամի մէջ կ'ողջունուէր Փարիզի Արքեպիսկոպոսին՝ Ծիրանաւոր Ժ.-Մ. Լիւսթիժէի կողմէ, որ հակիրճ խօսքերով կ'անդրադառնար Հայոց պատմութեան, կ'ոգեկոչէր ցեղասպանութիւնը ու կը յիշէր նաեւ երջանկայիշատակ Վազգէն Ա.-ի այցելութիւնը 1986-ին: Գարեգին Ա. ջերմ խօսքերով կը պատասխանէր, շեշտելով այս այցելութեան եզակի բնոյթը եւ ընդգծելով որ մեզ միացնող կէտերը շատ աւելի են քան ինչ որ մեզ կը բաժնէ, անկախ Հայաստանի մէջ, կ'ըսէր Գարեգին Ա., Էջմիածին մեծ դեր մը ունի կատարելիք՝ վերանորոգել հաւատքը: Կը կատարուէր նաեւ եկեղեցական արարողութիւն մը, շարականներ կ'երգուէին եւ կարդինալ Լիւսթիժէ կ'ըսէր թէ հակառակ անոր որ սովորութիւն չէ, կը հրաւիրէր ներկայ հոծ բազմութիւնը ծափահարելու եւ այս հրաւէրին ի պատասխան բուռն ծափահարութիւններ կ'ըլլային անսովոր բնոյթ մը տալով Մայր Տաճարին:

Տեղի կ'ունենար նուէրներու փոխանակում եւ ժամ մը տեւող այս տպաւորիչ արարողութեան աւարտին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հրաժեշտ կ'առնէր Փարիզի Արքեպիսկոպոսէն:

⁂

Հինգշաբթի, Փետրուար 6-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ժամը 12-ին կ'ընդունուէր Էլիզէ, նոյն իրիկունն ալ՝ Հոթէլ տը Վիլ: Այս մասին՝ մեր յաջորդ թիւով:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՄԵԼԱ ՀԱՐԻՄԱՆ, Միացեալ-Նահանգներու դեսպանուհին որ ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցած էր Փետր. 3-ին եւ ամերիկեան հիւանդանոց փոխադրուած, մեռաւ 48 ժամ ետք: 76 տարեկան, Փամելա Հարիման ծագումով անգլիացի, 19 տարեկանին ամուսնացած էր Չըրչիլի տղուն Ռանտոլֆի հետ, ապա, 40 տարեկանին Հայուարտի, շարժանկարի ամերիկացի արտադրիչ, հուսկ՝ ամերիկացի դիւանագէտ, մեծահարուստ Հարիմանի հետ: Գլխաւոր դէմքերէն էր դեմոկրատ կուսակցութեան եւ մեծ վարկ կը վայելէր ամէնուրեք:

Է. ՇՎԱՐՆԱՏԷ գոհ վերադարձած է Փարիզէն: Վրաստանի նախագահը միջազգային վարկ կը փնտռէր եւ օտար ներդրումներ: Ֆրանսայէն խնդրած է որ միջամտէ Մոսկուայի մօտ որպէսզի Ռուսաստան դադրի զօրավիգ ըլլալէ աբխազ անջատողականներուն: Գոհ է որ Շիրաք կրկնած է թէ Ֆրանսա զօրավիգ է «Վրաստանի ինքիշխանութեան եւ հողային ամբողջականութեան»:

ՄԵՏԻԱՅԻ (Ալժէրի հարաւը) մօտ ինը հոգինոց ընտանիք մը մորթուած է Փետրուար 3-էն 4-ի գիշերը: Էլ-Վաթան թերթին համաձայն, Փետրուար 1-ին, 31 հոգի ջարդուած են նոյն շրջանը:

ԴՈՒՄԱՅԻ (Ռուսաստանի երեսփոխանական ժողով) երեսփոխանները օրէնք մը քուէարկեցին որով «Պետութեան սեփականութիւն» կը յայտարարուէին արուեստի այն գործերը զորս Կարմիր Բանակը բերած էր Գերմանիոյ գրաւման շրջանին: Օրէնքը կը վերաբերի մշակութային բոլոր գանձերուն որոնք Ռուսաստան բերուած են:

ՖՐԱՆՍԱ 12 միլիոն բնակիչ նուազ կ'ունենար դարէ մը ի վեր, եթէ չըլլային գաղթողները: Բնակչութեան աճին 40%ը կը վերաբերի գաղթողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՖՆԱՔ-Էթուալը թալանի ենթարկուած է Փետրուար 5-ին եւ 43 երիտասարդներ հարցաքննուած են միջադէպերէն ետք: Ժամը 17-ին է որ ռափ նուագահանդէս մը տեղի պիտի ունենար եւ սրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր, երբ տնօրէնութիւնը դիմած է շուրջ 100 երիտասարդներու որ դուրս եկեն, ինչ որ մերժած են եւ իրենց վրէժը լուծած են ամէն բան կոտրել թափելով եւ ջարդուփշուր ընելով ցուցափեղկերը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի Սիւփէր Գուփին տիրացաւ Թորինոյի Ճուվենթուսը, Փարմայի մէջ, Փետր. 5-ին, դարձի մրցումին ևս յաղթելով (3-1) Փարի-Սէն-Ժերմէնին, 15 օր առաջուան ջախջախիչ՝ 6-1 յաղթանակէն ետք: Սիւփէր Գուփը դէմ դիմաց կը հանէ ախոյեաններու ախոյեան ակումբը որ Ճուվենթուսն էր եւ բաժակակիրներու ախոյեանը, որ այս տարի փարիզեան ակումբն էր:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԶՕՐՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՒԱԿԱՆ

Այս խորագրով հարցազրոյց մը, կատարուած՝ մարզին նախարար Գրիգոր Պողպատեանի հետ («Հայք» Յունուար 18) կը պարզէ ամբողջ աշխարհի համար կարեւորագոյն այս ազդակին պատկերը անկախացումէն հինգ տարի ետք։ Խորագրին հաստատումը կուգայ նոյնինքն նախարարէն որ կ՚ըսէ թէ պետութեան անկախացումին հետ անհրաժեշտ էր հաղորդակցութեան եւս անկախացումը։ Հայաստանի մէջ այդ բնագաւառը այսօր, արտաքին աշխարհը նկատի առած, ոչ մէկ դժուարութիւն կը ներկայացնէ. խօսքը կը վերաբերի հեռաձայնային ու համակարգիչի կապին։ 1991-ին իսկ մշակուած ծրագիրը առաջին կէտ ճշդած էր միջազգային կապերու հաստատումը. նոյն տարուան վերջաւորութեան իրականացաւ ամերիկեան ԱԹԹ-ի հետ արբանեակային կապը։ Այս մարզին մէջ, հետաքրքրական է կարդալ որ մինչ Խորհրդային Միութիւնը միջազգային 65 հանգոյց ունէր, այսօր Հայաստան ունի 180 հանգոյց Միացեալ — Նահանգներու հետ որոնց միջոցով կը կապուի ամբողջ աշխարհին։ Ուղիղ կապեր կան նաեւ Ֆրանսայի, Գանատայի, Անգլիոյ, Իրանի հետ։

Այս տուեալները հաւանաբար զարմանք պատճառեն բոլոր անոնց որոնք Երեւանի մէկ անկիւնէն ուրիշ անկիւնի մը իրենց խօսակիցին հետ չեն յաջողիր կապ հաստատել. այդպէս էր երէկ, այդպէս է այսօր։ Նախարարը իր բացատրութիւններով կը պարզէ հանելուկը. «այսօր միջազգային հեռախօսային կապը աւելի հեշտութեամբ է իրականանում, քան Երեւան քաղաքում»։ Պատճառը այն է որ տեղական ցանցին համար յատկացումներ չեն եղած, տրամադրելի գումարները գործածուած են միջազգային կապերու զարգացման, որպէսզի անոնց շահը տրուի տեղական ցանցին բարելաւման։

Այսօր երկիրը նախկին խորհրդային դրացիներուն համեմատութեամբ Բ. դիրքը ունի 100 հոգիի վիճակած հեռաձայններու թիւով։ Երեւանէն արդէն սկսած է ինքնաշխատ կայաններու եւ հաղորդալարի ցանցին նորոգումը երբ 1995-ին ստեղծուած է «Արմէնթէլ» կոչուած հայեւամերիկեան ձեռնարկութիւնը եւ 75 միլիոն տոլարնոց վարկի համարժէք ապրանք ստացուած է «Սիմէնս» ընկերութենէն։ Յաջորդ տարին Երեւանի մէջ 30 միլիոն տոլարի ներդրում կատարուած է։ Այսօր կը գործէ յատուկ սպասարկութիւն մը որուն միջոցով կարելի է որեւէ բաժանորդի համար հեռաձայնով մեսաժ մը արձանագրել տալ որ կարելի կ՚ըլլայ հաղորդել անգլերէն, հայերէն, ռուսերէն լեզուներէն մէկով։ Այս սպասարկութիւնը արտասահմանէն ալ պատուէր կ՚արձանագրէ։ Այս սպասարկութենէն կարելի է օգտուիլ գնելով «բաժանորդային սարք»եր, որոնց գիները 100 — 200 տոլարի միջեւ կը տարբերին։ Նախարարը կ՚աւելցնէ թէ պահանջներու յաւելումին հետ գիները կ՚աժաննան։

Զրուցավար Վ. Մելիքսեթեան կը հարցնէ աւելի մեծ զանգուածներ հետաքրքրող փողոցի հանրային հեռաձայներուն կացութեան մասին։ Գրիգոր Պողպատեան կը բացատրէ որ 1992-էն այդ ուղղութեամբ աշխատանք սկսած է։ 1994-ին ինքնաշխատ նոր սարքեր զետեղուած են։ Ներկայիս բոլոր հեռաձայները կը գործեն ժըքոններով, բայց ատրճանաբար անոնց տեղը կ՚առնեն քարտերը։ Ապսպրած են քարտով գործող 120 գործիքներ։

Սեփականաշնորհումը խնդրոյ առարկայ է այս մարզին մէջ ալ։ 1996-ին սեփականաշնորհուած է հեռաձայնի շարժական (գլխաւորաբար ինքնաշարժի մէջ գործող) ցանցը եւ հեռատեսիլի հաղորդալարով կայանի ձեռնարկութիւն մը։ Ուրիշներ պիտի հետեւին։ Ծրագրուած է միջազգային աճուրդով վաճառել «Արմէնթէլ»ի պետական բաժնին մէկ մասը։

Հաղորդակցութեան նախարարութեան գործունէութեան մէջ տեղ կը գրաւէ օրէնքներու պատրաստութիւնն ու ներկայացումն ալ։ Երկու անգամ ձեռնարկած են ատոր, բայց անկատար ըլլալուն պատճառով ետ առած են օրէնքը։ Նախարարը յարմար կը նկատէ երկու զատ օրէնք ներկայացնել. Թղթատարութեան եւ հեռահաղորդակցութեան մասին անջատաբար։

Մեծ ներդրումներու կարօտ է ձայնասփիւռի հաղորդումներու բնագաւառն ալ։ 1990-էն սկսեալ գողութեան աւար եղած են սիւները, թելերը։ Ծախքերու հաշուառումը «սարսափելի» թիւերու կը յանգի։ Մշակուած է ծրագիր ձայնասփիւռի հաղորդումները շրջանային կեդրոններ հասցնելու, անոնցմէ ալ փոքր կայաններու։ Ատոր համար պէտք է հաստատուին այդ կայանները։

Ինչ կը վերաբերի հեռատեսիլի հաղորդումներուն, հայկական եւ ռուսական երկուական ծրագիր կը հեռասփռուի. «Ար» ընկերութիւնը եւս սկսած է հեռասփռումներու։ Կան նաեւ տարբեր մասնաւոր կայաններ։

Նոյն նախարարութիւնն է թղթատարին ալ «տէրը»։ Նախ հեռագիրներու մասին. երկրին մէջ անոնք կ՚ընդունուին հայերէն, արտասահմանի համար բոլոր այն լեզուներով որոնց հարկաւոր թէքնիք միջոցները կան։ Մարզը կը գործէ համակարգիչներով։ Թղթատարի միջազգային առաքումները կ՚ըլլան օդային գիծով. Իրանի հետ կայ ցամաքի ուղղակի ճամբան։

Ֆրանսական փոստին հետ յատուկ համաձայնութիւն մը Հայաստանի նամակները կը հասցնէ աշխարհի բոլոր ծայրերուն, անկէ՝ ալ Երեւան։ Իսկ ներքին սպասարկութիւնը որոշ դժուարութիւններ ունի գիւղերը նամակ հասցնելու։

Ենթադրելով Գրիգոր Պողպատեանի խօսքերէն, մամուլն ալ նոյն վիճակը կը պարզէ։ Այն օրէն երբ կառավարութիւնը որոշեց Կապի նախարարութենէն առնել մամուլի առաքումը՝ «Հայմամուլ»ը, դժուար կ՚ըլլայ տարբեր մարզերու եւ համայնքներու թերթ հասցնել։ «Հայփոստ» ընկերութիւնը մամուլի բաժանորդագրութիւններ կ՚ընդունի, թերթերը իրենց հասցէներուն հասցնելու նպատակով։

Բաւական դրական տուեալներու քով, արտաքին աշխարհին հետ կապ հաստատելու մտահոգութեան ու քայլերուն հետ ներքին մարզին սրբագրութեան կարօտ վիճակին պատճառած զարմանքը կը տեւէ զրոյցին ընթերցումին ամբողջ տեւողութեան։ Քիչ մը տարօրինակ է նախարարութեան տրուած անուանումն ալ։ Թերեւս ներքին հարցերն ալ կարգաւորուին այն օրը երբ այդ անուանումին «կապ»ը փոխակերպուի «հաղորդակցութեան»...։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒԹԵԱՆ

Պուէնոս — Այրէսի հայկական վարժարաններու մեծ մասը զուրկ է հայագիտական բարձրագոյն ուսումի տէր ուսուցիչներ ունենալու կարելիութենէն։ Կը գործէ ինքնաշխատութեամբ պակասները լրացնելու գիտակցութիւնը որուն կը նըպաստէ անշուշտ վերապատրաստութեան ազդակը։ Այս երեւոյթը որ գրեթէ ընդհանուր է ամբողջ Սփիւռքին համար, կը մղէ ամէն մէկ գաղութ իր պայմաններուն համաձայն լուծումներ գտնելու, կամ փորձելու։

Այս մտահոգութեամբ, Մարի Մանուկեան Կրթական Հաստատութիւնը Նոյեմբեր — Դեկտեմբեր ամիսներուն Երեւանէն հրաւիրած է բանասիրական գիտութիւններու փրոֆէսէօր Սուրէն Դանիէլեանը որ հրապարակային դասախօսութիւններու շարքով մը եւ ուսուցիչներուն գրականութեան դասընթացքով մը օգնական ըլլայ լրացնելու հայագիտութեան մարզի պակասները։ 40 — 45 հոգի ամէն օր հետեւած են այդ դասընթացքին։ Դասախօսը ծանօթացուցած է Ի. դարու արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրական դէմքեր, ինչպէս՝ Յ. Թումանեան, Համաստեղ, Շ. Շահնուր, Վ. Թէքէեան, Զահրատ, Զ. Խրախունի, Ռ. Հատտէճեան, Ռ. Սարոյեան, եւայլն։

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՄԱՐԻ ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԿԸ ՏԵՒԷ

Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը (U.S.A.) քաղաքին ամենահին մարզական ակումբներէն մէկն է. կը նկատուի նոյնիսկ, իր տարիքով, երկրորդը։ Առաջինը այժմու ֆութպոլի մեծ ակումբն է «Օլէմփիք Ժիմնաստ»՝ հիմնուած 1904ին։

Երկրո՞րդը, երրո՞րդը, հինգերո՞րդը, չկրցանք ստուգել. կարելի ալ չէ գիտնալ այդ, ճշգրիտ լըջօրէն։ Պէտք է թղթատել նահանգապետութեան արխիւները, — դարուն սկիզբէն...

Անկասկած, «Ժիմնաստ»էն վերջ, շարք մը միութիւններ ծնունդ առած են Նիսի մէջ, բայց չեն տեւած։ Հայ Մարզական Միութիւնը կը տեւէ։

Հիմնուած է 1925-ին քանի մը գաղթական տղոց կողմէ. ասոնց մեծ մասը՝ նախկին անդամներ Պալաթի Հ. Մ. Ը. Մ.-ին։ Պալաթ Պոլսոյ մէկ արուարձանն է։

Հ. Մ.-ը կը տեւէ, յարմարելով մեր օրերու պահանջներուն, դժուարութիւններուն, դէմ դնելով նիւթական միջոցներու տկարութեան եւ մանաւանդ, փոքրաթիւ գաղութի մը մէջ, մարզուելու նըւիրեալ հայածնունդ երիտասարդներու հետզհետէ նօսրացած թիւին։

Քաղաքապետութեան նպաստը 500 ֆըրանք է տարեկան։ Պիւտճէին մնացեալ մասը պէտք է հայթայթէ սեփական միջոցներով՝ նուէր, հանդէս, օրացոյցի վաճառում։

Այդ պայմաններու տակ, Հ. Մ.-ը, ըլլալով, մնալով միշտ մարզական միութիւն մը, դարձած է մանաւանդ ընկերային ակումբ մը։ Ունի իր կեդրոնատեղին, յարմար կառոյց մը Մատըլէնի թաղին մէջ՝ ուր հայ գաղթականներ հաստատուած են եւ որուն վերջաւորութեան մօտ կը կանգնի, 1928-էն ի վեր, Ս. Աստուածածին Եկեղեցին՝ նուէր այդ ատեններու մեր մեծահարուստներէն Տիգրան Զամքէրթէնի։

Հայ Մարզականը հաւաքավայր մըն է. անոր շուքին տակ կուգան վիրար գտնել հիներ եւ նորեր, կը խաղան թուղթ, ճատրակ, կը խօսակցին։ Միութիւնը ունի նաեւ իգական խմբակ մըն ալ մկրտուած՝ «Լէյտի՛զ»։ Ժամանակին ունեցած է իգական խումբ մը պասքէթպոլի նահանգային ախոյենութեան մէջ։

Այսուհանդերձ միութեան մարզական գործունէութիւնը չէ դադրած երբեք, բացի պատերազմի տարիներուն,

Եթէ, քանի մը տարիներէ ի վեր, Քոթ տ'Ազիւրի ֆութպոլի մեծահասակներու մրցաշարքերուն մէջ չերեւնար Հ.Մ.-ը, ան ներկայ է սակայն փոքրերու առաջնութեան մէջ (փիւփիյլ)։ Աւելի լայն է իր մասնակցութիւնը պասքէթպոլի ախոյենութիւններուն՝ ուր Հ. Մ.-ը ունի երեք խումբեր։ Ընդհանուր մարզիչն է Պ. Պամպվոլա։

Ի՞նչ է խումբերուն դասաւորումը։ Պասքէթպոլի մէջ անցեալ տարի, մեծահասակները, նահանգային պատուոյ դասակարգ, 5-րդ. պատանեկան կազմը՝ 2-րդ։ Հաւանաբար, դասաւորումը այնքան ալ կարեւոր չէ Հ. Մ.-ի վարիչներուն համար՝ որոնց գլխաւոր նպատակն է միութեան յարատեւութիւնը եւ ընկերային հայ մթնոլորտի պահպանումը իր անդամներուն միջեւ, իր համակիրներուն միջեւ։

Նիսի Հայ Մարզական Միութեան նախագահն է, 1975-էն ի վեր, Ռոպէր Գանձանակեան, գործատէր մը, այժմ հանգիստի կոչուած, հինոնց նուիրեալ այդ Միութեան, նախագահութեան կոչուելէ առաջ ալ։

Աւելի քան կէս դարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, Միութեան նախագահած են, յաջորդաբար, Վռամշապուհ Յովնանեան, Պարոյր Յովնանեան, Ենովք Խաչատուրեան, վերստին Վ. Յովնանեան, Պարգեւ Օտաճեան, Մամբրէ Ապոլոնեան, Ժերար Մագպուրեան, Ժիրայր Մագլումեան եւ ներկայիս՝ Ռոպէր Գանձանակեան։ Մէկ մասը նախկին մարզիկներ. ոմանք արդէն «մեկնած»։

Նախագահները եւ անոնց օժանդակ վարիչները ունեցած են լաւ յարաբերութիւններ տեղական մարզական շրջանակներու եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու հետ։ Միութեան պատուոյ նախագահներէն մէկն է Շարլ Էհրման, քաղաքապետի կցորդ՝ որուն անունով մկրտուած է Նիսի մարզական համալիրներէն մէկը։ Հ. Մ.-ի զանազան հաւաքոյթներուն յաճախ ներկայ են երեսփոխաններ, քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ, քաղաքին մէջ ծանօթ անձեր։

Ֆութպոլի խումբն ալ լաւ յիշատակներ ձգած է այն ատենուան իր մրցակիցներուն մօտ։

Թոնի Պէսի, լրագրող մը, առիթով մը կը գրէ. — «Անձնապէս կը յիշեմ, երբ պատանի խաղացող մըն էի, Հայկական խումբ մը՝ որ ապարէզ կը կարդար այն ատենուան լաւագոյններուն, պատուոյ դասակարգին մէջ իսկ։ Կամքի ուժը, կորովը եղած են, աւանդաբար, ցեղին յատկանիշները...»։

Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը սատարած է ճանչցնելու Հայը տեղացիներուն, յաճախ իր լաւ կողմերով։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ Հ. Մ.-ը ֆըրանսական ֆութպոլին տուած է միջազգային կարգի կարող խաղավար Միշել Քիթապճեան, վարած է մրցումներու երկար շարք մը, Ֆրանսա եւ օտար երկիրներ ալ։ Վարած է Ֆրանսայի բաժակի կրկնակի աւարտականներ 1963-ին։ Ընդգծենք՝ եղբային հայ իրաւարարներու գործակցութեամբ։ Անուններ՝ Խօրտէքճեան, Սաճեան։

Այդ տարիներուն, յետ պատերազմեան մօտիկ շրջանին, ունէինք մասնակցութիւն, յաճախ յաջող, Ֆրանսական մարզաշխարհին. ըլլայ արժէքաւոր մարզիկներով, ըլլայ վարիչներով։ Հետզհետէ կը մարի արդեօ՞ք մեր երիտասարդներուն ձեռնարկու ոգին, աշխատելու կամքը, այս մարզին մէջ ու խանդավառութիւնը...

Թէեւ մարզական պետնի վրայ, քանի մը տարիներէ ի վեր, քիչ մը հեռու բարձր արդիւնքներէ, Հ. Մ.-ը սակայն կը մնայ, շնորհիւ իր վարիչներուն փորձառութեան, լաւ կազմակերպիչ մը, ըլլայ Միութեան տարեդարձներուն առթիւ, ըլլայ ուրիշ առիթներով, կ՚օգնէ նաեւ Հայաստանի մարզիչներուն։

Անցեալ տարի Հ. Մ.-ը կազմակերպիչն էր Նիսի մէջ տեղի ունեցած Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի մարզական խաղերուն՝ որուն մասնակցած է նաեւ իր պասքէթպոլի խումբը եւ շահած է, ինչպէս որ կը յիշէ Պ. Գանձանակեան, բաժակը։

Անոնք՝ որոնք, Ֆրանսայի մէջ քանի մը կողմերէն գացին Նիս մասնակցելու այս խաղերուն, յայտնած են մեզի, զանազան առիթներով, իրենց գոհունակութիւնը Հ. Մ.-ին տուած ընկերական ընդունելութեան եւ խաղերուն լաւ կազմակերպութեան համար։

Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը կը շարունակէ տեւել եւ գործել արդէն 71 տարիներէ ի վեր, առանց, ներկայիս, գլայացունց մարզական արդիւնքներու, բայց միշտ ի սպաս երիտասարդութեան, հայութեան ու բարեկամութեան՝ իր անդամներուն միջեւ։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Հայկական կեանքը Միլանոյի մէջ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼԱՆՃԵԱՆԻ ՀԱՏՈՐԸ

Յունուար 19, կիրակի օր Միլանոյի Հայ Տան մէջ ներկայացուեցաւ հանգուցեալ ճարտարապետ Յարութիւն Գալանճեանի ինքնակենսագրական գիրքը՝ «Otto grammi di piombo, mezzo chilo di acciaio, mezzo litro di olio di ricino» — «8 կրամ կապար, կէս քիլօ պողպատ, կէս լիթր ոգնափայտի ձէթ» նշանակալից վերնագիր մը, 20-րդ դարու միջազգային պատմական եղելութիւններուն հետ համընկող Գալանճեանի կեանքին երեք տարբեր շրջանները: Մանկութեան տարիներուն կ'ապրի ցարական կայսրութեան անկումն ու բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, 8 կրամ կապար բաւական էր մարդկային կեանք մը ջնջելու համար: Աւելի ետք քեմալական յեղափոխութիւնը, ուրտեղ կէս քիլօ պողպատէ շինուած թուր մը բազմաթիւ կեանքեր կը խլէր եւ վերջապէս Ֆաշիստ վարչակարգի տարիները, ուր ընդդիմադիրներուն ու հակառակորդները կը նուաստացնէին կէս քիլօ լուծողական խմցնելով:

Անթոնիօ Արսլան որ գրած է նաեւ նախաբանը իր տպաւորութիւնները տուաւ ըսելով՝ «..կը ճանչնայի Յարութիւն Գալանճեանը որպէս անձնաւորութիւն, գիտէի իր արժանիքները ու իր կատարած աշխատանքները՝ վերագտնել ու արժէւորել հայկական ճարտարապետութիւնը, միասին մի քանի ուրիշ ոգեւորուածներու հետ ... բայց կարդալով այս գիրքը գիտցայ նաեւ, որ իւրաքանչիւր Հայու մէջ թաքնուած է աշուղը, տաղասացը»:

Գալանճեան յառաջացած տարիքին, կարգ մը դէպքերէ ու եղելութիւններէ մղուած կ'որոշէ պատմել իր յուշերը: Շատ լեզուներ գիտէր բայց երբեւէ գրելու հմտութիւնը բաւական չէր, որ զինք մղէր գրի առնել իր ապրած կեանքը, հետեւաբար այս ծանր պատասխանատուութիւնը յանձն կ'առնէ բժշկուհի Անահիտ Քեհեաեան, անոր զաւկին Սթեֆանօ Գալանճեանի հետ միասին, եւ այսպէս կամաց - կամաց, օրեր ու ամիսներ շարունակ Յարութիւն կը պատմէ... եւ Անահիտ կը գրէ:

Գիրքը լոյս տեսաւ հեղինակին մահուընէ վերջ: Անահիտ Քեհեայեան խօսք առնելով գեղեցիկ ու համառօտ ձեւով ներկայացուց գրքին բովանդակութիւնը իր ցաւալի դէպքերով, որոնց կողքին անպակաս են նաեւ զուարճախօսութիւնները:

Փրոֆէսոր Վիլհելմ Ֆոն Հօհէնձօլլէր որ աշխատակցած է Գալանճեանի հետ, բերաւ իր վկայութիւնները, եւ յայտնեց իր երախտագիտական զգացումները այն բոլոր բաներուն համար, զորս իրեն փոխանցած էր իր սիրելի փրոֆէսորը: Տիկին Ֆոն Հօհէնձօլլէր՝ արուեստագիտուհի անոր յիշատակին ապրումով արտասանեց իտալական բանաստեղծական կտոր մը:

Քանի մը անկեղծ բառերով Պր. Հրանդ Բամպակեանն ալ յիշեց իր սիրելի բարեկամը: Հեղինակին որդին՝ Սթեֆանօն ազդուած յայտնեց իր շնորհակալութիւնները: Գրքին վերջաբանը գրած է Հայր Լեւոն Զէքիեան:

Տաթեւիկ եւ Նունէ Հայրապետեան իրենց բարձր հմտութեամբ եւ գեղեցիկ կատարողութեամբ դաշնակի վրայ ելոյթ ունեցան նուագելով նախ Լիսթի ռափսոտին զոր Յարութիւն Գալանճեան առաջին անգամ երբ ոտք կը դնէ Վենետիկ, Ս. Մարկոս հրապարակի վրայ կը լսէ եւ այդ օրուընէ ի վեր այդ կ'ըլլայ իր կեանքին անբաժանելի մէկ մասը այնքան, որ ան կը փափաքի որ այդ երաժշտութիւնը ընկերանայ իրեն, իր կատարելիք վերջին ճամբորդութեան: Երաժշտական բաժինը ամբողջացաւ Յարութիւնեանի եւ Բաբաջանեանի սքանչելի գործերով:

ԱՐԱՄ Ա.Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա. իր պատուիրակութեան անդամներով Վենետիկէն Միլանօ կը ժամանէր Յունուար 27, Երկուշաբթի իրիկուն: Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ կուտար իր օրհնութիւնը եւ ապա բոլորը կ'ուղղուէին պանդոկ: Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ի պատիւ պատուարժան հիւրերուն կը կազմակերպէր հանդիսաւոր ընթրիք մը: Ինչպէս մեծ ընտանիքի մը անդամներ՝ Միլանոյի հայութիւնը կը համախմբուի Հայ Տան մէջ միասնաբար վայելելու Արամ Ա.ի ներկայութիւնը, որուն կ'ընկերանային նաեւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ՝ Զարեհ Արքեպիսկոպոս Ազնաւորեան, Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Քաթարոյեան, Քուէյթի Թեմի Առաջնորդ՝ Օշական Եպիսկ. Զոլոյեան, Անթիլիասի Դպրեվանքի տեսուչ՝ Շահան Վրդ. Սարգիսեան: Ներկայ էին նաեւ մեթր Պալիկեան, Միլանոյի Լիբանանի հիւպատոսը եւ այլ հիւրեր աշխարհի տարբեր կողմերէն, համայնքիս հոգեւոր հովիւ՝ Սարգիսեան Քհնյ. մէկ առ մէկ կը ներկայացնէ հիւրերը եւ կը մաղթէ անոնց բարի գալուստ:

Ապա խօսք կ'առնեն եպիսկոպոսները, իրենց ուղերձները լի էին սիրոյ ու համերաշխութեան խօսքերով:

Կ'արտայայտուին Վատիկան իրենց կատարած առաքելութեան մասին, յանուն Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու Միութեան:

Արամ Ա. խօսեցաւ Հայ Եկեղեցիներու միասնականութեան մասին շեշտը դնելով Էջմիածինի ու Անթիլիասի փոխադարձ խաղաղ յարաբերութիւններուն վրայ, Անթիլիասի ու Էջմիածնի զիրար ամբողջացնելու մասին, Սփիւռքը Հայրենիքին փոխադարձ կարիքին մասին, եւ վերջապէս միասնաբար մէկ եկեղեցի ու մէկ ժողովուրդ երազի իրականացման մասին: Ապա անգլերէնով խօսքը կ'ուղղէր հիւպատոսին շնորհակալութիւն յայտնելով լիբանանեան կառավարութեան որու հովանու տակ հաշտօրէն կ'ապրին Լիբանանահայերը եւ կը սիրեն այդ երկիրը որպէս իրենց երկրորդ հայրենիք ու կ'աշխատին անոր բարգաւաճման համար:

Իսկ մեթր Պալիկեան կը զեկուցէր իտալերէնով հասկցուելու համար իտալախօս Հայերէն:

Խանդավառութիւնը մեծ էր երբ բոլոր ներկաները միասնաբար կ'երգեն նախ՝ «Ցանկամ տեսնել իմ Կիլիկիա» եւ ապա «Հայաստան երկիր դրախտավայր» խորհրդանշական երգերը: Ուշ գիշերին ներկաները մեծ գոհունակութեամբ կը հեռանան Հայ Տունէն:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կուզանք տեղեկացնել որ Շաբաթ, Յունուար 25, Մոնրէալի (Տորվալ) օդակայանի Հիլթըն պանդոկի սրահներուն մէջ գումարուեցաւ «Մոնրէալի Եգիպտահայերու Ընկերակցութիւն»ի հիմնադիր ժողովը աւելի քան 200 նախկին Եգիպտահայերու մասնակցութեամբ:

Հիմնադիր ժողովը քննեց եւ հաստատեց նորակազմ ընկերակցութեան Ծրագիր — Կանոնագիրը եւ ընտրեց 11 ազգայիններէ կազմուած վարչութիւն մը:

Ընկերակցութեան նպատակն է ի մի հաւաքել Եգիպտոսի գաղութէն Մոնրէալ հաստատուած Հայերն ու իրենց զաւակները, անկախ իրենց քաղաքական կամ դաւանական պատկանելիութիւններէն, վառ պահել անոնց մէջ մեր ազգային — մշակութային բարքերն ու սովորութիւնները, զօրավիգ կանգնիլ հայրենի Պետութեան, գործակցիլ գաղութիս բոլոր կազմակերպութիւններուն հետ ի շահ գաղութի ընդհանրական շահերուն եւ հայրենիքի ի նպաստ կատարուող նախաձեռնութիւններուն:

Ժողովի աւարտին տեղի ունեցաւ ճաշխրախճանք նոյն պանդոկին մէջ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԴԻՒԱՆ

Մոնրէալ, Յունուար 29

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար.—
Հեռ. — (514) 336 — 6716
Հեռատիպ — (514) 336 — 3981
E-mail: beno@cam.org

ՕՐՈՒԱՆ ՑԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՄԱՆՈՎՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱ՞Ն

Յունուարի վերջաւորութեան ռուսական մամուլը մեծ աղմուկով անդրադարձած է Ռոմանովներու վերադարձի նիւթին, ակնարկելով այն շշուկներուն որոնց համաձայն նախագահ Ելցին գաղտնօրէն կը պատրաստուի «պաշտօնական» օրինավիճակ մը շնորհելու Ռուսաստանի վերջին ցարին շառաւիղներուն: Անոնց գլխաւոր տիպարը կը նկատուի իշխան Լոփուրին որ կնոջական հիւանդութիւններու մասնագէտ մըն է մոսկովեան հիւանդանոցի մը մէջ: Ան փոխ-նախագահն է Ռուսաստանի ազնուականութեան ընդհանուր ժողովին: Կ'ըսէ թէ բանակցութեան մէջ են Կրեմլինի հետ որպէսզի գոնէ խորհրդանշական կերպով վերարժանաւորում մը կատարուի Նիքոլա Բ. ցարին շառաւիղներուն: Որոշ առումով մը նաեւ քաղաքական այդ քայլը ան յուսալի կը նկատէ նոյնիսկ մինչեւ ամառ:

Պէտք է ըսել որ երկրին ներկայի քաոսային կացութիւնը մեծապէս կը նպաստէ ցարական հեռանկարներու փայփայումին: Հեռատեսիլի յայտագիրներ նիւթ կ'ընեն այդ հեռանկարները, բանավէճեր տեղի կ'ունենան: Մինչեւ իսկ «Մոսկովսկի Կոմսոմոլից» ժողովրդական օրաթերթին խմբագիրը պնդած է թէ սահմանադրական միապետութիւն մը միայն կրնայ երկիրը փրկել:

Հարցին քաղաքական երեւակը ծնունդ կ'առնէ խորհրդային կարգերու անկումէն ի վեր օրէ օր խորացող գաղափարական պարապէն: Միապետութեան վերադարձի այլընտրանքը արդիւնք է նաեւ կայուն քաղաքականութեան մը կարօտին որ ըստեղծուած է Ելցինի յաճախակի բացակայութեամբ:

Անոր երկարատեւ բացակայութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ յաջորդութեան թեկնածուներու անուններ հրապարակ լեցընեն. մեծագոյն տեղը կը գրաւէ զօրավար Լեբէդ: Բոլոր հարցախոյզները զինքը յաղթական ցոյց կուտան կանխահաս հասանական ընտրութեան մը պարագային:

Իշխան Լուփուրինի համաձայն 1997-ը յատկանշական տարի մըն է ու իմաստալից պիտի ըլլայ ազդ. հաշտութիւն մը: Նախ ցարական ընտանիքին աճիւնները պէտք է Ս. Պետերսբուրգ թաղուին: Ապա Կրեմլին պէտք է կարգադրէ բնակավայրի, փոխադրութեան, ապահովութեան հարցերը որպէսզի ցարական ընտանիքը վերադառնայ. պէտք է որոշուի գահաժառանգին դաստիարակութեան հարցն ալ: Ան այս տարի պիտի լրացնէ 16 տարեկանը որ բաւարար տարիք է թագադրութեան համար: Իշխանը կը շեշտէ թէ իրենք ոչ վարչապետի պաշտօնը, ոչ ալ իրենց կալուածները պիտի պահանջեն;

Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը տաչա մը յատկացուած է ցարին շառաւիղներուն ու իշխան Կէօրկի արդէն արձանագրուած է Ս. Պետերսբուրգի ծովային վարժարանը: Կը պակսի միայն Ռուսաստան բնակութեան արտօնագիրը:

Իշխան Լուփուրին այսուհանդերձ, գիտակից է ու կը խոստովանի որ հրաշքի մը պէտք չէ սպասել. եթէ նոյնիսկ ցարական իշխանութիւնը վերահաստատուի, երկրին հարցերը լուծում պիտի չգտնեն մէկ օրէն միւսը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Իսկոյն սու մը տուի եւ տետրակ մը առի, յետոյ Պուլ Միշի վրայ սրճարան մը գացի, մելան եւ գրիչ մը ուզեցի եւ գործի սկսայ:

Երկու ժամուան մէջ տետրակը գաւառական բառերով լեցուած էր:

Քանի մը նմոյշներ տամ եթէ կ'ուզէք.

Պրճուկ. — Ջիուն ետեւի ոտքերուն վըրայ գոյացած ուռեցք, Արաբկիրի գաւառաբարբառէն:

Ջմբուլուկ. — Գարնանային ծաղիկ անտերեւ եւ դեղնագոյն, Վասպուրականի նահանգին յատուկ,

Կմպօշ. — Տեսակ մը տաշտ, հաց խմորելու համար: Եւդոկիոյ գաւառաբարբառ:

Եւ այսպէս 120-ի չափ բառեր, վայկենապէս մտքիս մէջ ծնած, իրենց նշանակութիւններովը եւ ծագումով:

Տետրակը ծրարեցի, Եանէսքոյին հասցէն գրեցի վրան ու ձգեցի թղթատունը՝ ա'լ վրան չմտածելով:

Կիրակի առտու մը, 10 — 12 օր ետքը, անկողնիս մէջ թերթ կը կարդայի:

Ցանկարծ սենեակիս դուռը զարկին.

— Ո՞վ է ան, հարցուցի պառկած տեղէս:

— Ցրուի'չը. գոչեց դրան ետեւէն ձայն մը:

Ցրուիչը այն ատեն միայն մինչեւ սենեակին դուռը կուգայ՝ երբ յանձնարարեալ բան մը ունի տալու:

Բայց ես այդպիսի յանձնարարեալ բանի մը չէի սպասեր, ուստի զարմանքով անկողնէս դուրս ցատքեցի ու գացի դուռը բանալու:

— Պարոն Երուանդ Օտեանը դո՞ւք էք, հարցուց ցրուիչը:

— Այո, պարոն:

— Ուրեմն ստորագրեցէ'ք այս թուղթը:

Միեւնոյն ժամանակ բացաւ իր վիզէն կախուած պայուսակը եւ սկսաւ դրամներ համրել:

Դրա՞մ. ո՛վ հրաշալիք:

Թուղթը ստորագրեցի եւ իրեն տուի առանց վրան նայելու:

Մարդը 75 ֆրանք համրեց եւ տուաւ ըսելով՝

— Ճի՞շդ է:

— Ճիշդ է, պատասխանեցի մեքենաբար:

Ցետոյ, չկրնալով հետաքրքրութիւնս զսպել՝ աւելցուցի.

— Բայց ուրկէ՞ կուգայ այս գումարը:

— Թուղթը չկարդացի՞ք, Վիէննայէն է, պատասխանեց ցրուիչը կասկածոտ ակնարկ մը նետելով վրաս: Դուք չէ՞ք Պր. Երուանդ Օտեանը, հարցուց երկրորդ անգամ:

— Այո', ես եմ, փութացի ըսել...:

Վիէննա բառը ամէն բան լուսաբանած էր:

— Միթէ Պր. Եանէսքոյի կողմէ ղրկուած չէ՞ այս դրամը, աւելցուցի:

Ցրուիչը ակնարկ մը նետեց ստորագրըւած թուղթիս վրայ եւ ըսաւ.

— Այո', Պր. Անտրոնիք Եանէսքոյի կողմէն է:

— Երեք օրէ ի վեր կը սպասէի կոր այս գումարին, աւելցուցի:

Ցրուիչը մեկնեցաւ:

Գաւառական բառերու հաւաքածոյիս փոխարէնն էր որ կը ստանայի:

Բայց զաւեշտը այստեղ չի լմննար:

Ամիս մը ետքը Վիէննայի Մխիթարեանց Միաբանութեան «Հանդէս Ամսօրեայ»ի վերջին թիւը տեսայ Արշակ Չօպանեանի գրասեղանին վրայ. առի աչք մը նետելու համար վրան:

Երեւակայեցէ'ք զարմացումս երբ իմ հնարած գաւառական բառերս տեսայ այդ պատկառելի ուսումնաթերթին մէջ տըպուած, հետեւեալ ծանօթութեամբ:

«Պարոն Երուանդ Օտեանի հաւաքածոյէն քաղուած գաւառական բառեր»:

Այդ բառերէն մէկ քանին թերեւս հայ լեզուի մէջ գործածուած եւ այդ կերպով նուիրագործուած են: Ասիկա անշուշտ փառք մըն է ինծի համար, որուն մէջ մեծ բաժին մը ունի սակայն Եանէսքօ: Առանց անոր հետապնդումներուն՝ երբեք մտքէս պիտի չանցնէր այս հայ լեզուն օժտել 120 նոր բառերով:

Փութամ ըսելու որ այս լեզուագիտական անմեղ խարեբայութեան մէջ բոլորովին անպատասխանատու են Վիէննայի Մխիթարեան Հայրերը եւ այս խաղը երբեք չի կրնար նսեմացնել իրենց անժըխտելի հեղինակութիւնը հայ բանասիրութեան մէջ:

Փարիզի մէջ, ուր երեք տարիի չափ մնացի, կրնամ ըսել որ հակառակ նիւթական անձուկ պայմաններու, շատ հաճելի ժամանակ անցուցած եմ:

Բաւական մեծկակ խումբ մըն էինք որ գրեթէ միշտ միասին կ'ապրէինք: Արշակ Չօպանեան, Խաչեր Շահին, Տոքթոր Պ. Քօլօլեան, Երուանդ Մանուէլեան, Մաքսուտ Միհրդատեանց, Սուրէն Պարթեւեան, Ատոմ Եարճանեան, Զապէլ եւ Տիգրան Եսայեան, Արտաւազդ Հանըմեան, Ֆընտըգլեան եղբայրները՝ մին այժմ Տոքթոր Գրիգոր Ֆընտըգլեան եւ ուրիշներ միաձոյլ զանգուած մը:

(Շար. 83)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին, Կիրակի փետրուար 9, բոլոր մահացած խաչուհիներուն հոգիներուն համար եւ

ՏԻԿԻՆ ՍՕՆԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին։

Պատարագէն ետք հոգեճաշ կը տրուի Կապոյտ Խաչի կողմէ Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՌՈԹԸՇՕՐ – Լը – ՓէՆ Տիկին Շաքէ Յակոբեան – Գլաուպըն 900 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Զորեքշաբթի, փետրուար 12, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ASSEMBLÉE GÉNÉRALE

LE COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS ET ETUDIANTS informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le **jeudi 20 février** à 15 heures à son siège social :

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Objet :

— Examen et approbation des comptes de l'année 1996

— Rapport moral du bureau

— Projet de budget 1997

— Questions diverses.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 8

Տօն է Կոստանդնուպոլսոյ Սրբոյ ժողովոյն (381 թուականին) հարիւր յիսուն Սրբոց Հայրապետացն։

Ժամը 4·30–ին Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի, որուն ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի՝ ամբողջ Մեծ պահքի շրջանին համար, ի նշան Ադամի եւ Եւայի դրախտէն արտաքսումին։

ԾԱՆՕԹ. – Այս երեկոյէն սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր։

Փետրուար 9–էն մինչեւ Մարտ 31 ներառեալ՝ Պսակ Օրհնել արգիլուած է։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

ԹԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները

17, rue Bleue, Paris 9e

Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18։ Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծպտուածներու գեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին։ Զուարճալի օր մը անկակնկալներով։

Մուտքը ազատ է։

L'ECOLE «KHATCHADOUR ABOVIAN»

de la Cathédrale Apostolique Arménienne SERPOTZ TARKMANTCHATZ de Marseille organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX

Encouragez le développement culturel de nos élèves.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Էտուար Տէրիէֆլեան խումբը կը ներկայացնէ՝

«ՆՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՅ ՓԵՍԱՅՈՒՆ»

եւ

Երեւանէն ժամանած երգիչը՝
ՀԱՄԼէԹ ԳէՈՐԳԵԱՆ

Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20·30–ին

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature : 1er mars 1997.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄէԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ Ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամներ, ուն Թիւին 2/3–րդ համեմատութիւնը չգոյանայ այդ օր, հրաւիրուած էք երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ Ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Ատենապետ
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական խորհուրդի

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE 50 HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30

Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.

Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղաւնի Եուսուփեանի մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Գաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Տիկին Սիլվա Սերոբեանէ եւ Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեանէ 200–ական Ֆր., Տիկին Սաթենիկ Ֆիրենկիւլեանէ 500 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8-9
SAMEDI - DIMANCHE
8-9 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.046 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.046

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՀԵՏ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ԱՍՏԻՃԱՆ ՇՆՈՐՀՈՒԵՑԱՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.ԻՆ ԵՒ ՍՊԱՅԻ՝ ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ ՆԱԵՒ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Վարդանանցի պատարագը մատուցանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին դաւաղանակիրը Անուշաւան Արքեպս. Ժամկոչեան, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան ; Քարոզեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ նախ անդրադարձաւ նախորդ օրուան այն պատուաբեր արարողութեան որ տեղի ունեցած էր Նոթր – Տամի մէջ եւ իր տեսակցութեան կարդինալ Լիւսթիժէի : Արարողութեան աւարտին Գարեգին Ա. ընդունուած էր Փարիզի Արքեպիսկոպոսին կողմէ, իր բնակավայրը : Ապա, Կաթողիկոսը անդրադարձաւ օրուան տօնին՝ Վարդանանց :

Ժամը 12-ին է որ Գարեգին Ա. ընկերակցութեամբ Գիւտ Արք.ի, Վիգէն Չիտէչեանի կ'ընդունուէր Ելիզէ Նախագահ Ժագ Շիրաքի կողմէ, որու հետ կ'ունենար աւելի քան կէս ժամուան տեսակցութիւն մը : Կը ծեծուէին բազմաթիւ հարցեր, Գարեգին Ա. կը խօսէր գլխաւորաբար Ղարաբաղի մասին, ինքնորոշման իրաւունքի եւ Ֆրանսայէն մեր ունեցած ակնկալութիւններուն ; Ժամը 12.45-ին էր որ Կաթողիկոսը եւ Նախագահ Շիրաք, Գիւտ Արք. եւ Հայաստանի դեսպանը մուտք կը գործէին այն հիւրասրահը, ուր արդէն հաւաքուած էին շուրջ հարիւր հոգի, որոնց մէջ յիշենք կարդինալ Լիւսթիժէ, տեղեկական պատրիարքութեան եւ այլ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ինչպէս՝ Սերժ Զիւրիւք (Ալքաթէլ), Ժան – Ժագ Տամլամեան (Ֆրանսթելեքոմ), Ժ. Տէյիրմէնճեան (Կազ տը Ֆրանս), Ալէն Թէրզեան (Շարժանկար), Փաթրիք Տէվէճեան (Երեսփոխան – քաղաքապետ) եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ հայ գաղութէն ներկայացուցիչներ : Ժագ Շիրաք, որ կուրծքին կը կրէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի շքանշանը, կարճ ելոյթ մը ունեցաւ, որու սկիզբը խօսք ուղղելով Կաթողիկոսին անդրադարձաւ Հայոց ցաւոտ պատմութեան, չեշտելու համար որ եթէ այս նահատակ երկիրը կրցած էր պահպանել իր վերապրումը, այդ կը պարտէր Քրիստոնեայ հաւատքին կանխահաս յաղթանակին եւ իր Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան, եկեղեցի մը կառուցուած տառապանքին վրայ եւ դարձած, պատմութեան դժբախտութիւններով՝ «բացակայ հայրենիքին անսանելի հոգին» : Նախագահը կ'ոգեկոչէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, Մեսրոպը, Սահակը, Գրիգոր Նարեկացին ու կը յիշէր իր բարեկամ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հետ իր այցելութիւնը Ազգ. Մատենադարան, ուր հիացումով դիտած էր, անցեալ Յոյնիսին ձեռագրերն ու աւետարաններ : Եւ հոս կը չեշտէր. – «Կարելի չէ մտածել ձեր երկրին մասին, առանց տեսնելու, բարձրանալը, հազարաւոր եկեղեցիներու բնդմէջէն, անընդմէջ մէկուն՝ Մայր Տաճարը Անիի որու ապագան սրտիս մօտ է, առանց խորհելու էջմիածնայ եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւններու դիւցազներգութեան, որոնց, բացառիկ դէպք, բեռը ստանձնեցիք, ալ աւելի մօտեցնելով ձեր եկեղեցւոյ աւանդական երկու եւիւդերը» : Շիրաք կ'ըսէր նաեւ, անդրադառնալէ ետք Գարեգին Ա.ի կենսագրականին Քէսապէն Կիլիկեան Աթոռ, հուսկ՝ էջմիածին. – «Գիտէք որ, հոս, երկրի մը մէջ էք, որ ընդմիշտ, յատուկ սէր մը ունեցած է Հայաստանի հանդէպ եւ կը փափաքի օգնել անոր : Այդ ըրինք ձեր երկրի վերակառուցման համար ահաւոր երկրաշարժի վաղորդայնին 1988-ին, ըրինք տնտեսական տագնապին առեն որ յաջորդեց խորհրդային Միութեան փլուզումին : Պիտի շարունակենք ընել, մնայուն լուծում մը գտնելու համար այն կռուախնձորին որ քանի մը տարի է արդէն սուգի մատնեց Հայաստանն ու Ատրպէյճանը» :

«Այսպէս, բոլոր հաւատացեալները կրնան իրենց պաշտամունքը կատարել իրենց նախնիներու հողին վրայ, Լ. Ղարաբաղի 1600 եկեղեցիներու մէջ, ինչպէս կ'ընեն ֆրանսահայ գաղութին 350 հազար Հայերը որոնց կ'այցելէք այսօր, ձերդ սրբութիւնը» :

Ապա, Շիրաք իր ուրախութիւնը կը յայտնէր, յանուն Ֆրանսայի Հանրապետութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին շնորհելով Պատուոյ Լեգէոնի Ազգային կարգի հրամանատարի աստիճանը : Շարունակելով իր խօսքը, կ'անդրադառնար այս անգամ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք.ի, տալով նաեւ անոր կենսագրական գիծերը Հալէպէն Փարիզ եւ տարած աշխատանքը Եկեղեցիներու Խորհուրդին թէ էքիւմէնիք Խորհուրդին մէջ ու կը շնորհէր (լուրը տուած էինք առեն) Պատուոյ Լեգէոնի սպայի աստիճանը :

Յայտնապէս յուզուած, Գիւտ Արք. շնորհակալութիւն կը յայտնէր իրեն եղած այս պատիւին համար որ մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ, մանաւանդ ի ներկայութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին :

Իր կարգին խօսք առնելով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր խոր յուզումը կ'արտայայտէր այս անակնկալին համար : Կ'ըսէր թէ Նախագահ Շիրաք ոգեկոչելով իր կենսագրականը, պատճառ եղած էր որ վերյիշէ այն օրերը, երբ կը սկսէր ֆրանսերէն բառեր արտասանել, ճանչնալ Ֆրանսայի մեծ դէմքեր ինչպէս՝ Ֆօլ տը Վէու : Որպէս առաջին սպասաւորը մեր Եկեղեցւոյ, կը չեշտէր իր ուրախութիւնը որ նաեւ Ամենայն Հայոց առաջին Կաթողիկոսն էր ազատ ու անկախ Հայաստանի մէջ ; Կեանքը կ'ըսէր, Աստուծոյ մէկ պարգեւն է եւ անոր պէտք է պատասխանենք մեր հաւատարմութեամբ : Շնորհակալութեան իր խօսքը կը յայտնէր Ֆրանսայի որ 20-ական թուականներուն, տուած էր Հայերուն ինչ որ կորսնցուցած էին՝ ազատութիւնը, գտած էին բաց սիրտ մը ուր կրցած էին գործել որպէս շինարար ժողովուրդ : Կը յիշէր Տանիէլ Ռոփսի մէկ խօսքը՝ l'Arménie sanglante, mais l'Arménie vivante:

Այս պաշտօնական բաժինէն ետք, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, կը շարունակուէին խօսակցութիւններ, նկարահանումներ :

Երեկոյեան ժամը 6-ի շուրջ է որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը ժամանէր Փարիզի քաղաքապետարանը Հոթէլ տը Վիլ եւ ուր զինքը կ'ընդունէր Ժան Թիպերի : Քաղաքապետին գրասենեակին մէջ խակ տեղի կ'ունենար կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ի ներկայութեան, Գիւտ Արք.ի, Հայաստանի դեսպանին, Եկեղեցւոյ վարչութեան քանի մը անդամներու եւ այլ անձնաւորութիւններու ; Տեսակցութեան աւարտին, որու ընթացքին Գարեգին Ա. կրկին արծարծած էր Ղարաբաղի հարցը, աւելի լայն ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենար : Խօսք առնելով, քաղաքապետ Ժան Թիպերի կ'ըսէր թէ Կաթողիկոսին այցելութիւնը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ յատուկ արձագանգ մը կը գտնէր, ու այս առընչութեամբ կ'ակնարկէր ֆրանքեւհայկական հին յարաբերութիւններուն, խաչակրութեններէն սկսեալ մինչեւ վերջին երկու Աշխարհամարտները : Կը յիշէր նաեւ թէ վերջին արքան Ֆրանսայի մը եղած էր, չեշտելով թէ Հայաստան կը պատկանէր ֆրանսախօսութեան եւ ֆրանսասիրութեան ընտանիքի մը որու լաւագոյն խորհրդանիշն էր Կաթողիկոսը : Իր խօսքին աւարտին Ժան Թիպերի Փարիզ քաղաքի վերմէյ մետալը կը շնորհէր Գարեգին Ա.ի :

Իր խօսքին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նախ կ'անդրադառնար այն իրողութեան թէ առաջին անգամն է որ կը գտնուէր այս վայրին մէջ, աւելցնելով թէ իր տունը կը զգար հոս, այս քաղաքին մէջ, ուր մեր մշակոյթը իր ծաղկումն ունեցած է, վերածնունդի շրջանին, 19-րդ դարուն, երբ կար հայագիտութեան վարժարան մը եւ բազմաթիւ Ֆրանսայի մտաւորականներ հայ լեզուով եւ մշակոյթով տարուած էին ինչպէս Մէյէ եւ ուրիշներ, մինչ հայ մտաւորականներ Փարիզ կուգային ուսանելու ու Պոլիս իրենց վերադարձին կը դիմաւորէին մեր մշակոյթը ֆրանսական մշակոյթին հարստացումով : Իր կարգին, Կաթողիկոսը Սուրբ էջմիածնի մետալը կը նուիրէր Ժան Թիպերիի :

Հանդիպումը վերջ կը գտնէր ժամը 19-ի շուրջ :

Ուրբաթ, Փետրուար 7-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը խորհրդակցական դռնփակ ժողովէ մը ետք, Ֆրանսայի Եկեղեցիներու Կրօնական պատասխանատուներու եւ մէկական աշխարհական ներկայացուցիչներու հետ տեղւոյն թեմական հարցերուն շուրջ, նոյն իրիկունը կը մեկնէր Սինկափուր ուր կը մնար 3 օր, նախքան Աւստրալիա անցնիլը :

Ա. Մ.

«Յառաջ» տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ, որ լոյս կը տեսնէ Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի (Փետր. 12, 13) մեր թիւերով :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ բաւական չափով կացութիւն մը ստեղծուած է Փետրուար 6-ին, զինեալ միջադէպէ մը ետք որ պատահած է Փետրուար 5-էն 6 լուսնալիք գիշերը, կղզիին Թրքական եւ յունական գօտիները բաժնող գիծին վրայ : Ըստ Թրքական աղբիւրներու, յոյն Կիպրացի մը վիրաւորուած էր հրացանաձգութեան մը ընթացքին, երբ երկու զինեալ յոյն Կիպրացիներ՝ պաշտպանուած ուրիշներէ որոնք նաեւ զինուած էին, փորձած են վար առնել Թրքական դրօշակը անջքի Աքընճըլար կէտին վրայ, 30 քմ. Նիկոսիոյ հարաւ-արեւելքը : Կիպրոսի օրինաւոր կառավարութիւնը չէ հաստատած լուրը եւ բացարձակապէս հերքած է որ ոեւէ յոյն Կիպրացի զինուորական կամ ոչ խնդրոյ առարկայ ըլլայ : Միւս կողմէ, ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչ մը յայտնած է թէ միջադէպ մը պատահած է Լուրուճինա, Նիկոսիայէն 20 քմ. հարաւ-արեւելք, բայց մանրամասնութիւն չէ տուած :

ՎԻԹՐՈԼԻ մէջ (Պուշ-տիւ-Ռոն) լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ Կիրակի օրուան (Փետրուար 9) ընտրութեան նախօրեակին : Այլեւս ամէն ինչ կախում ունի ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ եւ ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ ընտրողներէն, քանի որ իրենց թեկնածուն քաշուեցաւ եւ հրապարակը մնաց ընկերվարական թեկնածուին ընդդէմ Ազգ. Ճակատին : Վտանգը անկէ կու գայ որ ընկերվարական թեկնածուն մեծ վարկ չի վայելեր : Մնաց որ քաղաքը ծանր տագնապի մէջ է : Վերջին տարիներուն տնտեսական կացութիւնը ծանր է, գործազրկութիւնը ծաւալած է, բազմաթիւ փոքր վաճառատուներ փակուած են եւ այդ բոլորը բերրի դաշտ մը կը կազմեն Ազգ. Ճակատին համար :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ս. Տէմիրէլ յայտարարած է որ Թուրքիա իր վէթօն կը դնէ Ատլանտեան Ուխտի ընդլայնման ծրագրին, եթէ չընդունուի Եւրոպական Միութեան ծաւալումին մէջ : Այս յայտարարութիւնը կատարուած է հանդիպումէ մը ետք, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար՝ Սոլանայի եւ Թուրք պատասխանատուներու միջեւ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, գործազրկութիւնը մրցանիշ համեմատութեան մը հասած է —12,2%— վաթսուներորդ 1993-էն ի վեր, ինչ որ ըսել կու տայ սոսկալ – դեմոկրատ ընդդիմութեան որ Քոհլ իր Ուաթերլոն կ'ապրի աշխատանքի շուկային վրայ :

ԼԻՈՆԻ նախկին քաղաքապետը՝ Նուառի, Գաննի նախկին քաղաքապետը՝ Մուոյի, հեռատեսիլի Ա. կայանի լրագրող՝ Փուավր-տ'Արվորի բեկանիչ ատեանի դիմումները բոլորն ալ մերժուած են : Դատապարտուած էին ընկերային ինչքերու չարաշահումներու համար : Նուառ յայտարարեց թէ վերջնապէս կը քաշուի քաղաքական կեանքէն : Արդէն, վերջերս, Նուառ, քաղաքական բեմէն քաշուելէն առաջ թատերական բեմ անցած էր, ապա նաեւ վիպագրութեան նուիրուած :

ՍԵՐՊ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ներկայացուցիչները ընդունուած են, Փետրուար 6-ին, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին կողմէ եւ սերպ վերանորոգումի Շարժումին կողմէ Վուք Տրասքովիչ յայտարարած է որ վերջ կը դնեն ցոյցերուն, կարելիութիւն մը ընծայելու համար երկխօսութեան : Պայման կը մնայ որ իշխանութիւնը տէր ըլլայ իր խոստումին եւ ընդունի ընդդիմութեան յաղթանակը :

Բ. ԵԼՑԻՆ, առաջին անգամ ըլլալով Ամանորէն ի վեր, հեռատեսիլէն յայտարարութիւն մը ըրած է, խոստանալով թոշակառուներուն, որոնք կ'աշխատին, որ իրենց թոշակները պիտի չջնջուին :

ՀՕՐՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ(*)

Օր մը հայրս ըսաւ. «Կ'երթաս, կուգաս, թերթերու մէջ ռփոռբաժներդ կը հրատարակուին, կը կարդանք, լուսանկարներդ կը դիտենք, բայց մեզի օգուտ մը չունիս»:

«Ինչո՞ւ» ըսի:

«Օր մը տեղ մը տարի՞ր զիս»:

«Ո՞ւր տանիմ քեզ» հարցուցի:

«Ուր որ կ'ուզես կ'երթաս, գործատէր մարդ ես»:

Կէս մը հեգնական, կէս մը լրջութեամբ նայեցաւ ինծի, «Օր մը զիս առնել ու երկիր, ծննդավայրս տանիլ մտածեցի՞ր բնաւ» ըսաւ: «Կ'ուզեմ ծնած տունս տեսնել: Դուն ալ եկուր ու տեսիր: Եթէ դուն տանիս զիս արժէք կ'ունենայ: Եթէ ոչ, ամէն գիւղ գիւղ է»:

Խօսք տալ չէր ըլլար: Գործերս կարգաւորեցի, նաւով Կիրասոն, անկէ ալ թաքսիով մը Շապինքարահիսար գացինք: Ճամբուն լեռները հետզհետէ աւելի բարձրաբերձ կը դառնային: Բուսականութիւնը կը փոխուէր ու քանի կը բարձրանայինք, ծառերը եղեւիններու կը փոխարկուէին: Տեղ մը որուն անունը չեմ յիշեր, գորշ լեռ մը ցուցեցաւ մեր դէմը: Նշանաւոր է եղեր այդ վայրը: Հոն ճաշեցինք: Մեր տրամադրութիւնը տեղն էր: Նայեցայ հօրս. յայտնի էր որ կ'ուզէր այս հողերուն մարդը ըլլալ: Վեց տարեկանին Շապինքարահիսարէն բաժնուած, Պոլիս դպրոց ղրկուած էր: Գիւղի երախայ մըն էր ու դարձած էր քաղաքացի: Ցետոյ յիշեցի: Նախապէս մերթ ընդ մերթ պատմած էր թէ այս լեռներէն հեռուոն ինչպէս չարաթէ մը անցած ու ծովափ, այսինքն Կիրասոն հասած էին: 1910-ական թուականներուն պէտք է ըլլար: Գեղջուկ երախայ մը կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ դպրոցական դառնար...: Ի՜նչ մեծ բախտ էր: Պոլսոյ Օրթագիւղի վարժարանին մէջ դպրոցական մաքուր համազգեստ մը հագուիլ, Կիրակի օրերը Գուրուչէշմէի Եկեղեցին Կոմիտասի երգչախումբին մէջ երգել, տարեկիցներուն հետ խաղալ, կարենալ խնդալ ... ու տարիները անցեր էին. քիչ ժամանակ չէր եօթանասուն տարին: Ու հիմա գիւղ կ'երթանք:

Ծննդավայր գիւղը Շապինքարահիսարի Եայճըն է, 6 – 8 քմ. անդին: Ճամբայ չկայ, բայց ըսին որ թրաքթէօրով կարելի է երթալ: Վերջապէս յարմար կառք մը ճարեցինք ու հասանք գիւղ: Ամէն մարդ «բարի՛ լոյս» կ'ըսէր: Պատմեցինք, թան խմեցինք: Գիւղի բոլոր մարդիկը մէկ – մէկ «բարի՜ լոյս» ըսին, թանը նորոգուեցան: Ապա ամէնքս միասին բռնեցինք գիւղին ճամբան: Հայրս իր տունը կը փնտռէր: Աջ դարձանք, ձախ դարձանք, «հո՛ս էր, ահա՛» ըսաւ: Ցոյց տըւած տեղը տուն եւայլն չկար: Աւերակ էր: Մեր դիմացը խոշոր քարերով հիւսուած պատի կոյտ մը կար: Յայտնի էր որ տունը փլած, ժամանակով անհետ կորսուած էր:

Հայրս մէկէն գիւղացիներուն դարձաւ, «գիւղին հրապարակին վրայ աղբիւր կար, չատ մը կողմերէն ջուր կը հոսէր: Ո՞ւր է» ըսաւ:

Ահա՛, հո՛ս է, ըսին:

Գացինք, հայրս աղբիւրէն ամէն մէկ ակէն կուշտ ու կուռ ջուր խմեց: «Օ՜խ», ըսաւ, «ջուր ըսածդ ասիկա՛ է»:

Սարէն ձորէն կը խօսէինք: Հայրս մէկէն կալի վայրը հարցուց: Անոնք նորէն «ահա՛, հոն է» ըսին: Հոն գացինք:

Հայրս պարապ մնացած կամնասայլը ցոյց տալով «ես միշտ ասոր վրայ կ'ելլէի, անդադար կը շրջէի» ըսաւ: «Թերեւս ալ որպէս ծանրութիւն մայրս զիս հոն կը հանէր: Բայց ես ալ, ճիչդը ըսելու համար, չատ կ'ախորժէի»:

Գեղջուկները՝ Ահմէտ, Մէհմէտ, Եուսուֆ, Իսա ... հօրս նայեցան ու ի վերջոյ դուրս տուին իրենց լեզուին տակ պահուածը. «եթէ կ'ուզես նորէն հոն կենալ ու շրջիլ, անմիջապէս կը պատրաստենք» ըսին, «Ահա՛, ելի՛ր»:

Մէկը ձիերը բերաւ, մէկը կամնասայլին լծեց ձիերը: Այդ միջոցին հայրս բաճկոնը հանեց ու ելաւ սայլին վրայ: Ձեռքը ճիպ մը բռնած «տէ՜հ» ըսաւ, ձիերը քալել առին, քալեցին, դարձան, դարձան, դարձան: Հայրս այդ պահուն վեց տարեկան էր: Ձիերը կը յառաջանային, ան կամնասայլին վրայ նստած, մեր տեսածով կը շրջէր անընդմէջ, բայց ո՜վ գիտէ ինչեր կը մտածէր: Այն հին օրերուն նման, մայրը ո՜վ գիտէ երբ «կը բաւէ՛ այլեւս» պիտի ըսէ...: Ան՝ վեց տարեկան հայրս, կը դառնար, Ահմէտները, Մէհմէտները կը դիտէին, ես ալ անոնց հետ: Թերեւս կէս ժամ տեւեց ատիկա, թերեւս աւելի:

Ի վերջոյ ձիերը յամրաքայլ դարձան, հայրս ոտքի ելաւ սայլին վրայ, կեցուց ձիերը: Երբ մեր քովը վերադարձաւ, անոր աչքերը թաց էին: Տակաւին ո՜վ գիտէ ի՜նչ կարօտներ ունէր, ինչպէս՝ մանկութեան հին, անվերադարձ օրերը: «Այո՛, երբ վեց տարեկան էի, ահա՛ այսպէս կը շրջէի կամնասայլին վրայ» ըսաւ:

Մութը իջնելու մօտ հրաժեշտ առինք Եայճը գիւղէն: Ամէնուն հրաժեշտ տըւինք: Երկու – երեք քիլոմեթր հեռացեր էինք, հայրս ինքնաշարժը կեցուց: «Կեցի՛ր որ անգամ մը հեռուէն նայինք գիւղին» ըսաւ, իջաւ կառքէն, ես ալ իջայ: Նայեցաւ, նայեցաւ բլուրին ստորոտի գիւղին, չեմ գիտեր, մա՞յրը թէ հայրը փնտռեց: Ցետոյ մէկէն դարձաւ ինծի, «Երթա՛նք» ըսաւ: Շապինքարահիսարէն Սուշէհրի – Սըվազի ճամբան առինք: Սըվազէն ալ չիտակ Պոլիս:

Գոհ էր. դեղարան եկող ամէն բարեկամի իր գիւղը կը պատմէր: Կարծէք ապրելու նոր եռանդ մը եկած էր վրան:

Օր մը «նայէ՛ ինծի» ըսաւ, «գիւղ գացինք, աղբիւրէն ջուր խմեցինք, մարդոց հետ խօսեցանք, կամնասայլին վրայ ելանք, թան խմեցինք, այս բոլորը լաւ էին, բայց բան մը մոռցանք: Եւ ամէնէն կարեւորը ատիկա էր: Մոռցա՛յ»:

«Ի՞նչ է» հարցուցի:

«Ի՜նչ պիտի ըլլայ, միրգերը» ըսաւ. «չոր թութ, պաստեղ, ծիրան ... առանք գրպանս կը լեցնէի, անդադար կ'ուտէի, չատ կը սիրէի: Մոռցանք բերելու: Եւ կը յիշեմ, երբ Պոլիս դպրոց գալու համար գիւղէն կը բաժնուէի, մայրս տոպրակով մը այդ միրգերէն տուած էր ինծի... ամբողջ ճամբու ընթացքին կերած էի»:

«Ձգէ՛, հոգ չէ» ըսի, «յաջորդ տարի կ'երթանք, կ'ուտես որքան որ ուզես»:

Ծուռ ծուռ նայեցաւ ինծի: Պակաս մը կը զգար. հասկցայ:

Չոր թութ, պաստեղ, միրգեր...: Հայրս մեռաւ: Սակայն իր գեղը տեսնելէ, անոր ջուրը խմելէ ետք:

Ցուղարկաւորութեան երթալու համար տունը կը սպասէի: Ինծի հետ էր բանաստեղծ բարեկամս Նեւզատ Իւստիւն որ մահացած է այսօր: Ցուղարկաւորութիւնը երկուքին պիտի սկսէր: Տակաւին կէս ժամէն աւելի ատեն կար: Այդ միջոցին դուռը զարնուեցաւ, գացի բացի: Դրան առջեւ երկու հոգի կար. իրենց ձեռքը մեծկակ տախտակէ տուփ մը ունէին: Իրենց դէմքերը ծանօթ կը թուէին:

«Հրամեցէ՛ք» ըսի:

«Պարոն Տաճատ Կիւլէրը կը փնտռէինք» ըսին, «ասիկա իրեն բերինք, Եայճը գիւղէն, Շապինքարահիսարէն»:

Ցիշեցի: Հօրս գիւղին գիւղացիներն էին անոնք որոնք մեզի թան տուած, կամնասայլը բերած, ձիերը լծած էին. Ահմէտները, Մէհմէտները, Եուսուֆներն էին: Թերեւս իրենց անունները հիմա չեմ յիշեր. թերեւս ոչ Մէհմէտ, ոչ ալ Եուսուֆ կը կոչուէին, սակայն անոնք էին: Հօրս գիւղացիները: Շուարեցայ, ներս առի զիրենք:

«Հայրս մահացաւ» ըսի, «հիմա յուղարկաւորութեան կ'երթանք, եթէ կ'ուզէք դուք ալ եկէք, մօտ է»:

Շուարած էին: Լռութիւն մը տիրեց: Տուփը բացի: Մէջը չոր թութ, պաստեղներ, միրգեր կային ամենայն առատութեամբ: Շուարեցայ:

Անոնք խօսք առին. «Պր. Տաճատը մեր գիւղացին է: Եկաւ, պտըտեցաւ, սակայն առանց միրգերը առնելու վերադարձաւ: Մենք ալ Պոլիս կուգայինք, մտածեցինք միրգ բերել: Բախտ չէ եղեր...»:

Ոչ Նեւզատ, ոչ ալ ես ըսելիք բառ գըտանք: Հօրս խօսքերը յիշեցի. «գացինք, պտըտեցանք, ջուրը խմեցինք, բայց չոր թութը, պաստեղը, միրգերը առանց ուտելու վերադարձանք»:

Հասած էր յուղարկաւորութեան երթալու ժամը: Երեք փոքրիկ պարկ գտայ, երկու – երեք ափ չոր թութ, քանի մը կտոր պաստեղ, քանի մը չոր սալոր..., բոլորը տոպրակներուն մէջ լեցուցի: «Եկէ՛ք, երթա՛նք» ըսի: Թաղումի պահուն միրգերը դագաղին մէջ դրի: Գիւղացիները իրենք բերեր էին այն պտուղները որոնց կարօտը ունէր ան:

Երբեմն երբ հայրս եւ իր գիւղը կը յիշեմ, կամ Անատոլուի որեւէ մէկ գիւղին մօտէն կ'անցնիմ, միշտ աչքերուս առջեւ կը յայտնուի հայրս որ կամնասայլին վրայ կը դառնայ ու կը դառնայ:

ԱՐԱ ԿԻՒԼԷՐ
(Թարգմանեց՝ Ա. Թ.)

(*) – Ծանօթ լուսանկարիչ Ա. Կիւլէրի պատմուածքներու «Բաբելոնէն վերջ պիտի ապրինք» հատորին թրքերէն թարգմանութեան մէջ առնուած այս գրութիւնը մէկ հատուածն է «Ստեղծագործ մէկ Ամերիկացիս կորսնցուցի» խորագրուած էջին որ գրուած է Ու. Սարոյեանի մահուան առթիւ ու լոյս տեսած «Կէօսթէրի» (Ցոյց) հանդէսին մէջ, 1981–ին:

Հ. ՍԱՀԱԿ ՎՐԴ. ՃԷՄՃԷՄԵԱՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՏԱՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Ցունուար 26, Հայ Տան սրահը, նմանօրինակ հանդիսութիւններու համար ներկայ եղող սովորականէն աւելի մեծ թիւով անձեր եկած էին յարգելու համար վաղամեռիկ Մխիթարեան Հ. Սահակ Վրդ. Ճէմճէմեան Աբբահօր յիշատակը:

Հակառակ անոր որ Հ. Ցովսէփ Աթոռակալ Վարդապետի ներկայութիւնը նըշուած էր յայտագրին վրայ, ան բացակայ էր: Ստիպուած եղած էր Ս. Ղազար մնալ հիւրասիրելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա. Հայրապետը, որ Ցովհաննէս – Պօղոս Բ. Պապին տըւած պաշտօնական այցելութենէն վերջ երկօրեայ այցելութիւն մը փափաքած էր տալ Ս. Ղազար Կիրակնօրեայ պատարագին ներկայ ըլլալ: Ուրեմն Հ. Գրիգորիս Վրդ.ը կը փոխարինէր Աթոռակալ Վրդ.ը եւ Մխիթարեան Միաբանութեան խօսքը կը փոխանցէր ներկաներուն: Ան՝ չատ զուսպ, լուրջ, տեղին եւ հոգեւորականի ոճով ներկայացուց Մխիթարեան Հ. Սահակը, Աբբահայրը: Բոլորին հասկնալի ըլլալու համար խօսեցաւ մաքուր, իտալերէն լեզուով:

Կ'արժէ խօսքին որոշ մասերը բառացի թարգմանելով տալ, որովհետեւ իմաստալից են եւ անոնց մէջէն կը զգացուի միաժամանակ Մխիթարեան Միաբանութեան վերակազմումի մը եւ վերանորոգման ծրագիրներու յուսադրիչ հեռանկար մը: Այսպէս խօսեցաւ ան մօտաւորապէս:

«Նախ նշեմ որ նպատակս մեռեալ անձի մը, սուրբ օրուան մը նշանակումի մասին չէ խօսելիքս: Հ. Սահակի մահով Մխիթարեան Միաբանութեան համար պակսեցաւ կրող սիւն մը որուն վրայ հիմնուելով Միաբանութիւնը ինքզինքը հաստատ կը զգար: Ուրեմն, եկած է ատենը, հաւանաբար նախախնամական ժամը, խորունկ անդրադարձում մը ընելու համար մեր անցեալին վրայ, վերակազմելու եւ վերատեսնելու համար, Աստուծոյ լոյսին տակ, մեր առաքելութիւնը դէպի 21–րդ դար:

Ինչպէս Քրիստոս մինչեւ իր մահը սիրեց իր աշակերտները եւ անոնց համար տուաւ իր կեանքը: Ինչպէս Եղիշէ, 5–րդ դարուն, ըսաւ՝ մահ իմացեալ անմահութիւն է, այնպէս ալ անոնք որոնք Հ. Սահակի մօտը եղան, մանաւանդ դէպի մահ տանող իր քանի մը օրերուն, կրնան վըկայել որ ինք հեռու չէր այդ գաղափարներէն: Ինք իբրեւ իսկական վանական, իբրեւ իսկական փիլիսոփայ դիմաւորեց իր մահը:

Երբ կրօնաւորական ուխտերը կը կատարէ, ամէն իսկական Մխիթարեան, երբ իր չորրորդ ուխտը կ'ընէ իր ազգին ծառայելու համար, իր ամբողջ կեանքով կը նուիրուի իր ազգին եւ անոր կատարելագործման ու սրբացման համար կը նուիրէ իր ամբողջ կեանքը:

Այսօր, այս առիթով, պէտք է ըմբռնենք ինչպէս է Հ. Սահակի հոգին որ կը բնակի մեր սրտերուն մէջ: Հ. Սահակ անցեալը չէ, ոչ ալ ներկան, նոյն ինքն մեր ապագան է:

Մեր միաբանութեան, համար որ ճակատագրական ճգնաժամային շրջաններ կ'ապրի յաճախ, Հ. Սահակ մեր ճամբուն վրայ եղաւ ժայռաքար մը որ կը պատգամէ կանգ առնել եւ խորհրդածել լըջօրէն:

Ի՞նչ է Հ. Սահակի ապրելակերպը որ իր ամբողջ վեհութեամբ ներկայ է մեր մէջ: Կրնանք երեք հիմնական ազդակներ վերլուծել իր կեանքէն:

Առաջին ազդակը իր կեանքը դէպի սըրբութիւն ձգտող գիծն է: Հ. Սահակ ոչինչ կ'ընէր եթէ այդ բանը զինքը դէպի աւելի կատարելութիւն պիտի չտանէր: Հ. Ցովսէփ որ իր տեսուչը եղած է, իր ուսանողական չրջանէն իսկ կը թուէ չատ մը օրինակներ: Հ. Սահակ ինքզինքին չէր արտօներ նոյնիսկ վայրկեան մը վատնել իր աշխատանքի ժամերէն:

Երկրորդ ազդակը, Միաբանութիւնը դէպի կատարելութիւն առաջնորդող գիծն էր: Հ. Սահակ որ ըստ մեր սահմանադրական կանոնագրին ընտրուեցաւ 13–րդ Աբբահայր, ամէն տեսակի զոհողութիւն ըրաւ, ջանք թափեց իր Միաբանութեան համար եւ անոր սիրոյն զոհուեցաւ: Այստեղ չեմ կրնար այս հարցերուն վերաբերեալ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել: Ես որ գործակից եղայ վարչական վերջին եղելութիւններուն, կրնամ վկայել որ Հ. Սահակ իր կեանքը տուաւ պաշտպանելու համար Միաբանութիւնը: Հոս է մարդուն մեծութիւնը: Իրը ըրած էր Աւետարանի խօսքը՝ թէ եթէ ցորենի հատիկը չմեռնի՝ չի կրնար պտուղ տալ:

Հ. Սահակ ունեցաւ իսկական մխիթարեանի կեանք: Իրեն համար ամենամեծ հպարտութիւնն էր ստորագրել. Մխիթարեան Միաբան:

Երրորդ առաջնորդող գիծն էր իր նուիրումը ազգին: Մանաւանդ իր կեանքի վերջին չրջանին կը պատգամէր թէ իբրեւ Մխիթարեան Միաբանութիւն պէտք է նուիրուինք մեր ազգին ծառայութեան, հոգեկան, մշակութային եւ նոյնիսկ նիւթական ծառայութեան:

Մեզի համար, իր գաղափարներով եւ հեռանկարներով, ըլլալով հանդերձ բառին բուն իմաստով Միաբան Վարդապետ մը, էր նաեւ յեղափոխական մը:

Ան չատ լաւ կը գիտակցէր մահուան մօտալուտ ըլլալուն: Կատակելով, նոյնիսկ հրահանգներ տուած էր իր թաղման համար: Սխալած էր երկու տարիով, նըշանակած էր 1999 թուականը:

Բայց եթէ ինք յեղափոխական էր, ի՞նչ կը ծրագրէր ընել երբ Աբբահայր ընտրուեցաւ, կ'ըսէք. Աստուծոյ դատաստանին առջեւ պիտի դատուինք եթէ 20–րդ դարուն վերջաւորութեան չմտածենք եւ որոշում չտանք թէ ինչպէ՞ս պիտի ծառայենք մեր ազգին: Ուրուագծած էր ծրագիրներ, այսօր քննարկութեան առարկայ են մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, իրականացնելու համար Հ. Սահակի երազը: Հ. Սահակ անձ կերտող մըն էր: Իր մեծագոյն ջանքը եղած է կերտել երիտասարդները, այդ գործին մէջ դնելով իր երիտասարդական ոգին: Էր նաեւ մէկը՝ որ քննադատական ոգիով կը վերլուծէր իր արարքները եւ իր այս համեստ պարկեշտութիւնը կը յուզէր նոյնիսկ իր ընդդիմադիրները որ չէին բաժներ իր ընտրութիւնները:

Այս ամէնուն հետ ինք նուիրուած էր իր մշակոյթին եւ ուսումնասիրութիւններուն: Հրատարակութիւնները լոյս կ'ընծայէր ըստ մեր ազգի պահանջներուն: Եւ այս անհրաժեշտութիւնները կը փոխանցէր իր չուրջի անձերուն:

Ինք անխոնջ պրպտող մըն էր եւ իր գործերը կ'ապացուցանեն այդ: Իր բոլոր ձիրքերով, մեզի համար Հ. Սահակ եղաւ լուսաւոր աստղ մը: Իր մտատիպարը եղած էր Հ. Մկրտիչ Աւգէրեան: Կ'ուզէր անոր առաքինութիւնները ունենալ անոր որ եղած էր Մխիթարեան դպրութեան սիւնը: Բայց, Հ. Սահակը իր մահուընէ վերջ մեզի թողուց նաեւ ծանրակշիռ պարտականութիւններ որոնք միաձեւ իբրեւ ծրագիրներ արդէն հսկայական են: Ամէն Մխիթարեան որ լրջութեամբ կ'առնէ Հ. Սահակի պատգամները, իր ուսերուն վրայ կը զգայ հսկայ պատասխանատուութիւններու ծանր բեռ մը»:

Մէկ վայրկեանի յոտնկայս յարգանքի ամփոփում մը վերջ տուաւ Հ. Գրիգորիսի խօսքերուն:

Վաստակաւոր ուսումնասիրող Հ. Սահակի մասին խօսեցաւ փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան: Ուրախութիւնը յայտնեց որ Հ. Գրիգորիսի խօսքերուն ընդմէջէն կը հետեւցնէ, որ թէեւ Հ. Սահակի մահը մեծ կորուստ մըն է, բայց մխիթարական է գիտնալ որ անոր անձնաւորութիւնը իր

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻ՞ՒՆ

Մարոնի պատրիարք Սֆէյրի ծննդեան մաղթանքները անգամ մկրատուած հեռափուելէ ետք, ընդհանուր համոզումը այն է որ ոչինչ կրնայ խուսափիլ լիբանանեան գրաքննութենէն: Տրուած բացատրութիւնը այն է որ պետութիւնը չատ գոհ չէ քրիստոնեայ գլխաւոր այդ անձնաւորութեան քիչ մը չատ քննադատական ոճէն, հանդէպ՝ կիրարկուած քաղաքականութեան: Տեղեկատուութեան նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը յայտարարած է թէ այսուհետեւ արգիլուած է վնաս պատճառել Լիբանանի պատկերին ու միջազգային գետնին վրայ վայելել սկսած անոր վարկին: Ան հեռատեսիլի արբանեակային արտօնեալ կայաններուն ալ յիշեցուցած է սահմանները որոնք պէտք չէ բռնաբարուին: Արգիլեալ նիւթերու ցանկ մը պատրաստուած չէ, բայց ներկայ համաձայնութեան մը նիւթ են անոնք, պետութեան եւ խնդրոյ առարկայ կայաններուն միջեւ: Այդպէս, պէտք չէ յատկապէս խօսիլ Լիբանանի սուրիական գրաւման եւ Հըզպոլլահի հարաւային շրջաններու դիրքերուն մասին, կամ մեկնաբանութիւններ կատարել Իսրայէլի հիւսիսային գօտիին ուղղուած հրթիռներուն առնչութեամբ: Թելադրուած է նաեւ լուռ մնալ հաւատքի հարցերու մասին ու հետաքրքրութիւն ցոյց չտալ թմբեցուցիչի մաքսանենգութեան նիւթին:

Պետութիւնը կը սահմանափակէ լրատուներու գլխաւորներն ալ. նոր օրէնքով մը 52 կայաններէ միայն 4-ը յաջողած են գործելու արտօնագիր վերստանալ: Առաջինը պետական կայանն է, միւս արտօնուածները կը պատկանին վարչապետ Հարիրի, տեղեկատուութեան նախարարին եւ Լիբանանեան ուժերու քրիստոնեայ նախկին քաղաքագործին: Իսկ խորհրդարանի նախագահը արտօնութիւն ստացած է հեռասփռելու կայանով մը որ այսօր գոյութիւն չունի: Պէտք է ստեղծուի: Ակնարկելով այս կարգադրութեան, տեղեկատուութեան նախարարը ըսած է թէ իրենց նպատակն է պարզապէս Լիբանանի այնպիսի պատկեր մը ցոլացնել որով քաղաքացիները կարենան հպարտութիւն զգալ. ճիշդ ինչպէս ժողովրդավար կարգերը որոնք կը տիրեն երկրին մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ապա Դպրաց Դասու սրահը, Յունուար 26-ին կրօնական եւ աշխարհական հանդիսութիւններով տօնուած են «Գողթան» Դպրաց Դասու 277-րդ եւ երգչախումբին 72-րդ կրկնակ տարեդարձները հանդիսապետութեամբ Պատրիարքին, որ նաեւ քարոզած է եւ դպրութեան չորս աստիճան չնորհած «Գողթան»ի երիցագոյն անդամներէն՝ Արա Գարադաշեանի եւ Մանուկ Օրթաասլանի: Կէսօրուան ընթրիքին ընթացքին գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Հանդիսութեան բացումը կատարած է դպրապետ՝ Վարուժան Բէօսէեան: Մեկնաբանուած են քանի մը երգեր Արա Պարթեւեանէ եւ Պերճ Շիկահէր խօսք առնելով պատկերացուցած է Պարթեւեանը եւ անոր երաժշտական վաստակը: Արտասանութիւններէ ետք, խօսք առած է Երուանդ Կոպէլեան որ արտայայտուած է «Գողթան»ի անդամներէն Ժիրայր Գասպարեանի կեանքին ու ծառայական ոգիին մասին: Մեկնելէ առաջ, խօսք առած է նաեւ Գարեգին Պատրիարք, որ դառն հաստատումներ ըրած է երգչախումբին երէկուան եւ այսօրուան պարզած պատկերին մասին, նաեւ Գումգաբուի բնակիչներու թիւին (անցեալին՝ 800 հայ ընտանիքներ): Էր երբեմն, ըսած է երբ «Գողթեան» եւ «Զուարթնոց» երկչախումբերը միասնաբար մինչեւ «Գարթալ» կ'երթային պատարագը բազմաձայն երգելու համար:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքա Մաաէն համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ, Յունուար 24ին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է որու ընթացքին Հայաստանէն հրաւիրուած «Տկզար» նուագախումբը հայ ժողովրդական երաժշտութեան յայտագիր մը ներկայացուցած է: Դուդուկ, չւի, պարկապզուկ, թմբուկ, պկու, սանթուր, հայկական սրինգ եւ նման գործիքներ կը կազմեն նուագախումբը, զոր կը ղեկավարէ Կարէն Միրզոյեան եւ որ կատարած է բացումը: Խումբը ունի նաեւ հինգ երգիչներ:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Պարսկահայ գեղանկարիչ ԴԱՒՐԻՇ

Ինչպէս «Յառաջ» տեղեկացուց (1997 փետր. 1) վերջերս Գերմանիոյ Շթութկարթ քաղաքին մէջ իր մահկանացուն կնքեց պարսկահայ հանրածանօթ գեղանկարիչ – մանրանկարիչ Անտրէ Սեւրուգեան, որ միջազգային գեղարուեստական շրջանակներու մէջ ճանչցուած էր Դաւրիշ ծածկանունով:

Ծնած էր 1894 Մայիս 1-ին, Թեհրան: Զաւակն էր հռչակաւոր լուսանկարիչ Անթուան Սեւրուգեանի, որուն գործերուն նուիրուած ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր 1990-ին, Ուաշինկթընի Սմիթսոնեան Հիմնարկի սրահներուն մէջ: Անթուան Սեւրուգեան անձնական լուսանըկարիչը եղած էր Նասրետտին Շահի:

Դաւրիշ չատ կանուխէն նուիրուած էր գեղանկարչութեան, երբ առաջին կարեւոր գործ, 16 տարեկանին ջրանըկ նըկարելով Թուս քաղաքի մէջ գտնուող Ֆիրտուսիի դամբարանը: Այդ բարձրարժէք նկարը տպագրուած է գերմանական Կրոսէ Գունսթկեղիխթէ (Մեծ Արուեստի Պատմութիւն) հաւաքածոյին մէջ:

1912-ին Դաւրիշ կ'երթայ Փարիզ, կատարելագործուելու տեղւոյն Գեղարուեստից Վարժարանին մէջ, բայց ուսումը կը մնայ կիսատ, 1914-ի ընդհ. պատերազմին պատճառաւ: Կամաւոր կը գրուի ֆրանսական բանակին, երթալ կռուելու ռազմաճակատին վրայ:

Պարսկաստան վերադարձին, մեծապէս տպաւորուած Ֆիրտուսիի Շահնամէէն (Արքայից Մատեան) ամբողջ տասը տարի կ'աշխատի ստեղծագործելով 416 գեղանկարներ, նուիրուած՝ այդ մեծ դիւցազներգութեան դրուագներուն եւ հերոսներուն, ի մէջ այլոց Հուսրեվ (Խոսրով) ու Շիրին սիրավէպին, որուն հերոսուհին՝ Շիրին (Անոյշ) 7-րդ դարուն ապրած հայ արքայազուն իշխանուհի մըն էր: Իր այդ գործերով, Դաւրիշ գեղանկարչական ինքնայատուկ ոճ մը կը ստեղծէ պարսկական մանրանկարչութեան մէջ:

Շահնամէի գեղարնկարները առաջին անգամ կը ցուցադրուին Թեհրանի մէջ, 1934-ին, Ֆիրտուսիի ծննդեան հազարամեակի հանդիսութիւններուն առթիւ: Ապա, Դաւրիշ զանոնք կը ցուցադրէ Հնդկաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ: Հայտարապատի Նիզամը հրապուրուած, այդ գեղանկարներուն կարեւոր մէկ մասը կը գնէ եւ տեղւոյն թանգարանին մէջ յատուկ սրահ մը յատկացընելով, տեւական ցուցահանդէսի մը նիւթ կ'ընէ:

Այս յաջողութիւններէն խրախուսուած, Դաւրիշ կը տեղափոխուի Վիէննա, իր ստեղծագործութիւնները ծանօթացնելու համար արեւմտեան աշխարհին ալ, ցուցահանդէսներ կազմակերպելով Պէռլինի, Վիէննայի, Լոնտոնի եւ այլ եւրոպական ոստաններու մէջ:

Իր կարեւոր ստեղծագործութիւններուն կարգին կարելի է յիշել Օմար Խայեամի քառեակներուն նուիրուած պարսկերէն եւ հայերէն զանազան հրատարակութիւններու զարդարող հարիւրաւոր նուրբ մանրանկարները, պարսիկ մեծ բանաստեղծ Հաֆըզի Դիւանին նկարազարդումը, ինչպէս նաեւ հայկական նիւթերու յատկացուած գեղանկարներ, Վարդան Մամիկոնեանի, Սայաթ-Նովայի եւ այլոց նուիրուած:

Դժբախտաբար, համաշխարհային Բ. պատերազմին ընթացքին իր գործերուն մէկ մասը կը փճանայ ռմբակոծութիւններուն պատճառաւ:

Նիւ-Եորքի Կորքի Կալըրին (նուիրուած՝ հայազգի նկարիչ Արշիլ Կորքիի անուան) երկու կարեւոր ցուցահանդէսներ կը սարքէ Դարվիշի գործերուն նուիրուած, առաջինը 1988-ին եւ վերջինն ալ 1996 Դեկտ 28-ին, այսինքն՝ արուեստագէտին մահուընէ անմիջապէս վերջ:

Դարվիշ մահացաւ ուրեմն 1996 Դեկտ. 17-ին, աւելի քան 102 տարեկան հասակին, մինչեւ վերջին օրերը պահելով մտքի պայծառութիւնը: Թաղումը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 23-ին Հայտելպերկ քաղաքի Պերկֆրտհոֆ գերեզմանատունը, ի ներկայութեան արուեստագէտներու եւ արուեստի պատմաբաններու: Արարողութեան նախագահած է փրոֆ. տոքթ. Ֆրիտրիխ Հեյէր, իսկ դամբանականը խօսած է տոքթ. Պահլս:

ԱԼ. ԲԱՂԴԵԱՆՑ

քաղաքական ուժով կը մնայ ներկայութիւն մը Միաբանութեան մէջ:

Փրոֆ. Ուլուհոճեան խօսեցաւ իբրեւ մասնագէտ իր յարաբերութիւններուն մասին Հ. Սահակի հետ հայկական լեզուաբանական եւ պատմական պրպտումներուն մասին գիտական գետնի վրայ, վեր առնելով անոր հմտութիւնը եւ նիւթերու դասաւորումի տուած կարեւորութիւնը դիւրացնելու համար ապագայ ուսումնասիրութիւնները:

Անդնահատելի է, ըսաւ, ի միջի այլ գործերու, շարունակութիւնը եւ հրատարակութիւնը հայերէն ձեռագիրներու ցուցակին: Ինք գրեց եւ հրատարակեց «Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց մատենադարանի ի Վենետիկ»ի Ե. Զ.է հատորներ: Ունի տակաւին անտիպ երկասիրութիւններ որ կը կարօտին հրատարակութեան:

Հուսկ խօսեցաւ Միլանոյի հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան: Վեր առաւ կրօնաւորի արժէքները Հ. Սահակի եւ իր բարեկամական յարաբերութիւնները:

Նունէ եւ Տաթեւիկ Հայրապետեան քոյրերը եւ իրենց մայրը, տաղանդաւոր դաշնակահարներու ընտանիք մը, փոխն ի փոխ նուագեցին հայկական կտորներ: Նուագելու իրենց զուսպ եւ ներշնչուած ձեւը եւ կտորներու ընտրութիւնը ոչինչով խանգարեց, այլ մանաւանդ լրացուց օրուան հոգեկան ապրումները:

Վ. Բ.

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Եւ սակայն յետոյ այդ խումբը բաւական բուռն կերպով անջատուեցաւ:

Այս խրողութիւնը կ'արժէ պատմել:

Սուրէն Պարթեւեան արդէն իր «Վաղուան Ձայնը» հրատարակած էր Մանչըսթրի մէջ եւ կատաղի պայքար մը մղած Արշակ Չօպանեանի դէմ:

«Վաղուան Ձայնը» դադրելէն ետքն ալ (արդէն միայն հինգ թիւ լոյս տեսած է) խուլ հակառակութիւնը մնացած է Չօպանեանի եւ Պարթեւեանի միջեւ: Այս վերջինը առանձին չէր եւ իրեն հետ ունէր ամբողջ Հակաչօպանեան խմբակ մը, զոր կը կազմէին Ատոմ Եարճանեան, Արտաւազդ Հանըմեան, Մաքսուտ Միհըրդատեանց: Այս հանդէսն ալ հակակիր էր Չօպանեանին, բայց ո՛չ այնքան բուռն կերպով որքան «Վաղուան Ձայն»ը:

Չօպանեան՝ որ յաւակնութիւն ունէր մտաւորական Երիտասարդութեան վրայ տեսակ մը քահանայապետական գերիշխանութիւն ի գործ դնելու, հաշտ աչքով չէր տեսներ բնականաբար բոլոր անոնք որոնք այդ գերիշխանութիւնը ո՛չ թէ միայն կը մերժէին՝ այլ նոյն իսկ իր տաղանդն ալ կ'ուրանային բացարձակապէս:

Դէպք մը այս լարուած դրութիւնը ա՛լ աւելի կնճռոտեց:

Լեւոն Բաշալեան, որ քանի մը տարիէ ի վեր Լոնտոն հաստատուած էր, Փարիզ եկաւ քիչ մը ժամանակ մնալու,

Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը, Սուրէն Պարթեւեանի դրդումով՝ ուզեց համակրական ցոյց մը ընել Լեւոն Բաշալեանի:

Որոշուեցաւ որ հայ ուսանողներու Միութեան սրահին մէջ երեկոյթ մը կազմակերպուի, ուր պիտի կարդացուէին Լեւոն Բաշալեանի լաւագոյն գրութիւններէն կտորներ եւ ուր Սուրէն Պարթեւեան ալ բանախօսութիւն մը պիտի ընէր, բացատրելով Բաշալեանի դերը հայ գրականութեան մէջ:

Այս երեկոյթին բուն նպատակն էր սակայն, ինչպէս յետոյ յայտնի եղաւ, Բաշալեանը բարձրացնելով հանդերձ՝ հարուածել Չօպանեանը: Զարմանալին այն է որ ծայրայեղ չարաճճիութեամբ մը այդ երեկոյթին նախագահութիւնը առաջարկեցին Արշակ Չօպանեանի:

Չօպանեան՝ որ քիչ մը կասկածներ ունէր երեկոյթին մասին, մանաւանդ լսելով որ Բաշալեանի ներբողականը Սուրէն Պարթեւեանը պիտի հիւսէ, հարցուցեր է Ատոմ Եարճանեանի՝ որ գացած էր երեկոյթին նախագահութիւնը առաջարկելու իրեն.

– Արդեօք ինծի դէմ ակնարկութիւններ պիտի ըլլա՞ն:

– Ինչպէ՞ս կարելի է որ այդ տեսակ բան մը մտքերնէդ անցուցիք, պատասխաներ է Սիամանթօ, որ այն ատեն Ատոմ Միրզա կը կոչուէր, ինչպէս մկրտած էր զինքը Լեւոն Բաշալեան:

– Եթէ այդպէս է, շնորհակալութեամբ կ'ընդունիմ նախագահութիւնը, պատասխանած էր Չօպանեան, մանաւանդ որ Լեւոն Բաշալեան իմ լաւագոյն բարեկամներէս մէկն է եւ ինծի համար հաճոյք մըն է ի պատիւ իրեն տրուած երեկոյթի մը նախագահել:

Մինչեւ երեկոյթին գիշերը Սուրէն Պարթեւեան իր բանախօսութիւնը գաղտնի պահեց ամէնէս:

Երբ այդ մասին իրեն հարցում մը կ'ուղղէինք՝ անդրդուելիօրէն կը պատասխանէր.

– Տակաւին չեմ պատրաստած, ես ալ չեմ գիտեր ինչ խօսելիքս:

– Չօպանեանի մասին ակնարկութիւն պիտի ընե՞ս:

– Չէ՛, միմիայն Բաշալեանի վրայ պիտի խօսիմ:

Վերջապէս հասաւ երեկոյթին օրը:

Իրիկունը, Պուլվառ Սէն Միշէլի վրայ, քաֆէ Սուֆլէ, հանդիպեցայ Սուրէն Պարթեւեանի:

– Հիմա անշուշտ պատրաստած ես բանախօսութիւնդ, ըսէ՛ տեսնենք ի՞նչ պիտի խօսիս, հարցուցի:

Այսօր, ափյափոյ բան մը գրեց, պատասխանեց, դեռ վրայէն չեմ անցած, եթէ կ'ուզես անգամ մը միասին կարդանք:

– Կարդա՛ տեսնենք:

Պարթեւեան սկսաւ կարդալ իր բանախօսութիւնը: Լեւոն Բաշալեանի գրական տաղանդին վրայ արդար գովեստներու հետ՝ ծայրէ ծայր թունալից ակնարկութիւններ կար Չօպանեանի հասցէին:

– Եղբայր, ըսի, պարզապէս թակարդ մըն է որ կը լարէք Չօպանեանի դէմ, եթէ այսանկ բան մը պիտի խօսէիր պէտք չէր որ զինքը հրաւիրէիք նախագահելու:

– Ես չհրաւիրեցի, Ատոմը հրաւիրեց:

– Այո՛, բայց Հայ Ուսանողներու Միութեան կողմէ հրաւիրեց եւ նոյն իսկ նախապէս Չօպանեանի հաւաստեր է թէ իրեն դէմ ակնարկութիւն պիտի չըլլայ:

– Իր կողմէն տուեր է այդ հաւաստումը, ես այն ատեն ճառս չէի պատրաստած եւ ինք չէր կրնար գիտնալ ինչ խօսելիքս:

– Ըստ իս անպատշաճ բան մըն է ասիկա:

– Անուն չեմ տուած, թո՛ղ իր վրայ չառնէ:

(Շար. 84)

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, փետրուար 13
Երեկոյեան ժամը 16–ին Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Խորանին վարագոյրը բաց :
Ուրբաթ, փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց :

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայկուհի Շալճեանի *մահուան 4–րդ տարելիցի եւ* Գէորգ Վարպետեանի *մահուան 5–րդ տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները. —*

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ *Շալճեան ընտանիք* 200 *Ֆր., Վ. Փօյաճեան* 150 *Ֆր. Սեպուհ Ճանիկեան եւ Տենչալի Վարպետեան* 100–*ական Ֆր.:*

«Յառաջ»*ին՝ Վ. Փօյաճեան* 150 *Ֆր., Սեպուհ Ճանիկեան* 100 *Ֆր. եւ Տենչալի Վարպետեան* 300 *Ֆր.:*

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* A R A X E et S A S S O U N de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը) :

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին :

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Չորեքշաբթի, փետր. 12, ժամը 17·30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 14, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետր. 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Ժերոմ
Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սիոթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17·30–ին
Պուլվար – Օտտօ
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17·30–ին
Սէնթ – Մարկրիթ
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16–ին
Նիս
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Լու
Ս. Գէորգ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 21, ժամը 17·30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 10–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քառաձայն երգեցողութիւն
«Արեւապայլի» ժամերգութեան

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց շրջանին, ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հսկումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. —

Չորեքշաբթի, Փետր. 12, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին
Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ
ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին քսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն :

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18 : Դիմակաւոր երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծպտուածներու գեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին : Զուարճալի օր մը անկակնկալներով :

Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ կից սրահը : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ASSEMBLÉE GÉNÉRALE

LE COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS ET ETUDIANTS informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le **jeudi 20 février** à 15 heures à son siège social :

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Objet :

— Examen et approbation des comptes de l'année 1996
— Rapport moral du bureau
— Projet de budget 1997
— Questions diverses.

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le développement culturel de nos élèves.

ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ Ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամներ, ուն թիւին 2/3–րդ համեմատութիւնը չգոյանայ այդ օր, հրաւիրուած էք երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, ռիւ Ժան–Կուժոն, 75008 Փարիզ

Ատենապետ
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature : 1er mars 1997.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround,* groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11
MARDI
11 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.047 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.047

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ 5–ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Փետրուար 3–ին սկսած է Ազգ. Ժողովին 5–րդ նստաշրջանը: Անոր նախօրեակին նախագահ Բ. Արարքցեան մամուլի ասուլիսով մը տուած է բացատրութիւններ ու պատասխանած հարցումներու: Նստաշրջանի օրակարգին վրայ 50 նախագիծ կայ որոնց շուրջ 30–ը տնտեսական ոլորտին կը պատկանի: Նախագահը անոնց առաջին տեղը կը դնէ պիւտճէի օրէնքին նախագիծը:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ ինչ կը մտածէ խորհրդարանական նոր ընտրութիւններու մասին որոնք վերջերս յաճախ նիւթ կ՚ըլլան հանրային կարծիքին մէջ, Բ. Արարքցեան պատասխանած է. «որեւէ հիմք դրա համար չեմ գտնում»:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔՈՎ ԵՐԵՒԱՆ – ՊՈԼԻՍ

Տարի մը վեր կը գործէ Երեւան – Պոլիս ցամաքի ճամբան, հանրակառքերու շաբաթական մեկնումով: Երթեւեկը կ՚արժէ 70 տոլար: Կարգադրութիւնը կարելի եղած է հայկական եւ թրքական գործակալութիւններու գործակցութեամբ: Թրքական կողմին պատասխանատուն զանգատած է միայն որ Հայաստան – Թուրքիա սահմանին փակ ըլլալուն հետեւանքով ճամբան անհարկի կերպով կ՚երկարի: Աւելցուցած է որ կը սպասեն սահմանի անցքին բացումին: Երբեմն այնքան ուղեւոր կ՚ըլլայ որ երկրորդ հանրակառք մըն ալ կը տրամադրուի: Այդ ճամբան կը գործածեն նաեւ Պուլկարիա, Ռումանիա գացողներ որոնք Պոլիսէն նոյն ընկերութեան հանրակառքերով կը շարունակեն իրենց ճամբան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 7 / 10)

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ

Օ–ԷՍ–Սէ–Ը–ի հերթական նախագահի ներկայացուցիչ՝ դանիացի դիւանագէտ Սիւզան Քրիսթէնսէն որ կ՚այցելէ Կովկաս, Բաքուի մէջ յայտարարած է Օ – ԷՍ – Սէ – Ը–ի դանիական նախագահութեան առաջարկը որ կը վերաբերի Մինսկի խումբի երրեակ նախագահութեան՝ Ֆրանսա, Ռուսաստան եւ Միացեալ – Նահանգներ: Այս կապակցութեամբ Հայաստանի դիրքորոշումը պարզելով Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ Վարդան Օսկանեան ըսած է թէ Հայաստան այս գաղափարին համաձայն է եւ զայն կը նկատէ ստեղծուած բարդ վիճակէն դուրս գալու լաւագոյն տարբերակը եւ լուսաբանելով Հայաստանի մէկ առարկութեան վերաբերող կէտ մըն ալ, նշած է թէ ան կը պատկանէր Ֆրանսայի համանախագահութեան մասին որոշումը Ազրպէյճանի թելադրանքով վերանայելու հարցին:

Այս մասին արտայայտուած է նաեւ նախագահի խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեան, Փետրուար 7–ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին: Ան նշած է որ համանախագահութեան թեկնածու ներ ներկայացնող երկիրները, իրենց թեկնածուները պաշտօնապէս ներկայացնելէ առաջ խորհրդակցած են բոլոր կողմերուն հետ եւ որեւէ առարկութիւն չեն ստացած եւ ներկայիս Ֆրանսայի համանախագահութեան դէմ Ազրպէյճանի բողոքին տեղի տալ կը մնայ Օ – ԷՍ – Սէ – Ը–ի վարկին: Ժ. Լիպարիտեան աւելցուցած է նաեւ որ հայկական կողմին համար անընդունելի պիտի ըլլար որ հակամարտութեան կողմ հանդիսացող Ազրպէյճանը հանդէս գայ համանախագահ նշանակողի դերով:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ – ԻՐԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ Կ՚ԱՆՑՆԻ՞ ԼՂՀ–ԷՆ

ՀԱՊ–ի երկիրներուն հետ գործակցութեան Ռուսաստանի նախարար Տուլեեւ Յունուար 31–ին յայտարարած է թէ Ռուսաստանէն Իրան դիմող երկաթուղին եթէ անցնի Ղարաբաղէն, շատ շահաբեր կ՚ըլլայ Ռուսաստանի ու Ազրպէյճանի համար: Այդ երկաթուղիին բացումը Ռուսաստանին կարելիութիւն կու տայ շատ մը միասնական ծրագիրներ մշակելու կովկասեան հանրապետութիւններուն հետ: Տուլեեւ առաջարկած է որ 300 միլիառ ռուբլիի վարկ յատկացուի այդ ծրագրին:

ԱԼՔՈԼԸ ՎՆԱՍԱԿԱՐ Է

Տաւուշի Կոթի գիւղէն 62 տարեկան բնակիչ մը վիճելով ընտանիքին անդամներուն հետ, գինովցած է, ապա էշուն հեծած անցած Ազրպէյճանի սահմանը ու յայտնուած Ղազախի շրջանի Թարաքլու գիւղը: Ազրպէյճանցիները ոչինչ համարելով անոր «արդարացում»ը, պատանդ առած են զայն ու Յունուար 29–ի «Ազգ»ը կը տեղեկացնէ որ բանակցութիւն կը տարուի կոթեցին ետ բերելու համար:

Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գերագոյն Դատարանին մէջ Փետրուար 6–ին սկսած Սեպտեմբեր 25–ի դէպքերուն առնչուող դատավարութեան ներկայ Վազգէն Մանուկեան արտայայտուելով այս մասին ըսած է թէ իր կարծիքով փոխանակ այս դատավարութեան, ուրիշ՝ շատ աւելի մեծ դատավարութիւններ պէտք է տեղի ունենային, առնչուած նախագահական ընտրութիւններու կեղծիքներուն, որովհետեւ ամէն ինչի հիմքը հոդ է: Ան աւելցուցած է նաեւ թէ եթէ կեղծիքներ ըլլան, ժողովուրդը կրնայ պաշտպանել իր իրաւունքները:

ՀԱՅ – ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

Վերջերս, Մոսկուայի մէջ ստորագրուած է Հայաստանի մէջ հայ – ռուսական բաժնետիրական ընկերութիւն մը հիմնելու մասին համաձայնագիր: Նախնական պայմանագրութեամբ, ռուսական կողմը կը յատկացնէ կապ, սարքաւորումներ եւ որոշ գումար մը: Բաժնետիրական այս ընկերութեան ստեղծման

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, ինչպէս գրած էինք, Աւստրալիա իր ճամբուն վրայ կայք մը կատարեց Փետրուար 8–ին, Սինկափուր:

Օդակայան եկած էին զինք դիմաւորելու օտար եւ հայ ներկայացուցիչներ նաեւ Քուալալումփուրէն, Ճափոնէն եւ այլ վայրերէ ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի դեսպանը:

Կիրակի, Փետրուար 9–ին, Գարեգին Ա. պատարագած եւ քարոզած է Հայոց Եկեղեցւոյն ի ներկայութեան օտար եւ հայ ներկայացուցիչներու, կաթողիկէ, բողոքական, օրթոտոքս հոգեւորականներու: Քարոզին նիւթ ըրած է Մեծ Պահոց իմաստը: Այս առթիւ, Կաթողիկոսը Ս. Ներսէս Շնորհալիի շքանշանը շնորհած է Տիկին Հելէն Մէթէսի որ բազմաթիւ տարիներէ ի վեր կը պահպանէ եւ հոգ կը տանի տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ՍԵԶԱՐՆԵՐԸ

ՊԱՏՈՒՈՅ ՍԵԶԱՐԸ՝ Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ

Շաբաթ, Փետրուար 8–ին, Շան զ՚Էլիզէի թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ շարժանկարի Սեզարներու 22–րդ երեկոյթը: Ֆրանսական լաւագոյն ֆիլմը նկատուեցաւ Ռիտիքիւլ, լաւագոյն բեմադիրները (միաժամանակ), Ֆ. Թորէթօն եւ Պ. Թաւերնիէ, լաւագոյն դերասանուհին՝ Ֆանի Արտան (Փետալ Տուսի մէջ), լաւագոյն դերասանը՝ Ֆ. Թորէթօն (Քափիթէն Գոնան) եւայլն, եւայլն: Ինչպէս ամէն տարի կար նաեւ պատուոյ սեզար մը: Անցեալ տարի անոր արժանացած էր Անրի Վէրնէօյլ (Աշոտ Մալաքեան) եւ այս պատճառ եղաւ որ երեկոյթը ներկայացնողը՝ Անթուան տը Գօնն անդրադառնայ որ 2 տարի յաջորդաբար կը պարգեւատրուի Հայ մը եւ այդ առնչութեամբ փորձեց սրամտութիւն մըն ալ ընել որոշողներու մականուններուն հետ (Գրավէնեա՞ն եւայլն) որ շատ յաջող չէր. ինչպէս շատ յաջող չէր նաեւ պատուոյ այդ Սեզարին յանձնումի սենարիոն Միշէլ Սերոյի հետ:

Երեկոյթի ընթացքին, որուն ներկայ էր Մշակոյթի նախարարը, ելոյթներ եղան ընդհատումով աշխատող (էնթէր – միթան) արուեստագէտներու կողմէ, որոնք մտահոգ են իրենց ապագային համար:

Նպատակներէն են Հայաստանի տարածքով Թուրքիա կապ փոխադրելը, հանրապետութեան ուժանիւթի համակարգի կարելիութիւնները լաւագոյնս օգտագործելը, ուժանիւթի արտադրութիւնը աւելցնել եւ զայն արտասահման վաճառելու հնարաւորութիւններ ստեղծելը: Ըստ Ուժանիւթի նախարարութեան լրատուութեան, այս պայմանագրութեան շրջանակներուն մէջ կը սկսի Հայաստան կապ հանել 1997–ի առաջին կիսամեային, ընկերութեան պաշտօնապէս արձանագրութենէն ետք:

ՍԵՒ ԾՈՎԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«ՄԱՐՄԱՐԱ»ի տեսակցութիւնը Ալեք Արզումանեանի հետ

Թուրքիոյ փոխ–վարչապետ ու Արտաքին նախարար Թանսու Չիլլէր Փետր. 7–ին, Սեւ ծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան Արտաքին նախարարներու համագումարը բացաւ համագումարի տրամադրուած նոր շէնքին մէջ: Համագումարէն առաջ բացումը կատարուեցաւ նաեւ այն շէնքին, որ վերանորոգուած եւ Սեւ ծովեան Համագործակցութեան տրամադրութեան տակ դրուած է: Պատմական Միւշիր Ֆուատ Փաշա ապարանքը այսուհետեւ իբր երդիք պիտի ծառայէ Սեւ ծովեան Համագործակցութեան աշխատանքներուն:

Այդ նիստին Թանսու Չիլլէր հանդէս եկաւ մեծ ծրագրով մը, որ է Ալմաթիէն մինչեւ Սպանիա եւ Լոնտոն երթալիք երկաթուղիի մը ծրագիրն էր: Այս գիծը, որ պիտի փոխարինէ նախկին մետաքսի ճամբան, նոր ոգեւորութիւն մը պիտի ստեղծէ ընդհանուր համակարգին մէջ: Թուրքիա պատրաստ է իրեն բաժին ինկած 127 քմ. երկարութեամբ բաժինը ամբողջացնելու: Այս երկաթուղիի ցանցին վրայ տնտեսական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկութիւններ իրենք իրենց միջեւ ընկերակցութիւններ պիտի հիմնեն եւ արտածում պիտի ընեն դէպի Եւրոպա:

Միջոց մը վերջ ալ ուղեգիծին վրայ պիտի կազմաւորուին մաքսային դռներ:

Թանսու Չիլլէր յայտնեց թէ Եւրոպական Միութեան եւ Սեւ ծովեան Համագործակցութեան միջեւ ազատ տնտեսութեան շուկաներ պիտի հաստատուին:

Փետրուար 7–ի այս ժողովին կը մասնակցէին Ալպանիա, Ազրպէյճան, Պուլկարիա, Հայաստան, Վրաստան, Մոլտովա, Ռումանիա, Ռուսաստան, Ուկրանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա: Հայաստանի պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Արտաքին նախարար՝ Ալեք Արզումանեան, մաս կը կազմեն Կարէն Միրզոյեան, Արթիւր Մանասարեան եւ իր խորհրդականը Դիմիտրի Մարտիրոսեան: Պատուիրակութիւնը հասած օրն իսկ (Փետր. 6–ի իրիկունը) այցելած է Պատրիարքարանը: Մանրամասնութիւնները կու տանք առանձին: Ստորեւ Մարմարա–ի տեսակցութիւնը Արտաքին նախարարին հետ, Սեւ ծովեան Համագործակցութեան նիստին ծեծուած հարցերուն կապակցութեամբ. –

Հ. – Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Թանսու Չիլլէր երէկ Սեւ ծովեան Համագումարի բացման ընթացքին խօսեցաւ երկաթուղիի նոր ծրագրի մը մասին, որ պիտի փոխարինէ նախկին մետաքսի ճամբան: Ի՞նչ է Հայաստանի դիրքը այդ ծրագրին նկատմամբ: Հայաստան նախապէս ուսումնասիրա՞ծ էր այսպիսի ծրագիր մը:

Պ. – Ո՛չ, ուսումնասիրուած հարց չէ: Մենք առայժմ չենք կրնար մեկնաբանել այս ծրագիրը, քանի որ ծրագրի

(Շար.ը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԼԻՆԹԸՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Նախագահ Ուիլլիըմ Ճեֆըրսըն Գլինթընի ընտրական յաղթանակով 1936-էն ասդին առաջին անգամ ըլլալով Դեմոկրատ նախագահ մը կ'առաջնորդուէր իր պաշտօնին երկրորդ շրջանի մը համար: Այդ թուականին է որ ամերիկացի ժողովուրդը նախագահ Ֆրանքլին Ռուզվէլթը արժանի գտած էր երկիրը վարելու երկրորդ քառամեակի մը համար: Միջանկեալ շրջանի Դեմոկրատ նախագահներէն՝ Հէրրի Թրումըն մերժեց իր թեկնածութիւնը վերընտրութեան համար, Ճոն Քենըտի սպաննուեցաւ, իսկ Լինտըն Ճոնսըն եւ Ճիմի Գարթըր պարտուեցան:

Գլինթընի երդման արարողութեան արտասանած ճառը կ'արտացոլացնէր երկկուսակցական ոգի եւ իր առաջադրութիւնը աւելի համեստ էր քան առաջին անգամ, երբ իր ծրագիրները մարտահրաւէրի մը բնոյթը կը կրէին՝ «Ամերիկան նորոգելու համար պէտք է ըլլանք համարձակ» նշանաբաններով, մինչ հիմա կը խոստանայ «կառավարութիւն մը, որ աւելի փոքր է, կ'ապրի իր միջոցներուն համաձայն, եւ աւելին կ'ընէ նուազով»: Անշուշտ կրօնաշունչ — մարգարէաշունչ մասեր ալ կը գտնուէին հոն, ինչպէս՝ «պէտք է մեր հնամեայ ժողովրդավարութիւնը յաւիտեանս երիտասարդ պահենք: Առաջնորդուած՝ աւետեաց երկրի մը հին տեսիլքով՝ մեր նայուածքը ուղղենք նոր խոստումներու երկրի մը»:

Սպիտակ Տան մէջ իր քառամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին, ամերիկացի ամէնէն երիտասարդ նախագահներէն մէկը եղող Պիլ Գլինթըն բաւական փորձառութիւն ձեռք ձգեց որպէսզի իր յաջողութիւններուն կողքին նկատի առնէ նաեւ ձախողութիւնները եւ անոնց պատճառները: Այսօր ան աւելի քան իրատես ըլլալու պատճառներ ունի, քանի Բարի Թըլը — Գոնկրէսը — կը ղեկավարուի Հանրապետականներու կողմէ եւ կը հակակշռէ Սպիտակ Տունը: Իր յաջողութիւններու կարգին պէտք է դասել աշխատաւորներու նուազագոյն աշխատավարձքի յաւելումը, 100.000 նոր ոստիկաններով քաղաքացիներուն ապահովութեան զօրացումը, ռազմական եւ կիսազինուորական զէնքերու քաղաքացիներուն վաճառումի արգելքը, տարեկան ելեւմտացոյցին եւ արտաքին պարտքին հակակշռումը: Իր պարտութիւններէն գլխաւորը հաւանաբար նկատուի ձախողութիւնը՝ ժողովրդային ընդհանուր առողջապահական դրութեան մը հաստատումին, որուն իրէալին համար սուղ գին մը վճարեց մանաւորաբար Ա. տիկինը՝ Հիլլըրի Գլինթըն: Կէս յաջողութիւն մըն էր միասեռականները բանակին մէջ ներառնելու ծրագիրը:

Երկրորդ պաշտօնավարութեան շրջանը կը սկսի նաեւ ընդհանուր վարկաբեկումի մթնոլորտի մը մէջ: Հոս նկատի չունինք նախագահին անձին դէմ դատական հետապնդում կատարելու մերօրեայ որքան աժան նոյնքան տգեղ ձեւերը, որոնք համաճարակի մը համեմատութիւնը առած են այս երկրին մէջ, այլ այն դանադան գայթակղութիւնները որոնք կ'անուանուին Թրէվըլկէյթ, Ուաթըրկէյթ, Ֆայլկէյթ (էՖ — Պի — ԱՅ .-ի ծրարներ), իսկ վերջինը՝ հարցական օրինականութեամբ նուիրահաւաք եւ օտար նիւթական օժանդակութիւն Դեմոկրատական Ազգային Յանձնախումբի ընտրական սնտուկին:

Այս վերջին հարցը համամերիկեան գայթակղութեան եւ ընկերային խոտորումի բնոյթ ունի, քանի որ չի սահմանափակուիր Դեմոկրատ կողմին, որ հանգանակած էր ընդհանուր 229 միլիոն տոլարի գումար մը, գումար մը, որ իր կարգին դեռեւս ետ կը մնայ Հանրապետականներուն նմանօրինակ «յաջողութենէն», որ հասած էր 312 միլիոնի: Այս ձեւով Դրամը եւ դայն ունեցողը — Մեծ Դրամագլուխը — իր վճռական խօսքը կ'ունենայ ամերիկեան նախագահական, ծերակուտական թէ ներկայացուցչական ընտրութիւններուն մէջ եւ կը ծառայէ կուսակցութիւններուն կամ անոնց թեկնածուներուն «վերապրումին» — բառը կը պատկանի նախագահին: Ինչ որ սակայն մասնաւորաբար նեղացուցիչ է Գլինթընի պարագային, այն երեւոյթն է թէ ան Սպիտակ Տունը եւ իր պաշտօնին հմայքը օգտագործած է նուիրահաւաքը արդիւնաւորելու համար, թոյլ տալով որ «սուրճի» հրաւէրներ կազմակերպուին Սպիտակ Տան մէջ ի պատիւ մեծագումար նուիրատուներուն: Անոնցմէ ոմանք նոյնիսկ հոն գիշերելու մեծարանքին արժանացած են, ինչ որ ըսել տուաւ թէ Սպիտակ Տունը վերածուած է պանդոկի: Իսկ Հանրապետականները նոյն նպատակին ծառայեցուցած են Գոնկրէսը: Նուիրահաւաքի յստակ եւ խիստ օրէնքով մը կանոնաւորելու ծրագիրները ցարդ ջերմ պաշտպաններ չեն գտած երկու կողմերէն ալ...:

Հանրապետականները թէեւ կը հակակշռեն երկրին սահմանադիր զոյգ մարմինները, այսուհանդերձ իրենք նաեւ մասնաւորաբար խոցելի դարձած են Ներկայացուցչական Տան նախագահ Նիութ Կինկրիչի կողմէ տուրքէ զերծ նուիրահաւաքի գումարին քաղաքական հակօրինական գործածութեան եւ այդ կապակցութեամբ Գոնկրէսի յատուկ քննական յանձնախումբին առջեւ իր ստախօսութիւններուն պատճառով, որոնց հետեւանքով ան դատապարտուեցաւ 300 հազար տոլար տուգանքի Գոնկրէսին իսկ որոշումով: Ահա նախագահ մը, որ բարոյախօսական բարձր ըմբռնումներով եւ գործելակերպով փոխանակ մաքրնաւորելու երկրին եւ իր նախագահած Ներկայացուցչական Տան օգոստափառ վարկը, դայն կը նսեմացնէ յաչս ժողովուրդին եւ նաեւ՝ աշխարհի: Կինկրիչի ժողովրդականութեան աստիճանին ակնարկելով, «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէկ քրոնիկագիրը կը գրէր թէ «ան միակն էր որ աւելի ցած էր քան Տրակիւլան»: Դեմոկրատ թէ Հանրապետական՝ անոնք այսօր ամէն շահ ունին որ ծածկեն իրենց փոխադարձ յանցանքները եւ սխալները: Ասիկա նաեւ կը մղէ կողմերը դիւրացնելու երկկուսակցական գործակցութիւն մը քաղաքական դանազան մարզերու մէջ, ցնոր տնօրինութիւն:

Ամէն նախագահ մտասեւեռում մը կ'ունենայ երկրին պատմութեան մէջ հետք մը ձգելու: Պիլ Գլինթըն, որ փայլուն իմացականութեան տէր անձ մըն է եւ որ յաջողեցաւ ամէն ընկրկումէ եւ տագնապէ դուրս գալ առանց փետրաթափութեան, իր առջեւ ունի յառաջիկայ առաջին երկու տարիները, մինչեւ խորհրդարանական ընտրութիւններ, իր դրոշմը ձգելու: Ենթադրաբար իրենինը ըլլայ փոխանցման շրջանի մը նախագահութիւնը, այն իմաստով որ ժամանակի ազդակը իր դերը պիտի ունենայ իր ծրագիրներուն իրականացման համար: Յաջորդ նախագահները հաւանաբար քաղեն բարեբեր արդիւնքը իր աշխատանքին, եթէ մինչ այդ անսպասելի արգելքներ կամ կործանարար գայթակղութիւններ չծագին:

⁂

Նախագահ Գլինթընի կառավարութեան դիրքը հայկական հարցերուն եւ Հայաստանի նկատմամբ չէր կրնար ըլլալ այլ բան՝ քան կեցուածքը մեծ պետութեան մը իր միջազգային շահերուն հետապնդման քաղաքականութեան ծիրէն ներս, Հայերուն պարագային սա նրբութեամբ միայն, որ ամերիկեան այդ քաղաքականութիւնը նուազագոյն չափով ժխտական հակազդեցութիւն յառաջացնէ ամերիկահայ աշխոյժ համայնքէն ներս եւ առաւելագոյն չափով սփոփանքի առիթներ պատճառէ անոր:

Մեր խօսքը կը վերաբերի ամերիկեան կառավարութեան եւ ոչ թէ Գոնկրէսին — Ծերակոյտ եւ Ներկայացուցչական Տուն —, ուր հայանպաստ շատ աւելի յստակ դիրքաւորումներ ճշդուեցան եւ բանաձեւեր որդեգրուեցան վերջին քառամեակին:

Ուաշինկթըն կարելին ըրաւ Վրաստանի վրայով սննդամթերք եւ այլ կենսական ապրանք հասցնելու շրջափակուած Հայաստանի: Գլինթըն դիւրացուց որ Համաշխարհային Դրամատունը եւ Միջազգային Դրամական Ֆոնտը գումարներ տրամադրէ Հայաստանի ծրագիրներուն համար: Անցեալ տարուան Յունուարին ստորագրեց Գոնկրէսէն վաւերացուած Մարդասիրական Օգնութեան Նըրբանցքին Օրէնքը (ՄՕՆՕ), որ ծանօթ է որպէս Humanitarian Aid Corridor Act անուանումով: Այդ ձեւով 1996 թուականի համար Հայաստանի ուղղակի օգնութիւնը կը բարձրանար 85 միլիոն տոլարի, եւ նաեւ 12.5 միլիոն կը տրամադրուէր Անդրկովկասեան Ձեռնարկութեան, որ ստեղծուած էր զարգացնելու անհատական մարզի նախաձեռնութիւնները եւ օտար ներդրումները այդ շրջանին մէջ: Գլինթընի ուրիշ կարգ մը համակրական նկատուած արտայայտութիւնները, — ինչպէս Սպիտակ Տան մէջ ընդունելութիւն զոյգ Կաթողիկոսներուն եւ ամերիկահայ համայնքի ներկայացուցիչներուն — որքան ալ գնահատելի, առաւելաբար մաս կը կազմէ նրբանկատ այլ «անմնաս» այդ ներքին քաղաքականութեան:

Նախագահ Գլինթընի կառավարութիւնը հետեւողականօրէն ընդդիմացաւ 1993-էն ի վեր Հայաստանը շրջափակման տընտեսականօրէն ենթարկող Թուրքիան տընտեսապէս պատժելու Գոնկրէսին առաջարկներուն՝ մանաւանդ որ ՄՕՆՕ-ի տրամադրութիւնը կը սահմանէր նիւթական օգնութենէ զրկել այն երկիրները «որոնք կ'արգիլեն կամ այլապէս սեղմումի կ'ենթարկեն, ուղղակիօրէն կամ անուղղակիօրէն, Միացեալ — Նահանգներու մարդասիրական օգնութեան փոխադրութիւնը կամ յանձնումը»: Այդ ուղղութեամբ անգամ մը ան նոյնիսկ գործածեց նախագահական վեթօն ձախողեցնելով Գոնկրէսական օրինագիծը:

Վերոնշեալ ՄՕՆՕ-յի օրէնքին համաձայն եթէ Ազրպէյճան կը զրկուէր ամերիկեան կառավարութեան ուղղակի օգնութենէն, այսուհանդերձ Պաքու ստացաւ շուրջ 100 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն ամերիկեան «ոչ — կառավարական կամ անհատական կազմակերպութիւններու» միջոցով յատկացուելու համար աղէտի գաղթականներուն: Սպիտակ Տունը արգելք եղաւ, միւս կողմէ որ նման ուղղակի օժանդակութիւն մը կատարուի Արցախի գաղթականներուն եւ տեղափոխուած անձերուն համար:

Գլինթընի կառավարութիւնը մերժեց ճանչնալ Արցախի ինքնորոշման իրաւունքը: 1996-ին մերժեց ամերիկահայ համայնքին ներկայացուցիչներուն իրեն հետ տեսակցութեան մը խնդրանքը, երբ իր Վարչութիւնը աննպաստ հաստատում մը կատարեց Արցախի հարցով: Հակառակեցաւ որ Հայաստանի ուղղակի օգնութեան ծրագիրը ներառնուի օտար երկիրներու օգնութեան տարեկան պիւտճէին ներս (ինչպէս՝ Իսրայէլի, Եգիպտոսի, Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ մի քանի այլ երկիրներու պարագային), ՄՕՆՕ-յի միջոցով Հայաստանի օգնութեան ծրագիրը ամէն տարի պէտք է առաջարկուի եւ վաւերացուի): Սպիտակ Տունը նոյնիսկ առաջարկեց որ Հայաստանի 85 միլիոն օժանդակութիւնը կրճատուի 30 միլիոնով:

Մեծ Եղեռնի տարեկան ոգեկոչումներուն առթիւ հայ համայնքին յղած իր գիրերուն մէջ, նախագահ Գլինթըն շարունակաբար մերժեց գործածել «Ցեղասպանութիւն» բառը: Իրեն համար Ապրիլ 24-ը դասուեցաւ «ջարդ»երու կարգին:

Հաւանաբար տեղին է բանալ փակագիծ մը: Ամերիկեան նախագահական վերջին ընտրութիւններուն եթէ հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները, բացի Դաշնակցութենէն, կողմնորոշուեցան Հանրապետական թեկնածու Պոպ Տոլի կողքին, ունէին հաւատքը որ ան բացառութիւն կազմող նախագահը պիտի ըլլար, որ բնականաբար առանց վնասելու երկրին հիմնական շահերուն, իր առաւելագոյնը պիտի ընծայէր ի նպաստ հայութեան եւ Հայաստանի: Եւ կը հաւատար նաեւ որ տարբերութիւնը շօշափելի պիտի ըլլար հայութեան համար: Կը փակենք փակագիծը:

Ուաշինկթընի այս քաղաքականութիւնը մեզ չի զարմացներ այնքան, որքան որ պատրանքով չենք մօտենար իր «հայանըպաստ» տրամադրութիւններուն եւ նաեւ չենք տարուիր գերագնահատելու մեր ուժերը: Այսուհանդերձ, նկատի առնելով վերջին շրջանին քաղաքական դէպքերու աննպաստ զարգացումը Արցախի հարցով, Ամերիկահայութիւնը պէտք է իր ուժերը մէկտեղէ եւ աւելի նպատակասլաց կերպով յառաջ տանի լոպպինկի իր աշխատանքը: Կ'ապրինք բախտորոշ որոշումներու շրջան մը, եւ մեր միակ նպատակը պէտք է ըլլայ մեր նիւթա — բարոյական ուժերու օգտագործումը ի նպաստ մեր դատին:

Նախագահ Գլինթըն իր երկրորդ պաշտօնավարութեան նախընթաց օրերուն ամերիկահայ տասնեւերեք գլխաւոր կազմակերպութիւններու ստորագրութեամբ ստացաւ բողոքագիր մը, որուն քիչ մը խիստ ոճը հաւասար էր խռոված հայութեան հակազդեցութեան Լիզպոնի ժողովին, ուր Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան Կազմակերպութեան անդամ 53 երկիրներ, ներառեալ Միացեալ — Նահանգներ, փորձեցին Հայաստանին պարտադրել որոշում մը որով եթէ կը ճանչցուէր Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութիւնը, կ'անտեսուէր սակայն Արցախի ինքնորոշման իրաւունքին սկզբունքը: Եւ ամերիկահայ համայնքին ներկայացուցիչները դարձեալ կը խնդրէին հանդիպում մը Սպիտակ Տան մէջ: Բնականաբար Գլինթըն այնքան ալ երջանիկ չէր նամակին բովանդակութենէն, որ անմիջապէս ընթացք տար խնդրարկուներու առաջարկին:

Այս ժխտական մթնոլորտն է որ բարեխառնուեցաւ վարչապետ Արմէն Սարգըսեանի Ամերիկա այցելութեամբ եւ Ուաշինկթընի մէջ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած մասնաւորապէս ջերմ ընդունելութեամբ: Յարաբերութիւններու ջերմացումին ծառայեց նաեւ մնայուն յիշեցումը թէ 1997-ի ընթացիկ տարուան համար Հայաստանի ընծայուելիք ամերիկեան ընդհանուր օգնութիւնը բարձրացած է 151 միլիոն տոլար գումարի «ինչ որ Իսրայէլէն ետք ամերիկեան բարձրագոյն օգնութիւնը կը կազմէ անձ գլուխ»: Մեզի համար կարեւորը այն է, որ Ուաշինկթըն, ինչպէս որեւէ մայրաքաղաքի պարագային, իր հիմնական շահերուն ներհակ չգտնէ հայանպաստ քաղաքականութիւն մը:

Ամերիկահայերուն լոպպինկի աշխատանքը պէտք է զարգանայ հետեւաբար վեր առնելով երկու կողմերուն շահերու զուգակցութիւնը, կամ առնուազն անոնց անհատականութիւնը, երբ կը փորձուի գտնել արդար լուծում մը Արցախի հարցին:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԼՈՆՏՈՆԻ ԲԱՐԵԿԱՄ ԺԻՐԱՅՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

Սիրելի Ժիրայր,

Մի՛ կշտամբեր զիս՝ քեզի ուղղուած նամակը հրապարակութեան տուած ըլլալուս համար: Քմահաճ վարմունք չէ ատիկա, ո՛չ ալ անխորհուրդ քայլ: Կը կարծեմ թէ՝ սխալ է սեփականութիւն համարել ընկերութեան վերաբերող հարցերը եւ բանտարկել զանոնք ուղեղներու, թղթածրարներու կամ դարակներու մէջ: Հանրութեան վերաբերողը պէտք է անպայման յանձնուի բոլորի ուշադրութեան, քննուի ամէնուն կողմէ՝ չմեղանչելու համար ա՛յնքան յեղյեղուած եւ բերնի ծամոց դարձած, դեմոկրասիի կանոններուն: Ներէ՛ ուրեմն, եթէ յուզումներս չվերապահեմ միայն քեզի ու գոնէ մէկ անգամ դաւանաճանեմ մեր մտերմութեան:

Թերեւս, որոշ թելադրանքներ կամ նըշմարներ, առաջին տպաւորութեամբ, խրտչեցնեն քեզ, բայց եթէ քիչ մը փորձես խորացնել մտածումներդ, գուցէ չդատապարտես զիս: Ըսեմ նաեւ, որ ապերախտ մը չեմ եւ չեմ ալ ուրանար գընահատանքներուդ արժէքը: Շնորհակալ եմ եւ երախտապարտ ինծի ձօնած գրութեանդ ու քու տեսութիւնը հաստատող ու զօրացնող եմ, մտածումներէն ըրած մէջբերումին համար: Գիտցի՛ր սակայն, որ լաւ թիկունք մը չեմ քեզի: Կը սխալիս կռթնելով իմ վրայ: Քեզի անհրաժեշտը, հաստատուն գետինն է եւ ոչ թէ աւազախրումը: Օրինակով մը, պարզեմ միտքս:

Թէեւ վճռած էի այլեւս երբեք չխօսիլ հոգիով պզտիկներու մասին, բայց, լեզուս բոլորովին չկապուած եւ առյաւէտ մեկնելէ առաջ, չեմ ուզեր սրտի վրայ ճնշող, առկախ մտածում ձգել ետիս: Պէտք է պարպեմ՝ մարմինը ծակծկող,

արտաքին աշխարհէ ներմուծուած միքարտաքին աշխարհէ ներմուծուած միքրոպները, լուացուիմ, մաքրուիմ, «Բիբեղանա՛մ»... Ներկայանալէ առաջ անտառապելի նմանող, երկնային դատարանին: Մօտիկ ըրէ՛ ուրեմն, տարիներ առաջ ինծի պատահածը: Յառաջիկային կրնայ օտակար ըլլալ քեզի, քանի իւրաքանչիւր դէպք կամ պատահար, տալիք դաս մը ունի:

Դժուարութենէ դուրս ելլելու ամբողջ յոյսը իմ վրայ դրած, ամենամօտիկ ծանօթներէս մին, իրեն նուէր տրուած գրքին շնորհակալութիւն յայտնելու համար, կոպտօրէն նետեց երեսիս. — «Ինքզինքդ գրագէ՞տ տեղ դրիր»: Ապշած դիտեցի դէմքը, որ դէմքի չէր նմաներ. իմ ճանչցած մարդը չէր. օտար մէկը, որ բան մը կը հարցնէր եւ ես չէի հասկնար հարցումին իմաստը: Ո՛չ դրամ կը պահանջուէր իրմէ, ո՛չ գրագէտի տիտղոս: Նուէր տրուած գրքին առաջին էջերուն ալ յայտարարուած էր. — «Ես գրագէտ մը չեմ»: Ուրեմն ի՞նչ էր հետապնդածը: Կրնա՞ս բացատրութիւն մը գտնել այս անվայել վարմունքին:

Երեսուն տարի միասին էինք եղած, օժանդակած իրարու, առանց տրտունջի, իրարու պակասութիւնները լրացուցած նոյնիսկ, սիրոյ նմանող բարեկամութիւն ալ հաստատուած: Գիտէինք, վիրաւոր խաչձեւող քաղաքական դիրքաւորումները մեր երկուքին, բայց յարաբերութիւնները եղած էին առանց բախումի, առանց որեւէ անախորժութեան եւ ահա՛ յանկարծ... սեւ կատու մը կը կտրէր ճամբան... կը մտածէք թէ՝ եթէ այսպիսի սերտ մօտիկութիւններ կրնան խաթարուիլ մէկ օրէն միւսը, այդ ալ առանց պատճառի, թշնամիներ իրաւունք չունի՞ն մեծ լախտը իջեցնել գլխուդ կամ ատրճանակի բլթակին կոխել, Ինչո՞ւ կը զարմանաք, որ աշխարհի մէկ ծայրամասէն բանակներ արշաւեն՝ իրենց հետ առնչութիւն չունեցող հողամասի վրայ, ապատակին միւս ծայրամասը...:

Երկա՛ր մտածելէ ետք ,գտայ... գտայ ինծի դէմ եղած յարձակման պատճառը: Ծանօթիս տարիներէ ի վեր զսպուած քաղաքական կիրքն էր որ կը պոռթկէր: Չէ՞ որ մենք դադրած էինք այլեւս իրարմէ կախում ունենալէ եւ ինք բոլորովին ազատ էր չունի եւ կատուի վերաբերում ունենալ: Ես չէզոք մը չէի: Ինքն ալ՝ հակառակ ինքզինքը չէզոք յայտարարելուն, շատ հեռու էր չէզոք մը ըլլալէ: Արդէն ի՞նչ ըսել է չէզոք. դիմացինը խաբելու խարդախութիւն: Ուսում առած, զարգացած մարդը երբեք չէզոք չի կրնար ըլլալ. կամ աջ է կամ ձախ, կամ անիշխանական: Անհատը, ըստ իր ուսման ու դաստիարակութեան, կը հասնի եզրակացութեան մը, որ կը դառնայ իր հաւատքը, դաւանանքը, կուսակցութիւնը: Չէզոք մէ՛կ պարագայ ծանօթ է ինծի. — Զանազան հաշիւներէ մղուած, ազգ մը կ՚ուզէ պատերազմ յայտարարել ուրիշի մը դէմ, բայց զայն պարտութեան մատնելու վստահութիւնը կը պակսի իրեն, կամ պարզապէս՝ առանձին չատանձնելու համար կատարելիք նախճիրին պատասխանատուութիւնը, կը հրաւիրէ դրացին կամ համախոհը, օգնելու իրեն. մինչ այս վերջինը, տրամադիր չէ այդ պահուն արիւն հոսեցնել ու կը մերժէ. ուրեմն կը մնայ չէզոք:

Ծանօթս, առանց որեւէ կուսակցութեան պատկանելու, բոլոր յառաջդիմութիւն բաղձն սարսափողներու պէս, կը հետեւէր միջազգային յետադիմութեան հետքերուն: Այս կեղծ-ծամ գլուխները, ճղճիմ եսերն են որ կեանքը կը վերածեն ծանծաղուտի, տղմային ճախճախուտի, խենէշութեան, այդպէսով ալ կը տիրապետեն հրապարակին, կը պարտադրեն իրենց կամքը:

Այո՛, սիրելի Ժիրայր, այսպիսի շնորհներով օժտուածներ կան, որոնք չեն գոհանար իրենց աղարտած հոգիները ցուցցրելէ, երկիր փոխադրել կը փորձեն՝ արեւմուտքէն հաւաքած բոլոր կեղտերը: Գաղութներու այլասերումը կանխելու, հոգեկան կորովը բարձրացնելու, քիչ մըն ալ երազ տալու համար հազարաւոր կոչնակներով հայրենիք զանգահարուեցաւ. Հայաստան դարձաւ պաշտամունքի առարկայ կուռք պիտի մտածուի քանդե՞լ զայն, թէ նորանոր ջահերով լուսաւորել ու պճնազարդել,

Միջանկեալ յիշեցի այս պարագան, որպէսզի խորհրդածես, Դուն, ինծի պէս, անցեալին չես պատկանիր: Երիտասարդ տղայ, յոյսեր ու յուզումներ կը վխտան քու մէջ, միտքեր ու զգացումներ կը բախին իրար, արուեստ ու գեղեցկութիւններ կը կապտեն քեզ: Պիտի ապրիս կեանքը իր ամբողջ ուժգնութեամբ: Ապրումի եւ արտայայտութեան միջոց ընտրած ես գիրը: Ուրեմն լա՛ւ սերտէ առարկան՝ հրապարակ իջնելէ առաջ, ուշադրութեամբ դիտէ՛ շուրջդ: Բազմաթիւ են իմ ծանօթիս նմանողներ: Անշուշտ պէտք ունիս քեզի համակրողներու, հանրութեան գնահատանքին: Անոնք է որ պիտի կշռեն քու ծանրութիւնը: Քեզի կը մնայ ընտրութիւն կատարել չունի եւ կատուի միջեւ: Ո՞րն է կեանքի քաղցրութիւնը ուսուցանող լաւագոյն գիրքը, ո՞ր է ճըշմարիտ յաջողութեան ճամբան:

Եթէ չես ուզեր ընդունիլ կեղծ ներբողներ, շողոքորթ պոռոտախօսութիւններ, պայքարի պիտի ելլես. կուրծք պիտի տաս լլրացած կոհակներու, դէմ պիտի կանգնիս կատաղի վոհմակներու եւ այդ պիտի ըլլայ քու գոհունակութիւնը, քու փառքը: Ջերմօրէն՝

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Փետրուար 1, 1997
Փարիզ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Ազգային Վարժարանի Բաղդըմաճեան սրահին մէջ, Յունուար 24-ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Զարենցի, անոր ծննդեան 100-ամեակին եւ եղերական մահուան 60-ամեակին: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Ծիա Հացագործեան: Օրուան բանախօսը՝ Մարկ Նշանեան, շուրջ ժամ մը անդրադարձած է բանաստեղծին կեանքին ու գործին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է «Հորիզոն»ի գրական յաւելուածի խմբագիր՝ Վրէժ – Արմէն Արթինեան:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 22-ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն եւ Լաւալի Հայ Դատի Յանձնախումբերուն եւ Հ.Յ.Դ. ԳԷՄ Լեւոն Շանթ եւ Բեկոր Աշոտ զոյգ մասնաճիւղերուն տեղի ունեցած է զանազան լրագրողի մը ունկնդրութիւնը: Ան՝ Ճօ Ֆիօրեթօ ականատեսի իր վկայութիւնները ու տպաւորութիւնները գըրած էր արդէն անգլիատառ «Կազէթ» օրաթերթին մէջ, Արցախի նախագահական ընտրութեան մասին, Ջեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Հայ Դատի Յանձնախումբին ատենապետը՝ Թորոս Տիմիթեան, ներկայացնելով օրուան գեկուցաբերը: Ապա, լրագրողը խօսած է Հայաստան եւ Արցախ կատարած իր ճամբորդութեան մասին:

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Յակոբ Տէր – Մելքոնեան թատերասրահին մէջ, Յունուար 14-ին, մամուլի ասուլիս մը տուած է Համազգայինի «Գ. Իփէկեան» թատերախումբը: Բեմադիր Վարուժան Խտըշեան եւ չորս դերակատարներ՝ Սօս Սարգսեան, Վիգէն Ստեփանեան (Հայաստանէն) եւ Կարին Փայլակեան եւ Խաչիկ Տէտէեան բացատրութիւններ տուած են եւ պատասխանած են հարցումներուն իրենց ներկայացնելիք յաջորդ թատերախաղին՝ Արթիւր Միլլրի «Գինը» գործին մասին:

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան Բեկոր Աշոտ մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ, Յունուար 25-ին, Ազգային յեղափոխական երգերու փառատօն մը տեղի ունեցած է, նախագահութեամբ Արամ Պարոնեանի: Ձոյն երգացանկով մը ելոյթ ունեցած են Յարութ Փամպուքճեան, Ներսիկ Իսրիրեան եւ Շահէ Սգայեան (Լոս – Անճըլըսէն):

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեզուներու տարեկան ցուցահանդէս – տօնավաճառին – Էքսփօլանկ – առթիւ այս անգամ (Յունուար 29 – Փետրուար 2) ուշադրութիւնները կեդրոնացած են Եւրոպայի լեզուական փոքրամասնութիւններուն վրայ. տուեալ է որ Եւրոպայի Միութեան սահմաններով գծուած շըրջանի մը մէջ 370 միլիոն Եւրոպացի մօտ չորս տասնեակ լեզու կը գործածէ որոնք մաս կը կազմեն «լեզուական փոքրամասնութիւն» կոչուած ամբողջութեան: Եւ ըսել որ այս հաշիւին մէջ առնուած չեն լեզուներու բազմաթիւ բարբառներ: Այս հաստատումները կ՚ընէ Պրիւսէլի մէկ յանձնախումբը որ կը զբաղի լեզուական փոքրամասնութիւններով ու անոնց հարցերով: Հոն տրուած են նաեւ անհետանալու վտանգին ենթակայ լեզուներու, փայլուն շրջան մը ապրողներու անուններն ալ: Տեղեկատուութեան կցուած ցանկով մը ամփոփուած են լեզուներու, անոնց խօսուած պետութիւններուն անունները եւ խօսողներու թիւը:

Առաջին տեղը կը գրաւէ գաթալերէնը զոր՝ կը խօսի միայն Սպանիոյ մէջ աւելի քան վեց միլիոն հոգի. վերջին կարգը կը գրաւէ պէրպէրներու լեզուն որ կը խօսուի Սպանիոյ մէջ 25 հազար հոգիի կողմէ: Որպէս Ֆրանսայի լեզուական փոքրամասնութիւն նշուած են գերմաներէնը, գաթալաններու, պասքերու, գորսիքացիներու լեզուները, պրըթոներէնը, օքսիթաներէնը, հոլանտերէնը: Այս խումբերուն համար տրուած բարձրագոյն թիւը 2 միլիոն 100 հազար է (օքսիթաներէն), նուազագոյնը՝ 20 – 40 հազարը (հոլանտերէն):

Աւելորդ է հայերէնը փնտռել այդ ցանկին վրայ, հակառակ միայն Ֆրանսայի մէջ մինչեւ 400 հազար ընդունուած մեր ներկայութեան, տեսպար նկատուած համարկումին ու օրը տասն անգամ կրկնըւած երկլեզուութեան յաւակնութիւններուն ու հաւաստումներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ
Հայագիտական – Բանասիրական Հանդէս
1 – 4 – 1996
Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար, Վենետիկ:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ
1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Բայց անկարելի է որ վրան չառնէ, քանի որ ակնարկութիւնները շատ բացայայտ են:

Վերջապէս շատ վիճաբանութիւններէ ետքը, Պարթեւեան ըսաւ որ կծու ակնարկութիւնները պիտի ջնջէ իր բանախօսութեան մէջէն:

– Գիտցի՛ր որ Լեւոն Բաշալեանն ալ դժգոհ պիտի մնայ այդ բանախօսութենէդ, եթէ գրածիդ պէս կարդաս ըսի իրեն:

Ցետոյ միասին գացինք Հայ Ուսանողներու Միութեան սրահը, ուր արդէն հաւաքուած էին մեր բոլոր բարեկամները:

Արշակ Չօպանեան բազմեցաւ նախագահի աթոռին վրայ՝ իր քովը ունենալով Լեւոն Բաշալեանը՝

Ցետոյ առաջին անգամ ինք խօսք առաւ ու Բաշալեան ու իր գրականութիւնը ներկայացուց ներբողալից փառերով: Անկէ ետքը Ատոմ Եարճանեան եւ ուրիշներ Բաշալեանի լաւագոյն գրուածքներէն ընթերցումներ ըրին:

Ի վերջոյ Արշակ Չօպանեան ըսաւ.

– Խօսքը Սուրէն Պարթեւեանինն է:

Պարթեւեան ոտքի ելաւ, եկաւ նախագահական աթոռին դէմը եւ սկսաւ կարդալ իր բանախօսութիւնը:

Բառ մը չէր ջնջած իր գրածներէն. նոյն իսկ կարծեմ, վերջին վայրկեանին, քիչ մըն ալ աւելցուցած էր անոնց վրայ: Ու հարուածները հատու, թունալից, անողոք կ՚իջնէին Չօպանեանի գլխին որ հո՛ն նստած՝ գանոնք կրծարաց կ՚ընդունէր:

Ներկաները որոնց մեծ մասը թէ՛ Բաշալեանի եւ թէ Չօպանեանի հաւասարապէս համակիր էին՝ տհաճութեամբ, գըրեթէ ցասումով մտիկ կ՚ընէին այդ պարսաւաճառը որ կարծես Բաշալեանը փառաբանելէ աւելի նպատակ ունէր Չօպանեանը գառնափեթելու:

Եւ կային ոմանք ալ որ փուռն կերպով կը ծափահարէին ամէն անգամ որ Պարթեւեան իր զինարանէն նոր պայթուցիկ մը կը հանէր Չօպանեանի դէմ:

Մէկ քանիները, Չօպանեանի համակիր, չկրնալով համբերել, մեկնեցան սրահէն, ուրիշներ նստած տեղերնին գրեթէ քըրտինք կը թափէին, Լեւոն Բաշալեան ինքն ալ յայտնապէս նեղուած էր:

Բանախօսութիւնը լմնցաւ. Բաշալեան շնորհակալութեան քանի մը խօսքեր արտասանեց եւ երեկոյթը վերջացաւ:

Չօպանեան դիւցազնաբար իր նախագահական աթոռին վրայ մնաց մինչեւ ետքը: Բայց եղած նախատինքը չմոռցաւ:

«Անահիտ»ի առաջին թիւին մէջ իսկ «Բաշալեան Երեկոյթ»ին պատմութիւնը ըրաւ ամենադուռն յարձակումներ ընելով Սուրէն Պարթեւեանի, Ատոմ Եարճանեանի եւ նոյն իսկ Լեւոն Բաշալեանի դէմ զոր համախոհ կարծեց իրեն դէմ սարքուած խաղին:

Սուրէն Պարթեւեան «Անահիտ»ի յարձակումներուն պատասխանեց «Խարազան» խորագրով պարսաւատետրով մը որ իր սեռին մէջ գլուխ գործոց մըն է եւ ուր գիս ալ պէտք եղածին պէս լուացած է իբրեւ Չօպանեանի կուսակից:

«Խարազան»ի հրատարակութիւնը Չօպանեանի գրական համբաւին այնպիսի հարուած մը տուաւ որուն ազդեցութիւնը կարելի է ըսել թէ տեւական եղաւ:

Անկէ ետքը Չօպանեան ա՛լ չփորձեց զուտ գրական սեռը մշակել ու ինքզինք նուիրեց թարգմանութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու:

Արփիար միշտ կը շարունակէր Լոնտոն մնալ ուր կը հրատարակէր «Նոր Կեանք»ը եւ կը վարէր Հնչակեան կուսակցութիւնը:

Վահէ Արզուեան որ կուսակցութենէն հեռացուած էր՝ Արփիարի ջանքերուն շնորհիւ մտած էր կրկին գործօն շարքերուն մէջ: Ասոր հետեւանքը այն եղաւ որ Վահէ Պոլիս եկաւ Զարեհ Գոչեանի հետ յեղափոխական ծրագիր մը ի գլուխ հանելու համար. իրեն կ՚ընկերանար նաեւ Ֆրանսուհի մը: Վահէ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցաւ, մինչ Զարեհ Գոչեան յաջողեցաւ փախչիլ ու Փարիզ վերադառնալ, ուրկէ Լոնտոն գնաց:

Վահէ քանի մը ամիս բանտարկուած մնալէ ետքը՝ շնորհիւ ամերիկեան անցագրի մը եւ Ֆրանսուհի նշանածին ջանքերուն, ազատեցաւ բանտէն եւ ոստիկանութեան ծախքովը վտարուեցաւ Պոլսէն եւ եկաւ Փարիզ:

Նոյն միջոցին Գոչեան ալ Լոնտոնէն վերադարձաւ Արփիարի հետ գժտուելէ ետքը:

Վահէ եւ իր մէկ քանի հաւատարիմ գործակիցները շատ դժգոհ էին Արփիարէն որ արդէնք կը հանդիսանար իրենց յախուռն գործունէութիւններուն: Կ՚ուզէին զինքը հեռացնել կամ գոնէ «Նոր Կեանք»ի խմբագրութիւնը յանձնել անոր եւ Կեդրոնի անդամակցութենէն հրաժարեցնել: Զմոռնամ ըսելու որ զարմանալի կեդրոն մըն էր Հնչակեան կեդրոնը, որուն մէկ անդամը Լոնտոն կը գտնուէր, միւսը Ամերիկա, երրորդը Կիպրոս, չորրորդը Փարիզ եւ հինգերորդը Եգիպտոս:

Արփիար սակայն պաշտպաններ ունէր Ամերիկա ուր բոլոր մասնաճիւղերը իրեն համակիր էին: Եւ ամերիկեան մասնաճիւղերն էին միայն որ դրամ կը հայթայթէին կուսակցութեան՝ այնպէս որ Արփիար յաճախ կ՚ըսէր.

– Եթէ Քրիստափոր Գոլոմպոս Ամերիկան գտած չըլլար՝ Հնչակեան կուսակցութիւնը այսօր գոյութիւն պիտի չունենար:

Վահէի հետ այն ատեն շատ մտերմօրէն կը տեսնուէի եւ Արփիարի մասին իր դատումներուն կատարելապէս համամիտ էի: Արփիար յեղափոխական վարիչ չէր կըրնար ըլլալ, ասոր տարիներէ ի վեր համոզուած էի: Նոյն համոզումը ունէր նաեւ Արշակ Չօպանեան:

Ուստի երեքնիս շատ դիւրաւ Փարիզի մէջ դաւադրութիւն մը կազմեցինք Արփիարը տապալելու համար:

(Շար. 85)

(Շար. Ա. էջէն)

մանրամասնութիւններուն ծանօթ չենք: Մինչեւ որ մանրամասնութիւնները չտեսնենք, այդ մասին չենք կրնար կարծիք յայտնել: Անշուշտ մենք անհրաժեշտ աշխատանքը կը տանինք եւ կը ցանկանք որ այդպիսի ծրագիր մը իրականանայ, պայմանաւ որ այդ երկաթուղին անցնի Հայաստանի վրայով: Կը կարծեմ որ այդ ծրագիրը չի կրնար մշակուիլ առանց Հայաստանի մասնակցութեան:

Հ. — Այսօրուան առաջարկուած ձեւին մէջ Հայաստանի մասին խօսք կա՞յ թէ չկայ:

Պ. — Չկայ: Հայաստանի մասին խօսք չկայ: Բայց առայժմ, ինչպէս ըսի, մանրամասնութիւնները յայտնի չեն: Քանի որ Թուրքիոյ կողմէ այսպիսի ծրագիր մը կ'առաջարկուի, այս ծրագիրը ողջունելի է: Բայց այդ մասին Հայաստանի կարծիքը ի՞նչ կ'ըլլայ, այդ մէկը յայտնի կը դառնայ մանրամասնութիւններու քննարկումէն ետք:

Հ. — Երէկուան համագումարի ընթացքին գլուխ գլխի հանդիպումներ ունեցա՞ք այլ պաշտօնակիցներու հետ:

Պ. — Այո՛, հանդիպումներ ունեցանք Ազրպէջանի, Վրաստանի, Ռումանիոյ Արտաքին Նախարարներուն հետ, ինչպէս նաեւ տիկին Ջիլլէրի հետ:

Հ. — Ի՞նչ տպաւորութիւն ունիք տիկին Ջիլլէրի հետ ձեր ունեցած հանդիպումէն:

Պ. — Մենք ուղղակի քննարկեցինք թէ' Սեւ ծովեան Համագործակցութեան շրջանակի մը մէջ ինչեր կարելի է ընել եւ թէ ինչեր կարելի է սպասել հայեւթուրք յարաբերութիւններու մէջ:

Հ. — Գո՞հ էք այս այցելութենէն:

Պ. — Այո, գոհ ենք:

Հ. — Պարոն նախարար, ձեր դիւանագիտական ասպարէզին հետեւած էնք այն օրէն ասդին, երբ Հայաստանի ներկայացուցիչ նշանակուեցաք Ամերիկա: Հիմա որ ստանձնեցիք Արտաքին նախարարի դժուարին պարտականութիւնը, արդեօք ատիկա պիտի նշանակէ՞ թէ պէտք է սպասել Հայաստանի Արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններու:

Պ. — Ճիշդն ըսելու համար Հայաստան նոր փուլի մը մէջ մուտք գործած է մասնաւորաբար տնտեսական փոխ—յարաբերութիւններու եւ զարգացումներու տեսակէտէ: Ծրագիրը արդէն այնպիսի փուլի մը մէջ մտած է որ կրնամ ըսել թէ այլեւս կարելի չէ կարեւոր փոփոխութիւններ ակնկալել քաղաքական իմաստով: Այժմ աւելի մեծ կարեւորութիւն կը տրուի տնտեսութեան, տնտեսական յարաբերութիւններու: Անշուշտ որ մենք չենք կրնար մեր արտաքին քաղաքականութիւնը անջատել երկրին արտաքին տնտեսութի յարաբերութիւններու քաղաքականութենէն: Այս առումով աւելի սերտ գործակցութիւն պիտի մշակենք կառավարութեան այն օղակներուն հետ որոնք պատասխանատու են քաղաքական—տնտեսական զարգացումներէն: Գալով զուտ քաղաքական գործունէութեան, պիտի աշխատինք աւելի աշխուժացնել մեր կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ տարածաշրջանի այլ երկիրներու յարակից կազմակերպութիւններու հետ մեր յարաբերութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԸ հարաւային Ֆրանսայի չորրորդ քաղաք մը ձեռք ձգեց Փետրուար 9—ին, Քաթրին Մեկրէի յաղթանակով Վիթրոլի թաղապետական ընտրութեան Բ. շրջանին: Արդարեւ, Պրունօ Մեկրէի կինը (ինք չէր կրնար ներկայանալ որովհետեւ անցեալ ընտրութեան սահմանուած գումարէն աւելի ծախսած է իր ընտրապայքարին համար) ձայներու 52,48%—ով ձեռք ձգեց Վիթրոլի քաղաքապետութիւնը մինչ ընկերվարական Ժան — Ժագ Անկլատ կը գոհանար 47,52%—ով: Այս արդիւնքը մեծ անակնկալ մը չէր: Ընկերվարականներն իսկ տարակարծիք էին Անկլատի թեկնածութեան շուրջ, քանի ան պղտոր անցեալ մը ունի, վարկաբեկուած է եւ չէր վայելեր հարկաւոր վստահութիւնը: ԷՌ—Փէ — ԷՌ—ը արդէն կը դատապարտէ ընկերվարական կուսակցութիւնը որ հողը պատրաստած էր Ազգ. Ճակատի համար: Արդիւնքներէն առաջ եւ վերջ բաւական լուրջ միջադէպեր պամահեցան եւ 3 հոգի վիրաւորուեցան: Թուլոնէ, Օռանժէ, Մարինեանէն ետք, Վիթրոլ 4—րդ քաղաքն է որ Ազգ. Ճակատի ձեռքը կ'անցնի ինչ որ ըսել տուաւ Ժ. Մ. Լը Փէնի որ այս արդիւնքը թերեւս ֆրանսական գարնան ծիծեռնակն է: Հարցը հոն է, եւ քաղաքացիները որոնք իշխանութեան գլուխն են պէտք է անդրադառնան, որ Ազգ. Ճակատը այլեւս չի սարսափեցներ ընտրողները եւ թէ գործազրկութիւնը, գաղթողները, անապահովութիւնը եւ թմրամոլութիւնը չհագործուելիք տուեալներ են Լը փէնիսթներուն համար եւ այդ հարցերուն է որ լուծում պէտք է բերել:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ նշանակեց իր թեկնածուները 1998—ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն համար: Ասոնց 45%—ը նորեր են եւ մէկ երրորդն ալ' կիներ:

ԱԼԷՆ ԺԻՒՓԷ հարցազրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի (Փետրուար 10) նուիրուած երիտասարդներու գործազրկութեան: Նոյն օրը, արդէն, նախարարապետը ժողով մը կը գումարէր շահակից կողմերուն հետ օրակարգի նիւթ ունենալով այդ ծանրակշիռ հարցը:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ եւ Թուրքիոյ միջեւ երկաթուղային կապը վերահաստատուած է ինը տարիներու ընդհատումէ ետք: Երթեւեկը դադրած էր 1988—ին Ազրպէջանի եւ Ղարաբաղի ընդհարումներու պատճառաւ:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ ԵՒ ԱՐԱՖԱԹ նոր տեսակցութիւն մը ունեցան էրէզ (Գազայի մուտքի անցքը) զարկ տալու համար խաղաղութեան գործընթացին: Որոշեցին բանակցութիւններու ութ խառն յանձնախումբեր կազմել: Նեթանիահուի համար, Իսրայէլ կը բազմապատկէ արարքները Պաղեստինցիներու հանդէպ, բայց անոնք ոչի՛նչ կ'ընեն: Քաղն պաղեստինցի կիներ պէտք է ազատ արձակուին, ի մօտոյ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, գլխաւորաբար երկրին հարաւը' Վլորա ուր 40 վիրաւորներ կային եւ մէկ հոգի ալ սրտի տագնապէ մեռած էր,

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ' Հաֆէզ էլ Ասատի առողջական վիճակին մասին զանազան մտահոգիչ լուրեր կը շրջին: Եթէ ղաղտնիք չէ որ Ասատ սրտի, շաքարախտի եւ փրոսթաթի հարցեր ունի, յայտնութիւն մը կ'ըլլէր, Փետրուար 9—ին, «Սընտէյ Թայմզ» ըսելով թէ Սուրիոյ նախագահը երկու շաբաթ հոգեվարքի մէջ էր 1996—ին եւ ռուս բժիշկներ եկած ու փրկած են: Դամասկոս հերքեց:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոն—Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.—ի 17 տարեկանէն վար պատանիներու խումբը Կամպարտէլլա Քաժակին ի հաշիւ որակման խաղին անակնկալ յաջողութիւն մը արձանագրած է յաղթելով Լուսաի Սէն—Ժան—տը—լա—Ռիւէլ խումբին' փէնալթիներով 4 — 3, խաղին օրինաւոր ժամանակին 1 — 1 արդիւնքի մը յանգելէն ետք: Այսպէսով հայ մարզիկները որակուած են 16—րդ աւարտականներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ—ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, փետրուար 13

Տեառնընդառաջի Նախատօնակ

Կէսօրէ ետք, ժամը 4·30—ին' Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի:

«Համբարձ»ի ժամանակ' Խորանին վարագոյրը կը բացուի և ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

Ծանօթ. — Տարուայ առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի: Վերջին ԱՆԴԱՍՏԱՆը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնին երեկոյեան' Սեպտեմբեր 14—ին:

Ուրբաթ, փետրուար 14

Տեառնընդառաջ

Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Ի Տաճարն

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10—ին, Պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, փետրուար 13

Երեկոյեան ժամը 16—ին Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Խորանին վարագոյրը բաց:

Ուրբաթ, փետրուար 14

Տեառնընդառաջ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10—ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ'

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատրիարքի փոխանորդ

Լիոնի եւ Շրջակայից

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un

REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»

Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*

Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
—— *Parking surveillé* ——

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ — ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
քսաներորդ դարուն

Դասախօս'
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ — ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ԹԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9[e]

Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14—էն 18: Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծպտուածներու գեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին: Զուարճալի օր մը անակնկալներով:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15—ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՕԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Չորեքշաբթի, փետր. 12, ժամը 17·30—ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 14, ժամը 17·30—ին
Սէն — Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս — Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17·30—ին
Սէն — Ժերոմ
Ս. Սահակ — Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՎԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 21, ժամը 17·30—ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ'
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17·30—ին
Քամփ — Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, Փետր. 28, ժամը 17·30—ին
Լա Սիոթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17·30—ին
Սէն — Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս — Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17·30—ին
Պուլվար — Օտտօ
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17·30—ին
Սէնթ — Մարկրիթ
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16—ին
Նիս
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17·30—ին
Սէն — Լու
Ս. Գէորգ Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՄՈՎՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 21, ժամը 17·30—ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ'
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 10—ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քառաձայն երգեցողութիւն
«Արեւագալի» Ժամերգութեան

Ս. ՍԱՀԱԿ—ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ—ԺԵՐՈՄ

Սէն — Ժերոմի Ս. Սահակ — Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ' Քառասնորդաց Մեծի Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5—ին Հսկումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. —

Չորեքշաբթի, Փետր. 12, ժամը 17—ին
Չորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17—ին
Չորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17—ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17—ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17—ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17—ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ'

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12
MERCREDI
12 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.048 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.048

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ալպանական ողջամիտ մամուլը ժողովուրդին զայրոյթէն սկիզբ առած վերջին ցոյցերուն առթիւ խիստ քննադատականներ կ'ուղղէ իշխանութեան որ ոչինչ ըրած է արդելք ըլլալու համար բազմութիւններու ոչ իրապաշտ ձգտումներուն ու ոչինչ կ'ընէ այդ ուղղութեամբ, ցոյցերու սկսելէն ետքն ալ:

Նախկին խորհրդային ոլորտին պատկանող այլ երկիրներու նման Ալպանիա եւս որ մաս կազմեց Եւրոպայի խորհուրդին, առանց մեծ ճիգի, չուտով հարստանալու երազներով օրօրուիլ սկսաւ: Ալպանացիները որպէս ապրուստի միջոց, սկսան մանր առեւտուրով զբաղիլ, ունենալով նաեւ նեցուկը միջազգային կազմակերպութիւններու նիւթական օժանդակութեան եւ Յունաստան, Իտալիա ու եւրոպական այլ երկիրներու մէջ աշխատող իրենց հարիւր հազարաւոր հայրենակիցներուն խնայողութիւնները: Բայց հարստանալու իրենց յոյսերը մասնաւորաբար կապեցին նորելուկ այն կազմակերպութիւններուն որոնք իրենց պահ դրուած գումարներուն փոխարէն մինչեւ 100%-ի հասնող տոկոսներ կը խոստանային: Պետական արտօնագրի տէր այդ ձեռնարկութիւնները սունկի նման բազմացան, ինչպէս Ռուսաստանի, Հայաստանի պարագային ու կարճ ժամանակի մէջ մեծղի դրամագլուխներ հաւաքուեցան անոնց մօտ: Ցետոյ ինչպէս իրենց նախորդները, ալպանական այս ձեռնարկութիւններն ալ սնանկութիւն հռչակեցին, ապստամբութեան լայն ալիք մը առեղծելով ժողովուրդին մէջ: Ու զայրոյթը վերածուեցաւ բողոքի ցոյցերու, միջազգային հանրային կարծիքը կեդրոնացնելով Եւրոպայի ամէնէն աղքատ այս երկրին վրայ ուր գործատուները փակ են, գործազրկութիւնը ամէն օր նոր մրցանիշ կը հաստատէ եւ ուր ջուրն ու ելեկտրականութիւնը օրական քանի մը ժամ միայն կը տրուին:

Ո՞ւր կը հասնի երկիր մը որ տնտեսութիւն չունի եւ որուն ժողովուրդը մոռցած է, կամ կը նախընտրէ մոռնալ թէ ապրելու համար պէտք է արտադրել: Կը հասնի հոն ուր կը գտնուի ներկայիս Ալպանիան: Հոն փուլ եկած են բոլոր երազները որոնք աշխարհի լաւագոյնը ունենալու, Մէրսէտէսներովման գալու հեռանկարներ ներշնչած էին երկաթէ վարագոյրէն ճնշումէն հազիւ փրկուած բազմութիւններու: Եւ պէտք է ըսել որ ոչ ոք անոնց յիշեցուց թէ ամէն ժամանակէ աւելի ու աննախադէպ թափով աշխատելու պարտաւոր էին, ոչ թէ շքեղ կեանքի, այլ նախ ընդունելի միջինի մը հասնելու համար: Պետութիւնը մեծագոյն մեղաւորն է այս կացութեան. փոխանակ իրապաշտութեան հրաւէր ուղղելու իր քաղաքացիներուն, պաշտօնական դէմքերը ամէն առիթի ներբողեցին ժողովրդավարութեան յաղթապանծ ընթացքը. ամբողջ աշխարհին ցոյց տուին բարգաւաճ երկրի մը արտակարգ արդիւնքներուն պատկերը, չեշտելով աւելի մտականացման իրենց վճռակամութիւնը: Բայց նոյն միջոցին երկրին հարաւային եւ հիւսիսային գիւղերը օրէ օր մեծցող թշուառութեան մը կը մատնուէին, հերքելով պաշտօնական ամէն յայտարարութիւն:

Այս վիճակն էր որ մարդիկը մղեց որպէս յոյսի վերջին դուռ, դիմելու տոկոսներու դրախտ մը խոստացողներու: Գիւղացիներ լքեցին իրենց հողերը, քաղաքացիներ իրենց կալուածները ծախեցին ու ամէն մարդ ունեցած-չունեցածը պահ տուաւ, ծպտուելու համար 30-100% տոկոսներէ: Ցաջորդած յուսախաբութեան հետ զայրոյթը կ'ուղղուի իշխանութեան կուսակցութեան որ ժողովրդավարականն է. անկէ շատ բան ակընկալած էր ժողովուրդը որ չէր ուզեր այլեւս Եւրոպայի ամէնէն ճնշուածն ու ամէնէն աղքատը ըլլալ: Հարցը հոն է որ կառավարութեան անդամներն ալ միմիայն իրենց անձնական հարստութեան մասին կը մտածէին: Նոյն մտասեւեռումով, նոյն փութկոտութեամբ: Ու շատ զարմանալի թուեցաւ նախագահին Նոր Տարուան ճառը որ պուլկար եւ չեխ իր պաշտօնակիցներուն արտասանածէն ամբողջութեամբ կը տարբերէր: Նախագահ Պերիշա խօսելով «ամէն մարդի մեծ յաջողութենէն», «յաղթական ընթացք»էն եւ «զանգուածներու խանդավառութենէն», նոյնութեամբ կը կրկնէր նախորդ վարչակարգէն փոխանցուած տարազները: Մինչ նոյն օրը պուլկար նախագահը ներողութիւն կը խնդրէր իր քաղաքացիներէն:

Այսօր, երկրին մատնուած անյոյս կացութեան մէջ ողջամիտ շրջանակները կը սպասեն որ զեղծարարութեամբ, կաշառակերութեամբ այլասերած կառավարութիւնը հրաժարի ու նոր ընտրութիւն կազմակերպուի, գործի գլուխ բերելու համար մարդիկ որոնց մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ ժողովուրդին ապագան ու երկրին ժողովրդականացումը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ԺԻՒՓԷ կարգ մը առաջարկներ ըրաւ լուծում մը գտնելու համար 25 տարեկանէն վար երիտասարդներու գործազրկութեան, այն ժողովին ընթացքին զոր գումարած էր Փետրուար 10-ին շահակից կողմերու հետ: Նախարարապետը կը խոստովանի որ երիտասարդներու գործազրկութիւնը «հաւաքական ծանրակշիռ ձախողութիւն մըն է»: Կողմերը համաձայնած են որ աշխատանք հայթայթուի 400 հազար երիտասարդներու 1997-ին: Ասոնք սակայն, առժամեայ աշխատանքներ պիտի ունենան, չորս ամսուան տեւողութեամբ: Այս կարգադրութիւնը մկրտուած է «արհեստի առաջին փորձառութիւն» եւ կը վերաբերի ուսանողներու (Պաք+2): Պարզ է որ հիմնական լուծումներ չեն, բայց եօթը ժամուան վիճաբանութեան ընթացքին կարելի չէ եղած հրաշքներ գործել: Ճիշդ է որ Ֆրանսա առանձին պարագայ մը չէ Եւրոպայի մէջ, բայց, ամէնէն ծանր կացութիւնը կը պարզէ երիտասարդներուն համար (24%, 25 տարեկանէն վար, Մեծն-Բրիտանիա՝ 14%): Գերմանիա 12%-ով դրական լուծումներ գտած է:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, Ռամազանի վերջաւորութիւնն ալ արիւնալի եղած է, ինչպէս եղաւ Ռամազանի ամբողջ շրջանը: Փետրուար 7-էն 8-ի գիշերը սպաննուած է Մոհամէտ Մատանի, ծանօթ փութպոլիստ, երբ մզկիթէն դուրս կ'ելլէր: Զինեալ խումբ մըն ալ կրակ բացած է հաւատացեալներու վրայ որոնք Պուպայի մզկիթէն դուրս կ'ելլէին, հոս ալ երկու մեռեալ կար: 48 ժամուան ընթացքին, 28 հոգի սպաննուած է:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, երկու ոճրափորձեր գործուած են ի պատասխան արդարադատութեան նախաձեռնութեան պասք անկախապաշտ կուսակցութեան ղեկավարներուն դէմ: Հերի Պաթասունա, քաղաքական օրինաւոր ճիւղն է ԷԹԱ-ի, որու դէմ ներկայիս հարցաքննութիւն կը կատարուի եւ որու ղեկավարութեան 25 անդամները պէտք է բացատրութիւններ տան իրենց գործակցութեան մասին ԷԹԱ-ի հետ: Այս երկու ոճրափորձերէն մէկը գործուած է Կրընատ, ականուած կառքի մը միջոցաւ, միւսն ալ՝ Մատրիտ, ուր գերագոյն դատաբանի դատաւորը գնդակ մը ստացած է ծոծրակին: Երկու արարքներուն հետեւանքով երկու մեռեալ եւ տասը վիրաւոր կայ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ, կացութիւնը կը վատթարանայ: Վլորայի բախումները շարունակուած են եւ երեք մեռեալ կար, արտակարգ վիճակ ալ հռչակուած էր: Վիրաւորներու թիւն ալ 150-ի հասած է: Միջադէպերը սկսած են վաղ առաւօտեան, երբ ոստիկանները փորձած են արգելք հանդիսանալ որ 10 հազար ցուցարարներ Անկախութեան հրապարակը հասնին՝ «մեր դրամը կ'ուզենք», «կառավարութիւնը պէտք է հրաժարի» բացագանչելով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շուրջ 12 քաղաքներու մէջ (Մարսէյլ, Թուլուզ, Գլերմոն-Ֆերան, Գանն, Թուլոն, Նիս եւլն.) հանրակառքերու վարորդներու գործադուլը կը շարունակուի: Պահանջները չեն փոխուած. շաբաթական 35 ժամ աշխատանք (վըճարուած՝ 37 ժամ) եւ հանգստեան կոչուելու տարիքը՝ 55:

«ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՌԱՍՊՈՒՏԻՆԸ»՝ զօր. Կորժակով որ ճամբու դրուած էր 1996 Ցունիսին, վրէժը լուծեց Կիրակի օր, երեսփոխան ընտրուելով Տուլա (Մոսկուայի հարաւը) երեսփոխանական մասնակի ընտրութեան ընթացքին: Ռասպուտին մկրտուած էր այն մութ ազդեցութեան պատճառով զոր կը գործէր Կրեմլին: Ներկայիս ալ խոստացած է որ յայտնութիւններ պիտի ընէ: 1985-ին Ելցինի թիկնապահը նշանակուած էր: 1996-ի իր շնորհազրկումին պատճառները շատ յստակ չեն, ըստ իրեն իր ոխերիմ թշնամիին՝ Անատոլի Զուպայսի գործն է:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ 12-ՐԴ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ՝ Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Երեկոյթին նախագահն ալ Շ. Ազնաւուրն էր եւ նաեւ ինք որ տարուան լաւագոյն մեկնաբան — երգիչը նկատուեցաւ այրերու բաժնին մէջ, մինչ կիներու մարզի յաղթականն էր Պարպարա:

Փալէ տէ Գոնկրէ տեղի ունեցած այս երեկոյթին այլ մրցանակներ ալ բաշխուեցան, տարուան ալպոմին համար պարգեւատրուեցաւ Լուի Միշէլ, տարուան երգն ալ նկատուեցաւ Այշա զոր կ'երգէր Խալէտ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԱՆՑՔԸ ԲԱՆԱԼՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանային անցքը բանալու պատրաստութիւններ կը նշմարուին: Թրքական կողմը վեց ամսուան ընթացքին նորոգած է Իգդիրը այդ անցքին միացնող 20 քմ.նոց ճամբուն 15 քմ.ը ու լայնցուցած զայն: Էրզրումի Առեւտուրի Սենեակին նախագահը ըսած է թէ այդ անցքին բացումը մեծ զարկ պիտի տայ շրջանի տնտեսական զարգացումին: Ան աւելցուցած է որ ներկայիս Վրաստան եւ Իրան Թուրքիայէն գնուած ապրանքը շատ բարձր գիներով կը ծախեն Հայաստանի, մեծամեծ շահեր ապահովելով: Մինչդեռ, սահմանային դրան բացումը առիթ պիտի տայ ուղղակի առեւտուրի, չէզոքացնելով միջնորդ կողմերը:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 10 / 11)

ՊԻՒՏՃԷԻ ՆԱԽԱԳԻԾԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ԵՒ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի պետական պիւտճէի նախագիծին Ազգ. Ժողովի մէջ քննարկման ընթացքին «Բարեփոխումներ» երեսփոխանական խումբը վտանգաւոր նկատած է բացը գոցելու ուղղուած՝ պետական գոյքի սեփականաշնորհումէն եւ ապազգայնացումէն ակնկալուող շուրջ 14 միլիառ դրամը, այն պատճառաբանութեամբ որ եթէ սեփականաշնորհումը կատարուի նախկին ընթացքով եւ միջոցներով այդ թիւը անիրատես կ'ըլլայ: 1997-ին միջազգային աճուրդով սեփականաշնորհման կը դրուին հետեւեալ ձեռնարկութիւնները.— «Նայիրիտ», «Փոլիվինիլացետատ», «Լոյս», «Մարս», «Արմէնթէլ», Երեւանի կոնեակի, Զարենցաւանի «Ցենտրոլիտ», Վանաձորի մանրաթելի եւ «Ռուբին» գործատուները, Երեւանի պետական համալսարանը, «Երքիմշին», Իջեւանի «Գորգեր», Բջնիի հանքային ջուրերու գործատուները, Սեւանի կարի գործատունը, «Արաքս» կօշիկի, Գիւմրիի հիւսուածեղէնի գործատուները, «Արմենիա-1», «Արմենիա-2», «Դուին» եւ «Անի» պանդոկները:

*
**

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Փետրուար 9-էն 10-ի գիշերը ժամը 9.49-ին Հայաստանի հիւսիսային շրջանը երկրաշարժ արձանագրուած է: Գիւմրիի, Վանաձորի, Ստեփանաւանի, Արթիկի եւ Իջեւանի մէջ զգալի եղած ցնցումներուն ուժգնութիւնը հասած է Մերքալլիի վրայ (12) 4-5 բալի: Երկրաշարժին վերնակեդրոնը եղած է Վրաստանի Դմանիս բնակավայրի մօտերը՝ Թիֆլիսէն 80 քմ. հարաւ-արեւմուտք,

(Շար.ը Կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԵՏ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուելէ ետք Լուսաւորչի Աթոռին 131–րդ գահակալը ձեռնարկեց իր հօտը ճանչնալու անհրաժեշտ քայլին, Այցելեց նախ Հայաստանի շրջանները, Ղարաբաղ, ապա ներքին Սփիւռքի կարեւոր կեդրոններ – Մոսկուա, Թիֆլիս, Օտեսա, եւայլն ու կարգը եկաւ բուն Սփիւռքին: Ֆրանսա տրուած հովուապետական այցը նոյն ծրագրին հերթական հանգրուանը կը կազմէ: Զայն առիթ նկատեցինք նաեւ ունենալու Գարեգին Ա.ի տպաւորութիւնները եւ շօշափելու նիւթեր որոնք յաճախ չէ որ օրակարգի կուգան մեր գաղութին մէջ:

⁂

Հ. – Ինչպէս առաջին քայլէն իսկ յայտնեցիք, ձեր այս այցը նպատակ ունէր հանդիպելու հօտին, լսելու զայն եւ լսուելու անկէ: Գացիք բոլոր շրջանները. այսօր, վերադարձի նախօրեակին կրնա՞ք ըսել թէ լիովին իրականացաւ յատկապէս լսելու եւ լսուելու ձեր նպատակը:

Պ. – Մեծաւ մասամբ՝ այո՛: Առիթ ունեցայ հանդիպելու բոլոր գաղութներուն, կարելիութիւն ունեցայ մասնաւորապէս հանդիպելու երիտասարդներուն հետ որոնք ինչպէս Մարսէյլ, Լիոն, իրենք հարցումներ ունէին, որոնց ջանացի պատասխան տալ իմ փորձառութեանս, գիտութեանս ու նախանձախնդրութեանս սահմաններուն մէջ: Կրնամ ըսել որ զգացի թէ կենդանի հաղորդակցութիւն մը սկիզբ առաւ. գէթ ժողովուրդը զգաց որ ես հետաքրքրուած եմ իրենցմով եւ իրենց հարցերը ինծի համար անձնական ծանօթութեան նիւթ պէտք է դառնան, որպէսզի կարենամ իմ պատասխանատուութեանս սահմաններուն մէջ ընել այն ինչ որ իմ պարտքս կը նկատեմ: Տեսայ որ իրենք ալ շատ ուշադիր էին ըսածներուս. իրենց հակազդեցութիւնները շատ դրական գտայ: Տեսայ որ քաղաքավարութեան սահմաններէն անդին, իսկական հետաքրքրութիւն ունէին ընդունելու եւ մասնակցելու այն բոլոր աշխատանքներուն որոնք ծրագրուած պէտք է ըլլան յառաջիկայ չորս – հինգ տարիներուն համար, գոնէ մինչեւ 2001 թուականին, որպէսզի կարելի ըլլայ մեր եկեղեցւոյ մէջ վերանորոգութիւն մը յառաջ բերել: Տեսայ որ այս մարզին մէջ երիտասարդութիւնը երկու տեսակ զգացումի մէջ կը տատանի: Առաջինը՝ արդի կեանքին իրենց վրայ ազդելու երեւոյթն է, բնականօրէն, միւս կողմէն իրենցմէ կը պահանջուի որ աւանդութիւնը, անցեալի ժառանգութիւնը պահեն. արդ, ի՞նչպէս գտնել ներդաշնակութեան գիծը անցեալին եւ ներկային, հինին եւ նորին միջեւ, առանց անցեալը արհամարհել, անտեսելու որպէս մեռած աւանդութիւն եւ առանց նորը արհամարհելու որպէս նորութարբեր ու ոչ համապատասխան մեր եկեղեցիին ոգիին: Ներդաշնակութեան այս գիծը պէտք է գտնուի, անցեալը նորով վերարժեւորուելուն, նորն ալ անցեալով սնուցանելուն մէջ: Այս տեսակէտով յատկապէս մենք՝ հոգեւորականներս շատ ընելիք ունինք: Այս մասին մեր բոլոր եպիսկոպոսներն եւ թեմական բոլոր խորհուրդներուն աշխարհական ներկայացուցիչներուն հետ երկու կամ երեք օրուան խորհրդակցական հանդիպում մը պիտի ունենանք Ապրիլին Ս. Էջմիածնի մէջ: Այս փորձառութիւնս պիտի բաժնեմ եկեղեցւոյ բոլոր պատասխանատու անձերուն հետ, տեսնելու համար թէ ի՛նչ կրնանք ընել ապագային:

Հ. – Լսելու եւ լսուելու ձեր առաջադրանքը միակողմանի իրականացում ունեցաւ Փարիզի հանդիպումին, որոշ յուսախաբութեան մը պատճառ ըլլալով: Երկխօսութեան առիթ չստեղծուեցաւ ու միայն մենք ձեզ լսեցինք: Կային երիտասարդներ որոնք իրենց հարցումներով եկած էին, ձեր պատասխանները ունենալու ակնկալութեամբ. հարցումներ որոնք նոյնպէս արծարծուած էին արդի կեանքին թելադրանքներուն, ինչպէս կ'ըսէք թէ եղաւ պարագան այլ տեղերու: Հոս, գոնէ կրնա՞ք բացատրութիւն մը տալ Փարիզի առանձնակի այդ երեւոյթին մասին:

Պ. – Ես չեմ կարծեր որ դիտաւորեալ կերպով եղած էր: Ես առիթ ունեցայ տեսնելու որոշ անձեր, թէեւ ճիշդ է որ կազմակերպուած ձեւով նիստ տեղի չունեցաւ երիտասարդներու հետ, խօսակցութեան, հարցում–պատասխանի ձեւով, բայց որոշ չափով Փարիզը կը ճանչնայի արդէն, բաղդատաբար Ֆրանսայի միւս շրջաններուն: Կրնամ ըսել թէ հաղորդ էի Փարիզի ժողովուրդին կարգ մը հարցումներուն մեր եկեղեցւոյ մասին: Հետեւաբար, չեմ կարծեր որ յուսախաբութիւն ստեղծուած ըլլայ: Կը յուսամ որ յաջորդ այցելութիւններուս առիթ կ'ըլլայ անոնց եւս գոհացում տալու:

Հ. – Տեղական, մասնակի այս պարագաներէն ետք, կրնայի՞ք ամբողջական հաշուեյարդար մը ներկայացնել գաղութին տրուած հովուապետական ձեր այս այցելութեան:

Պ. – Դժուար է քանի մը նախադասութեան մէջ ամփոփել տպաւորութիւններս: Պէտք ունիմ անոնց մասին խորհրդածելու: Առիթներ պիտի ունենամ վերստին նայելու կատարուածներուն, կշռելու յայտնուած միտքերը: Այս հանգրուանին կրնամ ըսել հետեւեալը. ես աւելի աշխոյժ գաղութ մը տեսայ, քան ինչ որ կ'երեւակայէի: Ասիկա չեմ ուզեր ընդհանրացնել, քանի որ կաթողիկոսի մը այցելութեան բնականաբար աւելի խանդավառութիւն կը ստեղծուի, բայց զգացի որ Ֆրանսայի մէջ ծնած, մեծցած երիտասարդներ հայ եկեղեցւոյ, հայ ժողովուրդին ճակատագրով, հայ մշակոյթի հարցերով լրջօրէն կը զբաղին: Ասիկա բնական կը գտնեմ անոր համար որ այդ երիտասարդները յագեցած են ֆրանսական մշակոյթով. հիմա այդ մշակոյթին մէջ հասուննալէ ետք հարցումներ կ'ուզեն թէ իրենց հայկական անցեալին մէջ ի՛նչ արժէքներ կան որոնք իրենց այսօրուան կազմաւորման մէջ իմաստ կրնան ունենալ ու որոշ շահագրգռութիւն ստեղծել:

Երկրորդ, նկատեցի որ, Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը եւ Նոր դրուածքը մարտահրաւէր մըն են մեր երիտասարդութեան. ամէնքը իրենք իրենց հարց կու տան թէ ե՞րբ այս մեծ իրականացումը յառաջ եկաւ Հայոց կեանքի ա՛յս հանգրուանին եւ ինչպէ՞ս պիտի իրենց բաժինը, պարտականութիւնը բերեն անոր:

Այս մարզին մէջ իմ տուած վկայութիւնս մեր եկեղեցիին վերազարթօնքին մասին Հայաստանի մէջ, զիրենք մեծապէս խանդավառեց: Յոյս է որ ասկէ ետք աւելի կենդանի յարաբերութիւններ մշակուին կեդրոնին եւ թեմերուն միջեւ: Այսօր եկեղեցիները զուտ պատմական յուշարձաններ չեն, այլեւս սկսած են նայուիլ, դիտուիլ որպէս եկեղեցական կեանքի աղբիւրներ: Ճիշդ է որ այսօր բոլորն ալ չեն աղբերանար, չեն հոսիր, բայց մարդիկ անոնց կը նային անոնցմէ հոգեւոր սնունդ ստանալու տրամադրութեամբ:

Հ. – Կը կարծէ՞ք որ մեր եկեղեցին պատրաստ է այդ կանչին պատասխանելու այսօր, յատկապէս 70 տարուան ծանօթ շրջանէն ետք: Վերակառուցումի մեծ խնդիր մը դրուած չէ՞ մեր եկեղեցիին առջեւ որպէսզի ան կարենայ պատասխանել այսօրուան, ձեր նշած առաքելութեան:

Պ. – Մեր եկեղեցին լրիւ իմաստով պատրաստուած չէ այդ մարտահրաւէրին ամբողջական գոհացում տալու: Բայց պատրաստութեան ընթացքի մէջ է: Ասիկա գոնէ ես կը զգամ Հայաստանի այն երիտասարդներուն մէջ որոնք եկեղեցիով կը հետաքրքրուին. կ'ուզեն Դպրեվանք յաճախել, կամ կրօնական դասընթացքներու հետեւիլ ուսուցիչ եւ մեծաւ մասամբ ուսուցչուհիներ դառնալու. 90 տոկոսը իգական սեռին կը պատկանի: Կը պատրաստուին կրօնական դասաւանդութեան եւ եկեղեցին արդէն եօթը դասագիրքեր պատրաստած է: Հետեւաբար շարժում մը կայ: Այս մարզը առաջնահերթութիւն մըն է այդ առաքելութեան վերանորոգման ընթացքին մէջ:

Կրօնական քարոզչութիւնը պէտք է տարածուի կեդրոնական քաղաքներէ դուրս գիւղական շրջանները, ինչ որ հին ատեն արեւմտահայ մեր աւանդութեան մէջ գաւառները կը կոչէինք. կեդրոնական քաղաքներու մէջ կեդրոնացումը բաւարար պիտի չըլլայ մեր ժողովուրդին զանգուածներուն հասնելու համար: Այս առումով ունինք դժուարութիւն, որովհետեւ գիւղական շրջանները գացող հոգեւորականներու թիւը շատ քիչ է: Հիմա կը փորձենք գիւղական այդ շրջաններէն երիտասարդներ բերել որպէսզի պատրաստուելով երթան իրենց շրջանները:

Այս մարզին մէջ ինծի համար կարեւոր է հոգեւորականներու պատրաստութեան մեթոտը: Ինչի՞ համար կը պատրաստենք հոգեւորականները. որպէսզի ծէ՞ս կատարեն, հաստատութիւնը պահեն, ինչպէս որ էր խորհրդային շրջանին, թէ այնպիսի դաստիարակութիւն, մթնոլորտ պէտք է ստեղծենք հոգեւոր ճեմարաններու մէջ որ աշակերտները մղուին դէպի ժողովուրդ երթալ: Երթան՝ ըմբռնելով իրենց առաքելութիւնը, ոչ թէ եղածը պահպանելու հոգեբանութեամբ, այլ եղածը փոխանցելու եւ ժողովուրդին կեանքին մէջ փոխադրելու հասկացողութեամբ: Կրնամ ըսել որ Քրիստոնէական դաստիարակութեան կեդրոնը որ բացինք, բաւական կարեւոր, օգտաշատ աշխատանք կը տանի այս կապակցութեամբ թէ՛ հեռատեսիլի հաղորդումներով, թէ հանրամատչելի գրականութեան տարածումով: Հետեւաբար, կը կրկնեմ որ տակաւին պատրաստ չենք, բայց այդ ընթացքին մէջ ենք որոշակի, տենդագին աշխատանքով:

Հ. – Իսկ դասախօսի նեղութիւն չէ՞ք կրեր այդ առաքելութեան մէջ յաջողելու համար:

Պ. – Այդ ուղղութեամբ ոչ միայն տեղական ուժերով ուզեցինք գոհանալ, այլ արտասահմանէն հոգեւորականներ հրաւիրեցինք: Կը զգամ որ առաւել պէտք է զօրացնենք անոնց վերադարձը դէպի Մայր Աթոռ. կամ գոնէ որոշ ժամանակի դասաւանդութեան համար: Այսպէս, օրինակ հրաւիրեցինք Ուրուկուայի մեր միաբաններէն Յակոբ Եպիսկ. Գիւլեանը եկաւ, դասաւանդեց. եւ հիմա Կիլիկեան Աթոռի միաբաններէն Տաթեւ Արք. Սարգիսեանը հրաւիրեցինք: Հոգեւոր ճեմարանին մէջ աստուածաբանական նիւթեր կը դասաւանդէ: Հայագիտական նիւթերու համար դժուարութիւն չունինք:

Տեսակցեցաւ՝ ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(ԺԱ.)

Սեպտեմբեր 15–էն Հոկտեմբեր 2, Երեւանի մէջ տեղի ունեցան ճատրակի 32–րդ Ողիմպիական խաղերը որոնց մասնակցեցան քանի մը տասնեակ երկիրներէ եկած վարպետներ: Այս դէպքը նշելու համար, Հայաստանի Հանրապետութեան Թղթատարական վարչութիւնը հրապարակ հանեց հինգ նոր նամականիշեր: Ասոնցմէ չորսը նոյն շարքի մը կը պատկանին եւ առաջին անգամն ըլլալով տեղ կը գտնեն 8 նամականիշեր պարունակող տետրի մը մէջ: Իւրաքանչիւր դրոշմաթուղթ կ'արժէ 40 դրամ: Երեքը կը ներկայացնեն ճատրակատախտակներ –բաց և մուգ սրճագոյն– սև ու ճերմակ իրենց քարերով: Ամէն մէկը նուիրուած է յայտնի հայ վարպետի մը յաղթանակին՝ Հենրիկ Գասպարեան, Տիգրան Պետրոսեան և Կարի Գասպարով: Դրոշմաթուղթերը կը կրեն նաեւ այս խաղերուն խորհրդանիշը որ չորրորդին վրայ աւելի մեծ չափերով ներկայացուած է: Ընտրուած խորհրդանիշը բաղկացած է՝ ճատրակատախտակէ մը մեծ ու փոքր Մասիսներով: Մակագրութիւնը անգլերէն լեզուով կը ծանուցանէ՝ 32 Chess Olympiad, Yerevan 96, եւ հայերէն (Պէտք է խոստովանիլ որ հարկ եղաւ խոշորացոյցին դիմել այդ հայերէնը կարդալու համար) Շախմատի 32–րդ, համաշխարհային օլիմպիադա, Երեւան 1996: Այս նոր դրոշմաթուղթերը (2×4) դետեղուած են տետրի մը մէջ, Գրքոյկին շապիկին վրայ տեղ գտած են վերոյիշեալ հայ ականաւոր գրոսմայստերներուն (այս բառը կ'օգտագործուի ճատրակի վարպետները բնորոշելու համար) դիմանկարները: Ներսի մասը զարդարուած է Երեւանի Ճատրակներու Տունին եւ մարզահամերգային համալիրին լուսանկարներով: Հայերէն եւ անգլերէն համառօտ գրութիւն մը «Հայկական ճատրակներու» պատմութիւնը կ'ամփոփէ:

Այս չորս արժէքներէն զատ, նոյն նիւթին շուրջ հրատարակուած է առանձին նամականիշ մը՝ 90 դրամի արժողութեամբ Տիգրան Պետրոսեանի դիմանկարով:

Թողարկումին վերջին դրոշմանիշը կը պանծացնէ Նորվեկիացի յայտնի երկրախոյզ, Ֆրիտիոֆ Նանսէնին յիշատակը: Մակագրութիւնը կը յիշեցնէ որ Նանսէն երկրախոյզի ասպարէզէն դուրս, մարդասիրական կարեւոր ծառայութիւններ կատարած է Առաջին Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ, որպէս Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ պատուիրակ եւ գաղթականաց անդրանիկ «Բարձր Կոմիսար», յատկապէս Հայաստանի մէջ: Այդ իսկ պատճառով, Նանսէնին ձօնուած այս նամականիշը (արժէքը 90 դրամ), կը մտնէ Տուրք երախտիքի շարքին մէջ, Ֆր. Վերֆէլի եւ Աղ. Գրիպոյեդովի կողքին:

ԿՈՐԻՒՆ

Այս նոր նամականիշերը եւ տետրը կարելի է ստանալ գրելով հետեւեալ հասցէին՝
INTERNATIONAL STAMP COMPANY,
P.O.Box 159, Montvale, New Jersey 17645,
U.S.A.

ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՆԹԱԿԱՑ ԱՊԱՆԱՑԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻ ՀՈՎԵՐՈՒ

Դարուն Բ. ցեղասպանութեան յիշատակը տեւականապէս վառ պահելու կեցուածքը Եւրոպան ներկայիս ենթարկած է ապանացիականացումի հոլովոյթի մը որուն մէջ կը ներքաշուին բազմաթիւ երկիրներ: Հարցը ծայր առաւ Զուիցերիոյ դրամատուներու պահ դրուած հրէական գումարներու իւրացումին պնդումով ու այսօր Շուէտ, Փորթուկալ, Հոլանտա, Նորվեկիա եւ Ֆրանսա առընչուած են անոր: Հետազօտող յանձնախումբեր կազմուած են որոնք քրքրելով թղթածրարներ, հաշիւներ ու այլ փաստաթուղթեր, պիտի յանգին եզրակացութեան:

Խնդիրը սակայն չի ներկայանար միայն նիւթական երեսակով. անոր կը տրուի իրաւական – բարոյական տարածք մըն ալ, քանի որ ցեղասպանութեան զոհ Հրեաներու հարստութիւնը իւրացնելու արարքը կը մեկնաբանուի որպէս մեղսակցութիւն նացիներու ոճիրին:

Զուիցերիա յատուկ տեղ մը ունի այս առումով, քանի որ խնդրոյ առարկայ գումարներուն մեծագոյն մասը հոն կը գտնուի: Եւ արդէն հաստատումի հեռանկար մը մերժելու անոր սկզբնական կեցուածքը սուր հակադրութիւններու պատճառ եղաւ յատկապէս Միացեալ – Նահանգներու հրէական կեդրոններուն եւ զուիցերական շահերուն միջեւ: Երկիրը Միացեալ – Նահանգներու հետ առեւտրական իր յարաբերութիւններուն համար սպառնալիքներ ստացաւ, վտանգուած գտաւ իր դրամատուներուն բարի համբաւը եւ մարդասիրական երկրի աւանդական իր պատկերը:

Հարցը չէր վերաբերեր միայն զուիցերական դրամատուներու պահ տրուած գումարները վերադարձնելու: Այդ գումարները մօտ 150 միլիոն Ֆրանք հաշուըւ–

ւած են, բայց ծանրակշիռը այն է որ դըրամատունները շարունակ ուրացած են նման գումարներ ունեցած ըլլալ։ Ինչ որ այսօր Հրեաները կը վերագրեն զուիցերական կեդրոնական դրամատան, իր արկղերուն մէջ մինչեւ այսօր հաւանօրէն տեղ գտած ոսկին չէ որ Գերմանացիներու կողմէ պատերազմի շրջանին տըրւած է։ Այլ այն երեւոյթն է որ այդ դըրամատունը այդ ոսկիին փոխարէն զուիցերական դրամ տալով օրինականացուցած է յափշտակուած հարստութիւնը ու այդ ձեւով զօրակից եղած հիթլէրեան պատերազմական տնտեսութեան։

Այս տեսանկիւնէն հարցը կը ստանայ քաղաքական բնոյթ։ Այսօր Զուիցերիա վերապրողներուն կամ զոհերու ժառանգորդներուն որոշ հատուցում վճարելով կրնա՞յ քաւել Ողջակիզումին մէջ պատասխանատուութեան իր բաժինը։ Այս հարցումին պատասխանը պիտի հիմնուի պատմաբաններու խմբակի մը պրպտումներուն եզրակացութեան վրայ։

Ցիւրիխի «Նոյէ Ցիւրիխըր Ցայթունգ»ը մինչեւ հիմա բացուածներէն արդէն հետեւցնելով որ գործուած սխալներ կան, յատկապէս պատասխանատուներու նկատմամբ կիրարկուած քաղաքականութեան մէջ, դիտել կուտայ որ հիթլէրեան գրաւման ենթակայ եւրոպական այլ երկիրներ Զուիցերիայէն աւելի յանցաւոր ըլլալով հանդերձ, կը շարունակեն մերժել նացիներու հետ իրենց համագործակցութեան անցեալը։ Կ'ըսէ թէ Զուիցերիա չէ ունեցած գործակցութեան, Հրեաներու ոչնչացումի գործօն մասնակցութեան մեղսակցութիւն. ու Զուիցերիոյ Հրեաները նաեւ հոն ապաստանողները վերապրած են։ Այդ երկրին յանցանքը թերթը կ'ամփոփէ օգնութեան զլացումով։

Անառարկելի էր յատուկ հիմնադրամի մը ստեղծումը օգնելու համար օրինակ նացիներու զոհերուն ․ կարօտ ժառանգորդներուն, պիտի նպաստէ պատերազմը չհագործողի Զուիցերիոյ վերագրուած պատկերը ջնջելու։ Ատիկա պիտի ըլլայ մարդասիրական արարք մը որ սակայն չի բացառեր ներկայ պատասխանատուներուն յայտարարութիւնը իրենց նախորդներուն սխալ ընթացքին մասին, ծանրակշիռ հարցերու մէջ։

Միակ ցաւալի կէտը կը նկատուի այն որ Զուիցերիա կամաւոր կերպով նման հիմնարկ մը ստեղծելու առիթը փախցուց։ Եթէ այսուհետեւ ան ստեղծուի անխուսափելիօրէն պիտի նկատուի արդիւնքը Միացեալ — Նահանգներու ծերակուտական Ամաթոյի կիրարկած ճնշումին որով սպառնացած էր պոյքոթի ենթարկել զուիցերական դրամատուները եթէ անոնք կարճ ժամանակի մէջ չստեղծէին հատուցումի հիմնադրամ մը։

ՔԱՂՀԱՆ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՎԵՆԵՏԻԿԸ ԱԶԱՏԵԼ ՋՐԱՀԵՂՁՈՒՄԷ

Վենետիկ աշխարհի ամէնէն շատ այցելու ընդունող վայրերէն մէկն է։ Իտալական այս պզտիկ քաղաքը շինուած է ծովալիճի մը վրայ, Ադրիական ծովու ափին։ Սակայն Վենետիկի գոյութիւնը վտանգուած է։ Ի՞նչպէս առիթ չտալ, որ ողողումները եւ ապականումը փճացնեն ճարտարապետական այս գանձը։

Վենետիկի առաջին բնակիչները իրենց տուները հաստատուն ցամաքին վրայ չեն շինած, այլ՝ իրարմէ 200 ջրանցքներով բաժնուած եւ 400 կամուրջներով իրարու կապուած հարիւրաւոր կղզիներու վրայ։ Բաց վայրերը եւ շէնքերը կը հանգչին աւազին եւ կաւին մէջ հաստատուած տախտակէ գերաններու վրայ։ Իսկ գերանները ամրապնդուած են քարերով լեցուն արկղներով։

ԱՆԿԱՅՈՒՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ ՄԸ

Վենետիկը շրջապատուած է ծովալիճի ջուրերով՝ ոչ շատ խորունկ տարածք մը (50 քիլոմեթր երկայնք, 10 քիլոմեթր լայնք), ծովէն բաժնուած՝ ծովեզերեայ երիզով մը՝ Լիտօ։ Այս հողէ պատնէշն է, որ Վենետիկը կը պաշտպանէ ալիքներէն։

Ո՛չ ծով, ո՛չ ալ լիճ, այս ծովալիճի ճակը Ադրիական ծովուն հետ կապուած է երեք «բերաններով», այսինքն՝ ծովեզերեայ երիզին ընդմէջէն երեք անցքերով։

Ծովալիճը անկայուն միջավայր մըն է։ Եթէ մարդիկ զայն չխնամեն, անիկա կորսուելու դատապարտուած է։ Ծովալիճը խնամել կը նշանակէ ծովեզերեայ երիզը անեղծ պահել, որպէսզի անիկա կարենայ պահպանել քաղաքը։

Ինչպէս նաեւ՝ ջրանցքները մաքրել տարիներու ընթացքին գետերուն բերած աղտոտութիւններէն։ Անշուշտ դարերէ ի վեր Վենետիկի բնակիչները կը պաշտպանեն իրենց բնական միջավայրը։ Անոնք ծովալիճին մէջ թափող գետերուն ուղղութիւնը փոխած են եւ քարէ պատեր բարձրացուցած են ծովուն ալիքներէն պաշտպանուելու համար։ Սակայն ասոնք բաւարար չեն։

1987-ԻՆ ՎԵՆԵՏԻԿ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

1966 Նոյեմբեր 4-ին 1·20 մեթր ջուրով կը ծածկուի նշանաւոր Ս. Մարկոս հրապարակը, Ահազանգ կը հնչէ Վենետիկը պէտք է փրկել։ Յատուկ յանձնախումբեր կը կազմուին, կը փորձուի եկամուտ ապահովել ջուրերէ վնասուած շէնքերը նորոգելու համար։ Դեկտեմբեր 1987-ին ԻՈՒՆԷՍՔՕ Վենետիկը եւ իր ծովալիճը կ'արձանագրէ իբրեւ պահպանուելու արժանի միջազգային ժառանգութիւն։

Ներկայիս մեզի ծանօթ են ողողումներուն պատճառները, եւ մենք գիտենք, թէ բնութիւնը միակ պատասխանատուն չէ։ Բնական է, որ Վենետիկ հարիւրամեակի մը ընթացքին չորս — վեց սանթիմեթր մխրճուի աւազին մէջ։ Սակայն միայն 20-րդ դարու ընթացքին ան մխրճուած է մօտաւորապէս 25 սմ.։ Իսկ ծովալիճին ջուրը ինչո՞ւ այդքան աղտոտ է եւ ապականած։

Անցեալ դարուն մարդիկ անխնայ վարուած են դիւրաբեկ Վենետիկին հետ։ Միջին դարերուն, իտալական վերածնունդի շրջանին, հզօր Վենետիկը հետեւած է ճարտարարուեստական զարգացումին։ Ծովալիճին ափին շինուած են քարիւղի մեծ նաւահանգիստ մը եւ քիմիական գործարաններ։ Նաւարկութիւնը դիւրացնելու համար ծովուն կապող անցքերը մեծցուցած են եւ փորած՝ ծովալիճին յատակը։

12 ՄԻԼԻՈՆ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Ծովի մակընթացութիւնը աւելի զօրացած է՝ վնասելով քաղաքին ժայռոտ եզերքներուն եւ նպաստելով ողողումներուն։ Այժմ ծովալիճին վրայ կը նաւարկեն շոգենաւեր, բեռնատար կամ քարիւղատար նաւեր, եւ վափորեթթիներ՝ շարժակով աշխատող փոքր նաւակներ, որոնք քաղաքին մէջ շրջելու համար կը գործածուին։ Այս երթեւեկը շատ կ'ապականէ քաղաքը։ Ջրանցքներուն մէջ կը թափուին գործածուած ջուրերը քաղաքի մը, որ ամէն տարի կ'ընդունի միլիոնաւոր զբօսաշրջիկներ։ 2000 թուականին, անիկա կը սպասէ 12 միլիոն այցելու։

Միլիառաւոր լիրեր ծախսուած են Վենետիկի ցաւերը ուսումնասիրելու համար։ Եւ որովհետեւ անկարելի է դարմանել մարդուն պատճառած վնասները, մասնագէտներ մտածած են հոյակապ ծրագրի մը մասին՝ ընդդիմեալ շարժուն ամբարտակներու հաստատումը։ Զօրաւոր մակընթացութիւններու ընթացքին անոնք ճնշուած օդով կը լեցուին եւ կը բարձրանան։ Ծրագիրը տակաւին չէ գործադրուած, որովհետեւ անիկա կը կարօտի 5 միլիառ տոլարի։

Ներկայիս աւելի «համեստ» նորոգութիւններ կը գործադրուին. շէնքերու նորոգում, ջրանցքներու մաքրութիւն՝ աղտոտ ցեխերէն։ Սակայն ամէնէն կարեւոր աշխատանքը տակաւին չէ գործադրուած. Վենետիկը պաշտպանել «բարձր ջուրերէն»։

«Ազդակ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԳԷՏՆԵՐԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեան հանդիպում մը ունեցած է Հայաստանի տնտեսագէտներու Միութեան ղեկավարութեան հետ։ Վարչապետը նշած է որ, ներկայիս, կառավարութեան գլխաւոր նպատակն է արտադրութեան վերականգնումը եւ ատոր համար ալ հարկ է ճշդել արտադրութեան առաջնակարգ ուղղութիւնները։ Ան աւելցուցած է նաեւ թէ փետրուարէն կը սկսի կառավարութեան, ընկերա — տնտեսական ծրագիրներու քննարկումը եւ այդ առթիւ իրենք կ'ակընկալեն Միութեան գործօն մասնակցութիւնը՝ աշխատանքներուն։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՅԱՆԻՆ Բ. ԵՆԹԱԲԱԺԻՆԸ ՎԵՐՍԿՍԱԾ Է ԳՈՐԾԵԼ

Անհրաժեշտ նորոգութիւնէն եւ սաուղումներէն ետք փետրուար 4-ի իրիկունը կրկին գործարկումի դրուած է հիւլէակայանին Բ. ենթաբաժնին, ռէաքթօրը, որ ներկայիս կը բանի 280 մեկավաթ ուժգնութեամբ։

Հայաստանի մէջ սկսած է առատ ձիւն տեղալ ամէն կողմ։ Լեռնային շրջաններուն մէջ ձիւնին բարձրութիւնը հասած է 1 մեթրի, իսկ Արարատեան դաշտը՝ 20 — 30 սանթիմեթրի։ Այնուամենայնիւ կը սպասուէր օդի որոշ մեղմացումի։

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Համոզուած էի որ այս դաւին մասնակցելով բարիք մը կ'ընէի Արփիարին՝ քանի որ կեդրոնի անդամակցութենէն ելլելով ու միմիայն «Նոր Կեանք»ի հրատարակութիւնը ստանձնելով թէ նիւթական կորուստ մը պիտի չկրէր եւ թէ կարգ մը տաղտուկներէ պիտի փրկուէր ու աւելի ժամանակ պիտի ունենար գրականութեամբ զբաղելու։ Արփիար ինքն ալ շատ անգամներ ըսած էր որ զզուած է կեդրոնի անդամակցութենէն, բայց իր ընկերներն են որ պինդը կը ստիպեն մնալու, որովհետեւ իրենցմէ ոչ ոք կրնայ գործը թողուլ եւ գալ Լոնտոն բնակիլ եւ կուսակցութեան նիւթական հոգերովը զբաղիլ։

Ինչպէս ըսի Ամերիկայի մասնաճիւղերը Արփիարի յամառ պաշտպաններն էին եւ պէտք էր զանոնք համոզել մեր ծրագիրը յաջողցնելու համար։ Թղթակցութեամբ կարելի չէր այդ գործը տեսնել, ուստի որոշեցինք որ Վահէ անձամբ երթայ մասնաճիւղերը համոզելու։

Վահէ իբրեւ յանդուգն գործիչ բաւական համբաւ ունէր Ամերիկայի Հնչակեաններուն մէջ, մանաւանդ որ Արփիար առիթը չէր փախցուցած իր նամակներովն ու «Նոր Կեանք»ով այդ համբաւը հետզհետէ մեծցնելու։ Իր վերջին շահատակութիւնն ալ, թէեւ ապարդիւն, բայց նպաստած էր անունը ժողովրդականացընելու։

Հակառա՛կ այնքան ոստիկանական խըստութիւններու Պոլիս մտնել, քանի մը չարաթ պտըտիլ, բանտարկուիլ ու յետոյ բանտէն ազատիլ, սովորական արարքներ չէին։

Եւ սակայն պատերազմին ջիղը՝ դրամը՝ կը պակսէր մինչեւ Ամերիկա ճամբորդելու համար։

Զօպանեան յաջողեցաւ պէտք եղած դըրամը ճարելու եւ Վահէ մեկնեցաւ դէպի Միացեալ — Նահանգները։

Իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ եւ քանի մը ամիս ետքը Վահէ յաղթական վերադարձաւ Լոնտոն իբրեւ կեդրոնի լիազօր անդամ։ Արփիար նոյն իսկ հեռացաւ Լոնտոնէն եւ գնաց Պրայթըն ուրկէ կը շարունակէր խմբագրել «Նոր Կեանք»ը,

Բայց Վահէ իր դիրքը ամրացնելէ ետքը ուզեց «Նոր Կեանք»ն ալ իր ուզած ձեւովը խմբագրելու եւ այս եղաւ պատճառ Արփիարի հետ վերջնական խզման։ Արփիար բնականաբար չկրցաւ հանդուրժել իր վրայ դրուած այդ գրաքննութեան եւ թերթն ալ անցաւ Վահէի ձեռքը։

Արզուեան Փարիզ եկաւ «Նոր Կեանք»ի խմբագիր մը ճարելու։ Նախ ինծի առաջարկեց այդ պաշտօնը՝ զոր մերժեցի։ Այն ատեն գաղտնաբար Սուրէն Պարթեւեանը տարաւ Լոնտոն, իբրեւ Արփիարի յաջորդ։

Սուրէն Պարթեւեան մինչեւ այդ օր թէ՛ իր գրութիւններուն եւ թէ իր ամէնօրեայ խօսակցութիւններուն մէջ հեգնած, քննադատած, դատափետած էր թէ՛ Հայ յեղափոխականութիւնը եւ թէ Հայ յեղափոխականները։ Իր այս համոզումը այնքան ծանօթ էր ամէնուն որ երբ Սուրէն Պարթեւեան յանկարծ աներեւոյթ եղաւ Փարիզի սալայատակներուն վրայէն, ո՛չ ոք կրցաւ երեւակայել թէ Լոնտոն գացած էր յեղափոխական թերթի մը վարիչ ըլլալու համար։

«Նոր Կեանք»ի կրած այս խմբագրական փոփոխութիւնը պատճառ եղաւ որ ընդհատեմ անոր մէջ սկսած մէկ երգիծական վէպս «Փրօփականտիսթը», որովհետեւ Վահէ վճռած էր որ այլեւս զաւեշտական գրութիւններ չերեւան անոր մէջ։

Երբ յայտնուեցաւ «Նոր Կեանք»ի նոր խմբագրին ո՛վ ըլլալը՝ տեսնելու էր Զօպանեանի զայրոյթը։

Պարթեւեան դեռ նոր հրատարակած էր իր «Խարազան»ը որուն բացած վէրքը տակաւին կը կոտտար Զօպանեանի սրտին մէջ եւ երբե՛ք չէր կրնար երեւակայել որ Վահէ, որուն այնքա՛ն աջակցած էր Արփիարը տապալելու համար, անոր յաջորդ պիտի կարգէր Սուրէն Պարթեւեանը։

Բայց եւ այնպէս Վահէ յաջողեցաւ Զօպանեանը իրեն կապուած պահել, չեմ գիտեր ի՛նչ վարպետութեամբ, եւ Զօպանեան «Անահիտ»ի մէջ ո՛չ թէ միայն դադրեցուց Պարթեւեանի դէմ իր յարձակումները, այլեւ սկսաւ կատաղօրէն դատափետել Արփիարը՝ ջանալով զայն ծաղրելի դարձնելու։

Արփիարի դէմ բացած պայքարը այնքան տգեղ, այնքան անհարկի ու անիրաւ էր որ ստիպուեցայ «Անահիտ»ի աշխատակցութիւնը դադրեցնել։ Ու այսպէս անաւարտ մնաց անոր մէջ սկսած մէկ վէպս «Գործի Մարդիկ»ը, որուն մէջ մէկ քանի պոլսական ծանօթ դէմքեր ներկայացուցած էի։

Այսպէս ուրեմն բոլոր այդ խնդիրները պատճառ եղան որ իմ երկու վէպերս անաւարտ մնան։

Արփիարի դէմ մղուած պայքարը՝ որ իմ ենթադրած սահմաններէս շատ հեռուն անցած էր՝ ստիպեց զիս բոլորովին հեռանալու Արշակ Զօպանեանէն ու Վահէ Արզուեանէն։

Նոյն միջոցին Լեւոն Բաշալեան ալ թողած էր Լոնտոնը եւ եկած Փարիզ հաստատուած։

Այն ատենն էր որ գաղափար յղացանք փոքրիկ ամսաթերթ մը հրատարակելու, երգիծական ուղղութեամբ, հարուածելու համար մեր գաղափարի հակառակորդները։ Այս տետրակին տպագրութեան ծախքը, ամէն մէկ թիւի համար 50 ֆրանք, ստանձնեցին եղբայրս՝ Հրանդ Օտեան, Լեւոն Բաշալեան, Տոքթոր Պ. Քօլօլեան, Գալփաքճեան եւ ուրիշ անձ մը՝ որուն անունը չեմ յիշեր։

Թերթին անունն էր «Ազատ Խօսք», Արփիար՝ որ տակաւին Պրայթըն կը գտնուէր, կ'աշխատակցէր մեզի։ Առաջին թիւին մէջ իսկ «բաց նամակ» մը կար Ալեքսանդր Մանթաշեանի ուղղուած, որուն մէջ ամենաբուռն յարձակում մը կ'ընէինք իրեն դէմ իբրեւ հայ մուրացկանութեան քաջալերիչ մը։ Յետոյ, ծայրէ ծայր յարձակումներ Արշակ Զօպանեանի, Մինաս Չերազի, Հախումեանցի, եւայլնի դէմ։

Այս պարսաւատետրը առաջին թիւէն ջերմ ընդունելութիւն գտաւ թէ՛ Փարիզի հայ գաղութին եւ թէ արտասահմանի բոլոր Հայերուն կողմէ։ Յայտնի է որ մեր մէջ հաուհաուութիւնը, անիրաւ թէ արդարացի, միշտ ընդունելութիւն կը գտնէ։

(Շար. 86)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հօր՝ Լեւոն Եազըճեանի յիշատակին, Տիկին Ա. Մարգրրու 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իր սիրելի բրեկամուհի Տիկին Մատըլէն Խարբութլեանի մահուան առթիւ Տիկին Շնորհիկ Գրմըզեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին եւ փոխան ծաղիկի 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Այրի Տիկին Բարսեղ Պուռուշեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պուռուշեանի, Տէր եւ Տիկին Արմէն Գիդիլեանի, Այրի Տիկին Վերգին Անսուրեանի եւ փոխան ծաղիկի 300 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ըստ անալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՍԻ. — Տիկին Վ. Պօղոսեան 300 Ֆր.:

ԳԼԷՌՄՈՆ — ՖԵՐԱՆ. — Ժան Եորկի 200 Ֆր.:

(Շար. Ա. էջէն)

Գիւմրիէն 70 քմ. հիւսիս-արեւելք, ուր ուժգնութիւնը հասած է 6-7 բալի:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՍԿՍԱԾ

Երեւանի օղակաձեւ զբօսայգիին մէջ, «Արարատ» (նախկին «Ռոսիա») շարժանկարի սրահի մօտերը սկսած են Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կառուցման աշխատանքները, հողը փորելով: Կ՚աւարտի քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի նախօրեակին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԶԱԾ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն քաղաքական 54 եւ հանրային 1116 կազմակերպութիւններ: Գործելու պաշտօնական արտօնութիւն ստացած են 592 լրատուական միջոցներ, որոնց մէջ 178 օրաթերթ եւ շաբաթաթերթ, 76 ամսագիր, 93 հեռատեսիլի սթիւտիօ, 23 ձայնասփիւռի ծրագիր եւ 22 գործակալութիւն:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻ ՀՀՇ-էն ՀԵՌԱՆԱԼՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Նախկին վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի ՀՀՇ-էն հեռանալուն մասին մինչ Շարժումի վարչութեան նախագահ Յովիկ Քահանայ Լազարեան հրաժարած է պատասխանելէ իրեն եղած հարցումներուն, միայն ըսելով թէ հարկ է հարցումը ուղղել Հ. Բագրատեանին, Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ Արա Սահակեան «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետեւեալ ձեւով մեկնաբանած է պատահարը, — «Դա սպասելի էր, որովհետեւ Բագրատեան վարչապետը չստացաւ ՀՀՇ-ից այն աջակցութիւնը, որը նա պէտք է ստանար իբրեւ ՀՀՇ-ից առաջադրուած վարչապետ: Թէեւ կարող էր լինել հակառակը՝ ՀՀՇ-ն հրաժարուէր Բագրատեան վարչապետից, որովհետեւ Բագրատեան վարչապետը չտուեց ՀՀՇ-ին այն աջակցութիւնը, որը եւ պէտք է ցոյց տար իբրեւ ՀՀՇ-ից առաջադրուած վարչապետ: Բայց ՀՀՇ-վարչապետ կապը ունեցել է նաեւ արդիւնաւէտ համագործակցութեան երկար մեղրամիսներ: Դրա համար ոչ մէկը, ոչ միւսը չեն կարող զղջալ: Կեանքը շարունակւում է...»:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Փետրուար 16
Արտաքսման Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 16
Գալստեան Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակիին

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13
Երեկոյեան ժամը 16-ին Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ՚ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Խորանին վարագոյրը բաց:
Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15-ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 65-ամեակի առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները, որոնց համար վարչութիւնս կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները:

Օր. Վալերի Պօղաճեան 10.000 Ֆր., Պ. Տրդատ — Արէն Պօյաճեան 3000 Ֆր., Հրաչեան ընտանիք 1500 Ֆր., Պ. Ժիրայր Միհրանեան 1500 Ֆր., Պ. Դաւիթ Պանտիկեան, 5000 Ֆր., Մեթր Լեւոն Ճօլաքեան 3000 Ֆր., Պ. Ժան Մելքոնեան 5000 ֆրանք, Պոլսահայ Միակութեան Միութիւն, Տիկին Մարիամ Փէչքէչեան, Պ. Ռոժէ Գույումճեան, Տիկին Էլիզ Զրբաշեան, Պ. Օհան Հէքիմեան, Պ. Խաչատուր Սարգսեան, Պ. Ռոպէր Ածիլածեան, Պ. Պօղոս Ազարեան, Օր. Սիլվա Գաբրիէլեան, Պ. Ժորժ Գէորգեան, Ոմն՝, Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղեր, Պ. Երուանդ Յարութեան, Պ. Շարլ Կուրտիկեան 1000-ական Ֆր., Պ. Ժաք Սողոմոնեան 700 ֆրանք:

(Շար.)

ԹԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները

17, rue Bleue, Paris 9e

Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14-էն 18: Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծըպտուածներու զեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին: Զուարճալի օր մը անկակնկալներով:

Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. —

Չորեքշաբթի, Փետրուար 12
Գ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 26
ԺԷ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 12
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՐԳԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 19
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, Փետր. 14, ժամը 17.30-ին
Սէն — Թ՚Անթուան
Ս. Թադէոս — Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
ԳՐԱԿԱՆ — ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
●
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Հայ Առաքելական Եկեղեցին քսաներորդ դարում
Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e
Զեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent
— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* A R A X E et S A S S O U N de Marseille.
le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises
au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

ՃՇԳՐՈՒՄ

Շաբաթ — կիրակի, փետրուար 8 / 9-ի «Յառաջ»ի գրութեան՝ պարսկահայ գեղանկարիչին անունը պէտք է ըլլայ Դարվիշ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13
Տեառնընդառաջի Նախատօնակ
Կէսօրէ ետք, ժամը 4.30-ին՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի:

«Համբարձ»ի ժամանակ՝ Խորանին վարագոյրը կը բացուի և ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ՚ունենայ:

Ծանօթ. — Տարւոյս առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի: Վերջին ԱՆԴԱՍՏԱՆը տեղի կ՚ունենայ Խաչվերացի տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 14-ին:

Ուրբաթ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ ի Տաճարն
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, Պատարագ կը մատուցուի:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise
un
REPAS FAMILIAL
Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.
— *Prix du repas 70 F.* —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
JEUDI
13 FÉVRIER
1997

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.049 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.049

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐՊԻՈՅ նախագահը վաւերացուց ընդդիմութեան յաղթանակը թաղապետական ընտրութիւններուն, գրեթէ միաձայնութեամբ: Նոյեմբեր 17-ին տեղի ունեցած այս ընտրութիւններէն ի վեր, ցոյցերը շարունակուած էին և ի վերջոյ Միլոսեւիչ ստիպուեցաւ խոստովանիլ և ընդունիլ իր պարտութիւնը: Ընդդիմութեան յաղթանակները կը վերաբերին 14 քաղաքներու, ներառեալ Պելկրատ: Ընդդիմութեան համար առաջին հանգրուան մըն է իշխանութեան գլուխ գտնուող ընկերվարականներուն դէմ եւ կը պատրաստուի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, նախատեսուած տարուայս վերջ:

ՎԼՈՐԱՅԻ (Ալպանիա) մէջ տեղի ունեցած է Ռուսթեմլիի թաղումը: 30-ամեայ երիտասարդը սպաննուած էր առջի օր ապահովութեան ուժերուն կողմէ: 70 հազարնոց այս քաղաքին 30 հազար բնակիչները համախմբուած են կեդրոնական հրապարակին վրայ, զոհին նկարներով:

ԼԻՄԱՅԻ ճափոնական դեսպանատան մէջ միշտ կը մնան 72 պատանդներ, արդէն մօտ երկու ամիս է (Դեկտեմբեր 17-էն ի վեր): Փերուի Նախագահին մէկ բարեկամը, որ նախընտրած է «անանուն» մնալ ըսած է թէ ահաբեկչական խմբակին պետը այս արարքով իր ակնկալած արդիւնքներուն, ճիշդ հակառակը ձեռք ձգած է: Արդարեւ, ծանօթ է որ ան՝ կը պահանջէր իր շարժումին բանտարկեալներուն ազատ արձակումը, մինչ այսօր անոնց վիճակը մեծ համեմատութիւններով վատթարացած է: Այլեւս ոչ մէկ այցելութիւն արտօնուած է, կը տառապին ցուրտէ (4000 մեթր բարձրութեան վրայ), անորակելի սնունդ մը կը ստանան եւ Լիմայի Կարմիր Խաչի կեդրոնը բողոքներու վայրի մը վերածուած է ուր ընտանիքները կու գան իրենց ցաւը պատմելու: Փետրուար 11-ին «նախնական խօսակցութիւններ» սկսած էին կեռիլլաներու եւ կառավարութեան միջեւ, դեսպանատան մօտ շէնքի մը մէջ: Կողմերը, սակայն, կրկնած են որ ոչ մէկ զիջումի տրամադիր են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 4,6% համեմատութեամբ պիտի նուազեցնէ իր սակերը Ապրիլ 15-էն սկսեալ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ 66 բեմադիրներ մանիֆեստ մը ստորագրած են (Լը Մոնտ եւ Լիպերասիոն) ուր կը յայտնեն թէ պիտի շարունակեն ապաստան տալ ապօրինի կացութեան մէջ օտարականներու, պիտի չմատնեն անոնց ներկայութիւնը եւ կոչ կ'ընեն իրենց հայրենակիցներուն որ անսաստեն եւ չենթարկուին տմարդի օրէնքներու: Այս ամբողջը կը վերաբերի Փասքուա առաւել Տըպրէ օրէնքին՝ գաղթողներու նկատմամբ:

ՊԵՐՆԱՐ ՔՈՒՇՆԷՐ յայտարարած է թէ միտք ունի հարաւային Սուտան ապաստանելու, հոն ուր «հիւանդանոց մը ունի», դառնութեան իր բաժակը յորդած ըլլալով: Ծանօթ է որ նախկին նախարարը ոչ մէկ տեղ կրցաւ թեկնածութիւնը դնել, գլխաւորաբար իր «հին բարեկամներուն»՝ ընկերվարականներու պատճառաւ, ինչ որ Գանար Անշէնէի առիթ ընծայած էր այս «Առանց սահմանի բժիշկներ»ու հիմնադիրը մկրտելու «առանց սահմանի թեկնածու»: ԷՌ-Թէ-Էլ ձայնասփիւռի կայանէն է որ Քուշնէր իր մաղձը թափած է. – «Երբ ժողովրդական էի, կու գային զիս փնտռելու, հիմա որ նուազ ժողովրդական եմ, զիս կը քշեն»: Ներկայիս, արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան բանբերն է, բայց իր դառնութեան մէջ, իր ձախող արտայայտութիւններն ալ կը մոռնայ, երբ օրինակ, եւրոպական ընտրութիւններուն ատեն (1994) 3-րդ էր Ռոքարի ցանկին վրայ եւ կը պարծենար որ Պ. Թափիի ցանկին ի նպաստ քուէարկած էր:

ՊԱՍՔ ԱՆԶԱՏՈՂԱԿԱՆ շարժումը՝ ԷԹԱ, Մատրիտէն եւ Կրընատէն ետք, Թոլոսայի մէջ է որ մահափորձ մը գործեց, սպաննելով Ֆրանսիսքօ Առաթիպէլը: Ան կը մեղադրուէր ահաբեկիչներուն կողմէ որ իւրացուցած է փրկագինին մէկ մասը զոր գանձած էր գործատէր Ռեվիլլայի ազատ արձակման համար (2,5 միլիոն Ֆրանք) որպէս միջնորդ:

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

CARLA BRUNI

Երկուշաբթի առաւօտ է, նայուածք մը առաւօտեան թերթի ճակատին, տխրութիւն մը, մշուշի նման, կ'իջնէ տրամադրութեանս վրայ: Երբ ծայրայեղութիւնը կը նկատեմ ընդունելի, նոյնիսկ քաջալերելի, արուեստի բնագաւառին մէջ, իշխանութեան աթոռի մը համար կատարուած ընտրութեան ծայրայեղի մը յաջողութիւնը կը համարեմ փոքրիկ աղէտ:

Թերթի առաջին էջին վրայ ա՛յլ լուրեր, երիտասարդներու գործազրկութիւնը դիմագրաւելու նո՛ր միջոցառումներ, օդանաւային ընկերութեան մը աշխատորներուն գործադուլի սպառնալիք, կայ վարպետի մը ծաղրանկարը, սակայն, որպէսզի պարպուիմ, նախ պէտք է գրեմ քանի մը օր առաջ անցուցած պահերուս, անոնց հետզհետէ խորհրդածութիւններուս մասին:

Ըսեմ որ այնքան ալ անպէտք բան չէ սա հեռատեսիլը: Այլապէս, ի՞նչ ձգողութեամբ, այդ երեկոյ, ան պիտի քաշէր զիս համակարգիչիս առջեւէն, նստեցնէր իր դիմացը:

Գեղասահքի մրցոյթ մըն էր, մրցոյթը չէ որ կը հետաքրքրէր զիս, արդէն մրցողներուն մէջ չունէի նախընտրութիւն, այլ նոյնինքն սառոյցի վրայ ցուցադրուած վայելչութիւնը, ոստումները, մարմիններու գերկրնդխառնումն ու անջատումը, մարմնի գործածութեան վսեմ արտայայտութիւնը:

Չեմ կրնար սահմանել գեղեցկութիւնը, սակայն երբ կը հանդիպիմ անոր, կը ճանչնամ զայն, ան կրնայ պարփակուիլ տողի մը մէջ, նայուածքի մը մէջ, ան կրնայ պարփակուիլ լռութեան մը մէջ, դղալի մը մէջ: Ու այդ երեկոյ, դիտելով այդ զոյգերու սահանքը, հետեւելով՝ ընտրուած երաժշտութեան մը ընկերակցութեամբ անոնց կատարած գլխու եւ թեւերու շարժումներուն, անոնց հետ ե՛ս ալ պարեցի, ե՛ս ալ ճախրեցի գլխանքի ոլորտներուն մէջ, ցնցուեցայ ե՛ս ալ, ծածանեցայ ե՛ս ալ:

Այսպէս, երկու ժամ, այդ զոյգերը ինծի պարգեւեցին երանութեան պահեր, քանի մը անգամ ալ զիս բազմեցնելով երջանկութեան գագաթին:

Այդքանը բաւարար չըլլար, ահաւասիկ ա՛յլ յայտագիր մը, մարդկային մարմնի չքեղութեան ա՛յլ ցուցադրութիւն մը: Այս անգամ, աշխարհի գեղեցկագոյն կիները աշխարհի գեղեցկագոյն զգեստներով պարուրուած՝ սկսան տողանցել պատուանին վրայ, խակական կիներ էին, արարչագործ, Արարչի գործ, նայուածք ունէին անոնք, ունէին քալուածք, ջիղէժ ու ծմակ, ունէին ներկայութիւն: Կը փոխուէին կաւանները, մէյ մը շղարշի առատութիւն, մէյ մը բեհեզի, մէյ մը ուանդապահ, ուրիշ անգամ սանձարձակ, անգամ մը երփներանգ, ուրիշ անգամ զգօն, կը հետեւէի ես, կրկին կը հմայուէի, երազի մը պէս վերջ կը գտնէր այդ յայտագիրն ալ, ես ինքզինքս կրկին կը գտնէի կեանքի անողոքութեան դիմաց, քաղաքական դէմքերու, կը մտածէի աշխարհի վիճակին մասին, մարդկութեան ապրած տագնապին մասին, կը փորձէի գտնել պատճառներ:

Կը շարունակէի մտածել, կ'անդրադառնայի որ չափազանց լայն կը բանայի կարկինս, բայց չէի կրնար արգիլել ինքզինքս նոխազներ մատնանշելէ: Կը մտածէի, կը յիշէի տարիներ առաջ իմացած այն խօսքը, թէ «չկա՛ր մեղաւոր աշակերտ, այլ կար միայն մեղաւոր ուսուցիչ»: Կը մտածէի, «ուսուցիչ»ը կը փոխարինուէր «ղեկավար»ով, «իշխանաւոր»ով, բոլոր անոնցմով որոնք կոչուած էին առաջնորդելու ժողովուրդներու բազմութիւնները, յատկապէս անոնք որոնք իշխանութեան հասած էին ընտրութեամբ:

Ու եթէ մարդկութեան անձկութիւնը կը շարունակուէր, կը նշանակէ որ անոնք կը ձախողէին իրենց պարտականութիւններուն մէջ: Բոլո՛րը:

Յեղափոխութի՞ւն: Ո՛չ մէկ յեղափոխութիւն, որովհետեւ բոլոր յեղափոխութիւններն ալ ծնունդ տուած էին նոյնանման իշխանաւորներու:

Դիմում փիլիսոփաներու եւ մտաւորականներո՞ւ: Ո՛չ, որովհետեւ առաջինները կը ճամրատէին շարունակ իրենց անկիւններուն մէջ, երկրորդները կ'անհետանային երբ իրենց կարիքը կը զգացուէր:

Ու կ'անդրադառնայի որ իշխանաւորները իրենց գլխաւոր խաբխաբը կ'ընէին ժամանակ-ը, կը վերածուէին «առատաձեռն»ի իսկ անոնց «ծախսած»ը մարդուն ամենաթանկագին «գանձ»ը՝ կեանքը կ'ըլլար:

Թող ո՛չ մէկ իշխանաւոր սարսափէր ինձմէ, այդ երկու յայտագիրները մէջս կը ստեղծէին ընդվզում մը, այդ գեղեցկութիւններուն, կու գային հակադրուիլ մարդկային մարմնին դէմ իրագործուած նողկալի գործողութիւններ, այդ «տաճար»ին ուղղուած քստմնելի հարուածներ, պատերազմ, մարդասպանութիւն, «vache folle», «թունաւոր արիւն», գործազուրկի ամլութիւն, մանուկներու շարաշահում, երբ գիտակցութեանս մէջ, աշխարհի խրաքանչիւր անհատ կը վերածուէր, ո՛չ թէ կը վերածուէր, այլ է՛ր գեղասահքի աստղ, է՛ր համարժէք՝ նորաձեւութեան ցուցադրութեան գեղուհիի:

– Վե՞րջը, – յանկարծ հարց կու տար հայելիս:

– Թերեւս ամէն ինչ «սիրել» եւ «սիրաշահիլ» երկու բայերու միջեւ կատարուած նախընտրութենէն կախեալ է, – կը պատասխանէի վեհերոտ:

Աշխարհը հասած էր այստեղ, որովհետեւ փոխանակ «սիրել»ու իր նմանը, մարդ արարածը կը նախընտրէր «սիրաշահիլ» զայն, առաջին վերաբերմունքը նկատելով «անշահ», երկրորդը միայն՝ «շահաբեր»:

Սէր, շահ, շահաբեր, անշահ, շահ-ասէր:

– Ա՞յդքան, – հարցով կրկին դիմացս կ'ելլէր հայելիս:

– Աւելցուր «շահագործում»ն ու անոր բոլոր ստորաբաժանումները: Մնացեալը, սինակի հարց, ուրի՛շ առիթով:

Անտաճանաչում, դարման, գեղասահքի մրցոյթին, զատակազմի անդամներ, երկու առանձին նիշերով, տեխնիկա եւ արուեստ, կը գնահատէին կատարումները, ահաւասիկ, ե՛ս ալ, որպէս անդամ միայն զի՛ս հաչուող զատակազմին, դիտելով մարդկութեան «սահք»ը, կ'ըսէի.

– Զերօ՝ ե՛ւ որպէս տեխնիկա ե՛ւ որպէս արուեստ: Այս այսպէս չի՛ կրնար շարունակուիլ:

– Իսկ ո՞վ է խորագրի Carla Bruniն, – եթէ հարց տրուէր, պիտի պատասխանէի, թէ, այո՛, երբ հանդիպէի գեղեցկութեան, կը ճանչնայի զայն, սակայն պիտի ուզէի յայտարարել նաեւ խեղճութիւնս ինչ կը վերաբերէր նման «պարիկ»ի մը նկարագրութեան, ապա աւարտէի.

– Նման զիցուհի գնահատելու համար հարկ է ճանչնալ զայն, իսկ ան մէջն է իւրաքանչիւրիս: Գառլա Պրիւնին ե՛ս եմ, դո՛ւն ես, մե՛նք ենք:

Հիմա, կրնամ հանդի՛ստ մը վերադառնալ առաւօտեան լրագրիս:

ՄՈՎՍԷՍ ՊՁԱՔՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՕՍՔ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ

Երէկ, Փետրուար 7-ին, մեկնեցանք Ֆրանսայէն, աւարտելէ ետք Մեր Հովուապետական անդրանիկ այցելութիւնը Ֆրանսայի Մեր սիրեցեալ ժողովուրդին (Յունուար 23 – Փետրուար 7, 1997):

Դէպ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին չհասած՝ սրտի պարտք կը զգանք այս հակիրճ գիրով յայտնելու Մեր սրտագգած շնորհակալութիւնն ու խոր գնահատանքը այնքան սիրալիր, յարգալից եւ խանդավառ ընդունելութեան համար զոր ցոյց տուիք Մեր անձին եւ առաքելութեան նկատմամբ, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հարազատ ոգիով եւ հայավայել վերաբերումով:

Մեր ջերմ գնահատանքը Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Գիւտ Արքեպիսկոպոս Նագդաշեանին, Մարսէյլի եւ Լիոնի շրջաններու Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանին եւ Գերշ. Տ. Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանին, հոգեւոր հովիւներուն, հոգաբարձութեանց, ընդունելութեան Յանձնախումբերուն, բոլոր կազմակերպութիւններուն, հաստատութիւններուն, մամուլի սպասաւորներուն, որոնք օգտաշատ եւ արգասաբեր ծառայութեան մը վերածեցին Մեր հայրապետական այցելութիւնը:

Մեր բարձր գնահատանքը նաեւ Կաթողիկէ, Օրթոտոքս եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու իշխանութեանց եւ Պետական պատասխանատու անձնաւորութեանց եւ սպասարկութեանց իրենց յարգալից եւ օրինակելի վերաբերումին համար:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած որ իր երկնային շնորհները առատօրէն հեղու ձեր բոլորին վրայ եւ առաւել եւս ծաղկեցնէ ձեր կեանքը հոգեւոր, եկեղեցական, կրթական, մշակութային եւ ազգային – ընկերային մակարդակներու վրայ:

Օրհնութեամբ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Փետրուար 8, 1997

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. – Եկեղեցական վերակարգաւորման ընդհանուր հոլովոյթին մէջ կը զետեղուի հաւանօրէն, ֆրանսահայ թեմը նորովի կարգաւորելու նիւթը: Փարիզի ձեր մամուլի ասուլիսին պատասխանելով այս մասին հարցումի մը, ըսիք թէ կը նախընտրէիք հոտին հանդիպել, անոր բազկերակը քննել եւ միայն արտայայտուիլ այս ուղղութեամբ: Այսօր այս մասին կարելի՞ է արդէն աւելի շօշափելի բաներ ըսել:

Պ. – Թերեւս ոչ վերջնականօրէն գոհացուցիչ ձեզի համար, բայց կրնամ շատ անկեղծօրէն այս առընչութեամբ ունեցած տպաւորութիւններս փոխանցել:

Առաջին՝ Ֆրանսայի մէջ մեր եկեղեցւոյ վարչական կազմակերպութեան հարցը նոր բան չէ, այլ գոյութիւն ունեցած է տասնամեակներէ ի վեր: Երկրորդ՝ մենք ուզեցինք իմանալ թէ ի՛նչ է հիմակուան դրութեան գործնական պատկերը. թուղթի վրայ տեղեկութիւն ունենալ ուրիշ բան է, տեսնել կեանքի մէջ այս կառուցուածքին գործնական արտայայտութիւնը, ուրիշ բան: Այստեղ ունինք հարց մը. եկեղեցիները կը կոչուին ասոսիասիոն գիւլթիւէլ – *պաշտամունքային ընկերակցութիւններ. արդ՝ ի՞նչ է անոնց գոյավիճակը պետական օրէնքի առջեւ եւ ի՛նչ պէտք է ըլլայ մե՛ր ազգային եկեղեցական վարչական ըմբռնումներու տեսակէտէն: Երրորդ՝ տեսայ որ կան մէկ թեմի վերածուելու կողմնակիցներ եւ թէ կան թեմական տարբեր միաւորներ ունենալու կողմնակիցներ: Մենք հրաւիրեցինք բոլոր եկեղեցիներէն մէկական ներկայացուցիչներ եպիսկոպոսներու հետ եւ յառաջիկայ Ուրբաթ (*) առաւօտ նիստ մը պիտի գումարուի որպէսզի կարենանք ամփոփ կերպով ունենալ իրենց տեսակէտները: Այս բոլորէն ետք Ս. Էջմիածին վերադարձիս Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին հետ եւս կը խորհրդակցիմ, տեսնելու համար թէ ինչպէս կրնանք այնպիսի կազմակերպական դրութիւն մը ունենալ Ֆրանսահայութեան մէջ որ թէ՛ Ֆրանսահայութեան ամբողջութիւնը կարենայ արտայայտել եւ թէ շրջաններու մէջ կարելի դառնայ այնպիսի գործունէութիւն որ մէկ իշխանութեամբ միայն ղեկավարուած չըլլայ, այլ տեղական պատասխանատուներ դառնուին: Ահա, այդ ժողովէն ետք կրնամ իմ վերջնական տնօրինութիւնը կատարել եւ գրաւոր կերպով յայտնել:*

Հ. – Արդէն Փարիզի գլխաւորութեամբ կեդրոնացում մը իր անպատեհութիւնն ալ պիտի չունենա՞յ. հոս մանաւորաբար Արեւելքի գաղութներէն հասածներ որոնք աւանդաբար աւելի մօտ են եկեղեցիին, կը գարմանան, կ'ընդվզին տեսնելով որ ան ցրուումի մեր պայմաններուն իրեն տուած դերը չի կատարեր. կարելի չէ ըսել թէ տիրութիւն կ'ընէ դպրոցներուն, կամ լուրջ մտահոգութեամբ կը վերաբերի գաղութին հարցերուն:

Պ. – Կը խորհիմ որ դպրոցներու հարցը որուն կ'ակնարկէք, շատ կարեւոր մարզերէն մէկն է. անիկա կառուցուածքին հետ կապ ունենալէ աւելի, գործող անձերու կենդանի հետաքրքրութեան, կամ՝ մշակոյթի, հայ լեզուի, հայ դպրոցի, հայեցի դաստիարակութիւն տալու տրամադրութեան կապուած է: Տեսայ որ դպրոցական կեանքի վերաշխուժացման, հայկական դպրոց բանալու, հայ լեզուն ուսուցելու տրամադրութիւնը ուժեղացած է Ֆրանսայի մէջ: Բնականօրէն, ազգային եկեղեցական կեանքի մէջ ինչ տնօրինութիւն որ պիտի ըլլայ, պէտք է ներառնէ ազգային եկեղեցւոյ նկարագիրը, նաեւ այդ նկարագրէն Սփիւռքի պայմաններուն ակնարկելով՝ կրթական, մշակութային գործունէութիւնները: Բայց թէ ի՛նչ ձեւ կ'ունենայ կազմակերպական, անիկա սա պահուս չեմ կրնար յստակօրէն ըսել: Կրնան Արեւելքի ձեւերը նոյնութեամբ հոս կիրարկելի չըլլալ, պէտք է առաջնորդուիլ եկեղեցւոյ կրթական առաքելութիւնը չանտեսելու սկզբունքներով:

Հ. – Փարիզեան հանդիպումի ձեր խօսքին մէջ ծանրացաք շփումի կարեւորութեան վրայ: Նկատի առնելով Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւններու մարզը որ ժխտական որոշ ազդեցութիւն կրեց յատկապէս անկախութեան առաջին շրջանին իշխանութիւններու ընթացքով, «արտերկրացի»ի անուանումով, եւլն., ի՞նչպէս կը տեսնէք շփումի կարելիութիւնը, որպէս հոգեւոր մարզին պետը:

Պ. – Ես այս մասին կրնամ եկեղեցւոյ անունով խօսիլ ու ըսել հետեւեալը. Ս. Էջմիածնի համար այնպէս ինչպէս ես կ'ըմբռնեմ, Հայութեան մէջ խտրութիւն դնել կարելի չէ: Այլապէս Մայր Աթոռի հանգամանքը կը կորսնցնէ իր հեղինակութիւնը, վարկը, ազդեցութիւնը: —Հայաստան, կամ անկէ դուրս— հայ եկեղեցւոյ աւազանին մէջ մկրտուած բոլոր անձերը հայ եկեղեցւոյ զաւակներն են: Կեանքիս մեծագոյն մասը Սփիւռքի մէջ ապրած ըլլալով կը զգամ թէեւ թէ մշակութային, ընկերային բարքերու, գործելակերպերու տարբերութիւններ կան եւ հիմնական տարբերութիւններ: Նոյնիսկ տարբերութիւններ կան Սփիւռքի մէկ տեղին եւ ուրիշի մը միջեւ: Բայց այս տարբերութիւնները պէտք է անդրանցնել, մեր եկեղեցւոյ սպասարկութիւնը բոլորին տանելու նախանձախնդրութեամբ: Եթէ երբեք առաջին այս երկու տարիներուս ես այնքան կարեւորութիւն տուի հովուապետական այցելութիւններուն, ասոնց ետին կար իմ հիմնական սկզբունքի ըմբռնումը որ Մայր Աթոռի համար արտասահմանեան Հայութիւնը մաս եւ բաժին կը կազմէ իր ամբողջութեան եւ առաքելութեան անոր ծիրին մէջ կ'իյնայ հաւասարապէս:

Ես կը խորհիմ որ այսօրուան մեր իրականութեան մէջ Հայաստան – Սփիւռք եւ Մայր Աթոռ – սփիւռքեան թեմեր յարաբերութիւնը կենսական է, որովհետեւ այսօր Հայաստան Հայութեան պատասխանատուութիւնը ունի: Անոր հետ ըՍփիւռքի Հայութեան մասնակցութիւնը —ոչ՝ նպաստը— անհրաժեշտ է, ոչ միայն նիւթական օժանդակութեան իմաստով, այլ նաեւ Սփիւռքի մէջ մեր ժողովուրդին ձեռք բերած գիտութեան, գործնապաշտ կեանքի, տնտեսական, ճարտարարուեստական հմտութիւնը, կարողութիւնները ի սպաս պէտք է դրուին հայրենիքի վերաշինութեան: Հոս, առաջին պատասխանատուն հայրենի ժողովուրդը ինքն է. ան պիտի զգայ որ իր եղբայրը որ հայրենիքի մէջ չապրիր, պատրաստ է իրեն օժանդակելու: Իրերհասկացողութիւնը անհրաժեշտ է: Ես շատ դրական նշաններ կը տեսնեմ այս ուղղութեամբ: Կ'ուզէի աւելցնել նաեւ այն որ Հայաստանի ժողովուրդին պայմանները այսօր շատ հեռու են գոհացուցիչ ըլլալէ: Բայց կը տեսնեմ, եւ եթէ չըսեմ խղճիս դէմ չարժած կ'ըլլամ, որ զարգացման ընթացքը կայ, թէեւ դանդաղ: Իսկ ինչ որ մեծագոյն դժուարութիւնն է երկրին համար, Գիւմրիի երկրաշարժով բացուած վէրքին դեռ չաւարտած դարմանումն է: Հետեւաբար բնական մեր կարիքներուն հետ կայ բացառիկ այս պարագան ալ: Վէրքը բաց է, կարիքը մեծ. տուները տակաւին չեն շինուած: Երկրորդը Ղարաբաղի հարցն է. մենք Հայաստանի ու արտասահմանի մէջ չենք կրնար անտեսել Ղարաբաղի մեր եղբայրները: Հայաստանի ժողովուրդը իր բաժինը կը բերէ Ղարաբաղի տնտեսութեան կայունութեան ստեղծման: Իսկ արտասահմանի Հայութիւնը պէտք չէ մոռնայ որ որքան ժողովուրդը հոն է եւ կառչած իր հողին, բայց միշտ վտանգի մը, անապահովութեան մը զգացումը ունի: Հետեւաբար ,մեր զօրակցութիւնը շատ անհրաժեշտ կը նկատեմ. բայց ան պէտք է ներդաշնակեալ ձեւով ըլլայ: Ահա թէ ինչպէս կը զգամ ես Հայրենիք – Սփիւռք յարաբերութիւններու այս համդրուանը:

Հ. – Վերջին հարցումով կ'ուզէի շօշափել Երեւանի մէջ մայր տաճարի մը շինութեան հարցը. անիկա, մանաւանդ, ինչպէս կ'ըսէիք քիչ առաջ, Գիւմրիի վէրքին բաց վիճակն ու ներկայի պայմանները նկատի առնելով: Արդէօք բարոյական ու խղճի հարց մը չի՞ ներկայանար մայր տաճար կառուցանելու քայլով երբ երկրին մէկ երրորդը քանդուած է ու խաւաքարտէ տուներու մէջ սերունդ մը կը մեծնայ, մօտ տասնամեակէ մը ի վեր: Ի՞նչպէս կարելի է թոյլատրել որ մեծ – մեծ գումարներ յատկացուին այսօ՛ր, տաճարի մը շինութեան, որքան ալ հարկաւոր ըլլայ ան:

Պ. – Եթէ երբեք Երեւան կառուցուելիք մայր տաճարը պիտի ըլլայ ցուցադրութեան կամ առատութեան արտայայտութիւն մը, ես ալ դէմ եմ:

Հ. – Ամէն պարագայի, այդ տաճարը միլիոններ պիտի արժէ հաւանաբար...

Պ. – Այո՛, բնականօրէն պիտի արժէ. սակայն յստակ գիտենք թէ անհրաժեշտութիւն մըն է նոյնինքն այդ ժողովուրդին հոգեւոր առողջութեան համար: Տեսակ մը լիւքս չէ այս տաճարին կառուցումը. դուք ինծի ցոյց տուէք քրիստոնեայ երկիր մը մայրաքաղաքը որ չունենայ մայր տաճար մը: Այսօր 1 միլիոն 200 հազար հաշուող մեր Երեւանին մէջ ունինք երեք գլխաւոր եկեղեցի եւ ուրիշ մանր քանի մը եկեղեցի որոնց ամէնէն մեծը 200 – 300 հոգի կրնայ առնել: Եթէ մեր ժողովուրդին մէջ քրիստոնէական հաւատքը կրկին պիտի կենդանի ուժի վերածենք, այդ ժողովուրդին համար հաւաքավայր պէտք է, հոգեւոր պաշտամունքի այնպիսի կարելիութիւն պէտք է ստեղծուի որ ժողովուրդը զգայ իր միասնութիւնը եւ ամբողջութիւնը: Կը կրկնեմ՝ լիւքս *չէ: Որովհետեւ կան ոմանք որոնք այդպիսի նպատակի համար կուտան եւ ուրիշ նպատակի համար կրնան չտալ: Մենք ալ մեր զաւակները զրկելու գնով չէ որ պիտի ընենք անիկա, մանաւանդ երբ գիտանք թէ ի՛նչ աշխատանքներ կը տարուին անմիջական մարդկային կարիքներուն հասնելու տեսակէտէն: Մեր կաթողիկոսութիւնը քանի մը իրագործում ունեցաւ աղէտի գօտիին մէջ. օրինակ՝ արդէն տուներ սկսած են շինուիլ Մայր Աթոռի հովանաւորութեամբ,*

Այսօր այդ Մայր Տաճարին կառուցումը պիտի ըլլայ չօշափելի փաստը մեր հաւատքին կենդանութեան. անցեալի եկեղեցիները չեն բաւեր: Անոնք լեռներու կողերուն վրայ, ձորերու մէջ, երբ նորոգուին գեղեցիկ եկեղեցիներ կրնան ըլլալ, բայց մեր ժողովուրդին կեանքին մէջ ներգործօն ուժերու չեն վերածուիր: Այդպիսի Մայր Տաճարի մը կանգնումը ոչ թէ փառասիրութեան, ցուցադրութեան երեւոյթ ունի, – հեռո՛ւ, հեռու այդ գաղափարը մեզմէ, այլ կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է մեր ժողովուրդին հոգեւոր – բարոյական կեանքի առողջացման տեսակէտէն:

– Շնորհակալութիւն վեհափառ ու բարի վերադարձ:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Կ'ակնարկէ Փետրուար 7-ին խորհրդակցական ժողովին: Հարցազրոյցը կատարուած է Փետրուար 5-ին:

ՆՈՐԱՅՐ ԱՐՔ. ՊՈՂԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(1904-1996)

Չկայ այլեւս Հայ Եկեղեցւոյ եռամեծար վարդապետներէն Նորայր Արք. Պողարեան (Տովական). կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետք, ան վախճանած է Երուսաղէմի ֆրանսական հիւանդանոցին մէջ՝ 1996 Դեկտեմբեր 19-ին:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին կը սգայ կարուստը «բանին սպասաւոր»ին:

Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը կ'ողբայ մահը իր երէց անդամին:

Հայ բանասիրութիւնը կորսնցուց իր ծերունազարդ ձեռագրագէտ – մատենագէտը:

Հոգելոյս Պողարեան Սրբազան ծնած է Այնթապ 1904 Յունուար 17-ին: Ան զաւակն է Գարեգին Աւագ Քահանայի եւ Սանդուխտի: Նախնական կրթութիւնը ստացած է տեղւոյն Վարդանեան վարժարանին մէջ: 1915-ի Ապրիլեան Եղեռնին, ծնողքին ու երեք եղբայրներուն հետ տարագրուած է Սուրիա: 1922-ին ընդունուած է Սրբոց Յակոբեանց Ընծայարանի «Կիւլպէնկեան դասարան»ը: 1928 Յուլիս 22-ին, աւարտելով Բարգէն Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեանի (յետոյ Աթոռակից Կաթողիկոս) վարած դասընթացքը, կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանէ: Նոյն տարուան Սեպտեմբերին, Պատրիարք Հօր կարգադրութեամբ մեկնած է Անգլիա եւ երկու տարի հետեւած աստուածաբանական ուսումներու Լոնտոնի «Քինկ'զ Գոլէճ»ի մէջ: 1930-ին վերադառնալով վանք, շարունակած է 1925-ին ստանձնած ուսուցչական պաշտօնը՝ մինչեւ իր խոր ծերութիւնը: 1943 – 1957 եղած է Միաբանութեան Ելեւմտից Տեսուչ: 1949 Դեկտեմբերէն մինչեւ 1992 վարած է Ձեռագրաց Մատենադարանի տեսչութիւնը: 1935-ին, հրաւէրովը իր ուսուցչին՝ Կիլիկիոյ Բարգէն Աթոռակից Կաթողիկոսին ստանձնած է նորահաստատ Դպրեվանքին տեսչութիւնը ու հինգ տարի ծառայած Կիլիկեան Աթոռին՝ արտօնութեամբ Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի: Ներքին տեսուչ Բիւզանդ Եղիայեան Պողարեանի գնահատականը կ'ընէ իր «Ժամանակակից պատմութիւն Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ» հատորին մէջ վկայելով թէ –

«Վանական եւ ուսումնական կեանքի ամուր պատրաստութեամբ, կրթական գործի մէջ ամբողջական նուիրումով ու դաստիարակութեան ամրինի վրայ խորճամխ աշխատասիրութեամբ եւ ուսանողներու աշխատանքին հանդէպ բծախնդիր տեսուչ մը եղաւ Նորայր Վարդապետ Պողարեան, որ հինգ տարիներ վարեց այդ պաշտօնը, 1935 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1940 Յուլիս, ու Դպրեվանքին կապուած իր անմիջական պարտականութիւններէն զատ վարեց նաեւ «Հասկ»ի խմբագրապետութիւնը եւ հսկեց Բարգէն Կաթողիկոսի «Պատմութիւն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսաց» գիրքի տպագրութեան (էջ՝ 584):

1951-ին, ան այցելած է Հայաստան եւ Յուլիս 8-ին Էջմիածնի մէջ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է Գէորգ Զ. Հայրապետէն: 1973-ին, Վազգէն Ա. Կաթողիկոս իրեն շնորհած է Արքութեան տիտղոս, ու իր գնահատանք անոր բազմարդիւն վաստակին:

Նորայր Արք. պատանեկութենէն թրծուած ըլլալով ընտանեկան – կրօնական մթնոլորտի մէջ, իր ողջ կենդանութեան ապրած է անբասիր կեանք մը. ան իր անձը նուիրաբերած է դաստիարակչական աշխատանքի ու գիտա – հետազօտական պրպտումներու: Անոր խորթ թուացած է վանական կեանքի մէջ յարուցուած պատահական անձնական վէճեր. խուսափած է ընդհարումներէ ու երբեք «կողմ»ի մարդ չէ եղած: Իր հօր կեանքի օրինակին հետեւելով միշտ օգտագործած է ժամանակը ու արդիւնաւորապէս ստեղծագործած:

Հայագիտական բնագաւառին մէջ անգնահատելի է Տովականի մատուցած ծառայութիւնը: 1984-ին, անոր ծննդեան 80-ամեակին առթիւ Revue des Etudes Arméniennes*-ի 18-րդ հատորը ձօնուած էր Պողարեան Սրբազանին. խմբագիրներ փրոֆէսէօր – տոքթոր Մայքըլ Ի. Սթոն եւ փրոֆէսէօր Ս. Փիթըր Քաուե հայ թէ օտարազգի հայագէտներու բանբերն ըլլալով յայտարարեցին, թէ –*

«Բանասէրներու հանդէպ իր անկեղծութիւնը եւ կամեցողութիւնը ոչ միայն ձեռագիրները տրամադրելու, այլ մանաւանդ անոնց շնորհելու իր եղակի իրատեսութիւնն ու գիտութիւնը, որոնք մղուած են գիտութեան փնտռտուքի աէրէն եւ հայ ժողովուրդի մտաւորական ու հոգեկան ժառանգութեան նուիրումէն, զորս իր սիրած ձեռագիրները կը պարփակեն: ... Մեզմէ իւրաքանչիւրը որ նստած եւ ուսումնասիրած է Ս. Թորոս ձեռագրատան մէջ, անմասն չէ մնացած յիշեալ փորձառութենէն: Մեր հմտութիւնը աւելցած է անկէ: Մենք խոնարհ ենք անոր հեզութեան եւ գիտութեան առջեւ» (էջ՝ 9):

Տովական աշխատակցած է «Էջմիածին», «Սիոն», «Հասկ», «Հայ Բուսնակ», «Բանբեր Մատենադարանի», «Արմաշ» եւ այլ պարբերականներու, ան ստորագրած է

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Պոլիս ժամանած օրն իսկ (Փետրուար 6) Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Ալեք Արզումանեան առաջին առթիւ այցելութիւն մը տուած է Պատրիարքարանին: Ստորեւ *Մարմարա*-ի թղթակցութիւնը (փետր. 7): —

Նախարարը եւ իր ընկերակիցները՝ Կարէն Միրզոյեան, Արթիւր Մանասարեան եւ իր խորհրդականը՝ Դիմիտրի Մարտիրոսեան, իրիկունը ժամը 8.30-ին ոստիկանական կառքերու շքերթով ժամանեցին Պատրիարքարան, ուր դրան առջեւ դիմաւորուեցան կրօնական ժողովի ատենապետ Մեսրոպ Արք.ի, դիւանապետ Գրիգոր Քահանայի եւ Խորհրդակցական Մարմնի անդամներուն կողմէ: Յատկապէս Պատրիարքարան հրաւիրուած էին նորընտիր Խորհրդակցական Մարմնի անդամները՝ Արէտ Երկանեան, Տիգրան Ալթուն, Սեդրակ Թոքատ, Պետրոս Շիրինօղլու, Մելքոն Գարաքէօսէ, Գառնիկ Գավուրմաճը, Օննիկ Նալպանտղզար, Գումգաբուի Թաղային Խորհուրդի անդամներէն՝ Զատիկ Թոքէր, Մկրտիչ Լուլճի եւ այլ ներկայացուցիչներ, Պատրիարքարանի Տիկնանց Յանձնախումբի անդամները, եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչներ: Հիւրերը առաջնորդուեցան դէպի մեծ դահլիճ, ուր անոնք դարձեալ դիմաւորուեցան Մեսրոպ Արք.ի բարի գալստեան ողջոյնի խօսքով: Մեսրոպ Արք. նախ ծանօթացուց ներկաները, ընդգծելով որ այստեղ ներկայ են Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդի անդամները եւ Պատրիարքական Խորհրդակցական Մարմնի անդամները: Ապա Մեսրոպ Արք. ծանօթացուց նաեւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները: «Մարմարա»ի անունով Պարոն Կարօ Համամճեան ծանօթացաւ եւ բարի գալուստ մաղթեց նախարարին:

Իր կարգին, շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Արտաքին նախարար՝ Ալեքսանդր Արզումանեան, որ ըսաւ որ այսուհետեւ յաճախակի առիթներ պիտի ունենայ մեր քաղաքին մէջ նմանօրինակ հանդիպումներ ունենալու: Երբ լսեց որ միայն Իսթանպուլի մէջ աւելի քան 30 եկեղեցիներ ունինք, Նախարարը բաւական զարմացաւ եւ այդ թիւը բաղդատելով Երեւան քաղաքի եկեղեցիներու թիւին հետ, անգամ մը եւս իր զարմանքը յայտնեց Իսթանպուլահայութեան կրօնքի նկատմամբ ցուցաբերած ուշադրութեան եւ հետաքրքրութեան համար:

Աւելի վերջ Մեսրոպ Արք.ի առաջարկով Արտաքին նախարարը եւ ընկերակիցները առաջնորդուեցան Մայր Եկեղեցի: Մայր Եկեղեցւոյ խորանին առջեւ Նախարարը բացատրութիւններ ստացաւ եկեղեցւոյ եւ յարակից մասերուն շուրջ: Աւելի ետք հիւրերը առաջնորդուեցան քովընտի Գազազ Արթին Ամիրա պեղակերտ սրահը, ուր եւս տեղեկութիւններ ստացան այստեղ կատարուած աշխատանքներուն եւ սարքուած հաւաքոյթներուն մասին: Ապա, նախարարը եւ իր ընկերակիցները, ներկայ հիւրերուն հետ, ոստիկանական շքերթով առաջնորդուեցան Եշիլգիւղ, Հասան'ս ճաշարանը, ուր Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ ճաշ մը սարքուեցաւ ի պատիւ հիւրերուն: Այս առթիւ Պարոն Տիգրան Ալթուն Իսթանպուլահայ համայնքի անունով բարի գալստեան խօսք ուղղեց յարգելի Նախարարին, իր ուրախութիւնը յայտնեց այս այցելութեան կապակցութեամբ, եւ ներկաները հրաւիրեց բաժակ բարձրացնելու Նախարարին կենաց:

Ճաշի ընթացքին Հայաստանի Արտաքին Նախարարը մեծ պատրաստակամութիւն ցոյց կու տար բացատրութիւններ տալու Հայաստանի քաղաքականութեան եւ այժմու վիճակին մասին: Եւ խնդրեց, որ փափաքողները հարցումներ ուղղեն: Ստեղծուած շատ մտերմիկ եւ հաղորդական մթնոլորտին մէջ առաջին հարցումը եկաւ մեր թերթին ներկայացուցիչէն՝ Պ. Կարօ Համամճեանէն, որ հարցուց թէ ի՞նչպէս կը տեսնէր Նախարարը Թուրքիա – Հայաստան յարաբերութիւններու ապագան: Նախարարը այս նիւթին շուրջ ընդհանրապէս արտայայտեց լաւատես այն գաղափարը թէ եթէ մօտիկ ապագային երկիրներու միջեւ սահմանադուռը բացուի, շատ աշխոյժ յարաբերութիւններ պիտի ստեղծուին:

Այս հարցումէն ետք արդէն ներկաները սկսան հետաքրքրական հարցումներ ուղղել Պ. Նախարարին, որ սիրով կը պատասխանէր բոլորին, իր տեսակէտները պարզելով կրկին հայ-թուրք յարաբերութիւններու մասին, թէ ի՞նչեր կը սպասուի նաեւ Սեւ ծովեան Համագործակցութեան Հայաստանի անդամակցութենէն, Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մօտալուտ զարգացումներուն մէջ եւ թէ, եթէ կան Թուրքիոյ մէջ գործարար մարդիկ, ինչպիսի գործի կարելիութիւններ կրնան գտնել Հայաստանի մէջ եւլն.:

Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստանի մէջ անգործութիւնը 40 տոկոսով նուազած է: Հայաստանի տնտեսական կեանքին մէջ նոր փուլ մը սկսած է: Կառավարութեան կազմին մէջ ստեղծուած է նոր նախարարութիւն մը, արտասահմանեան ներդրումներով զբաղող, որուն մաս կը կազմեն Առեւտուրի նախարարը, Ներդրումներու նախարարը, վարչապետը, Արտաքին նախարարը: Այս նախարարութիւնը պիտի քննարկէ արտասահմանէն ներդրումներ բերելու հնարաւորութիւնը: Արդէն իսկ արտասահմանեան ներդրումներ կան, ասոնցմէ մեծագոյնը Գոգա-Գոլայի ձեռնարկութիւնն է, որ միանուագ մեծագոյն ներդրում մըն է: Ներդրում չէ, սակայն կարեւոր է ներդրումներու համար՝ Միտըլէնտ դրամատան բացումը Հայաստանի մէջ, որ վստահութիւն կը ներշնչէ արտասահմանեան գործարարներուն, որ գործակցութեան մէջ մտնեն Հայաստանի հետ: Վերջերս մէկ շաբաթ առաջ ստորագրուեցաւ 100 միլիոն տոլարի համաձայնագիր մը, Հայաստանի քարիւղի եւ կազի պաշարներու համար, որպէսզի հետախուզական աշխատանքները սկսին: Նախարարը յայտնեց թէ տնտեսական նոր փուլ մը, յեղաշրջում մը սկսած է Հայաստանի մէջ: Տնտեսական քաղաքականութիւնը իր ուժականութիւնը ունի: Այն ինչ որ ըրած է վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի կառավարութիւնը եւ հաստատած է որոշ աստիճանի մը, ատիկա ներկայիս կը շարունակուի վարչապետ Արմէն Սարգսեանի կողմէ: Ծրագիրը նոյնն է, պարզապէս որակն է որ փոփոխութիւն կրած է: Այդ ծրագիրն է՝ մշակել անկախ տնտեսութիւն, ազատ շուկայի յարաբերութիւններ եւ ժողովրդավարութիւն: Նախարարը յայտնեց թէ այս ծրագիրը մշակուած է 1991-ի Հանրապետութեան ստեղծման պահուն եւ այսօր ալ կը շարունակուի միեւնոյն ուղիով: 1991-ին Հայաստանի ծրագիրն էր քարիւղ ապահովել, որպէսզի գոնէ մէկ ժամուան լոյս ապահովուի: Այսօր Հայաստան ունի այդ լոյսը, քարիւղը եւ այսօր Հայաստանին պէտք են գործատուներ: Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստան դիմում կատարած է Եւրոպական Միութեան անդամ դառնալու համար: Երեւանի մէջ այս օրերուն կը գտնուին իրաւաբաններ, որոնք զեկուցում պիտի պատրաստեն Եւրոպական Խորհուրդի համար Հայաստանի իրաւական համակարգին վերաբերեալ: Նախարարը յայտնեց թէ նախորդ օր ինք ընդունած է այդ պատուիրակութիւնը, իսկ միեւնոյն պատուիրակութիւնը պիտի ընդունուէր նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կողմէ: Այդ պատուիրակութիւնը կ'ուսումնասիրէ Հայաստանի իրաւական դրութիւնը, մարդկային իրաւունքներու վերաբերող իրավիճակը Հայաստանի մէջ, որմէ ետք անոնք իրենց զեկուցումը պիտի պատրաստեն եւ պիտի յղեն Խորհուրդին: Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստան արդէն իսկ դարձած է Եւրոպական Մշակութային Գոնկրէի անդամ, եւ արդէն հրաւիրուած է ստորագրելու այդ համաձայնագիրը, ունի յատուկ հրաւիրեալի կարգավիճակ Եւրոպական Խորհուրդի մէջ միջխորհրդարանական միութեան, իսկ յաջորդ քայլին Հայաստան արդէն իսկ պիտի դառնայ Եւրոպական Խորհուրդի անդամ: Նախարարը յայտնեց թէ Հայաստան Եւրոպական Միութեան անդամ չի կրնար դառնալ յառաջիկայ տասը տարուան ընթացքին, բայց կարճ ժամանակ ետք կրնայ Եւրոպական Խորհուրդի անդամ դառնալ:

Ճաշի ընթացքին միջոց մը Մեսրոպ Արք. յիշեցուց որ նախորդ օրուան թուականը կը զուգադիպէր շատ կարեւոր տօնի մը, որ է Ս. Վարդանանց Զօրավարի տօնը: Այս առթիւ Մեսրոպ Արք. շնորհաւորութիւններ յղեց եւ առաջարկեց որ սեղանը փակուի աղօթքով: Այս ջերմ մթնոլորտին մէջ ճաշը վերջացաւ մօտաւորապէս կէս գիշերին, ուրկէ ետք հիւրերը վերադարձան պանդոկ:

հարիւրաւոր յօդուածներ պատմական, բանասիրական, կրօնական, աստուածաբանական ու եկեղեցագիտական նիւթեր շօշափող: Ան հեղինակած է նաեւ «Թլկուրանցի խեւ Յովհաննէս, տաղագիրք», «Հայ գրողներ (Ե. – ԺԷ. դար)», «Գրիգոր Վրդ. Ակներցի», «Պատմութիւն Թաթարաց», «Հայ նկարողներ (ԺԱ. – ԺԷ. դար)», «Գլաձորեան սերունդ», «Հայ եկեղեցւոյ հաւատոյ հանգանակներ», «Միսագիտութիւն», «Վանատուր, բանասիրական յօդուածներու ժողովածոյ» հատորները. սակայն, տիտանական իր գործը կը մնայ Ս. Թորոս մատուռ-ձեռագրատան 3890 ձեռագիրներու նկարագրութիւնը հրատարակուած 11 հատորներով՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ծախքերով: Նորայր Սրբազանի վերջին աշխատանքը եղաւ դասաւորումը ու հրատարակութեան հսկողութիւնը «Գիրք Թղթոց»ին», «որ Քաղկեդոնի ժողովի (451) երկաբնակութեան հարցին առընչութեամբ թղթակցութեանց հաւաքածոյ մը նկատուած է»: Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեան իրեն վստահած է յիշեալ հաւաքածոյին տպագրութիւնը, որովհետեւ իր բառերով «նա մեր ձեռագիրներու լեզուն հասկցող մասնագէտն է, գրաբարի եւ աստուածաբանութեան հմուտ եւ մեր մատենագիրները ուսումնասիրող գիտուն պատմագէտը» (էջ դ.):

Նորայր Արք. Պողարեան իր կեանքն ու գիտութիւնը սպաս դրաւ Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան, հայ մշակոյթի ծաղկումին եւ հայ ժողովուրդի դարաւոր ժառանգութեան ծանօթացման:

ԲԱԲԳԷՆ ԹՕՓՃԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

«Ազատ Խօսք» միայն չորս թիւ հրատարակուեցաւ Փարիզի մէջ, որովհետեւ յետոյ վերադարձայ Եգիպտոս, ուր ընդհատաբար շարունակեցի «Ազատ Խօսք»ի հրատարակութիւնը՝ որուն ամբողջ թիւերը 70-ի կը հասնին:

Արփիար, ա՛լ բոլորովին քաշուած Հնչակեան կուսակցութենէն, 91-ի վերջերը եկաւ Փարիզ, նիւթական շատ անցուկ վիճակի մէջ:

Իր լայնեզր աղտոտ գլխարկովն ու մօրուքովը վտանգաւոր անիշխանականի այնպիսի կերպարանք մը ունէր որ մէկ քանի պանդոկապետներ մերժեցին սենեակ տալ իրեն եւ ի վերջոյ ստիպուեցանք երաշխաւոր մը գտնել որպէս զի կարելի ըլլար զինքը տեղ մը տեղաւորել:

Այդ միջոցին ես Ռիշըլիէօ փողոցը չորս սենեակէ բաղկացած փոքրիկ բնակարան մը կը նստէի առանձին:

Այդ բնակարանը բարեկամ մը վարձած ու կահաւորած էր եւ յետոյ գործի համար ստիպուած էր Փարիզէն հեռանալ եւ որովհետեւ տակաւին պայմանաժամուն լրանալուն վեց – եօթը ամիս կար, իմ տրամադրութեանս տակ դրած էր զայն:

Միայն թէ վարձքը ամբողջովին վճարած չըլլալով՝ դռնապանը գրաւի տակ առած էր կարասիները:

Որովհետեւ պարապ ննջարան մը կար՝ իմ կարգիս ես ալ զայն տրամադրեցի Արփիարին, գոնէ պանդոկի վարձքէն ազատելու համար:

Արփիար եկաւ հաստատուեցաւ այդ կնճռոտ բնակարանին մէջ, հետը բերելով երկու վերմակ, որոնք նոյնպէս գրաւի տակ առնուեցան:

Բայց միայն բնակարանը բաւական չէր. հարկ էր նաեւ փորերնիս կշտացնել եւ ատոր համար սկսանք մաքսանենգութեամբ տան մէջ գտնուած մանր – մունր իրեղէնները փախցնելով վաճառել:

Ամէն առտու տունէն դուրս կ'ելլէինք վերարկունիս տարապայմանօրէն ուռեցուցած եւ կը վերադառնայինք բոլորովին թեթեւցած: Սեղանի սպաս, գիրք, կերակուրի անօթներ, փոքրիկ հայելիներ, պնակ եւայլն կամաց կամաց դուրս կրեցինք՝ մինչեւ որ օր մը դռնապանը նշմարեց Արփիարի վերարկուին տակէն կախուած կասկարայ մը:

Հարկ եղաւ խնդիրը անոյշ տեղը կապել դռնապանին մեծկակ հայելի մը նուիրելով իբրեւ կաշառք:

Ձմեռը վրայ հասած էր եւ կը մսէինք տանը մէջ:

– Կարասիները դուրս չենք կրնար հանել, լա՛ւ, ըսի Արփիարին, բայց կրնանք տեղւոյն վրայ սպառել:

– Ինչո՞ւ համար,

– Տաքնալու համար պարզապէս:

– Կարասիները գրաւի տակ առնուած ատեն մի առ մի չէ՞ն արձանագրուած:

– Ո՛չ, տակաւին այդպիսի գործողութիւն մը չեղաւ, միայն ինծի արգիլեցին տեղափոխութիւն ընել կամ որեւէ կարասի դուրս հանել:

– Ուրեմն անպատեհութիւն մը չկայ:

Նախ աթոռները սկսանք այրել, յետոյ դարակները եւ այս ընթացքով թերեւս ամբողջ կարասիները կրակը նետուէին, եթէ ծանօթ մը չներկայանար եւ չառաջարկէր մնացած կարասիները ծախու առնել՝ վճարելով տանտիրոջ պահանջքը:

Սակարկութեան մասին դիւրաւ համաձայնեցանք եւ բնակարանին վարձքը ամբողջութեամբ վճարելէ ետք 200 ֆրանքի մօտ գումար մըն ալ մնաց մեզի:

Արփիար, ինչպէս ըսի, մեծ սիրահար մըն էր անուշեղէնի:

Երբ միասին կը բնակէինք առտու մը մտաւ սենեակս ուրախութեամբ գոչելով.

– Երուանդ, մեծ գիւտ մը ըրի:

– Ի՞նչ, Հայկական խնդրին լուծո՞ւմը գտար:

– Աւելի կարեւոր բան մը:

– Ըսէ՛ տեսնենք:

– Պօղաչաճիի խանութ մը գտայ:

– Ո՞ւր տեղ...:

– Բուն իսկ Փարիզի կեդրոնը, Ֆօպուռ Մօնմառթրի մէջ...:

– Իրա՞ւ կ'ըսես:

– Ել, շուտ, քեզ տանիմ ցուցնեմ: Միայն թէ դժբախտութիւն մը կայ...:

– Ի՞նչ դժբախտութիւն:

– Պօղաչային հետ շաքար չեն տար կոր:

– Կարելի է պանիրով է:

– Ոչ, քիչ մը առի կերայ, առանց պանիրի է ... ապուշ Ֆրանսացիները իրենց բերնին համը չեն գիտեր:

Գացինք կարկանդակավաճառին քով, որ իրաւցնէ պօղաչայի պէս խմորեղէն մը կը վաճառէր:

– Ասիկա քաղաքակրթուած պօղաչա մըն է, ըսի Արփիարին կասկածոտ երեւոյթով մը:

– Չէ՛, պատասխանեց հաստատ շեշտով մը, բուն իսկ մեր պօղաչան է, մարդը երկար բարակ հարցուփորձեցի, խանութին տէրը ժամանակին Փարիզի օսմանեան դեսպան Ճէմիլ փաշայի խոհարարն է եղեր, միասին Պոլիս գացեր է եւ հոն փաշային հրամանով մասնաւորաբար աշխատեր է պօղաչան շինել սորվելու համար, միայն թէ շաքար չունի որպէս զի վրան ցանեմ...:

Այս շաքարի հարցը մղձաւանջ մը եղած էր Արփիարի համար. ի վերջոյ անոր ալ ճարը գտաւ: Ամէն առտու կտոր մը կունտ շաքար կը դնէր գրպանը, կ'երթար խմորեղէնը կ'առնէր ու մէյ մը շաքարը, մէյ մը խմորեղէնը կրծելով իր նպատակին կը հասնէր:

Արշակ Չօպանեան Փարիզի մէջ երեք մեծ գաղափարներ կը հետապնդէր. երեքն ալ իրարմէ օգտակար, իրարմէ ազգաշէն, իրարմէ վսեմ, եթէ կ'ուզէք:

Ասոնց առաջինն էր Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները իրարու միացնել եւ ատոր իբրեւ բնական հետեւութիւն՝ ինք ըլլալ միացեալ կուսակցութեանց նախագահը կամ աթոռակալը:

(Շար. 87)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ
եւ Միրհաւ պատմուածքներու
ընդմէջէն

կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռադմիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը:

DEMANDE D'EMPLOI

Etudiante en doctorat de linguistique, diplômée des Universités de Erevan et de la Sorbonne (Paris), propose des cours d'arménien et de français pour tous niveaux, et assure des traductions des langues mentionnées.

Téléphone :
01. 45. 88. 13. 99.

INALCO

1.— INALCO : cours du second semestre à partir du 25 février :

les mardis de 15h30 à 17h30: Anaïd Donabédian, les Arméniens et leur langue des origines à nos jours;

les mardis de 18h à 20h : Krikor Beledian, traduction des textes littéraires : Նախաճաշ առանց երգի.

Lieu : Bibliothèque de la Maison des Etudiants Arméniens, 57, Bd Jourdan, Paris 14e. Pour faciliter l'accès, il est instamment demandé d'être ponctuel.

2.— Les personnes souhaitant s'inscrire pour la rentrée prochaine à l'INALCO et *ne possédant pas de diplôme français* doivent dès à présent prendre contact avec A. Donabédian pour effectuer une demande d'équivalence.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
քսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ

ՃԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 30

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13

Տեառնընդառաջի Նախատօնակ

Կէսօրէ ետք, ժամը 4·30–ին՝ Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի:

«Համբարձ»ի ժամանակ՝ Խորանին վարագոյրը կը բացուի եւ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

Ծանօթ. — Տարւոյս առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի: Վերջին ԱՆԴԱՍՏԱՆը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 14–ին:

Ուրբաթ, փետրուար 14

Տեառնընդառաջ

Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ ի Տաճարն

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին, Պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը Չորեքշաբթի, Փետրուար 12, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
—— *Parking surveillé* ——

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. —

Չորեքշաբթի, փետրուար 19
Դ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետրուար 26
Ժէ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԽԻԹԱՐ ՎՐԴ· ԳԸՎԸՉԵԱՆ

Ս· ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին.

Չորեքշաբթի, փետրուար 19
Չորեքշաբթի, փետրուար 26
Չորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆՔ
Չորեքշաբթի, Մարտ 12
Չորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի Ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին:
Արեւագալ ժամը 9·45–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, փետր· 14, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս· Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա· ՔՀՆՑ· ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետր· 19, ժամը 17·30–ին
Սէն – Ժերոմ
Ս· Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր· 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետր· 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ֆրէզ
Ս· Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր· 28, ժամը 17·30–ին
Լա Սիոթա
Ս· Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17·30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս· Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ· ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17·30–ին
Պուլվար – Օտտօ
Ս· Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17·30–ին
Սէնթ – Մարկրիթ
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16–ին
Նիս
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ· ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Փետրուար 16
Արտաքսման Կիրակին

Կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակին

Կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակին

Կիրակի, Մարտ 16
Գալստեան Կիրակին

Կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակին

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13

Երեկոյեան ժամը 16–ին Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի առթիւ, Խորանին վարագոյրը բաց:

Ուրբաթ, փետրուար 14

Տեառնընդառաջ

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատրիարքի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14–էն 18: Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծպտուածներուն գեղեցիկ նուէրներ պիտի տրուին: Զուարճալի օր մը անկակնկալներով:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 65–ամեակի առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները, որոնց համար վարչութիւնս կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները:

Պ· Վարուժան Մինասեան 1000 Ֆր·, Ոմն՝ 600 Ֆր·, Սէն – Ժերոմի Թաղական Խորհուրդ 1000 Ֆր·, Լա Սիոթայի Թաղական Խորհուրդ 500 Ֆր·, Պ· Հանրի Մահիկեան 700 Ֆր·, Դր· Խաչիկ Եըլմազեան, Ոմն՝, Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւն, Մեթր Յակոբ Վարժապետեան, Պ· Յարութ. Թաչան, Պ· Գրիգոր Թաչան, Պ· Շահան Խուտավերտեան, Յակոբ եւ Անի Տօնապետեան, Գուրգէն եւ Անահիտ Ստեփանեան 500–ական ֆրանք, Պ· Ժան Զարուպեան 600 Ֆր·, Համազգային Վարժարան, Եագըճեան ընտանիք, Պ· Ժան Վալթեր, Պ· Վահան Խայիկեան, Պ· Պերնար Գալէնտէր, Պ· Սարգիս Տուրսունեան, Պ· Արթիւր Առաքելեան, Մորիս եւ Էմմա Սարգիսեան 500–ական ֆրանք, Պ· Արթիւր Մինասեան 800 Ֆր·, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն 500 Ֆր·, Պ· Ալեքսանդր Պապայեան 500 ֆրանք, Պօմոնի Թաղական Խորհուրդ 1000 Ֆր·:

(Շար·)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
VENDREDI
14 FÉVRIER
1997

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.050 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.050

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(13-19 Février)

ARMENIE — EXODE

Où fuyez-vous, frères arméniens?

Մոսկուայի «Օբշչայա – Կազետա» թերթը թղթակցութիւն մը հրատարակած է Երեւանէն զոր ստորագրած է Վալերի Այտինեան եւ ուր ան կը պարզէ ծաւալուն արտագաղթի մը տխուր պատկերը։

Արտագաղթողներու թիւին շուրջ, կը գրէ, վիճակագրութիւնները այլեւս նոյն կիրառ բնոյթը չունին։ Բաւական ճշգրիտ գնահատում մը հրապարակուած է. – 700 հազար է։ Մասնագէտներու ուսումնասիրութիւնները, որոնց կարգին Երեւանի համալսարանի ազգագրութեան ամպիոնի պատասխանատու Հրանոյշ Խառատեանի նման ձեռնհաս անձնաւորութիւններու ուսումնասիրութիւնը արտագաղթի կայունացում մը ցոյց կուտան։ Այսօր, բացի անոնցմէ, որոնք առժամապէս կը մեկնին այլ տեղ ապրուստ ճարելու համար, 50–էն 70 հազար Հայեր, ամէն տարի, վերջնապէս կը լքեն իրենց երկիրը, իրենց տուները ծախելէ եւ հրաժեշտ տալէ ետք իրենց նախնիներու գերեզմաններուն։

Միշտ, յստակ էր, որ եթէ երբեք Խորհրդային Միութիւնը տապալէր եւ սահմանները բանար, մեծ պիտի ըլլար թիւը անոնց որոնք պիտի ներգաղթէին։ Բայց, ո՞րու մտքէն կ'անցնէր, թէ և գիշեր տեւող ցոյցերու ատեն–Ղարաբաղի վերամիացումի, ապա անկախութեան համար — որ Հայաստան անկախ պիտի դառնար բայց, դանդաղածային փախուստ մը պիտի հետեւէր։ Կը կարծուէր ընդհանրապէս որ Սպիտակի երկրաշարժի զոհերն են որ ճամբան բացին։ Իրականին մէջ, առաջինները չեղան։ Երկար ատեն է որ ճամբան գծուած էր դարերու գերութիւնով, այն շրջանէն, երբ Հայերը Պետութիւն չունէին եւ օտարները, լայնօրէն, կը տնօրինէին այս ժողովուրդին ճակատագիրը։ 1915 եղաւ, Ստալինի վայրագութիւնը եւ հսկայ տիրապետութիւնը առանց բարոյականի, առանց պատիւի եւ յիմարապատում Նոմենկլատուրայի մը։ Ի վերջոյ, անկախութիւնը հասաւ, իրաւունք տալով մեր հարազատ ճակատագիրը որոշելու, Պետութիւն մը կառուցանելու, Ուրեմն, ինչո՞ւ մարդիկ կը մեկնին։ Թերեւս անոր համար որ մեր Պետութիւնը գոյութիւն չունի։ Կը թուի սակայն թէ հո՛ս է։ Կարելի միակ պատասխանը այն է որ այդ Պետութիւնը իրենցը չեն նկատեր։ Հետազօտողները կը նկատեն, որ գլխաւորաբար միջին դասու անդամներն են — կամ ինչ որ միջին դաս էր — որ կը լքեն հայրենիքը։ Ասոնց մէջ, բարձրագոյն ուսում կատարած անձերու համեմատութիւնը կարեւոր է, ինչ որ հաւանաբար բնական է։

Հարուստները պատճառ չունին մեկնելու, սկսած են օգտուիլ սեփականաշնորհումէն եւ իրենց ի նպաստ կը մատակարարեն երկրին շահերը, աղքատները երկաթուղիի տոմս մ'իսկ չեն կրնար գնել։ Այսպէս, ընկերութիւնը երթալով երկուքի բաժնուած է, Տխուր է այն իրողութիւնը որ մեկնողները երիտասարդներ են, եռանդուն եւ իրենց ուժերուն ինքնավստահ, որ չեն ընդունիր նուաստացումները, կաշառակերութիւնը, թալանը, նախնական կեանքի պայմանները, ոճրային բարքերը։ Կան, անշուշտ, խելացի, զարգացած, գործունեայ մեծ թիւով անձեր որոնք կը մերժեն հեռանալ Հայաստանէն եւ կը ջանան, որքան որ կրնան, չմոռնալ որ խաթարուած դարերու երկայնքին մշակուած աւանդութիւնները։ Միակ ազդակն է որ յուսալ կուտայ թէ փոփոխութիւններ միշտ կարելի են։ Բայց, այս մարդիկը դեռ երկար ատեն պիտի ունենա՞ն հարկ եղած յամառութիւնն ու դիմադրականութիւնը։

Դժբախտաբար, ի զուր է փորձել կեցընել գաղթը երկրի մը մէջ որու բնակչութեան կէսէն աւելին պատրաստ է ընդմիշտ մեկնելու կամ, գոնէ այդ փափաքն ունի։ Ինչ որ պէտք է, հիւանդութիւնը խնամելն է փոխանակ փորձելու պայքարիլ անոր կարգ մը ախտանշաններուն դէմ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

Ո՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ «ԱԶԳ. ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՒՈՐՈՒՄ»Ը

Նախագահական ընտրութեան նախօրեակին Վազգէն Մանուկեանի թեկնածութեան շուրջ հինգ կուսակցութիւններու միացումով կազմուած էր «Ազգային համաձայնութեան դաշինք»ը, Ան կը խմբէր ԱԺՄ-ը, ՀՅԴ-ն, ԱԻՄ-ը, ՍԻՄ-ը, ՀԴԿ-ը։ Յետ ընտրական շրջանի պատահարներէն ետք Հայաստանեան մամուլին մէջ լուրեր լոյս տեսան թէ Դաշինքը կը քայքայուի, եւայլն։

Բաղկացուցիչ կուսակցութիւններէն ԱԺՄ–ի պաշտօնաթերթ «Այժմ»ի Փետր. 5–ի թիւին մէջ Դաւիթ Վարդանեան կ'ամփոփէ միաւորումին վերջին ամիսներու գործունէութիւնը։ Ըսելէ ետք թէ ուժերու իրենց համախմբումը մինչեւ դարուն քաղաքական ուժեղ ներկայութիւն կը դառնայ, կ'աւելցնէ որ ընտրութենէն ի վեր կանոնաւոր շարունակուած են իրենց հանդիպումները, նիստերը, քննարկումները։ Ժողովրդավարութեան ձգտումով նախաձեռնուած է Համաժողովրդական ճակատ ստեղծելու աշխատանքներու։ Անոր նպատակը պիտի ըլլայ հետապնդել երեք գլխաւոր խնդիր. ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու յարգում, իրաւական պետութիւն եւ Արցախի հարց։ Ընկերային եւ տնտեսական խնդիրները ան կապուած կը նկատէ գլխաւոր այս երեքին, աւելցնելով որ անոնք կը պահանջեն համախմբումը բոլոր անոնց որոնք չեն ուզեր «բռնապետական Հայաստան»,

Մինչեւ Փետրուարի աւարտը լայն եւ ազատ քննարկումներով պիտի մշակուի Ճակատի ստեղծումի նիւթը, ապա համաժողովին պիտի ընդունուի կանոնադրութիւն, ընտրուի ղեկավար մարմինը։

Որպէս գործելակերպ, Դ. Վարդանեան կը թուէ հանրահաւաքներ, ցոյցեր, երթեր, ժողովրդական անհնազանդութեան արարքներ, եւայլն։ Անոնց նպատակը պիտի ըլլայ ժողովրդական հզօր ալիք ստեղծել, ստիպելու համար որ իշխանութիւնը ետ կենայ բռնած ընթացքէն ու երկիրը անշրջելի հոլովոյթով մը դիմէ դէպի ժողովրդավարութիւն։

Վերջին պարբերութեամբ ըսելով թէ իշխանութիւնը փորձեր կ'ընէ պառակտելու դաշինքը, Դ. Վարդանեան կը վստահեցնէ թէ ատիկա յաջողելու ոչ մէկ հաւանականութիւն ունի, քանի որ համախմբումը համերաշխ մթնոլորտի մէջ կը գործէ, բոլորն ալ հասկցած ըլլալով որ միայն միասնութիւնը ցանկալի արդիւնքին կրնայ հասցնել։

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 12/13)

ՕԹԱՆ-Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս նախատեսուած էր, կովկասեան իր շրջապտոյտին շրջանակին մէջ ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Խավիէր Սոլանա Երեւան գացած է Փետրուար 12-ին։ Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է զինք եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը։ Նախագահը ողջունելէ ետք այս այցելութիւնը եւ նշելէ ետք «Համագործակցութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրի շրջանակներուն մէջ համագործակցութեան կարեւորութիւնը, ընդգծած է որ Հայաստան իր ապահովութեան ամէնէն կարեւոր երաշխիքը կը համարէ դրացի բոլոր երկիրներու հետ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատումը։ Իր կարգին, Խ. Սոլանա ներկայացուցած է ՕԹԱՆ-ի ծրագիրները եւ շեշտը դրած է Կովկասի հակամարտութիւններու կարգաւորման, խաղաղութեան հաստատման եւ համագործակցութեան զարգացման վրայ։ Երկուստեք նշուած են նաեւ ՕԹԱՆ-ի եւ Ռուսաստանի մօտեցումներու միջեւ գոյութիւն ունեցող հակասութիւնները։

ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղարը կարգ մը այլ տեսակցութիւններէ ետք Ազգ. Ժողովի նախագահին, վարչապետին, Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարարներուն հետ, իրիկուն ալ դասախօսութիւն մը տուած է Երեւանի ամերիկեան համալսարանին մէջ։ Խ. Սոլանա յատկապէս ըսած է որ իր ներկայացուցած կազմակերպութիւնը կարեւորութիւն կ'ընծայէ Հայաստանի եւ կովկասեան այլ Պետութիւններու հետ յարաբերութիւններուն եւ կը փափաքի խորացնել ներկայի կապերը։ Հայաստան 1994 Հոկտեմբերին իր մասնակցութիւնը բերելով «Համագործակցութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրին, ըսած է Խ. Սոլանա, անմիջական կապ հաստատեց ՕԹԱՆ-ի հետ։ «Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը շատ հեռու է Պրիւսէլէն, բայց զայն մտահոգող հարցերը ու շահերը հեռու չեն» աւելցուցած է ան։

ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուարին, աղէտի գօտիին վերականգնումի ծրագրի ոլորտին մէջ գործածութեան յանձնուած են շուրջ 16 հազար քառ. մեթր մակերեսով 213 բնակարան ու Վանաձորի ճշգրիտ հաստոցներու գործատունը։ Ներկայիս Սպիտակի մէջ հակաշարժային եղանակով կը կառուցուի քառայարկ շէնք մը, որ բազմայարկանի առաջին շինութիւնն է երկրաշարժէն ի վեր։ Պատկան մարմինները յայտնած են որ նման շէնքերու շինութիւնը կը շարունակուի թաղապետական զարգացման վարկով։

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԼՈՆՏՈՆԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս օրերուն Լոնտոն գտնուող վարչապետ Արմէն Սարգսեան բազմաթիւ տեսակցութիւններ կ'ունենայ Զարգացման եւ Վերակառուցման եւրոպական Դրամատան բարձրաստիճան պատասխանատուներու հետ։ Կը նախատեսուէր նաեւ տեսակցութիւն մը վարչապետին եւ Դրամատան նախագահ Ժագ. տը լա Ռոզիէրի եւ փոխ-նախագահ Ռոլան Ֆրիմէնի միջեւ։ Կը քննարկուին Դրամատան Հայաստանի ուղղուած ծրագիրներն ու համագործակցութեան հարցեր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ժ. Թուպոն «անընդունելի» կը գտնէ 66 բեմադիրներու մանիֆեսթը որ կը հրաւիրէ Ֆրանսացիները չհնազանդելու օրէնքին (օտարականներու վերաբերող)։ Բեմադիրներէն մէկը՝ Պ. Թաւերնիէ, ոգեկոչելով Սփինոզան՝ «երբ օրէնք մը անիրաւ է, պէտք է ջնջել օրէնքը», կ'աւելցնէ թէ կ'ամչնայ իր երկրէն։ Քաղաքի եւ Համարկումի նախարարն ալ՝ Ռաուլթ կը հրաւիրէ մանիֆեսթը ստորագրողները որ «դան եւ ամիս մը ապրին Սէն-Սէն-Տընիի դժուարութեան մէջ գտնուող 66 թաղամասերուն մէջ»։ Գաղթի նախկին խորհրդականն ալ Ներքին նախարարութեան կոչը ստորագրողները կ'որակէ. – «Ջախգալիա»։

ԳՐՈԶՆԻԻ (Չէչէնիա) մէջ, Փետրուար 12-ին, նորընտիր նախագահը՝ Ասլան Մասխադով երդումը ըրաւ։ Հրաւիրուած օտար պատուիրակութիւնները նախընտրած էին ներկայ չըլլալ, առիթ չտալու համար Մոսկուայի «բարկութեան»։ Ծանր մթնոլորտի մը մէջ է որ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի հետ, որ որոշ ինքնիշխանութեան համամիտ է, բայց ռուսական դաշնակցութեան ծոցին մէջ, մինչ Չէչէնիա կ'ըսէ որ անկախութիւնը հռչակուած է 1991-ին եւ կը մնայ միայն որ ամբողջ աշխարհը ճանչնայ։ Բանակցութիւնները քարիւղի հետ ալ կապ ունին։ Չէչէնիա Կասպից ծովի քարիւղին արտածումի ճամբուն վրայ է։ Իր հողամասը արդէն նաւթուղի մը ունի որ քարիւղը կը փոխադրէ դէպի Նովորոսիսկի ռուսական նաւահանգիստը, բայց, Կասպից ծովու մեծ պահեստներու շահագործումով նոր ճամբաներ պիտի բացուին դէպի հարաւ, Չէչէնիայէն անցնելով եւ յանգելու համար Սեւ ծով կամ Միջերկրական։

ԿՐԵՄԼԻՆ մտահոգ է ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղար՝ Սոլանայի «հակա-մոսկովեան» շրջապտոյտէն նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ։ Թիֆլիսէն ետք, Սոլանա Երեւան անցած է։

ԲԱՐՁՐ – ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, ութ ղպտի քրիստոնեաներ սպաննուած են, հինգ ուրիշներ ալ վիրաւորուած են իսլամապաշտներու կողմէ։ Յարձակողները կրակ բացած են հաւատացեալներու վրայ, որոնք Ապուս – Քուրքասի Սէն – Ժորժ Եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէին։

ՀԵՏԱԶՕՏՈՂՆԵՐՈՒ համար, 65 տարեկանին հանգստեան կոչուիլը փոխանակ 68-ի, բաւական աղմուկ հանած է եւ հեռատեսիլի լուրերու բաժնին ալ (Ֆրանս 2, Փետր. 12, ժամը 20) ներկայացուցաւ ծանօթ խըրդպէտ տոքթ. Արման Դաւիթեանի պարագան։ Այս նոր օրէնքը հռչակուեցաւ 1996 Դեկտ. 16-ին եւ կը վերաբերի հարիւրէ աւելի տարրալուծարաններու, ուր լուրջ հարցեր կը ծագին։ Կ'առարկուի նաեւ որ օրէնքը, գրեթէ գաղտնի քուէարկուած է, նիստի մը վերջին պահերուն, երբ 3 երեսփոխան մնացած էր միայն։ Իւմանիթէ հարցազրոյց մը հրատարակած է (Փետր. 13) փրոֆ. Լ. Մոնթանեէի հետ (սիտա-ի վիրուսը գտնողը) որ կը բացատրէ թէ նման կարգադրութիւն կ'անկայունացնէ բազմաթիւ տարրալուծարաններ որ գիտական արտադրութիւններ կը պատրաստեն եւ սխալ է խորհիլ թէ երիտասարդներու տեղ պիտի բացուի այս ձեւով։

ԶՕՐ. ԼԵԲԷԴ Ֆրանսա կու գայ Փետր. 16-էն 21 եւ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Ֆ. Սեկէնի, Ռ. Մոնորիի եւ Շ. Փասքուայի հետ։ Ճամբորդութիւնը կազմակերպած է Քաղաքական խորհրդականներու եւրոպական Միութիւնը։

ՊԱԿՍՈՂՆԵՐԸ...

Թուրքիոյ մէջ հայկական անցեալին կամ ներկային առընչուած նիւթերով հատորներու հրատարակութիւնը կը շարունակուի պարբերական անուններով. հասկնալի է որ խօսքը կը վերաբերի այդ նիւթերուն մինչեւ երէկ քապու նկատուած մասը շօշափող գործերու: Երէկ՝ Հայերու ցեղասպանութեան որպէս նորովի մօտեցում հրապարակ իջած Թ. Աքչամի հատորն էր, յետոյ Ի. Թէրնոնի «Հայկական թապու»ն, Ա. Ռէֆիքի «Երկու կոմիտէ – երկու ջարդ»ը, յիշած ըլլալու համար անոնցմէ մէկ քանին մեր տեսածներէն: Հետաքրքրութիւն արթնցնող այս երեւոյթին մէկ ուշագրաւ յատուկ պարագաներէն մէկն է ան որ այս հրատարակութիւններուն մէկ մասը դատական հետապնդումի առարկայ եղած է, միւս մասը ոչ: Թէ ինչ բան կը մղէ այդ զանազանութեան, քիչեր գիտեն հաւանաբար:

Ընդհանուր գիծերու մէջ այս խումբին պատկանող հատոր մըն է այն մէկը որ լոյս տեսած է 1996 Նոյեմբերին «Պէլկէ» հրատարակչատունէն: Խորագիրն է «Մինչ կը պակսին Պոլսոյ, Տիյարպէքիրի մէջ»: Որպէս հեղինակի անուն, կայ պարզապէս «Երտա» արձանագրութիւնը: Գործը կ'ամփոփէ երիտասարդ այս լրագրողուհիին յօդուածները որոնք բաժնուած են եօթը գլուխներու:

Ծնած է 1961–ին Պոլիս. կենսագրական հակիրճ նոթերու մէջ կը կարդանք թէ ինքզինք կը ծանօթացնէ որպէս Տիյարպէքիրցի – Սիլվանցի ու այնքան ատեն որ պարտաւոր չէ, մականուն չի գործածեր: Մասնակցած է մարդկային իրաւանց նուիրուած կազմակերպութիւններու, ֆէմինիստական շարժումներու եւ բռնութեան, ցեղապաշտութեան, ազգայնամոլութեան դէմ պայքարող խումբերու գործունէութեան: 1995–էն ի վեր փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն յատկացուած յօդուածներ կը ստորագրէ «Խօսք» շաբաթաթերթին մէջ:

Հատորին ուշագրաւ մէկ կէտն ալ կողքի նկարներն են. անոնցմէ երկուքը՝ Տիյարպէքիր եւ Վան – 1907, առնուած են Հայկական հետազօտութիւններու եւ վաւերագրերու փարիզեան կեդրոնի 1983–ի հրատարակութենէն, Հայկական այլ մասնակցութիւն մըն ալ շարուածքն է որ եղած է «Արաս» հրատարակչատան մէջ որ հայ գրական գործեր թրքերէնի թարգմանելու եւ տպելու շարժումին առաջատարն է Պոլսոյ մէջ:

Հայերու, հայկական նիւթերու մասին գրի առնուած, կամ անոնց առընչուած յօդուածները տեղ գտած են առաջին երկու գլուխներուն մէջ. առաջինը կը կրէ «Կարծեցեալ ազգայնամոլութիւն» խորագիրը, երկրորդը՝ «Հայ համաքաղաքացիներս» (էջ՝ 9 – 78 եւ 79 – 140): Հինգերորդ մասին մէջ ալ համշէնահայերու նիւթով գրութիւն մը տեղ գտած է:

«Երէկ»ուան վերաբերող երեք գլխաւոր նիւթեր են Սեպտեմբեր 6 – 7–ի դէպքերը, Ունեւորութեան տուրքը եւ 1915–ը: Առաջինը յիշելու, այդ մասին արտայայտուելու առիթը «Ամօթալի պատմութիւնը» խորագրուած ցուցահանդէսը եղած է, կազմակերպուած՝ Մարդկային իրաւանց Պոլսոյ մասնաճիւղին կողմէ, անցեալ Սեպտեմբերին: Ցաւակօրէն կ'ըսուի որ այդ դէպքերը ծրագրուած թալան մըն էին, մեկնած հին հաւատամքէ որ «անհաւատին ունեցածը հալալ է մահմետականին»: Պատրաստութեան համար ալ դիմած են գրգռութեան մեթոտին. Սելանիկի մէջ Աթաթիւրքի ծնած տան պարտէզը ռումբ մը նետած է Թուրք մը որ յետագային բարձրացած է մինչեւ կուսակալութեան պաշտօնին: Սեպտեմբեր 6 – 7–ին անդրադարձը գրել կուտայ Երտայի.

«Յունաստանի, Հայաստանի, Իսրայէլի կամ այլ «անհաւատ» (կեավուր) ազգերու հետ կարելի լարումներու պարագային այն խումբերը որոնց պիտի պարտադրուի ատոր փոխարժէքը վճարել, կը շարունակեն հանդիսանալ փոքրամասնութիւնները:

«Թալան» բացատրութիւնը կը կրկնուի Ունեւորութեան տուրքի նիւթով ալ: «Ի՞նչպէս գանձուեցաւ այդ տուրքը: Վճարողը գիտէ միայն եւ հաւանաբար Աստուած: Գրաւում, գրեթէ թալան...: Կառավարութիւնը մօտ 900 կալուած ապատեփականացուց, աւելի շատ կալուածներ ալ մասնաւոր ճամբաներով ծախուեցան: Կալուածներու գիները անկում արձանագրեցին: «Կեավուր»ներու ստացուածքը ոչինչ գիներով նոր տէրերու պատկանեցաւ: Այդ պայմաններուն մէջ սնանկացողները կեավուրները եղան, հարստացողները՝ Թուրքերը:

Անոնք որոնք իրենցմէ պահանջուած տուրքը չկրցան ամիսէ մը վճարել, ձերբակալուեցան, աշխատանքի ճամբարներ ղրկուեցան եւ առանց դատարան դիմելու իրաւունքի, իրենց ստացուածքը գրաւուեցաւ: Բոլորն ալ ոչ մահմետականներէ բաղկացած մօտ 1400 հոգի Էրզրումի արեւմտեան շրջանին մէջ Աշքալէի աշխատանքի ճամբարը ղրկուեցան: 1943 Դեկտեմբերին աքսորեալները վերադարձան. անշուշտ վերադարձան անոնք որոնք ողջ մնացած էին...»:

Կատարուածին նպատակը իրագործուած է. ոչ մահմետականները առեւտուրէն պիտի դառնան ճարտարարուեստի մարզին ու պիտի չկարենան նախաձեռնութիւն առնել, առանց մահմետականներու հետ ընկերութիւններ հիմնելու:

1915–ի նիւթը շատ հետաքրքրական անդրադարձի մը կը մղէ լրագրողուհին. այդ մասին կը գրէ Պոլսոյ Խէյնեուըրթ արուարձանին քաղաքապետին՝ Կ. Զափանի Հայաստան կատարած այցին առիթով: Ակնարկելով Հայաստանի հետ հաշտուելու հեռատեսիլէն կատարած անոր յայտարարութեան, Երտա կ'ուզէ հարց տալ. «Պետութիւննե՞րն են թէ ժողովուրդները որոնք պէտք է հաշտուին: Մենք հարկ է հաշտուինք Հայաստանի՞, թէ Հայերու հետ»: Ապա կը մեկնաբանէ Զափանի քայլը որով ան կ'ուզէ ըսել. «փակենք այս հարցը, մեր գործին նայինք, առեւտուր ընենք»:

Գրելով 1915–ի էութիւնը անգիտացող, զայն շրջանցող զանազան արտայայտութիւններու մասին, կը հասնի Օսմանեան դիւանները բացուած յայտարարող թրքական կոչերուն, ըսելու համար թէ անոնք ամբողջովին անհիմն են: 1915–ին անդրադարձը պատճառ կ'ըլլայ որ մտածէ փոքրամասնութիւններու հանդէպ Օսմանեան շրջանի վերաբերումներուն մասին: Կը գրէ թէ քրիստոնեաներու գաւակները իրենց ընտանիքէն կը խլուէին զինուոր ու պալատին սպասարկու դառնալու համար: Զարմանք կը յայտնէ որ դպրոցական տարիներուն երբ պատմութեան դասին այս բոլորը կը պատմուէին, ոչ ոք կը մտածէր թէ կատարուածը մանուկներու առեւանգում, բռնութիւն էր:

Որոշ հեղնանքով արտայայտուելով Էնվէրի աճիւններու փոխադրութեան, մամուլէն զանազան մէջբերումներով կը քննադատէ նոյնիսկ այդ փոխադրութեան ընդդիմացողներ, որոնք յամառօրէն «մոռցած են» հայկական ցեղասպանութեան մէջ անոր կատարած դերը: Բացատրութիւնները կը ներկայանան հազիւ մէկ – երկու նախադասութեամբ. Մէկը գրած է. «Էնվէր Հայերու տեղահանութեան մեծագոյն պատասխանատուն է Թալաթի հետ», ուրիշ մը յիշած 1915–ի հետեւեալ բանաձեւը. «ծօ–երը կոտորեցինք, կարգը հասաւ լօ–երուն», Էնվէրը ներկայացնելով որպէս այդ արտայայտութեան հեղինակ վարչակազմին ղեկավարը:

Այս անդրադարձը իրեն գրել կուտայ. «մինչեւ այսօր երբ այս յիշատակը ջնջելու համար ոչինչ կատարուած է, երբ ներողութեան, հատուցումի փոխարէն պարգեւատրում խնդրոյ առարկայ է ... փոքրամասնութիւնները կրնա՞ն վստահիլ, կրնա՞ն հաւատալ Թուրքերու»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ (RAA) 1996 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութեան նպատակն է ներկայ Հայաստանի սահմաններից դուրս՝ պատմական Հայաստանի տարածքում, առաջնահերթօրէն Արեւմտահայաստանում եւ Կիլիկիայում ապա հարեւան երկրներում՝ Վրաստան, Ադրբեջան, Նախիջեւան եւ Պարսկաստան, ինչպէս նաեւ պատմական սփիւռքում գտնուող հայկական ճարտարապետութեան կոթողները գտնել, ուսումնասիրել եւ որպէս հրատարակութիւն ներկայացնել հայ եւ օտար հանրութեան:

Հարցը ամէն տեղ նոյնն է՝ որ նախքան շէնքերի վերջնական ոչնչացումը, օր առաջ եղածը նկարել ու չափագրել, եւ գէթ թղթի վրայ փրկել:

Այս նպատակով՝ ՌԱԱ կազմակերպութիւնը, Հայաստանից անդամներ մեծ տարածքում, աւելի քան 25 տարի առաջ ձեռնարկել է այս ուսումնասիրութեան, ունենալով միայն գործի անյետաձգելիութեան հաւատացող մի քանի անհատների նուիրումն ու անձնական շատ փոքր տնտեսական հնարաւորութիւնը, աշխատելով դժուարին՝ յաճախ նոյնիսկ վտանգաւոր պայմաններում:

Ականատես լինելով այս ցաւալի իրականութեան, որ միտումնաւոր ոչնչացւում են հայկական ճարտարապետութեան կոթողները, դժուարանում ենք ամէն տարի ճշդել ի՞նչ է առաջնահերթը, եւ ո՞ւր պիտի աշխատենք: Այս իմաստով որոշիչ հանգամանքը տնտեսական սահմանափակումն է եւ քաղաքական տարբեր խոչընդոտները:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

1603 թուին, Հայաստանի Բասէն եւ Գողթան գաւառներից, Շահ Աբբաս Թագաւորը տասնեակ հազարաւոր Հայեր բռնագաղթեցրեց Պարսկաստան, որի նպատակն էր Պարսկաստանում զարգացնել արհեստ ու կայսրութեան մայրաքաղաք Սպահանը դարձնել առեւտուրի մեծ կենտրոն:

Սպահանի Զայենդէրուդ գետի աջակողմեան ընդարձակ տարածքում, կարճ ժամանակամիջոցում ըստ նախագծի կառուցւեց մի քաղաք՝ Նոր Ջուղան որն ունէր կանոնաւոր յատակագծով բաժանւած առանձին թաղամասեր ըստ գերդաստանների եւ տարբեր քաղաքներից գաղթեցւած ժողովրդի, ինչպէս Երեւան, Թաւրիզ, մեծ Մէյդան, փոքր Մէյդան եւ այլն:

Կարճ ժամանակամիջոցում Նոր Ջուղան դառաւ մեծ համբաւ վայելող մշակոյթի կարեւոր կենտրոն, Կառուցւեցին հարուստ ճարտարապետութիւն ներկայացնող բնակելի եւ քաղաքային շէնքեր, իր մէջ ունենալով շուկայ, արհեստանոցներ, վարժարան, բաղնիս եւ Նոր Ջուղան մայրաքաղաք Սպահանին միացնող մինչ օրս գործածուող աղիւսակերտ կամուրջներ: Կառուցւեցին իւրայատուկ ոճով 24 եկեղեցիներ եւ վանքեր, որոնցից այսօր կանգուն են 13–ը:

Ընդհանուր առումով Նոր Ջուղայի կառուցողական արուեստը համադրումն է Հայերի իրենց հետ բերած ճարտարապետութեան՝ ձեւի, ճաշակի, գեղեցիկի հասկացողութեան, կենցաղի, աւելացրած տեղական տուեալները ինչպէս կլիման, շինանիւթը, պետական սահմանումներն ու տեղական չափանիշները՝ յատկապէս պարսկական Սաֆաւի մշակոյթի եւ ճարտարապետութեան հեղինակութիւնը:

Հայ վաճառականների կապերի շնորհիւ, տարբեր երկրներից ինչպէս Հնդկաստան, Չինաստան, Իտալիա, Հոլանտա, Պարսկաստան է հասնում կիրառական առարկաներ, եւ տարբեր ու նոր ազդեցութիւններ, որոնք համադրուելով տեղականի հետ, կերտում են մի ամբողջութիւն՝ Նոր Ջուղան, այն դարձնելով հայկական դարաւոր մշակոյթի անքակտելի օղակը:

Այս վերջին տասնամեակներում տների տէրերը յաճախ փոխուել են, քանդուել են հարիւրաւոր տարիների խօջաների կանգուն ապարանքանման շէնքերը, առանց նախօրօք գիտական ուսումնասիրութեան եւ ոչնչացել իր նմանը չունեցող պատմական հարստութիւնը:

Դժբախտաբար վերջին տարիներին բարձրայարկ շէնքեր կառուցելու արտօնութիւնը շատ կարճ ժամանակում վերջնականապէս աղաւաղելու է Նոր Ջուղայի հայկական ճարտարապետական համալիրը:

Ստեղծուած վիճակը պարտադրում է մեզ օր առաջ հաւաքագրել եղածը, եւ հնարաւորութեան սահմաններում թղթին յանձնել դարաւոր ճարտարապետութիւնը:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ այս տարեշրջանում ՌԱԱ կազմակերպութիւնն ու պետական «Փարդիս» համալսարանը, կնքուած պայմանագրով ստանձնել են Նոր Ջուղայի ճարտարապետութեան միասնական ուսումնասիրութիւնը, եկող տարիների ընթացքին:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԱՐՎԱՃԱՌՈՒՄ

1993 թուից յիշեալ տարածքում պատմական յուշարձանների ուսումնասիրութեան համար աննախադէպ հնարաւորութիւններ ստեղծուեցին, որը բազմաթիւ գիտարշաւների միջոցով իրականացրեց ՌԱԱ կազմակերպութիւնը Պր. Սամուէլ Կարապետեանի ղեկավարութեամբ:

20–րդ դարում եւ յատկապէս խորհրդային վերջին տասնամեակների ընթացքում նշուած տարածքում Ադրբեջանի իշխանութեան կողմից ծրագրուած կերպով ոչնչացուեցին բազմաթիւ յուշարձաններ, ինչպէս Գետամիջոյ վանքը, Ս. Սարգիս եւ մայր եկեղեցիները Ծար գիւղում, Ղամշլի, Ցունանով, Ալղուլի, Մըշման, Եանշաղ, Քուրդ Հաջի, Թումասալեո, Դոնակերտ, Բաշառատ եւ այլ գիւղերի եկեղեցիները:

Այնուամենայնիւ պահպանուել են մի շարք կարեւոր յուշարձաններ, որոնցից յիշատակելի են Ծիծեռնավանքը (5 – 7–րդ դար), Դադի վանքը համալիրը (լրացուած 4 – 19–րդ դարերում), Լալազարի կամուրջը (19–րդ դար), հազարաշէն յօրինուածքով մելիքական տունը Ծար գիւղում (1658 թ.), Հաճաւ գիւղի աղբիւրը (1677 թ.), Քարվաճառում գտնուած 916 թ. խաչքարը եւ այլն:

Չորս տարիների հետազօտութեան աշխատանքների ընթացքում հաշուառուել են 1660 յուշարձան, որոնցից գիտական աշխարհին մինչ այժմ շուրջ 1460 միաւոր անյայտ էր:

1996–ի ամրան 24 օր Քաշաթաղի շրջանում հետազօտական աշխատանքներ են կատարուել, իսկ տարուան ընթացքում գլխաւորապէս մշակուել են նախորդ տարիների հաւաքուած ուսումնասիրութիւնները:

1996–ի աշնան ՌԱԱ–ն ունեցաւ Sony – DCR VX 1000 E որը ի վիճակի է գերազանց որակով կինօ – հեռատեսիլի չափանիշներին համապատասխանող ժապաւէններ պատրաստել:

Քարվաճառի տարածքից եւ իր յուշարձաններից ունենք Սիւփէր 8 վիտէօ ժապաւէններ, սակայն ունենալով յիշուած արդի գործիքը, հարկաւոր է մի անգամ եւս նկարահանել եղածը որը կը սկսուի 1997–ի գարնան:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Կազմակերպութեանս վերջին զեկոյցում յիշուած ուսումնասիրութիւնները ընթացքի մէջ են: Աւարտուել է ստորեւ յիշուող աշխատանքը՝

Պատմական Հայաստանի արեւելեան բաժնում՝ Օսմանեան տիրապետութեան շրջանին երկիրը վարչականօրէն բաժանւում էր «Վիլայէթ»ների, իսկ Հայաստանի արեւելեան մասը ցարական Ռուսաստանի բաժանումով կոչւում էր «Օկրուգ», որով երկուսը միասին կազմում էին 170 վարչական բաժանումներ:

Երկար տարիների, շարունակական աշխատանքով Պր. Սամուէլ Կարապետեանի պատասխանատուութեամբ հաւաքուել են գրականութիւնից, Հայերէն եւ ռուսերէն մամուլից, տարբեր արխիւներից բոլոր գաւառներում գտնուող քաղաքներում եւ գիւղերում եղած ճարտարապետութեան կոթողները՝ ինչպէս վանք, եկեղեցի, բերդ, կամուրջ եւ այլն:

Պատրաստուում է ամէն մի գաւառի ցանկը՝ միջին հաշուով 10 մեքենագրուած էջ, որը ունենալու է նաեւ քարտէզ իր բնակավայրերով եւ եղած յուշարձանների պայմանական նշաններով:

Աւարտուել է հաւաքագրումն ու սկըս-

ունել սրբագրելու, մեքենագրելու շուրջ երկու տարի տեւող աշխատանքը։

1996 թուի Օգոստոս 14–ին, Հ.Հ. Մշակոյթի Նախարարութեան հետ ՌԱԱ. կազմակերպութիւնը պայմանագիր կընքեց, որի նպատակն էր հաւաքագրել եւ տպագրութեան համար պատրաստել յիշատակուած նիւթերը, լեցնելով հայ ճարտարապետութեան նաեւ հայ դատին կապուած մեծ բացը։

Այս ուսումնասիրութիւնը կազմակերպութեանս կարեւորագոյն պարտականութիւններից է, որը արդի միջոցներով պիտի շարունակուի եւ հաւաքագրուի համակարգիչում։

«ԳԱՐԴՄԱՆՔ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

Գարդմանքը պատմական Հայաստանի գաւառներից մէկն է, որը Արշակունեաց թագաւորութեան շրջանից (4–րդ դար), յիշուել է մինչ 19–րդ դարի վերջը։

Աշխարհագրականօրէն գտնւում է Արցախի հանքապետութեան հիւսիս – արեւմուտքում, կենտրոն ունենալով Գանձակ քաղաքը (Այսօր Գեանջա)։

Գարդմանքը կարեւոր դեր է ունեցել Հայոց պատմութեան մէջ եւ թէ իբրեւ իշխանական տուն, թէ իբրեւ եպիսկոպոսական աթոռ։ 19–րդ մասնաւորապէս 20–րդ դարում Թաթար – Ազերիների չարունակական ճնշումների պատճառով, նօսրացել է հայաբնակ գաւառի ժողովուրդը, իսկ 1988 – 1991 տարիներին տեղահանուել են վերջին հայահոծ գիւղերը։

Անցեալ տարիներին Հայաստանում հաստատուած Գարդմանքցիները, հիմնել են «Գարդմանք» Հայրենակցական Միութիւնը, եւ ՌԱԱ–ի օգնութեամբ սկսել Երեւանում լոյս ընծայել նոյնանուն թերթի հրատարակութիւնը, որի խմբագրութիւնն է ստանձնել Պր. Սամուէլ Կարապետեանը՝ կազմակերպութեանս պատասխանատու վարչականը։

1996 Յուլիսից հրատարակուող պարբերականի նպատակն է մի տեսակ ժառանգորդը լինել բռնագրաւած երկրամասի հայերէն թերթերի, ներկայացնելով շրջանի պատմութիւնը ճարտարապետութիւնն ու ժողովրդի կենցաղը, որոնք մոռացուելու եւ պատմութեան համար կորչելու վտանգի մէջ են։

ՌԱԱ–Ի ԳՐԱՆՑՈՒՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ

Կազմակերպութեանս մօտ մի քանի անձանց նախաձեռնութեամբ, Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգներում, Լոս – Անճըլըսում կեանքի կոչուեց «Հայկական Ճարտարապետութիւնը Ուսումնասիրող» ՌԱԱ. կազմակերպութիւնը, եւ արձանագրուեց որպէս ոչ շահագիտական միաւոր։

Այս նպատակով ստեղծուած յանձնախմբի նախագահն է Պր. Շահէն Յարութիւնեան, եւ անդամներն են Տիկին Ռուբինա Տէր – Սարգիսեանը եւ պարոններ՝ Ռազմիկ Յարութիւնեան, Մարգօ Բրամբիլա, Արմէն Ջանեան եւ Մարք Շէնեան։

1996–ի Ապրիլ ամսուն Լոս – Անճըլըսում տեղի ունեցան մի շարք ձեռնարկներ, հանրութեան ծանօթացնելու կազմակերպութեանս ընթացիկ աշխատանքների եւ գալիք ծրագրերի հետ։ Այս նպատակով եղան երկու դասախօսութիւններ, եւ Քարվաճառի հայկական ճարտարապետութեան պատկերների ցուցադրութիւնը, ինչպէս նաեւ տարբեր ելոյթներ, հանդիպումներ եւ ռատիօ – հեռատեսիլի հետ հարցազրոյցներ։

ԿՈՉ

Քրիստոնէութիւնը Հայաստանում արմատաւորուել է շնորհիւ երկու Առաքեալների՝ Սբ. Թադէոսի եւ Սբ. Բարթուղիմէոսի որոնց նշխարների վրայ յետագային կանգնել են նոյնանուն երկու նշանաւոր վանքերը։ Մեր եկեղեցու կարեւորագոյն երկու սրբատեղիներն էլ գտնւում են ներկայ Հայաստանի սահմաններից դուրս՝ Սբ. Թադէի վանքը այսօր գտնւում է Պարսկաստանի հիւսիս – արեւմուտքում, Արտազ գաւառում, իսկ Սբ. Բարթուղիմէոսի վանքը գտնւում է Վասպուրական նահանգի Աղբակի գաւառում, ներկայիս Թուրքիայի արեւելքում, որը այսօր կործանուած վիճակում է։

Հայ Եկեղեցու 1700–ամեակը լաւագոյն առիթն է կոտրելու անտարբերութեան հասնող լռութիւնը, նոյնիսկ եթէ մտածում ենք որ Թուրքիան բացասական դիրքորոշում կ'ունենայ։ Սա սկզբունքի հարց է, եւ այս քաղաքի կոչով ՌԱԱ–ն հրաւիրում է նման մտածողութեամբ միաւորների, եւ անհատների, առաջարկելով որ համաշխարհային կազմակերպութիւնների հսկողութեամբ, աւերակոյտի եւ աղբանոցի վերածուած սրբավայրը մաքրուի, եւ եկեղեցին մասնագիտօրէն վերանորգուի։

ՌԱԱ. պատասխանատու
ԴՈԿՏ. ԱՐՄԷՆ ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան ժողովարութիւնը տեղի ունեցաւ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահը՝ Կիրակի, Փետրուար 2–ին, կրկին բացառիկ օր մըն էր. սրահը լեցուն էր, ուրախ եւ զուարթ հայրենակիցներով։

Պր. Տ. Տատրեան հակիրճ կենսագրութիւնը բրաւ օրուան նախագահ՝ երիտասարդ Պր. Ալեքսի Կէօվճեանի, ծնած Պոլիս 1956–ին, 17 տարեկանին եկած է Ֆրանսա, շարունակած է իր ուսումը, զանազան հաստատութիւններու մէջ։

1990–էն ի վեր ընդհանուր քարտուղարն է Արհեստներու Բարձրագոյն Հիմնարկին։

Հայկական շրջանակներու մօտ ծանօթ է նաեւ իր գործնէութիւնը հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան մէջ, որպէս նախագահ 1993 – 1996 շրջանին։ Իր ասպարէզէն զատ՝ իր առջեւ լայն հորիզոններ կան լաւագոյնս ծառայելու հայ համայնքին։

Օրուան նախագահին էր խօսքը։

Իր ուրախութիւնը յայտնելէ վերջ, խօսեցաւ Կեսարիոյ մասին եւ իր տեղը քրիստոնէութեան տարածման Փոքր Ասիոյ մէջ։ Յիշելէ վերջ կարեւոր անձերու անունները որոնք հայութեան հպարտութիւնը կը ներկայացնէին՝ մանաւանդ Վահան Թէքէեանի խօսքը «Կը համբուրեմ Հայու յոգնած, սուրբ հողի», միշտ չեչտեց Հայաստանի, Սփիւռքի, Արցախի երիտասարդութեան բերած նպաստը աւելի օգտակար ըլլալու Մայր Հայրենիքին։

Ուրախ եւ հպարտ ըլլանք որ բոլորս Հայ ենք եւ երկար, երջանիկ տարիներ մեր բոլորին մաղթեց Պր. Ալեքսի Կօվճեանը։ Պ. Յովհ. Տէմիրճեան իր կիթառով եւ Ալֆորվիլի Հայկական Մշակոյթի Տան աշակերտներէն՝ Անժէլա Նուրկիլեան, Կարէն Աճէմեան եւ Կիյոմ Աբրահամեան եւ բոլորը նուագեցին «Մեր Հայրենիքը», ու վերջը զանազան հայկական երգերն ու նուագը խոր տպաւորութիւն ստեղծեց բոլորին մօտ։

Պր. Մինաս Տէր – Սարգիսեան արտասանեց Յովհ. Շիրազէն «Կռունկը», «Մասիս Սարը», «Հայաստանի Աղջիկները»։

Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան կիթառով նըւագեց եւ երգեց հայրենական երգեր, եւ բանաստեղծ՝ Մատթէոս Զարիֆեանէ։

Օր. Իրմա Պասմաճեան ֆրանսերէնով կարդաց երկար բանաստեղծութիւնը 19–րդ դարու Խորէն տը Լուսինեանի Մեմէնթօ Արմենիան եւ հայերէնով «Կռունկ»ը։

Պր. Արլէն Շահնուր Պոլսոյ կեանքէն, արտասանեց սրամիտ ասացուածքներ, ուրախութիւն բերելով ներկաներուն։

Մոմավառութենէն առաջ Տիկին Անտրէ Աթէժէ բոլորս յուզեց «Աւէ Մարիա»յով ու վերջը իր «Տէր Ողորմեա»յով։

Ուրիշներ ալ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին։

Հանդէսը գրեթէ իր վերջաւորութեան էր՝ շատ ուշ ժամանակ։ Քաջալերական էր նիւթականը եւ մանաւանդ ալ աւելի հոգեկան սնունդը որ կրցանք փոխանցել բոլոր ներկաներու անխտիր։

Տ. ՏԱՏՐԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

«Խուար Տէրիքլեան» Երիտասարդաց Միութիւնը որուն կեդրոնատեղին եւ ժամադրավայրն է Հայ Մշակոյթի Տունը երկու–քուկէս տարիէ ի վեր գնահատելի յարատեւութեամբ կը ծաւալէ մշակութային, դեղարուեստական գործունէութիւն, կրթական աշխատանք նիւթապէս օժանդակելով աշակերտներ հայկական դպրոց յաճախելու, եւ օգնութեան գործողութիւններ դէպի Հայաստան ու յատկապէս Գիւմրիի մանկատան որ կ'ընդունի ֆիզիքական եւ մտային տկարութիւններ, խանգարումներ ունեցող երախաներ։

Երկրորդ անգամը ըլլալով Միութիւնը հրապարակ եկաւ թատերական ներկայացումով մը՝ «Եօթանասունենոց փեսացուն» կամ՝ «Իգնա աղայի ամուսնութիւնը», Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Փետր. 8–ին, յայնօրէն լեցնելով «Վասպուրական» սրահը, շուրջ 300 հոգիով։

Թատրոնը գիր, գրականութիւն, խօսք եւ արուեստ է։ Մշակոյթի հարազատ արտայայտութիւն է։ Թէպէտ ներկայացուած թատերախաղը հայ գրականութեան բացառիկ էջ մը ըլլալէ հեռու է, սակայն արժանիքն ունի ապրեցնելու հայ խօսքը, մանաւանդ երիտասարդներու կողմէ, ինչ որ առաւել գոհացուցիչ է։

Զաւեշտ մը, խեղկատակութիւններով, խաբէութիւններով, ծաղրածութիւններով, պարզամիտ անձերով որոնք 45 վայրկեան զուարճացուցին ունկնդիրները։

Եօթանասունենոց Իգնատ աղան ամուսնանալ կ'ուզէ 20 տարեկան Անժէլին հետ։ Կը հրամայէ Գրաբոսին, իր ծառան, հարսանիքի պատրաստութիւնները տեսնել։ Իգնատ աղայի աղջիկը՝ Մարի, սիրահարած Ժորժին, պահ մը կ'ուրախանայ թէ վերջապէս հայրը գինքը պիտի ամուսնացնէ. Բայց եղելութիւնը հասկնալով Գրաբոսէն, Ժորժին հետ կը մտածեն խաղ մը բերել Իգնատ աղան։ Կը համոզեն, փոխան դրամի, Գրաբոսը աղջիկ ձեւանալու եւ Անժէլին տեղը բռնելու։ Գրաբոս կը համաձայնի։ Կը հագուի աղջկայ հագուստներ եւ երեսը կը ծածկէ մինչեւ ամուսնութիւն։ Պատուելին կը կատարէ ամուսնութիւնը։ Իգնատ աղա վերջապէս կը տեսնէ իր «կնոջ» երեսը և ապշահար կ'իյնայ թիկնաթոռին։ Կը հասկնայ իր յիմարութիւնը ու կը հաւանի Մարիի և Ժորժի ամուսնութեան։ Ապա, կը յաջորդէ հարսանիքի տեսարանը, խրախճանքը երգերով, պարերով եւ հիւրասիրութեամբ։

Բոլոր դերակատարներն ալ, երիտասարդներ, հաւասարապէս սահուն հայերէնով, յաջող առողանութեամբ եղան իրենց դերերուն մէջ՝ Անդրանիկ Նաչեան (Իգնատ Աղա), Ժերոմ Իգնաւ (Գրաբոս), Մաթա Պասմաճեան (Մարի), Սեւակ Աթաչեան (Ժորժ) եւ Վարուժան Պատուհասեան (Պատուելին)։

Հարսանիքի տեսարանին մէջ Խոուար Տէրիքլեան խումբի այլ անդամներ եւ մանուկներու խումբը բերին իրենց մասնակցութիւնը պարերով։ Երգի բաժինը կատարեց Համլէթ Գէորգեան՝ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի ուսանող եւ աշակերտ ծանօթ երգիչ՝ Պատալեանի։ Համլէթ Գէորգեան ծանօթ, համակրելի եւ գնահատուած դէմք մըն է Մարսէյլի հայութեան որ քանի մը տարի առաջ «Բաբեկամութիւն» երգի եւ պարի համոյթին հետ ելոյթներ ունեցաւ զանազան բեմերու վրայ։ Երէկուան խոստումնալից պատանին ընդգրկած է երգի ասպարէզը։ Համլէթ Գէորգեան ընդունեցաւ ջերմութեամբ եւ կրցաւ ոգեւորել բազմութիւնը մեկնաբանած հարսանեկան երգերով։ Ան, յատուկ համերգ մը պիտի տայ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 27–ին։

Թատերական երեկոյթի բացման խօսքը արտասանեց, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Սօսէ Յովսէփեան որ ապա վարեց խօսնակի դերը։

Խոուար Տէրիքլեան Միութեան եւ անոր մշակութային, գեղարուեստական եւ այլ գործունէութիւններու մղիչ ուժը եւ ոգին Սեդա Սիմոնեանն է որ ձեռնհասութեամբ, ամբողջական նուիրումով, խոր ապրումներով կը ղեկավարէ, կը խրախուսէ երիտասարդները մասնակցելու հաւաքական կեանքին։ Դերակատարներուն, բոլոր անդամներուն արժանիքը մեծ է ոչ միայն ամիսներէ ի վեր իրենց կատարած աշխատանքին համար այլ մանաւանդ այն գիտակցութեան որ լեզուն հայկական պէտք է ապրի եւ ըլլայ միշտ տիրական։

Երեկոյթը վերջ գտաւ Սեդա Սիմոնեանի շնորհակալութեան խօսքերով եւ կոչով ուղղուած երիտասարդներուն՝ գալ եւ խտացնել շարքերը Խոուար Տէրիքլեան Միութեան։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Այս նպատակին յաջողութեան համար ամբողջ ամիսներ տենդային թղթակցութիւն մը մշակած է աշխարհի չորս կողմերուն՝ եւ մանաւանդ Ժընեւի Արեւմըտեան բիւրոյին հետ ապարդիւն կերպով։ Ի վերջոյ Ժընեւէն ստացած բաւական կծու նամակ մը իրեն հասկցուց թէ հարկ էր ի սպառ հրաժարիլ աթոռակալութենէն։

Արշակ Չօպանեանի երկրորդ գաղափարն էր Փարիզի մէջ հիմնել հայկական բարձրագոյն վարժարան մը, Հայ հարուստներու օժանդակութեամբ, որուն բնական հետեւութիւնը պիտի ըլլար վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնին իրեն յանձնուիլը։

Այս գաղափարը մէջտեղ նետեց Անահիտի միջոցաւ, մէկ ալ աշխատելով բերանացի կամ գրաւոր կերպով հարուստները համոզելու։

Այս առթիւ «Ազատ Խօսք»ի մէջ ֆանթէզի մը գրեցի, որուն մէջ կը պատմէի թէ Մանչէսթրցի ծանօթ հայ վաճառականներէն պարոն Թօքաթլեան, որուն ագահութիւնը ամէն մարդ գիտէր, իբր թէ քսան հազար ոսկի նուիրած էր Եւրոպայի մէջ հայ բարձրագոյն վարժարան մը կառուցանելու համար եւ քսան հազար ոսկի ալ տուած էր իբրեւ եկամուտ այդ հաստատութեան։ Յետոյ մանրամասնութեանց մէջ մտնելով բսած էի թէ այդ քսան հազար ոսկի եկամուտը պիտի յատկացուէր փղոսկրի հանքերու արժեթուղթեր գնելու։

Այս անհեթեթութիւնը աւելի ծաղրական դարձնելու համար աւելցուցած էի որ Հնդկաստանի մէջ ժամանակաւ փիղերը կը պաշտէին եւ անոնց մարմինները մասնաւոր գերեզմաններու մէջ կը թաղէին եւ թէ այժմ այդ գերեզմանները, որոնց տեղը մի առ մի յիշած էի, անգլիական ընկերութիւն մը առած է փիղերու ոսկորները շահագործելու համար։ Այս էր ահա փղոսկրի հանքերը, որոնց արժեթուղթերը իբր թէ հարիւրին 6 շահ կը բերէին։

Ի վերջոյ կ'աւելցնէի թէ Թօքաթլեան պայման դրած է որ բարձրագոյն վարժարանը Գերմանիոյ մէջ շինուի եւ անոր տէրենը Գերմանացի մը ըլլայ։

Չօպանեան այդ ֆանթէզին կարդալով, զոր իբրեւ լուրջ կարելի չէր առնել քիչ շատ խոհական մէկու մը համար, կատարելապէս կլլած էր փղոսկրի հանքերը եւ յաջորդ Անահիտին մէջ բուռն յօդուածով մը կը դատապարտէր երեւակայական բարերարը, որ իր վարժարանը փոխանակ Փարիզի մէջ կառուցանել տալու՝ Գերմանիոյ մէջ հաստատել կ'ուզէր։

Բայց միայն Չօպանեանը չէր այդ ֆանթէզին կլլողը։ Պոլսոյ թերթերն ալ մեծ աւետիսը տուին, բսելով որ Մանչէսթրբարնակ մեծահարուստ Մ. էֆէնտի Թօքաթլեան 40.000 ոսկի նուիրած է Եւրոպայի մէջ Հայ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնելու համար։

Ի վերջոյ խեղճ մարդը ստիպուեցաւ Պոլսոյ թերթերուն մէջ հերքում մը տալ լուրի մը համար, որ միմիայն Արշակ Չօպանեանի համար հնարուած էր։

Եանէքօյի գրկած զաւառական բառերու հաւաքածոյէս ետքը՝ այս երկրորդ խաղն էր որուն զոհ կ'երթային լուրջ համարուած անձերը։

Չօպանեանի երրորդ գաղափարն էր Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւն մը կազմել, որուն վարիչը պիտի ըլլար, բընականաբար ինք։

Ասոր համար բաւական արիւն քրտինք թափեց. ծրագիրը շինեց, վարչական խորհուրդ կազմեց, գնաց եկաւ, մարդիկ համոզեց, բայց, ափսո՜ս նախախնամութիւնը այնպէս վճռած էր որ իր յղացած գաղափարը Պօղոս փաշա Նուպար պիտի իրագործէր, տարիներ ետքը, Եգիպտոսի մէջ։

Այդ միջոցներուն էր որ Փարիզի հայ գաղութին մէկ մասին մէջ բուռն պայքար մը սկսաւ Չօպանեանի դէմ։

Այդ պայքարը, անմիջապէս ըսեմ, անիրաւ էր։ Չօպանեանի դէմ այնպիսի անհեթեթ ամբաստանութիւններ մէջտեղ գրին՝ որոնք որեւէ իրական հիմ չունէին։ Նիւթը այնքա՛ն փափուկ է որ չեմ ուզեր այստեղ յիշել, սաչափ ըսեմ միայն որ այդ միջոցին Չօպանեանի հակառակորդ ըլլալով հանդերձ՝ պարտք զգացի զինքը պաշտպանել այդ ծուռ զրպարտութիւններուն դէմ։ Բայց հոսանքը այնքան բուռն էր որ Պատուոյ Ատեան կազմուեցաւ իրեն դէմ բանաձեւուած ամբաստանութիւնները քննելու եւ անոնց մասին վճիռ մը տալու համար։

Այդ պատուոյ Ատեանը՝ որուն անդամներէն մէկ քանին Չօպանեանի կատաղի հակառակորդներն էին, հակառակ վկաներու բացայայտ յայտարարութիւններուն, որոնք իր անմեղութիւնը կ'ապացուցանէին եղած ամբաստանութեանց մասին, երկդիմի վճիռ մը տուաւ։

(Շար. 88)

Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Թաւուրեան,
Տէր եւ Տիկին Ակսել Փէսթքէ եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ալպրիք Կէոնիկու եւ զաւակները,
Սէմէրճեան, Տամլամաեան եւ Օթամ ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, նանիին, քեռկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԻՀՐԱՆ ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Մանուշակ Տէր-Աբրահամեան)
մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 12-ին, 105 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 14-ին, ժամը 15-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ - Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

3, rue du Marché,
95880 Enghien-les-Bains.

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE* (sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* A R A X E et S A S S O U N de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises
au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN - PARIS 96

ԿԱՐՏԱՆ - ՊԻՎԷՌ. -
Տիկին Վիքթորիա Յովսէփեան,
Տէր եւ Տիկին Ժագ Մելքոնեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Յովսէփեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ռընէ Յովսէփեան եւ զաւակը
եւ Յովսէփեան, Նազգաշեան, Պօյաճեան, Գուլումեան ընտանիքները եւ ընտանեկան համայն պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, կնքահօր, քեռիին եւ ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 12-ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 14, ժամը 14·15-ին Պիվէռի եկեղեցին:

Մարմինը կ'ամփոփուի Կարտանի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

«Յառաջ». - Մեր ցաւակցութիւնները Յովսէփեան ընտանիքներուն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *R a f f i*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ
ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Մարտ 30

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ֆլորին եւ Ժագ Տէյիրմէնճեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին ի յիշատակ Տիկին Էլիզ Գաւուքճեան - Այվազեանի եւ Եղիշէ Այվազեանի:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

Չորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 26
ԺԷ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին,

Չորեքշաբթի, Փետրուար 19
Չորեքշաբթի, Փետրուար 26
Չորեքշաբթի, Մարտ 5-ին ՄԻՋԻՆՔ
Չորեքշաբթի, Մարտ 12
Չորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն ժամը 8·45-ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, Փետր. 14, ժամը 17·30-ին
Սէն - Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս - Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17·30-ին
Սէն - Ժերոմ
Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ սիրով կը հրաւիրէ հայ երախաներն ու ծնողքները
17, rue Bleue, Paris 9e
Փետրուար 15, Շաբաթ օր, ժամը 14-էն 18: Ծպտուած երախաներուն առաջին երկրորդ եւ երրորդ ամէնէն լաւ ծպտուածները պիտի նուէրներ պիտի տրուին: Զուարճալի օր մը անկակնկալներով:
Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ, փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի
Ատուծոյ Մերոյ ի Տաճարն
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, Պատարագ կը մատուցուի:

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Փետրուար 16
Արտաքսման Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 16
Գալստեան Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակիին

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ուրբաթ, փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

URGENT!

Etudiant arménien en doctorat, cherche toute sorte de travail, quelles que soient les conditions.
Tél. : 01. 44. 16. 11. 33 Armen

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Զ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
քսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 65-ամեակի առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները, որոնց համար վարչութիւնս կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները:

Պ. Ժաք Մարկոսեան 400 Ֆր., Պ. Ենովք Գրիգորեան, Ամն՝, Պ. Յակոբ Թաշճեան, Պ. Նուրհան Թորոսեան 300-ական Ֆր., Պ. Եդուարդ Կիւմիւշեան 250 Ֆր., Պ. Ռոպէր Սինանեան, Շնորհք Գալուստեան Միութիւն, Պ. Փասքալ Զալլաքեան, Տիկին Լորա Պաղտասարեան, Պ. Ազատ Ստեփանեան, Պ. Թելեմաք Զոփուրեան, Պ. Կիրակոս Հէլվաճեան 200-ական Ֆր., Տիկին Մազմանեան, Տիկին Սաթենիկ Յարութիւնեան, Տիկին Սիրանոյշ Սամուէլեան, Պ. Մուրատ Մերեմէթճի, Պ. Վռամ Սիմէոնեան, Ամն՝ 100-ական Ֆր., Տիկին Աննա Մարկոսեան 50 Ֆր.:

Պ. Սասուր Հոլոփիկեան 500 տոլար,
Պ. Ակիւլոն Գասպարեան 300 տոլար:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15-16
SAMEDI - DIMANCHE
15-16 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·051 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72e ANNEE — N° 19.051

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՄՆ ՄՏԱՀՈԳ ՅՈՅՆԵՒԹՈՒՐՔ ԼԱՐՈՒԱԾ ՎԻՃԱԿԷՆ

Կիպրոսի Օգոստոս – Սեպտեմբերի պատահարներէն ի վեր որոնց ընթացքին երկու յոյն երիտասարդներ եւ Թուրք զինուոր մը սպաննուեցան հակառակ կողմին ցուցարարներուն կողմէ, կղզին խաղաղութիւն գտած չէ, Տարուան սկիզբին երկու համայնքներուն լարումը նոր տարողութիւն ստացաւ երբ Կիպրոսի կառավարութիւնը յայտնեց թէ որոշած է ռուսական 20 հրթիռ գնել: Թուրքիոյ վարչապետը անմիջապէս հակադրեց, ըսելով որ «անհանդուրժելի գրգռութիւն» մըն էր եղածը: Այս կացութեան վրայ երբ գումարուեցաւ Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին նախարարին մէկ տեղեկագիրն ալ ուր յոյնեւթուրք պատերազմ մը լրջօրէն հաւանական կը նկատուէր, միջազգային լրատուիչներու ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ կուսախնձոր այս կղզիին վրայ:

1974-ի Թրքական ներխուժումին որպէս հետեւանք, կղզին երկու անջատ մասի բաժնուած է այսօր. 725 հազար բնակիչներուն 80%-ը կը կազմեն կիպրացի Յոյները որոնք տարածքին 62·5%-ին տէր են, 18·4%-ն ալ Թուրքերը որոնք ունին 37·5%-ը: Այս վերջիններուն կողմէ կղզիին հիւսիսային մասին վրայ 1983-ին հռչակուած Թրքական Հանրապետութիւնը մինչեւ այսօր ճանչցուած է միայն Անգարայի կողմէ:

Եւրոպայի Միութեան անդամակցելու Կիպրոսի կառավարութեան դիմումը քննարկումի նիւթ պիտի ըլլայ 1998-ին. ատիկա եւ Յունաստանի զօրակցութիւնը պատճառ է որ կիպրացի Յոյները իրենք զիրենք հզօր դիրքի վրայ նկատեն ու պահանջեն որ կնճիռը անյապաղ լուծուի: Ատիկա ալ տագնապը չէզոքելու յարմարագոյն տուեալ մը կ'ըլլայ:

Ծրագրուած է գարնան հանդիպում մը Կիպրոսի երկու համայնքներուն նախագահներուն միջեւ, սակայն ներկայի քաղաքական սառուցեալ մթնոլորտին մէջ մեծ բան չի յուսացուիր անկէ: Երրորդ կէտը անցած ամառուան պատահարներն են որոնց հետեւանքով երկու կողմերն ալ զոհեր ունեցան: Այս շարքին ծանրագոյն պարագան կը կազմէ հրթիռներու յունական ապսպրանքը: Թուրքիա յայտարարեց որ զինեալ իր ուժերը յարձակման պիտի անցնին եթէ Կիպրոսի Յոյները չհրաժարին զանոնք տեղադրելէ իրենց տարածքին վրայ. պատճառաբանութիւնը այն է որ այդ հրթիռներու տարողութիւնը բաւ է հարուածելու Թրքական օդային տարածքին մէջ գտնուող օդանաւեր:

ՕԹԱՆ-ի դիւանագէտ մը որ Թուրքիոյ հետ որոշ փորձառութեան տէր է, կ'ըսէ թէ պէտք չէ անփութութեամբ վերաբերիլ Թուրքիոյ սպառնալիքներուն. արդարեւ, Յունուարի վերջին օրերուն Թրքական երեք մարտանաւեր զօրակցութեան ցուցադրական այց մը տուին «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութեան»:

Իր կողմէն Աթէնք ալ մեծ գումարներու փոխարէն զինեալ իր ուժերը արդիականացնելու տասնամեայ ծրագրի մը գործադրութեան ձեռնարկած է: Ան եւս կը սերտացնէ զինուորական կապերը կղզեբնակ իր ազգակիցներուն հետ, պաշտպանութեան հասարակաց գօտի մը ձեւացնելով:

Այս բոլորը վտանգաւոր հեռանկարներ տեսնելու կը մղեն արտաքին դէտեր ու քաղաքական վերլուծողներ: Շատ չատեր եւրոպական յաջորդ պատերազմին ամէնէն զօրաւոր հաւանականութիւնը կը նկատեն յոյնեւթուրք բախումը: ՄԱԿ-ի միջնադիր ուժերը ամէն օր կը տեղեկացնեն թէ երկու համայնքներու տարածքները բաժնող գիծին վրայ յաճախակի դէպքեր կը պատահին: 1991-ին ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը կը թելադրէր որ Կիպրոս վերածուի երկգաղութ եւ երկգօտի դաշնակցութեան մը: Բայց ատիկա ընդունելի չի կրնար ըլլալ Թրքական կողմին համար որ պէտք է հրաժարի իր պետութենէն, եւ քաշէ 30 հազարնոց զօրքը: Եւ ըսել որ անոնք պատրաստուած են երկար ժամանակ մնալու կղզիին վրայ, 1974-էն ի վեր Անատոլուէն բազմութիւններ հոն բերած են: Եւ պէտք է ըսել որ Թուրք ղեկավարները ո՛ր կողմին ալ պատկանին, գիտեն միակ ճակատ մը կազմել երբ հարցը Կիպրոսի վերաբերի, քանի որ զայն կ'որակեն «Ազգ. դատ»:

Այս բաները մտածել կուտան որ հարցին լուծումը Անգարայի ձեռքը կը գըտնուի: Թէեւ դիւրին չէ ըսել թէ լուծումը մօտալուտ է. մնաց որ Միացեալ – Նահանգներու եւ Եւրոպայի Միութեան Անգարան համոզելու ջանքերն ալ անցեալ տարուան ընթացքին բաւական տկարացած են: Թուրքիա զայրացած է յատկապէս այն պատճառով որ ինք 1995-ի աւարտէն ասդին ազատականացումի քայլեր առած է Եւրոպայի անդամ կարենալ ըլլալու համար: Մինչդեռ Յունաստան կը շարունակէ արգելակել Թուրքիոյ տրուելիք օժանդակութիւնը: Անգարա ճանճրացած ալ է մարդկային իրաւունքներու մարզին մէջ իր թերութիւնները մատնանշող Եւրոպայէ մը.

Անգարայի եւ Արեւմուտքի միջեւ հեռաւորութեան նորագոյն ազդակը կը նկատուի այն պարագան որ Թուրքիա անցեալ Յուլիսէն ի վեր իսլամական գաղափարականի տէր վարչապետ մը ունի. բան մը որ չէր պատահած կայսրութեան անկումէն ի վեր:

Այս բոլորին մէջ ամէնէն լուռ կողմն է Մոսկուան որ անշուշտ մտահոգուելու պատճառ չունի ՕԹԱՆ-ի երկու զինակիցներուն բախումի հեռանկարին առջեւ:

ԹՐՔԱՄԱՍՏՈՒՄ

ԻՕՆՋ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԷՕՄԷՐ ՊԷՔԱՐ ԱՍԱԼԱ-Ի ՄԱՍԻՆ

«Մարմարա» Փետրուար 12-ին հետեւեալ արձագանգը կուտայ. –

⁂

«Պայրամ»ի օրերուն մամուլը արձագանգ հանդիսացաւ Ապտուլլահ Չաթլըի ամենամօտիկ ընկերներէն՝ Էօմէր Պէքար անուն անձի մը յայտարարութիւններուն, ըստ որոնց Ապտուլլահ Չաթլը 1984-ին Ֆրանսայի մէջ անյաջող մահափորձ մը սարքած էր ԱՍԱԼԱ-ի ղեկավարներէն Արա Թորանեանի դէմ: Էօմէր Պէքար ըսած է որ Ֆրանսայի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է այս խափանարարութիւնը եւ արգելք եղած է ինքնաշարժին մէջ դրուած ռումբին պայթումին: Այս դէպքէն վերջ Ֆրանսայի ոստիկանութիւնը թմրեցուցիչի չինծու բեռնադրութեամբ մը ձերբակալած է Ապտուլլահ Չաթլըն:

Էօմէր Պէքար հետեւեալը պատմած է.

«Չաթլը հաւատաւոր մարդ մըն էր: Բացարձակապէս որեւէ կապ չունէր թմրեցուցիչի հետ»:

Ըստ Պէքարի, Չաթլը 1984-ին ձերբակալուեցաւ սրճարանի մը մէջ, որ կը գտնուէր Արա Թորանեանի յաճախած ծաղարանին ճիշդ դիմացը: Ծաղարանը կը գտնուէր Նասիոն հրապարակին վրայ: Չաթլըն էր որ ռումբը տեղաւորած էր Արա Թորանեանի այնտեղ տեղադրուած կառքին մէջ: Բայց ոստիկանութիւնը անվնաս դարձուց ռումբը: 15 օր վերջ ալ Չաթլը ձերբակալուեցաւ, որովհետեւ Վիքթոր Հիւկօ պողոտայ 44 – 50 թիւ բնակարանի իր նամակատուփին մէջ թմրեցուցիչ գտնուեցաւ, Անշուշտ որ այդ թմրեցուցիչը հոն դրուած ըլլալու էր ոստիկանութեան կողմէ:

Չաթլըի մէկ գասընկերն ալ ըսած է որ Օրալ Չէլիք եւ Ապտուլլահ Չաթլը մերժած են Ֆրանսական տեղեկատուութեանց սպասարկութեան հետ գործակցելու առաջարկները: Ըստ նոյն անձին, Չէլիք եւ Չաթլը այն անձերն են որոնք վերջացուցին Թուրք ներկայացուցիչներու դէմ մահափորձեր սարքող ԱՍԱԼԱ-ին գործը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ բեմադիրներէն ետք, 161 գրողներ, իրենց կարգին անհնազանդութեան կոչ կ'ընեն Տըպրէ օրէնքին դէմ: Անոնք ալ կ'ուզեն քննութեան տակ առնուիլ, այսինքն մեղադրուիլ որովհետեւ ապօրինի վիճակի մէջ գտնուող օտարականներու ապաստան տուած են. Յիշենք որ այս ամբողջ աղմուկը բարձրացաւ այն օրէն –Փետր. 4– երբ Ֆրանսուհի մը յանցաւոր նկատուեցաւ որովհետեւ ապաստան տուած էր Զայիրցիի մը: Ինչ կը վերաբերի Տըպրէ օրէնքին, ան Բ. ընթերցումի մը պիտի ենթարկուի Փետրուար 24-ին եւ 25-ին, Ծերակոյտէն «վերադարձին»: Մտաւորականներու այս շարժումը ծաւալ կ'առնէ օրէ օր: Փետրուար 13-ին ալ շուրջ 2000 հոգի ցոյց մը ըրած են Թուլոնի դատարանին առջեւ, զօրավիգ ըլլալով Շաթօվալոնի Թատրոնի տնօրէնին, որպէս հետեւանք անոր պաշտօնազրկման: Այս վերջինը պաշտօնանկ եղած էր Թուլոնի քաղաքապետին դիմումին վրայ (Ազգ. Ճակատ) որ դատարան դիմած է նաեւ լուծելու համար Շաթօվալոնի «պարի եւ պատկերի ազգ. Թատրոն»ը եւ հարցը պիտի քննուէր նոյն օրը: 200 արուեստագէտներ ալ Փարիզէն գացած էին, ոմանք միայն կառ մը Լիոնի քարափէն յայտնած էին իրենց զօրակցութիւնը: Դատարանը որոշած է յետաձգել վճիռը (Մարտ 27-ին): Մշակոյթի նախարարը կ'ուզէ որ իր չխառնուին Շաթօվալոնի պարագան եւ Տըպրէ օրինագիծը: Լուռ ցոյց մըն ալ նախատեսուած է Փարիզ, Փետրուար 22-ին: Շաթօվալոնի թատրոնին տնօրէնին պաշտօնազրկումն ալ զանազան պատճառներ ունի: Ըստ քաղաքապետին կայ նիւթական բացը, նաեւ 1997-ին համար նախատեսուած յայտագիրը զոր շատ «ձախ» կը նկատէ եւ կ'ըսէ թէ բոլոր հարցերուն բուն պատասխանատուն նախկին տնօրէնն է եւ անոր մեկնումէն ետք, Շաթօվալոն կրնայ նոր հիմերու վրայ աշխատիլ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շ. Միյոն Երուսաղէմ գացած է ուր պիտի ջանայ օգնել Իսրայէլի որ Լիբանանեան անելէն դուրս ելլէ: Ան յայտարարած է «պատրաստ ենք մեր բոլոր պատասխանատուութիւնները ստանձնելու ամբողջական համաձայնութեան մը գօտիին մէջ որ ընդգրկէ Լիբանանը, Սուրիան եւ Իսրայէլը»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ աւելի քան 100 հոգի դընդակահարած է հրապարակային մեծ դատավարութիւններէն ետք, ուր կը դատուէին մահմետական Ցինկեանկ գաւառի անկախապաշտ ապստամբները: Խըռովութեանց ընթացքին (Փետր. 5-6) արդէն 70 մեռեալ եւ 140 վիրաւոր կար: Ուսկուր այս փոքրամասնութիւնը Ղազախստանի սահմանէն 50 քմ. է: Փեքինի եւ իր այս գաւառին (որ կցուած է միայն 1884-ին) յարաբերութիւնները միշտ կնճռոտ եղած են: Ցինկեանկ ռազմագիտական գաւառ մըն է որու տարածութիւնը Չինաստանի մէկ վեցերորդն է եւ իր արտաքին սահմանը եօթը Պետութիւններու հետ կը բաժնուի, քարիւղ, բնական կազ եւ հիւլէական փորձերու կեդրոններ ունի: 16 միլիոն բնակիչ կայ եւ Հանները փոքրամասնութիւն են: Հարցեր ծագած են Հաներուն (Չինաստանի գլխաւոր ցեղը) եւ Ցինկեանկի ցեղային փոքրամասնութիւններուն միջեւ, ի մասնաւորի Ույղուր (ծագումով Թուրք մահմետական), որոնք ինքնութեան զարթում մը ունեցած են 90-ական թուականներէն: Խորհրդային Միութեան քայքայումը, մահմետական 4 անկախ Պետութեան երեւումը եւ Իսլամի ցոյցերը իւղ լեցուցած են կրակին վրայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ նաւթատար նաւու մը պայթումէն 21 հոգի վիրաւորուած է Փետրուար 13-ին: «Անատոլու» լրատու գործակալութեան հաղորդումին համաձայն, պայթումը տեղի ունեցած է Պոլսոյ մօտ Թուզլայի նաւահանգիստը, Թրքական նաւթի ընկերութեան պատկանող նաւթատարի մը մէջ. Հակառակ անմիջապէս ձեռնարկուած մարելու գործողութիւններուն, Փետրուար 14-ին ալ հրդեհը շարունակուած է. Շրջապատի շատ մը շէնքերուն ապակիները փշրուած են պայթումին ազդեցութեան տակ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Նեթանիահու Ուաշինկթըն գացած է ուր հանդիպում ունեցած է Արտաքին Նախարար տիկին Օլպրայթի հետ, նաեւ Պաշտպանութեան նախարար՝ Գոհէնի: Խօսակցութեան գըլխաւոր նիւթն է՝ Սուրիան:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ պատանդ մը սպաննուած է առեւանգողներուն կողմէ Փետր. 13-ին, մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուէին Փետր. 14-ին ալ ապստամբ ղեկավար՝ Սադիրովի եւ իշխանութեանց միջեւ: Սպաննուած պատանդը ՄԱԿ-ի դէտ մըն է որուն ինքնութիւնը չէր յայտնուած Փետր. 14-ին: Սադիրով 14 պատանդ կը պահէ որոնց ազատ արձակման փոխարէն Աֆղանիստանի իր 40 մարտիկներուն վերադարձուիլը կը պահանջէ: Մասամբ գոհացում ստացած էր, մարտիկները թռանով բերուած էին Դուշամբէէն 90 քմ. հեռու վայր մը, բայց, Սադիրով կ'ըսէ թէ իշխանութիւնները չեն յարգեր իրենց խոստումները փոխանակումը կատարելու եւ կը սպառնայ այլ պատանդներ ալ սպաննել եթէ ուզածը չըլլայ: Պատանդներու մէջ են ՄԱԿ-ի եօթը ներկայացուցիչներ, հինգ լրագրող եւ Ապահովութեան տաճիկ նախարարը:

ՍՈԼԱՆԱ - Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ատլանտեան Ուխտի (ՕԹԱՆ) ընդհ. քարտուղարը, ինչպէս գրած էինք, կովկասեան իր շրջապտոյտին ընթացքին Երեւան գտնուած էր Փետրուար 12-ին: Այս առընչութեամբ «Իւմանիթէ» կը գրէ (Փետրուար 14) թէ Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, այս վերջինը ըսած է որ իր երկիրը կ'ուզէ զարկ տալ ՕԹԱՆ-ի հետ իր գործակցութեան: «Հայաստան, այս տարի, պիտի մասնակցի ռազմափորձերու եւ ծանօթանայ ՕԹԱՆ-ի աշխատանքին» աւելցուցած է նախարարը:

ԴԱԿՍՈՂՆԵՐԸ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նման մտածումի մը զուգահեռը կայ Սեպտեմբեր 6 – 7–ի յատկացուած էջերուն մէջ ուր Ելտա կը գրէ. – «Սեպտեմբեր 6 – 7 ու նման պատմական անցքեր ցուցադրել առաջին քայլ մըն է. տակաւին դժուար է մտքի ճմլուելու համար ինչ ձեւով պէտք է ներողութիւն խնդրենք, ինչ պահանջներ օրակարգի բերենք ... այնպէս կը թուի որ տակաւին բաւական ժամանակ կայ մինչեւ որ կարենանք գործուած յանցանքեն ոչ աւելի ծանրակշիռ ներողութիւն մը բանաձեւել, խակական առումով ներողութիւն խնդրել ու իրականութիւնը ընդունիլ:

Ներողութիւն խնդրելու համար հարկ է կատարուածը գիտնալ ու անկէ զղջում զգալ: Իսկ ատոր համար պէտք է հարցադրումը ենթարկել պաշտօնական պատմութիւնը ու պաշտօնական նորանոր պատմուածքներ չստեղծել»:

Ժամանակակից հայ դէմքերու շարք մըն ալ – Մնձուրի, Մկրտիչ Մարկոսեան, Յակոբ Մարթայեան, Մառի Փիշմիշ – տուեալներ են Ելտայի, կրկին ու կրկին չեշտելու համար Թրքական միջավայրին այլամերժութիւնը, հայկական ինքնութիւնները քօղարկելու, արժէք նկատուած դէմքերու եւ գործերու տէր կանգնելու, զանոնք իւրացնելու սովորամոլութիւնը: Հարց կուտայ թէ «լաւերն ու բարիքները իւրացնելու մէջ մեզ գերազանցող կա՞յ արդեօք: Բարոյական լուրջ հարցի մը գոյութիւնը կը մատնէ այն երեւոյթը որ անձ մը, կեցուածք մը երբ լաւ է, զայն կ'ընդունինք միայն մերը ընել, թրքացնել ետք»: Ապա ատոր որպէս նորագոյն օրինակ կը յիշէ ժողովրդական ծանօթ երգիչ Ռուհի Սուի պարագան, ըսելով որ ան չէր կրնար պետական արուեստագէտ ըլլալ ոչ միայն որովհետեւ այլախոհ մըն էր, այլեւ իր ինքնութեան պատճառով: «Ան մէկն էր ցեղասպանութեան որբերէն որոնց ծննդեան թուականը որոշ չէ...»: Այս ըսելէ ետք կը մէջբերէ ժողովրդական երգի մը հետեւեալ տողերը.

«Օդին մէջ ամպ չկայ, ուրկէ՞ այս
ծուխը.
Թաղին մէջ մահ չկայ, ինչո՞ւ այս
ողբը»,

աւելցնելով՝ «այս երգը տարբեր հոգեվիճակով մը կ'ունկնդրեն հարազատները այն Հայերուն որոնք ժամանակին եկեղեցիներու մէջ լեցուելով ողջակիզուեցան»:

Ելտայի գիրքին մէջ շատ հետաքրքրական էջ մըն է «Համշէնցիներու անպատեհ ինքնութիւնը» խորագրուածը: Անգարայի Համալսարանէն կատարուած տոքթորայի ուսարտաճառ մը որուն մէջ նիւթ կ'ըլլայ այդ հաւաքականութիւնը, պատճառ կ'ըլլայ որ անոնցմէ հոն ներկայ գտնուողներ զարմանքով անդրադառնան իրենց հայկական ծագումին ու անմիջական սերտ կապեր հաստատեն հայ ունկնդիրներու հետ: Այդ առիթով նաեւ կը յայտնաբերեն որ իրենց անգիտակցաբար գործածած անուանումները հայկական ծագում ունին ու օրինակ, Քաչքար կոչուած վայրը կը սերի «Խաչքար»էն, Հոտոչ կոչուած տօնը՝ «յոտոց»էն, «Հաչափէտ» գիւղանունը՝ «խաչափայտ»ն է, եւայլն: Բայց հարցը հոն է որ ի՞նչ պատասխան պէտք է տալ այդ Համշէնցիներուն երբ հարցընեն թէ ո՞ւրկէ եկած է հայկական իրենց ինքնութեան պնդումը: Հայ ըլլալ պիտի վրդովէ զիրենք. ճի՞շդ է անցեալի պատահարները քրքրել: ԺԵ. կամ ԺԷ. դարուն իսլամացած այս Հայերը աքսորուելու, հալածուելու վախով իւրացուցեր են Թրքական ինքնութիւն մը ու կը մերժեն հայկականութեան վարկածները որոնք իրենց հետ հազարումէկ անպատեհութիւն կը բերեն: Բայց իրենց իսլամացումը պատճառ չէ որ մինչեւ այսօր չտօնեն Վարդավառը: Ելտա լաւ կը հասկնայ անոնց հոգեվիճակը, չեշտելով որ՝ «հայկական թապուն արգելք է Համշէնցիներու ինքնաճանաչումին: Հայկականութիւնը որպէս անպատեհ ինքնութեան մը ընտրանքը կը ներկայանայ անոնց համար»:

Հեղինակին վերաբերող ինքնութեան անորոշութիւն մըն ալ կը մատնէ հատորը, հոս ու հոն մէջբերուած ինքնակենսագրական տուեալներով: Ելտա ինքզինք կը ներկայացնէ որպէս երախայ մը որուն «ինքնութեան թուղթին մէջ «մահմետական» արձանագրութիւնը կայ եւ որ ինքզինքը թուրք կը զգայ»: Ուրիշ էջի մը մէջ որ խորագրուած է «Հայ համաքաղաքացիներս», կը յիշէ բոլոր այն բառերը որոնք հօրենական մեծ մօրը բառամթերքէն փոխանցուած են իրեն ու որոնց Թրքերէն չըլլալուն անդրադարձած է միայն Անգարայի մէջ երբ զարմիկները դիտողութիւն ըրած են իրեն. հանաք, կլորիկ, տաշտ, փուռ, եւայլն:

Շատ կենդանի ոճով մը գրուած էջեր են Ելտայի յօդուածները. ամէն մէկը կը վկայէ Թուրքիոյ համար դժուար մարդի մը – փոքրամասնութեան խնդիրներու – անոր յանձնառութիւնը: Գիրքին միւս մասերուն մէջ խմբուած են Քիւրտերու, Հրեաներու, Յոյներու, Ասորիներու պարագաները նիւթ ընող գրութիւնները: Գիրքին ընթերցումը հետաքրքրական է, նախ՝ Թապու նկատուած մարդեր շօշափող իր բնոյթին, ապա Թուրքիոյ մէջ օրէ օր պակսող լայնախոհութեան, երեւոյթին հետ չեշտուած հակադրութեան առթած հետաքրքրութեան պատճառով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆԻՎԵՐ

ԼԵԶՈՒՆ ՈՒՆԻ ԻՐ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Արտականոն լեզուէ խրտչումը՝ ընթերցող հասարակութեան համար նոր երեւոյթ չէ: Խրթին, անհասկնալի, անթափանցելի լեզուական տարազներու հանդէպ հինէ՛ն ի վեր զօրաւոր հակազդեցութիւն ցոյց տրուած է նոյնիսկ մտաւորական դասերու կողմէ, որոնք նկատել կուտան, որ աշխարհաբարի այսօրուան ուղղին ու չարահիւսական կարելիութիւնները լիովին կը գոհացնեն մերօրեայ գրականութեան պահանջները. անիմաստութիւն է չարաչահել հայերէնը եւ խոչընդոտել զայն՝ ինքնատի՛պ ըլլալու ձգտումով...

Այս տարակուսանքը անտեղի եւ անարդար չէ միշտ: Արդարեւ, շատերո՛ւ համար նորարական պահանջ ըլլալ կը թուի ճմռթկել լեզուն կամ ձեւել զայն չարահիւսական օտար կերպերու վրայ՝ հայերէնի մտածական – տրամաբանական հէնքը (շէնքը կամ հիւսքը) վերածելով թարգմանաբար թնճուկներու:

Այս մարզանքը ակներեւ է մասնաւորաբար ա՛յն գրողներուն մօտ, որոնք մայրենի լեզուի գրական եւ գիտական կարելիութիւններուն անընտել կը մնան եւ իրենց մասնագիտական պատրաստութեան ճամբով ենթակայ են Ֆրանսերէնին, անգլերէնին կամ օտար որեւէ լեզուի բռնակալութեան...

Տասնեւիններորդ դարու հայերէնը կը տառապէր ոմանց գրչին տակ՝ Թրքերէնին լեզուական բարբարոսութեններէն, Մինչեւ այսօր ալ՝ տակաւին յաճախ կը ըղձանք այդ ցաւը: Մերօրեայ օրերու յառաջապահները տարբե՛ր ածուներու մէջ կը ճարակին, եւ բնականաբար տարբե՛ր ազդեցութիւններու տուրք կուտան...

Հասկնալի՛ է, – նոյնիսկ անհրաժեշտ է լեզուական պատուաստումի երեւոյթը՝ որուն մասին խօսելու պահը չէ հիմա: Հասկնալի է հիմնական այն հասկացողութեամբ՝ որ նախ հպատակին հայերէնի չարահիւսական, բառակազմական եւ լեզուական ինքնայատուկ պահանջներուն, ապա նաեւ մարսուին՝ առանց կոկորդներու մխուած փուշեր ըլլալու...

Իմ նկատողութիւնը անհարազատ, խորթ, անիւրացնելի ազդեցութիւններու մասին է՝ զորս հայերէնը կը մերժէ, իբրեւ ոտնձգութիւն եւ խաթարում:

Պարագան նոյնը չէ սակայն տաղանդաւոր հիներէ եւ որակաւոր նորերէ ոմանց համար, որոնք իրենց ինքնատպութեան ներքին մղումով եւ անհատական ապրումի թէ մտածողութեան թափով արտականոն արտայայտութեան ձեւերու կ'ապաւինին, իմացական ու հոգեկան զարտուղի տրամադրութիւններով՝ «իրենց լեզուն» կերտելու կը հետամտին:

Այս առումով բնորոշ է Տիրան Չրաքեանի լեզուն՝ իր «Նոճաստան»ին (քերթուածներուն) թէ «Ներաշխարհ»ին (արձակներուն) մէջ:

Չրաքեան (Ինտրա) գրական դաշտ կ'իջնէր Արեւմտահայութեան իմացականօրէն ամուլ մէկ շրջանին, երբ գրաքննական դաժանութիւնը եւ Սուլթանական հալածանքները սարսափի տակ կը պահէին ըստեղծագործ հայ միտքը, եւ հրապարակը ամայացած էր շրջանի մտաւորական դէմքերէն:

Արտաշէս Յարութիւնեանի 1906–ի «Բիւզանդիոն»ին մէջ «Ներաշխարհ»ի մասին գրի առած գրախօսական իր նշմարով կուտայ պատկերը տիրող կացութեան, երբ կ'ըսէ թէ «վերջին քանի մը տարուան միջոցին յայտնուող դէմքերը, առանց բացառութեան, թշուառութիւն եւ ոչընչութիւն են միայն» եւ Ինտրա «իրեն համար պատուոյ խնդիր համարած է հեռու մնալ արդի լրագրական գրականութենէն»:

Եւ բնորոշելու համար մարդն ու գործը իր զարտուղի, արտակեդրոն եւ անհանդուրժելի ինքնատպութեան մէջ՝ 1906 Յուլիս 19–ի թիւով կը գրէ.

– «Այս ոչ ոքի հաւնող մարդը, կարծես անապատի մը մէջ մինակ գտնելով ինքզինքը, մխիթարուելու կամ իր ձանձրոյթը փարատելու համար՝ խոշորացոյց հայելիի մը մէջ կը նայի մերթ: Իսկատիպ խառնուածք մ'է ինք՝ անվիճելի կերպով:

Իր կերպասը սովորական կերպաս մը չէ, սակայն իսկատպութեան բնազդը, իր մէջ, գիտակցութեան բարձրացած վիճակ մ'է, եւ գիտակցութեան գերակշիռ անումը կը վնասէ արուեստի գործին:

«Անդին՝ Թլկատինցին բուն, իսկատիպ գրողն է. ինքնաբուխ, բնական: Մինչդեռ գիտակցութեան բարձրացած իսկատպութիւնը հոգ մը եւ յաւակնութիւն մ'է: Ուրիշներուն բրածը շատ ողորմելի բան մ'է, ուրիշներուն չըրածը պէտք է ընել: Հարկ է ջնջել ուրիշներուն հետ հասարակաց ամէն եզր եւ ստեղծել նոյնիսկ նոր լեզու մը, նոր քերականութիւն մը: Այսպէս բրած չէ՞ Նարեկացին. այսպէս բրած չէ՞ Տէմիրճիպաշեան. այսպէս բրած չէ՞ Մալարմէ:

«Չրաքեան անհունօրէն կը գերազանցէ զանոնք: Իր այլամերժ, ինքնաբաւ, գոռոզ անհատականութիւնը կը թուի ունենալ ՈՒԺՈՒԱԾ մաս մը, որ թերեւս չափը կ'անցընէ: Եւ գուցէ ա՛յդ է պատճառը, որ իր տաղանդը հանդուրժելի չի հանդիսանար ծայրէ ծայր»...:

Մալկարացին ի՞նչ պիտի գրէր այսօր, եթէ ողջ ըլլար եւ հետեւէր մեր նորերու եւ նորագոյններու «գիտակցութեան բարձրացուած իսկատպութեան», այսինքն ուրիշներուն չնմանելու մտասեւեռումին:

Նորութեան շարժումի հոլովոյթին հետեւող ոեւէ մարդու համար գաղտնի չէ, որ նոր եւ նորագոյն սերունդին մաս կազմող քերթողներէ եւ արձակագիրներէ շատ քիչեր միայն «իսկատպութեան բնազդով մը» լեզուական զարտուղութեան կը մըղուին, – այսինքն իրենց արտայայտութեան կերպին մէջ ինքնաբեր, անբռնազբօս, անճիգ ու անկեղծ կը մնան, – Իրե՛նք կան իրենց լեզուին ետեւ, այնպէս՝ ինչպէս որ են իրենց ապրումներուն, զգայնութեան, մտածումին եւ ներշնչումներուն ճամբով. մինչդեռ անհամեմատօրէն բարձր թիւ մը ուրիշներու՝ նորը ըլլալու խաղին կը հետամտի, ձեւերը կապկելով կամ կարկըտելով՝ սակայն խորքն ու էութիւնը վերածելով անբովանդակ խեցիներու. պարունակը կերտելով, սակայն պարունակեալը դատապարտելով մաքի եւ զգացումի աղքատութեան մը՝ որ «կը պոռայ»...

Անուններու եւ գործերու յիշատակութիւնը տարբեր տեղի ու տարբեր առիթի կը սպասէ:

– «Ճաշակի տէր եւ լուրջ մարդուն համար, կ'ըսէ Արտաշէս Յարութիւնեան, լեզուն ունի նուիրականութիւն մը՝ զոր չենք կրնար պղծել առանց մեծամտութեան կամ տգիտութեան:

«Անշուշտ կենդանի լեզուն չէ սպառած վերջնական կաղապարումի մը մէջ. ատիկա նկարագիրն է մեռած լեզուներուն: Կենդանի լեզուն կը փոխուի, կը շրջուի՝ քանի որ կ'ապրի: Բայց այս պարագան չի կրնար շփոթուիլ բնաւ՝ շինծու, բռնանաբիգ եւ փախուկ լեզուական յանդգնութիւններու հետ»:

Մենք այս դաւանանքին կը ծառայենք:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ, Յունուար 30–ին, իր մահկանացուն կնքած է Պարգեւ Շիրինեան, ծանօթ Հրապարակագիր, ծանօթ Հրապարակախօս: Ծնած էր Ատանա 1920–ին, ուսումը կատարած Պէյրութ Ս. Խանամիրեան, ապա Նշան Փալանճեան ճեմարանը: Գործօն մասնակցութիւն բերած է Հ. Մ. Ը. Միութիւնի, կանուխէն մտած սկաուտական կարգերը: Երիտասարդ տարիքին անդամակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ տասն մը խմբագրած է պատանեկան Հ. Յ. Դ. Բարգէն Սիւնի Միութեան «Ովասիս» պարբերականը: Աշխատակցած է Դաշնակցական մամուլին, նաեւ խմբագրի պաշտօն վարած 1958–ին Պաղտատ (Գոյամարտ), յետոյ Պէյրութ (Ազդակ) հուսկ՝ Կլէնտէյլ (Ասպարէզ) վերջին տասնամեակին: Հեղինակն էր, 345 էջնոց հատորին նուիրուած Հ. Մ. Ը. Մ.–ի 70–ամեակին:

ՊՈԼՍՈՅ Աթաթիւրք Մշակոյթի Կեդրոնին Յունուար 31–ի համերգին գլխաւոր ուշադրութիւն գրաւած են Անի եւ Րաֆֆի Պետրոսեան նուագելով Մոցարթի երկու դաշնակով քոնչերթօն, պետական նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Մեծ տպաւորութիւն գործած է նաեւ որպէս պիս նուագուած Չայքովսկիի «Ծաղիկներու պարը»:

ՊՈԼՍՈՅ Կոմիտաս երգչախումբը, Փետրուար 2–ին, նշած է իր 87–րդ տարեդարձը կրօնական թէ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Գուրուչէշմէի Եկեղեցւոյ մէջ, օրուան պատարագը մատուցանած է Շահան Արք., որ նաեւ քարոզած է: Յաւարտ պատարագի սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է նախագահութեամբ Շահան Արք.ի: Եղած են ուղերձներ եւ գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Խօսք առած է Ռ. Հատտէճեան որ Կոմիտաս երգչախումբին անդամները որակած է «հին բարեկամներ»: Շեշտած է Կոմիտաս անունին հմայքը, դիտել տալով որ Կոմիտաս Վարդապետի ստեղծագործական աշխատանքը այսօր ալ կը շարունակուի, քանի որ չկայ այլ յօրինող մը որ հայկական երաժշտութիւն յօրինելու ընթացքին տուրք մը չվճարէ Կոմիտասին:

[illegible]

ԺԵՐԱԼՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳՈԳՈԼԻ ԴԱՏԱՒՈՐԻ
ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

Անթոնիի Ֆիրմէն Ժեմիէ Թատրոնին մէջ, Փետրուար 18–էն Մարտ 16, կը ներկայացուի Գոգոլի Ռեվիզորը, որու ֆրանսերէն բնագրին հեղինակն է Արթիւր Ադամով: Դատաւորին – Ռեվիզորին – դերը կը ստանձնէ Ժերալտ Փափազեան:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԱՖԻԱՆ

Անցեալ աշնան Գահիրէի մէջ դիտընդունողին բաժնի պետին ձերբակալութիւնը կրկին ուշադրութիւնները կեդրոնացուցած է մարդկային գործարաններու ապօրինի առեւտուրին վրայ: Դիւանգնութեան այդ պետը ամբաստանուած է մահացած անձերու աչքերը հանել եւ պատուաստումի սպասողներու ծախելու յանցանքով: Խնդիրը հրապարակային բնոյթ ստացած է երբ մեռնողներու պարագաները անդրադարձած են որ իրենց մերձաւորներուն աչքերը «գողցուած» են: Ատոր վրայ եգիպտական թերթերու մէջ գրութիւններ լոյս տեսած են «հիւանդանոցային մաֆիա»յի մը մասին որուն համար կ'ըսուի թէ կը հակակշռէ մարդկային գործարաններու առեւտուրը: Կ'ըսուի նաեւ թէ Առողջապահութեան նախարարութիւնը հարցաքննութեան ձեռնարկած է ապօրինի այդ առեւտուրին ցանցը երեւան բերելու համար, եւ թէ ձերբակալուած բժիշկը այդ ցանցին մէջ պարզ միջոց մըն էր միայն:

Բժշկական համալսարանէն փրոֆէսէօր մը յայտնած է թէ ապօրինի այդ շուկային վրայ ամէն գործարան իր գինը ունի եւ թէ գնորդները առանց դժուարութեան կրնան գտնել իրենց հարկաւոր գործարանը ապահովելու կարող անձերուն հասցէն: Նոյն անձը յայտնած է նաեւ թէ քանի մը տարի առաջ երիկամ մը 25 հազար ֆրանք կ'արժէր. այսօր բարձրացած է 80 հազարի: Իսկ աչքի մը գինը 32 հազար ֆըրանք է:

Անցեալ տարի հրովարտակով մը օրինաւոր հռչակուած է դիակներուն վրայէն գործարաններ հանելու արարքը, այն պայմանով որ առիկա ծառայէ մարդկային կեանքերու փրկութեան: Հրովարտակը ատոր զուգահեռ խստիւ դատապարտած է գործարաններու առեւտուրը: Հակառակ ատոր, այդ հրամանագիրը այդ առեւտուրը քաջալերող բնոյթ ունեցած է: Գործարան հայթայթողներէ ոմանք հիւանդին ընտանիքին համաձայնութիւն մը սկսած են ստորագրել տալ թէ տըրուած գումարները նուիրատուութիւն են:

Կ'ըսուի թէ խնդրոյ առարկայ հաստատութիւնը միակը չէ ու կատարուածին մէջ կայ բարոյական երեսակ մըն ալ: Ընդդիմադիր մամուլը բացուած վէճը առիթ կը նկատէ հանրապետական հիւանդանոցներու բժշկական ծառայութեան որակը քննադատելու համար: Այսուհանդերձ, պէտք չէ կարծել որ Եգիպտոսը շրջանի միակ երկիրն է ուր այս չարաշահումը կը կատարուի: Շատ մը Իրաքցիներ Յորդանան կ'երթան իրենց երիկամներէն մէկը ծախելու, որպէս միակ միջոց իրենց երկրին դէմ ՄԱԿ-ի կիրարկած շրջափակումին պատճառած թշուառութեան տոկալու:

Առեւտուրին ծաւալման մէջ դեր ունի պատուաստումի գործողութիւններուն գտած յաջողութիւնն ալ: Ու հակառակ ամէն վէճի, սահմանափակումի, Գահիրէի թերթերը լեցուն են գործարան փնտռողներու ազդերով:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՖՐԱՆՍ-ՂԱՐԱԲԱՂ ԳԼԵՐՄՈՆ-ՖԵՐԱՆԻ ՄԷՋ

Գլէրմոն – Ֆերանի Հայկական Մշակութային Միութիւնը հրաւիրած էր Ֆըրանս – Ղարաբաղ Միութեան ներկայացուցիչները, տեղեկանալու համար անոնց գործունէութեան: Փետրուար 8-ին այս նիւթով կազմակերպուած երեկոյթին ներկայ եղան Ժիլ Մարտիրոսեան եւ Միքայէլ Պառաւեան: Հիւրընկալ Միութեան նախագահ Ժագ Շահպազեանի ողջոյնի խօսքէն ետք Ժ. Մարտիրոսեան համառօտ կերպով ներկայացուց 1992-էն ի վեր շարունակուող իրենց գործունէութիւնը. ան գլխաւորաբար սեւեռած էր շինութիւններու մարզին. վերաշինուած էին պատերազմէն քանդուած գիւղեր, վերադարձի առիթ տալով 1991-ին գաղթածներուն: Կազմակերպութեան պիւտճէն տարեկան 80 – 100 հազար ֆրանքի շուրջ էր որ առաւելաբար կը գոյանար հանգանակուած գումարներէ:

Բացատրութիւններու կ'ընկերանային լուսապատկերներ որոնք աւելի շօշափելի գաղափար մը կու տային կատարուած աշխատանքին մասին:

ՀԱՅԿ ԺԱՆ ԵՈՐԿԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Նախագահ՝
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

ԿԱՐԼԷՆ ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ
Երեւան 1996

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ

«ԷՆԹԷՐՆԷԹ»ի մթնոլորտի երեսները

«Էնթէրնէթ»ի ցանցին դրական եւ օգտակար երեսները անժխտելի են այսօր. սակայն անիկա ունի նաեւ մթնոլորտի երեսներ, որոնք մտահոգիչ են բազմաթիւ պատճառներով:

Նկատի առած, որ «էնթէրնէթ»ը որեւէ հակակշիռի ենթակայ չէ, անոր վրայ կ'անցնի ամէն տեսակի տեղեկութիւն, որ դիւրաւ կրնայ ոեւէ մէկուն սեփականութիւնը դառնալ: Այսպէս, աղանդներ, հաստատուած օրէնքներու դէմ մթնոլորտի (նոյնիսկ թշնամական) կեցուածքներ որդեգրած խմբակներ, ոճրագործութեամբ զբաղող անձեր արդէն իսկ խուժած են ցանցէն ներս, մինչ առեւտրական ընկերութիւններ կ'երազեն զայն իրենց հակակշիռին ենթակայ դարձնել:

Միւս կողմէ, մաքսանենգներ, ահաբեկիչներ եւ այլ տեսակի ապօրինի գործունէութեամբ զբաղող անհատներ «էնթէրնէթ»ի հայթայթած հաղորդակցութեան ամէնէն գործնական միջոցը կը փայփայեն:

Այս պատճառով այսօր նոր տեսակի բազմաթիւ հարցեր՝ դատական, բարոյական, քաղաքական, ի յայտ եկած են, եւ ո՛չ ոք կրնայ անտեսել «էնթէրնէթ»ի մարտահրաւէրները, մանաւանդ՝ կառավարութիւնները, որոնք արդէն իսկ սկսած են լրջօրէն մտահոգուիլ:

● Յուլիսին ամերիկացի պաշտօնատարներ կը յատնէին, թէ անչափահասներու պոռնկութեան միջազգային խըմբակի մը 13 անդամները ձերբակալուած են ամերիկեան 9 նահանգներու մէջ: Անոնք ամբաստանուած են «էնթէրնէթ»ի վրայ «տնային» պոռնկութեան առեւտուրին ձեռնարկելու յանցանքով:

● ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ծնողներու մտահոգութիւնը լուսարձակի տակ դրուած էր Փետրուարին, երբ Նիւ – Եորքի մէջ երեք պատանիներ ձերբակալուած էին ենթադրաբար իրենց դպրոցը ռմբահարելու դաւ մը սարքած ըլլալու յանցանքով, ռումբով մը, որուն պատրաստութեան ձեւը «էնթէրնէթ»ի վրայ սորված են...

● ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ իշխանութիւնները Փետրուարին ճնշումի քայլերու ձեռնարկած էին «էնթէրնէթ»ի վրայ պոռնկագըրութեան եւ նացի քարոզչութեան դէմ: Օրին Գերմանիոյ Հետազօտութեանց եւ Արհեստագիտութեան նախարարը հաւաստած էր, որ Պոն ազատ խօսքը կը յարգէ, սակայն նաեւ անիկա պէտք է ընէ «էնթէրնէթ»ը հակակշռի տակ առնելու համար՝ ըսելով, թէ կարելի չէ հանդուրժել կացութեան մը, ուր որեւէ բան «կը քալէ»:

Միւս կողմէ, Օգոստոսին, գերմանական իշխանութիւնները քննութիւն բացած են «էնթէրնէթ»ի վրայ հաստատուած 12 անհանդուրժելի նկարներու շուրջ, ուր կ'երեւին կին մը եւ մարդ մը, որոնք դիակի մը գլուխը եւ միւս մասերը կը ստոցեն... Ոստիկանութեան համաձայն, նկարները համակարգչային ցանցին մէջ մտցուած են Հաուայեաններու մէջ, սակայն յստակ չէ, թէ ո՞վ ցրուած է զանոնք: Նկարներուն ընկերացող յօդուածը կ'ըսէ, թէ նկարները ցոյց կու տան Միացեալ – Նահանգներու մէջ 1980-ական թըւականներուն տեղի ունեցած ոճիր մը...

● ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ապրիլ վերջերուն որոշած էր ուսումնասիրել լաւագոյն միջոցները՝ «էնթէրնէթ»ը հակակշիռի տակ առնելու, ինչ կը վերաբերի անչափահասներու եւ անձնական կեանքի պաշտպանութեան ու ոճրային գործունէութեան նման մարզերու:

● ՖՐԱՆՍԱ առաջարկած է «էնթէրնէթ»ը հսկողութեան տակ պահող (օրինակ՝ բարոյականի մարզին մէջ) սկզբունքներու ընդհանուր համաձայնութեան մը մշակումը՝ պահանջելով, որ անոր օրէնքները կիրարկուին աշխարհի տարածքին:

● «Էնթէրնէթ»ի լուրջ մարտահրաւէր կ'ուղղէ արեւելեան մշակոյթներուն, որոնք արդէն իսկ ողողուած են արեւմըտեան լրատուական «գործիքներով» եւ սպառողական նիւթերով:

«Էնթէրնէթ»ի ստեղծած խանդավառութիւնը բնականաբար տարածուած է Ծոցի արաբական երկիրներուն մէջ, ուր կան մտավախութիւններ, թէ բաց նիւթերը (սեռային, կրօնական, քաղաքական) պիտի թափանցեն Միջին – Արեւելքի ամէնէն պահպանողական երկիրներու սահմաններէն ներս:

Միւս կողմէ, սակայն, նկատի առած, որ «էնթէրնէթ»ը առեւտրական կենսական տեղեկութիւններ կը հայթայթէ, անիկա նաեւ շատ օգտակար է կառավարութիւններուն եւ անձնական շահարկումներուն: Արաբական բազմաթիւ ընկերութիւններ կ'ուզեն եւ արդէն գործնական քայլերու դիմած են օգտագործելու «էնթէրնէթ»ը՝ նկատելով որ անիկա «գոյատեւման հարց է»:

Ասիական այլ երկիրներ (Փիլիպպեաններ, Ինտոնեզիա, Սինկափուր, Չինաստան, եւ այլն) ունին իրենց մտավախութիւնները, եւ կ'ուզեն գրաքննութենէ անցընել «էնթէրնէթ»ի վրայ անցած տեղեկութիւնները:

Սակայն մասնագէտներ կը յայտնեն, թէ ինչքան ալ մեծ ըլլան ի գործ դրուած ճիգերը, կառավարութիւնները պիտի չկարենան գաղափարներու եւ գաղտնի կամ արգիլուած տեղեկութիւններու հոսքը կասեցնել համակարգչային ընդհանրական ցանցերուն վրայ:

«ԱԶԴԱԿ»

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Անիկա սակայն բաւական չհամարեցաւ, հակաչօպանները որոշեցին միթինկ մը գումարել ընդդէմ իրեն եւ Ռիւ Գատէի մէջ Ֆրան – Մասոններու մեծ սրահը վարձեցին:

Միթինկը ընդդիմաբանական էր, այսինքն Չօպանեանի կուսակիցներն ալ խօսելու իրաւունք ունէին:

Ծանօթ դերասան Արմէնեան, որ այն ատեն դերասանութեան ուսանող էր Փարիզի մէջ՝ ի նպաստ Չօպանեանի խօսեցաւ, իրեն հետեւեցաւ նաեւ Գրիգոր Գալֆայեան: Սրահը ամբողջ սկսաւ նախատել եւ սպառնալ բանախօսներուն՝ մինչեւ իսկ բէվոլվէրներ մէջտեղ ելան եւ միթինկը ցրուեցաւ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ, ափսափոյ բանաձեւ մը քուէարկելով Չօպանեանի դէմ:

Անիկա պատճառ եղաւ սակայն որ Ջուրը խմար Չօպանեանի երրորդ գաղափարը, այն է Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը:

Անկէ ետքը նորանոր գաղափարներ յըղացաւ կարծեմ որոնց ամէնքն ալ անգործադրելի մնացին:

Գեղեցիկ գաղափարներու ճակատագիրն է ասիկա:

1901-ի տիեզերական արուեստահանդէսին ատեն բազմաթիւ Հայեր եկած էին Փարիզ բախտ փնտռելու. անոնց մէջ կային նաեւ Հայուհիներ՝ որոնք կը յուսային շատ դրամ շահիլ արեւելեան պարեր խաղալով:

Կը յիշեմ երկու քոյրեր որոնք Եգիպտոսէն եկած էին, բաւական դրամագլխով ու մեծամեծ յոյսերով:

Որովհետեւ գիրենք Եգիպտոսէն կը ճանչնայի՝ խորհուրդ տուի որ հրաժարին իրենց յայրատ պարերէն որոնք երբեք նորութիւն մը չէին կրնար ըլլալ Փարիզցիներուն համար:

Իրենց վրայ այնքա՛ն մեծ համարում ունէին, այնքա՛ն շփացած էին Եգիպտոսի մէջ իրենց գտած ընդունելութենէն որ չուզեցին հետեւիլ խորհուրդիս եւ արուեստահանդէսին մէջ ամենասուղ վարձքով փոքրիկ սրահ մը վարձեցին ներկայացումներ տալու համար:

Իրենց սրահին ճիշդ քովիկը ուրիշ սըրահ մը կար ուր Փարիզուհի մը «դեղեցիկ Ֆաթմա» անունին տակ, նոյնպէս արեւելեան պարեր կը ներկայացնէր: Երկու մրցակիցներուն մէջ տարբերութիւնը այնքան մեծ էր ի նպաստ Փարիզուհիին որ գրեթէ պարապ սրահի մը առջեւ իրենց ներկայացումները կու տային մեր խեղճ Հայուհիները, որոնք իրենց բոլոր դըրամագլուխը վրայ տալէ ետքը՝ պարտքի տակ ալ մնացին եւ կծիկը դնելով մեկնեցան Փարիզէն:

Այդ ցուցահանդէսը ուրիշ շատ Հայերու ալ յուսախաբութեան պատճառ եղաւ: Մէկը մածուն ծախելով կը յուսար հարստանալ եւ փճացաւ, ուրիշ մը իր պապակն չինել կը կարծէր «քէթէն հէլվասի» ծախելով ու սնանկացաւ եւ այսպէս ուրիշներ:

Մածուն չինողը սակայն՝ որ բաւական ճարպիկ ու ձեռներէց մէկն էր, ի վերջոյ յաջողեցաւ կացութիւնը փրկել:

Պարսից Մուզաֆէրէտտին Շահը Փարիզ այցելած ատեն այդ մարդը պատուական մածուն մը կը շինէ ու նուէր կը տանի Իրանի վեհապետին, որ չափազանց գոհ կը մնայ այդ նուէրէն եւ հրաման կ'ընէ որ վարձատրեն զայն:

Շահին հետեւորդներէն մին կը կանչէ մածուն նուէր տանող Հայը եւ կ'ըսէ.

– Մեր Վեհափառ տէրը շատ գոհ մնաց ձեր մածունէն եւ յանձնարարեց որ ձեզի դրամական նուէր մը ընենք, ահաւասիկ 500 ֆրանք:

– Ո՛չ, կը պատասխանէ խորամանկ Հայը, ես դրամ չեմ ուզեր, այլ կը փափաքիմ Նորին Վեհափառութեան ծառայութեան մէջ մտնել:

– Ի՞նչ կրնաս ընել, մասնաւոր արհեստ մը ունի՞ս մածուն չինելէ ուրիշ:

– Ամէն բան կ'ընեմ, կը պատասխանէ մարդը ինքնավստահ դէմքով:

– Լա՛ւ, վաղը եկուր գիս տես:

Հետեւեալ օրը կրկին կը ներկայանայ Շահին հետեւորդին:

– Թռչուն խնամել գիտե՞ս, կը հարցնէ Պարսիկը:

– Մասնագիտութիւնս է, կը պատասխանէ Հայը:

– Ուրեմն շատ աղէկ եղաւ, կը շարունակէ միւսը, մեր վեհափառ տէրը շատ մը հազուագիւտ թռչուններ գնած է, որոնք միասին Թեհրան պիտի տանինք. այդ ամէն մէկ թռչունը իրեն յատուկ ուտելիքը ունի ու մասնաւոր խնամքի կը կարօտի. քանի որ քու մասնագիտութիւնդ է, քեզ Վեհափառ Շահին թռչնապետ կ'անուանենք:

Հայը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ եւ կուզայ մեզի ուրախ լուրը հաղորդելու:

Թռչունները տակաւին թռչնավաճառներու խանութները կը գտնուէին, ուր կը դիմէ ինքնակոչ թռչնարոյծը եւ ամէն մէկ թռչունի յատուկ կերը կ'առնէ, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ կը ստանայ անոնց տրուելիք խնամքներուն մասին:

– Կարծեմ, ըսի իրեն երբ մեկնելու աթիւ եկաւ մնաս բարով ըսելու, մինչեւ որ Թեհրան հասնիք թռչուններէն եւ ոչ մին ողջ պիտի մնայ:

– Ինծի ալ այնպէս կուգայ, պատասխանեց, որովհետեւ քառասուն թռչուն ունինք, որոնց ամէն մէկը իր մասնաւոր ուտելիքն ու խմելիքը ունի:

Մարդը մեկնեցաւ եւ ամիսներ յետոյ իրմէ նամակ մը ստացայ, որուն մէջ կը ծանուցանէր թէ պատուանշան ստացած էր Շահէն՝ թռչնաբուծութեան մէջ իր ցոյց տուած կարողութեանը համար:

Այս առթիւ քանի մը մանրամասնութիւններ ալ պատմած էր:

Ուղեւորութեան միջոցին՝ մէկ շոգեկառքէ ուրիշ շոգեկառք փոխադրուած ատենին՝ Ռուսիոյ սահմանագլխին վրայ, թռչուններու մասնաւոր հաւերկներու ամբողջ ծրարները կը կորսնցնէ եւ կը ստիպուի Հայի փշրանքով կամ սովորական կորեկներով կերակրել իրեն խնամքին յանձնուած թռչունները:

(Շար. 89)

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ

Վաչէ Պօղոսեան, իր մարդոց Սահակեան ...

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղինակ Մխաքճեան, իր զաւակները ու ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 16–ին, Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցին՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ–Ի

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Վարդ Երկանեան 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր սիրելի ծնողաց յիշատակին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 15–ին

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90EME ANNIVERSAIRE

FESTIVITES DE CLOTURE

sous la présidence du
Dr Edouard ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

COURS D'ARMENIEN à Saint-Etienne

L'Union Nationale Arménienne (UNA) a mis en place depuis le 8 février, des cours d'arménien pour les enfants (de 5 à 15 ans).

Mme Hoanessian, ancienne institutrice en Syrie, donne des cours tous les samedis de 15h à 17h, dans une salle spécialement aménagée de l'Eglise arménienne, 7, rue Bernard Palissy, 42000 St-Etienne. De plus, si la demande est importante, des cours d'arménien pour adultes pourront être envisagés.

Renseignements : *Carine Kulloian* :
Tél. : 04. 77. 32. 28. 18 après 20h

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)

présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE* (sous la direction de Haïg Sarkissian)
— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy*.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօյի
Սիամանթօ Դպրոցին
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Մարտ 8,
ժամը 20–էն մինչեւ առաւօտ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un REPAS FAMILIAL

Soirée «*MANTE*»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*

Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
—— *Parking surveillé* ——

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas 70 F.* —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլ էյլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի՝ Մարիամ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, Զէրչեան ընտանիքէն 500 Ֆր. : Իսկ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ագաշեանէ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթօ Գույումճեանէ 100 ֆրանք խաչիկ Արթինեանի մահուան առթիւ :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հսկումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

Չորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
քսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ
եւ Միրհաւ պատմուածքներու
ընդմէջէն

Կը դասախօսէ՝
ԽԻՐՁԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռապմիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը :

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE 50 HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones*.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.

Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.

Renseignements, inscriptions : 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. –

Չորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 26
ԺԷ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին,

Չորեքշաբթի, փետրուար 19
Չորեքշաբթի, փետրուար 26
Չորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆՔ
Չորեքշաբթի, Մարտ 12
Չորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ :

Ժամերգութիւն ժամը 8.45–ին :
Արեւագալ ժամը 9.45–ին :
Պատարագ ժամը 10.30–ին :
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, փետր. 21, ժամը 17.30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17.30–ին
Քամփ – Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 28, ժամը 17.30–ին
Լա Սիոթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17.30–ին
Սէն – Թ'Անթուան
Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 7, ժամը 17.30–ին
Պուլվար – Օտտօ
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17.30–ին
Սէնթ – Մարկրիթ
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 14, ժամը 16–ին
Նիս
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17.30–ին
Սէն – Լու
Ս. Գէորգ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 21, ժամը 17.30–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 10–ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քառաձայն երգեցողութիւն
«Արեւագալի» ժամերգութեան

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
MARDI
18 FÉVRIER
1997

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.052 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.052

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ (ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ) ՕՐԷՆՔԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ

Օրէ օր կը ծաւալի այն ինչ որ մկրտուեցաւ «քաղաքացիական անհնազանդութիւն»: Բեմադիրներէ, գրողներէ, մատուցականներէ, փրոֆէսէօրներէ, թարգմանիչներէ, համալսարանականներէ, հետազօտողներէ, գիտնականներէ, դերասաններէ ետք, Փետր. 17–ին, կարգը եկած էր գծագրիչներուն, որոնցմէ 54–ը կոչ մը ստորագրած էին, գծագրութիւններով ճոխացած Լիպերասիոնի մէջ: Նախապէս դերասաններու շարքին կոչ մը ստորագրած էին Գաթրին Տընէօվ, Ֆըրանսիս Հիւսթէր, Փիէր Արտիթի, Ֆապրիս Լիւքինի, Ժանն Մորօ եւլն. եւլն.:

Շաբաթավերջը արդէն բաւական չփոթ պատկեր մը պարզեց Ֆրանսայի մէջ, սկսելով Ուրբաթ (Փետր. 14) իրիկուընէ երբ Պ. Փիվօ սիրոյ (օրուան՝ Սէն-Վալանթէնի տօն) նուիրուած մշակութային իր յայտագիրը փոխարինեց օրուան հարցին նուիրուած յայտագրով մը որու կը մասնակցէին անհնազանդութեան կոչին նախաձեռնողներ, Շաէօվալոնի թատրոնին պատասխանատու՝ Ժերար Փաքէ, նաեւ Մշակոյթի Նախարարը՝ Տուսթ–Պլազի եւ Ազգ. Ճակատի ներկայացուցիչը՝ Պրիւնօ Կոլնիշ: Հակառակ անոր որ այս վերջնոյն ներկայութիւնը ծանուցուած էր, Տընի Ռոշ ելոյթով մը ձգեց գնաց հաւաքոյթը հաւատարիմ մնալու համար իր յանձնառութեան՝ գործ չունենալ Ազգ. Ճակատի հետ: Այս յայտագրին ընթացքին Կի Սորման որ պաշտօն ունի նախարարապետին մօտ, հարկ տեսաւ յայտարարելու որ Ա. Ժիւփէ ալ կը գտնէր որ օրինագիծը «մէկ յօդուած աւելի ունի» (ան որ կը պարտադրէ օտարական մը ընդունող ընտանիքին յայտարարել անոր մեկնումը): Այս «յայտնութիւնը» մեկնաբանութիւններու տեղի տուաւ յաջորդ օրն իսկ, մինչ Կիրակի, Փետր. 16–ին Ժիւփէ հակառակը կը յայտարարէր ճշդելով որ օրէնքը շատ հաւասարակշռուած է:

Ի դէպ, թերեւս, հակիրճ պատմական մը աւելորդ չէ: 1982–ին է, Մօրուայի կառավարութեան օրով (Արդարադատութեան Նախարար՝ Ռ. Պատէնթէր) որ քուէարկուած է օրէնք մը որ կը պարտադրէ Ֆրանսացիներուն որոնք կ'ուզեն օտարական մը հիւրընկալել, համապատասխան վկայական մը ստորագրել եւ վաւերացնել տալ քաղաքապետին: 1993–ին այս օրէնքը որ սկիզբը չէր վերաբերեր Մաղրեպցիներուն, ընդլայնուած է նաեւ Մարոքցիներուն, Թունուզցիներուն եւ Ալժերացիներուն: Այժմ ալ նոր մէկ յօդուած կցուած է որ կ'ըսէ թէ հիւրընկալուած օտարականին մեկնումն ալ պէտք է յայտարարուի: Այս կէտն է որ ոմանց (կոչերը ստորագրողները) համար մատնութիւն կ'որակուի:

Արդ, նախ օրէնքը դեռ չէ քուէարկուած, Ծերակոյտէն վերադարձաւ Ազգ. Ժողով ուր Բ. ընթերցումի պիտի ենթարկուի Փետր. 24 – 25–ին: Երկրորդ կէտը այն է որ այս աղմուկին առիթ տուող հարցը այս օրէնքին հետ կապ չունի, քանի օրէնքը դեռ գոյութիւն չունի: Արդարեւ, ինչպէս Լիպերասիոն կը բացատրէ (Փետր. 17) տիկին Տելթոմպ յանցաւոր նկատուեցաւ (Փետր. 4–ին) որ ապաստան տուած էր անկանոն վիճակի մէջ գտնուող Զայիրցիի մը, բայց, չէր դատապարտուած: Իր պարագան կը վերաբերէր 1945–ի հրամանագրի մը որ կը պատժէ ոեւէ անձ որ կ'օգնէ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուողի մը: Ենթակայ կինը ընդունած էր Ֆրանսուհի մը եւ անոր զայիրցի նշանածը որ անկանոն կացութեան մէջ էր: Ֆրանսուհիին ծնողքը որոնք դէմ էին ամուսնութեան, մատնած էին եւ այդ մատնութեան հետեւանքով է որ Տ. Տելթոմպ դատի քաշուած էր:

Այս ամբողջը կ'ըլլայ գաղտնի, ապօրինի գաղթին առաջքն առնելու համար, բայց, ինչպէս կը պարզուի 15 տարի է որ ոչ ձախը, ոչ աջը կը յաջողին այդ ուղղութեամբ արդիւնաւէտ քաղաքականութիւն մը տանիլ եւ հետեւանքները կը նպաստեն Ազգ. Ճակատին, ծայրայեղ աջին, մինչ հետապնդուած նպատակները ճիշդ հակառակն են: Այս ուղղութեամբ եւ բացատրելու համար թէ ինչո՛ւ չի ստորագրեր նման կոչ մը, Ալէն Ֆինքէլքրաութ կը բացատրէր թէ նման կոչեր ալ աւելի կը ջղագրգռեն այն անձերը որոնք կը տարուին Ժ.–Մ. Լը Փէնի տեսակէտներէն:

Ժիւփէ եւ Տըպրէ կը ջանան բացատրել թէ իրար անցնելիք բան չկայ, օրէնքը կար, միայն կէտ մը կ'աւելնայ: Ընկերվարականները եւ ձախը ընդհանրապէս, մեծ աղմուկ չեն բարձրացներ, մանաւանդ քաղաքական որեւէ կազմակերպութիւն չի կրնար զօրավիգ ըլլալ օրէնքին չհնազանդելու կոչի մը:

Ցաւալին այն է, որ ի վերջոյ, այս ամբողջը հացին իւղ կը քսէ լըփէնիստներուն, որոնց դէմ մղուած պայքարը իր նպատակին չի հասնիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ բեռնատար կառքերու մէկ մասին վարորդներու գործադուլը դեռ չէր վերջացած Փետր. 17–ին, բայց, մթնոլորտը հանդարտած էր ֆրանսացի իրենց արհեստակիցներուն հետ, որոնք «պատանդ» են 10 օրէ ի վեր: Ծանր միջադէպի մը հետեւանքով ալ ֆրանսացի երիտասարդ վարորդ մը ճզմած էր ըսպանացի մը որ մեռած էր: Սպանացիները հանգստեան կոչուիլ կ'ուզեն 60 տարեկանին եւ կը մերժեն սենտիքաներու բանակցութիւնները: Փետրուար 17–ին, ուղղակի Խուան Գարլոս թագաւորին կը դիմէին:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ, ապստամբները 5 պատանդ ազատ արձակած են, մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուէին:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ հիւանդանոց փոխադրուած է Փետր. 16–ին, թոքի էօտէմի մը հետեւանքով: Ծանօթ է որ Համայնավար Կուսակցութեան նախկին քարտուղարը 20 տարի է սրտի հարցեր ունեցած է եւ մնայուն խնամքի տակ է: Վերջերս ալ սրտի զարկերը կանոնաւորող գործիք մը դրած էին (փէս–մէյքըր):

ՄԻԱՑԵԱԼ–ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նոր նախարարը՝ Մատլէն Օլպրայթ Փարիզ հասաւ Փետրուար 17–ին: Շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է Եւրոպա եւ Ասիա: Հռոմէն սկսած իր այս այցելութիւններու շարքը զինքը պիտի տանի մինչեւ Փեքին:

ՑԻԿԱՆՆԵՐՆ ալ Զուիցերիոյ դիմեցին որպէսզի վայելեն այն նոյն վերաբերումը որ վերապահուած է Հրեաներուն: Ռոմանի Իւնիոնը (իրենց ներկայացուցչական մարմինը) դիմած է Պերնի կառավարութեան նիւթական հատուցում պահանջելով, որպէս շառաւիղները նացիական ոճրագործումին զոհերուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՎԻԹՐՈԼԸ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

Վիթրոլի ընտրութեան Ազգ. Ճակատին արձանագրած յաջողութիւնը որ երկրին մէջ քաղաքական լուրջ վերլուծումներէ, վիճարկումներէ աւելի ցուցադրական արարքներու եւ աղմուկի տեղի տուաւ, բաւական արձագանգ գտած է դրացի երկիրներու մամուլին մէջ ալ:

Լոնտոնի «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ը լուրը տալով հակիրճ վերլուծումը կ'ընէ այդ արդիւնքին առաջնորդող պատճառներուն որոնց գլխաւորը ընկերվարականներու կաշառակերութեան, զեղծումներու հարուստ թղթածրարն է: Թերթին կարծիքով, այնքան ատեն որ ֆրանսական տնտեսութիւնը չի բաւգաւաճիր եւ ձախակողմեան ու աջակողմեան կուսակցութիւնները չեն յաջողիր ընտրողներու վստահութիւնը շահիլ, Ազգային Ճակատը 1998–ի ընտրութենէն ետք ալ իշխանութեան անշրջանցելի մասնակիցը պիտի ըլլայ:

Իտալիոյ «Լա Ռեփուպլիքա»ն յարուցուած աղմուկէն աւելի նկատի կ'ունենայ Ազգային Ժողովին նախագահ Ֆ. Սէկէնի խօսքերը. ան ջերմաչափի նմանցուցած էր Ազգային Ճակատը, ըսելով որ ապարդիւն է փլխոփայել, կամ երկխօսութեան մտնել ջերմաչափի մը հետ: Պէտք է ճարը գտնել ջերմութիւնը իջեցնելու, դարմանելու համար հիւանդութիւնը:

Ազգային Ճակատի վերջին յաղթանակին մէջ թերթը կարեւոր կը նկատէ նման թաղերու ժողովրդական զանգուածները որոնք մեծամեծ վնասներ կրած են յաճախ ձախակողմեան իշխանութիւններու կողմէ ձեռնարկուած ճարտարարուեստական ծաւալուն վերաձեւումներէ: Այդ բազմութիւնները արտադրական հոլովոյթէն վտարուած ըլլալով, երկար ժամանակի գործազուրկներու բանակ մը կը կազմեն. իսկ երբ աւանդական կուսակցութիւնները զանոնք կը լքեն իրենց ճակատագրին, Լը Փէնի ճակատը փրկութեան լաստ մը կը թուի:

Այս թերթը եւս կը շեշտէ թէ Վիթրոլի արդիւնքներէն ետք ոչ ոք բուն պատճառները փնտռելու տրամադրութիւն յայտնեց:

Կայ մամուլ մըն ալ որ աւելի կը ծանրանայ երեւոյթին ամբողջ Եւրոպայի համար ներկայացուցած վտանգաւոր հետանկարներուն վրայ: Այսպէս է, օրինակ, «Պերլինէր Մորկընփոսթ»ը. զուգահեռ մը կ'ընէ Գերմանիոյ ազգայնամոլական արարքներուն հետ – ոճրային հրդեհներ, շիրիմներու պղծում, եւայլն–, ըսելու համար որ ատոնց հետ Վիթրոլի պարագան ցոյց կուտան որ սարսափին սերմերը միշտ ծլարձակ են Եւրոպայի մէջ, նոյնիսկ Աուշուիցէն ետք: Եւ թէ Լը Փէնի գաղափարաբանութիւնն ու յաջողութիւնը ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ երկրամասին համար վտանգ կը ներկայացնեն:

Նոյն գաղափարը կը բաժնեն սպանական թերթեր ալ. Մատրիտի «Էլ Փայիս»ը Մաաստրիխթի գլխաւոր հակառակորդը կը տեսնէ այն մտայնութեան տէրերուն մէջ որոնց համար եկուորները երբեք եւրոպացի պիտի չնկատուին, ու մնան երկրորդ կարգի քաղաքացիներ:

Նոյն մայրաքաղաքի Ա – Պէ – Սէ–ն «Ազգային Ճակատ»ի պարտութիւնը կարելի կը նկատէ այն օրը միայն երբ ժողովրդավարական կուսակցութիւնները յաջողին սրբագրել իրենց սխալները: Այլապէս, որոշ է որ Լը Փէնի կուսակցութիւնը պիտի չմկարանայ իրեն դէմ բանաձեւուած ամբաստանութիւններով:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեան որ Լոնտոն կը գտնուէր կարգ մը հանդիպումներ ունենալու համար զանազան անձնաւորութիւններու հետ (տես՝ «Յառաջ», փետրուար 14) վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած է անցեալ շաբթու:

Գործողութիւնը կը վերաբերի ընչափողին եւ վարչապետը ելած է արդէն հիւանդանոցէն եւ ապաքինման շրջան մը պէտք է բոլորի քանի մը շաբաթ, հսկողութեան տակ:

Կը մնայ մաղթել որ այդ ապաքինման շրջանը շատ արագ անցնի որպէսզի վարչապետը կարենայ վերստանձնել իր ծանր պարտականութիւնները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐԸ

Ստեփանակերտի ծննդատան մէջ 1997ի առաջին ամսուան ընթացքին արձանագրուած է 91 ծնունդ. 56 տղայ եւ 35 աղջիկ: Անցեալ տարի նոյն ամսուան մէջ այդ թիւը 87 էր, հակառակ համեմատութեամբ. 52 աղջիկ, 35 տղայ:

Պատերազմէն ետք որոշ չափով բարելաւուած է ծննդատունը. կարգ մը բաժիններ նորոգուած են ու շէնքը ջեռուցում ունի:

ՄԻՋԱԴԷՊ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԷՋ

Փետրուար 9–ին Աշտարակ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած միջադէպին 4 հոգի հրազէնով վիրաւորուած ու հիւանդանոց փոխադրուած են. մէկը ճամբան մահացած է: Կ'ըսուի որ միջադէպը հետեւանք է մրցակից երկու խմբակներու միջեւ չհաշտուող հաշուեյարդարի մը:

ՉԱՐԱԳՈՐԾ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ԿԱՆ

Կրասնոդարի ներքին գործերու վարչութեան տուեալներով, 1996–ի ընթացքին երկրամասին հայ բնակիչները կատարած են 3790 յանցագործութիւն. նախորդ տարին այդ թիւը եղած էր 3041: Չարագործութիւններու մաս կը կազմեն սպանութեան 22 դէպքեր, թմրեցուցիչի հետ կապ ունեցող 332 արարքներ, 442 գողութիւն եւլն.:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 14 / 17)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՍՆՈՂ ԿԱԶԻ ՔԱՆԱԿԸ

Փետրուար 13–ի տուեալներով, Հայաստան կազ կը հասնէր 5,2 միլիոն խորանարդ մեթր

(Շար.ը Կարդալ Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Վալանս իր դաշտին վրայ 0 – 1 պարտուեցաւ Թուլոնէն: Այժմ, 17–րդ է 31 կէտով: Գլուխը անցաւ Թուլուզ 47 կէտով, վերջին կը մնայ Էփինալ 19 կէտով:

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱ՞ՐՑ ԹԷ ԳԼԽՈՒ ՓԱՓՈՒԿ ԲԱՐՁ

Ուղղագրութեան հարց մը գոյութիւն ունի՞ անկեղծօրէն հայերէն լեզուին համար: Կրնա՞յ ունենալ: Ո՛չ անշուշտ, բոլոր անոնց համար որոնք պոստ մը պատուախնդրութիւն պահած են, ընդհանուրը անձնականին խեղճօրէն նեղ, նեղ շրջանակին զոհելու համար: Երբ գողը չէզոքացուի, ո՞ր տուժողը իր տունէն գողցուած հարստութիւնը ինքնակամ կը նուիրէ անոր, հրաժարելով սեփական ընտացուածքէն: Հաւանաբար այն հատուածը միայն որ զատելով Հայաստանեան մամուլէն, կը կազմէ, գրական մարզին պատկանող «մտաւորականութեան» մեծամասնութիւնը. կան անշուշտ անոնց թմբուկը զարնող բոլորտիքեաններ ալ որոնց գրգապատճառները կը բացատրուին վարձկանութեան անփոփոխ օրէնքներով...: Այս վերջինները որպէս խղճալի մանրամասնութիւն մէկդի ձգելով, լըրջօրէն նկատի ունենալ Հայաստանեան «հեղինակութիւններ»ն իսկ գրեթէ անօգուտ ժամավաճառութիւն է. բայց երբեմն կ'արժէ ըլլալ ատիկա, նախ նիւթին սիրոյն, ապա արձանագրելու ԻԱ. դարու սեմին «ազգային արժէք»ներ պահպանելու հայաստանեան մտահոգութեան, կամ գլխու բարձէն ազգային հարց ստեղծելու ճարպիկութեան փաստը: Այս պարագաներուն հետ պէտք չէ մոռնալ յետադիմութեան այն եզակի օրինակն ալ որ կը տրուի նոյն մեծամասնութեան փաստարկումի ճիգերով:

Անհատական — ատով ալ բացատրելի — կեցուածքներէ շատ աւելի անհասկնալի ու անըմբռնելի է ամենամեծ եռանդով նոյն հոսանքին ուղղութեամբ թիավարող «Գրական թերթ»ին պարագան որ հայուանդէպ եռանդով կը մարմնաւորէ գումարը բոլոր ժխտականներուն: Այսպէս, գրողներու մարզին ձայնը ըլլալու յաւակնութեան տէր այդ թերթը որ առաջին բողոքը պէտք է բարձրացնէր ոչ միայն ուղղագրութեան, այլեւ յետադիմական բոլոր նկրտումներուն դէմ, ոչ իսկ վիճարկումի բեմ կ'ըլլայ. այլ կը կրէ — գրեթէ հպարտօրէն — ստրկութեան կամաւոր յանձնառութիւն մը, նաեւ գալիք սերունդներու հաշւոյն:

Վերջին մէկ — մէկուկէս ամսուան ընթացքին նիւթը կը թուի կրկին այժմէականացած ըլլալ, թէեւ նոյն դիրքերուն կրկնութեամբ, «Գրական թերթ»ին Դեկտեմբեր 24-ի թիւին մէջ կը տեղեկացուի որ Գիտութեանց ակադեմիային մէջ ուղղագրութեան հարցին նուիրուած նիստ գումարուած է. մասնակցած են Հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչներ, համալսարանի դասախօսներ, լեզուի պետական տեսչութեան ներկայացուցիչներ, լրագրողներ, մտաւորականներ: Զեկուցումով մըն ալ հանդէս եկած է վերոնշեալ մտաւորականներու խումբին ամէնէն կարկառուն դէմքերէն, ակադեմիային Հ. Աճառեան լեզուի հիմնարկին տնօրէն ակադեմական Գէորգ Ջահուկեան: Այս առիթով թերթը յարմար դատած է նիւթին մասին հարցումներով դիմել նոյն երգչախումբէն այլ անդամի մը՝ ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի: Ան դասական ուղղագրութեան վերադարձի պահանջքը «խառնակութիւն մտցնել»ու աբարք նկատելով կը գրուատէ պետական մարդոց կողմէ լեզուի օրէնքէն ուղղագրութեան հարցը զեղչելու իմաստութիւնը, քանի որ անոնք «արջի ծառայութեան» պէտք չունէին: Արմատ ու ճիւղ, սխալ ու ծուռ, լեզու եւ ուղղագրութիւն ըստ կամս իրար խառնած յօդուածը առաջին էջին վրայ բսելէ ետք թէ լեզուն պետականացման ենթակայ գոյութիւն չէ, չորրորդ էջին վրայ պետական լեզուի հնգամեակին կը կառչի անխուսափելիօրէն: Սփիւռքին նուիրուած վերլուծումի խորքի սխալներէն ետք վերադառնալով ակադեմական քննարկումին, կ'ըսէ թէ մասնակից 14 հոգիէն 12-ը «անվերապահօրէն արտայայտուել են գործող ուղղագրութիւնը պահպանելու օգտին»: Կը տրուին այս յո՛յժ գիտնական ու ազգանուէր պատուանդանը գլխաւորողներու անուններ ալ. Ե. Ջրբաշեան, Լ. Հախվէրդեան, Յ. Բարսեղեան, Լ. Եզեկեան, Ֆ. Գիւլպուտաղեան, Ա. Մարութեան, եւայլն: Պէտք չէ անտեսել խորագիրն ալ որով իսկ վճռուած է. «Գիտական, արդիական եւ մատչելի»: Անտարկելի, ամենասուրբ երրորդութիւն որուն վերջին եզրն է ապահովաբար պաշտպաններու սրտին խօսողը:

Նոյն ջաղացքին ջուր կրող մըն է «Հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչ» Աշոտ Մարութեան. Նոյն թերթին Յունուար 14-ի թիւին մէջ ան ալ կը պատգամէ. «Ջուրը պէտք է ղուլալուի, կամ՝ գործող ուղղագրութիւնը փոխելու առաջարկները հիմնազուրկ են եւ ժամանակավրէպ»: Ս. Աբրահամեանի մօտեցումին, միտքերուն պատճէն յօդուածը երկու նշելի տարբերութիւն ունի. առաջինը ան է որ Ա. Մարութեան պետական պատկանելիութեան պարզ հանգամանքով չի գոհանար. կ'ուզէ որ «նորանկախ ազգային պետականութիւն»ը թոյլ չտայ «տարբեր ուղղագրութեամբ թերթեր հրատարակել»ու: Երկրորդ տարբերութիւնն ալ այն լայնախոհութիւնն է որով պետական լեզուին համար հարազատ ուղղագրութիւնը մերժող մտայնութիւնը ամենայն հանգստութեամբ տեղ կուտայ ռեֆորմ, սուբյեկտիւ, պլան, նորմաւորել, եւայլնի նման բառամթերքի մը:

Մետալին այս յուսահատեցնող կողմէն զատ, կայ բարեբախտաբար միւս, առողջ երեսն ալ: «Գրական թերթ»էն Ռայա Խասապետեանի հարցումներուն տրուած Ս. Աբրահամեանի պատասխաններուն հակադրող անուններով կազմուած այդ երեսը յաւելեալ խարան մըն է նոյն թերթին համար: Յունուար 18-ի եւ 22-ի «Ազդ»ը եղած է անոնց հրատարակութեան վայրը: Նախ «Խարխլուել է ուղղագրութեան պերլինեան պատը» խորագիրով Բաբգէն Զուգասզեան, ապա «Ապագան մեսրոպեան ուղղագրութեանն է» (*) խորագիրով Լեւոն Միրիջանեան թերթին «Մայրենի» վերնագրուած էջերուն մէջ հանդէս կուգան հրապարակը գրաւած հեղինակութիւնները ժխտելու դիրքէն: Առաջինը ըսելէ ետք թէ նպատակ չունի «գիտական սին վէճի մէջ մտնել»ու, կը պախարակէ երեւոյթը, մասնաւորաբար շեշտելով Ս. Աբրահամեանի միասնական ուղղագրութեան կողմնակիցներուն տըւած որակումները որոնք «ցաւօք շատ են յիշեցնում 30-ական թուականների խոտելի եւ վաղուց դատապարտուած ոճը»: Ուրախացնող է կարդալ Բ. Զուգասզեանի հաւաստումները թէ դասական ուղղագրութեամբ լոյս տեսնող, կամ նման էջերու անարգել տեղ տուող մամուլի անուններէ զատ, «ստուարացել է նաեւ Երեւանում դասական ուղղագրութեամբ հրատարակուող մենագրութիւնների, գիտական ժողովածուների քանակը»: Ինչ կը վերաբերի մետալին այս երեսով ալ գրական աշխարհի պաշտօնաթերթին կրած յաւելեալ ամօթին, յօդուածին տակ հեղինակին անունին հետեւող ծանօթութիւն մըն է ուր կ'ըսուի. «սոյն յօդուածը «Գրական թերթ»ի գլխաւոր խմբագիրը հրաժարուել է տպագրել դասական ուղղագրութեամբ գրուած լինելու պատճառով»:

Ե՞րբ կը սկսի արդեօք «Գրական թերթ»ին կիւրեղեան այբուբենով հրատարակութիւնը...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Տես՝ կողքին:

LIVRES REÇUS

LA QUADRATURE DU SIECLE
Tentative IV

Jean-Jacques VAROUJEAN.

Arak Publications, 1996.

ԱՊԱԳԱՆ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆՆ Է

«Գրական թերթ»ում (24.12.1996) հրապարակուած է «Գիտական, արդիական եւ մատչելի» խորագրով հարցազրոյց ԳԱ ակադեմիայի բանասիրութեան եւ արուեստի պրոբլեմային խորհրդի նախագահ, ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի հետ:

Այս հարցազրոյցի հանդէպ անտարբեր մնալ՝ կը նշանակի լռելեայն նպաստել գիտնականների ու մտաւորականների այն խմբին, որը խաչակրաց արշաւանք է ձեռնարկում, եւ արդէն սուսերները հանուած են պատեաններից: Ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանը ահազանգում է. «Որոշ թերթեր եւ առանձին անձինք փորձում են խառնակություն մտցնել (եւ մտցնում են) մեր գրական լեզվի ուղղագրության՝ տասնամյակների ընթացքում կայունացած օրինաչափությունների մէջ»: Անհնար է այս տողերը կարդալ եւ ներողամտօրէն չժպտալ. եթէ այդ օրինաչափութիւններն իրօք «կայունացած» են, մի քանի թերթերի եւ անհատների «խառնակութեան» փորձերից կարիք կա՞յ այդչափ տագնապել... Մանաւանդ «խառնակութեան» արած-չարածն այն է, որ ընդամէնը, «Առաջարկներ են արվում մերժել արեւելահայերենի գործող ուղղագրությունը եւ վերականգնել հինը... Որոշ թերթեր զուգահեռաբար տեղ են տալիս հին եւ նոր ուղղագրություններին. Երեւանում դպրոցականների համար գրքեր են լույս աշխարհ գալիս վաղուց մերժված այդ ուղղագրությամբ»...

Մնում է եզրակացնել, որ յիշեալ խմբի անհանգստութեան պատճառը ոչ այնքան նշուած հանգամանքներն են, որքան այն իրողութիւնը, որ այդ ուղղագրութեան պաշտպանների ոտքի տակ, ինչպէս ասում են, հողը երերում է:

Ազատ, անկախ հռչակուած Հայաստանում հրատարակչութիւններին, մամուլին եւ բոլորին տրուած է հին՝ ազգային կամ մեսրոպեան ուղղագրութեան եւ նոր՝ գործող ուղղագրութեան ազատ ընտրութեան իրաւունք: Մայր թերթի ճակատը լուսապսակուած է մեսրոպեան ուղղագրութեամբ՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»: Բայց ի՞նչ կարող ես անել. աւաղ սերնդի գիտնականներից ոմանք ոչ մի կերպ չեն կարողանում բեռնաթափուել անցեալի վարչարար հոգեբանութիւնից ու աշխատաոճից: Չկարողանալով հիմնաւորել նոր ուղղագրութեան գիտականութիւնը, գիտնականների այս խումբը դիմում է քաղաքական եզրայանգումների, զարգացնելով այն միտքը, թէ, իբր, չի կարելի մերժել արեւելահայերէնի ներկայիս ուղղագրութիւնը, «որը մեր փաստական պետական լեզուն է», ինչպէս արտայայտւում է ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանը:

Մենք համաձայն չենք արեւելահայերէնի ուղղագրութեան վերանայումը պետականութեան դէմ մեղանչում համարելուն:

Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է: Հայերէնը, բայց ո՛չ երբեք միայն ու միայն արեւելահայերէնը: Հայերէն հասկացութեան մէջ մտնում են թէ՛ գրաբարը, թէ՛ արեւելահայերէնը, թէ՛ արեւմտահայերէնը: Հայերէնը այդ բոլորի, այդ թւում նաեւ միջին հայերէնի եւ բարբառների հանրագումարն է: Պետական այրերը, գրողները, լրագրողները, բոլորը կարող են օգտուել եւ օգտւում են Հայոց լեզուի ամբողջ գանձարանից: Այս տեսակէտից, մեղմ ասած, զարմանք է պատճառում Սերգէյ Աբրահամեանի պաշտօնական ու մասնագիտական դժգոհութիւնն այն փաստի առիթով, որ «ոմանք» «գործածում են արեւելահայերենում չեղած ձեւեր՝ մամլո (փոխանակ՝ մամուլի), գործոց (փոխ. գործերի), արվեստից (փոխ. արվեստների), թիվ 8 (փոխ. համար 8) եւ այլն»: Յարգարժան ակադեմիկոսի կարծիքով, արեւմտահայերէնից այսպէս օգտուողները «երկու ուղղագրական համակարգի միասնականության խնդիրը նենգափոխում են արեւելահայերենի ուղղագրության մերժումով...»:

Ոչ մի նենգափոխութիւն չկայ եւ չի կարող լինել արեւմտահայերէնից տեղին եւ ըստ անհրաժեշտութեան օգտուելու մէջ: Դա համազգային գիտակցութեան, համազգային լեզուամտածողութեան դրսեւորում է, որը միանգամայն գովաբանելի ու քաջալերելի է: Դրանով է սկըսւում այն ճանապարհը, որը տանում է դէպի միասնական ուղղագրութիւն: Բայց ո՛վ զարմանք, Աբրահամեանք դէմ են «Մէկ ազգ՝ մէկ ուղղագրութիւն» կարգախօսին, կարգախօս, որը, մեր կարծիքով, նորանկախ Հայաստանի զարգացման-հոգեբանական ձեռքբերումներից է: Սերգէյ Աբրահամեանը յայտարարում է. «Ոչ թէ գիտական, այլ զուտ քաղաքական բնոյթ ու նպատակ ունի "Մեկ ազգ՝ մեկ ուղղագրություն" կարգախօսը»:

Եղա՞ւ...

Աբրահամեանը փորձում է հաւատացնել, թէ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը «բազմապատիկ անգամ կդժվարացնի մայրենի լեզվի ուսուցումը. դրանով իսկ մեծ հարված կհասցնի մայրենի լեզվի ուսուցմանը, սովորող սերնդին, ժողովրդին»:

5-6 տարի առաջ մարդիկ գուցէ հաւատ ընծայէին այսօրինակ քարոզներին: Բայց այսօր, երբ գրեթէ ամէն յարկի ներքոյ մեսրոպեան ուղղագրութեամբ Աստուածաշունչ, կրօնական եւ աշխարհիկ բնոյթի այլեւայլ գրքեր կան, որ սիրով կարդացւում եւ, գնալով, աւելի ու աւելի սրտամօտ են դառնում, երբ հազարաւոր դպրոցականներ անսխալ կարդում, աւելի սրտամօտ են դառնում, երբ հազարաւոր դպրոցականներ անսխալ կարդում, արտասանում եւ երգում են շարականներ ու միջնադարեան այլ գրական ստեղծագործութիւններ, այլեւս անհասկանալի է «բազմապատիկ դժուարութիւնների» եւ «մեծ հարուածի» սարսափը, որը մարդկանց ներշնչել են ուզում ներկայի ուղղագրութեան ջատագովները: Նրանք այն աստիճան գինովցած են իրենց քարոզների ներգործութեան հաւանականութեամբ, որ մտքների մէջ Սփիւռքը եւս գրաւուած են ենթադրում: Ըստ ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի, մի առանձին խնդիր չկայ Սփիւռքահայութեանը եւս մեզանում գործող ուղղագրութիւնը պարտադրելու մէջ, «պարզապես հիմնականում կարող է առաջանալ հոգեբանական բարդույթ՝ դա էլ կվերաբերի միայն ներկա սերնդին»:

Սփիւռքահայութեան (Հայաստանից արտագաղթածներին չհաշուած) մասին այսպիսի պարզունակ կարծիքն առնուազն ցաւալի է:

Հարցազրոյցից տեղեկանում ենք, որ Սերգէյ Աբրահամեանի գլխաւորած խորհուրդն իրեն իրաւունք է վերապահել եւ ՀՀ կառավարութեանն առընթեր Լեզուի պետական տեսչութեանը «տրամադրել է հայտարարության մի տեքստ՝ հրապարակելու համար, որով լեզվի տեսչությունը պահանջում է բոլորից՝ ղեկավարվել ուղղագրության, ուղղախոսության, ինչպես եւ գրական հայերենի բառական, քերականական, մշակված, կանոնարկված, ընդունված օրինաչափություններով, օրենքներով: Լեզվի տեսչությունը դրանով պիտի դառնա նախորդ շրջանի կանոնարկող որոշումների իրավահաջորդը»:

Մենք վստահ ենք, որ Լեզուի պետական տեսչութիւնը բնաւ երբեք չի դառնայ «նախորդ շրջանի», այսինքն վարչահրամայական ժամանակների «իրաւայաջորդը» եւ կը մնայ մեր ժամանակին արժանի գիտական եւ իրաւական բարձրութեան վրայ: Վստահ ենք նաեւ, որ Լեզուի տեսչութիւնը հասարակական կարգավիճակ ունեցող Աբրահամեանի խորհրդին վերադարձրել է աննախադէպ այդ յայտարարութիւնը՝ պետական հիմնարկի իրաւունքին ու արժանապատուութեանը պատշաճող պատասխանով...

Իր տուած հարցազրոյցում Աբրահամեանն ասում է. «Բայց եթէ, այնուամե-

նայնիվ, հարկ համարվի քննարկման դընել արեւելահայերէնի գործող ուղղագրութիւնը, ապա այդ քննարկումը պիտի կրի համաժողովրդական բնոյթ...»: Մենք ճիշդ հակառակն ենք կարծում: Կան հարցեր, որոնք լուծելիս չի կարելի առաջնորդուել ձայների մեծամասնութեան սկզբունքով: Մանաւանդ ա՛յս դէպքում, երբ նոյնիսկ մասնագէտների կարծիքները չեն միատեղւում: Այս պարագային ո՞րն է, ուրեմն, ելքը:

Բարեբախտաբար, արդէն հինգ տարի է, ինչ ելքը գտնուած է: Տալով յարգս յարգաւորաց եւ պատիւս արժանաւորաց, ասենք, որ միակ ելքը սահմանուած է պետականօրէն թոյլատրելով երկու ուղղագրութիւնների խաղաղ գոյակցութիւնը: Ներկայումս անցումային շրջան է ապրում նաեւ արեւելահայերէնի ուղղագրութիւնը: Սա նշանակում է, նախ եւ առաջ, հանդուրժողութիւն, վարչարարական միջամտութիւնների բացառում: Մերձակայ տարիներին ժողովուրդն առաւել վարժուած կը լինի մեսրոպեան ուղղագրութեանը, եւ հարցի հետ կապուած պատկերացումներն առաւել կը ճշգուեն:

Ազգային՝ մեսրոպեան ուղղագրութեան կողմնակիցները հաւատարիմ են խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքին: Բայց աւա՜ղ, ինչպէս խնդրոյ առարկայ հարցազրոյցը վկայում է, գործող ուղղագրութեան կողմնակիցները նոյնիսկ ժամանակաւորապէս գոյակցելու մտադրութիւն չունեն:

Իբրեւ գործող ուղղագրութեան աննըման առաւելութիւններ շարունակաբար շեշտելով «գրութեան եւ արտասանութեան համապատասխանութիւնը», «մատչելիութիւնը», Սերգէյ Աբրահամեանը ջանում է չտեսնելու տալ, մոռացութեան մատնել անհատուցանելի այն վնասները, որ խորհրդային եօթը տասնեակ տարիների ընթացքում այդ ուղղագրութեան պատճառով հասցուել են մեր գրաւոր մշակոյթին, սերունդների գրագիտական-կրթական մակարդակին, հայեցի մտածողութեանը, ազգային նկարագրին: Եօթանասուն տարում ստեղծուել է մի այնպիսի գրաւոր հայերէն, որը նման չէ հազարամեակների խորքից եկած ու մինչեւ 1922 թուականը հասած հայերէնին, անունով հայերէն է, սակայն իր տեսքով ու բովանդակութեամբ ոչ միայն հայերէն չէ, այլեւ յաճախ բացարձակ անհեթեթութիւն է: Ընդգծում ենք, մեր խօսքը խորհրդային դարաշրջանի գրաւոր հայերէնի մասին է, որը որոշակի անհամապատասխանութեան մէջ է բանաւոր հայերէնի հետ:

Նորանկախ պետականութեան առաջին օրերից հրապարակ եկած «Վերադարձ դէպի մեր արմատները» կարգախօսը բազմաթիւ բնագաւառների հետ մէկտեղ վերաբերում է, անշուշտ, նաեւ Հայոց լեզուի արմատներին: Սերգէյ Աբրահամեանը զուր է փորձում մէջտեղից վերացնել համընդհանուր կամք ու բաղձանք դարձած այս կարգախօսը եւս, գրելով. «"Վերադարձ դեպի մեր արմատները" կարգախոսը բացարձակապես կեղծ է»:

Ժողովրդի կարգախօսի հետ այսպէս վարուելու պատասխանատուութիւնը թողնելով ակադեմիկոսի խղճին, գործող ուղղագրութեամբ բերենք մէկ արմատի օրինակ հետեւեալ մի քանի բառերի մէջ՝ ազգաՍԵՐ, աղճատաՍԵՐ, բանաՍԵՐ, գթաՍԵՐ, եղբայրաՍԵՐ, երգաղաՍԵՐ, զարդաՍԵՐ, զգաստաՍԵՐ, ընչաՍԵՐ, ընտանաՍԵՐ, իմաստաՍԵՐ, ինքաՍԵՐ,, խաղաղաՍԵՐ, խաւարաՍԵՐ, ծառաՍԵՐ, ծնողաՍԵՐ, կենսաՍԵՐ, կենցաղաՍԵՐ, կռուաՍԵՐ... Նմանատիպ բառերի քանակը շա՜տ շատ է: Բանաւոր հայերէնով թուարկուածները եւ հարիւրաւոր նման բառեր լիակատար, ստոյգ եւ անթերի հայերէն են, իսկ մէջբերած գրաւոր տեսքով հայերէն չեն: Ճշմարիտ հայերէնում ՍԵՐ նշանակում է կաթի սեր, շինուկ, այդ արմատից է նաեւ ՍԵՐԱԽՈՐԵԼ, ՍԵՌԱԽՈՐԵԼ, ՍԵՐԵԼ՝ զաւակագործելու, աճեցնելու, ծնելու իմաստով: Ուստի Հայկազեան լեզուի բառարանում մեր յիշատակած տեսքով բառեր չկան: Չկան եւ չէին կարող լինել, որովհետեւ Հայերը բոլորը ժողովուրդների նման լուրջ ժողովուրդ են եւ չէին կարող գրել, օրինակ գրաՍԵՐ, զարդաՍԵՐ (բառացի՝ գրի շինուկ, զարդի շինուկ) եւ հասկանալ գիր ՍԻՐՈՂ, զարդ ՍԻՐՈՂ: Սիրել բառի համար Հայերս ունենք մէկ այլ, համապատասխան արմատ՝ ՍԷՐ: Ե-ն եւ Է-ն բառամիջում նոյնատեսակ են հնչում: Նրանց իրարից տարբերելու համար Մեսրոպ Մաշտոցը առաջինին կոչել է Եչ եւ դրել Այբուբենի 5-րդ, երկրորդի անունը թողել է հնչման ձեւով եւ տեղադրել Այբուբենի 7-րդ տեղում: Նրա մտքով չէր կարող անցնել, թէ երբեւէ այդ գրերը պիտի նոյնանան՝ գոյացնելով ազգի գըլխին թափուող անթիւ-անհամար բառակերպ անիմաստութիւններ...

Կարելի է բերել ոչ թէ հարիւրաւոր, այլ հազարաւոր բառեր, որոնք գրաւոր հայերէնում այլակերպուել — իմաստազրկուել են այն պարզ պատճառով, որ Ե-ի եւ Է-ի նման, իրար են միացուել ի-ն եւ յ-ն, ո-ն եւ օ-ն, ւ-ն եւ վ-ն: Աւերածութեան նոյնիսկ մօտաւոր պատկերը տալու դէպքում հատորներ կը լցուեն:

1922-ին մի լեզուաբան (Մանուկ Աբեղեան) եւ մի խումբ իշխանաւորներ (Աշոտ Յովհաննիսեան, Պօղոս Մակինցեան եւ այլք), թերեւս առանց լրիւ գիտակցելու իրենց արածի ահաւորութիւնը, Հայաստանի Երկրորդ Հանրապետութեանը պարտադրեցին նոր ուղղագրութիւն կոչուածը: Նրա դարն անցաւ Հայաստանի Երրորդ Հանրապետութեան հաստատման պահից:

Հասել է ազգահաւաքի, միասնութեան, միաբանուածութեան, մէկ Ազգ, մէկ պետականութիւն, մէկ Եկեղեցի, մէկ ուղղագրութիւն ունենալու բաղձալի ժամանակը: Մենք պարտաւոր ենք վերածնել-փրկել կործանուած մեր գրաւոր հայերէն խօսքը: Մենք պարտաւոր ենք իմանալ, որ ոչ թէ բանաւոր, այլ գրաւո՛ր խօսքով է մշակոյթ ստեղծւում: Գրենք այնպէս, որ կարողանանք հասկանալ չնաշխարհիկ Հայոց լեզուի ամէն մի արմատի, ածանցի, բառաստեղծական երեւոյթի իմաստն ու նշանակութիւնը:

Իրաւամբ հպարտանալով Աստուածաշնչի լաւագոյն թարգմանութիւնն իրագործած մեր նախնիների հանճարով, մենք պէտք է գիտակցենք, որ մե՛ղք է Աստուած, Յիսուս, աղօթք եւ ուրիշ սուրբգրական բառերի աւանդական գրութիւնն աղաւաղելը: Ոճրագործութեան համազօր է գրելը «Հայր մեր որ հերկինս ես», «հերկրի», «ի չարե». այդպիսի բառեր հայերէնում չեն եղել ու չկան:

Սուրբ Յարութեան խորհուրդը սերունդներից անպակաս անելու նպատակով, Հայն ստեղծել է Յարութիւն անունը: Այսօր այդ նուիրական անունը եւ նրանից կազմուած ազգանունը կրող հազարաւոր հայորդիներ ստիպուած են գրուել Հարություն(-յան) անիմաստ ձեւով: Փոխելով աստուածաշնչեան Սէմ, Յաբէթ, Յակոբ, Յովսէփ, Յեսու, Յովնան, Յովնաթան, Պօղոս եւ բազում այլ անունների գրութեան աւանդական ձեւը, մենք այդ անունների արմատները եւս աղաւաղում ու հասցնում ենք անճանաչելիութեան:

Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը հիմնըւած է տրամաբանութեան, ազգային կուռ, անթերի լեզուամտածողութեան վրայ: Ըստ այդմ գիտական է եւ ժամանակների հետ մրցելու ընդունակ է: Մինչդեռ նոյնը չի կարելի ասել աբեղեանականի մասին, որը Հայոց գրաւոր լեզուն բնական, անսպառելի հարստութիւնից ու ճոխութիւնից զրկած, կեղծ օրէնքներով, շինծու կանոններով միտքը թղթին դրոշմելու տեսութիւն է: Նրա պաշտպանները այն համարում են նաեւ «արդիական», համեստօրէն մոռանալով որ վարչարարութեամբ ժողովրդին պարտադրուած որեւէ գաղափար պահպանւում է այն ստեղծած իրաւակարգի առկայութեամբ միայն: Խորհրդային իշխանութեանը աբեղեանական ուղղագրութեան նման մի բան պէտք էր, որպէսզի հնարաւոր լինէր Հայաստանը կտրել Սփիւռքից, Եկեղեցուց, հինգհազարամեայ անցեալի մշակութային արժէքներից... Եթէ այդ ուղղագրութիւն կոչուածն այսօր էլ կայ եւ գործում է, դա նրա շնորհքը չէ... Ինչ վերաբերում է մատչելիութեանը, յիշեցնենք, որ մատչելիութիւնը երբեք չի կարող լինել գիտականութեան որոշիչ պայման: Ի հարկէ, ամէն գիտական բան մատչելի է, սակայն ամէն մատչելի բան չէ, որ գիտական է:

Ջուր են փորձերը՝ կասկածի տակ վերցնել Հայաստանցիներիս ուսանելու ընդունակութիւնը: Եթէ Սփիւռքահայը կարողանում է սովորել ազգային ուղղագրութեան կանոնները, Հայաստանցին ինչո՞ւ պիտի չկարողանայ:

Ամփոփելով, գտնում ենք որ անհրաժեշտ է՝

Ա. Շարունակել երկու ուղղագրութիւնների խաղաղ գոյակցութիւնը:

Բ. Այդ գոյակցութիւնը Լեզուի պետական տեսչութեան հսկողութեամբ դնել հաւասար պայմանների մէջ: Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ շարունակել թերթեր, ամսագրեր, գրքեր ու դասագրքեր տպագրելը, ինչպէս որ արւում է գործող ուղղագրութեամբ:

Գ. Դպրոցներում, ուսումնական հաստատութիւններում պարտադիր կարգով դասաւանդել գրաբարը:

Մնացածը կ'անի ու կ'որոշի նորին մեծութիւն ժամանակը:

Շնորհակալութիւն «Գրական թերթ»ին ուղղագրութեան վերաբերեալ բանավէճը վերարծարծելու համար: Ապագան մեսրոպեան ուղղագրութեանն է:

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԹԵՐԱՑՈՒՄՈՎ

Ապօրինի, կամ գաղտնի ներգաղթին առաւելագոյն չափով արգելք ըլլալու նըպատակով Ֆրանսայի դիրքին խստացումը բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու տեղի կուտայ: Միջազգային մամուլին անունները պարբերաբար կ'անդրադառնան այս պարագային, անտեսելով որ իրենց երկիրներուն իշխանութիւնն ալ խնդրոյ առարկայ օտարականներուն ընդառաջ աւելի սիրալիր ընթացք չունի:

Գերմանական թերթի մը մէկ յօդուածագիրը Ֆրանսայի կեցուածքին մէջ մինչեւ իսկ կը մղուի փնտռելու մարդկային իրաւունքներու հայրենիքը: Ան Ֆրանսան կը նմանցնէ Խորհրդային Միութեան ուր մուտքի իրաւունք ձեռք ձգելու համար մարդ բազմաթիւ պատուարներէ պէտք է անցնէր, Այդ նոյն քննութիւնները, արգելքները կրնան, ինչպէս կ'ըլլար Խորհրդային Միութեան պարագային, բաժինը դառնալ Ֆրանսա մուտքի փափաք յայտնող օտարականի մը:

Ամէն բաժին պիտի առնեն այն բոլորը որոնք պիտի ուզեն Եւրոպայի Միութեան ոչ անդամ երկրէ մը մէկը հրաւիրել: Պիտի ենթարկուին քաղաքապետութեան ու ոստիկանութեան քննութեան: Պիտի հարկադրուին բազմաթիւ փաստաթուղթեր ներկայացնելու, նիւթական բաւարար պայմաններու ապահովութիւնը տալու, եւայլն: Ի վերջոյ, եթէ գոհացուցիչ գտնուին իրենց պայմանները, իրաւունք պիտի ստանան հիւրընկալման փաստաթուղթ մը ղրկելու իրենց հրաւիրեալին որ ատով պիտի ջանայ երկիր մուտքի արտօնագիր մը ստանալ:

Անգամ մը որ այցելութիւնը տեղի ունենայ, հիւրընկալ անձը պարտի հաստատագիր մը ստորագրել իր հիւրին մեկնումին մասին: Ոչ մէկ կասկած կայ որ նման դիմումներու տէրերը պիտի ցանկուին:

Գերման լրագրողը կ'աւելցնէ թէ մեծ երեւակայութեան պէտք չկայ գիտնալու համար թէ ի՛նչ պիտի նշանակէ ալժերացի կամ մալիցի բարեկամ մը հրաւիրել: Եւ ասիկա, ոչ միայն Օրանժի նման ծայրայեղ աջակողմեան թաղապետութեան տէր շրջանի մը մէջ: Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերը ամէն օր աւելի ու աւելի տեղի կուտան բնակչութեան օտարատեացութեան իրական կամ ենթադրեալ գոյութեան առջեւ: Ասիկա է նաեւ Ազգային Ժողովին պատկերը ուր պահպանողականները կը փորձեն խստացնել դիրքերը, իսկ ընկերվարական ընդդիմութիւնը կը փայլի իր բացակայութեամբ: Ու այս պայմաններուն մէջ, անկանոն կացութեան մէջ գտնուող գաղթականներ որոնք Ազգային Ժողովին առջեւ ցոյց ալ ըրին, յուսալու մեծ բան չունին մարդկային իրաւանց հայրենիքէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Աթաթիւրք Մշակոյթի Կեդրոնին փոքր համերգասրահին մէջ, Փետր. 4-ին, նուագահանդէս մը տուած են Անի եւ Րաֆֆի Պետրոսեան, խոր տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 2-ին, տեղի ունեցած է Հայ Օգնութեան Օրուան եւ Ընկերային սպասարկութեան 10-ամեակի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ռուբինա մասնաճիւղին: Բացման խօսքը արտասանած է Տիգրանուհի Աթիքեան, ապա մասնաճիւղին ատենապետուհին՝ Արփի Աճէմեանի խօսքէն ետք, բեմ հրաւիրուած են 15 նոր անդամուհիներ որոնք կատարած են իրենց երդումը հաւատարիմ մնալու Միութեան: Գեղարուեստական բաժին մը գործադրուած է, կարդացուած է խորհրդարանական Սարգիս Ասատուրեանի ուղերձը, — ինչպէս նաեւ Թեմի առաջնորդ՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի շնորհաւորութեան գիրը: Խօսք առած են Տիկին Էլինոր Գափլան, Պ. Մէլ Լասթման եւ ուրիշներ:

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Հ.Օ.Մ.-ի Շուշի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է գիտաժողով մը Փետրուար 1-ին, տեղւոյն Սէն — Ժոզէֆ սրահին մէջ: Գիտաժողովին նիւթը եղած է «Կամաւոր աշխատանք» զոր ներկայացուցած են դաստիարակչական յանձնախումբի անդամները:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ. — Կամք մարզասրահին մէջ, Յունուար 28-ին Սփակէթի — Պինկօ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, ի ներկայութեան աւելի քան 500 Հ. Մ. Ը. Մ.-ականներու, մարզիկներու եւ ազգայիններու: Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ընտանիքին տարիներու իրենց ծառայութեան համար եղբայրներ՝ Յովիկ Գաթարոյեան, Ռուբէն Գույումճեան, Նուպար Վարդիվառեան եւ Նուպար Թովմասեան պարգեւատրուած են յուշամետալներով:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Մարի — Սթեֆան սրահին մէջ, Փետրուար 2-ին երաժշտական համերգ մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազգայինի: Ցայտագիրը կը ներկայացնէր մոնրէալաբնակ մրցանակներու արժանացած մեներգչուհի Նորա Սուրուզեան եւ հայ թէ օտար հեղինակներու (Պէթհովըն, Մոցարթ, Պրահմս, Խաչատրեան, Կոմիտաս, Եկմալեան, Կանաչեան) գործեր,

"ՈՋՆԻ"-ի սրամտութիւնները

— Դու չե՞ս մոռացել, որ ինձ հարիւր դոլար ես պարտք:

— Սպասիր եւս մի երկու ամիս, եւ ես խոստանում եմ՝ մոռանալ...

— Դուք իպոխոնդրիկ էք:

— Իսկ դա ի՞նչ է նշանակում:

— Դա նշանակում է, որ դուք լաւ էք զգում այն ժամանակ, երբ ձեզ վատ էք զգում:

Երիտասարդը դիմում է աշխատանքի տեղաւորման բիւրօ:

— Իսկ դուք ի՞նչ կարող էք անել:

— Ոչինչ:

— Ցաւում ենք, բայց այդ տեղերն արդէն զբաղուած են:

(Շար. Ա. էջէն)

նարդ մեծը չափով։ Յունուար 29–ին օդը հանուած բուն կազատարն ալ վերատին կը գործէ Փետրուար 5–էն ի վեր։

Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փետրուար 13–ին նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ Աշոտ Ոսկանեանի ընդունման ընթացքին քննարկ-կուած են այդ կազմակերպութեան մօտ Հայաստանի ներկայացուցչութեան ընե-լիքները եւ անոր հետ համագործակցու-թեան հարցերը։

Նոյն օրը, Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի հերթական նախագահի անձնական ներկայացուցիչ Ա. Կասփժիկ ընդունուած է Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ Վարդան Ոսկան-եանի կողմէ։ Ա. Կասփժիկ յայտնած է թէ Փետրուար 24–ին Գոփընհակընի մէջ կը գումարուի Ֆրանսայի, Ռուսաստանի եւ Միացեալ – Նահանգներու մասնակ-ցութեամբ երրեակ ժողով մը, որու ներ-կայ կ'ըլլայ նաեւ ինք։ Նախատեսուած օրակարգը հիմնականին մէջ կը վերաբերի Մինսկի խումբի կազմակերպական խըն-դիրներուն եւ աշխատանքի որոշ կէտե-րու յստակացման։

ԼՂՀ–Ի ԿԱՐՕՏԵԱԼ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

ԼՂՀ–ի Խորհրդարանին որոշումով Փե-տըրուար 13 – 19–ը ԼՂՀ–ի մէջ յայտա-րարուած է «Երախտագիտութեան շա-բաթ»։ Ամէնէն կարօտեալ ընտանիքներուն օգնելու նպատակով Խորհրդարանին կող-մէ տնեղծուած Հիմնադրամին միջոցով կը կատարուի հանգանակութիւն։ Բազ-մաթիւ գումարներ փոխանցուած են նաեւ բանակին մօտ բացուած հաշիւին. օգնու-թիւն կը հասնի նաեւ Երեւանէն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս Միացեալ – Նահանգներու կողմէ Հայաս-տանին տրամադրուելիք օգնութիւնը կը կազմէ 140 – 150 միլիոն տոլար։ Մինչ նախորդ տարիներուն այդ օժանդակու-թիւնը ընդհանրապէս մարդասիրական բնոյթ ունէր, այս տարի նախատեսուած գումարներուն 65%–ը կը տրամադրուի որպէս մարդասիրական օգնութիւն, իսկ մնացեալ 35%–ը՝ որպէս զարգացման օգնութիւն եւ անձնական հատուածին ա-ջակցութիւն։ Միացեալ – Նահանգներու կառավարութեան եւ Հայաստանի կողմէ մշակուած օգնութեան ծրագիրները կը վերաբերին յատկապէս ելմտական եւ դրամատնային բարեփոխումներուն, ժո-ղովրդավարութեան, ուժանիւթի, անձ-նական հատուածի զարգացման եւ մեծ մասամբ, ինչպէս բնութեաւ, մարդասի-րական օգնութեան։

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԹՌԻՉՔ ՄԸ ԵՒՍ

Երեւան հասած է միացեալ հայկական Ֆոնտի բարեսիրական 98–րդ օդանաւը, չորս միլիոն տոլար արժողութեամբ բը-ժըշկական ապրանք բեռցած։ Ֆոնտը իր հիմնադրութենէն ի վեր (1989) ընդամէնը 170 միլիոն տոլար արժողութեամբ օժան-դակութիւն առաքած է։

ՍԵՒԱՆԸ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԴԱՐՁԱԾ Է

Տարուան այս խիստ եղանակի օրերուն իսկ ձկնորսները կը շարունակեն որսը Սե-ւանայ լիճի սառած մակերեսին վրայ, վտանգաւոր պայմաններու մէջ։ Սառերու ճեղքուելուն որպէս հետեւանք Յունուա-րին կրասնոսելսկցի հինգ, իսկ Փետրուար 10–ին ալ Մարտունիի Ծովինար գիւղի մէկ ձկնորս ջրահեղձ եղած են։

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Փետրուար 11–ի դատական նիստին, Վահան Յովհաննիսեան առանց մանրա-մասնութիւններ տալու ըսած է թէ իշխա-նութիւններուն կողմէ իրեն եղած են եր-կու առաջարկ՝ ազատութեան փոխարէն։ Աւելցուցած է թէ, թէեւ այդ առաջարկ-ներէն մէկուն հոդեւպէս հաշտ էր, բայց նման ձեւով ազատութիւն չէր փափաքած եւ պայմանները չէ ընդունած։

Պարոյր Հայրիկեան, Փետրուար 11–ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին, ար-տայայտուելով Հանրապետութեան ներ-քին քաղաքական կացութեան մասին, ըսած է թէ իշխանութիւնները ապօրինի են, իսկ ընդդիմութիւնը ընդդիմութիւն չէ, այլ ազգային համաձայնութիւն, որ կը ներկայացնէ ժողովուրդին բոլոր զան-գուածները։

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանու-ցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երե-կոները ժամը 5–ին Հսկումի արարողու-թիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամա-նակացոյցով. –

Չորեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին

Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քա-րոզէ՝

ՎԱՁԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին քսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյ-եան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un
REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— *Parking surveillé* —

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :

04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas* 70 *F.* —

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔ-ՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամա-նակացոյցի. –

Չորեքշաբթի, Փետրուար 19
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 26
ԺԷ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները, ժամը 7–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆ-ԳԸՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կա-տարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ՀՍԿՈՒՄ պիտի կատարուի յաջորդա-բար. –

Ուրբաթ, Փետրուար 21
ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Փետրուար 28
ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Առնուվիլ – Լէ – Կոնէսի
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Իսի – Լէ – Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 14
ԼԳ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔ-ՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամեր-գութիւններ կը կատարուին,

Չորեքշաբթի, Փետրուար 19
Չորեքշաբթի, Փետրուար 26
Չորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆՔ
Չորեքշաբթի, Մարտ 12
Չորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8·45–ին։
Արեւագալ ժամը 9·45–ին։
Պատարագ ժամը 10·30–ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, Փետր. 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Քամփ – Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱԽԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԻՏԻԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացած է 1900 Ֆր. Պ. Ժամագործեանէ եւ 1000 Ֆր. Ոմն–է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Քնարիկ Յարութիւնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Հուրի Վարժապետեան կը նուիրէ 300 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ս. Թաղէոս-եան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր. 22, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն – Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 14·30–ին, 32 Ավը-նիւ տը Սէն – Ժերոմի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհի-ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ եւ Միհրաւ պատմուածքներու ընդմէջէն

Կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռատմիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի դրասէր հա-սարակութիւնը։

CONCERT
A PARIS

en la Cathédrale Sainte Croix des Arméniens Catholiques
le Vendredi 21 Février à 20 heures 30

par Boutros - art - trio
Laurent BOUTROS (Guitare)
Maria Castro BALDI (Violon)
Corinne MORRIS (violoncelle)

qui interprètent :
Komitas — Boutros — Rodrigo — Villa Lobos.
— Entrée 50 F. —

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

Soirée DIAPORAMA
«LES KHATCHKARS»
réalisé par
Sarkis KARASSALMASSIAN
et Archo MELCONIAN

—EXPOSITION PHOTOS—
Archo MELCONIAN
«Alfortville ... jadis»
«Voyages»

Vendredi 28 Février à 20 heures 30

Les photos d'*Archo MELCONIAN* seront exposées du 28 février au 8 mars

Sarkis KARASSALMASSIAN et Archo MELCONIAN seront les invités de l'émission de la M.C.A. sur *AYP FM* 99.5 le Mercredi 26 Février vers 11h20

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19
MERCREDI
19 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.053 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.053

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ԹՈՅԼ ՉԵՆ ՏԱՐ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼ

Թրքական իշխանութիւնները կրկին թոյլ չեն տուած որ Ս. Խաչ Դպրեվանքի խնամակալութեան ընտրութիւն կատարուի: Այս առնչութեամբ «Մարմարա» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտար փետրուար 17-ի իր թիւով. –

Ուրբաթ, Փետրուար 14-ի մեր թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք համայնքային հինգ մարմիններու ընտրութեան համար Ընտրական Յանձնախումբի կողմէ Հինգշաբթի իրիկուն կայացած կարեւոր ժողովին, որու արդիւնքներուն մասին արտացուած մտահոգութիւններ ալ յայտնած էինք: Օրուան գլխաւոր նիւթն էր Ս. Խաչ Դպրեվանքի Խնամակալութեան ընտրութեան հարցը, քանի որ իշխանութիւնները 1985-էն ասդին չէին ճանչնար Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութիւնը եւ չէին արտօներ, որ նոր ընտրութիւն կատարուի այդ հաստատութեան համար:

Ուրբաթ օրուան մեր հրատարակութենէն վերջ մեզի հետ կապ հաստատեցին Ընտրական Յանձնախումբի փորձառու անդամներէն՝ Արման Գարապալեան, եւ յանձնախումբի ատենապետ՝ Մարտիրոս Թորան: Այս երկուքը մեզի բացատրութիւններ տուին կատարուած աշխատանքին մասին եւ իրենք եւս իրենց մտահոգութիւնները յայտնեցին Ս. Խաչ Դպրեվանքի առնչութեամբ:

Միւս կողմէ, խմբագրատուն այցելեցին նաեւ Դպրեվանքի անունով Խնամակալ՝ Յակոբ Թաշքըն, Դպրեվանքի տնօրէն՝ Հայկ Նշան եւ Դպրեվանքի գործօն անդամներէն՝ Յարութիւն Հանչէր: Յակոբ Թաշքըն եւ ընկերները մեզի լայն բացատրութիւններ տուին վերջին զարգացումներու առնչութեամբ: Անոնք զանգատեցան նաեւ, որ վերջին օրերու եղելութիւնները ժողովուրդին մօտ այն կասկածները ներշնչած են որ Դպրեվանքը վտանգի սեմին հասած է եւ փակուելու հաւանականութեան դէմ յանդիման կը գտնուի: Մինչդեռ այսպիսի պնդում մը բոլորովին անհիմն է եւ Դպրեվանքը իր աշխատանքը բնականոն կերպով պիտի շարունակէ, առանց ազդուելու պատկան իշխանութիւններու կողմէ ընտրութեան մասին ցուցաբերուած մերժումէն: Պատկան իշխանութիւններն են արդէն որ կը պնդեն թէ Դպրեվանքը պէտք է իր աշխատանքը շարունակէ նախապէս ընտրուած իր հոգաբարձուներով, ցնոր տնօրինութիւն:

Այս առթիւ Պ. Յակոբ Թաշքըն յայտնեց թէ Ուրբաթ օր ինք, Արա Ալվաճեանի ընկերակցութեամբ դիմած է Կուսակալութեան եւ ընտրութեան համար անհրաժեշտ աղերսագիրը յղած է: Կուսակալութեան պատկան պաշտօնեաները շատ բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած են դիմումի նկատմամբ, սակայն դիտել տուած են որ ընտրութեան կարելիութիւն չկայ, քանի որ վաղըֆներու տնօրէնութիւնը եւ միւս իշխանութիւնները առայժմ չեն ճանչնար Ս. Խաչ Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութիւնը: Այս հարցերէն պատասխանատու ոստիկանապետը գրաւոր կերպով հաղորդած է թէ աղեր-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂԹԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ, ԺԻՒՓԷ, ԺՈՍՓԷՆ ԵՒ ՄԻՒՍՆԵՐԸ

Ա. Ժիւփէ «հաւասարակշռուած» որակելէ ետք Տըպրէ օրէնքը, Կիրակի, Փետրուար 16-ին, յաջորդ օրը՝ Փետրուար 17-ին որոշ նահանջ մը կատարեց յայտարարելով որ վերջին խօսքը կը պատկանի Խորհրդարանին, ուր օրինագիծը կրկին վիճարկումի նիւթ պիտի ըլլայ գալ շաբթու: Զայնաւփիւռի էՌ-Թէ-Էլ կայանէն արտայայտուելով, նախարարապետը ձաղկեց սակայն այն (շատ յարգելի) անձերը որոնք կոչ կ'ընեն անհընազանդութեան՝ օրէնքին, իրար խառնելով Վիթրոլ, Շաթօվալոն եւ գաղթի օրէնքը: Քանի մը օր է, սակայն, Էլիզէ, Մաթինեոն, Փիէր Մազոյի հետ որ Ազգ. Ժողովի օրէնքներու յանձնախումբին նախագահն է, ելք մը կը փնտռեն, սրբագրութիւններ բերելու համար: Լ. Ժոսփէն ալ, ի վերջոյ, խզած է իր լռութիւնը եւ կոչ կ'ընէ Ժիւփէի որ՝ «նահանջէ»: Ձախի դիրքը փափուկ է այն չափով, որ օրէնքը, ինչպէս գրեցինք, 1982 Մայիս 27-ի օրէնք է, երբ նախարարապետ էր Փիէր Մոռուա, Արդարադատութեան նախարար՝ Ռ. Պատէնթէր, Ներքին նախարար՝ Կասթոն Տըֆէռ: Այդ օրէնքը կը հաստատէր հիւրընկալող ընտանիքին մուտքի վկայական ներկայացնել, վաւերացուած՝ քաղաքապետէն: Այսօր այդ օրէնքին կցուած է յօդուած մը որ կը պահանջէ հիւրընկալող ընտանիքէն ընդունուած օտարականին մեկնումն ալ յայտարարել քաղաքապետարանին: Ներքին նախարարութիւնը կը խորհի որ այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ պայքարիլ գաղտնի գաղթի ցանցերուն դէմ:

Ռ. Պատէնթէր չուզեր որ 1982-ի օրէնքին «հայրը» նկատուի եւ կը բացատրէ որ նման վկայական մը (հիւրընկալութեան) կախում ունի օտարներու հարցերով զբաղող ոստիկանութենէն, այսինքն՝ Ներքին նախարարութենէն եւ Ներքին նախարարն ալ Կասթոն Տըֆէռն էր: Ան է, կ'ըսէ (Լիպերասիոն, Փետր. 18) նախաձեռնողը եւ գլխաւոր հեղինակը: Կ'ընդունի սակայն որ չորս նախարարներ էին, նախարարապետէն եւ Ներքին նախարարէն զատ, որոնք հրովարտակը ստորագրած են: Այս կարգադրութիւնը, կ'աւելցնէ, օրինաւոր գտնուեցաւ Պետութեան Խորհուրդին կողմէ եւ ոչ մէկ կառավարութիւն —15 տարի է— խորհած է ջնջել: Ռ. Պատէնթէր կողմնակից չէ անոնց որոնք անհընազանդութեան կոչ կ'ընեն, եթէ նոյնիսկ օրէնք մը անարդար կը թուի իրենց: Օրէնքի մը դէմ պայքարիլ՝ այո՛, զայն բռնաբարել՝ ո՛չ, կ'ըսէ նախկին նախարարը:

Երեք ցոյցեր ալ նախատեսուած են այս օրէնքին դէմ: Մէկը «մտքերու ըփէնականացումին դէմ», Հինգշաբթի, Փետր. 20, ժամը 18-ին, Սորպոնի հրապարակը «մենք ուսանողներս կը յայտարարենք» կոմիտէի հրաւէրով, երկրորդը՝ Կառ տը լ'Էսթ եւ ոստիկանապետութեան առջեւ, Շաբաթ, ժամը 15-ին եւ երրորդ մը, շուրջ 50 կազմակերպութիւններու հրաւէրով, Փետր. 25-ին, Ազգ. Ժողովին առջեւ:

Լիպերասիոն (Փետր. 18) ստորագրողներու նոր ցանկեր կը հրատարակէ արհեստ առ արհեստ՝ գրողներ, լսատեսողական մարզի արհեստաւորներ, ճարտարապետներ, հոգեբոյժեր, թատերական արուեստի ազգ. բարձրագոյն վարժարանի աշակերտներ, գրավաճառներ, հրատարակիչներ, խմբագիրներ, լրագրողներ եւ քաղաքացիներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ ըմբոստները ազատ արձակեցին վերջին պատանդներն ալ, բոլորն ալ ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչներ, բացի Ապահովութեան նախարարէն որ մասնակցած էր բանակցութիւններուն: Ասոնց ազատ արձակման փոխարէն ազատ արձակուած են նաեւ ապստամբներու պետին՝ Սադիրովի 33 մարտիկները:

«ԿՈՄՍՈՄՈԼՍԿԱՅԱ ՊՐԱՒԴԱ,» Փետր. 17-ի իր յաւելուածին մէջ հարցականի ձեւով խորագիր մը դրած է. – «Նայինա Իոսիֆնա ընդդիմութեա՞ն անցած է» ու կը բացատրէ որ Ելցին ամոլը բուռն վիճարանութիւն մը ունեցած է վերջերս: Տիկին Ելցին պահանջած կ'ըլլայ որ Ելցին հրաժարականը տայ եւ այլեւս միայն ինքզինքով զբաղի եւ ամուսինն ալ պատասխանած կ'ըլլայ, կոպտօրէն որ իր գործերով չզբաղի: Կրեմլին, անմիջապէս, հերքած է. «ամբողջական զառանցանք» որակելով թերթին լուրը:

ԻԲՐԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄ

ՊԷՏՔ ՉԷ ԳՐԵԼ ԲՆԱՒ ԳՐԵԼՈՒ ՍԻՐՈՅՆ

Այս առաւօտ գրասեղանիս առջեւ նըստած գրել կ'ուզէի գրելու սիրոյն: Նիւթ մը չկար մտքիս մէջ: Գլուխս ափերուս մէջ, քիչ մը յետոյ եւ ինծի կ'ըսէի, – չխաղամ այս վտանգաւոր խաղը. ես որ չեմ հանդուրժած յաճախ այն մարդիկը որոնք կը գրեն գրելու սիրոյն, հիմա ե՞ս եմ որ պիտի փորձուիմ անկէ: Յաջողեցայ վանել այդ անօգուտ ցանկութիւնը մէջէս, եւ ուրախ էի փորձութենէն ինքզինքս հեռու պահած ըլլալուս համար:

Քանի մը վայրկեան ետք, օրուան լուրերը քաղելու համար ձայնասփիւռին կոճակը կը դարձնէի: Մարդիկ կը խօսէին խօսելու սիրոյն: Ըսելիք չունէին, յայտնապէս յայտագիր կը լեցնէին: Այս անգամ մտածումներու ծանր բեռ մը կը ճնշէր վրաս: Ականջս որ ամբողջովին տըւած էի խօսողներուն, պահ մը կը խզուէր եւ միտքս կ'երթար սպառողական ընկերութեան խորթութիւններուն:

Մեր դարը կը յատկանշուի նիւթական բարիքներու արտադրութեամբ, իսկ ըմբռնուր է հաստատել որ տնտեսա – քաղաքական տեսակէտէն դէշ կը կառավարուի երկիրը: Ընկերային անհաւասարութիւնները օրէ օր կը բազմանան, աղքատութիւնը կը ծաւալի, հարուստները հակառակ անյագ մսխումի զոհացում ստացած չունին կեանքէն, ապրանքներով ողողուած շուկաներուն մէջ յորդառատ դնումներով կը կարծեն ուրախութիւն գտած ըլլալ, բայց աղքատն ալ, հարուստն ալ հաւասարաչափ կը դիմաւորեն միեւնոյն ապերջանկութիւնը, որովհետեւ երկու դասակարգներուն մէջ ալ կը մաշի սէրը, կը նսեմանայ մարդկային արժէքները տոլարով չափելու տրամադրութիւնը: Հարուստ, աղքատ, չունին ծառուղիներու վրայ բացուած ծաղիկներուն՝ երանելի ժպիտով նայելու խոր ցանկութիւնը:

Մտացեր էի որ մարդիկ կը շարունակէին խօսիլ ձայնասփիւռէն, Վերստին կը փորձեմ մտիկ ընել զիրենք: Ինչ որ կը խօսին անհեթեթ պատմութեան մը շուրջ է, որու մասին վստահաբար երբեք պիտի չխօսուէր եթէ ռատիօվարինը յայտագրի ժամը լեցնելու պարտաւորութիւնը չունենար:

Այս վերջին տարիներուն պաշտօնական վիճակագրութիւնները կը յայտարարեն թէ, աշխարհի վրայ լրագիր, գիրք կարդացողներուն թիւը զգալի նուազում կրած է: Ասոր փոխարէն, միշտ նոյն տեղեկագիրներուն համաձայն, աւելցած է ռատիօ ունկնդրողներուն եւ թելեվիզիոն դիտողներուն թիւը: Ի՛նչ փոյթ, կարեւորը մըշակութային զարգացումն է. եղեր է ատիկա գրքով կամ օրաթերթով, թէ եղեր է ռատիօյով կամ թելեվիզիոնով:

Այսպէս՝ մեր դարը կը յատկանշուի նաեւ խօսքի շատութեամբ: Խօսքը կը ըսպառի գրքի, օրաթերթի, ամսաթերթի, տարեգիրքի, ուղեցոյցի, պարբերաթերթի, շաբաթաթերթի, թերթի ու թերթի անսպառ հրատարակութեամբ և ռատիօյի ու թելեվիզիոնի խճողուած յայտագիրներով: Խօսքի առատութեան այս դարուն, մարդու հոգին սակայն առաւել քան անօթի է եւ կարօտ՝ էական խօսքի:

Ուրիշ երեւոյթ մըն ալ՝ կապուած զարձեալ խօսքի առատութեան հետ:

Օրուան ամէն նոր լուր կը ջնջէ նախորդ օրուան լուրը, թելեվիզիոնէն ամէն ժամու նոր ֆիլմ կը ջնջէ նախորդ ֆիլմին պատմութիւնը: Վիքթոր Հիւկոյի «Թըշուառներ»էն ետք, Դոստոյեւսկիի «Ոճիր եւ պատիժ»ը, յանկարծ ասոր կրնայ յաջորդել «Գօլոմպօ»ն, Գօլոմպոյէն ետք Թարզանի պատմութիւնները, եւ այսպէս անվերջանալիօրէն ... Մինչ ժամերը կ'անցնին ... Մարդուն յիշողութիւնը ոչինչ արձանագրած է մինչեւ յաջորդ առաւօտ: Եւ ասիկա այսպէս ամէն օր: Որքա՞ն յայտագիրները կ'երկարին այնքան մարդկային յիշողութիւնը կը կարճնայ:

Աւելին կայ դեռ: Ռուանտայի դէպքերը երբ կը ցուցադրուէին, մոռցուած են արդէն Պոսնի, – Հերցեկովինի դէպքերը, երբ Պելկրատի ընդդիմութեան ցոյցերը տեղի կ'ունենան; Զէչէնիոյ ջարդը ջընջուած է յիշողութենէն:

Պատմական դէպքերուն եւ ֆիլմերու պատմութեան մէջ հասարակաց գիծ մը այլեւս կը ջնջէ տարբերութիւնը իրականին եւ սուտին, էականին եւ սովորականին միջեւ:

Զարդէն, աղէտէն, ցեղասպանութենէն ինչ որ կը մնայ, շարժող նկար մըն է միայն, որ անկարող է իր կարգին, ինչպէս դժուար չէ հաստատել, մարդուն գութը շարժելու:

Այս բոլորէն վեր, այս բոլորին յաղթող, կա՛յ սակայն ազատութիւնը: Ո՞վ կրնայ, օրինակի համար, ինծի արգիլել երբ չեմ ուզեր լսել ձայնասփիւռին շատախօսները: Կը դարձնեմ կոճակը: Լռութիւնը կը վերահաստատուի սենեակիս մէջ: Դարձի կուգամ դէպի ներքին լռութիւն:

Համոզուած եմ որ այս կեանքին մէջ կրնամ ապրիլ առանց ռատիոյի կամ առանց թելեվիզիոնի: Եւ՝

Կ'անդրադառնամ նաեւ կարեւոր կէտի մը, պէտք չէ գրեմ բնաւ գրելու սիրոյն:

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Շատ փոքր էի, կը յիշեմ, Բ. Համաշխարհային պատերազմը սկսած պէտք էր ըլլար, քանի որ Պէյրութի (Էշրէֆիէի) մեր պատշգամին տակէն, զանազան տարազներով օտար զինուորականներ կ'անցնէին, եւ մայրս միշտ կը զգուշացնէր մեզ երկուորեակներս, որ նարինջի կեղեւ կամ որեւէ ուրիշ առարկայ չնետենք անոնց վրայ:

Այդ օրերուն էր որ, առաջին անգամ ըլլալով, ծնողքէս զուրս, տեսայ իսկական Մուսա լեռցիներ, նիհար, ջղուտ այրեր կիներ, արեւէն այրած դէմքերով, շատ մօտիկ հարազատներ, որոնք մեր փոքր, համեստ տունը իրենց անցքի կայան ըրած էին: Կը լսէի որ բարձր լեռնէն անդին, Պէքայի դաշտավայրին մէկ անկիւնը, Այնճար կոչուած աղբիւրի մը մօտ, սկըսած էին նոր աւան մը կառուցանել, իրեւ բանման, քովէ քով շարուած տուներով, հոն զետեղելու համար Մուսա Լերան 7 գիւղերու բնակիչները...: Մանկական ուղեղիս մէջ խառնաշփոթ ողբերգութիւն մը կ'ապրէի ... Մուսա Լեռ, Այնճար, Պատերազմ, Աղգական, մարդիկ որ Հայ էին եւ մեր տան մէջ գործածուող բարբառով կ'արտայայտուէին: Ընդհանրապէս, մեր թաղը, գրեթէ ամբողջութեամբ Հայ էր, ընկերներս ունէին հայկական անուններ, Զարեհ, Պայծառ, Լեւոն, Սեդրակ, Լուսաբեր ... բայց տան մէջ կը խօսէին Թրքերէն, եւ ինծի համար, որ օրական խնդիրներ ունէի անոնց հետ, նեղացուցիչ էր հայերէնով խօսիլ եւ հասկըցուիլ...:

Քանի մը տարի վերջ, Այնճար պիտի դառնար մեր ամարանոցը ուր քոյրս եւ ես կ'երթայինք, մի քանի շաբաթ անցընելու, հօրաքրոջս մօտ, որ որբացած հօրեղբօրորդիիս մայրութիւն կ'ընէր: Արդէն աւելի մեծ էի: Գիշերները, քարիւղի լամբին շուրջ հաւաքուած, անյագօրէն կը ճաշակէինք Սիմա հօրքուրիս համով հոտով պատմութիւնները: Ան այնպիսի հաւատք ունէր կրկին երկիր վերադառնալու, որ մինչեւ մահուան օրը, գրեթէ համբերամեայ, ծառ մը չտնկեց, պատ մը չծեփեց եւ այդ երազով ալ վերջերս աչքերը փակեց «ԵՐԿԻՐ, ԵՐԿԻՐ» կրկնելով:

Մուսա Լեռ, ինծի համար ալ, դարձած էր դիցաբանական իրականութիւն: Կը յիշեմ երբ առաջին անգամ, Ռաս ըլ Պասիթի (Սուրիա) ծովափէն, ամպերու մէջ, ցոյց տուին ինծի հեռաւո՛ր Մուսա Լեռը, յուզումէս՝ աչքերս մթագնեցան եւ այդ պարզ, սովորական ծովափնեայ լեռնաշղթան, յանկարծ մշուշին հետ, սկսաւ երկինք բարձրանալ, եւ Սիմա հօրքուրիս բոլոր պատմութիւնները, մի առ մի տողանցեցին յափշտակուած աչքերուս առջեւ. Նարինջ եւ ձիթապտուղ հաւաքող աղջիկներ, չերամարդութեամբ զբաղող մայրեր, փայտածուխ պատրաստող երիտասարդներ, դափնետերեւ հաւաքող կիներ, դէպի Անտիոք եւ Աղեքսանդրէթ ուղղուած ընտանիքի հայրեր, իրենց արտադրութիւնները փոխանակելու այլ եւ այլ պիտոյքներով...:

Եւ այսպէս, տասը երկար տարիներ, ապրեցայ Մուսա Լեռնէն ոչ շատ հեռու, Հալէպ, ուր կը կատարէի դպրոցական առաքելութիւն, սպասելով յարմար առիթին, անցնելու սահմանը, որ հազիւ 45 վայրկեանի ճամբայ էր: Զարմանալի նախազգացումն ունէի, որ Միջին — Արեւելքը վերջնապէս չթողած, պիտի քալէի պապենական հողերուն վրայ եւ շնչէի անոր օդը:

Հինգշաբթի, Օգոստոս 8, առաւօտեան ժամը 6·30—ին, Յովհաննէս բարեկամիս կառքով, ուղղուեցանք դէպի Պապ Ըլ Հաուա, Թրքական սահման: Կինն ու զաւակները կրկնակի հպատակութիւն ունենալով, կը նախընտրէին Կիլիկիոյ Սեաւ լեռներու ամարանոցները, ուր ունէին սիրուն բնակարան մը, քան հետզհետէ խճողուող Քէսապը. ես պիտի ընկերանայի իրեն, պայմանով որ յաջորդ օր, ուխտի երթայի քիչ անդին գտնուող Մուսա Լեռ:

Մինչեւ սահման, ճամբան շատ ծանօթ էր ինծի. քանի՛ քանի անգամներ, վարժարանի ուսուցիչներով եւ սկաուտներով, անցած էինք այդ տեղերէն, այցելելու համար, մերձակայ բիւզանդական լքուած քաղաքները եւ բարձունքներէն դիտելու հայկական Կիլիկիան...: Դէպի հարաւ՝ բարձունքի մը վրայ, կ'իշխէր Ս. Սիմէոն Սիւնակեցիին վանք — քաղաքը, իր տպաւորիչ աւերակոյտերով: Աւելի անդին՝ միշտ սուրիական հողին վրայ, կարելի էր այցելել, Հայոց Իշխան՝ Մլեհի պատմական բայց անծանօթ մնացած բերդը, Անիի նմանող հակայ քաղաք մը, ուր տակաւին կիսականգուն, կարելի էր տեսնել հոյակապ մեծադղորդ Անփիթատրոններէն մին ... Նոյն շրջանին մէջ կը գտնուէր, ՄԱՐԱԹԱ, Վարդան այգեկցիի ծննդավայրը, որ մինչեւ 17—րդ դար, զուտ հայաբնակ աւան մըն էր, եւ այժմ դարձած է քրտաբնակ: Եկեղեցին եւ դպրոցին աւերակները յայտնի են տակաւին, եւ մինչեւ վերջերս, սիրուն խաչքար մը կանգնած էր գիւղի միակ աղբիւրին մօտ: Հեթում եւ Մլեհ, երկար տարիներ, իշխած են ամբողջ այդ շրջանին, որ դուրս կը մնար Կիլիկիոյ պատմական սահմաններէն, դաշնակցելով Հալէպի սուլթաններուն հետ:

Սահմանէն վերջ, կլիման եւ տեսարանը կարծես յանկարծ փոխուեցան: Մինչ սուրիական, ափը, աստուածաշունչեան բան մը ունի, պարզ, լերկ, չոր եւ բնական աշխարհ մը, ուր ամէն վայրկեան, կարծես, պիտի հանդիպիս հորիզոնէն ծագող ուղտերու կարաւանի մը, կամ Աւետեաց Երկիր ուղղուած ժողովուրդի մը, որպէս հակադրութիւն Թրքական կողմին, ուր Ֆրանսացիներու ուրուականութենէն մնացած ասֆալտապատ ճամբաները, չեն լքուած իրենց ճակատագրին, այլ ընդհակառակն, աւելի խնամուած, նոր ազդանշաններով ճոխացած, եւրոպական մակարդակի մայրուղիներ են, որ անմիջապէս տարբեր երկիր մը ըլլալը կը զգացնեն քեզ: Արդէն հազիւ 10 / 15 հազարամեթր ճամբայ կտրած էինք, ուղղանկիւնաձեւ, քամպակի խնամուած արտերը, միատեղ ինքնաթիռներով կը հականեխէին, Հակադրութիւնը շատ զօրաւոր պիտի ըլլար, եթէ արտերու մէջ եւ ճամբու երկայնքին, երբեմն — երբեմն, չյայտնուէին շալվարով կիներ եւ ջորեպաններ:

Շուրջ կէս ժամ ուղիղ ճամբայ ընելէ վերջ առաջին կարեւոր խաչմերուկը երեք ուղղութիւններ ցոյց կուտար: Դէպի աջ՝ Մարաշ — Այնթապ: Դէպի ձախ՝ Անտիոք Սամանտաղ (Սուէտիա), իսկ ուղիղ՝ դէպի Իսկէնտէրուն, Ատանա, անցնելով Տէօրթ — Եօլէն: Դիմացնիս, Սեաւ լեռներուն ստորոտը, երկայնքին աճած Գըրքխանն էր, Հալէպի Հայութեան երբեմնի ամարանոցը. աւելի ուշ պիտի լսէի որ հոն տակաւին կ'ապրի հայ ընտանիք մը հինգ անդամներէ բաղկացած:

Մեր կառքը սկսաւ բարձրանալ Ամանոսի կողերն ի վեր, մեր պատմութեան ՍԵԱՒ լեռները: Որքան բարձրանայինք այնքան սիրտս կը ճմլուէր յուզումով: Անբացատրելի զգացում մըն է, երբ ժողովուրդիդ պատմութիւնը լաւ սերտած ես, ամէն մէկ անուն կը փշաքաղէ քեզ: Յայտնի էր որ դէպի լեռնանցք մը կը բարձրանայինք, Կիլիկիոյ պատմութեան հռչակաւոր «Դռունք Ասորւոց»ը, ուսկից ով գիտէ քանի՛ քանի հայ իշխաններ եւ աշխարհակալներ անցած են, սկսած Մեծն Տիգրանէն, Փիլարտոս Վարաժնունիէն (որ 1071 — 1086 տարիներուն, ստեղծած է հայկական ընդարձակ իշխանութիւն, Տաւրոսէն, Եփրատ, կեդրոն ունենալով Մարաշ քաղաքը) Լեւոնեաններէն եւ Հեթումներէն մինչեւ Մլեհ, մինչեւ Աղասի, մինչեւ հօրս հայրը, որ 1909—ին սպաննուեցաւ ճիշդ այդ լեռնանցքին մէջ, դէպի Աղեքսանդրեակ իր ճամբուն վրայ: Որովհետեւ այդ Թուականի Կիլիկիոյ Կոտորածը, չխնայեց լեռներուն վրայ թառած հայկական ոչ մէկ կեդրոնի եւ չբաւականացաւ միայն Ատանայով եւ գլխաւոր քաղաքներով: Հետաքրքրական է թէ 1885—ին Ալիշան ինչ կը գրէ (Սիսուանի մէջ) այդ շրջանին համար — քաղելով Հ. Պօղոս Վրդ. Մէհէրեան իր միաբանակից դասընկերին մէկ նամակէն — «Հայ թէ մահմետական, բոլորն ալ աւաղակ են առ հասարակ ... մեր ջորեպանները իրարու հետ տարօրինակ լեզու մը կը խօսէին որ ոչ Թրքերէնի, ոչ ալ քրտերէնի կը նմանէր. հարցուցի թէ ի՞նչ ազգի կը պատկանիք. պատասխանեցին որ Հայ ենք. իրապէս ալ երբ ուշադրութեամբ մտիկ ըրինք, բաւական հայերէն բառեր իմացանք: Օրին մէկը ինծի ներկայացան հինգ վեց զինեալներ, Սաղմոս եւ Աւետարան խնդրելու: Ի՞նչ պիտի ընէք — ըսի — անոնցմէ մին ըսաւ որ, ես Տէրտէր եմ. — այպէս զինեալ Տէրտէր կ'ըլլա՞յ — ըսի. պատասխանեց որ տեղւոյն Տէրտէրը ա՛յսպէս պէտք է ըլլայ ... եւայլն: (էջ 420 — 1): Արդեօք Զէյթունցինե՞ր թէ Մուսա Լեռցիներ էին:

Յովհաննէս, վարորդ ընկերս, հաճելի անակնկալ մը ըրաւ ինծի Պէյլանի լեռնանցքի ճիշդ կատարին, ձայնասփիւռի կոճակը դարձուց եւ յանկարծ սկսայ հայերէն յեղափոխական երգ մը լսել, երգըւած Փառնիկէն, ... Պէյրութի Վանայ Ձայնն էր որուն ալիքները մինչեւ հոն կ'երկարէին...:

Մեր առաջին կայանը պիտի ըլլար Ադիք, Լեռնանցքին եւ Աղեքսանդրեակին կէս ճամբան, Պէյլան չհասած, աջին պիտի բարձրանայինք, շուրջ քառորդ ժամ, ներքին կոպրապատ համեստ ճամբով: Ադիք (ըստ Ալիշանի) սրբատաշ քարերով, աւերակ եկեղեցի մը ունենալու էր: Ես գտայ կանգուն, լաւ պահուած եկեղեցի մը, որ Հաճի Յակոբ Աբիկեան, կալուածին տէրը, իսլամ համայնքին նուիրած է, որպէսզի փլուզումի վտանգէն ազատէ: Այժմ քովը բարձրացած է փոքր մինարէ մը, եւ կը գործածուի որպէս մզկիթ: Ադիք, ամառները մինչեւ 2000 բնակիչ կ'ունենայ: Նկատուած է Իսկէնտէրունի մօտիկ ամէնէն հաճելի օդափոխութեան կայանը: Ամէն տարի հոն կը հանդիպին նաեւ երեք հայ ընտանիքներ, առաջինը տեղաբնակ, երկրորդը Գըրքխանէն իսկ երրորդը Աղեքսանդրեակէն եւ բնականաբար անոնց եղանակային բաղմաթիւ հիւրերը (ինծի նման): Տեսարանը շատ տպաւորիչ է, կը յիշեցնէ մանկութեանս Լիբանանի ծովահայեաց գիւղերը, ուր տակաւին չիմէնթօն իր նախճիրը չէր գործած: Մայրիի խիտ բուսականութիւն մը, կանանչի եւ թուխ կանանչի խառնուրդ մը, որուն հետեւանքով՝ ՍԵԱՒ կոչուած պիտի ըլլան այս լեռները մեր պատմիչներէն: Մեր երեք հայ ընտանիքները սիրուած եւ յարգուած կը թուէին տեղւոյն բնակիչներէն. ես ալ յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձած էի, որպէս հիւր: Տան երեխաները, ուզեցին որ անպատճառ իրենց հետ երթամ, մինչեւ գիւղին արեւելեան ծայրամասը, որպէսզի նկարեմ Հալէպի հայ կաթողիկէներու վլատակ կաղդուրման կայանը, աւելի ճիշդ, կիսաւեր մնացած, Կիլիկիոյ անակնկալ պարպումին հետեւանքով:

Ճաշէն վերջ ճոխ յայտագիր մը գծած էի Յովհաննէսին հետ, Մեզի հետ էին իր կինն ու աներհայրը: Իսկէնտէրունի մէջ Վարդոյէն եկած, քրտախօս ընտանիքներու պիտի հանդիպէինք, հրաւիրուած, խօսք — կապի մը հեռանկարով: Թէեւ անհամբեր էի այդ հանդիպումին, սակայն կէս ճամբան, Ադիքէն հազիւ 10 մղոն դէպի ծով, ուզեցի որ կանգ առնենք Պէյլան, ուր հայկական հարուստ անցեալ մը ունէր: Մինչեւ Կիլիկիոյ պարպումը (1939) շուրջ 1500 Հայեր կը բնակէին, մեծ մասամբ արհեստաւորներ, 110 խանութի, կրպակի տէր: Կար դպրոց եւ Եկեղեցի: Եկեղեցին դժուար չեղաւ գտնելը: Քաղաքի գլխաւոր փողոցին վրայ, տակաւին կանգուն կեցած իր զանգակատունը, խաչով հանդերձ, վերջերս օժտուած էր նաեւ Թրքական դրօշով, քանի անոր ստորոտը կը գտնուէր ոստիկանատունը: Գնդացիրներով զինուած, խոժոռադէմ ոստիկաններուն ներկայութիւնը շատ պիտի դժուարացնէր եկեղեցւոյ եւ զանգակատունին, համալիրը նկարելու գործս եթէ Յովհաննէսը եւ իր կինը, նըկարելու պատրուակը չհնարէին...: Եկեղեցիէն բան չէր մնացած: Կային փլատակներ, քանդուած գերաններ, մրոտած պատեր. բայց մեկուսի կառուցուած զանգակատունը, նոյնութեամբ կանգուն կեցած էր, իր Մայրը՝ Եկեղեցին, փնտռող որբուկի մը նման...:

Պէյլանէն Իսկէնտէրուն 15 հազարամեթր ճամբայ էր, սակայն հազիւ քաղաքէն դուրս ելած, դէպի ծով օձապտոյտ զառիվայրէն կը տեսնուէր, ան, Միջերկրականի ամէնէն հիւսիս — Արեւելք գտնուող քաղաքը, փռուած խոնաւ, տափարակ հարթավայրի մը վրայ, շուրջ 200 հազար բնակիչներով, Թրքական այդ ափին միակ նաւահանգիստն էր:

Յովհաննէս, զիս անմիջապէս առաջնորդեց, քաղաքին կեդրոնը գտնուող, Հայոց Եկեղեցին, կառուցուած 1872—ին եւ նուիրուած Սեբաստիոյ 40 Մանուկներուն: Եկեղեցին գործածական է, Մուսա լերան (Վագըֆի) Տէր Հայրը կը սպասարկէ նաեւ հոս:

Բնիկ Իսկէնտէրունցի 10 ընտանիք հազիւ մնացած են. ոմանք հայերէնի սիրոյն Հալէպ փոխադրուած են, ազգականներու մօտ, հոն Մխիթարեան վարժարան յաճախած եւ ծննդավայր վերադարձած. անոնցմէ մին էր Յարութը, մեղրամոմէ սրտով, արջու պէս հուժկու երիտասարդ մը, քաղաքին լաւագոյն մեքենագործներէն մին, որ անակնկալօրէն փաթթուեցաւ ինծի ... յիշելով Հայոց Պատմութեան դասաւանդութիւններս: Յարութ, երբ տեսաւ ազգագրական սուր հետաքրքրութիւններս, խոստացաւ երկրորդ այցելութեանս, զիս առաջնորդել Կիլիկիոյ բոլոր բերդերն ու վանքերը: Հաճելի նկարագիրով, կարկառուն դէմք՝ ծանօթ էր եւ յարգուած նահանգապետէն եւ ոստիկանապետէն եւ տեսակ մը անպաշտօն հիւպատոսն էր տեղւոյն հայկական փոքր հասարակութեան: Շուկային մէջ, խընամքով պատրաստուած ապուխտէ սանտուիչ մը ուտելէ եւ քոլա մը խմելէ վերջ, Յարութին եղբօր կրպակը, առդին — անդին հարցնելով, գտանք Վարդոյի քրտախօս Հայերուն տունը, որ ընդարձակ բակ մըն էր զանազան սենեակներով: Այցելութեան հանդամանքն ու լեզուական դժուարութիւններս առիթ չտուին որ հարցումներ ուղղեմ Վարդոյի շրջանի Հայութեան մասին, որոնցմէ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէինք մինչեւ 60-ական թուականներու նշանաւոր երկրաշարժը եւ որոնցմով յատուկ կերպով զբաղեցաւ Պոլսոյ Խաչատուրեան Պատրիարքը: Այնուհանդերձ կրցայ այնքան մը հասկնալ, որ տակաւին, Սասունի դըժուարամատչելի լեռներուն վրայ, բազմաթիւ անյայտ հայկական գիւղեր կան, որոնք քաղաքակիրթ աշխարհէն բոլորովին կղզիացած կ'ապրին: Պաշտօնական քարտէսներու վրայ իսկ գոյութիւն չունին անոնք...: Հիւրանոցը, ուր հաւաքուած էինք, չկային աթոռներ, հարցուցինք թէ ո՞ւր են տիկինները. — քովի սենեակն են — ըսին, — անոնք իրաւունք չունին մեզի հետ նստելու: Յայտնի եղաւ որ այդ սերունդին նշանախօսութիւն եւ պսակ կատարելու համար, տակաւին պէտք էին Վարդոյի իրենց ծննդավայրը դիմել...:

Ամանոսեան լեռներու հարաւային ծայրամասը՝ Մուսա Լեռն էր. Թէեւ օդատեսեան տաք խոշակը շատ բան ծածկած էր անկէ, բայց բարի Յովհաննէսը, փափաքս չմերժեց եւ ծովեզերեայ ճամբով ուղղուեցանք Մովսէսի լերան ստորոտը, դէպի պատմական Հոսոսը, որ խաչակիրներն ու Արաբները կը կոչէն Արսուս, իսկ Թուրքերը վերջերս փոխած են Ուլուչինարի:

36 քիլոմեթր երկարող ծովափին վրայ, տեղ տեղ, կրաշաղախի ներկայութիւնը զգալիօրէն խանգարած է բնութեան գեղեցկութիւնը. կառուցուած են զբօսաշրջիկային աւաններ, ոչ հակառակ եղանակին, ամայի կը թուէին. Ջուրի ըսպասարկումը, անբաւարար է — ըսուեցաւ:

Արսուս մեծամասնութեամբ քրիստոնեայ կեդրոն մըն է, յատկապէս Արաբներ, նոյնիսկ Հալէպէն եւ Անտիոքէն, որոնք սովորութիւն ըրած են ամառները ծովափ անցընելու: Ուզեցի աւելի յառաջանալ եւ գտնել այն ծոցը ուսկից Մուսա Տաղէն իջնող հայրենակիցներս ֆրանսական մարտանաւեր բարձրացած էին: Երկինքը արդէն մթնած էր, հարկ էր Ադիք վերադառնալ:

(Շար. 1)

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

ՇՈՂԱՐՁԱԿ
Բ. Հատոր
(4 հատորով)

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Տպարան «Ալիք»
Թեհրան, 1996

Հայ Արինոու չափ փոխանցում

ՀՕՐՍ՝ 18–ԱՄԵԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ

Յաճախ կը խօսուի սկաուտական շարժումին մասին. ոմանք մեղմօրէն կը հեգնեն, ուրիշներ կը յիշեն մանկութեան իրենց օրերը. կան անձեր ալ որոնք միշտ սկաուտ մնացած են:

Այս տողերը կ'ամփոփեն 1924–ին Ֆրանսա հասած 18 տարեկան երիտասարդի մը պատմութիւնը. ան երկու տարի ետք կ'որոշէ հայ երիտասարդներու հետ կազմակերպել սկաուտական ճամբար մը: Այս երիտասարդը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան համակ խանդավառութիւն ու գործելու պատրաստակամութիւն, հանդիպում կ'ունենայ Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու հետ որոնք նոյնպէս խանդավառ են սկաուտական շարժումին սկզբունքներով:

Այսպէսով ան կը ծանօթանայ Շարժումին հիմնադիր Պէյտըն Փաուըլի եւ 1928–ին կը հիմնէ Հայ Արիներու Միութիւնը որ տարի մը ետք ճանաչում կը գտնէ Սկաուտական Համաշխարհային գրասենեակին կողմէ, միւս ազգերու կարգին:

Առիկա սկիզբ կը դնէ Հայ Արիներու պատմութեան որուն ընթացքին հազարաւոր հայ երիտասարդներ մաս կը կազմեն անոր շարքերուն. Ֆրանսա, բայց նաեւ Պելճիա, Ռումանիա, Եգիպտոս, Արժանթին...: Հայ Արիներու սերունդներ կը յաջորդեն իրարու, 1928–ի հիմնադիր մեծ հայրիկներուն տեղը կը գրաւեն այսօր թոռնիկները:

Հայ Արիները իրենց երկար գոյութեան բոլոր շրջաններուն աշխոյժ մասնակցութիւն բերած են գաղութային կեանքին, տղաքը դաստիարակած են լաւ, հաւատացեալ, ընկերասէր անձեր դարձնելու հեռանկարով. անձեր որոնք կարենան ծանօթ կամ անծանօթ միջավայրի մը մէջ իրենց ճամբան գտնել ու յետագային ընկերութեան մէջ ունենալ իրենց տեղը, պահպանելով իրենց հայկականութիւնը:

Ասոր հետ, Հայ Արիները շուրջ 70 տարի սկաուտական շարժումին միջազգային բեմին վրայ ներկայացուցած են հայութիւնը երբ Հայաստան իր քաղաքական օրինավիճակին պատճառով չէր կրնար ընել ատիկա: Հայ Արիները ամբողջ աշխարհի մէջ բարձր պահած են մեր Եռագոյնին պատիւը, անընդմէջ մասնակցութիւն բերելով ճէմպորիներու եւ համաժողովներու:

Տասնամեակներու այս բացառութիւնը որ միակն է սկաուտական ներկայ շարժումին մէջ, այլեւս շարունակելու պատճառ չունի. Հայաստան որ 1991–էն ի վեր անկախ է, իրաւունքը եւ պարտականութիւնը ունի այլեւս իր տեղը ունենալու Սկաուտական Համաշխարհային շարժումին մէջ որպէս Հայաստանի սկաուտներ եւ ոչ այլեւս Ֆրանսայի Հայ Արիները:

Հայ Արիներու Միութիւնը բրաւ իր ամէն կարելին որպէսզի այս փոխանցումը լաւագոյն պայմաններու մէջ տեղի ունենայ: Օգնեց Շարժումին Համաշխարհային գրասենեակին որ նոր շարժումներու ճանաչման առաջարկները կեդրոնացնող մարմինն է, ճանչնալու Հայաստանի մէջ սկաուտական մարզին մէջ կատարուածները, ապա զօրավիգ կանգնեցաւ Հայաստանի մէջ շարժումին ծաղումին ու հզօրացման, գործադիր կոմիտէի անդամներուն տուած այցելութեամբ:

1996 Յունիսի վերջաւորութեան նախկին Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ Հայաստանի կողմէ կազմակերպուած սկաուտական առաջին միջազգային ճամբարին բացումին ուր ներկայ էին պետական ու կրօնական իշխանութիւններու ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Սկաուտական Համաշխարհային գրասենեակէն ՀԱՊ–ի շրջանային պատասխանատուներ, Հայ Արիներու ընկերութեան դրօշը յանձնուեցաւ Հայաստանի արիներուն (*): Խորհրդանշական այս փոխանցումը պաշտօնական հանգամանք ըստացաւ անցեալ Յունուար 17–ին Սկաուտական միջազգային շարժումին մօտ ու Հայաստանի մէջ սկաուտական շարժումին սկիզբով:

Շարունակականութիւնը ապահովուած է այլեւս ու Եռագոյնը միշտ պիտի ծածանի սկաուտական աշխարհի բոլոր ազգերուն դրօշակներուն կարգին, ինչպէս եղաւ 1929–էն ի վեր շնորհիւ Հայ Արիներու եւ անոնց հիմնադիր բժիշկ Գուրգէն Մեծատուրեանի:

Յանուն Հայ Արիներու Միութեան
ՄԻՇԷԼ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) Տես՝ Սուրէն Փանոսեանի յօդուածը «Յառաջ», 1996, Յուլիս 5

ԽՄԲ. – Աւելցնենք որ Սկաուտութեան Համաշխարհային Բիւրօն (Bureau Mondial du Scoutisme) Յունուար 17 թուակիր շրջաբերականով մը կ'անդրադառնայ «Հայաստանի Ազգային Սկաուտական Շարժում Կազմակերպութեան» (ՀԱՍԿ) անդամակցութեան դիմումին զոր Կոմիտէն քննած է Նոյեմբեր 9 – 10–ի իր նիստերու ընթացքին եւ կը յանձնարարէ որ ան ընդունուի: Շրջաբերականը կը ճշդէ որ ըստ Սահմանադրութեան Զ. 2 յօդուածին, եթէ երեք ամսուան ընթացքին ընդդիմացող չկայ կամ ընդդիմացողներու թիւը անդամ կազմակերպութեանց 100–էն 5–էն վար է, ՀԱՍԿ–ը Համաշխարհային կազմակերպութեան անդամ կը հռչակուի 1997 Ապրիլ 17–էն սկսեալ որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան Սկաուտական Ազգային Կազմակերպութիւն:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐԸ ՈՒՆԻՆՔ, ԲԱՅՑ...

Երկու ամիսէ ի վեր Ֆրանսացիները սկսած են ստանալ առողջապահական իրենց գրքոյկները: Ասոր նպատակը հասկցնել է հիւանդներուն թէ օր մը երեք բժիշկ տեսնելով աւելի լաւ պիտի չխնամուին: Գրքոյկը արժեց 180 միլիոն ֆրանք որուն պէտք է աւելցնել 45 միլիոն հոգիի առաքման ծախքը: Եւ ըսել որ երկու ամիս ետք, այսօր, գրեթէ ոչ մէկ ընդունելութիւն գտած է ան. ոմանք զայն գտնելով իրենց նամակատուփին մէջ, ծանուցումի պահ մը կարծած են ու չխտակ աղբաման նետած. ուրիշներ կատակ մը նկատած են պարզապէս, նման այն մամիկին որ երեք հատ ստացած է անոնց մէջ: Իրեն հասցէագրուածը, տասը տարի առաջ մահացած իր ամուսինին եւ անոր առաջին կնոջը...:

Ընկերային Ապահովութեան նախարարութիւնը գրեթէ գոհ է. որեւէ բողոք չենք ստացած, կ'ըսեն հոն: Ճիշդ է որ բողոքող չկայ. բայց եւ այնպէս դեղին գրքոյկը ներկայութիւն մըն ալ չի նկատուիր: Բժիշկներն ալ բոլորովին անտարբեր են: Յաճախորդներէն հազիւ 10%–ը կը ներկայացնէ զայն, քանի որ ստիպողական ըլլալով հանդերձ ոչ մէկ պատիժ ենթակայ է թերացումը: Պատասխանատու մը կ'ըսէ թէ Յուլիսին հաշուեյարդար մը պիտի ընեն, որոշելու համար թէ ինչ ձեւով կարելի է ընդհանրացնել գործածութիւնը: Եւ թէ յառաջիկային անոր մոռացումը անհետեւանք պիտի չմնայ:

Այն բժիշկները որոնք պարտաւոր կ'ըլլան հոն արձանագրելու իրենց հիւանդին վիճակը, դարմանումը, եւն. կը գանգատին որ յարմար ձեւով պատրաստուած չեն անոնք. եղած են նոյնիսկ բժիշկներ որոնք իրենց հիւանդներուն խորհուրդ տուած են աղբաման նետել այդ գրքոյկները: Կայ նաեւ ժամավաճառ ըլլալու հարցը: Զմրան այս եղանակին երբ կրիփի համաճարակը ամէն տեղ ներկայ է, ո՞ր բժիշկը կը յօժարի շուրջ կէս ժամ կորսնցնելու առողջական գրքոյկը ներկայացնող ամէն մէկ հիւանդի անցուցած հիւանդութիւնները, դարմանումները արձանագրելու անոր էջերուն մէջ:

Շատեր գրքոյկը կը նմանցնեն 1993–ին 70 տարեկանէն վեր անձերու տրուածին. պատրաստուած 4.5 միլիոն գրքոյկէն 90%-ը տուփերէն դուրս իսկ չէր հանուած: Կայ մաս մըն ալ որ համակարգիչի վրայ աշխատելու վարժութիւնը ձեռք ձգած ըլլալով, քարի շրջանին ետդարձ ընելու տպաւորութիւնը կ'ունենայ թուղթ ու գրիչ գործածելու պարտաւորութեան առջեւ: Արդէն, կը սպասուի որ երեք տարիէն գործածութեան դրուի առողջապահական համակարգչային քարտը որ պիտի փոխարինէ գրքոյկը:

Ան նոյնիսկ եթէ գործածուի ամէնուն կողմէ, ոչինչով կրնայ նպաստել առողջական ծախքերու նուազումին, քանի որ հիւանդ մը միշտ կրնայ բազմաթիւ բժիշկներու այցելել: Այս իրականութեան մէջ դժուար է երեւակայել որ առողջապահական գրքոյկները դուրս կ'ելլեն մոռցուած, փոշոտ անկիւններէն ու կը սկսին գործածուիլ:

ԲԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փետրուար 9, Կիրակի օր տօնուեցաւ Լա Սիոթայի Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ օծման երրորդ տարեդարձը:

Թէեւ այս գաղութը շատ հին թուականներէ ի վեր ունեցած է իր աղօթատունը, բայց երեք տարիներ առաջ փոխադրուած է աւելի պատշաճ տեղ մը, անուանակոչուելով Ս. Փրկիչ, ձեռամբ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի: Ուստի երրորդ տարեդարձին առթիւ Տարօն Եպիսկոպոսը, ինքն էր որ մատոյց պատարագը եւ քարոզեց:

Պատարագին ներկայ էր նաեւ հիւրաբար քաղաքս գտնուող Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեան: Ս. Սեղանին, սպասարկեցին՝ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մակար Քահանայ Նաճարեան, Մարտիրոս Աւագ Սարկաւագ Տէր – Միքաելեան, Ուրարակիր Մուրատ Մէքէմէճի: Քառաձայն Կոմիտասեան պատարագը, գեղեցիկ երգեցողութեամբ կատարուեցաւ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի անդամներէ կազմուած փոքր խումբի մը կողմէ, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Երկմալեանի որու երգէհոնով կ'ընկերանար՝ Տիկին Ժիւլիէթ Երկմալեան:

Տարօն Եպիսկոպոս իր քարոզէն առաջ տուաւ տեղեկութիւններ՝ Կաթողիկոսին հետ կատարած Ֆրանսայի շրջապտոյտին մասին, ապա ընաբան առնելով՝ «Եվ դու Բեթղեհէմ, Յուդա երկրում ամենափոքրը, քու մէջէն պիտի ելլէ լաւագոյնը» պատգամը, յորդորեց տէր կանգնիլ մեր եկեղեցիներուն, տալ անոնց հոգեւոր իմաստ, նոյնիսկ եթէ քանակով քիչ ենք: Պատարագէն վերջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան կարգ՝ եկեղեցւոյ նախկին հոգեւոր Հմայեակ Քահանայ Համբարձումեանի եւ սատարողաց ննջեցելոց յիշատակին:

Եկեղեցական արարողութեան աւարտին, հոգեւոր դասը եւ ներկայ ժողովուրդը առաջնորդուեցան մօտակայ սրահ մը, ուր սարքուած էին սիրոյ սեղաններ: Ճաշի ընթացքին կատարուեցաւ ճոխ գեղարուեստական յայտագիր մը, ազգային տօնական մթնոլորտի մէջ: Բարի գալուստի խօսքը արտասանեց եկեղեցւոյ նախագահ Պր. Աբրահամ Կարապետեան, ծանօթացուց իր վարչական ընկերները եւ ուղղեց կոչ մը տեղացի ներկաներուն միասնական աշխատութեան: Մերթ ընդ մերթ խօսք առին՝ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր հովիւ՝ Մակար Քահանայ Նաճարեան, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար Պր. Խաչիկ Երկմալեան, Գերմանիոյ Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. եւ հուսկ՝ Տարօն Եպիսկոպոս: Արտասանեցին Թաղի Միօրեայ Վարժարանի երեք աշակերտները միասնաբար, Թէքէեանի «Եկեղեցին Հայկական»ը: Իսկ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը բերաւ մեծ խանդավառութիւն խմբական երգերով եւ Գէորգ եւ Անդրանիկ Մինասեանի մեներգներով:

Բայց օրուան անակնկալն էր Համլէթ Գէորգեան որ իր գեղեցիկ ձայնով սիրոյ սեղանին տուաւ որոշակի փայլ մը: Էտուար Տէրլիքլեան խումբի հրաւէրով Մարսէյլ գտնուող, Հայաստանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի աշակերտ, միաժամանակ Բարեկամութիւն պարախումբի մեներգիչ՝ այս ազնիւ երիտասարդը, ներկաներուն հրամցուց երկու երգեր՝ «Հաւատի երգ» եւ «Անոյշ Հայաստան», իսկ Անդրանիկ Մինասեանի հետ միասնաբար «Ծաղկիր ինձ համար»ը, տպաւորելով բոլորը: Սիրոյ Սեղանը վերջ գտաւ երեկոյեան յառաջացած ժամերուն, տալով ժամադրութիւն յաջորդ տարուան:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ճամբորդութեան միջոցին երբեմն այդ նախնական անունդն ու ջուրն ալ կը պակսի խեղճ թռչուններուն, այսուհանդերձ ամէնքն ալ ողջ առողջ կը հասնին պարսկական մայրաքաղաքը:

Այս անակնկալ յաջողութիւնը վերջնականապէս կը նուիրագործէ հայ բախտախնդրին թռչնաբուծական կարողութիւնը:

Մարդը Թեհրան կը մնայ մինչեւ Մուզաֆֆէրէտտին Շահին մահը եւ անկէ ետքն ալ արքայական ֆէրմանով մը կը մեկնի հոնկէ, կուրծքը պատուանշանով մը զարդարուած:

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Փարիզի Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութիւնը. – Աժան կերակուր, աժան լոգանք. – Ս. Գրքի ընթերցում. – Յաջող սկզբնաւորութիւն մը. – Հակալքօլական ընկերութիւնը եւ իր նախագահը. – Զուրով գինովութիւն. – *En Avant* թերթը. – Փրկութեան բանակը. – Իր սպաները եւ զինուորները. – Ճակատամարտի լուրեր. – Մարմնամարզական աղօթք. – Հըրապարակային խոստովանութիւն:

Փարիզ, օր մը, բարեկամներէս պարոն Սեդրակ Ամպարեան, երբ ճաշարաններու աղուութեան մասին գանգատ կը յայտնէի.

– Ես հիանալի կերպով կը ճաշեմ 90 սանթիմի, ըսաւ ինծի:

90 սանթիմը հազիւ չորս ղրուշ կ'ընէ եւ այս բանը անհաւատալի թուեցաւ ինծի:

– Ի՞նչ կ'ուտես այդքան դումարի փոխարէն, հարցուցի:

– Նախ ապանդերներ, յետոյ պնակ մը տապակ միս, յետոյ բանջարեղէն, յետոյ անուշեղէն, պանիր, պտուղ, գաւաթ մը գինի եւ գաւաթ մըն ալ սուրճ...

– Կատա՞կ կ'ընես, գոչեցի:

– Ընդհակառակն, շա՛տ լրջօրէն կը խօսիմ ... եւ ամէնքը այս չէ, շարունակեց, այն հաստատութեան մէջ ուր կը ճաշեմ, ընթերցարան, խաղարան եւ դրամատուն մը կայ յաճախորդներուն տրամադրութեան ներքեւ, ամէնքն ալ շքեղօրէն լուսաւորուած ու կահաւորուած ու ելեկտրական լոյսերով ողողուն:

– Ի՞նչ կ'ըսես:

– Սպասէ՛ դեռ: Հաստատութիւնը ունի նաեւ բազմաթիւ լոգարաններ ուր, 10 սանթիմի փոխարէն, կրնաս տաք ջուրով պատուական լոգանք մը առնել, օճառը հաստատութեան վրայ ըլլալու պայմանաւ...

– Ձեմ հաւատար, անկարելի է, պարզապէս քիթիս կը խնդաս կոր:

– Դեռ չաւարտեցի, շարունակեց Ամպարեան անյողդողդ կերպով, հիւանդ ըլլալու պարագային հաստատութեան բժիշկը կուգայ ձրիաբար դարմանելու քեզի եւ դեղերդ կը պատրաստուին հաստատութեան մասնաւոր դեղարանին մէջ, միւս դեղարաններէ 100–ին 75 պակաս գնով...:

– Բայց չառաջնորդե՞ս ինծի այդ աւետեաց երկիրը, գոչեցի խանդավառուած:

– Մէկ անգամի համար կարող եմ քեզ ճաշելու տանիլ իբրեւ հիւր, բայց ոչ ամէն օր, պատասխանեց Ամպարեան, եթէ կ'ուզես այս իրիկուն հո՛ն ճաշենք:

– Բայց դուն ի՞նչպէս ամէն օր կրնաս երթալ եւ ես մէկ անգամ միայն:

– Որովհետեւ ես անդամ արձանագրուած եմ ընկերութեան, պատասխանեց փարեկամս հպարտ դէմքով մը:

– Վա՜յ, մասնաւոր ընկերութեան մը կը պատկանի այդ հաստատութիւնը:

– Բնականաբար ... Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան հաստատութիւնն է, Ռիւ տը Թրէվիզի մէջ, հոյակապ շէնք մը, կատարեալ պալատ մը...:

– Բողոքակա՞ն հաստատութիւն մըն է ուրեմն:

– Ոտքէն մինչեւ գլուխը:

– Բայց դուն Լուսաւորչական ես կարծեմ:

– Այդ կարեւորութիւն չունի, բաւ է որ ընկերութեան տնօրէն ժողովը համակրի ներկայացող քանդիտային:

(Շար. 90)

Ռուբէն Մելիք,
Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Տէր–Ստեփանեան եւ զաւակը,
Նաթալի Մելիք եւ Հերվէ Տըփերուա եւ զաւակները,
Նազիկ Մելիք եւ զաւակը
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր եւ հարսին՝

ԷԼԼԱ ՄԵԼԻՔ.Ի

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 16–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 20, ժամը 14–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները սիրելի Ռուբէն Մելիքին եւ զաւակներուն:

Տէր եւ Տիկին Արմէն Գիզիլեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պուրուչեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԲԱՐՍԵՂ ՊՈՒՐՈՒՇԵԱՆ.Ի
(Ծնեալ՝ Զարուհի Փանոսեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 5–ին, 71 տարեկանին,

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Kizilian
134, rue Hoche,
93100 Montreuil sous Bois.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀԱԿԸ»ին՝ Շաւարշ Միսաքեանին մահուան քառասնամեակին առթիւ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան 200 Ֆր.:

ՍԱՐԹՐՈՒՎԻԼ. – Տիկին Նազգաշեան 100 Ֆր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, Այրի Տիկին Լուսին Գուլումեան եւ զաւակները, Պր. Մասիս Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազգաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան յառաջիկայ Կիրակի, Փետր. 23–ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ԿԱՐԳԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ.Ի

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
1ère ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casabianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

(Շար. Ա. էջէն)

սագիրը անընդունելի է: Ան բերանացի ալ գիտել տուած է որ Հոգաբարձութիւնը իր գործը պիտի շարունակէ առաջուան պէս, առանց ընտրութիւն կատարելու:

Այս կերպով այժմէն յայտնի է որ յառաջիկայ ընտրութիւններուն պիտի մասնակցին մեր հինգ հաստատութիւններէն միայն չորսը: Իսկ Դպրեվանքը արդէն իսկ իր ընտրութիւնը կատարած կը նկատուի եւ կը շարունակէ գործել նախկին ձեւով:

Ո՞րկէ ծնունդ առած է Դպրեվանքի շուրջ ստեղծուած այս անհաճոյ կացութիւնը:

Մինչեւ 1985, իշխանութիւնները կը ճանչնային Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութիւնը եւ կ'արտօնէին որ համայնքին միւս հինգ հաստատութիւններուն նման Հոգաբարձութեան ընտրութիւն կատարուի Դպրեվանքի մէջ ալ: Առաջին անգամ 1985–ի ընտրութենէն վերջ է որ իշխանութիւնները մերժեցին վաւերացնել ընտրուած Հոգաբարձուները: Իշխանութիւնները կը պնդէին որ Ս. Խաչ Դպրեվանքի հիմնարկութեան շրջանին հիմնադիրները ձեւակերպական պակաս մը թողած էին եւ այդ պատճառաւ ալ կարելի չէր ընդունիլ Դպրեվանքի բարոյական անձնաւորութեան հանգամանքը: Իշխանութիւնները մինչեւ 1985 մատնանիշ չէին ըրած այդ պակասը եւ արտօնած էին որ Դպրեվանքը ստանայ կալուածներ: 1985–ի ընտրութենէն վերջ իշխանութիւնները անգամ մըն ալ ընտրութեան արտօնութիւն չտուին 1989–ին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 17 / 18)

ԱԼ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 100–ՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Հարիւրօրեայ իր պաշտօնավարութեան կապակցութեամբ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Արտաքին Նախարար Ալ. Արզումանեան պատասխանելով լրագրողներուն, ըսած է թէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն չէ եղած քանի որ զայն կը ճշդէ Հանրապետութեան Նախագահը, եւ Նախարարութեան կը մնայ միայն զայն գործադրել: Արտաքին քաղաքականութեան ձեռքբերումներու կարգին Ալ. Արզումանեան ընդգծած է ԼՂՀ–ի ու փաքթօ վիճակը: Արցախի ժողովուրդին ապահովութիւնը երաշխաւորուած է, ըսած է ան, աւելցնելով որ միջազգային որեւէ մարմնի կարելի չէ եղած Հայաստանին պարտադրել որեւէ որոշում, որ անընդունելի ըլլար՝ ԼՂՀ–ի ժողովուրդին եւ ղեկավարութեան համար: Անդրադառնալով նաեւ կասպիական նաւթամուղի ուղեգիծի հարցին, ըսած է թէ այդ մասին Հայաստանի դիրքորոշումը կը մնայ անփոփոխ, այսինքն՝ զայն անցընել Հայաստանէն, այս ընտրութիւնը տնտեսապէս առաւելագոյն կարելի է Հայաստանի համար:

Ան աւելցուցած է նաեւ որ այդ ուղեգիծին ընտրութեան բանակցութիւններուն ղարաբաղեան հակամարտութեան ազդակները առնչել անընդունելի է Հայաստանի համար:

ԴԱՏԱԻՐԱՒԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Արդարադատութեան եւ իրաւական համակարգի բարեփոխումներու ծրագրի աշխատանքներուն կազմակերպման կապակցութեամբ նախագահին հրամանագրով ստեղծուած է պետական յանձնաժողով մը, որու առաջին նիստին Լ. Տէր – Պետրոսեան ինք անձամբ նախագահած է: Ծրագիրը բաղկացած է երկու հիմնական մասերէ՝ օրէնսդրական մարզի փոփոխութիւն եւ կառոյցներու վերափոխումներ: Օրէնսդրական բարեփոխումներու հիմքը կը կազմեն քաղաքացիական, քրէական, քաղաքացիական դատավարութեան, քրէական դատավարութեան օրէնսգիրքերը, դատարանի կազմին մասին օրէնքը: Իսկ կառուցային վերափոխումները սահմանուած են Սահմանադրութեամբ նախատեսուած առաջին ատեանի, վճռաբեկ եւ վերաքննիչ դատարաններու ստեղծման:

«ԱՌԱՒՕՏ»Ը ԴԱԴՐԱԾ

Փետրուար 15–ին լոյս տեսած է «Առաւօտ» օրաթերթի 527–րդ եւ վերջին թիւը: Այս առընչութեամբ, գլխաւոր խմբագիրը՝ Արամ Աբրահամեան, ըսած է որ. – «Թերթը որպէս ազատ լրագիր կատարած է իր առաքելութիւնը եւ այս տեսքով, բովանդակութեամբ սպառած է իրեն: Ժամանակ է պէտք հանդատանալու թերթի առօրեայէն եւ մտածելու ընելիքներու մասին»:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին ի յիշատակ Վավա Խաչատուրեանի եւ Նուարդ Ասլանեանի մահուան 13–րդ տարելիցին:

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* A R A X E et S A S S O U N de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղի ամեամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր. 22, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն – Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 14·30–ին, 32 Ավընիւ տը Սէն – Ժերոմի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Communiqué de Presse

Le Comité du Monument Manouchian est composé de la Municipalité de Vaulx-en-Velin, des associations locales d'anciens combattants et résistants, de nombreuses associations d'originaires arméniens (culturelles, religieuses, de bienfaisance, etc...) sans aucune distinction de caractère confessionnel ou politique.

Hommage sera rendu chaque année :
— à la Résistance et à la participation des étrangers dans ses rangs;
— à la Communauté arménienne en France.

Cette année la cérémonie aura lieu le samedi 22 février à 10 heures 30, square Manouchian à l'angle des avenues Salengro et Garibaldi, à Vaulx-en-Velin.

Prendront successivement la parole :
— *Monsieur Michel FERNANDEZ, (FNDIRP)*, au nom des Anciens Combattants;
— *Monsieur Stéphane BOUDOYAN, (UGAB)*, au nom de la Communauté arménienne;
— *Monsieur Maurice CHARRIER, Maire de Vaulx-en-Velin, Conseiller Général du Rhône.*

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ներկայ գտնուելու

ՄԵԾ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՐՈՒ

Մեծարանքի Հանդիսութեան,
Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 15–ին
Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Համեղ անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն:
Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
JEUDI
20 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.054 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.054

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԻԱ – ԲԵԼԱՌՈՒՍ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստան անհանգիստ է ՕԹԱՆ-ի ընդլայնումի ծրագիրներէն: Աւոր մէջ իր ապահովութեան ու սահմաններուն ուղղուած սպառնալիքներ կը նկատէ ու ամէն ձեւով կը ջանայ խոչընդոտել ընդլայնումի քայլերը: Այդ նպատակով կը ձգտի նաեւ յատուկ միացում մը իրականացնել Բելառուսիոյ հետ, պարբերաբար օրակարգի բերելով այս նիւթը: Ցունուարի կէսերուն Նախագահ Ելցին այդ իմաստով նոր փորձ մը ըրած ու նամակ մը ուղղած է բելառուս նախագահին առաջարկելով որ հանրաքուէ մը կատարուի միացումի խնդրին մասին: Նամակը մամուլով հրապարակուած չէ, միայն նախագահին վարչակազմի փոխնախագահը յայտարարած է թէ Մոսկուա վերջապէս արժանի պատասխան մը բնաձեւած է ՕԹԱՆ-ի ընդլայնումի նպատակներուն:

Սահմանակից երկրի մը հետ չահագիտական դիրքերէ մեկնած նման կեցուածք զայրոյթ պատճառած է ռուս մամուլի անուններու որոնք պատեհապաշտութեան անլուրջ արտայայտութիւն մը կը նկատեն Ելցինի առաջարկը:

Բելառուսիոյ հետ միացումին մէջ կը գտնուի Պալթեան երկիրները տնտեսական շրջափակումի ենթարկելու նպատակը ինչ որ աւելորդ բան կը նկատուի Պէոլինի պատին անկումէն ի վեր: Ռուսաստան պէտք է հասկցնէ Արեւմուտքին որ իր հարցերը անոր ալ կը պատկանին եւ միասնական լուծումի կը կարօտին, փոխանակ Ռուսաստանը անջատելու եւ իր ուժերէն վեր հարցերու լուծում փնտռելու, կամ սպառնալիքներ արձակելու: Ինչ կը վերաբերի ՕԹԱՆ-ի ենթադրեալ սպառնալիքի մը դէմ Բելառուսիան Ռուսաստանի համար ապահովութեան գօտիի վերածելու հեռանկարին, ծիծաղելի եւ ապարարոյ կ'ոբակուի ատիկա:

Ռուսաստան – Բելառուսիա մերձեցում մը կրնայ օգուտ ունենալ Մոսկուայի: Նախ անոր կու տայ Եւրոպայի վրայ բացուած պատուհան մը: Բայց այդ մերձեցումը կամ միացումը կամաւոր բան մը պէտք է ըլլայ, քանի որ Չեչէնիոյ խնդիրը ցոյց տուաւ յստակօրէն թէ Ռուսաստան կարողութիւն չունի բռնի ուժով երկիր կամ շրջան իրեն ենթարկելու: Այս պայմաններուն մէջ կարեւոր կը նկատուի որ Մոսկուա փոխանակ անիրականալի քայլերու, կարելի միջոցներու մասին մտածէ: Ցատկապէս դուրս գալու համար տնտեսական անել կացութենէն: Եթէ Բելառուսիոյ հետ միութիւնը յուսալի արդիւնքը չտայ, յուսախաբութիւնը կրնայ բելառուս ընդդիմութեան գործին ծառայել ու հրահրել հակառուս զգացումներ: Նոր միութիւն մը պէտք է գտնայ խուսափիլ անցեալի սխալներէն եւ ազգային իրաւունքները սահմանափակելու զգացում չարթնցնէ բելառուս ընտրանիին մօտ: Պէտք է զարկ տալ այդ երկրին մէջ ժողովրդավարացումին հզօրացման առանց որուն նոր միութիւն մը անհաւասարութեան ու պարտաւորութիւններու պատճառ կ'ըլլայ:

Կայ այլ երեսակ մըն ալ. ռուս մամուլի այս դէմքերը կը վախնան նաեւ որ այս միութեան ձգտումը կը չեչտէ ռուսական պետութեան ոչ մարդկայնական կողմը, անգամ մը եւս ցայտուն դարձնելով ցեղային հաւաքականութիւններու հանդէպ անոր հեռգհետէ աւելի վայրագ կեցուածքը: Մինչդեռ, մարդկային եւ քաղաքացիական իրաւունքներու յարգանքի հիման վրայ մօտեցում մը կրնայ ռուս քաղաքական մտածելակերպին եւ մշակոյթին ոգեկան տարողութիւնը ցոյց տալ: Ատիկա պիտի ըլլայ ճիշդ ճամբան, որպէս քաղաքական հեռատեսութեան արտայայտութիւն եւ որպէս երաշխիք ռուս-բելառուս միութեան մը առաջին քայլին եւ ոչ վերջինին:

ՏԸՊՐԷ ՕՐԷՆՔ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵԼՔ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փետրուար 18-ին, Ալէն Ժիւփէ այն համոզումն ունէր որ ելք մը գտած է, դուրս ելլելու համար այն անել կացութենէն ուր մխրճուած են իշխանութիւնները Տըպրէ օրէնքի մէկ յաւելեալ յօդուածին հետեւանքով:

Նախարարապետը Ազգ. Ժողովին կը թողու պատասխանատուութիւնը: «Եթէ, կ'ըսէ, Ազգ. Ժողովը լաւագոյն բանաձեւ մը գտնէ, կառավարութիւնը տրամադիր է վիճարանելու, ցորչափ նպատակը կը պահպանուի, այսինքն՝ արգիլուած հակակշիռ մը մուտքին, ինչպէս եւ ելքին»:

Այս առընչութեամբ, մեծամասնութեան կարգ մը երեսփոխաններ զանազան լուծումներ կը փնտռեն: Ոմանք կը խորհին որ Պետութիւնը կրնայ յաջորդել քաղաքապետներուն, հիւրընկալութեան վկայականներու հակակշռին մէջ, պայքարելու համար գաղտնի գաղթին դէմ: Կան որոնք կը խորհին թէ հիւրընկալողին տեղ, հիւրընկալուած օտարականը ինք կրնայ իր մեկնումը հաղորդել քաղաքապետին, ինչ որ առաջքը կ'առնէ «մատնութեան»: Այս ձեւակերպութիւնը ի զօրու է արդէն կարգ մը օտար երկիրներու մէջ, օրինակ կը տրուի Միացեալ-Նահանգները: Ընկերվարականները սկսան ձայն բարձրացնել եւ Լօրան Ֆապիուս «չարագործ» որակեց օրէնքը եւ կ'ուզէ որ ամբողջովին քաշուի հրապարակէն: Ընդհանուր ձեւով, հակառակորդները ամէն օր կը բազմանան եւ բոլոր արհեստներէն եկք, կարգը եկած էր նաեւ Եկեղեցիին: Ֆրանսական Եպիսկոպոսապետութիւնը պզոյշ է եւ կ'ուզէ օրինապահ մնալ, բայց եւ այնպէս վերապահութիւններ ունի օրէնքին նկատմամբ, նոյնիսկ եթէ բազմաթիւ կաթողիկէներ համամիտ չեն: Բողոքականներն ալ վերապահութիւններ ունին, բայց, պատուելի Սթիւարթ կը չեշտէ որ տրամադիր չէ քաղաքացիական անհնազանդութեան համաձայնելու:

Ի՞նչ կ'ընեն եւրոպական այլ երկիրներ:

Գերմանիա. – Ոեւէ մէկը որ օտարական մը կը հրաւիրէ պարտի հիւրընկալութեան թուղթ մը լեցնել եւ հաստատել որ պիտի հոգայ անոր ծախքերը: Գերմանական օրէնքը մեկնումի յայտարարութիւն չի նախատեսեր, բայց, քաղաքապետութիւնը կը հետեւի տեղափոխութիւններուն եւ կեդրոնական ցուցակ մը թոյլ կու տայ որ օտարականի մը հետքը չկորսուի: Ներկայիս, դաշնակցային Ներքին նախարարութիւնը կ'ուզէ խստացնել այս արդէն խիստ սիսթեմը:

Սպանիա. – Երկիրը քիչ գաղթող ունի և հիւրընկալութեան վկայականի հարց չկայ: Այն օտարականները որոնք պանդոկի արձանագրութիւններ չեն կրնար հայթայթել, պարտին, վիզա ստանալու համար, հրաւէրի նամակ մը ցոյց տալ եւ ի հարկին վերադարձի տոմս մը:

Իտալիա. – Հոս ալ հիւրընկալութեան վկայական չկայ, կարելի է ընդունիլ կանոնաւոր վիճակի մէջ գտնուող ուեւէ օտարական:

Մեծն-Բրիտանիա. – Հիւրընկալութեան վկայական չկայ, բայց բաւական ճկուն սիսթեմ մը լայն իրաւասութիւններ կը շնորհէ գաղթի սպասարկութեանց պատասխանատուներուն: Ոչ-եւրոպացի օտարականները կրնան վեց ամսուան վիզա մը ստանալ Մեծն-Բրիտանիոյ հիւպատոսարանէն, պայմանաւ որ արդարացնեն իրենց այցելութիւնը. ուսում, աշխատանք, արձակուրդ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԻ վարչապետը հարցաքննութեան ենթարկուած է հարցի մը կապակցութեամբ որ կ'արատաւորէ կառավարութիւնը: Նեթանիահու ընդհ. դատախազի պաշտօնին կոչած է իր «Լիքուտ» կուսակցութենէն անդամ մը՝ Ռոնի Պառ-Օն կրօնական Շաս կուսակցութեան ճնշումին տակ, սակարկութիւններէ ետք: Այդ կուսակցութեան պետը՝ Տէրի դատապարտուելու սպառնալիքին տակ էր կեղծարարութեան համար եւ Ռոնի Պառ-Օն յանձն առած կ'ըլլայ թաղել հարցը եթէ Տէրի յաջողի զինք դատախազ նշանակել տալ եւ որու փոխարէն ալ Տէրի ընդունած կ'ըլլայ հաւանութիւնը տալ Հեպրոնի պարպումի համաձայնութեան: Շասը (երկու նախարար եւ տասը երեսփոխան 120-ի վրայ) սեֆարատ ծայրայեղ հոսանք մըն է որ վճռական դեր կրնայ խաղալ Քնէսէթին (Խորհրդարան) մէջ: Այս ամբողջ պատմութիւնը երեւան հանած է լրագրողուհի մը որ կը մերժէ յայտնել իր աղբիւրները: Եթէ հաստատուին իր յայտնութիւնները, տեսակ մը Ուաթըրկէյթ է որ կրնայ պայթիլ Նեթանիահուի գլխուն: Այս վերջինը, սկիզբը «հնարամտութիւն» որակեց եղածը, այժմ փոխած է իր ռազմավարութիւնը եւ «տեղեակ չեմ» կ'ըսէ, աներեւակայելի գտնելով որ իր մէկ գործակիցը նման սակարկութիւններ ըրած ըլլայ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, ջարդը կը շարունակուի: Փետրուար 17-ին 31 գիւղացիներ մորթուած են, տուներ հրկիզուած, կիներ կենդանի ջահերու վերածուած են Գերաշի մէջ (Ալժէէն 50 քմ. հեռու, կորսուած գիւղակ մը):

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, ճափոն հինգ ահաբեկիչներ ձերբակալուած են, որոնք ճափոնական ծայրայեղ-ձախ Կարմիր բանակի անդամներ կը նկատուին եւ որոնք Պեքաայի ձորը կ'ապրէին գաղտնաբար: Մամուլը կ'ակնարկէ կապի մը Կարմիր բանակին եւ Լիմայի դեսպանատան պատանդներու հարցին միջեւ:

ԱԼՄԱԹԻԻ մէջ (Ղազախստան) 700 բանուորներ գործադուլի մէջ են Յունուար 15-էն ի վեր, որովհետեւ աշխատավարձքերը չեն վճարուած քանի մը ամիս է: Ասոնցմէ 250-ը, անցեալ շաբաթավերջին քանի մը կտոր օճառ ստացած են վճարման փոխարէն: Բանուորները տարկած են. – «Ի՞նչ պիտի ընենք, տաք ջուր իսկ չունինք որ օգտագործենք»:

ԶՕՐ. ԼԵԲԷԴ տը Կօլի շիրիմին առջեւ խոնարհեցաւ Փետր. 18-ին, Գոլոմպէ լէ Տէօ զ'Էկլիզ, մեծարելով «մեծ զօրավար մը, մեծ նախագահ մը, եւ Ֆրանսայի մեծ գինուորական մը» եւ աւելցուց. –«Մեծ պատիւ է ինծի համար, եթէ գիս ռուս տը Կօլ որակեն»: Այն հարցումին թէ կօլի՞ստ է, Լեբէդ կը ճշդէ.– «Զօր. Լեբէդ ռուս զօրավար մըն է, զօր. տը Կօլ ֆրանսացի զօրավար մըն էր: Զինք շատ կը յարգեմ, բայց պէտք չէ անցեալն ու ներկան իրար խառնել»:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 18 / 19)

ՄԱԿ-Ի ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՆԵՑՈՒԿ

ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամը, զարգացման նոր ծրագիրներու շրջանակին մէջ, համագործակցելու պատրաստակամութիւն յայտնած է Հայաստանի Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեան: Այս մասին խօսած է Հիմնադրամի տնօրէն Ճուանա վան Գերփէն, Փետրուար 17-ին նախարար Ց. Ցակոբեանի հետ ունեցած հանդիպման ընթացքին: Արծարծուած ծրագիրներուն մէջ յատուկ ուշադրութեան արժանացած է այն մէկը, որ կը վերաբերէր Թափառաշրջիկ եւ հաշմանդամ երախաներուն պարագային:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԷՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Արցախցի 4721 բնակիչ նպաստ կը ստանայ 8 միլիոն 900 հազար դրամի այն գումարէն, զոր Լ. Տէր – Պետրոսեանի ընտրապայքարի հիմնադրամը փոխանցած է ԼՂՀ-ի Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեան: Օգնութիւն ցոյց կը տրուի արցախեան պատերազմին զոհուածներու մինչեւ 17 տարեկան զաւակներուն, առաջին աստիճանի հաշմանդամներուն եւ անոնց երախաներուն, ծնողազուրկ եւ մանկութենէ հաշմանդամ մինչեւ 16 տարեկան երախաներուն, պատերազմին երախայ կորսնցուցած ընտանիքներուն:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ՝ 99-ՐԴ

Թէնիսի Հայաստանի ամէնէն ծանօթ անունը՝ Սարգիս Սարգսեան, որ ներկայիս կ'ապրի ու կը մարզուի Միացեալ – Նահանգներ, թէնիսի արհեստավարժներու վերջին ազիւսակին մէջ յաջողած է տեղ գրաւել առաջին 100-ին կարգին, գրաւելով 99-րդ տեղը:

ՏԱՈՒՇԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տաւուշի մարզակեդրոնին մէջ սկսած է Ս. Ներսէս Շնորհալի Եկեղեցւոյ շինութիւնը: Նախնական հաշիւներով 100 հազար տոլար գնահատուած շինութեան ծախքերուն կէսը արդէն տրամադրած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Մարզի հիմնարկներն ու ձեռնարկութիւններն ալ պարտին անվճար տրամադրել շինանիւթ եւ սարքաւորումներ: Գումարին մնացեալը կ'ապահովուի տարբեր աղբիւրներէ եւ ժողովուրդին կատարած հանգանակութենէն:

ՇԻՐԱԿԻ ԵՒ ՆՈԹԻՆԿՀԸՄԻ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Շիրակի մարզի եւ Մեծն – Բրիտանիոյ Նոթինկհըմ քաղաքի միջեւ համագործակցութեան ստեղծման առաջին քայլերը նետուած են: Դրամատնային համակարգի, շինարարութեան, փոխադրութեան

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԷՂԻ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Աղիքէն Մուսա Լեռ երթալու համար, պէտք էինք Անտիոքի ուղղութիւնը բռնել:

Մինչեւ Թօփ – Պօղազի խաչմերուկը, դէպի Հալէպ վերադարձի ճամբան էր: Ձախին կը թեքէր դէպի Մարաշ – Այնթապ – Ուրֆա, աջին Անտիոք – Սուէտիա – Քէսապ – Լաթաքիա:

Խաչմերուկէն Անտիոք եւ Սուէտիա ուղիղ 56 հազմ. է – Ֆրանսացիներէն մնացած եւ խնամուած կառուղին կ'երկարի մինչեւ սուրիական սահման: Գործածած քարտէսիս վրայ, մանրամասնութիւններ չկային. մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւէի փողոցային աղանշաններուն, որ չվախցնեմ Պաղրասի բերդը այցելելու բացառիկ առիթը: Գիտէի որ Ամանոսի արեւելեան փէշերուն տարածուող, Անտիոքի դաշտավայրինը այնչափ հարուստ է պատմութեամբ, որուն մէկ կարեւոր բաժինն ալ մեզի կը պատկանի:

Հազիւ 5 – 6 հազար մեթր ճամբայ կտրած՝ անհաւասիկ, մեռաղէ նիզակով, ցոյց կը տրուէր ՊԱՂՐԱՍ ՔԱԼԷՍԻ ուղղութիւնը, աջին, դէպի ներս փոքր ճամբով մը: Որոնդէս գետին միացող պզտիկ առւակ մը, հինգ վայրկեան չանցած, մեզ առաջնորդեց, տպաւորիչ բարձունքի մը, արծիւի նման թառած ՊԱՂՐԱՍի բերդ: Թրքական գիւղին վռվռուն փոքրիկները, անմիջապէս պաշարեցին մեզ, մինչ դաբաւոր ծառերու կոճղերուն կոթնած՝ տարեցներ, խոժոռ աչքով, կը դիտէին: Ութէն տասներկու տարեկան փոքրիկներէն ամէնէն համարձակները, անմիջապէս սկսան դրամ մուրալ: – Դրամը ի՞նչ պիտի ընէք – ըսի: – Պիտի չատցնենք եւ Գերմանիա պիտի երթանք – պատասխանեցին ... (երանի Գերմանացիներուն): Բերդը այցելելու համար, լրիւ օր մը հարկաւոր էր: Պարիսպներէն մեծ մասը, բերդին կրկին պարիսպները, աշտարակը, ստորերկրեայ բազմաթիւ սենեակներն ու նկուղները, տակաւին կանգուն են: Երկար ատեն, Թորոս Բ.ի, Լեւոնի եւ այլ հայ իշխաններու եւ խաչակիրներու կռուախնձոր դարձած Պաղրասը, 1268–ին, Պիպարս Եգիպտոսի մամլուքը, առանց կռիւ մը արիւն թափելու, կը գրաւէ մթերանոցի վերածելով զայն: Մինչեւ 1467 թուականը, Պաղրաս կանգուն եւ բնակուած էր, ըստ հայկական ձեռագրի մը յիշատակարանին (Երեւան, էջ՝ 273):

Անտիոքի կողէն քերելով անցանք, որ ժամանակ չահինք, եւ ուղղուեցանք դէպի Սուէտիա քաղաքը, որ մայրաքաղաքն է համայն Մուսա տաղի գիւղերուն:

Մովսէս Մարգարէին լեռը, հետզհետէ կը մօտենար: Յովհաննէս, երբեք չյոգնաքեց զինք սահէպ կեցնելուս համար, որ զանազան ուղղութիւններով, նկարեմ Մուսա Լեռս: Գիտովութեան պէս բան մը կ'ապրէի: Վստահաբար ամէն մարդ ունի օր մը եւ կ'ապրի այդ պահը: Իմ ՊԱՀՍ էր: Յովհաննէս չէր զարմանար: Իսկէնտէրունի զաւակ էր. խոստովանեցաւ, որ ամէն անգամ Հալէպէն հոն հասնելուն, նոյն կարօտի զգացումը կ'ունենար: Իմս միայն կարօտի զգացում չէր. երբեք հոն չէի գտնուած որ վերադարձի կարօտ ապրիմ: Բան մը աւելի էր. ըՍփիւռքի անարմատ զաւակ մ'էի. ԱՐՄԱՏներս կը գտնէի: Այդ լերան հետ, որ հետզհետէ կը մօտենար, մարդկային դիմագիծ կ'առնէր, կ'ուզէի խօսիլ, հին ծանօթի մը նման, որպէս հարազատ, կենդանի եւ անփոփոխ վկայ էութիւնս կազմող մասնիկին: Հոն ապրած եւ մեռած էին ցեղիս զաւակները: Մօրս 35–ամեայ հայրը, իր 17 ընկերներով, զոհուած էր այդ լերան վրայ, որպէսզի օտար պիղծ ձեռքեր չդպչին զայն: Այս եւ նման զգացումներէ տարուած, Սուէտիա հասնիլս իսկ չզգացի:

Սուէտիա, յունարէնով Սուէտիոն, Հայերուս եւ Արաբներուն համար եղած է եւ կը մնայ որպէս Սուէտիա. Մուսա լեռցիները կը կոչուին նաեւ Սուէտիացի, մեկնելով այս գաւառակին կեդրոնին անունէն: Չեմ գիտեր երբ եւ ինչպէս պատմական Սուէտիան, դարձած է Սամանտաղ, ներկայ թրքական քարտէսներու վրայ: Զարմանալիօրէն, կարգ մը հայ պատմիչներ, կոչած են նաեւ ՍԵԻՈՏՆ – Յայս սահման եկն Մելիք Շահ աշխարհակալ, յամի 1086 եւ յետ տիրելոյ Անտիոքայ, եկն ի ՍԵԻՈՏԻՆ յեզր ծովուն ... (Սիսուան, էջ՝ 430):

Ներկայ Սուէտիան, արաբական քաղաք մըն է, յար եւ նման Պանիասի կամ Թարթուսի: Բնակչութեան չարունակութիւնն է Լաթաքիայի, եւ արդէն բնակուած է Ալեւի Արաբներէ: Համեմատաբար երեսի վրայ ձգուած եւ աղտոտ, աղմկոտ, Քրիստոսի ժամանակ Անտիոքի նաւահանգիստն էր – Սելեւկիոս Բերիայի – եւ դարերու ընթացքին, Որոնդէսի բերած տիղմերով լեցուած, հեռացած է ծովէն, եւ մնացած աննշան տափաստանի մը մէջ:

Յովհաննէս որ ծանօթ էր այդ շրջանին, առանց մեծ դժուարութեան, պազարի մէջէն դուրս գալով, բռնեց Մուսա Լեռ բարձրացող գիւղական ճամբան, որուն երկայնքին կարգով պիտի հանդիպէինք, իրարմէ ոչ շատ հեռու, նախ Չէյթունիէ, ապա Վագըֆ, Խտըրպէկ, Եօղունօլուք, Հաճի Հապիպլի, Պիթիաս եւայլն...: Անուններ, գիւղեր, ընդարձակ տարածութիւններ որ այսօր Այնճարի մէջ (Լիբանան) դարձած են թաղեր, իրարու կապած...

Չէյթունիէի առաջին տունը չէինք անցած, եւ մինչ ռեւէ Հայու հանդիպելու յոյս չունէինք, իմ աչքերս փարոս, մեքենայի բաց պատուհանէն – ԲԱՐԵՒ – մը պոռաց, խնձորի ստունկները չարող մարդու մը, որ անմիջապէս ետ դարձած, մեր բարեւին պատասխանեց – ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԲԱՐԻՆով մը – կանգ առինք. վար իջանք. Փանոս էր մեր հայրենակիցին անունը. 50–էն 60–ի մէջ, առողջ, կենսուրախ գիւղացի մը: Զարմանքը մեծ եղաւ, երբ յանկարծ, սկսայ Մուսա Լերան բարբառով խօսիլ իր հետ ... անմիջապէս կանչեց ընտանիքի բոլոր անդամները, երիտասարդ տղան, եղբայրը, կինը, եւ հարսնցունին, Օրիորդ Թալին, որ օր մը առաջ հասած էր Կիրովականէն (Հայաստան). յաջորդ օրը մեծ հարսանիք կար Վագըֆի մէջ, որ մէկ քիլոմեթր անդին կը գտնուէր: Զանազան տեղերէ սկսած էին աթոռներ եւ սեղաններ հասնիլ: Թալին 60–ական թուականներուն Վագըֆ գիւղէն հայրենադարձի մը աղջիկն էր, որ հարս եկած էր իր ծննդավայրը: Հարցուցի որ ուրա՞խ էր. – Օտար չեմ զգար ինքզինքս – ըսաւ: Փանոս սուրճով եւ պտուղներով հիւրասիրելէ վերջ, թողուց սնտուկ, գործ, հարսանիք եւ ամբողջ օրը եղաւ մեր առաջնորդը: Առանց իրեն, չեմ գիտեր ինչպէս, պիտի կարենայի այդքան պատմական պաշար ամբարել եւ տեղերու ստուգաբանութիւնը կատարել:

Չէյթունիէ, ուր աչէտի առաջին օրերուն, Ֆրանց Վէրֆէլի նկարագրած, Չէյթունի մի քանի վերապրող ընտանիքներ հիմնած են, գլխաւորաբար բնակուած է քրիստոնեայ Արաբներէ, որոնք ունին նաեւ սիրուն եկեղեցի մը: Սակայն Վագըֆի երիտասարդ սերունդը, որ հրաժարած է Գերմանիաներ գաղթելէ, հետզհետէ նոր հողաչերտեր կը գնէ Արաբներէն եւ Թուրքերէն, պտղատու (խնձոր) անտառներու վերածելով: Արդէն, Փանոսին համաձայն, 17 հայ ընտանիք տեղաւորուած են հոն:

Ճամբան հետզհետէ կը բարձրանայ. Հազիւ մի քանի հազար մեթր կտրած, ցուցատախտակ մը թրքերէնով – ԲԱՐԻ ԵԿԱԾ ԷՔ ՎԱԳԸՖ ԳԻՒՂԸ – կ'աւետէր:

Մուսա Լերան 7 հայաբնակ գիւղերէն, ՎԱԳԸՖ միակն է որ 1939–ին, Կիլիկիոյ պարպումին, մնացած է տեղւոյն վրայ: Փոքրիկ գիւղ մըն է ընդամէնը 25 տուներէ բաղկացած, որոնցմէ 17 հատը հաստատուած են Չէյթունիէ, որ աւելի դաշտային է, օժտուած երկրագործական դիւրութիւններով: Շատ անգամ ես ինծի հարց կուտայի թէ ինչո՞ւ մնացեալ վեց գիւղերը պարպած, հաստատուած են Լիբանան: Տեղւոյն վրայ շատ աւելի դիւրին էր ըմբռնել կացութիւնը: Քէմալական Թուրքիան Եւրոպայէն չփացուած եւ անկախ, թոյլ պիտի տա՞ր որ Օսմանեան հզօր բանակը խոնարհեցնող այդ ըմբոստ եւ աշխարհէս կղզիացած հայ գիւղերը, առանց վրէժառութեան մնային...: Երբեմն գիւղական իմաստութիւնը շատ աւելի հեռուները կը տեսնէ քան դիւանագէտները: Հարիւրաւոր քիլոմ դիւղերու այսօրուան ճակատագիրը, այնքան խօսուն է: Ի վերջոյ, Մուսա Լեռ Ղարաբաղ չէ, այլ Ամանոսեան լեռներու վերջին մնացորդը: Հայոց Պատմութեան դիւցազներգութեան ոսկեմատեանին մէջ, գրեց իր գրելիքը եւ փակեց: Այժմ աշխարհով մէկ ցրուած իր որդիներուն կը մնայ, անհատական եւ հաւաքական ուժերով, նոր սխրանքներ իրագործել, սերունդէ – սերունդ փոխանցելու համար Մուսա Լեռը:

Փանոս մեզ տարաւ իր ծնողքին մօտ. խնձորենիները շատ ցած են եւ բեռնաւորուած առատ պտուղներով: Գլուխները ծռած, անցանք ծառերուն տակէն, եւ փոքրիկ բացօթեայ տարածութեան մը մէջ, դրուեցան սեղանիկ եւ աթոռներ: Մինչ այդ, լուսանկարի գործիքը ձեռքիս, անցայ պատէ – պատ եւ նկարեցի գիւղական քարաչէն, սիրուն տուները, մէկը միւսէն գրաւիչ: Տէր Հօր մանչը, Ֆրանսայէն նոր հասած էր, իր զաւակին հետ, արձակուրդները անցընելու. շատ ուրախ եւ հպարտ էր հոն գտնուելուն: գիւղի փոքրիկ հրապարակին վրայ, հանդիպեցայ նաեւ, սիրուն մեծ մայրիկի մը, որ ... մօրս ընկերուհին եղած էր, ու չկրցաւ արցունքները զսպել: Նկարեցի զինք, եւ խոստացայ որ անպայման մօրս պիտի պատմեմ մեր հանդիպումը: Այցելեցինք նաեւ Տէր Հօր եւ երէցկինին, որուն երկու յարկանի տունը, սքանչելի տեսարան մը ունէր գիւղին վրայ: Փոքր եկեղեցին, մաքուր պահուած, սկսած էր աւելի կարեւորութիւն ստանալ, ամառնային շարժումով եւ ծրագրուած էր վերանորոգումի ենթարկել: Այցելեցի նաեւ կոկիկ գերեզմանատունը, ուր հին հանգուցեալները, հայերէն արձանագրութիւն կը կրեն (Տիգրան Գույումճեան 1887 – 1964: Միհրան Մանճեան 1911 – 1929: Նեկտար Պապիկեան 1890 – 1976 եւ այլն):

Հինգ վայրկեան չէր եղած Վագըֆէն հեռանալնիս, հասանք բարձրավանդակ մը, ուր ճամբան երկուքի կը բաժնուէր: Ձախին Միջերկրականին նայող Եզուրի եւ Գապուսիէի ճամբան, իսկ աջին, Աւետեաց Երկրին նմանող, մայրիի անտառներու, դափնիներու եւ պտղատու ծառերու մէջ թաղուած, Տամլաճըքի փէշերուն (Հերոսամարտին վայրը) զուիցերական բնանկար յիշեցնող, երկու իրարմէ անջատ սիրուն գիւղեր, առաջինը ԽՏԸՐՊԷԿ, երկրորդը մի քանի հազար մեթր աւելի անդին, բարձր դիրքի վրայ, Եօղուն Օլուք: Ընդհանրապէս այս բոլոր կեդրոններուն մէջ, 70 տարուան ընթացքին, հազիւ մի քանի նոր կառոյցներ բարձրացած են, առանց անոնց նկարագիրը խանգարելու: Բոլոր տուներն ալ քարաչէն են, փայտեայ ձեղուններով, յարդէ եւ հողէ տանիքներ ունեցողները, օժտուած են լողով մը, որ անձրեւներէն վերջ, տանիքներն ամրացնելու կը ծառայէ: Մեծ մասով կարմիր կղմինտրով ծածկուած, շատ նման են նախապատերազմեան Լիբանանի գիւղերուն:

Փանոս հարցուց թէ ո՞ր ուղղութիւնը, կ'ուզենք նախ բռնել: Դէպի ԽՏԸՐՊԷԿ, ըսի ինքնաբերաբար: Վայրկեան մը առաջ կ'ուզէի ծնողքիս գիւղը մտնել: Այնքան լսած էի անոր այգիներուն եւ պտուղներուն գովքը, դափնիներով պատրաստուած օճառը, զուլալ ջուրերը, բուսական թէ կենդանական հարստութիւնը եւ մանաւանդ պատմական սօսիի ծառը, իր հովանիին ներքեւ գտնուող սրճարանով ... որ ամէն խտըրպէկցիի խօսակցութեան առաջին նիւթը կը դառնար աշխարհի որ անկիւնն ալ գտնուէր ան:

Մինչեւ Խտըրպէկի սրճարանը, ճամբան զառիվայր էր: Գիւղի մուտքին կխաթաղ ջաղացքի քար մը, դարերով հոն կեցած, շատ հաւանաբար տակաւին գործածական էր, քանի որ լողին մէջ անցուած կոթը նոր էր: Հասանք սօսի, Խտըրպէկի յուշարձանը, բնութենէն կերտուած այդ խսկապէս բացառիկ ծառը, որուն շրջանը կատարելու համար առ նուազն 10 / 15 հոգի ձեռք պէտք են երկարել: Զուլալ եւ առատ ջուրերով առուակ մը կը հոսէր սօսիին տակէն եւ շուրջը, Պասքէթի դաշտէ մը քիչ մը աւելի տարածուն, սրճարան մը, ուր բազմութիւն մը այր մարդերու, տարուած էին նարտիի խաղով, բայց աչքի տակէն, վերէն վար մեզ կը զննէին, առանց բառ մը արտաբերելու: Վստահաբար ամէնքը տեղացի չէին. մաս մը, Սուէտիայի խոնաւ տաքէն փախած, եկած էին մի քանի օր, սօսիի շուքին տակ զովանալու: Փանոս ծանօթներ գտաւ եւ սահուն թրքերէնով, օդէն – ջուրէն խօսեցաւ, մինչ ես, ուշադրութիւն կը դարձնէի դափնետերեւներ խուրձ – խուրձ շալկած կիներու եւ աղջնակներու, որոնք միւս Թրքուհիներու նման շալվար չէին հագուած, այլ մեր Այնճարցի մայրիկներու նման, պարզ փէշ, աշխատուած ասեղնագործ գլխածածք մը դրած միայն: Ընդհանրապէս, Մուսա լերան պարպուած հայկական գիւղերը, եկած գրաւած էին դրսեցի Թուրքեր, սահմանամերձ շրջաններէ:

Շրջանի Ալեւիները ձեռք չեն նետած երբեք. գուցէ նոր սերունդը, տեղեակ իսկ չէր որ ժամանակին, հոն կային հայ բնակիչներ: Երբ շուրջս հաւաքուած կիներուն ըսի՝ Հայրս, մայրս այս գիւղէն են, ապշահար երեսիս նայեցան, թէ ինչպէ՞ս նման բան մը կրնայ ըլլալ...: Փանոս, ազատելով իր խօսակիցներէն, սկսաւ մի քանի բացատրութիւն տալ: Խտըրպէկի եկեղեցին, հիմնայատակ կործանուած են: Փլած են նաեւ մեր պապենական տունը, որ դարձուցած էին հաշիշի ծխարան ... վերջապէս կամացուկ մը հասկցուց որ երկար կենալու չէինք հոն, որ մարդոց մոլեռանդ զգացումները չգրգռենք ... ես որ բուռն փափաք ունէի, գրեթէ բոլոր տուները մի առ մի նկարելու ... Շարունակեցինք բարձրանալ դէպի Եօղուն Օլուք:

(Շար. 2)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՐՔՈՒՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

«Նոր Ռուս»երը ունին այլեւս իրենց արուեստագէտն ալ: Զուրապ Ցերեթելի կը կոչուի ան: Ներկայ կ'ըլլայ բոլոր պաշտօնական ընդունելութիւններուն եւ հանդիսութիւններուն: Անոր գործերը ծաղրանքի նշաւակ կ'ըլլան ցուցարարներու կողմէ որոնք ոչ մէկ խօսք ունին իրենց մայրաքաղաքին ձեւաւորումի կարգադրութիւններուն մէջ: Կ'ըսեն թէ Կրեմլինի պատին երկայնքին շարած անասուններուն անոր արձանները այդ պատը կենդանաբանական պարտէզի դառադեղի մը վերածած են: Պետրոս Մեծի անոր հսկայական արձանը «մարդակեր» մկրտուած է, քանի որ խակապէս, անոր ձեռքը բռնած ոլորուած մագաղաթը կը նմանի ոլոքի (սրունքի ոսկոր) մը:

Այսուհանդերձ, անարդարութիւն է միակ մեղքը բեռցնել Ցերեթելիի վրայ, քանի որ այդպէս կոթողային գործերու համար անհրաժեշտ է նաեւ պատասխանատու իշխանութեան համաձայնութիւնը: Արդարեւ, խնդրոյ առարկայ արձաններու արտօնագիրները կը կրեն նախագահական կնիքը. թէեւ ամէնուն ծանօթ է որ Ցերեթելիի բուն հովանաւորը Մոսկուայի քաղաքապետը Լուժկովն է:

Ինչ կը վերաբերի իշխանութեան, անոնց համար դիւրին է Ցերեթելիի հետ աշխատիլ, անկախ անոր ունեցած կամ վերագրուած տաղանդէն որովհետեւ երկար ատենէ ի վեր ան փայլուն գործի մարդ է ու հարիւրաւոր մարդիկ կ'աշխատցնէ իր արհեստանոցներուն մէջ: Իր անսահման միջոցները, ճարտարարուեստական կարողութիւնը առիթ կուտան որ ապսպրանքները պատրաստ ըլլան որոշուած թուականին:

Ցերեթելիի դիրքին ու համբաւին սկիզբ դրած է ժառանգութիւն մը: 60–ական թուականներուն անոր կինը կարեւոր հարստութիւն մը ժառանգեց Ֆրանսայի մէջ: Տիրացան դրամի, տուներու: Անոնք տուներէն մէկը նուիրեցին խորհրդային իշխանութեան, որպէսզի արտօնութիւն տրուի գումարը իրենց մօտ՝ Վրաստան

պահելու: Ատով երկչոտ քայլերով արուեստի մեծղի գործեր պատրաստող ձեռնարկի մը հիմը դրին: Անոնց աշխատանոցը աւելի քան 8 հազար քառակուսի մեթր տարածքով, իսկական գործատան մը կը նմանէր: Հոն կ'աշխատէին ոչ միայն բազմաթիւ աշկերտներ որոնք Ցերեթելիի գործերուն մանրակերտներէն կը պատրաստէին բուն արձանները, այլեւ հետազօտողներ:

Մինչեւ 70-ական թուականներու վերջաւորութիւնը Ցերեթելիի ձեռնարկութիւնը հիմնապէս վրացական մնաց: Իր թիւը սահմաններէն անդին անցնող շաքերին ատեն հեռամուտ ըլլալով հանդերձ, ան չկրցաւ Մոսկուայի արուեստի նոմենկլատուրայի մաս կազմել: Ցետոյ, 1980-ին, Մոսկուայի ողիմպիականներուն նախօրեակին երբ աշխարհը ամուսնացաւ մայրաքաղաքին գլխաւոր ճարտարապետին տղուն հետ, այդ դռներն ալ բացուեցան իրեն առջեւ:

Այդ թուականէն մինչեւ այսօր արուեստագէտ-գործարարը ընդլայնած է իր կայսրութեան սահմանները: Կ'ըսուի թէ տիրացած է Ս. Պետերբուրգի մեծ ջերմութեան փուռերու գործատան ուր կը ձուլուին պրոնզէ իր հսկայական գործերը, ինչպէս նաեւ ձուլարան մը գնած է Մինսկի մէջ ու կալուածներու համալիր մը Մոսկուա:

Ցերեթելիի անունը անմասն չէ գայթակղութիւններէ ալ: Ամէնէն աղմկայարոյցը Գոլոմպոսի արձանին առնչուածն է: Ամերիկայի գիւտին 500-ամեակին առթիւ ՀԱՄ-ի երկիրները Միացեալ-Նահանգներուն եւ Սպանիոյ պիտի նուիրէին Գոլոմպոսի երկու արձաններ, ինչպէս յայտարարած էր Գորպաչով: Մանհաթընի մէջ զետեղուելիքը 126 մեթր բարձրութեամբ տեղ պիտի գրաւէր Մանհաթանի մէջ, մրցելով ազատութեան արձանին հետ: Այս նպատակով 1992-ին ստեղծուեցաւ Գոլոմպոս ընկերութիւնը որուն հիմնադիրներէն էր Ցերեթելի: Ցաջորդ տարի լուժկով Ելցինէն կը խնդրէր որ արձանին չինութեան համար Միացեալ-Նահանգներ ղրկուելիք նախանիւթէն մաքսատուրք չգանձուէր: Այդպէս ալ եղան կարգադրութիւնները: Սակայն օր մըն ալ ամերիկեան ընկերութեան մը որ գոյութիւն չունէր, հասցէին ճամբայ հանուած բաժանեակներու մէջ Եկատերինբուրգի մաքսաւորները փոխանակ արձանին նախանիւթին, գտան ձոյլ պղինձի կտորներ: Ատիկա ռազմական նախանիւթ կը նկատուի ու կը գործածուի ելեկտրոնիկի մարզին մէջ:

Մաքսանենգութեան ամբաստանութեամբ հարցաքննութիւն բացուեցաւ որուն ընթացքին յայտնի եղաւ որ ծրագրուած էր 85 հազար թոն պղինձ հանել երկրէն, ինչ որ ռուսական արտածումին 10%-ը կը կազմէր: Երկու թոնը արդէն ղրկուած էր առանց տուրքի եւայլնի վճարումի: Այդ բեռը Միացեալ-Նահանգներ չէր հասած. մետաղին հետքը կորսուած էր Համպուրկի ու Ռոթերտամի միջեւ տեղ մը: Կարելի չեղաւ դատարան դիմել, որովհետեւ փաստերը կը պակսէին պնդելու համար որ արարքը քանի մը հոգիի անձնական հարստացման նպատակով կատարուած էր: Այդ քանի մը անձերէն էր Ցերեթելի:

Հակառակ ամէն բանի, ան իշխանութիւններու համար բարիք մը կը նկատուի: Բծախնդիր է, ճշդապահ ու իր յաճախորդներուն կամքը յարգող: Ոչ միայն իր միջոցներով կրնայ ամէնէն բարդ գործեր ալ իրականացնել, այլեւ կրնայ երկար ատեն սպասել վճարումին: Այս վերջին պարագան շատ զարմանալի կը թուի, որովհետեւ հոն հաստատուած սովորութեամբ վճարումները կանխիկ կ'ըլլան: Բայց Ցերեթելիի գործին ընթացքէն դատած, յաջող է ան ու բոլոր հաշուեցոյցերը կը վճարուին: Խախտած չէ փոխադարձ վստահութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

Իտալահայ նամականի

ՓՐՈՖ. ԲԺԻՇԿ ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՊԻԿԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Վենետիկի նահանգի մեծադոյն օրաթերթ, «Իլ Կածէթթինօ»էն կ'իմանանք, մեծ հաճոյքով, որ փրոֆէսօր-բժիշկ Գրիգոր Պապիկեան, պետը Վենետիկի հիւանդանոցի Քիթ-Կոկորդ-Ականջ բաժինին, պատուոյ անդամ ընտրուած է Անգլիոյ Վիրաբուժական Արքայական Գոլէժին իր մասնագիտութեան մէջ ձեռք ձգած բացառիկ արժանիքներուն համար:

Անգլիոյ Արքայական Գոլէժը, պետական հաստատութիւն մըն է, որ մասնագիտութեան տիտղոս կուտայ Անգլիոյ բժիշկներուն: Պատուի տիտղոս մը չէ միայն տրուածը. Փրոֆէսօր Պապիկեան, ասկէ վերջ, կրնայ գործողութիւններ կատարել նաեւ Անգլիոյ մէջ: Բովանդակ Իտալիոյ մէջ, միայն 10 հոգի արժանացած են այս պատիւին:

Փրոֆէսօր-Բժիշկ Գրիգոր Պապիկեան, աշխարհահռչակ դարձաւ այն օրուընէ, երբ սկսաւ բարդ գործողութիւններով, ամբողջական խուլերուն լսողութիւն տալ: Ինչ միակն է, որ Վենետիկի իր ղեկավարած բաժինին մէջ, նման գործողութիւններ կը կատարէ. գործողութիւններ որ մեծածախս են, անշուշտ, քանի որ իւրաքանչիւր թրանզիստոր, 50 միլիոն իտալական լիր կ'արժէ, եւ պետական հիմնարկն է որ իր գզալի մասնակցութիւնը կը բերէ նպաստներուն:

Փրոֆէսօր Գրիգոր Պապիկեան, որդին է Տրապիզոնցի, Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժարանի նախկին սան ողբացեալ Լեւոն Պապիկեանին:

Հ. Ց. Պ.

Վենետիկ
Փետրուար 15, 1997

ԱՆՁՆԱԿԱՆԱՑԱԾ ԶԷՆՔԵՐ

Միացեալ-Նահանգներու մէջ ամէն տարի շուրջ 500 երախաներ ու պատանիներ կը մեռնին յաճախ իրենց ծնողքին պատկանող ատրճանակներով, հրացաններով: 1400-ի չափ երիտասարդներ անձնասպան կ'ըլլան ատրճանակի մը գնդակով: 1985-1994 89 ոստիկաններ մահացած են իրենց իսկ պատկանող զէնքերով որոնք խլուած են յարձակողներու կողմէ: Այս թիւերը մտածելու մղած են արտադրողները, շատ աւելի անձնականացած ատրճանակներ պատրաստելու մասին: Այդ ձեւով կարելի կ'ըլլայ կանխել դժբախտութիւններու կարեւոր տոկոս մը, ինչպէս նաեւ սահմանափակել յանցագործներու կողմէ գողցուած հազարաւոր զէնքերու թիւը: Ամէն տարի գողցուած զէնքերու թիւը կ'ըսուի որ 500 հազարէն աւելի է:

Փոքր խմբակ մը տարիներէ ի վեր ազգային հետազօտարանի մը մէջ կ'աշխատի զէնքերը անձնականացնելու յարմարագոյն ձեւը գտնելու: Փորձեր կ'ըլլան մագնիսական կարգանիշի դրութիւն մը զարգացնելու որ պիտի զետեղուի զէնքին մէջ ու գործէ միայն զէնքին տիրոջը մատնիէն արձակուող հրահանգով: Այդ հրահանգին բացակայութեան կարելի պիտի չըլլայ զէնքին ըլթակը շարժման անցընել: Այլ խօսքով զէնքի մը գողութեան պարագային կարելի պիտի չըլլայ գործածել զայն: Այս սկզբունքով պատրաստուած առաջին ատրճանակները որոնց արժէքը 600-900 տոլար պիտի ըլլայ, փորձի շրջանի մը համար պիտի տրուին ոստիկաններու:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 110-ԱՄԵԱԿԸ

Լնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 9-ին, նշուած է Կարօ Սասունիի ծննդեան 110-ամեակը: Բացումը կատարած է հանդիսավար Եդուարդ Մկրտիչեան: Ցանուն Համազգայինի խօսք առած է տոքթոր Եղիկ Գոնիալեան: Կարօ Սասունիի գրական վաստակը ներկայացուցած է Կարօ Պետրոսեան: Պէյրութի ճեմարանին մէջ Սասունիի աշակերտած Ալադեադ սրտի խօսք արտասանած է: Երկրորդ բանախօսը՝ Եդուարդ Էլոյեան (Մոնրէալէն), ներկայացուցած է Կարօ Սասունի հանրային եւ քաղաքական գործիչը: Երրորդ բանախօսը՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ Կարօ Արմէնեան, վեր առած է Սասունիի մէջ յեղափոխական եւ պետական գործիչը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք բեմ հրաւիրուած է Սասունիի որդին՝ Բարգէն Սասունի, որուն յանձնուած է յուշանուէր մը: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան:

«ՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ 5-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կլէնտէյլի «Անոյշ» ճաշարանին մէջ, Ցունուար 24-ին, տօնուած է «Նոր Հայաստան» օրաթերթի 5-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Խօսք առած են Հայաստանի Լոս-Անճըլըսի աւագ հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեան, օրուան նախագահ Հէրի Տիրամէրեան, Թորգոմ Փօսթանճեան եւ Վահան Բահարեան: Փայլակ Ահարոնեան վարած է հանգանակութիւնը, որմէ գոյացած է 16 հազար տոլար, ի նպաստ թերթի բարգաւաճման: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է թերթին հրապարակիչ-խմբագիրը՝ Վահան Ճանսըզեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Եւ ի՞նչպէս կարելի է անոր համակրութիւնը շահիլ:
– Հեռու մնալով գինեմոլութենէ, խաղամոլութենէ, բղջախոհութենէ...:
– Այդչափը բաւակա՞ն է:
– Ասկէ զատ պէտք է բարեպաշտ հաստատեալ մը ըլլալ:
– Այսինքն Կիրակի օրերը ժողովարա՞ն երթալ:
– Այո՛, եթէ Բողոքական ես, իսկ եթէ ո՛չ կրնաս քու եկեղեցիդ յաճախել, այս մասին գիտողութիւն ընող չըլլար, միայն մէկ բան մը պարտաւորիչ է անդամ արձանագրուողին համար:
– Ի՞նչ բան:
– Երեքշաբթի գիշերները ներկայ գտնուիլ Ս. Գրքի ընթերցումներուն եւ մասնակցիլ Աստուածաշնչական վիճաբանութեանց:
– Ես այսօրուընէ անդամ պիտի արձանագրուիմ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան, յայտարարեցի բարեկամիս, միայն թէ անդամ մը միասին երթանք եւ ճաշենք որպէս զի կերակուրներուն համը գնահատեմ: Կը կարծե՞ս որ իմ ընդունելութիւնս դժուարութեան բախի:
– Ո՛վ գիտէ, պատասխանեց Ամպարեան կասկածոտ շեշտով մը, այդ մարդիկը քիչ մը դժուարահաճ են եւ մինչեւ որ քննութեան բովէ մը չանցունեն իրենց ներկայացողը, զայն անդամ չեն արձանագրեր:
– Կ'անցնիմ այդ քննութեան բովէն, ըսի ինքնավստահ դէմքով մը:
– Ուրեմն լաւագոյն կ'ըլլայ որ Երեքշաբթի իրիկուն մը երթանք ճաշի, որպէսզի ճաշէն ետքն ալ կարենաս անպաշտօն կերպով մասնակցիլ Ս. Գրքի ընթերցումին: Եթէ վիճաբանութեան խառնուիս եւ լաւ տպաւորութիւն մը թողուս անոնց պարոն Փիքի վրայ գործը շատ կը դիւրանայ:

Երեքշաբթի իրիկուն, արդարեւ ժամադիր եղանք բարեկամիս հետ ու միասին ուղղուեցանք Ռիւ տը Թրէվիզ, որ մեծ Պուլվարներու մօտիկ փողոց մըն է:

Փառաւոր շէնքէ մը, որուն մուտքին վրայ քանդակուած էր «Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութիւն» բառերը, ներս մտանք եւ մարմարեայ սանդուխէ մը վեր ելլելով հասանք առաջին յարկը: Ընդարձակ սրահէ մը անցնելէ ետքը հասանք ճաշարահը, որ ելեկտրական լոյսերու մէջ կը շողար, Քառասունէ աւելի երիտասարդներ 18-էն 25 տարեկան արդէն փոքրիկ սեղաններու շուրջը նստած կը ճաշէին: Մենք ալ նստանք պարապ սեղանի մը քով:

Առաջին անգամ աչքիս զարկաւ ճաշարահի պատերուն վրայ փակցուած թատրոնի ազդագիրի պէս խոշոր յայտարարութիւն մը որ սա բառերով կը սկսէր «Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ»: Նոյն միջոցին Տըրէյֆիւսի խնդրին տաք ատենն էր եւ Էմիլ Զօլա նշանաւոր յօդուածը «Կ'ամբաստանեմ» վերնագրով հրատարակած էր ՕՌՕՌի մէջ: Պատէն կախուած յայտարարութիւնն ալ Զօլայի յօդուածին հետեւողութեամբ գրուած սապէս կը սկսէր.

«Կ'ամբաստանեմ ալքօլը որ մայրն է ամէն չարիքներու:

«Կ'ամբաստանեմ ապսէնթը որ առողջութիւնը կը փճացնէ եւ մարդս ոճրագործութեան կը մղէ:

«Կ'ամբաստանեմ ամէն բիքօնը որ ըստամոքսը կը խանգարէ:

«Կ'ամբաստանեմ գինին որ բանականութիւնը կորսնցնել կուտայ»:

Վերջապէս յայտարարութիւնը կ'ամբաստանէր բոլոր ոգելից ըմպելիները:

Այս յայտարարութիւնները ճաշարահին պատերուն միակ զարդարանքը կը կազմէին:

Գալով կերակուրներուն՝ իրաւցնէ համեղ ու առատ էին եւ Ամպարեան բարեկամս չէր չափազանցած, Սեղանը եւ ըսպասները մաքրութեամբ կը փայլէին եւ մարդ ճոխ ճաշարանի մը մէջ կը գտնէր ինքզինքը:

– Ուրեմն գինի չպի՞տի կրնանք խմել, հարցուցի բարեկամիս:
– Գաւաթ մը իրաւունք ունինք խմելու, բայց ո՛չ աւելի, գինիին տեղ կրնաս գաւաթ մը գարեջուր ալ խմել, իսկ ես ո՛չ մին ո՛չ միւսը կը խմեմ այստեղ, այլ գաւաթ մը կաթ միայն:
– Ինչո՞ւ համար:
– Կաթ խմողները աւելի յարգանք ու համարում կը վայելեն...:
– Ուրեմն ինծի համար ալ գաւաթ մը կաթ ապսպրէ՛... եւ իմ տեղս դուն խմէ:

Ճաշէն յետոյ ուղղուեցանք ընթերցասրահը ուր մէկ քանի լուրջ թերթեր, պատկերազարդ պարկեշտ հանդէսներ եւ պարբերականներ սփռուած էին մեծ սեղանի մը վրայ:

Պահ մը ետքը Պ. Փիք ներս մտաւ: Բարեկամս զիս իրեն ներկայացուց եւ ըսաւ թէ կը փափաքէի անդամակցիլ Երիտասարդ Քրիստոնէից ընկերութեան:

– Լա՛ւ, բայց այդ մասին յետոյ կրնանք խօսիլ, պատասխանեց չոր ձայնով մը:
– Բարեկամս կը փափաքի որ այս իրիկուն ներկայ գտնուի Ս. Գիրքի ընթերցումին, շարունակեց Ամպարեան:
– Շատ աղէկ, իրրեւ հիւր գինքը սիրով կ'ընդունինք:
– Բարեկամս Ս. Գիրքը ուսումնասիրած է բաւական, շարունակեց Ամպարեան, իմ ընդունելութեանս ճամբան հարթելու համար:

Պարոն Փիք թերահաւատ քմծիծաղով մը պատասխանեց.

– Լա՛ւ, լա՛ւ:

Ցայտնի էր որ շատ հաւատք չունէր իմ աստուածաշնչական հմտութեանս վրայ եւ կը կռահէր թէ աւելի ահան կերակուր ուտելու քան թէ Ս. Գրքէն ընթերցումներ լսելու համար էր որ կ'ուզէի անդամ գրուիլ Երիտասարդ Քրիստոնեաներուն:

Ընթերցասրահին մէջ բաւական մնալէ ետքը, վերջապէս զանգակի հարուած մը մեզի իմացուց թէ հոգեկան ժամանցքի ատենը եկած էր:

(Շար. 91)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մանուշակ Պալութիւնեանի թարմ յիշատակին Տոքթոր եւ Տիկին Ժերար Ցովսէփեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի։

Informations Artistiques

— BOIS COLOMBES —

Vardan MAMIKONIAN

RECITAL DE PIANO

Bach — Ravel — Liszt — Chopin

Vendredi 28 février à 20 heures 30

Salle Jean-Renoir
Villa des Aubépines (à 200 m. de la gare)

Tarifs : 120 F. — 100 F.

Réservations : 01 47 80 72 72.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանսէօյի
Սիամանթօ Դպրոցին
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Մարտ 8,
ժամը 20–էն մինչեւ առաւօտ

(Շար. Ա. էջէն)

եւ անտեսութեան այլ մարզերու մէջ գործակցութեան հեռանկարները մշակելու նպատակով այս օրերուն Գիւմրի գացած է Հայաստանի մօտ Մեծն – Բրիտանիոյ եւ Հիւսիսային Իրլանտայի լիազօր դեսպան Տէյվիտ Միլլըր։ Իսկ աւելի շօշափելի ծրագիրներ կը ստեղծուին Շիրակի մարզպետին Անգլիա այցելութեամբ։

Մարզկեդրոն Գիւմրին ալ բարեկամական կապեր հաստատած է Միացեալ – Նահանգներու Ալեքսանտրիա քաղաքին հետ։

⁂

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԾՐԱԳԻՐ ՎԱՆԱՁՈՐԻ ՀԱՄԱՐ

Վանաձորի քաղաքապետարանը եւ Գուգարաց թեմի առաջնորդարանը առաջին քայլերը կատարած են Վանաձորի մէջ նոր եկեղեցիի մը շինութեան ուղղութեամբ։ Հինը՝ Ս. Աստուածածին Եկեղեցին փոքր է եւ տօնական օրերուն պատշաճ ձեւով չի կրնար սպասարկել բոլոր հաւատացեալներուն։ Ներկայիս կը ճշդուի նոր եկեղեցիին կառուցման վայրը։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները, ժամը 7–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ՀՍԿՈՒՄ պիտի կատարուի յաջորդաբար. —

Ուրբաթ, փետրուար 21
ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլ
Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, փետրուար 28
ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Առնուվիլ – Լէ – Կոնէսի
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Իսի – Լէ – Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

Ուրբաթ, Մարտ 14
ԼԳ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլ
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

⁂

ՀԱՐՈՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ, փետր. 21, ժամը 17·30–ին
Պօմոն
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Քարոզիչ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17·30–ին
Բամփ – Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱԻԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերմէն Զ. Շանթ մասնաճիւղի երիցագոյն եւ ջանասէր ընկերուհի Աւրինէ Ալտօեան ոսկէ չքանչանին առթիւ մասնաճիւղին 200 Ֆր. կը նուիրէ։

Համայն Շալճեան եւ Վարպետեան ընտանիքներու հանգուցեալներու յիշատակին հոգեհանգստի առթիւ, մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. —

Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր., Պօյաճեան ընտանիք 150 Ֆր., Սեպուհ Ճանիքեան 100 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ
եւ Միրհաւ պատմուածքներու
ընդմէջէն

Կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռազմիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–ին

Հայ Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES
90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE

sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION
«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un
REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey *Raffi*
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
—— *Parking surveillé* ——

⁂

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :

04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas 70 F.* —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
քսաներորդ դարում

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ջեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ
ներկայ գտնուելու

ՄԵԾ ՄԱՅՐԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՐՈՒ

Մեծարանքի Հանդիսութեան,

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 15–ին

Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado - 13008 Marseille*

Համեղ անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թագէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր. 22, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն – Ժերմէն Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 14·30–ին, 32 Ամբնիւ տը Սէն – Ժերմէն Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. —

Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի ատենապետ՝ Համազասպ Մոմճեանի յիշատակին կը նուիրեն. – Զրբաշեան ընտանիք 3000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թալոնի (Պոնքուր) 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան 300 Ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Զալոյեան Վարդանոյշ եւ Մարուշկա Մարտիրոսեանի յիշատակին 500 Ֆր., Պր. Ժոզէֆ եւ Օր. Իտա Գասպարճեան 10·000 Ֆր., Պր. Ժան – Միհրան Պայրամեան 5000 Ֆր., Տիկին Ֆրանս Մելիքոֆ Տիկին Պիտէրմանի յիշատակին 5000 Ֆր.։

Պր. Ժագ Պահրի 1200 Ֆր., Յովսէփեան ընտանիք 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէռ Խաչիկեան, իրենց պսակադրութեան տարեդարձին առթիւ 4000 Ֆր.։ Բժիշկ եւ Տիկին Խաչատուր եւ Սոնա Ադամեան 850 Ֆր., Տիկին Քնարիկ Սիմոնեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քերոբ Ֆարճեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Ֆիրէնկիւլեան Աղաւնի Եուսուֆեանի յիշատակին 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժորժ եւ Տընիզ Նիքոլայիտէս 15·000 Ֆր. եւ Պր. Ա. Խաչատուրեան (Փիւպլիվալ) 500 ֆրանք։

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE 50 HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.

Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21
VENDREDI
21 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL : 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (սովորական առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19·055 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72e ANNEE — N° 19.055

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԷՆԿ ՑԻԱՕՓԻՆԿԻ ՄԱՀԸ

Չինաստանի նահապետը՝ Տէնկ Ցիաօփինկ, որ երեք տարի է արդէն քաշուած էր քաղաքական բեմէն առողջական պատճառներով, մեռած է Փետրուար 19-ին, 92 տարեկանին:

Պետական բոլոր ղեկավարները կը մեծարեն մարդը որ ռահվիրան է Չինաստանի տնտեսական յեղափոխութեան, ջանալով անտեսել որ ինք էր նաեւ Չինաստանի գարնան (Յունիս 1989) Թիանանմէն հրապարակի ջարդին պատասխանատուն, երբ կրակ կը բացուէր հաւաքուած ուսանողներուն վրայ:

1976-ին է որ, 82 տարեկանին, Մաօ Ցէ Թունկ կը մեռնէր, կը ձերբակալուէր չորսերու խմբակը որուն պետն էր Մաօյի այրին: 1977-ին Ցիաօփինկ կը վերստանար իր պաշտօնը եւ կուսակցութեան ԺԱ. համագումարէն ետք, կը ձեռնարկէր արդիականացման արագ քաղաքականութեան մը: Արդիւնքները անմիջական են, տնտեսական շուկաներ կը բացուին եւ բարգաւաճումը կը սկսի: Իր մէկ ուրիշ յաջողութիւնն է Հոնկ-Քոնկի վերադարձը Չինաստանի, ըստ Անգլիոյ հետ ստորագրուած համաձայնագրի մը 1984-ին եւ որ պիտի իրականանայ Յուլիս 1-ին:

Յաջորդութեան հարցը բաւական փափուկ է եթէ նոյնիսկ Ցիաօփինկ վերջին երկու-երեք տարիներուն միայն անուն մըն էր եւ ի վիճակի չէր երկիրը ղեկավարելու: Թեկնածուները չեն պակսիր սակայն, որոնց մէջ է նաեւ նախարարապետը՝ Լի Փենկ որ քաւութեան նոխազ ծառայեց 1989-ի Թիանանմէնի ջարդին առեն, մինչ բիրտ զսպումի հրամանը հաւաքական եղած էր գլխաւորութեամբ Ցիաօփինկի:

Մահուան լուրը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ Փետրուար 19-ին: Ցիաօփինկ տարիներէ ի վեր կը տառապէր Փարքինսոնի հիւանդութենէն եւ վերջին օրերուն թոքերու բարդութիւններ ունեցած է: Օտար ոչ մէկ պատուիրակութիւն կը հրաւիրուի յուղարկաւորութեան, որ հաւանաբար տեղի ունենայ Փետրուար 24-ին: Վեց օրուան ազգային սուգ հռչակուած է Չինաստանի մէջ: Ժագ Շիրաք մեծարելով Ցիաօփինկը, յայտարարած է որ ան պատմութեան մէջ պիտի մնայ որպէս գլխաւոր հեղինակը այն բարեփոխումներուն զորս Չինաստան ունեցաւ վերջին քսան տարիներուն: Գլինթըն ալ մեծարած է զան՝ «որ իր երկիրը բացաւ արտաքին աշխարհին»:

ԴՈՒՄԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԶԷՆՔԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Փետրուար 19-ին, Ռուսաստանի Դուման որոշած է քննել Հայաստանի յանձնուած ռուսական զէնքերու հարցը եւ այդ առընչութեամբ պաշտօն տրուած է Պաշտպանութեան, Ապահովութեան եւ ՀԱՊ-ի գործերու եւ հայրենակիցներու հետ կապերու յանձնախումբերուն:

Փետրուար 14-ին, ՀԱՊ-ի Պետութեանց հետ յարաբերութիւններու ռուս նախարարը՝ Աման Տուլիեւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած էր թէ Ռուսաստանի բանակը ապօրինի կերպով զէնք վաճառած է Հայաստանի: Համայնավար երեսփոխան Ն. Բինդուկովն է որ հիմնուելով այդ տեղեկութիւններուն վրայ ձայն բարձրացուցած է, ծանրանալով գլխաւորաբար հրասայլերու մատակարարման վրայ: Ըստ Տուլիեւի, վերջին մէկ տարուան ընթացքին Ռուսաստան Հայաստանի փոխանցած կ'ըլլայ 270 միլիառ ռուբլի արժող զէնք: Հայաստանի նախագահին մամուլի քարտուղարը՝ Լ. Զուրաբեան բոլորովին հերքած է զէնքերու վերաբերող լուրերը, մինչ Մոսկուայի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչն ալ յայտարարած է թէ նման արտայայտութիւններ կրնան վնասել:

Դումայի մէջ, հարցին արծարծման առեն, երեսփոխան Միտրոխին Բինդուկովի ելոյթը որակած է.- «Անբարեացակամութեան արարք Հայաստանի նկատմամբ», իսկ ազատական - դեմոկրատ խմբակցութեան ղեկավարը՝ Ժիրինովսկի զգուշացուցած է իր պաշտօնակիցները զէնքի հարցերու միջամուխ ըլլալէ, որովհետեւ այդ հարցերը Ռուսաստանի Պետութեան գաղտնիքներ են: Իրեն զօրավիգ եղած է «Ժողովրդապետութիւն» խմբակի ղեկավարը՝ Ն. Ռիժկով որ կոչ ըրած է երեսփոխաններուն.- «Կշռադատուած մօտենալ Ռուսաստանի կողմէ ուրիշ երկիրներու սպառազինումներու մատակարարման հարցին, որպէսզի չվնասուին Ռուսաստանի պետական շահերը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐՑԱԽ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

Փետրուար 18-ին, Հայաստանի Ազգ. Ժողովը ընդունած է 1997-ի պիւտճէի մասին օրէնքը: Քուէարկութենէն ետք ելոյթ ունենալով Խորհրդարանին առջեւ, նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան նշած է որ ընդունուած պիւտճէն կ'արտայայտէ երկրին առաւելագոյն կարելիութիւնները: «Պէտք է խոստովանիլ, որ սա հիմնականում սպառողական, աւելի խիստ գնահատելով՝ դեռեւս գոյատեւման պիւտճէ է» ըսած է ան: Շեշտելով սոնուագն չյետադիմելու կարեւորութիւնը, «ուրախութեամբ պէտք է նշենք, որ այդ միտումը վերջին երեք տարիների ընթացքում անշեղօրէն պահպանուել է. թէկուզ մեր ցանկութիւններից շատ հեռու է այս պիւտճէն, բայց անցեալ տարուայ համեմատ որոշակի աճ ապահովուել է: Սա քիչ է թուիչք ապահովելու համար, բայց սա է այսօր մեր հնարաւորութիւնը» ըսած է նախագահը:

Լ. Տէր - Պետրոսեան շարունակած է իր ելոյթը ըսելով թէ Հայաստանի տնտեսական բնականոն զարգացման մասին խօսիլ անտեղի կ'ըլլայ քանի որ դեռ երկիրը իր առջեւ ունի չլուծուած կարեւոր երկու հարցեր. Արցախի կնճիռը եւ շրջափակումը: Եւ նախագահը շեշտած է թէ որքան ալ մասամբ լուծուած երեւին այս հարցերը, իրականութեան մէջ ներկայի պայմանները հեռու են բնականոն զարգացման պահանջածներէն:

Նախագահը խօսած է նաեւ Թուրքիոյ հետ սահմանագիծին բացման մասին, նշելով թէ Հայաստան այդ ուղղութեամբ իր յոյսերը չէ կորսնցուցած, սակայն, աւելցուցած է ան, ատիկա կապուած է ղարաբաղեան խնդրի կարգադրութեան: «Քանի դեռ այս հարցերը լուծուած չեն, մենք պէտք է լուծենք գոյատեւման խնդիրներ, դրա հետ մէկտեղ պահպանելով Ղարաբաղի անվտանգութիւնը, երկրի պաշտպանութիւնը, գիտակցելով մեր բանակի դերը եւ համաժողովրդականօրէն բանակին սատար կանգնելու պատրաստակամութիւնը» եզրակացուցած է նախագահը: Ան նաեւ չէ վարանած ըսելու թէ յառաջիկային պիտի բազմանան միջազգային ճնշումները Ղարաբաղի հարցին լուծման կապակցութեամբ. շրջանին մէջ արդէն կը բախին մեծ շահեր, քանի որ ան կը դառնայ միջազգային հետաքրքրութիւններու կեդրոն: Մինչ չէ որ միջազգային այդ հետաքրքրութիւնները, նախագահին խօսքերով՝ «հետապնդում են ժողովրդների ճակատագիրը արդարացի լուծելու նպատակ» եւ յաճախ կը ծառայեն սեփական շահերու եւ այս ամէնուն հետ մէկտեղ, եզրափակած է Լ. Տէր - Պետրոսեան, պէտք է գիտակցիլ ժողովուրդին միասնական ըլլալու անհրաժեշտութեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 19 / 20)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի ապաքինման շրջանին, նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանն է որ կը կատարէ անոր պարտականութիւնները: Նախագահը ամէն օր ժամը 14-ին իր աշխատավայրէն կ'երթայ կառավարութեան շէնք՝ վարչապետին գրասենեակը: Կը հսկէ կառավարութեան աշխատակազմին եւ նախարարութիւններու գործունէութեան եւ աշխատանքներուն: Մշտական կապ ալ հաստատուած է նախագահին եւ վարչապետին միջեւ ու անոնք միասնաբար կը քննարկեն կարեւորագոյն բոլոր հարցերը: Փոխարինումի այս կարգադրութիւնը եղած է ըստ Սահմանադրութեան, ուր ըսուած է, որ կառավարութեան նիստերը կը վարէ նախագահը եւ անոր կարգադրութեամբ՝ վարչապետը:

ԿԵՂԾ ԴՐԱՄԱՆԻՇԵՐՈՒ ՆՈՐ ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ

Կեղծ դրամանիշի այս տարուան առաջին պարագան արձանագրուած է Սեւանի ճաշարանի մը մէջ, ուր վճարումը կատարուած է 50 տոլարնոցի նմանակով: Կատարուած հետաքննութենէն պարզուած է որ դայն «վճարողները» Պաշտպանութեան Նախարարութեան զօրամասերէն մէկուն 5 սպաներն են: Անցեալ տարի, ճիշդ նոյն ժամանակաշրջանին Երեւանի մէջ յայտնաբերուած էր կեղծ թղթադրամներ տպագրող ու սպառող յանցագործներու խումբ մը:

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ԿԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Հայաստանի կառավարութիւնը, Համաշխարհային Դրամատան տրամադրած վարկով, կը շարունակէ կառուղիներու վերականգնման ծրագիրը, որու շրջանակներուն մէջ 1997-ին կը վերանորոգուին Երեւան - Կապան - Մեղրի ճամբուն՝ Սիսիանի 63 քիլոմեթրնոց հատուածներ: Հաւանական է որ աշխատանքներու իրագործումը յանձնուի օտար ընկերութեան մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՓՓԷԻ եւ ընդհանրապէս կառավարութեան նահանջը ինչ կը վերաբերի Տըպրէ օրէնքին, չբաւեց առաջքն առնելու համար Շաբաթ (Փետրուար 22) նախատեսուած ցոյցին: Օրէնքներու յանձնախումբին նախագահը՝ Փիէր Մազօ արտագրութիւն մը առաջարկեց որ ընդունուեցաւ յանձնախումբին կողմէ: Նոր բնագիրը նահանգապետներու կը յանձնէ (եւ ոչ՝ քաղաքապետներուն) հիւրընկալութեան վկայականներու տրուիլը եւ կը ջնջէ օտարականին մեկնումը յայտարարելու պարտաւորութիւնը հիւրընկալողին կողմէ: Եթէ Ազգային Ժողովը ընդունի այս բարեփոխումը, ոչ Եւրոպացի օտարականը ժամանման օրը պիտի յայտարարէ մեկնումի թուականը: Եթէ չմեկնի այդ թուականին, ապօրինի կացութեան մէջ պիտի ըլլայ: Աղմուկը չի մեղմանար սակայն եւ ոմանք սկսած են Փասքուա օրէնքի ջնջումը պահանջել (Թէաթր Ժեռար Ֆիլիփ հաւաքուած բողոքները գլխաւորութեամբ Կայօ Եպիսկոպոսի եւ տոքթոր Շվարցնպերկի): «Լիպերասիոն» որ ամէնէն լայն արձագանգը կուտայ օրէնքին դէմ բողոքողներուն, հրատարակած է նաեւ հարցախոյզ մը (ԻՖՈՓ - Լիպերասիոն) ուրկէ կը պարզուի որ Ֆրանսացիներուն 59%-ը կողմնակից է Տըպրէ օրէնքին, 58% ալ դէմ են անհնազանդութեան կոչերուն: Փաթրիք Տէվէճեան յայտարարած է թէ Ժիւփէ լաւ ըրած է բարեփոխելով օրինագիծը, որովհետեւ բանավէճը քաղաքական դէչ ընթացք մը առած էր:

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐ վերջնապէս «անմեղ» հռչակուած է: Ազգային Ժողովը 263-ի դէմ 270 ձայնով ջնջեց այն բոլոր ամբաստանութիւնները որոնք կը վերաբերէին Արտաքին Նախարարին անձնական հարըստութեան, որ դիզուած կ'ըլլար ոչ շատ պարկեշտ միջոցներով:

ԱԼԺԵՐԻԱ Համեմատականի դրութիւնը որդեգրեց երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար (Մայիսի վերջ կամ Յունիսի սկիզբը):

ԴՈՒՇԱՆԲԷԻ (Տաճիկստան) մէջ վեց հոգի սպաննուած են, եօթներորդ վիրաւոր մըն ալ մեռած է անհարեկչական յարձակման մը հետեւանքով, կարգ մը միջադէպերու ընթացքին:

«ԵՒՏԻՇ ՄԱՄՈՒԼԻ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ» խորագրին տակ, «Ֆիկառօ» (Փետր. 20, տնտեսական յաւելուած) կ'արձագանգէ ցուցահանդէսի մը՝ «հարիւր տարիներու եւրէշ մամուլ» զոր կազմակերպած է Մետեմ գրադարանի տնօրէնը: Այս առթիւ, անոր հետ հարցազրոյց մը կը հրատարակէ ուր հակիրճ պատմականը կայ այդ մամուլին, որ անցեալին 250 օրգաններ ունեցած է որոնց մէջ 3 օրաթերթեր եւ այսօր մահամերձ է, քանի մը պարբերականներով որոնք շատ փոքր տպաքանակ ունին: Առաջին թերթը՝ Փարիզըր ակըրմայնէ եւրէշ փոլքս-ցայթունկ լոյս տեսած է 1892-ին ռուս Հրեաներուն կողմէ:

ԴԷՊԻ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Մի քանի դարձուածքէն, միակամար, սիրուն կամուրջ մը անցնելէ վերջ, երեւցաւ գիւղին առաջին չէնքը, առանձնատունի նմանող, դպրոցն էր. 1961–ին կառուցուած: Կղմինտրէ տանիքով, նարնջագոյն պատերով, Խտըպէկ եւ Եօղուն Օլուք ամէն ինչով, միշտ աւելի մօտ եղած են իրարու, նոյնիսկ բարբառի տեսակէտով, Պիթիասի, կամ Գապուսիէի տարբերակները չունին հնչիւնական: Աւելի դիւրաւ իրարու հետ ամուսնական կապեր հաստատած. մէկ խօսքով աշխարհագրական դիրքով ալ մէկը միւսին արուարձան կրնայ համարուիլ:

Մենք ուղղուեցանք ուղիղ եկեղեցիին հրապարակը, ուր կար քարաշէն յուշարձանի նմանող աղբիւր մը, երեսը բաց, չալվարով կիներ, կարգ բռնած էին: Փոքրիկ երախաներ, աղբիւրի տանիքէն, մեղի ձեռքով նշաններ կ'ընէին, բարի գալուստի: Օդը տաք էր. դէպի ձոր նայող փոքրիկ խանութ – կրպակ մը զովացուցիչներ հրամցուց: Եթէ չըլլար արեւելքցիներուն յատուկ թափթփածութիւնը, համատարած փոշին, ինքզինքս հարաւային Ֆրանսայի կամ Իտալիոյ մէկ գիւղը պիտի կարծէի: Ցատկալէս ուշադրութիւնս գրաւեց փառաւոր կառոյց մը, կէս լքուած, աւելի վանքի նմանող քան պարզ բնակարանի: Մօտեցայ. Թըլական կար 1927 Հոկտեմբեր 15 եւ սրբատաշ քարի վրայ քանդակուած, յատակ անուն մը ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ. մեր Զուլալենց տունը պէտք է որ եղած ըլլայ – ըսի մըտքէս – չէի սխալած: Փանոս, ինծի թելադրեց որ Եօղուն Օլուքի ամէնէն աւելի արժէքաւոր յուշարձանը եկեղեցին է, աղբիւրին եւս: Կարելի չէր նկարել. չէնքերը իրար կպած էին. կանգուն էր ան. չէին քանդած նաեւ հայերէն երկաթագիր շատ սիրուն արձանագրութիւնը. թուական չունէր. նկատի առած գիրի տեսակը, պէտք էր ԺԻ. դարու ըլլար – ԿԱՌՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՆՈՐՈԳԵԱԼ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԿԻՐԱԿՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕԾԵԱԼ ԱՋՈՑՆ ԳԱԲՐԻԷԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ: Եկեղեցւոյ պատին մէջ հիւսուած, մերձակայ Ս. Թովմասի Զ. դարու եկեղեցւոյ աւերակներէն փրցուած, կարգ մը խորաքանդակներ, մասնաւոր հմայք մը կուտային քարաշէն, առանց չաղախի, հիւսուած այդ գիւղական տաճարին: Նկատեցի դժուարընթեռնլի ուրիշ արձանագրութիւն մըն ալ, անթուական, որուն մէջէն, մի քանի բառեր միայն կրցայ փրցնել. ... լեր բարեխօս մեր մի ... կոյս Մարիամ ... քեզ ... եւ այլն: Եկեղեցին կէսէն պատած յարդանոց դարձած էր, միւս կէսն ալ կը ծառայէր որպէս մզկիթ. կողքին կար նորաշէն մինարէ մը: Զարմանալի ճակատագիր է մերինը. ոչ ոքի իրաւունքը չենք կերած. ոչ մէկուն տունը չենք քանդած. պատառիկ մը հողէն՝ մեր ապրուստը ենք հոգացած. զոհացած եւ փառք տուած ենք Աստուծոյ այդ սակաւին համար ալ եւ օր մ'ալ յանկարծ արթնցած եւ անդրադարձած ենք որ բոլորովին սխալած ենք: Սխալած Հայ ըլլալնուս, սխալած ենք ճակատի քրտինքով ապրելնուս, սխալած ենք Քրիստոնեայ ըլլալնուս, սխալած ենք պատուաւոր ըլլալնուս համար ... պէտք է ոչնչացուինք անհետանանք, ցրուինք, մեծ քաղաքներու ժխորին մէջ ձուլուինք, կորսնցնենք մեր հայ մարդու նըկարագիրը, դառնանք տափակ, ամէնուն պէս եւ մարդկութիւնը հրճուի մեր այլասերումը տեսնելո՞վ ...: Վարը, անծայրածիր հորիզոնը դիտելով տարուած էի տխուր մտածութիւններով, երբ Յովհաննէս յիշեցուց որ պէտք է ուտելու մասին ալ բան մը մտածենք. կէսօրը անցած էր:

Եօղուն Օլուքի վերջին տունը գրեթէ կպած է Մուսա Լերան. իսկական լեռին, հոն ուր 40 օր հերոսական դիմադրութիւն կատարեցին. տեսարանը վսեմ էր պարզապէս. ամէն քայլափոխի առատ խոտերու մէջէն սողուն մը, թիթեռնիկ մը, մարախ մը, պիծակ եւ լեռնային գունաւոր թռչուն մը կը զգացնէին թէ երկրաւոր դրախտին մէկ բաժանումը հոս պէտք է եղած ըլլայ:

Ս. Թովմաս վանքին աւերակները, որ քիչ յետոյ պիտի տեսնէինք, ամէն Մուսա տաղցիի համար մեծագոյն քրիստոնէական հարստութիւնը կը կազմէ 7 գիւղերուն: Ամբողջական պատկեր մը կարելի չէր կազմել. Թուփեր եւ վայրի բոյսեր, բարձրացած եւ ծածկած էին Ս. Թովմասի աւերակները: Նկատի առած իր հոյակապ քանդակները, խոյակները, շինարարական կառոյցը, պէտք էր Ե. դարու ըլլար, ժամանակակից՝ դիմացը գտնուող, Անտիոքի լեռներու միւս վանքերուն, որոնցմով այնքան հարուստ է Սուրիան: Կը թուի սակայն, թէ Ս. Թովմասի վանքը վերականգնած եւ գործածուած է Խաչակիրներու տեւն, եւ ամէնէն զարմանալին այն է, որ մեր անկրկնելի Ս. Ներսէս Լամբրոնացին, լսած ըլլալով անոր համբաւը, հեռաւոր Լամբրոնէն եկած է Մուսա Լեռ, ծանօթանալու համար Ս. Թովմասի վանականներուն (1179 թ.) – եւ հետեւեալը կը գրէ:

– Ելեալ արտաքոյ քաղաքին Անտիոքայ, ի սուրբ Լեառնն, որ է ի հիւսիսոյ կողմ անդր, ի մի ի վանորէից Հոռոմոց, որում անուն էր Պէթիաս, ... եւ այլն: Եւ Ալիշան (Սիսուան, էջ՝ 431) իրեն յատուկ ոճով կը խորհրդածէ – եւ Լամբրոնացին գիտէ՞ր արդեօք որ իր ազգականներէն Լեւոն Ա. տարիներ վերջ իր գունդերով պիտի քալէր մինչեւ Սուէտիայի հրուանդանը, իր հովանիին տակ առնելու գիւղերն ու լեռները, վանքերը՝ Մովսէսի լերան:

Ս. Թովմասի աւերակներուն սպիտակ սրբատաշ քարերը, կարծես բնական շարունակութիւնն ըլլային Ս. Լերան տեղ – տեղ ցցուած ժայռերուն, Հակառակ Յովհաննէսի աճապարանքին, խնդրեցի որ պահ մը գլխու առանձին թողուն, գոնէ հարիւր մեթր բարձրանամ մեզմ կողերէն վեր, դէպի Տամլաճըք: Կ'ուզէի որ հրաշք մը պատահէր, աչքերս գոցէի ու բանայի եւ ինքզինքս գտնէի լեռը ապաստանած իմ ժողովուրդին հետ ... ինչպէս կիներն ու աղջիկները չոր ճիւղեր կը հաւաքէին, հերիսան պատրաստելու, երիտասարդ եւ տարեցները, նախնական զէնքերով զանազան դիրքերու վրայ տարածուած, արթուն կը հսկէին: Ի՞նչ կը զգային արդեօք այդ օրերուն, երբ բնաւ չէին կրնար երեւակայել թէ ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս պիտի իջնեն այդ լեռնէն, որ զիրենք կը պաշտպանէր, բայց կրնար նաեւ ըլլալ ամէնուն գերեզմանը ... Ցցկուած քար մը վերցուցի եւ գրպանս դրի որպէս յիշատակ:

Առաջին դարձուածքին՝ Պիթիաս, կը տեսնուէր իր նորակառոյց վիլլաներով, կանանչներու մէջ խեղդուած, բառին ըստ իմաստով: Մենք առանց անդրադառնալու մտեր էինք Հաճի Հապիպլի: Փանոս, ըսաւ որ Հաճի Հապիպլին գոյութիւն չունի այլեւս որպէս անուն. վերջերս դարձած է ԷՐԻՔԼԻ ԳՈՒՅՈՒ: Ունէր շատ սիրուն, քարաշէն տուներ, պըտղատու ծառերով բակեր, միջերկրականեան մայրիներու անտառներով շրջափակուած: Եկեղեցին քանդած են եւ անճաշակ մզկիթ մը, անճաշակ մինարէով կ'իշխէ գիւղին, որուն ամէն մէկ տունը մէկական յուշարձան է կարծէք:

Պիթիասի տարածութիւնը կարելի չէ տեսնել. ան թաղուած է ընկուզենիներու, թզենիներու, թթենիներու բարձր ծառերով: Հոսող ջուրի ձայնը բռնած է ամէն կողմ: Զկրցայ հասկնալ, թէ մէ՞կ թէ բազմաթիւ աղբիւրներ, կը հոսին լերան կողին կպած, այս սիրուն գիւղին մէջ, որ դարձած է Անտիոքի մեծահարուստներուն օդափոխութեան կայան: Պիթիաս՝ հինէն ի վեր, գրաւած էր Հալէպի հայութեան ալ ուշադրութիւնը: Առուներու եզրին իր սրճարանները, բարձրաձայն արաբերէն եւ թրքերէն երգերը, քէմէնի մշտական մթնոլորտ ստեղծած են: Հաւանաբար, շատ բան հինէն մնացած պիտի ըլլայ. Գիւղի մուտքին, սրբատեղին եւ աղբիւրը հոն են. հոն է նաեւ սիրուն եկեղեցին, որուն կողքին, մինարէ մը աւելցնելով՝ դարձած է մզկիթ: Կրցայ մտնել, լուսանկարել, առանց խանգարելու յատակին պպզած «բարեպաշտ» հողիգիները ... սրճարաններն ալ հոն են. միայն տէր փոխած են ... անունը փոխած է նաեւ ինք Պիթիասը, եւ դարձած է ԹԷՔՆԷՓՈՒՆԱՐ ... կը թուի թէ անուանափոխութեան ախտէ կը տառապին բոլոր Թուրքերը, Արցախէն մինչեւ Էրզըրում, յատուկ բառգիրքով մը պէտք է հրջիլ ինքզինք չկորսնցնելու համար, նորանոր անուններու լաբիւրինթոսին մէջ:

Ճամբու եզրին, բարձր դիրքի վրայ, կը գտնուէր լաւագոյն սրճարանը. Անտիոքցի քրիստոնեայ Արար մըն էր տէրը: Մեր սիրելի Պարգեւ Ֆիլեանենց սրճարանը նստած էինք առանց գիտնալու: Գերմանացի ընտանիք մը, ուշադրութիւնս գրաւեց. մօտեցայ. Անտիոքէն էին. ծանօթ տեղերուն. ծանօթ պատմութեան. ինք բժիշկ էր եւ պատուակալ հիւպատոս. կարծեց որ լեռ պիտի բարձրանամ. ըսաւ որ չի յանձնարարեր. զինեալ բախումներ տեղի կ'ունենան ՓՔՔ–ի եւ բանակի ուժերու միջեւ. եղած են մեռեալներ: Կը սիրեմ քեզ Մուսա Լեռ, ապաստանարան ապստամբ ժողովուրդներու:

Դիմացի սրճարանէն, անճոռնիօրէն ճչացող բարձրախօսները, նուիրատուներու անուններ եւ թիւեր կուտային. Թրքական հարսանիք էր. Քիչ վերջ, ձայները սկսան մօտենալ. սրինգ, թմբուկ, երախաներու պոռչտուք, բարձր պահուած երեք թրքական դրօշակ առջեւէն, հարսանեկան թափօրը կը յառաջանար. արդէն հասաւ մեզի. ամէնքը պարիսպին կռթնած կը հետեւէին. ահա հարսին ըսպիտակ կառքը. հարսանեկան ճոխ ըղձեւոտներու մէջ թաղուած, երիտասարդ հարսը, գլուխը պատուհանէն երկարեց եւ փարեւներ թափեց դէպի մեզ. հետաքրքրական էր. որքան կը նմանէր Այնճարի մեր հարսանիքներուն ...:

Օրը յառաջանալ սկսած էր, պէտք է Աղիք վերադառնայինք: Յովհաննէս կարօտցած էր իր երեք ամսական մանչուկ Անդոն: Տակաւին պէտք է, հայկական վերջին գիւղը՝ Գապուսիէն, տեսնէի: Ան արդէն ծովահայեաց սքանչելի դիրք մը ունէր: Վերադարձի ճամբուն վրան էր: Վաղըֆ չհասած, խաչմերուկին պէտք է դէպի աջ ծռէինք: Նախ կուգար Թրքական գիւղ մը՝ Եզուր, ապա անցնելով Անտիոքսի շրջանէն մնացած ժայռափոր դամբարանները, իջնել դէպի ծովեզերք, լերան վերջին գիւղը, Գապուսիէն էր, անուանափոխուած ԳԱՓՈՒՍՈՒՅՈՒ–ի: Հոս եւս եկեղեցին, աւելցուած մինարէով մը, դարձած էր մզկիթ: Նոյնն էր ամէն ինչ. քարաշէն տուները, նեղ թաղերը, եկեղեցիին հրապարակը, բուսականութիւնը. կարծես 7 գիւղերն ալ նոյն ձեռքը կառուցած է: Գապուսիէի դիրքը բացառիկ, չնաշխարհիկ տեսարան մը ունէր: Ծովը, լուսաւոր, անծայրածիր Միջերկրականը: Փանոս ըսաւ որ, յստակ օրերուն, կարելի է Կիպրոսի ծայրամասը նշմարել Գապուսիէ գիւղի բոլոր ճամբաները ծով կ'առաջնորդեն: Հեռուէն, խիտ կանանչի մէջ թաղուած, վարդագոյն բիծի կը նմանի: Շատ գեղեցիկ է պարզապէս: Հոն, գիւղի փէշերուն գըտնուող ծովափն է որ ընդունած է Ֆրանսական փրկարար մարտանաւերը. պիտի ուզէի իջնել, տեսնել, շօշափել աչքերովս. բայց արդէն սկսած էր մթնել: Զախին՝ Սուէտիա քաղաքը, տափաստանին վրայ փռուած, հսկայ օդակայանի մը կը նմանէր: Աւելի հեռուն, կապոյտ Միջերկրականէն, վիշապի նման գլուխը ցցած, ամպերու մէջ, խորհրդաւոր, կ'երեւէր Կասիոս լեռը, Քէսապի, կարծես Սինայի լեռն ըլլար. այնքան վսեմ էր այս ափէն դիտուած:

Ծովեզերք չհասած, կրցայ հպանցիկ ակնարկ մը նետել Ս. Մարտիրոս, Ս. Գէորգ, Ս. Սարգիս հնադարեան եկեղեցիներու աւերակներուն: Մի քանի վայրկեան կանգ առինք Վաղըֆցի Սիմոնին սրճարանը, զովացուցիչ մը առնելու ու բուն փոխարժէքն իսկ չառաւ: Հետաքրքրական երիտասարդ մըն էր Սիմոն. կ'արտայայտուէր Թրքերէնով եւ Մուսա Տաղի բարբառով միայն. հայերէն չէր գիտեր ...: Ամիս մը առաջ Արցախ էի. հոն ալ Սիմոնի նման երիտասարդի մը հանդիպեցայ. կը խօսէր ռուսերէն եւ բարբառի նմանող հայերէն մը: Որքան նման են մեր ճակատագիրները հեռաւոր արեւելքէն մինչեւ հեռաւոր արեւմուտքը՝ հայկական հողին. կարծես նոյն ձեռքը կառուցած ըլլար մեր հողին, ողին, քարերը, նորանցքները, բուսականութիւնը, եկեղեցիներն ու մեհեանները ...:

Մնաս բարով հայրենի ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ. պիտի դառնամ, պիտի դառնամ, պիտի դառնամ ...:

(Շար. 3 եւ վերջ)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՆՕՔԹԱ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

ԱՍԱԼԱ-Ի ՓԼՈՒԶՈՒՄԻՆ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ո՛Չ ԶԱԹԼԸ, Ո՛Չ ՕՐԱԼ ՉԷԼԻՔ ԱՍԱԼԱ ՓԼՈՒԶՈՒՄԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԵՑԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

«Նօքթա» շաբաթաթերթը իր այս շաբթուան թիւին համար գլխաւոր նիւթ դարձուցած է ԱՍԱԼԱ–ի կործանման իրական պատմութիւնը: Պէքաա հովիտին մէջ ԱՍԱԼԱ–ի ճամբարներէ ներս եւ ԱՍԱԼԱ–ի անդամներուն հետ երկար տարիներ ապրած երկու Թուրք ձախակողմեաններու վկայութիւններուն վրայ հիմնուելով, Սայնուր Չէթինէր այն կարծիքը կը պաշտպանէ թէ ԱՍԱԼԱ–ի կործանման մէջ Ապտուլլահ Զաթլըն եւ Օրալ Չէլիքը բացարձակապէս այնքան կարեւոր դեր չեն ունեցած, որքան կը պնդուի Սուսուրլուքի արկածէն ասդին: Յօդուածագրին տեսակէտը այն է որ ԱՍԱԼԱ–ն արդէն ներքին պառակտումի հետեւանքով փճացած էր եւ այդ կազմակերպութիւնը կործանեցաւ ինքն իր մէջէն, առանց արտաքին միջամտութեան:

Սուսուրլուքի արկածէն անմիջապէս վերջ արկածին զոհերէն Ապտուլլահ Զաթլըն փոխ – վարչապետ Թանսու Չիլլէրի կողմէ հռչակուեցաւ որպէս «Պետութեան համար փամփուշտ պարպած հերոս»: Թէ այս խօսքը ի՛նչ իմաստ ունէր, այդ մասին աւելի վերջ շատ բան գրուեցաւ մամուլի էջերուն մէջ: Այս պնդումին համաձայն, Զաթլը եւ Օրալ Չէլիք, եւ անոնց ընկերները 1980–ական թուականներուն աշխոյժ պայքար մղած էին ԱՍԱԼԱ–ի դէմ եւ փճացուցած էին ԱՍԱԼԱ–ն:

Բոլոր անոնք որոնք ութսունական թուականներու ԱՍԱԼԱ–ի արարքները կը յիշէին, անշուշտ որ համակրանք պիտի ցուցաբերէին Զաթլըի եւ Օրալի նման մարդոց, որոնք այդ ԱՍԱԼԱ–ն փճացուցած էին: Բայց այստեղ վիճելի կէտ մը կար: Զաթլըն եւ Օրալը իրապէս ԱՍԱԼԱ–ն փճացնող յաղթանակին տէրե՞րն էին: Մեծ թիւով մարդիկ այսօր այս հարցումին ժխտական կը պատասխանեն: Այս վերջիններէն ոմանք կը պնդեն թէ ԱՍԱԼԱ–ի ղեկավար Յակոբ Յակոբեանը սպաննուեցաւ ՄԻԹ–ի անդամ սպայի մը կողմէ – եւ այս պնդումը հաւանաբար շատ ճիշդ է–: Ուրիշ ականատեսներ ալ կը պնդեն թէ Յակոբեան սպաննուեցաւ խմբակին մէջէն ընդդիմադիրի մը կողմէ: Պնդողներ կան տակաւին որ ԷՖ-ՊԻ – ԱՅ–ն ալ մատ ունեցած է ԱՍԱԼԱ–ն կործանելու գործին մէջ:

«Նօքթա» շաբաթաթերթը ուրեմն կը հրատարակէ վկայութիւնները երկու Թուրքերու, որոնք ութսունական թուականներուն Պէքաա հովիտին մէջ ԱՍԱԼԱ–ի հետ մնացած են: Շաբաթաթերթը իրեն կը պահէ այս երկու վկաներուն անունները, միայն կը յայտնէ թէ անոնք Սեպտեմբեր 12–ի պետական հարուածէն վերջ արտասահման փախած են եւ Պաղեստինցիներու ճամբարներուն մէջ մնացած են, միաժամանակ շատ մօտիկ յարաբերութիւններ մշակելով ԱՍԱԼԱ–ի հետ:

Պէքաա–ի հովիտի այդ օրերուն է որ կը զուգադիպի ԱՍԱԼԱ–է ներս արձանագրուած պառակտումը:

ԱՍԱԼԱ կը ջանար 1914 – 1915–ի Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումները ընդունելի դարձնել եւ կարգ մը պահանջներ ներկայացնել Թուրքիոյ: Այս նպատակով է որ սկսաւ իրագործել կարգ մը արարքներ: Իրականացուց Օրլիի օդակայանի պայթումը, Անգարա Էսէնպողա օդակայանի պայթումը, Թուրքիոյ արտասահմանի ներկայացուցիչներու վրայ յարձակումներ, եւայլն:

Թուրք ականատեսներէն մէկը կը յայտնէ թէ գիտէ թէ այդ շրջանին ԱՍԱԼԱ–էն ներս սկսաւ վիճաբանութիւն մը ըստ որուն սխալ էին անմեղ զանգուածներու դէմ գործուած յարձակումները: Ինքը եւ իր միւս ընկերները ԱՍԱԼԱ–ի անդամներուն հետ յաճախ կը վիճաբանէին այս մասին:

Իր կարծիքով բոլորովին անհիմն են այն պնդումները թէ Զաթլը եւ Օրալ դեր խաղցած են ԱՍԱԼԱ–ի դէմ: Ան կը պնդէ թէ ԱՍԱԼԱ–ի անդամներէն շատեր շատ ազդուեցան իր եւ իր միւս Թուրք ընկերներուն կարծիքներէն: Այդ անդամները

որոշեցին իրենց միջեւ նոր ու տարբեր խմբակ մը կազմել: Անշուշտ կարելի չէ պնդել թէ անոնք ազդուեցան միայն Թուրքերու կարծիքներէն: Այս խնդրին մէջ դեր խաղացած էր նաեւ Ֆրանսայի մէջ Հայ Տէմոքրաթական շարժումի ղեկավար Արա Թորանեան: Թորանեան յայտնապէս դէմ եկած էր նմանօրինակ անխիղճ արարքներու:

Այսպէս ԱՍԱԼԱ–է ներս խմորուեցաւ տէմօքրաթական շարժում մը: ԱՍԱԼԱ–ին ղեկավարն էր Յակոբ Յակոբեան, որ շատ կարծր մարդ էր: Կազմակերպութեան երկրորդ ուժեղ մարդն էր Խպու Սինոփ կեղծանունով Մոնթէ Մելքոնեան, որ զինուորական ճակատին ղեկավարն էր: Թուրք ականատեսը կը պատմէ թէ իրենց յարաբերութիւնները շատ տաքուկ էին Մելքոնեանին հետ: Մելքոնեան հետզհետէ սկսաւ պաշտպանել կարծր արարքներու դէմ կեցուածք մը:

Բայց առաջին օրերուն Մոնթէ Մելքոնեանն ալ Թուրք վկաներուն նկատմամբ կարծր էր եւ անոնց չէր վստահեր: Այդ հակադդեցութիւնը ծնունդ կ'առնէր անոնց Թուրք եւ Թուրքիայի ըլլալէն: Ժամանակի ընթացքին այդ կասկածը փարատեցաւ, Մելքոնեան ու ընկերները սկսան վստահութիւն սնուցանել Թուրքերուն հանդէպ: Թուրքերն ալ այդ բարեկամութենէն օգտուելով ջանացին բացատրել թէ անոնք ո՞ր կէտերուն մէջ կը սխալէին:

Այդ միջոցին Յակոբեան երկու մարդ ղրկեց Մելքոնեանը սպաննելու համար, բայց Մելքոնեանին մարդիկը զանոնք մեկուսացուցին, չարտօնեցին որ մահափորձը իրագործեն:

Յակոբեանի ու ընդդիմադիրներուն միջեւ կռիւը սաստկացաւ: Յակոբեան դիմացի կողմէն մարդ սպաննել կուտար: Կազմակերպութեան չորս անդամները իրենց կեանքը կորսնցուցին: Իսկ ԱՍԱԼԱ–ի անդամներուն մեծամասնութիւնը կը կանգնէր Մոնթէ Մելքոնեանին կողքին: Մելքոնեանի կողմնակիցները որոշեցին միանալ Փարիզի Տէմոքրաթիք շարժումին եւ զինեալ քարոզութեան տեղ քաղաքական միջոցներով լսելի դարձնել իրենց ձայնը:

Այդ միջոցին, Յակոբեան Աթէնքի մէջ սպաննուեցաւ: Բայց երբ Յակոբեան սպաննուեցաւ, իր շուրջ միայն երեք – չորս համախոհներ մնացած էին: Անոնք լուսանցքային խմբակ մըն էին այլեւս: 1993–ին ԱՍԱԼԱ–ն արդէն դադրած էր ԱՍԱԼԱ ըլլալէ:

Նոյն շրջանին էր որ Յակոբեան սկսաւ պայքար մղել նաեւ այն Թուրքերուն դէմ, որոնք Մոնթէ Մելքոնեանի բարեկամները դարձած էին: Յակոբեան պնդեց թէ այդ Թուրքերը ՄԻԹ–ի գործակալներ են, եւ այսպէս պատճառ դարձաւ որ այդ Թուրքերէն մէկ երկուքը ձերբակալուին: Բայց երկու օր վերջ այդ Թուրքերը ազատ արձակուեցան կազմակերպութեան միւս անդամներուն պահանջքով: Յակոբեան չկրցաւ յամառիլ, որովհետեւ այլեւս իր ուժը կորսնցուցած էր: Աւելի վերջ թերթերը գրեցին որ Մոնթէ Մելքոնեան Ղարաբաղ գնաց ու հայկական ուժերու հրամանատար կարգուեցաւ: Քանի մը տարի առաջ ալ ան ռազմաճակատին վրայ իր ճիփով մնաց հրասայլի մը տակ ու մեռաւ:

Թուրք վկաներու պատմածներէն այնպէս կը հասկցուի, թէ Ջաթըր եւ Օրալ գոնէ ԱՍԱԼԱ–ի գործին մէջ ծայր աստիճան «անմեղ» են: Այսինքն, այնպիսի պնդումներ ինչպիսին են «մինչեւ Լիբանան գացինք, ԱՍԱԼԱ–ն ցրուեցինք, Յակոբեանի հարցը լուծեցինք», եւայլն, պարզապէս պարապ յոխորտանքներ են: Երկրորդ Թուրք ականատեսն ալ հետեւեալ կերպով կը հիմնաւորէ իր այս պնդումները:

Այդ օրերուն Պէքաայի մէջ մասնայատուկ շրջան մը ապրուեցաւ: Բացարձակապէս կարելի չէր որ գաղտնի գործակալութիւններու անդամներ կարենային թափանցել այդ կազմակերպութիւններէն ներս: ՄԻԹ–ը եւ ՄԻԹ–ի համար աշխատողները միայն իրենց երազին մէջ կրնային տեսնել Պէքաան: ԱՍԱԼԱ–ի պառակտումին ականատես վկաներն են հետեւեալները: Նախ՝ Արա Թորանեանը, ապա Դամասկոսի Հայկական Եկեղեցւոյ հոգեւոր առաջնորդը, եւ վերջապէս՝ ԱՍԱԼԱ–ի իրանեան ճակատը: Այդ օրերուն Յակոբ Յակոբեանի եւ միւս ճակատին միջեւ ստեղծուած բախումներուն ամէնէն կարեւոր վկաներէն մէկն էր նաեւ Խպու Նիտալ կազմակերպութիւնը: Որովհետեւ Յակոբեանի կողմնակիցները Նիտալ կազմակերպութեան հետ կ'աշխատէին: Բախումներու ընթացքին Մելքոնեանի կողմնակիցները պաշտպանութեան համար ապաստանեցան Դամասկոսի Հայկական Եկեղեցին մէջ: Խպու Նիտալ կազմակերպութիւնը յարձակեցաւ եկեղեցւոյ վրայ եւ ձեռք անցուց այդ անձերը: Ասոնց միջեւ կային նաեւ Թուրք ականատեսներու ընկերները: Ասոնք գերեվարուեցան Խպու Նիտալի ճամբարին մէջ:

Պէքաա–ի մէջ մեծ զարմանք ստեղծուեցաւ երբ լսուեցաւ որ Թուրքեր ալ կային ձերբակալուածներուն միջեւ: Պաղեստինեան կազմակերպութեանց պնդումներուն վրայ եւ այդ տարածքին վրայ գործող բազմաթիւ Թրքական կազմակերպութիւններու վրայ յիշեալ Թուրքերը ազատ արձակուեցան: Յակոբ առանձին մնաց այս զանգուածային դիմադրութեան դիմաց: Խպու Նիտալ ազատ արձակեց Թուրքերը, բայց ազատ չարձակեց Մոնթէ Մելքոնեանի կողմնակիցները: Նոյնիսկ գնդակահարեց անոնցմէ երկուքը: Թուրք ականատես վկան կ'աւելցնէ թէ այդ գնդակահարուածներէն մէկուն ժամացոյցը տակաւին իր քով է:

Յակոբեան յիշեալ երկու անձերը հարցաքննութեան ենթարկեց եւ բաւական տեւ կռութիւն տուաւ: Աւելին՝ այդ մարդոց ձեռքէն կորզեց մէկմէկ խոստովանութիւն: Ըստ որոնց անոնք կ'ընդունէին որ ՄԻԹ–ի համար աշխատած էին եւ թէ Հայ ժողովուրդէն ներողութիւն կը խնդրէին: Հակառակ ատոր, անոնցմէ երկուքը գնդակահարուեցան:

Մելքոնեան այդ շրջանին Պէքաայի մէջ կ'աշխատէր իր ընկերները ազատել: Մելքոնեան միւս կողմէ յարաբերութիւն կը մշակէր Արա Թորանեանի հետ: Պառակտումի առաջին օրերուն Յակոբ Յակոբեան Ֆէթիհի ճամբարը եկաւ ու հոն տեսակցութիւն ունեցաւ նոյնիսկ Թուրք ականատեսներուն հետ: Մելքոնեանի նկատմամբ ցուցաբերուած զօրակցութեան պատճառաւ անոնց հասցէին սպառնալիքներ ըրաւ, կարծր վերաբերում ցոյց տուաւ: Իսկ Թուրքերն ալ բացատրեցին որ կողմնակից են տաքուկ բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծելու:

Դիւրին չեղաւ համոզել Յակոբ Յակոբեանը: Ան կը մտածէր որ Թուրքերն ալ գործին մէջ էին եւ Մելքոնեանի հետ համատեղ կը շարժէին: Հոգեկան հիւանդ մըն էր ան, միշտ կը պնդէր որ Թուրքերը ՄԻԹ–ի հետ կ'աշխատէին:

Այդ շրջանին Մելքոնեան Փարիզ երթալու կը պատրաստուէր:

1983–ի գարնան ԱՍԱԼԱ–ի մէջ պառակտումը այլեւս բացայայտ դարձաւ: Մելքոնեան եւ ընկերները Դամասկոս տեղաւորուեցան, որովհետեւ Պէքաայի մէջ այլեւս պաղեստինեան ճամբար մը չկրցան գտնել: Մելքոնեանին մեկնումէն վերջ Յակոբ այլեւս ինքնակորոյս դարձած էր: Ամէն կողմ սկսաւ խօսիլ որ այս դէպքերուն ետին ՄԻԹ կազմակերպութիւնը կար: Այս կերպով ան կ'ուզէր փաստել որ Մելքոնեան իբրեւ թէ ՄԻԹ–ի հետ կ'աշխատէր: Յակոբեանի այդ շրջանի այս ճառերն են, որ պատճառ պիտի դառնային, որ օր մը Ապտուլլահ Ջաթլը «պատուաւոր հերոս» հռչակուէր Թուրքիոյ մէջ, որովհետեւ այդ շրջանին Յակոբեանի կողմնակիցները, Մելքոնեանին հաշիւը մաքրելու համար չարունակ պնդեցին եւ գրեցին որ «ՄԻԹ–ն է, որ մեր գործը վերջացուց»: Բայց սակայն բոլորովին սխալ պնդում մըն էր: ՄԻԹ, առանց կարեւոր ճիգ մը վատնելու, Յակոբեանի շնորհիւ բաւական վարկ շահեցաւ այս խնդրին մէջ:

Եթէ նկատի առնուին այդ շրջանի պայմանները, գրեթէ անկարելի էր որ ՄԻԹ–ի գործակալ մը կարենար մտնել Պէքաայի ճամբարէն ներս: Ջաթլըի, կամ Օրալ Չէլիքի նման մարդոց Լիբանանի ճամբարներէն ներս մուտքն ու ԱՍԱԼԱ–ի միլիթանները սպաննելը, եւայլն, կարելի չէր երբեք: Արդէն ԱՍԱԼԱ–ի փլուզման շրջանը չի զուգադիպիր Ջաթլըի եւ ընկերներուն աշխատանքի շրջանին: Երբ այս երկուքը մէջտեղ ելան, ԱՍԱԼԱ արդէն ներքին պառակտումի հետեւանքով մարած կազմակերպութիւն մըն էր: Իսկ երբ Յակոբեան կը սպաննուէր, Ջաթլը արդէն Թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան հետեւանքով բանտարկուած էր:

«Նօքթա»ի յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ թէ Թուրք վկաներու պատմածները մեծ չափով կը ջրեն նաեւ այն վարկածը թէ ԱՍԱԼԱ փլուզումի ենթարկուեցաւ ԷՖ–ՊԻ–ԱՅ–ի կողմէ: ԷՖ–ՊԻ–ԱՅ 1983–ի գարնան չէր կրնար փլուզումի ենթարկել Յակոբեանի ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, ան թերեւս կրցած է փլուզումի ենթարկել միայն «տէմոքրաթիք հայկական շարժում» կազմակերպութիւնը: Եւ Հայերն ալ անշուշտ դասեր պէտք է քաղեն այս եղելութենէն: Արա Թորանեան, որ այսօր Փարիզի մօտերը կ'ապրի եւ այդ ժամանակաշրջանին գլխաւոր վկաներէն է, պարբերաբար գրութիւններ կը հրատարակէ հայկական թերթերու մէջ: Թորանեան, որ այսքան աղմուկի մէջ լռութիւն կը պահէ, օր մը եթէ իր յուշերը պատմէ, անպայման երեւան պիտի ելլեն ԱՍԱԼԱ–ի պատմութեան տարբեր երեսակները:

«Մարմարա»

Փետր. 17

ՄԱՄՈՒԼ

«B I P» (Bulletin d'Information Protestant, 5 Février)

LE CATHOLICOS ARMENIEN KAREKINE Ier A RENDU VISITE A LA FEDERATION PROTESTANTE

Այս խորագրին տակ, Ֆրանսայի բողոքական տեղեկատուն կ'արձագանգէ այն այցելութեան զոր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը տուած է, Յունուար 24–ին, բողոքական Դաշնակցութեան կեդրոնը եւ ուր ընդունուած է նախագահին՝ պատուելի Ժագ Սթիւարթի կողմէ: Թերթը կը յիշէ որ այդ այցելութիւնը տեղի ունեցած է Միութեան շաբթուան ընթացքին եւ մաս կը կազմէր այն բազմաթիւ էքիւմէնիք կապերուն զորս Հայց. Եկեղեցին կը պահէ:

Կաթողիկոսը ոգեկոչած է այն յարաբերութիւնները զորս, հինէն, հաստատած են Հայց. Եկեղեցին եւ ֆրանսական բողոքականութիւնը Ֆրանսա, Միացեալ – Նահանգներէն ետք: Նախկին ղեկավար Եկեղեցիներու էքիւմէնիք Խորհուրդի, Գարեգին Ա. բարեկամական շատ սերտ կապեր ունեցած է բողոքականութեան զանազան դէմքերուն հետ եւ ի մասնաւորի պատուելիներ՝ Մարք Պէօկնէրի եւ Հեպէր Ռուի: «Եթէ նոյնիսկ կանոնական դետնի վրայ հաղորդութեան մէջ չենք, ենք սակայն քիչ մը, քանի որ նոյն հաւատքը կը բաժնենք: Շատ չազդուինք մեր տեսանելի միութեան խոչընդոտներէն» յայտարարած է Գարեգին Ա. զինք ընդունողներուն: Պատուելի Սամուէլ Սահակեան յիշած է Սոլիտարիթէ Փրոթեսթանթ Ֆրանս–Արմենիի աջակցութիւնը Հայաստանի վերակառուցման ճիգերուն մէջ: Կարելի գործակցութեանց մարզին մէջ, Գարեգին Ա. առաջարկած է քոյր Էվանժելինի, մեծաւորուհի Ռէօյլիի, սարկաւագուհիներու միաբանութեան, որ իր փորձառութիւնով նպաստաւորէ Հայց. Եկեղեցին որ կ'ուզէ իր պատմութեան կանացի առաջին կրօնական միաբանութիւնը ստեղծել:

Պատուելի Ժ. Սթիւարթ Հայաստան պիտի այցելէ Ապրիլին եւ տեսակցի Գարեգին Ա.ի հետ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բարեկամս եւ ես, միւս ներկաներուն հետ, ուղղուեցանք ուրիշ ընդարձակ սրահ մը որուն մէջտեղը երկար սեղան մը դրուած էր, կանաչ չուխայով ծածկըւած: Ամէնքս ալ բոլորուեցանք սեղանին շուրջը լուռ ու մտամփոփ: Դիտեցի շուրջս գտնուող երիտասարդներուն դէմքերը որոնց ամէնուն, վրայ ալ ձանձրոյթը իր ծանր կնիքը դրոշմած էր: Այդ բոլոր անդամներն ալ միմիայն աժան կերակուրի, լոգանքի ու տաքուկ սրահներու սիրոյն համար եկած էին հոն եւ չարաթական այս ընթերցումը Գողգոթա մըն էր ամէնուն համար ալ որուն յանձնառու կ'ըլլային միւս առաւելութիւններուն սիրոյն:

Պ. Փիք ներս մտաւ, ձեռքը Ս. Գիրք մը բռնած եւ սեղանին գլուխը անցաւ: Ամէնքս ոտքի ելած էինք եւ այդ դիրքով ու աչքերնիս գոց մաիկ ըրինք «Հայր Մեր»ը զոր տնօրէնը ցած ձայնով արտասանեց, այն լալկան ու միօրինակ շեշտով որ յատուկ է բողոքականներուն:

Յետոյ նստեցանք եւ Պ. Փիք գիրքը բանալով սկսաւ կարդալ:

Թագաւորաց գիրքէն հատուած մըն էր որուն մէջ կը պատմուէր թէ Դաւիթի գինուորները տաճարէն վերցուցած ու կերած էին զոհի սահմանուած ուտելիքները եւ թէ ատոր համար Տէրը զանոնք մահուամբ պատժած էր:

Ամբողջ գլուխը կարդալէն ետքը, որուն թերեւս հազիւ քանի մը հոգի ուշադիր հետեւեցաւ, տնօրէնը գիրքը գոցեց եւ հարցուց.

– Ուշադրութեամբ լսեցի՞ք այս պատմութիւնը:

– Այո՛, այո՛, գոչեցին ամէն կողմէ:

– Ըմբռնեցի՞ք անոր մէջ ծածկուած բարոյականը:

– Այո՛, այո՛:

Պ. Փիք ներկաներէն մէկուն դառնալով ըսաւ.

– Պարոն Ժաք, ըսէ՛ք խնդրեմ թէ ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը:

Պարոն Ժաք՝ որ հաւանօրէն ընթերցումին չէր հետեւած բնաւ, չփոթած գլուխը վեր առաւ, եւ տարտամ նայուածքով մը պատասխանեց.

– Դաւիթ այս պատմութեամբ ըսել կ'ուզէ թէ...

– Նախ Դաւիթ ինք բան մը չըսեր ըրնաւ, ընդմիջեց Պ. Փիք լուրջ ու կտրուկ ձայնով մը:

– Այսինքն Աւետարանը ըսել կ'ուզէ թէ...

– Կարդացած հատուածս Աւետարանէն չէր:

– Մարգարէն ըսել կ'ուզէ թէ...

– Բայց պարոն Ժաք, կը ցաւիմ ըսելու որ բնաւ մտիկ չէք ըրեր կարդացածս, գոչեց Փիք, միշտ լուրջ ու հանդիսական ձեւով մը:

– Մտիկ ըրի, միա՛յն թէ ... կակազեց երիտասարդ քրիստոնեան շփոթած երեւոյթով մը:

Այն ատեն տնօրէնը ընդհանուրին դարձաւ եւ հարցուց.

– Ո՞վ կրնայ ըսել թէ Աստուածաշունչի ո՞ր գիրքէն էր կարդացած հատուածս:

– Ծննդոց գիրքէն. գոչեց մին:

– Ղեւտացւոց գիրքէն, ըսաւ երկրորդ մը:

– Եսայիի մարգարէութենէն...

Այս խօսքերուն Պ. Փիք մատովը ժըխտական նշան մը կ'ընէր:

– Թագաւորաց երկրորդ գիրքն է, պատասխանեցի նստած տեղէս:

Տնօրէնը որ ինծի չէր նայեր, յանկարծ գլուխը դարձուց.

– Ո՞վ էր խօսողը, հարցուց:

– Ե՛ս, պատասխանեցի:

Ներկաներուն բոլոր նայուածքները իմ վրաս յառած էին.

– Պաւօ՛, ըսաւ պարոն Փիք, ճիշդ պատասխանեցիք:

Յետոյ միւսներուն դառնալով աւելցուց գլխ ցոյց տալով.

– Պարոնը հիւր մըն է որ առաջին անգամ ներկայ կը գտնուի մեր հաւաքումին եւ անդամ ալ չէ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան, այսուհանդերձ կը տեսնէք որ ձենէ աւելի ընտանի է Ս. Գրքին:

Նոյն միջոցին Սեղրակ Ամպարեանի կուրծքը հպարտութեամբ կ'ուռէր եւ իր քովը նստողներուն կը փսփսար.

– Իմ բարեկամս է, ինծի հետ եկաւ:

(Շար. 92)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. — Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 700 Ֆր.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ — ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

●

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Առաքելական Եկեղեցին
քսաներորդ դարուն

Դասախօս՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ — ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 24, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէմիրճեան սրահ
17, rue Bleue, Paris 9e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

Եկո՛ւր միասնաբար տօնենք

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔՆ ՈՒ
ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16-էն
սկսեալ, Վարժարանէն ներս
Անշուշտ, մի՛ մոռնար ծպտուելու:
Հրաւիրէ՛ ծնողքդ եւ հարազատներդ:
Գեղարուեստական
յայտագիր,
Խնջոյք սեղան,
անակնկալներ...
Մասնակցութիւն՝
Չափահասներ 100 Ֆր.,
իսկ քեզի համար 25 Ֆր.:

Ecole Bi-hébdomadaire
SAMUEL-MOORAT
26, rue Troyon, 92310 SEVRES

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- Directeurs diplômés BAFD;
- Animateurs diplômés BAFA;
- Assistants sanitaires;
- Economes.

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite
de candidature:
1er mars 1997.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ
ներկայ գտնուելու

ՄԵԾ ՄԱՅՐԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՐՈՒ

Մեծարանքի Հանդիսութեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 15-ին

Սահակ — Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Զրպաշեան սրահին մէջ
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. —

Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, Այրի Տիկին Լուսին Գուլումեան եւ զաւակները, Պր. Մասիս Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազլաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան յառաջիկայ Կիրակի, Փետր. 23-ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ԿԱՐԳԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ-Ի

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՄԻՋՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Ուրբաթ, Փետր. 21, ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրճեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր մասնաճիւղերը հրաւիրուած են:

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ Փետր. 22, ժամը 16-ին, Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն — Ժերմէի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 22, ժամը 14.30-ին, 32 Ավրենիւ տը Սէն — Ժերմէի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)
présentent

— La CHORALE DE L'ECOLE
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) Association culturelle du Raincy.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin
organise

un
REPAS FAMILIAL

Soirée «MANTE»
Samedi 22 Février à partir de 20 heures
dans la Salle des Fêtes
de la Mairie Annexe
88, avenue Roger Salengro,
69120 Vaulx-en-Velin (La Côte)
Cette soirée sera animée
par le Disc Jockey Raffi
Prix du repas : 100 F.
Réservation après 20 h. aux :
04 78 77 63 93
04 78 82 06 86
04 78 80 27 43
— Parking surveillé —

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

իր Ալպիական մանուշակ
եւ Միրհաւ պատմուածքներու
ընդմէջէն

Կը դասախօսէ՝
ԷԼԻԶԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Ռազմիկ Աբրահամեան
եւ
Սիմոն Պապիկեան

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16-ին

Հայ Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

Սիրով կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES
90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE

sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars
de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. —

Չորեքշաբթի, փետրուար 26
Ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին,
Չորեքշաբթի, փետրուար 26
Չորեքշաբթի, Մարտ 5-ին ՄԻՋԻՆՔ
Չորեքշաբթի, Մարտ 12
Չորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին:
Արեւագալ ժամը 9.45-ին:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Չորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17.30-ին
Քամփ — Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱՒԱԳ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 28, ժամը 17.30-ին
Լա Սիոթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
1ère ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

**Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop**
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casabianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51037817 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22-23
SAMEDI - DIMANCHE
22-23 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.056 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.056

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ յետքայլը Տըպրէ օրինագիծին կապակցութեամբ չըրաւ մտքերը հանդարտեցնելու համար: Շաբաթ օրուան ցոյցը (ժամը 15, Կառ տը լ'Էսթէն Շաթըլէ) չէ ջնջուած, ընդհակառակն: Փրոֆ. Լ. Շվարցընպէրկ 100 հազար հոգի կը նախատեսէ, թէեւ ցոյցին դէմ ալ կոչեր կան: Ժ. Մաթթէոլի որ տարագրուածներու ազգ. Դաշնակցութեան պատուոյ նախագահն է, «անվայել եւ գայթակղեցուցիչ կեղծիք» կ'որակէ (Ֆիկառօ, Փետր. 21) ցոյցը, մերժելով նոյնացում մը տեսնել կեսթափոյի ձերբակալած եւ տարագրած Հրեաներուն եւ դիմադրականներուն ու գաղտնի գաղթողներուն միջեւ: Արդարեւ, Կառ տը լ'Էսթը ընտրուած է որովհետեւ այդ կայարանէն է որ Գերմանիոյ արգելակայանները փոխադրուած են Հրեաներն ու դիմադրականները: Հինգշաբթի (Փետր. 20) երեկոյեան շուրջ հազար ուսանողներ հաւաք ունեցան Սորպոնի հրապարակը ցոյց մը ընելու համար «լըփէնականացումին» դէմ: Ուզեցին երթալ քիչ անդին, Միւթիւալիթէ ուր Լը Փէն հանրահաւաք մը ունէր, բայց, ապահովութեան ուժերը արգելք հանդիսացան: Նիսի մէջ ալ ցոյց մը եղաւ ի նպաստ օրէնքին: Լիպերասիոն կը շարունակէ հրատարակել ստորագրութիւններ, դասակարգ առ դասակարգ, ուսանողներ, երաժիշտներ, եռանկեան հոգեբոյժներ, գիտնականներ, կէյեր եւ կին միասեռականներ, եւլն., եւլն.:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ երկօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Ռումանիա (Փետրուար 21-22): Նախագահը, որ տեսակ մը «առեւտրական ներկայացուցիչ»ի դեր ալ ստանձնած է, հետը կը տանի 11 գործարար մարդիկ, ներառեալ Ժերար Տըփառտիէօ որ դերասան ըլլալէ զատ, նաեւ գործի մարդ է: Շիրաք, պետական առաջին օտար ղեկավարն է որ Պուքրէշ կ'երթայ Գոնսթանթինէսքուի ընտրութենէն ի վեր: Ռումանիա ջանք չի խնայեր հրապուրելու համար Ֆրանսան: Յաղթական կամարի հանդիսաւոր արարողութենէն ետք, մեծաւոր հրապարակը՝ Օդաչուներու հրապարակը պիտի մկրտուի՝ տը Կոլ հրապարակ: 23 միլիոն բնակիչ ունեցող, ֆրանսասէր եւ ֆրանսախօս այս երկիրը լաւ շուկայ մը կը նկատուի Ֆրանսայի համար, որ առաջնակարգ դիրքի վրայ չէ ներդրումներու գետնի վրայ, Կորէայէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն ետք:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ, Փետրուար 25-ին, պիտի կատարէ Տէնկ Ցիաօփինկի յուղարկաւորութիւնը: Դիակիզումէն ետք, աճիւնները պիտի ցրուին ծովուն վրայ:

ՍՊԱՆԻՈՅ բեռնատար կառքերու վարորդները վերջ տուին գործադուլի իրենց շարժումին որ կը տեւէր 13 օր է, հակառակ անոր որ գոհացում չստացան (հանգստեան կոչուիլ 55 տարեկանին): Բանակցութիւնները կէս ճամբան մնացին, կառավարութիւնը տեղի չուզեր տալ այդ պահանջին (ներկայիս հանգստեան կոչուելու տարիքը՝ 60 է): Վարորդները կ'ըսեն թէ պիտի շարունակեն հետապնդել իրենց պահանջները, այլ ձեւերով:

ՀՌՈՄԻ մէջ բացուած է, Փետրուար 20-ին, Դեմոկրատ Ձախու (ՓԷ-ՏԷ-ԷՍ, նախկին Համայնավար) կուսակցութեան Բ. Համագումարը: Ան, կեդրոնաձախ մեծամասնութեան գլխաւոր յենարանն է, իր նախարարներով, 138 երեսփոխաններով եւ 15 եւրո-երեսփոխաններով: Քարտուղարը՝ Մասիմօ տ'Ալեմա բոլորին համակրանքը կը վայելէ եւ դիւրութեամբ պիտի վերընտրուէր քարտուղարի իր պաշտօնին: 48 տարեկան, կ'ուզէ Իտալիան վերածել «բնական երկրի մը»:

ՏԻԿԻՆ ԳԱՐՈԼԱՅՆ ԳՈՔՍ Սուտան կ'այցելէ Ճոն Էռնըրի ընկերակցութեամբ յանուն քրիստոնէական համաշխարհային Ընկերութեան, գլխաւորաբար քրիստոնեայ ընդդիմադիր շրջանները (իշխանութիւնը մահմետական է): Ապա, պիտի անցնի Էրիթրէա, ուր ժողովներ պիտի ունենայ քրիստոնեայ այդ ընդդիմադիրներուն հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ թերեւս աշխարհի երիցագոյն անձը՝ Ժաննա Գալման Փետր. 21-ին տօնեց իր 122-րդ տարեդարձը: Բժիշկներու թելադրութեամբ, որոշուած էր որ մասնաւոր տօնակատարութիւններ չըլլան, այցելութիւններով եւ մեխաններով որոնք կրնան վնասել իր մտային վիճակին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Սինկափուրէն եւ Պանքոկէն ետք, ուր հանդիպումներ ունեցած էր պուտտայական Եկեղեցւոյ հոգեւոր առաջնորդին, կաթողիկէ եւ անկլիքան եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն հետ, Փետրուար 14-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անցած էր Աւստրալիա եւ առաջին օթեւանը՝ Սիտնէյ:

Փետրուար 15-ին, Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, ընելէ ետք իր հայրապետական խօսքը հաւաքուած բազմութեան, Գարեգին Ա. այցելած է «Թարգմանչաց», «Ալեք Մանուկեան» եւ «Թումանեան» շաբաթօրեայ դպրոցները ծանօթանալով անոնց առօրեային: Իրիկունը, ճաշ մը տրուած է Կաթողիկոսին ի պատիւ Ռեճընթ պանդոկին մէջ, որուն մասնակցած են եկեղեցական եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Փետրուար 16, 17, 18 եւ 19, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յաջորդաբար այցելած է Համազգայինի Արշակ եւ Սոֆի Գալստեան դպրոցը, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, Աւստրալիոյ Հայկական Միութեան կեդրոնը, հանդիպում ունեցած է երիտասարդներուն հետ:

Փետրուար 22 – 26-ին, Գարեգին Ա. շարունակելով իր հովուապետական այցելութիւնը, կ'անցնի Մելպուրն, Գանպէրա, ուր հանդիպում կ'ունենայ Աւստրալիոյ վարչապետ՝ Ճոն Հովարտի հետ:

ՔԱՐԻՒՂԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՎԱՐՆԱԾԷ-ԱԼԻԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Բաքու կատարուած եռօրեայ այցելութեան ընթացքին Վրաստանի նախագահ Է. Շվարնածէ նախագահ Ալիեւի հետ մամուլի ասուլիս մը տուած է. այդ ասուլիսին Ալիեւ անակնկալօրէն յայտարարած է որ քարիւղի փոխադրութեան համար վերջնապէս ջնջուած է Հայաստանի այլընտրանքը եւ թէ խողովակաշարը պիտի անցնի Վրաստանի տարածքէն: Ադրբեջանի նախագահը աւելցուցած է թէ տակաւին ճշդուած չէ Վրաստանէն ետք հետեւելի ուղղութիւնը. կազամուղը կրնայ Թուրքիայէն դէպի Եւրոպա ուղղուիլ, կամ ռուսական հողէն Սեւ ծով հասնիլ: Այսուհանդերձ, Ալիեւի համար մտահոգութեան պատճառ է խնդրոյ առարկայ թրքական տարածքներուն վրայ ՓՔՔ-ի ներկայութիւնը որ լուրջ վտանգ կը ներկայացնէ կազամուղին ապահովութեան: Այս հարցը տեսակցութեան գլխաւոր նիւթերէն պիտի ըլլայ Ալիեւի Անգարա այցելութեան, Ապրիլ ամսուան ընթացքին:

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ ԱՆՑԱՒ ՓԱՐԻԶԷՆ

Հեռաձայն մը: Առաջին բառին առաջին վանկին առաջին շեշտէն կը բացայայտուէր խօսակիցիս ինքնութիւնը: Հայաստանցի էր: Հերթական խնդրանք մը պէտք է ըլլար: Գեղանկարիչ մըն էր, կը հեռաձայնէր Մատրիտէն, չէ՛, չէ՛, նիւթական օժանդակութեան համար չէր, այլ Փարիզ իր կեցութեան ընթացքին ուղղութիւն կ'ուզէր՝ նախ եւ առաջ պանդոկի մը յանձնարարութեամբ: Քանի մը բառով երբ կը գոհացնէի խնդրանքը,

– Գեղեցիկ, – կը բացագանչէր ան:

«Շնորհակալ եմ»ը փոխարինող «գեղեցիկ»ը կը դառնար առաւել դիպուկ, երբ քիչ ետք կը փոխարինէր նաեւ «շա՛տ լաւ»ը:

Կը հասնէր ան շուտով, աչքերս կը կատարէին իրենց վերապահուած պարտականութիւնը: Հասուն երիտասարդ մըն էր, յարաշարժ, ճակատին լայնութիւնը նշան է՛ւ փայլփլուն աչքերու թելադրած ուշիմութեան է՛ւ ժամանակի աւերին, Հայաստան վերադառնալէ առաջ, ան կը ծրագրէր քանի մը օրով մնալ Փարիզ:

«Վերադարձ», քա՛ղցր բովանդակութիւն, ե՛ս էի անոր միակ «ծանօթ»ը, այդ «միակ ծանօթ»ը չէ՛ր ըլլար նոր բարեկամութիւն մը մշակելու պատրաստակամ, չունէր ժամանակ, բայց, նուազագոյն արարքով, սուրճ մը խմելու ատեն, կը ստանար առաջին «հարուած»ը:

Կարօ էր նկարիչին անունը, Կարօ Յարութիւնեան, անոր մէկ ակնարկութիւնը Զահրատին ահա կը խանդոտէր վերապահութիւնս: Բայց ի՞նչ պարագաներու տակ ճանչցած էր ան Պոլսոյ ժամանակակից մեր բանաստեղծը, զոր կը կոչէր «մեծ», «խորունկ»: Համակարծիք էի անշուշտ նաեւ ես, բայց հետզհետէ, իր թռիչքներով, գոյնի եւ գիծի բնակիչ՝ Կարօ պիտի նուաճէր զիս: Ղարաբաղեան շարժումի առաջին հանդրուանին մասնակցելէ ետք, Գիւմրիէն Սոչի, Սոչիէն Մոսկուա, Մոսկուայէն Մատրիտ, ան Սպանիա հասած էր արկածով, բայց արուեստի ճանապարհով: Պիտի հասկնայի որ ան կը վերադառնար Հայաստան Սպանիոյ կեանքին հետ շաղուելէ, հեռատեսիլէն անցնելէ, Մատրիտի, Պիլպաօյի, Պարչելոնայի եւ Սանթանտերի մէջ անհատական եւ խմբական ցուցահանդէսներ տալէ ետք: Կը վերադառնար զոհելէ ետք իր վերջին պաստառները առեւտրական «թալան»ին, մերժելով բաժնուիլ միայն իր մօր դիմանկարէն, զոր որոշած էր պահել մինչեւ կեանքին վերջը:

Շլացած՝ Կարօ կը հրջագայէր Փարիզը, կը դիտէր յափշտակուած, կը մտնէր Louvre, կը քննադատէր «Orsay» թանգարանը, այդտեղ արհամարհանքի արժանի սալոնային արուեստ մըն ալ կար, բայց հոն էր նաեւ Կիւսթաւ Գուրպէն, վարպետը, մեծարելին:

Ո՛չ մէկ կուռք հոգիին մէջ, կուռք ունեցողը չէր կրնար անկէ անդին երթալ, «անպատառ», հետեւաբար «անպատըսպար», զաքպլոկը պայուսակին մէջ, Կարօ կ'ունենար հանդիպումներ, կը մտնէր ցուցադրասրահներ, երբ կը հանդիպէինք, անոր մէջբերումներու եւ արտասանութիւններու խնջոյքին կը մասնակցէին Վարուժանն ու Դուրեանը, Մեծարենցը, Թակորը ու Զարենցը, ան կ'արտասանէր անդադար, կ'արտասանէր «Ո՛ Տալիդա»ն, երկուքով կանգ կ'առնէինք «կարմրաշապիկ»ին վրայ, կ'արտասանէր «Բանուորուհին», «ու, ո՛վ քոյր, Դուն գործաւոր ա՛լ չերթաս», արտասանելով կը վերլուծէր Դուրեանի «Տրտունջք»ը, «Աստուծոյ ծաղրն է Աշխարհն ալ արդէն», կը սրսփայինք Մեծարենցի «անանձնական»ով:

Հաստատնալու մարմաջը բացակայ էութենէն, գոյութենապաշտ, պիտի պատահէր որ ան ծախսէր գրպանի ունեցածէն աւելին, «Օգնեցէ՛ք ինձ, ընկերնե՛ր», անոր հայրենիք վերադարձը սովորական վերադարձէ մը աւելի նշանակալից արարքի մը կը վերածուէր մտածումիս մէջ, կը ստանար հայրենադարձի երեւոյթ, բայց արդէն է՛ր, այլ ապաստողներ ալ կային, գարեջուր, գաւաթ մըն ալ, գաւաթ մը եւս, գինի, գաւաթ մըն ալ, գաւաթ մը եւս, պէտք է խմէր նաեւ սեղանակիցը, ուշադրութեան կեդրոն, առաւօտեան ժամը երկուքին, վրացական ճաշարանէ մը ելքին, կեցած Փարիզի «Point zéro»-ին վրայ, Նոթր Տամ տաճարին ճիշդ դիմացը, բազուկները լայն բացած, կ'երգէր Նարեկացիի ծննդեան մէկ մեղեդին՝

«...Բերանն երկրի, վարդն
ի շրթանց կաթէր.
լեզուին շարժողին քաղցրերգանայր
տաւիղն»:

Ու նոր դիպուած մը պիտի ուզէր որ ոստումով մը հասնէր Փարիզի Grande Arche-ի 35-րդ յարկը, աշխարհի այդ «տանիք»ին վրայ ընդունուէր Toit de la Grande Arche-ի Շահագործումի Ընկերութեան Ընդհանուր Տնօրէն Միշէլ Ժաքէի կողմէ, Պարոն Ժաքէ հմայուէր իր գործերով, անոնց նիւթերով, իրագործումի դրաւչութեամբ, նկատէր արուեստագէտին հարուստ փշացողութիւնը, ներկան եւ անցեալը միատեղելով ժամանակէն անդին անցնելու անոր ճիգը, թարգմանէի ես, ու ան կատարէր նախ անմիջական, ապա երկու տարիներու վրայ տարածուող առաջարկներ: Կարօ կը հրաւիրուէր մասնակցիլ յառաջիկայ Յունիսին, Մարդկային Իրաւանց Կոմիտէին գծով, «Ouverture» թեմայով, չորս ցամաքամասէ երկու հարիւր նկարիչի կողքին, դէպի «տարբեր»ը բացուելու, օտարատեացութիւնը ձաղկելու հասցէագրուած ցուցահանդէսին, ապա 1998-ի Ապրիլին, ան կրնար մաս կազմել հաւաքական ցուցահանդէսի մը, նոյն տարուան վերջերէն սկսեալ ալ ունենալ իր անհատական ցուցահանդէսը:

– Գեղեցիկ, – կ'ըսէի այս անգամ ես, ինք կը ժպտէր, կը ցնծար:

Դիւրաբորբոք, մերթ խենթ ու խելառ, ունէ՞ր ան դիմացինը տպաւորելու ծածուկ մտադրութիւն: Մոնմարթրի բարձունքին, երբ կիրքով լեցուն իր ծանօթութիւնը կը փոխանցէր ցլամարտի տեսակներուն մասին, զինք կը նկատէի ցուլ մը: Կը բողոքէր: Ո՛չ, ինք ցլամարտիկն էր, toréador-ը, հարուածողն ու տապալողը: Տակաւին աշակերտ՝ դպրոցին նկուղը նետուելու արժանացած չարաճճի, նկարիչ՝ մերժուած Հայաստանի գեղանկարիչներու միութենէն, հորիզոն նուաճելու ախորժակով, ան պիտի վերադառնար Հայրենիք, որովհետեւ հողի կարօտը այլեւս դարձած էր անշրջանցելի, հարց կու տայի մեկուսի, թէ Հայրենիքն ալ պիտի կարենա՞ր պահել զայն:

Հինգ տարի անտալուզեան կեանքի ամէն տեսակի փորձ ձեռք ձգելէ, փարիզեան չորս կայարան փոխելէ եւ վերջապէս կայք հաստատելէ ետք, դիպուա՞ծ, 9-րդ թաղամասի «Madrid» պանդոկին մէջ, հմայելէ ետք Պարոն Ժաքէն եւ հմայուելէ ետք Փարիզով, ան կը մեկնէր Հինգշաբթիի հերթական թռիչքով՝ պարապ մըն ալ ստեղծելով վիպային տիպարներով հմայուող եւ արտասովորի փնտռուքով բազմախռով առօրեայիս մէջ:

Ու ցամաքէն մինչեւ երկինք՝ բարի ճանապարհ կը մաղթէի Կարօ Յարութիւնեանին, բոլո՛ր վերադարձողներուն:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՌՈՒՍ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՏԵՍԱԾ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

«Զաւտրա» թերթին թղթակիցը Անտոն Սուրիկով նախագահական ընտրութեան վաղորդայնին գացած է Ստեփանակերտ, ապա այցելած նաեւ զանազան շրջաններ։ Իր տպաւորութիւններու գրառումին մէջ շատ բաներ կան որ հիմնովին կը տարբերին Մոսկուայի ընթացիկ արժեւորումներէն։

Առաջին բանը որ կը տպաւորէ զինք, նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ անակընկալ հանդիպումն է որ տեղի կ՚ունենայ «շատ անսովոր իրավիճակի մէջ»։ Քուէարկութեան յաջորդ օրը երբ ինք ինքնաշարժով կ՚ուղղուի կեդրոնական հրապարակին վրայ գտնուող նախագահին գրասենեակը, զարմանքով կը նշմարէ որ հրապարակին միւս կողմէն քալելով ու միայն մէկ թիկնապահի ընկերակցութեամբ կը մօտենայ նախագահը։

Ան՝ Ռ. Քոչարեան որուն յետագայ հնգամեակի իր ճակատագիրը վստահելու եւ անցած պաշտօնավարութիւնը վաւերացնելու փաստը տուաւ Ղարաբաղցին քուէներու մօտ 90% համեմատութեամբ, ընտրութիւնը կը նկատէ ցուցանիշ թէ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւնը իսկապէս գոյութիւն ունի. տակաւ՝ հակառակ Ազրբէջանի ղեկավարութեան ու Արեւմուտքի որոշ ուժերուն անտեսումի փորձերուն։ Բաքուի հետ երկխօսութեան պատրաստակամութիւն յայտնելով, ան կը շեշտէ թէ իրենց համար կայ երեք անզանալի սկզբունք. չեն համաձայնիր Ազրբէջանի որեւէ ձեւով ենթարկումի, ռազմական ապահովութեան երաշխիք կը պահանջեն եւ անհրաժեշտ կը նկատեն որ պահպանուի ԼՂՀ – Հայաստան սահմանը, Լաչինի շրջանով։ Այդ ձեւով միայն կրնան վստահ ըլլալ որ չի կրկնուիր Ղարաբաղի շրջափակումը որ տեւեց մինչեւ 1992 Շուշիի գրաւումը եւ որուն ընթացքին արտաքին աշխարհին հետ կապ կարելի էր միայն օդային ճամբով։

Օդային այդ ճամբան այլ զարմանք ու որոշ հիացում կը պատճառէ ռուս լրագրողին։ Երբ ուղղաթիռով կը շրջի Ղարաբաղի վրայ, կը տեսնէ դրեթէ մշտական մշուշն ու ամպերը, լեռնային անհարթ մակերեսները, տակաւ վրայ զումարուած ազրբէջանական հակօդային զէնքերը, կը հասկնայ թէ ինչ մղումով հերոսապատումներ ստեղծուած են օդաչուներուն մասին։ Կը հաստատէ թէ Լաչինի անցքը անհրաժեշտ է հանրապետութեան համար ու հասկնալի՝ զայն ժամ առաջ վերանորոգելու փութկոտութիւնը։ Այդ աշխատանքը պէտք է աւարտի այս տարուան ընթացքին ու Ստեփանակերտն ու Շուշին անով միանան Հայաստանի Գորիս քաղաքին։ Ռազմական հեռանկարները միշտ ներկայ են ռուս թղթակիցին միտքին մէջ որ այդ միացումին մէջ կը տեսնէ ամէն բանէ առաջ «հաշուած ժամերու ընթացքին Հայաստանէն զինամթերք, ռազմական այլ բեռներ հասցնելու» կարելիութիւնը։

Կառուցումի շարժումին միակ վայրը Լաչինը չէ։ Յատուկ ուշադրութեամբ կը շինուի Խոջալուի օդակայանին թռիչքի ուղին ալ որ կ՚ունենայ երկուուկէս քիլոմեթր երկայնութիւն։ Հոն պիտի կեդրոնանան ԼՂՀ ռազմական – օդային ուժերը. այդ գործն ալ պէտք է աւարտի այս տարուան ընթացքին։ Յատկապէս ռազմական բնագաւառին դարձած իր հետաքրքրութեամբ, Սուրիկով կը գրէ թէ շինարարական մեծ թափով կը կառուցուին զօրանոցներ ու զինուորական այլ շէնքեր ու հարկաւոր տարբեր բաժիններ։

Ռ. Քոչարեան կը հաստատէ ռուս լրագրողին տպաւորութիւնը. «բանակը պետութեան ուշադրութեան գլխաւոր առարկան է», թէ՛ որպէս անկախութեան գլխաւոր երաշխիք, թէ՛ որպէս այսօր առաւելագոյն խնամքի պէտք ունեցողը։ Երբ չորրորդ տարին մը աւարտի ռազմական անհրաժեշտ ենթակառոյցներու շինութիւնը, կարեւորութիւնը պիտի տրուի ոչ ռազմական շինութիւններու վերականգնումին։

Ռազմական մարզին կարած ճամբան տպաւորիչ գտած է Սուրիկով. «Քանի մը տարի առաջ՝ Հայերը աչինչ ունէին, բացի ցրուած ու գէշ զինուած պարտիզանական ջոկատներէն. այսօր ունին 20 հազարնոց բանակ, կազմուած՝ մարտերու մէջ թրծուած սպաներէ ու զինուորներէ որոնք կը ծառայեն երեք տարի» կը գրէ ան։

Այցելած է զօրամասեր, տեսած՝ զինուորներ. յայտնապէս զինք տպաւորած են բոլորը, մանաւանդ երբ կը կատարէ անխուսափելի համեմատականներ։ Հոն գողութիւն չկայ, չկան «գրասենեակային զօրավարներ»։ Կարգապահութիւն կը տիրէ եւ «ոչ մէկ գինով կայ»։ Աշխատավարձքը առանց յապաղումի կը վճարուի եւ սնունդը համապատասխան է ընդունուած չափանիշերու։

Ղարաբաղցի զինուորականները հպարտ են յատկապէս թնդանօթային զօրամասերով. անոնք ծանօթ է որ չեն անտեսեր – Ռ. Քոչարեանի իսկ արտայայտութեամբ – պատերազմի կարելի վերարծարծում մը ու ամէնէն հաւանական հարուածին դէմ պատրաստ կը պահեն Աղդամ – Եւլախ – Մինգեչաուր գիծը զոր «hզօր զրահապատ բռունցք» կը կոչէ հիւր լրագրողը։ ԼՂՀ-ի արտադրութեան մէջ ալ ռազմական տարրը կարեւոր տեղ ունի։ Ստեփանակերտի հրասայլի նորոգութեան գործատունը կանոնաւոր աշխատող միակ մեծ ձեռնարկութիւնն է։ Շատեր դադրած են գործելէ, ՀԱՊ-ի երկիրներուն հետ կապերը քայքայուած ըլլալով։

Այսուհանդերձ, գիւղատնտեսութիւնը կը յաջողի հիմնական մնդեղէնը ապահովել։ Տուներուն մէջ լոյս ու ջուր կայ։ Աղքատներ չեն տեսնուիր. յանցագործութիւնը շատ ցած մակարդակի վրայ է, իսկ ծանր չարագործութիւն գրեթէ չի գործուիր։

Ռուս լրագրողը մասնաւոր կերպով նըշելի կը նկատէ ժողովուրդին բարոյական ոգին. նշելի՝ անոր պատրաստակամութիւնը մեռնելու գնով Ազրբէջանցիին չզիջելու։ Այն առթիւ ան կը գրէ. «համոզուեցայ որ Ղարաբաղի Հայերը յառաջիկայ հեռանկարին մէջ Ազրբեջանցիներու հետ մէկ պետութեան մէջ ապրելու չեն համաձայնիր»։

Սուրիկով արձագանգ կ՚ըլլայ նաեւ Ղարաբաղցիներու Ռուսաստանէն ունեցած յուսախաբութեան. բոլորը կ՚ըսեն իրեն որ Ռուսաստան չի կատարեր կարգաւորողի իր դերը։ Զ. Բալայեան կ՚աւելցնէ որ Մոսկուա ընդհանրապէս քաղաքական գիծ չունի ու չի հետապնդեր ազգային իր շահերը։ Ռուս լրագրողը համաձայն է այս տեսակէտին։ Ինք ալ իր կարգին կ՚ըսէ թէ Ռուսաստանի թուլութեան պատճառով Արեւմուտքը Կասպից ծովու ուժանիւթի շուկային մէջ կը ջանայ տեղ ու դիրք գրաւել, յետագային, ի հարկին, ռազմական բնոյթ ալ տալու համար այդ ներկայութեան։ Իր կարծիքով, քանի որ այսօր «Ռուսաստան, ոչ ՀԱՊ-ի երկիրները, ոչ ալ Ազրբէջան անհրաժեշտ նիւթականը ունին կասպիական նաւթը շահագործելու, պէտք է 15 – 20 տարի յետաձգէին անոր արտահանումը, քան՝ նախաձեռնութիւնը յանձնել արեւմտեան ընկերութիւններու»։ Այս տեսակէտը այնքան ճիշդ է ռուս լրագրողին համար որ մինչեւ իսկ ցոյց կուտայ անոր գործադրութեան կերպը. «Կասպից ծովու նաւթին անօրինական շահագործումը արգիլելու համար կը բաւէր ռուսական երկու – երեք օդանաւերէ ուսումնական ռմբահարութիւն ընել եւ արդէն արտասահմանցիներու հետքն իսկ չէր մնար»։ ՕԹԱՆ-ը դէպի ՀԱՊ-ի երկիրներ ընդլայնելու միտումն ալ վերագրելով Միացեալ – Նահանգներու, տակաւ մէջ առաջին դիրքի վրայ կը զետեղէ Թուրքիոյ դերը։ Առանց անոր եւ Ազրբէջանի կապին, անկարելի կ՚ըլլայ ռազմական ուխտին ընդլայնումը։ Իսկ այդ կապին միջեւ տեղ գրաւած պատնէշ է Հայաստանը որուն դէմ նոյն տրամաբանութեամբ, Արեւմուտքին ժխտական կեցուածքն ու ծրագիրները դժուար չէ բացատրել։ Արեւմուտքին այդ դիրքին մէջ իր դերը ունի նաեւ Սուրիկովի այն հաստատումը թէ «այսօր եւ յառաջիկայ երեք տարիներուն Ազրբեջան դժուար է որ կարենայ հասնիլ ռազմական յաղթանակի»։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

«ՇՐՋԱՆ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Երեւանի «Շրջան» շաբաթաթերթը վերոյիշեալ հարցի կապակցութեամբ հարցազրոյց մը ունեցած է Հայաստանի, Վրաստանի եւ Արեւելեան Եւրոպայի Հայ կաթողիկէ Առաջնորդ Հ. Ներսէս Արք. Տէր-Ներսէսեանի հետ (Փետր. 6). –

– Ե՞րբ է հիմնադրուել Կաթողիկէ Եկեղեցին Հայաստանում, ինչո՞վ է զբաղւում եւ ի՞նչ տարածաշրջան է սպասարկում։

– Այստեղ արձանագրուած է 1992-ին։ Ստեղծուած է արձանագրումէն քիչ առաջ՝ 1991-ին, Հռոմի սրբազան Պապի կողմէ՝ որպէս շարունակութիւն այն հայ կաթողիկէ եկեղեցական համայնքին, որ գոյութիւն ունէր անցեալ դարէն մինչեւ 1920-ական թուականները, մինչեւ խորհրդային կարգերու հաստատումը, երբ գրաւեցին բազմաթիւ եկեղեցիներ։ Այնուամենայնիւ, տարբեր բնակավայրերու մէջ ժողովրդական համայնքներ մնացին, իսկ խորհրդային կարգերու փլուզումէն յետոյ Հռոմի կողմէ այս համայնքը վերահաստատուեցաւ և անոր առաջնորդութիւնը յանձնուեցաւ ինծի։ Այն ատեն ես Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր մեծաւոր էի։ Այսօր, օրինակ, Տաշիրի շրջանը 8-10 հազար բնակիչ ունեցող գիւղեր կան, որ ամբողջութեամբ հայ կաթողիկէ մնացած են հին ժամանակներէն, եւ կան նաեւ բնակավայրեր, ուր բնակչութեան մօտ կէսը Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հետեւորդ է եւ խառն են առաքելականներու հետ։ 91-էն սկսեալ՝ ջանացած ենք հոգալ հոգեւոր հովուութիւն իրագործելու խնդիրը։ Փանիկ գիւղը կայ Մխիթարեան վարդապետ մը՝ Կոմիտաս Վ. Մանուկեան, որ ինձմէ առաջ, դեռ խորհրդային կարգերու օրերուն եկած է եւ Փանիկի եկեղեցին վերանորոգած։ Այս շրջանին մենք կատարած ենք նաեւ Արեւիկ, Լանջիկ գիւղերու եկեղեցիներու նորոգութիւնները եւ սկսած ենք հոն ծիսակատարութիւններ ընել։ Այս գիւղերու դպրոցներուն մէջ քրիստոնէական դասաւանդութիւն կը կատարեն հայ կաթողիկէ համայնքին պատկանող քոյրեր, որոնք 5-6 տարի է, որ այս կողմերը հաստատուած են։ Անոնք կը կազմակերպեն ոչ միայն դասախօսութիւններ քրիստոնէական կրօնքի, վարդապետութեան մասին, այլ նաեւ Աւետարանէն քաղուած միջոցներ, որպէսզի ժողովուրդին մէջ արթնցնեն կենդանի հաւատքը։ Կը սպասարկեն Հայաստան եւ Վրաստանի որոշ շրջաններ։

– Մօտաւորապէս քանի՞ հետեւորդ ունի հայ կաթողիկէ համայնքը։

– Մօտ 150 հազար։ Գիտենք որ բացի այս թիւէն, Երեւանի մէջ գոյութիւն ունի 30-35 հազարնոց հայ կաթողիկէ համայնք մը, սակայն ցրուած է ամբողջ քաղաքին մէջ։ Գիւմրիի մէջ, այս 150 հազարէն դուրս, կան 10-15 հազար եւս։

– Իսկ մօտաւորապէս քանի՞սն են Ձեր հաւատքի սպասաւորները այս տարածաշրջանում։

– Դժբախտաբար, սպասաւորներու թիւը շատ քիչ է, այնպէս որ, շատ յաճախ ստիպուած ենք կիրակի օրերը գիւղի մը մէջ պատարագ ընել, արարողութիւն կատարել եւ երեկոյեան մեկնիլ ուրիշ գիւղ մը՝ հոն ալ հոգեւոր արարողութիւններ կատարելու։ Իսկ եթէ աւելի յստակ ըսեմ, այս շրջանին մէջ կը գործեն 9 վարդապետ, որոնցմէ երեքը, որոնք կը ծառայեն Վրաստանի սահմանները, ազգութեամբ հայ չեն։ Անոնք ուկրանացի եւ լեհ են, բայց սորված են հայերէն, որդեգրած են հայ ծէսը եւ հայերէն լեզուով կը կատարեն բոլոր արարողութիւնները։ Սկզբնական դժուարութիւններէն ետք հիմա սկսած են նաեւ հայերէն քարոզել։

– Ներեցէք, եթէ գաղտնիք չէ, Ձեր ֆինանսական միջոցները որտեղի՞ց են գոյանում եւ բաւարար համարո՞ւմ էք դրանք։

– Այդ միջոցները չափազանց քիչ են։ Արտասահման բնակող հաւատացեալները կ՚օգնեն մեզի, կան նաեւ եկեղեցական մարմիններ Գերմանիոյ, Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, որոնք օգնութիւն կ՚ուղարկեն, բայց անոնք հազիւ կը բաւեն մեր եկեղեցիներու նորոգութեան։

– Ի՞նչ էք նախատեսել յառաջիկայում։

– Ծրագիր ունինք Գիւմրիի մէջ հոգեւոր ճեմարան մը ստեղծելու այն երիտասարդներուն համար, որոնք կը փափաքին հոգեւոր կեանքի նուիրուիլ։ Նախագծային աշխատանքները կը կատարուին, բայց, թերեւս, կարելի ըլլայ գտնել պատրաստ շէնք մը։ Բացի ատկէ, Գիւմրիի մէջ կաթողիկէ եկեղեցի կառուցանելու մասին խօսքեր կը շրջին, մենք ալ նպատակ ունինք, բայց տակաւին թուղթի վրայ է, դեռ գաղափար։ Մարզպետարանի հետ պէտք է համաձայնութիւն գոյացնել՝ ո՞ւր կառուցանել, ինչպէս... Մենք հոս՝ առաջնորդարանի վերի յարկը, ուր մօտաւորապէս 100 աթոռ կարելի է զետեղել եւ խումբ մըն ալ ոտքի վրայ, կիրակի օրերը արդէն ծիսական պաշտամունք կը կատարենք։ Նաեւ ունինք երգեցիկ խումբ մը, որ դաշնակի, նուագարանի ընկերակցութեամբ կանոնաւոր արարողութիւններ կը կատարէ։

– Երեւանում կա՞յ այսպիսի առաջնորդարան։

– Ոչ։ Երեւանի մէջ, սակայն, Մխիթարեան Միաբանութիւնը ստեղծած է մշակութային կեդրոն մը, որ կը գտնուի Ալավերդեան փողոցին մօտերը։ Ան տակաւին նոր է, հոն կը պաշտօնավարեն Մխիթարեան երկու վարդապետներ, որոնք այս օրերուն պէտք է երթան Վենետիկ, որովհետեւ հոն նոր աբբահօր ընտրութիւններ պէտք է կատարուին։

– Գիւմրիում բնակուող մօտ 15 հազար կաթողիկէներից քանի՞սն են Ձեր առաջնորդարանի հետ կապի մէջ գտնւում։

– Մի քանի հարիւրը, որովհետեւ հընարաւորութիւններ ալ չունինք։

– Ի՞նչ կ՚ասէք Հռոմի Պապի և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի՝ վերջերս կայացած հանդիպման կապակցութեամբ։

– Մամուլի եւ Վատիկանի ձայնասփիւռին միջոցով տեղեկացանք որոշ մանրամասնութիւններու։ Ուշադրութեանս առարկայ դարձաւ մասնաւորապէս այն միացեալ յայտարարութիւնը, զոր կատարեցին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Հռոմի սրբազան քահանայապետը, եւ ուր յատկապէս շեշտուած են հայ եկեղեցւոյ դաւանաբանական ըմբռումը եւ կեցուածքը։ Ոչ միայն շեշտուած՝ Եւրոպայի աստուածաբաններու դիմաց, ըստ Ս. Ներսէս Շնորհալիի բացատրութիւններուն՝ Քրիստոսի բնութիւններու անխառն, անշփոթ եւ անբաժանելի միութիւնը աստուածային անձի մէջ։ Կը յուսամ, թէ աւելի Եւրոպացիներն ալ կը զարմացնէ քիչ մը, եւ անոնք, որ յաճախ մոնոֆիզիտ կ՚անուանէին Հայաստանի Առաքելական Եկեղեցին, այսուհետեւ պիտի զգուշանան այդպիսի արտայայտութիւններ օգտագործելէ։

– Ի՞նչ աղանդներ են այսօր գործում Գիւմրիում եւ ինչպիսի՞ն է Ձեր վերաբերմունքը նրանց նկատմամբ, պայքարո՞ւմ էք...

– Բացի աղանդներէն, կայ կրօնական այլ համայնք մը՝ Աւետարանական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներ, որ աղանդ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐԺ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Յ. Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԵՄ.–ի կեդրոնական վարչութեան, Փետրուար 2–ին հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նըւիրուած Արցախեան Շարժումին 9–րդ տարեդարձին: Ներկայ եղած են Արցախէն եկած Գէորգի Պետրոսեան եւ Արմէն Սարգսեան: Լիբանանեան եւ հայկական քայլերգներէն ետք, երեկոյթին բացումը կատարած է Յակոբ Այնթապլեան եւ իր խօսքին մէջ անդրադարձած 1988–ին ծայր առած շարժումին անկլենադարձային նշանակութեան եւ Լիբանանի Հայ երիտասարդութեան մօտ անոր գտած արձագանգին: Ցուցադրուած է Արցախի հեռատեսիլին կողմէ պատրաստուած ժապաւէն մը՝ «Անմահները հրամայում են» խորագրուած: Ապա, բեմ բարձրացած է Արցախի նախագահի նախկին տեղակալ՝ Գէորգի Պետրոսեան, որ յիշած է որ թէեւ արցախեան Շարժումը 9 տարեկան է, բայց ան չէ սկսած 1988–ին, այլ այդ թուականը պայթումը եղած է: Իրեն յաջորդած է Արցախի Մշակոյթի տեսչութեան վարիչ եւ Արցախի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ՝ Արմէն Սարգսեան որ պատմական ակնարկ մը նետած է վերջին 9 տարիներուն, նշելով արցախեան Շարժումին այն բարերար ներգործութիւնը որ ի մի խմբած է ամբողջ ազգը: Շեշտած է որ իր դատը միայն իրը չէ, այլ ամբողջ հայ ժողովուրդին դատը, եթէ իր դատը կորսուի ալ կարելի չըլլար խօսիլ Ջաւախքի, Նախիջեւանի եւ Հայ Դատի այլ երեսներու մասին: Ելոյթներուն յաջորդած է գեղարուեստական յայտագիրը:

⁂

ՊՈՒՔՐԷՇ այցելած է, Յունուար 22–ին եւ 23–ին, Գանատայի Հայոց առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան: Տեսակցութեան մը ընթացքին զոր շնորհած է տեղւոյն «Նոր Կեանք» ամսաթերթին, բացատրած է իր առաքելութեան յատուկ նպատակը՝ մօտէն ծանօթանալ եւ հունի մէջ դնել այն բոլոր աշխատանքները որոնք կ'առընչուին 1700–ամեակ՝ «Հայաստան, երկիր ուխտավայր» ծրագրի մաս կազմող ուխտագնացութիւններուն, որ պիտի մեկնարկէ Ռումանիոյ Սուչաւա քաղաքէն այս տարուան Օգոստոս 15–ին: Իր կեցութեան ընթացքին Յովնան Արք. այցելած է Մայր Եկեղեցին, Տուտեան Մշակոյթի Տունը, Թանգարան, Արարատ հրատարակչականը եւ հանդիպում ունեցած է գաղութին ներկայացուցիչներուն հետ:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Բաստրմաճեան սրահին մէջ, Փետրուար 8–ին տեղի ունեցած են Վարդանանցի եւ բուն Բարեկենդանի զոյգ տօնակատարութիւնները, ներկայութեամբ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Շարաթօրեայ Վարժարանի բոլոր աշակերտներուն: Բացման խօսքով հանդէս եկած է վարժարանին տնօրէնը որ, անդրադարձած է նաեւ զոյգ տօներուն: Աշակերտները գեղարուեստական բաժին մը գործադրած են առընչուած այդ տօներուն: Ներկայացուած է փոքր թատերախաղ մը Հայաստանի գիւղական կեանքէն առնուած, աւանդական Բարեկենդանի կենդանի պատկեր մը զոր պատրաստած է վարժարանին մշակութային գիտելիքներու դասատարակը՝ Պայծառ Աւետիքեան:

⁂

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Նոթր Տամ տը Ֆաթիմա Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 6–ին տօնուած է Վարդանանց հերոսամարտը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ.–ի տեղւոյն Շուշի մասնաճիւղին: Բացման խօսքը արտասանած է մասնաճիւղի ատենապետուհի՝ Շուշան Աճէմեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Օրուան բանախօսը եղած է Գանատայի Առաջնորդական Փոխանորդ՝ Խաժակ Ծ. Վրդ. Յակոբեան: Հաւաքոյթը աւարտած է ճաշով:

⁂

ՊՈՒՔՐԷՇԻ Ուլթիմա Օրա (Վերջին ժամ) օրաթերթը վերջերս ամբողջ էջ մը նուիրած է Ռումանիոյ հայ գաղութին:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի Համազգայինի Յ. Մանուկեան գրադարանի սրահին մէջ Փետր. 4–ին հանդիպում–զրոյց մը տեղի ունեցած է Հայաստանէն Համազգայինի հրաւէրով ժամանած արուեստագէտներ՝ Լորենց Առուշեանի եւ Գուրգէն Սեդրակեանի հետ: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Վահէ Թըլեան, ապա մտերմիկ զրոյց մը տեղի ունեցած է: Փետրուար 8–ին ալ տեղի ունեցած է թատերական երեկոյթ մը, որու բացման խօսքը արտասանած է Վահէ Թըլեան Համազգայինի կողմէ: Ներկայացուած է լեհ թատերագիր՝ Մրոժեկի «Վտարանդիները» ուր հեղինակը կը ձաղկէ ամբողջատիրական կարգերու անհեթեթութիւնները:

⁂

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ հեռատեսիլի ընկերային եւ տնտեսական բաժնի փոխ – տնօրէն նըշանակուած է ծանօթ լրագրող՝ Վարդան Առաքելեան: Նոյն հաստատութեան, հոգեւոր կեանքի, մշակոյթի եւ կրթութեան բաժնի տնօրէն կարգուած է Պետրոս Խոբասանճեան:

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ը ԿԸ ՄՆԱՅ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՄԱՅՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ժորժ Աւետեան Վալանսի Հ.Մ.Ը.Մ.–ին նախագահն է, Սուրիայէն գաղթած շուրջ 15 տարիներ առաջ: Սուրիայէն, ինչ որ կ'ենթադրէ որոշ մտերմութիւն մը արդէն Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան հետ՝ նախքան Վալանս իր հաստատուիլը: Աւելի ճիշդ՝ Պուր, Վալանսի մէկ արուարձանը. հոն է արդէն մասնաճիւղին կեդրոնը:

Մասնաճիւղ՝ իսկական: A.S. HOMENETMEN կը մնայ արդարեւ հաւատարիմ մայր միութեան նպատակներուն, իտէալին: Ունի յարաբերութիւն, անշուշտ, անոր կեդրոնին հետ, Պէյրութ:

Պ. Աւետեան կը ճշդէ՝ «Մեր միութեան խարիսխը սկաուտութիւնն է. մեր անդամներուն բոլորն ալ հայածնունդ են, ինչ որ կը սատարէ հայապահպանման, ու այդ շատ կարեւոր է մեզի համար:

⁂

Մնալ ազգակիցներու միջեւ եղած է միշտ Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.–ին նշանաբանը, «Բարձրացիր, բարձրացուր»ին հետ, միասնաբար. նոյնիսկ՝ եթէ պէտք է եղած զոհողութիւններու ենթարկուիլ, զուտ մարզական գետնի վրայ:

Այսպէս, մինչեւ անցեալ մրցաշրջանին, Հ. Մ. Ը. Մ. ունէր, նահանգային առաջնութեան մէջ, պասքեթպոլի խումբ մը՝ բաղկացած միայն հայածին խաղացողներէ. ներկայիս չկայ:

Ժորժ Աւետեան կը բացատրէ՝ «Մեր խաղացողներէն մէկ քանիներ, արդէն «ծերացած» պիտի լքէին այս տարի մարզական գործօն կեանքը. պահեստիներ չունէինք ակումբին մէջ:

«Զուգեցինք փնտռել ու արձանագրել ոչ – Հայեր եւ, հետեւաբար, վերջ տըւինք մեր գործունէութեան պասքէթ – պոլի մարզաձեւին մէջ, հակառակ որ Հ. Մ. Ը. Մ. եղած էր իր խմբակին ախոյեանը»:

Սկզբունքի հարց...

Իբրեւ գործնէութեան գետին, մարզական ճիւղին մէջ, կը մնայ ֆութպոլը:

Հ. Մ. Ը. Մ. կը մասնակցի նահանգային առաջնութեան մէկ խումբով միայն, մինչ աւելի ընդարձակ էր իր մասնակցութիւնը 1990 – 1993 տարիներուն:

Ներկայիս կը մրցակցի երրորդ դասակարգի ախոյեանութեան մէջ՝ ուր կարելիութիւններ ունի առաջատար ըլլալու ու յառաջիկայ մրցաշրջանին դասակարգ փոխելու:

⁂

Հ. Մ. Ը. Մ. մը հիմնուած է Վալանսի մէջ քանական թուականներուն բայց չէ տեւած երկար:

Այժմու մասնաճիւղը կեանքի կոչուած է շնորհիւ Լիբանանէն ու Սուրիայէն եկած երիտասարդներու,

A. S. HOMENETMEN (32, rue Pompery, 26500 Bourg lès Valence) հիմնուած է 1983 Յուլիս 10–ին: 14 տարիներու կեանք մը ուրեմն՝ որուն ընթացքին ունեցած է բնականաբար ելեւէջներ:

Ինչպէ՞ս է ներկայիս կացութիւնը կազմակերպչական գետնի վրայ:

Մասնաճիւղը ունի 32 մարզիկներ, պաշտօնապէս արձանագրուած, ուրիշ խօսքով՝ արտօնուած մասնակցելու ախոյեանական մրցումներու:

Մարզիչն է Մաքս Մարգարեան՝ որ խաղացած է, ժամանակին, Հայ Մարզականի կազմին մէջ, երբ ան կը մասնակցէր Ֆրանսայի երրորդ դասակարգի առաջնութեան:

Մասնաճիւղը կը ծախսէ տարեկան շուրջ հարիւր հազար ֆրանք: Զունի քաղաքապետական նպաստ: Պիւտճէն կը հայթայթուի, հոն ինչպէս ուրիշ տեղեր, նուէրներու, վիճակահանութիւններու, պարահանդէսներու հասոյթներով:

Առանց ունենալու, մարզական շրջանակներու մէջ, բարձր յաւակնութիւններ, առանց բնականաբար նպատակ ունենալու մրցակցութեան մէջ մտնել Վալանսի հայոյուն մեծ ակումբին, A. S. O. A. V. հետ, Հ. Մ. Ը. Մ. ունի իր գործնէութեան դաշտը համայնքին մէջ, եւ ունի ալ իր տեղը Տրոմ – Արտէշ նահանգներու ֆութպոլի ակումբներուն շարքին մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

չէ: Մը ճանչնանք անոնց հոգեւոր հովիւը, որ պատուական անձնաւորութիւն է, եւ փոխադարձ մտերմական յարաբերութիւններ ունինք: Ինչ կը վերաբերի աղանդներուն, որքան որ ինծի ծանօթ է, Գիւմրիի մէջ կը գործեն յիսուսականները, Եհովայի վկաները եւ Եհովայի որդիները, որոնց տարբերութիւնը միայն իրենք կը հասկնան: Առանձնակի յարաբերութիւններ չունիմ անոնց հետ, այդ աղանդներու ներկայացուցիչներէն ոմանք եկած են հոս, թեթեւակի խօսակցած ենք: Հակածիսական ըմբռնումներ ունին, բայց մասնաւոր պայքար չենք մղեր դեռ, առ այժմ ժամանակ ալ չունինք այդպիսի պայքարով զբաղելու: Մենք հիմա, նախ եւ առաջ, աւելի կը ձգտինք մեր հայ կաթողիկէ համայնքին մէջ հաւատքը արծարծելու: 70 տարի է, անոնք առանց քահանայի, առանց քարոզի, առանց Աստուածաշունչի են մնացեր, հետեւաբար սկիզբէն՝ այրուբենէն կը սկսինք անոնց սորվեցնել, կիրակնօրեայ քարոզներու միջոցով, դասախօսութիւններու եւ ամառնային ճամբարներու միջոցով:

– Շնորհակալութիւն հարցազրոյցի համար:

– Ես ալ յաջողութիւն կը մաղթեմ «Երջան»ին եւ շնորհակալ եմ այս հանդիպումին նախաձեռնելուն համար:

Հարցազրոյցը վարեց՝
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Հիմա ուրիշ բան մը պիտի հարցնեմ ձեզի, շարունակեց Պ. Փիք, Ս. Գրքի Նոր Կտակարանի մասին մէջ գրեթէ նըմանօրինակ պատմութիւն մը կայ. Այսինքն Տէրը մահուամբ կը պատժէ երկու անձեր, կամ աւելի մանրամասնելու համար, երկու ամուսիններ որոնք նոյնպէս գողութիւն մը կ'ընեն . կրնա՞ք ըսել թէ այս ակնարկած դէպքս ո՞ւր պատմուած է:

Ոչ ոք պատասխանեց:

Նոր Կտակարանի այն գլուխը որուն կ'ակնարկեմ, բացատրեց տնօրէնը, արդէն ձեզի կարդացած եմ սակէ մէկ – երկու ամիս առաջ եւ անշուշտ ձեր մէջէն յիշողներ պիտի ըլլան, կը խնդրեմ, ամփոփեցէք ձեր յիշողութիւնը:

– Յուդան՝ որ երեսուն արծաթի մատնեց իր տէրը, կմկմաց երիտասարդ մը՝ բան մը ըսած ըլլալու համար:

Այս խօսքերը ընդհանուր ծիծաղ առաջ բերին:

– Լուութի՛ւն, հրամայեց Պ. Փիք: Օ՛ն, ջանացէք յիշելու:

Ի զո՜ւր կ'աշխատէր խեղճ մարդը պատասխան մը ստանալու համար:

Վերջապէս՝ յուսահատած՝ դէպի ինծի դարձաւ.

– Պարոն, ըսաւ, կրնա՞ք արդեօք այս պարոններուն ըսել թէ ակնարկած դէպքս ո՞ւր պատմուած է...:

– Գործք Առաքելոցի հինգերորդ գլխուն մէջ, պատասխանեցի:

– Ճիշդ է, գոչեց Պ. Փիք խանդավառուած, այո Անանիայի ու Շափիրայի պատմութեան, կ'ակնարկէի որ Գործք Առաքելոցի հինգերորդ գլխուն մէջ պատմուած է. կը շնորհաւորեմ ձեզի, պարո՛ն:

Յետոյ ներկաներէն ոմանք մէկ քանի չարադրութիւններ կարդացին Աստուածաշնչական նիւթերու վրայ եւ հաւաքումը վերջ գտաւ:

Երբ հրաժեշտ առնել ու մեկնելու համար մօտեցանք Ամպարեանի հետ՝ պարոն Փիքին քով, այս վերջինը ըսաւ.

– Կը խնդրեմ, հաճեցէ՛ք միասին դրասենեակս գալ, թէյ մը առնելու համար:

– Ամենայն հաճութեամբ, պատասխանեցի:

Գրասենեակը երթալով՝ հազիւ թէ թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուած էի՝ երբ Պ. Փիք ըսաւ.

– Մասնաւոր կերպով արդեօք ուսումնասիրա՞ծ էք Ս. Գիրքը:

– Մանկութենէս ի վեր ընթերցանութեան սիրելագոյն գիրքս եղած է, պատասխանեցի, եւ թերեւս տասնէն աւելի անգամներ մէկ ծայրէն միւսը կարդացած եմ ու միեւնոյն ատեն ուսումնասիրած եմ Ս. Գիրքի վրայ խօսող մէկ քանի հեղինակներ:

– Կ'երեւայ կոր այսպէս ըլլալը, պատասխանեց Պ. Փիք:

– Ինչպէս կը տեսնէք, բարեկամս ամէն կերպով արժանի է մեր մէջ ընդունելու, միջամտեց Սեդրակ Ամպարեան, որ հիմա շատ աւելի համարձակութեամբ իմ թեկնածութիւնս առաջ կը քշէր:

– Բարեբախտ պիտի ըլլանք պարոն Օտեանը մեր մէջ ունենալով, փութաց պատասխանել տնօրէնը:

Հարկ էր իսկոյն օգուտ քաղել այս բարեացակամութենէն:

– Անդամակցութեան տուրս չէ՞ք կրնար իսկոյն տալ բարեկամիս համար, հարցուց Ամպարեան,

– Դժբախտաբար անկարելի է, պէտք է որ նախ պարոն Օտեան խնդրագիր մը մատուցանէ եւ յետոյ վարչութիւնը զայն ընդունի ... այս ամէնքը պարզ ձեւակերպութիւններ են, որոնք որեւէ արգելքի չեն կրնար բախիլ, մանաւանդ որ վարչութեան մօտ ես պիտի ըլլամ իր թեկնածութիւնը պաշտպանող:

– Այդ մասին շատ շնորհակալ ենք, միայն թէ բոլոր այդ գործողութիւնները առ նուազն երկու շաբաթ կը տեւեն:

– Կը ջանանք աւելի շուտով լմնցնել:

Եւ իսկոյն թուղթ մը առնելով՝ խնդրագիր մը խմբագրեց՝ զոր ստորագրեցի եւ իրեն յանձնեցի:

– Մինչեւ պաշտօնապէս ընդունուիլս արդեօք չեմ կրնար գալ այստեղ ճաշել, հարցուցի:

Պ. Փիք վայրկեան մը ճակատը շփեց.

– Կանոնի հակառակ է այդ, ըսաւ, բայց ինչ որ է, ձեզի համար բացառութիւն մը կ'ընենք...:

Յետոյ դարակի մը մէջէն երեսուն հատ տոմսակ հանեց եւ ինծի երկարեց ըսելով.

– Ահաւասիկ երկու շաբթուան համար օրական երկու ճաշի տոմսակ:

(Շար. 93)

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» *Թատերախումբին*
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան
ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ
Ցուղարկաւորութիւն Մը
Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 16–ին
Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Ասլէզ
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 16–ին
Հայ Մշակոյթի Տուն
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ–ՖԱՆՈՒՍ
Պատը
Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16–ին
Վայրը կը ճշդուի յետագային
Մուտք՝ 30 *Ֆրանք:*
Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 15–ին
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը

L'ASSOCIATION SAINTE CROIX de Paris organisera ses

JOURNÉES D'AMITIÉ — BAZAR DE CHARITÉ

le samedi 8 mars, de 14h à 20h;
le dimanche 9 mars, de 12h30 à 17h;
le dimanche 16 mars, de 12h30 à 17h,

dans la salle polyvalente de l'église, 13, rue du Perche, Paris IIIe

- Plats cuisinés orientaux à consommer sur place ou à emporter;
- Epicerie, pâtisserie, confiserie orientales;
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens;
- Parfumerie, bijouterie, mode;
- Arts ménagers...

MERCI D'AVANCE :
— De noter ces dates dans votre agenda
— De nous offrir de quoi garnir nos comptoirs
— De venir avec beaucoup d'amis pour déguster et pour acheter.

Le bénéfice de ces journées ira intégralement au financement de notre école arménienne du samedi.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօյի
Սիամանթօ Դպրոցին
ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Մարտ 8,
ժամը 20–էն մինչեւ առաւօտ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

Soirée DIAPORAMA
«LES KHATCHKARS»
réalisé par
Sarkis KARASSALMASSIAN
et Archo MELCONIAN

—EXPOSITION PHOTOS—
Archo MELCONIAN
«Alfortville ... jadis»
«Voyages»

Vendredi 28 Février à 20 heures 30
Les photos d'*Archo MELCONIAN* seront exposées du 28 février au 8 mars

Sarkis KARASSALMASSIAN et Archo MELCONIAN seront les invités de l'émission de la M.C.A. sur *AYP FM* 99.5 le Mercredi 26 Février vers 11h20

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Եկո՛ւր միասնաբար տօնենք

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔՆ ՈՒ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 16–էն սկսեալ, Վարժարանէն ներս
Անշուշտ, մի՛ մոռնար ծպտուելու:
Հրաւիրէ՛ ծնողքդ եւ հարազատներդ:
Գեղարուեստական յայտագիր, նոխ սեղան, անակնկալներ...
Մասնակցութիւն՝
Չափահասներ 100 Ֆր.,
իսկ քեզի համար 25 Ֆր.:

Ecole Bi-hébdomadaire SAMUEL-MOORAT
26, rue Troyon, 92310 SEVRES

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature : 1er mars 1997.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— Prix du repas 70 F. —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE
sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE» de *HAROUTIUN YEGMALIAN*

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25
MARDI
25 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.057 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.057

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ՕՐԻՆԱԳԻԾ

ՑՈՅՑԵՐԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱՒԱՌ...

կազմակերպիչներուն համար 150 հազար հոգիներէ կազմուած էր այն թափօրը որ Կառ տը լ'Էսթէն ճամբայ ելաւ, Շաբաթ, Փետրուար 22–ին, դէպի Շաթըլէ: Ոստիկանութեան համար միայն 33 հազար էր անոնց թիւը, ամէնէն հաւանական թիւը շուրջ 100 հազար կը նկատուի: Եթէ Փարիզ ցանցուածային բողոքի պատկեր մը պարզեց, նոյն չէր պատկերը գաւառը ուր 3000 հոգի էր ցուցարարներու թիւը Պորտօ, 2000՝ Նանթ, 1500՝ Գան (Գալվատոս), 1000՝ Սթրազպուր, 300՝ Մարսէյլ եւայլն, եւայլն: Փարիզի ցոյցին գլուխը կը գտնուէին շարժանկարի արհեստաւորներ, դերասաններ, գրողներ, մտաւորականներ (Էմմանուէլ Պէար, Պերթրան Թավերնիէ, Փաթրիք Պրիւէլ, Փիէր Արտիթի, Անտրէ Կլիւքսման) նաեւ Լ. Շվարցընպերկ, Տիկին Տանիէլ Միթերան, համայնավար պատասխանատուներ, սենտիքայի ղեկավարներ, եւայլն, եւայլն: Լիոնէլ Ժոսփէն Թուլուզի ցոյցին մասնակցած էր: Ձախի դիրքը, մասնաւորաբար ընկերվարականներու շատ յստակ չէ եւ աւելի չյստակացաւ Լ. Ժոսփէնի արտայայտութիւններով (հեռատեսիլի լուրերու ընթացքին) Փետրուար 23–ին: Ճիշդ է որ հիւրընկալութեան վկայականի օրէնքը ձախին կը պատկանի եւ 15 տարի է ոչ ոք ձայն հանած էր եւ ձայն ելաւ մէկ յօդուածի կցումով (ելքի յայտարարութիւնը որ մատնութիւն նկատուեցաւ) եւ այլեւս, այսօր, ամբողջ օրէնքն է խնդրոյ առարկայ: Արդարեւ, այդ կցուած յօդուածը ջնջուեցաւ եւ Փետրուար 25–ին, սրբագրուած օրինագիծն է որ վիճարկումի կը դրուի Ազգային Ժողովին մէջ, բայց եւ այնպէս ցոյց մըն ալ հոն, շէնքին առջեւ, նախատեսուած է նոյն օրը: Բազմաթիւ թերթեր յաւելուածներ հրատարակեցին այս հարցին առնչութեամբ, Փետրուար 22–ի «Մոնտ»ի յաւելուածը սիւնակները տրամադրած էր 12 (ծագումով) օտարներու, որոնց կարգին շարժանկարի բեմադիր՝ Ռոպէր Կէտիկեանի: 43 տարեկան, ան կ'ըսէ թէ համարկումի հարցը երբեք չէ հասկցած: Դպրոցը գաղիներ կային, քանի մը Ժիթան, եւ Հայեր: Մեծ հայրը վերապրող մըն էր 1915–ի ցեղասպանութենէն եւ 1919–ին Մարսէյլ ոտք կոխած է, ուր ծնած է իր հայրը: Պատերազմական գերի, հիւանդանոցը հանդիպած է կնոջը՝ Գերմանուհի մը: Կը վերադառնան Մարսէյլ եւ կը հաստատուին Էսթաքի ժողովրդական թաղամասը:

Նոր հարցախոյզի մը (Փետրուար 23) համաձայն Ֆրանսացիներուն 61%–ը դէմ են անհնազանդութեան կոչերուն, 69%–ը կողմնակից են Տըպրէ օրէնքին, բայց 43%–ը համակրութիւն ցոյց կուտան բողոքի այս շարժումին նկատմամբ, 46% ալ, սակայն, չեն խորհիր որ նման օրէնք առաջքը կ'առնէ գաղտնի գաղթին: Ընկերվարականներու դիրքը «շփոթ» կը նկատուի 65%–ին կողմէ:

Այս հարցին կապակցութեամբ լոյս տեսած բազմաթիւ յօդուածներու կարգին, ամէնէն ողջամիտը կը թուէր այն զոր Ալէն Ֆինքիէլքրաութ ստորագրած էր «Լիպերասիոն»ի մէջ (Փետրուար 22) խորագրուած Hystérie et héritage: Գրագէտ փիլիսոփան, որ դէմքերէն է 68 Մայիսի, կը վերլուծէ հարցը, հետեւանքները, ցուցադրութիւնը եւ կ'ըսէ որ շփոթութիւններ չըլլան: 1968 Մայիս չենք, կ'ըսէ, եւ ժամանակաշրջանը անհաւասարութիւնները կ'աւելցնէ: Սէն – Պեռնար Եկեղեցւոյ «առանց թուղթի» անձերու հարցը Տրէյֆիւսի հարցը չէ, քաղաքացիական անհնազանդութեան կոչը նոր «J'accuse» մը չէ (Զոլայի գրութիւնը) եւ Գարոլ Պուքէն Լիւսի Օպրաքը չէ (առաջին այն դերասանուհին է որ դիմադրութեան հերոսուհի՝ Լիւսի Օպրաքի դերը կը կատարէ համանուն ֆիլմին մէջ): Անվայել կը նկատէ նաեւ ճամբրուկով մը Կառ տը լ'Էսթ երթալ կապկելու համար Հրեաներու տեղահանութիւնը գերման շրջանին: Անհրաժեշտ կը գտնէ գաղտնի գաղթին դէմ պայքարը զոր Ազգային Ճակատին զիջում մը չի նկատեր:

Օտար մամուլը, մանաւանդ իտալական, շատ լայն տեղ կուտայ այս ցոյցերուն եւ ժողովրդավարութեան տագնապ կը տեսնէ Ֆրանսայի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Շաբաթ օր, Փետր. 22–ին, վերադարձաւ Պուքրէշէն, վստահեցնելէ ետք Ռումանացիները որ Ֆրանսա զօրավիգ է իրենց Ատլանտեան Ուխտի անդամակցութեան համար: Բազմաթիւ տնտեսական համաձայնագրեր ալ ստորագրուեցան: Շիրաք մեղադրուած է Ռումանիոյ կողմէ իր հպատակներուն վերապահուած ընդունման պայմաններուն համար: Քանի մը հարիւր Ռումանացիներ վերջերս արտաքսուած են:

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ քաղաքական շրջանակները եւ մամուլը խիստ կերպով յարձակած են գերմանական Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէ Ցայթունկի մէկ լրագրողուհիին վրայ որ Արտաքին նախարարը որակած էր «Հրեայ Ռիֆքայնտ», այն թղթակցութեան մէջ որ կը վերաբերէր Անգլիոյ նախարարին արտասանած մէկ ճառին Պոննի մէջ: Լրագրողուհին զարմանք յայտնեց, ճշդելով թէ հրեայ բառը նախատինք չի նկատեր:

ԵԼՑԻՆ հրապարակային առաջին երեւում մը ունեցաւ Փետր. 23–ին, ծաղկեպսակ մը դնելով Անծանօթ զինուորին շիրիմին եւ յայտարարեց. – «Հիւանդութիւնները վերջացած են: Դեռ պէտք ունիմ ուժ առնելու: 26 քիլօ կորսնցուցի, բայց գլուխս լաւ կը բանի»:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ տարեկան ցուցահանդէսը պաշտօնապէս բացուեցաւ Փետրուար 23–ին, նախագահ Շիրաքի կողմէ, Փորթ տը Վերսայլ: Կը տեւէ շաբաթ մը:

ՎԻԹՐՈԼԻ նոր քաղաքապետուհին՝ տիկին Գաթրին Մեկրէ հարցազրոյց մը շնորհած է Պէռլինէր Ցայթունկին ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց որ անմիջական կերպով պիտի ջնջէ հանրային բոլոր օժանդակութիւնները գաղթողներուն եւ այդ դրամը տայ Ֆրանսացիներուն: Կ'աւելցնէ. – «Կը տեսնէք թէ ինչպէս պիտի անհետանան բոլոր անոնք որոնք հո՛ս են միայն դրամին համար»: Կը խոստանայ նաեւ վերջ տալ ծագումով օտար կամ ձախ կազմակերպութեանց հանրային նպաստներուն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ արեւելեան շրջանը 200 ուխտաւորներ ողջ–ողջ այրած են հրդեհի մը մէջ որ ծագած է կրօնական արարողութեան մը ընթացքին: 165 հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են:

ՌՈՒԹՐՈՅԻ (հիւսիսային Ֆրանսա) բնակչութեան կատաղութիւնը կարելի չէ զսպել 11 օր անհետացած չորս պարմանուհիներու դիակներու յայտնաբերումէն ի վեր: Անոնք, 17–էն 20 տարեկան, տուն չէին վերադարձած Բարեկենդանի գիշերը եւ ոստիկանութիւնը, սկիզբը, փախուստ մը կը նկատէր: Առջի օր, Սէնթ Սեպլ Փլաժ գտնուեցան իրենց դիակները բռնաբարուած եւ խեղդուած: Ձերբակալուած են երկու ենթադրեալ մարդասպանները, երկու եղբայրներ որոնք անցեալին 9 եւ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էին բռնաբարումի եւ սպանութեան համար եւ ազատ արձակուած էին 1994–ին եւ 1995–ին, պատիժներու զեղչումի կարգադրութեան համաձայն: Շատեր, այս առթիւ, մահապատիժի հարցը կրկին կ'արծարծեն, առնուազն նման պարագաներու համար, բայց, ընդհանուր ձեւով աւելի կողմնակիցներ ունի բժշկական հսկողութեան սկզբունքը, սեռային յանցագործներու ազատ արձակումէն ետք:

ԱԼԻԵՒԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ Զ. ԲՈՒՆԻԱԹՈՎ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ազրպէյճանի նախագահ Հ. Ալիեւի ղեկավարած «Նոր Ազրպէյճան» կուսակցութեան փոխ–նախագահ, երեսփոխան Զիյա Բունիաթով Փետրուար 21–ին սպաննուած է զինեալ յարձակումի մը ընթացքին: Ազգ. Ժողովէն ելլելէն իր բնակարանի ճամբուն վրայ անծանօթի մը յարձակման ենթարկուած է. նախայարձակը նախ դաշունահարած է երեսփոխանը, ապա կրակած: Բունիաթով վերջերս պնդելով որ ապօրինութիւններ կատարուած են Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ, պահանջած էր որ խորհրդարանական հետաքննդում բացուի այդ ուղղութեամբ: Ան նաեւ փորձած էր փակել տալ Բաքուի մէջ բազմացած խաղարանները: Բունիաթով որ 75 տարեկան էր, կը վարէր նաեւ Բաքուի Գիտութեան Ակադեմիայի փոխ–նախագահի պաշտօնը:

1993 Դեկտեմբերին ան ընկերացած էր նախագահ Ալիեւի Փարիզ պաշտօնական առաջին այցին:

Զ. Բունիաթով գլխաւորն էր ազրպէյճանցի այն մտաւորականներուն որոնք Ղարաբաղի հայկական պատկանելիութիւնը մերժելու համար դիմած էին զանազան հնարքներու: Ինք որպէս Ակադեմիայի փոխ–նախագահ ու դասախօս պաշտպանած էր այն թէզը որ Աղուանները Ազրպէյճանցիներու նախահայրերն են եւ Ղարաբաղի քրիստոնէական յուշարձանները կը պատկանին ոչ թէ Հայերու, այլ Աղուաններու...: Բունիաթովի սաներէն ոմանք եւս իւրացուցած են այս տեսակէտը ու այդ ուղղութեամբ հրատարակութիւններ կատարած: Իրենց պնդումներուն մաս կը կազմէր նաեւ խաչքարերու ազրպէյճանական պատկանելիութեան վարկածը. ան հիմնուած էր այն բացատրութեան վրայ թէ «խաչքար» կոչուածը ազրպէյճանական «խաչտաշ»ն էր, եւլն...:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 – 3 յաղթեց Փերփինեանի այս վերջինոյն դաշտին վրայ: Այժմ 13–րդ է, 34 կէտով: Դասաւորման գլուխն է Թուլուզ 48 կէտով եւ վերջին տեղը (22–րդ)) կը պահէ Իվրիոնալ 19 կէտով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ Բ. ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՊԱՆ ԿԸ ՀՌՉԱԿԷ ԲԱՆԱԿԸ

• Թուրքիոյ սպայակոյտի Բ. նախագահ զօրավար Չէվիք Պիր Ուաշինկթընի մէջ «Թուրքեւամերիկեան Խորհուրդ»ի երկօրեայ նստաշրջանին քաղաքական բովանդակութեամբ ճառ մը արտասանելով խստօրէն քննադատած է արտաքին ու ներքին թիրախներ: Ան շեշտած է թէ Թուրք զինեալ ուժերը Սահմանադրութեան, ժողովրդավարութեան եւ ժողովուրդին ազատութեան յարգանքը կը մարմնաւորեն եւ թէ բանակը այս համակարգին պահապանն է, ժողովրդավարութեան ու աշխարհականութեան երաշխաւորը:

Արտաքին շրջանակին ուղղուած բաժինին մէջ ան ամբաստանած է Իրանը որ կը ջանայ արտածել իր յեղափոխութիւնը, դիմելով ահաբեկչական ձեւերու: Ըսած է թէ պիտի չթոյլատրեն որ Կիպրոսի մէջ խնդրոյ առարկայ հրթիռները զետեղուին ու կոչ ուղղած է Միացեալ – Նահանգներու որ արգելք ըլլան ատոր: Զօրավարը ազդարարութիւն մըն ալ ուղղած է Յունաստանի որպէսզի Եգէականի օրինավիճակը խախտել չփորձէ ու հաշտարար լուծումի մը համար ընդունի երկխօսութեան ձեւը: Իսկ Ուաշինկթընէն պահանջած է որ վերջ տայ Թուրքիոյ դէմ կիրարկած զինադադարին ու յանձնէ Անգարայի գնած մարտանաւերը:

ՓՔՔ–ի դէմ տարուած պայքարն ալ ըստ Զօրավար Պիրի հասած է իր վախճանին, քրտական ուժերը լուսանցքային ներկայութիւն մը միայն ունին եւ ժամանակը հասած է շրջանին մէջ տնտեսական եւ ընկերային պայմաններու բարելաւման աշխատանքին:

Սպայակոյտի փոխ–նախագահին երկրին ներքին քաղաքականութեան առընչուած խօսքերը եւ ժողովրդականութեան երաշխաւորի հանդամանքին շեշտումը ընդվզում պատճառած են իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան անդամներուն: Այդ ճակատէն երեսփոխան մը մինչեւ իսկ առաջարկած է որ զօրավարը հանդստեան կոչուի, պատերազմական ատեան ներկայացուի, դատուի ու բանակէն արտաքսուի:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 22 / 24)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԷՋ Է

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի ապաքինումը լաւ ընթացքի մէջ է: Ըստ լուրերու, ան արդէն սկսած է կատարել որոշ աշխատանքներ, նոյնիսկ քանի մը հանդիպումներ ունեցած Լոնտոնի մէջ, սակայն այս ամէնը բժշկական հսկողութեան տակ: Իսկ վարչապետին Հայաստան վերադարձի որեւէ թուական չէ ճշդուած:

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ Թ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Արցախեան Շարժման Թ. տարեդարձին առթիւ, «Ի պաշտպանութիւն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան» համահայկական համաժողովին հրաւէրով տեղի ունեցած է հանրահաւաք մը Երեւանի Ազատութեան հրապարակը, ուր ելոյթներ ունեցած են «Հայաստան – Արցախ» Հայրենակցական Միութեան նախագահ Սերժէյ Մելքումեան, Ռաֆայէլ Ղազարեան (ԳԻ–ԱՐ–Բ–Մ), Լենսեր Աղալովեան, Դեմոկրատ կուսակցութեան նախա–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

1600-ԱՄԵԱԿԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

1600-ԱՄԵԱԿ...

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՇՃԵԱՆ

Ճիշդ է. 1600–ամեա՛կ կարդացիք եւ... զարմացաք: Իրաւունք ալ ունիք, քանի այս օրերուն՝ ինչպէս վերջերս թերթի մը քրոնիկագիրը կը նշէր՝ աղմկալի կերպով յառաջ կը քշուի Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան, աւելի ճիշդը՝ Քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօն հռչակման 1700–ամեակը: Բայց ես, պաշտօնիս բերումէն անկախ, ուզեցի պրպտումներ կատարել եւ պարզապէս գիտնալ, թէ 1700–ամեակէն առաջ ուրիշ «ամեակ» ունեցա՞ծ ենք, որեւէ կերպով նշուա՞ծ են Հայ Եկեղեցւոյ նախորդ դարադարձները: Որովհետեւ, սրտիս մէջ կասկած մը ունէի, որ այս 1700–ամեակը քիչ մը աշխարհիկ յղացք է, մեզի տրուած մեր ազգայնական տրամադրութիւններէն, Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագրին շեշտաւորումէն: Հաւանական է, որ այս հաստատումս ճի՛շդ ըլլայ, քանի գիտենք որ մեր հայրերը աւելի՛ հաւատարիմ էին եկեղեցւոյ սկզբնական խորհուրդին, աւելի տիեզերական էին իրենց հասկացողութեան մէջ, եւ եթէ եկեղեցւոյ տօն տօնէին, իրենց մտքին մէջ Քրիստոսի՛ Եկեղեցիի տօնն էր, ոչ թէ այս կամ այն եկեղեցիին, կամ նոյնիսկ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին: Փա՞ստը, այն՝ որ մեր Տօնացոյցին մէջ շատ տօներ կան նուիրուած Եկեղեցւոյ, բայց ոչ՝ Հայ Եկեղեցիին: Վարդավառի նախորդող շաբաթուան կը յիշատակուի հետեւեալ տօնը. – «Յիշատակ Տապանակին Հնոյ եւ Նորոյս Սուրբ Եկեղեցւոյ»: Խաչվերացի յաջորդող օրերուն, խաչի եւ եկեղեցւոյ տօները, իբրեւ առիթ եւ գործիք փրկութեան, մէջ – ընդ – մէջ կը նշուին, խաչին յատկացուած ըլլալով Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, իսկ Եկեղեցւոյ՝ Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը: Չմոռնանք սակայն այնքան հայացի Աշխարհամատրան տօնը, Քրիստոսի առաջին եկեղեցւոյն՝ վերնատան տօնը, զոր կը նշենք Զատկի երրորդ, Կանաչ Կիրակիին:

Ուրեմն շատ յոյս չկար, որ մեր անցեալի պատմութեան մէջ գտնէի 1700–ի ոգիով տօներ: Թեթեւ աշխատանք մը եւ Հայաստանի արխիւներէն փունջ մը սակայն ինծի օգնութեան հասան, թէեւ ըսեմ, կերպով մը հաստատելով նաեւ իմ նախնական ենթադրութիւնս. այն՝ որ, 1700–ամեակը քիչ մըն ալ Հայ Եկեղեցւոյ sécularisation–ին համը կուտայ: Բացատրեմ: 1901 թուին ոչինչ կայ Հայ ժողովուրդի եւ Եկեղեցւոյ տարեգրութեանը մէջ 16–րդ դարադարձին ակնարկող: Երկու տարի յետոյ սակայն, կը տեսնենք որ կերպով մը կը տօնուի Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան տարեդարձը՝ փոքր նրբութեամբ մը: Քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօն հռչակման դարադարձը չէ, այլ 301 թ. Ս. Էջմիածնայ Մայր Տաճարին հիմնադրութեան տարեդարձը: Ինծի չի՛յնար այստեղ վերլուծել այս տարբերութեան իմաստը եւ հոգեբանական, աստուածաբանական, փիլիսոփայական վերլուծումներու երթալ. աւելի հանդամանաւոր անձեր դուցէ կատարեն այդ, եւ այդ երեւոյթին մէջ ալ տարբեր նշաններ տեսնեն, քննարկեն հոգեխառնութեան հարցեր, եւայլն: Ես կ'առնեմ պարզ ամեակին պատմութիւնը: Ի՞նչպէս տօնուեցաւ այդ 1600–ամեակը, 1903 թուին:

Բայց լաւ պիտի ըլլար գիտնալ, թէ ազգովին ո՞ւր էինք մենք այդ թուականին: Այսօր, յամի Տեառն 1997–ին, Հայաստանը անկախ երկիր մըն է իր բոլոր առաւելութիւններով եւ ցաւերով: Երկիրը խղճի ազատութիւն հռչակած է եւ Հայ Եկեղեցին կը վայելէ պետութեան համակրութիւնը: Շատեր գոհ չեն ալ, որ մենք քրիստոնէութեան պետական կրօն հռչակման տարեդարձը կը տօնենք: Անոնք եկեղեցի – պետութիւն յստակ բաժանման սկզբունքներէն կը մեկնին, մոռնալով, որ այդ յղացքը անկլօ – սաքսոն սկզբունք է, եւ իսլամի ծովուն մէջ ապրող եւ ի՛ր իսկ աւանդութիւնները ունեցող Հայ Եկեղեցւոյ համար այդքան ալ ընդունելի գաղափար մը չէ:

Ինչ որ է. դառնանք «մեր ոչխարներուն», եւ տեսնենք պատմական ենթահողի մը վրայ, հայ ժողովուրդին կեանքը՝ այդ տարիներուն, մէկ – երկու տարիներու ետուառաջումով:

1903–ի սեմին Հայոց մեծ մասը տակաւին կ'ապրի Թուրքիոյ, Ռուսաստանի եւ Իրանի մէջ: Գաղութներ, հին եւ նոր, ունինք, եւ սակայն հայ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր պատմական հողերուն վրայ է: Հին եւ նոր փոքր գաղթականութիւններ կան՝ Ճափոնէն Հնդկաստան, Սուրբ Երկիր, Եգիպտոս, Փարիզ ու Լոնտոն, Մանչըսթըր: Հարաւային Ամերիկայի խօսքը դեռ չըլլար, թէեւ Ամերիկան՝ այսինքն Միացեալ – Նահանգները սկսած են իրենց գրաւիչ կանչը, եւ հաւանաբար արդէն 15.000–ի կը հասնի Ամերիկահայոց թիւը: Ամէնէն նոր եւ սակայն ամէնէն բազմամարդ գաղութն է Ամերիկան որ արդէն իսկ թեմ հռչակուած էր 1898–ին, երբ Օրմանեան Սրբազան վերջապէս ազատած էր այդ «նուէր»էն, քանի միայն գլխացաւանք էր Ամերիկահայ գաղութը Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան համար, որ սկզբնապէս օգնած էր թեմին որ կազմակերպուի, եւ յետոյ սակայն տեսեր էր, որ շա՛տ մեծ պատմութիւն էր կառավարել այդ անկառավարելի թեմը, եւ յանձներ էր Ս. Էջմիածնին...:

1893 թուականէն ի վեր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան գահին էր բազմած Խրիմեան Հայրիկը, Հայոց պատմութեան ամէնէն անհասկնալի դէմքերէն մին: Խրիմեան Մուշի իր առաջնորդական օրերէն ի վեր իր անձին կրցած էր վերապահել Հայրիկ անունը, եւ յետագային, ի՛նչ վարչական պաշտօնի որ հրաւիրուած էր՝ թէեւ ձախողած էր, ազգը միշտ ալ պատրաստ եղած էր զինք աւելի բարձր դիրքի վրայ տեսնելու. – Մուշէն Վանի Առաջնորդութիւն, Պոլսոյ Պատրիարքութիւն եւ հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւն: Հայրիկը իր բարձրագոյն պաշտօնը կը վարէր ցարական հայահալած քաղաքականութեան մթնոլորտին մէջ՝ Կովկասի փոխարքային, Իշխան Կալիցինի մղումով, փակուած էին հայկական դպրոցները, ծանր հալածանք կար հայ մշակութային եւ քաղաքական գործիչներու դէմ, Սահմանափակուած էին Կովկասի բարեգործական, հրատարակչական ընկերութիւնները: Գրաքննութիւնը շատ խստացած էր, եւ հարուածը տակաւ կը մօտենար Հայ Եկեղեցւոյ: Եւ ինկա՛ւ տապարի այդ հարուածը 1903 Յուլիս 15–ին, երբ հրապարակուեցաւ Նիկոլա ցարի Յունիս 12–ի ուքազը (հրամանագիրը), որով վերջ կը տրուէր Հայ Եկեղեցւոյ անկախութեան, կը գրաւուէին եկեղեցւոյ կալուածները, բոլոր եկեղեցապատկան հողերն ու գոյքերը, բացի եկեղեցիներուն շէնքերէն, անասուններէն եւ գիւղատնտեսական գործիքներէն:

Բայց այս որոշումին դէմ պիտի ըմբոստանար հայ ժողովուրդը եւ Խրիմեան Հայրիկ, իրեն զօրավիգ ունենալով համայն հայ ազգն ու եկեղեցին, ծառացաւ ցարական այս հրամանագրին դիմաց: 1903 Օգոստոսի 4–ին Խրիմեան Սինոդին հրամայեց չհրապարակել 1903 Յունիս 12–ի որոշումը, իսկ Օգոստոս 21–ին ալ կոնդակ ուղարկեց թեմերուն՝ եկեղեցիներու ունեցուածքը չյանձնելու կարգադրութեամբ...: Ցոյցեր եւ բողոքներ իրարու յաջորդեցին. հայ ժողովուրդը տէ՛ր էր իր եկեղեցիին: Իշխան Կալիցին մահափորձի ենթարկուեցաւ 1903 թուի Հոկտեմբեր 14–ին Հնչակեաններու կողմէ: Բաքուի նահանգապետ Նակաշիձէն թերոր ենթարկուեցաւ Դրոյի կողմէ 1905 թ. Մայիս 11: Քիչ ժամանակ ետք Ռուսաստան ամօթալի կերպով պարտուեցաւ Ճափոնի դէմ իր պատերազմին մէջ, եւ ի վերջոյ, 1905 Օգոստոս 1–ին ցարը չեղեալ համարեց 1903–ի իր օրէնքը: Վերաբացուեցան հայկական դպրոցները, նոր կեանք առաւ հայ յեղափոխական շարժումը, որ 1906–ին Էջմիածնի մէջ իսկ յաջողեցաւ կազմակերպել ազգային մեծ ժողով մը եւ որ այնքան յառաջ գնաց իր կազմակերպական նախաձեռնութեանց մէջ, որ ... ցարի զինուորները Էջմիածին մտան ու ցրուեցին բոլոր անոնք՝ որոնք Էջմիածնի հաշուին Էջմիածին էին հաւաքուեր եւ սկսեր էին ծայրայեղ քայլերու դիմել խնդրոյ առարկայ դարձնելով ... եկեղեցական իշխանութեան գոյութիւնն իսկ: Մինչ այս էր Էջմիածնի եւ առհասարակ Կովկասի կացութիւնը, անդին, Պոլսոյ մէջ տարիներէ ի վեր պատրիարքական պաշտօնը կը վարէր Օրմանեան Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս: Սուլթանը՝ Համիտն էր անշուշտ, եւ Օրմանեան կ'ուզէր ինքզինք տեսնել գազանագուսպի դերին մէջ, մինչ ուրիշներ պարզապէս դաւաճան մը կը տեսնէին անոր մէջ, եւ մի քանի անգամ ալ մահափորձ նիւթուած էր իրեն դէմ: Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքն էր Յարութիւն Արք. Վեհապետեանը, իսկ Կիլիկիոյ մէջ երկա՛ր, երկար տարիներու թափուր աթոռէ մը ետք, Կիլիկեցիներ վերջապէս ընտրեր էին իրենց նոր Կաթողիկոսը յանձին Երուսաղէմի Լուսարարապետ Սահակ Արք. Խապայեանին, որ 1902 Հոկտեմբեր 12–ին Կիլիկիա կուգար եւ Կաթողիկոս կ'օծուէր 1903 Ապրիլ 20–ին: Այդ օր, եւ դարերէ ի վեր Կիլիկիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով, նորօծ Կաթողիկոսը պատարագի ընթացքին կը յիշատակէր Ամենայն Հայոց Մկրտիչ Կաթողիկոսի անունը: Ամենայն Հայոց Հայրապետն ալ, քանի մը օր յետոյ, իր թիւ 603 կոնդակով, կը շնորհաւորէր Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոսը: Կիլիկիա եւ Երուսաղէմ անշուշտ հոգեւոր կարեւոր կեդրոններ էին, եւ սակայն, հակառակ ամէն տեսակի եկեղեցական եւ աստուածաբանական աւանդութեանց, երկուքն ալ ենթակայ էին Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան, որ մայրաքաղաքի արքեպիսկոպոսական վիճակ ըլլալուն, ինքն իրմով կը ճոխանար: Թէեւ Թուրքիոյ Հայութիւնը կը շարունակէր ապրիլ ճնշումի եւ անօրինակ տառապանքի մէջ, հայ յեղափոխականութիւնը չէր կրնար նշանախեց մ'իսկ փոխել Հայ ժողովուրդի ճակատագրին մէջ: Բայց Հայոց քաջերը կը կռուէին, եւ այստեղ – այնտեղ կը բարձրանար յեղափոխութեան դրօշը որուն, այդ օրերուն, պսակը պիտի ըլլար 1904 թ. Սասնոյ ապստամբութիւնը:

Ահա աշխարհա–քաղաքական ա՛յս մթնոլորտին մէջ էր, որ Խրիմեան Հայրիկ կը նախաձեռնէր Էջմիածնայ մայր տաճարի հիմնադրութեան 1600–ամեակին:

Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչ Կարապետ Կոստանեանի ուղղուած իր կոնդակին մէջ, Խրիմեան Հայրիկ կը թելադրէ 1600–ամեակի նշման համար երկու յանձնախումբեր կազմել, եւ դիւրութեան համար, ունենալ երկու մասնախումբ – մէկը գրական, որ պիտի վստահուի ճեմարանին, իսկ տնտեսականը՝ միաբանական դասուն, թէեւ կը խորհի որ կարեւորը գրական մասն է ... «վասն զի յոբելեանի յիշատակը յաւերժացնողը այս գրական մասն է. տնտեսականը կ'անցնի եւ շուտով կը մոռնան մարդիկ»:

Կոնդակի վերջաւորութեան, Խ. Հայրիկ կ'ըսէ. «յամենայն սրտէ կ'աղօթեմ, որ յաջողիք ամենայն խոհական իմաստութեամբ կազմէք ձեր ստանձնած գրական բաժին, որ ոչ միայն պատիւ է խմբագրողացդ այլ եւ մեծ պարծանք Մայր Աթոռոյս ճեմարանի համբաւոյն: Դուք եւս փոխադարձաբար հանդերձ ձեր մանուկ աշակերտներով ծերունի Հայրիկին համար աղօթէք որ կեանք տուող Տէր սակաւիկ մի եւս կեանք տայ ինձ, որ ձեզ հետ ողջունենք այն բարենշան օր, որ հազարվեց հարիւր տարուան Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ցանկալի յիշատակին օրն է, եւ քանի՞ բախտաւոր ենք, որ Հայոց Հայրիկի եւ ձեզ վիճակուեցաւ յուսով կատարել տասնեւվեց դար անյիշատակ մնացած յոբելեանի տօն, եւ թողուլ անմոռաց յիշատակ ապագայ պատմութեան»:

Նոյեմբեր 21–ին, միաբանութեան կողմէ Արիստակէս Արքեպիսկոպոս գրութեամբ մը կը յայտնէ Հայրիկին, որ միաբանական յանձնախումբ մը կազմուած է արդէն, ըստ այսմ. – Յուսիկ Արքեպիսկոպոս՝ նախագահ, Աշոտ Վարդապետ, Յուսիկ Վարդապետ, Ղազար Սարկաւագ, Եսայի Սարկաւագ:

Խ. Հայրիկ կը հաստատէ կատարուած այս ընտրութիւնը 1992 Դեկտեմբեր 4 թուակիր իր կոնդակով, մինչդեռ Ղազար եւ Եսայի Սարկաւագները արդէն իսկ աբեղայ ձեռնադրուած էին, Արտակ եւ Զաւէն անուններով: Սոյն յանձնախումբին նպատակը պիտի ըլլար 1903 Յունիս 1 – 8–ի օրերու ընթացքին կազմակերպել պատշաճ եկեղեցական արարողութիւններ, ընդունիլ Մայր Աթոռի հիւրերն ու պատգամաւորները:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՂՀ

ՉԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1996-ԻՆ

Փետրուարի սկիզբին ԼՂՀ Ներքին նախարարութեան աշխատակազմի ընդարձակ նիստով մը ամփոփուած է անցնող տարուան չարագործութիւններու պատկերը: Փոխ – նախարար Թաթուլ Բաղըրեանի եզրակացութիւնը այն եղած է որ 1996–ին չարագործութեան դէմ պայքարի եւ իրաւակարգի պահպանման մարզերուն արդիւնքները բարելաւուած ըլլալով հանդերձ, պէտք է բարձրացնել աշխատակիցներու արհեստավարժութեան մակարդակը:

Փետրուար 6–ի «Լ Ղ Հանրապետութիւն» օրաթերթը այս լուրին հետ հրատարակած է համառօտ հարցազրոյց մըն ալ, կատարուած Ռուզան Իշխանեանի կողմէ Ներքին փոխ–նախարար Գարիկ Գրիգորեանի հետ:

Առաջին հաստատումը զոր կ'ընէ փոխնախարարը, այն է որ անցնող տարուան ընթացքին չարագործութեան դէմ պայքարի հզօրացման շնորհիւ արարքներու թիւը պակսած է եւ աւելցած է չարագործութիւններու բացայայտումի տոկոսը: Այսպէս, 1995–ի ընթացքին 458 դէպք արձանագրուած էր, 1996–ին այդ թիւը եղած է 381: Լուսաբանուած արարքներու համեմատութիւնն ալ 89%էն բարձրացած է 92.9%–ի: Մութ մնացած են 1995–ին 50, իսկ 1996–ին 22 չարագործութիւններ:

1995–ի թիւին մէջ 70–ը կը վերաբերին ծանր դէպքերու. յաջորդ տարի այդ թիւը 92 եղած է: Ասոր որպէս բացատրութիւն փոխ–նախարարը կ'ըսէ թէ 1996–ին մեծ գողութիւններն ալ նկատի առնուած են, որպէս ծանր չարագործութիւն: 1995–էն 1996 թիւերու ընդհանուր նուազումին մէջ բացառութիւն կազմած են Շուշին եւ Հադրութը: Շուշիի մէջ թիւը աւելցած է 3–ով, Հադրութի մէջ՝ 21–ով: Այս վերջին պարագան կը բացատրուի թմրեցուցիչ բոյսերու մշակումի դէպքերով:

Ինչ կը վերաբերի սպանութիւններու, 1995–ին 14 դիտաւորեալ սպանութիւն գործուած է, որոնց չորսը չէ լուսաբանուած, իսկ 1996–ին այդ թիւերը եղած են 11 եւ 2:

Ինչպէս ամէն տեղ, չարագործութիւնները մեծ մասով գողութիւններ են. ԼՂՀ–ի մէջ ալ նոյնն է պարագան. միայն, նախապէս աւելի մեծ կ'ըլլար անասնագողութիւններու համեմատութիւնը, այսօր անձնական ստացուածքի գողութիւնները աւելի տարածուն են:

Ուղղուած հարցումէ մը յայտնի կ'ըլլայ որ կան չարագործութիւններ որոնք հետեւանք են հոգեկան խանգարումի: Փոխ–նախարարը կը հաստատէ ատիկա, ըսելով «մեզ մօտ իսկապէս քիչ չեն սպանութեան դէպքերը որոնց հեղինակները հոգեկան հաւասարակշռութիւնը կորցրած մարդիկ են»: Կ'աւելցնէ թէ 1987ի կացութեամբ Ասկերանի հոգեբուժարանը հազարէ աւելի հիւանդ կար: Պատերազմը մեծցուց այդ թիւը: Ներկայիս անոնց ծանրագոյն պարագաները Հայաստանի հոգեբուժարանները ղրկուած են եւ Ասկերանի շէնքը պէտք է վերակառուցուի:

Պատերազմական տարիները պատճառ եղած են նաեւ որ կարեւոր քանակութեամբ զէնք ու զինանիւթ գտնուի բնակչութեան քով: Ատոնք հաւաքելու գործն ալ մաս կը կազմէ նոյն նախարարութեան աշխատանքին: 1995–ին 307 զէնք գրաւուած է, 1996–ին՝ 638: Ատով հանդերձ, Գ. Գրիգորեան կ'ըսէ թէ գործը անկատար է ու տակաւին ապօրինի բոլոր զէնքերը յանձնուած կամ գրաւուած չեն:

Այս բոլորին հետ կայ անհրաժեշտ ուժերու պատրաստութեան գործն ալ. աշխատողներու որակը բարձրացնելու համար դասընթացքներ կազմակերպուած են, Հայաստանէն փորձառու մասնագէտներու գործօն մասնակցութեամբ: Ի հարկին հոն ալ ուժեր կը ղրկուին: Պատրաստութեան, դաստիարակութեան աշխատանք կը տարուի դպրոցներու մէջ ալ. կը կազմակերպուին հանդիպումներ, զրոյցներ անչափահասներու հետ:

Կարելի կ'ըլլա՞յ այս տարի եւս չարագործութիւններու համեմատութիւնները պակսեցնել. փոխ–նախարար Գ. Գրիգորեան դժուար բան կը նկատէ ատիկա,

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Յ. Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 6-ին, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած է Վարդանանց տօնին, նախագահութեամբ Լիբանանահայոց Թեմի առաջնորդական տեղապահ Գեղամ Վրդ. Խաչերեանի եւ կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի Տիկնանց Վարչութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Շողիկ Դարբինեան: Օրուան բանախօսը եղած է Հայաստանէն՝ պատմաբան Վլադիմիր Բարխուդարեան որ նախ իր հիացումը յայտնած է աշակերտական կատարումներուն (երգչախումբ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, երգ եւայլն, եւայլն): Ան ներկաներուն ուշադրութեան յանձնած է Վարդանանց ճակատամարտէն դասեր քաղելու գլխակցութիւնը: Իր խօսքի աւարտին, նշած է երեք կէտեր. — Ա) – Զուգահեռ ընելով Աւարայրի եւ Սարդարապատի հետ, ըսած է թէ այսօր նոյն պատկերը (Սարդարապատի) կը պարզուի Արցախով եւ մեր պարտքն է պաշտպանել Արցախը: Բ) — Իւրաքանչիւր սփիւռքահայ պէտք է սատարէ Հայաստանի ու անոր Պետութեան վերելքին: Գ) – Պահել Սփիւռք – Հայաստան կապը: Փակման խօսքով հանդէս եկած է Գեղամ Վրդ. որ բարձրօրէն գնահատած է ազգային Արզարեան միջնակարգ վարժարանի տնօրէնութիւնը որ լաւագոյնս պատրաստած էր յայտագիրը:

⁂

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, Փետրուար 6-ին, կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբը համերգ մը տուած է Վարդանանց տօնին առթիւ հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Արամ Ա. Կաթողիկոսին եւ նախաձեռնութեամբ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան բաժանմունքին: 45 երգողներէ բաղկացած երգչախումբը կը ղեկավարէր Պարթեւ Աբեղայ Կիւլիւմեան: Դաշնակով ընկերակցած է Մարօ Եսայեան: Երգչախումբը ներկայացուցած է ճոխ յայտագիր մը կրօնական թէ աշխարհիկ երգերու: Յաւարտ համերգին Կաթողիկոսը իր գնահատանքը յայտնած է «Շնորհալի» երգչախումբին եւ խմբավարին:

⁂

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Փետրուար 6-ին, իր մահկանացուն կնքած է մայէսթրօ Գրիգոր Գրիգորով, ծանօթ խմբավար: Ծնած էր Վառնա 1920-ին եւ ամբողջ կեանքը նուիրած էր երգչախմբային արուեստին, սկսելով դպրոցէն իսկ: Նախ վարած է կիմնազիայի երգեցիկ խումբը, ապա՝ Սոֆիայի «Երեւան» եւ այլ երգչախումբեր: Երկար տարիներ եղած է նաեւ պուլկարական բանակի համոյթին գլխաւոր խմբավարը: Թաղումը կատարուած է Փետրուար 8-ին, Հայոց գերեզմանատունը: Դամբանականներ խօսած են Գուսան Քահանայ Հատալեան «Երեւան»ի վարչական անդամ, Յակոբ Շիրինեան «Երեւան»ի Սոֆիայի վարչութեան ատենապետ:

⁂

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Յակոբ Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ Փետրուար 7, 8 եւ 9-ին վերջին երեք ներկայացումները տրուած են Արթըր Միլըրի «Գինը» թատերախաղին Համազգայինի «Գ. Իփէկեան» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Վարուժան Խտըշեանի, Գլխաւոր դերակատարը եղած է Հայաստանէն՝ Սօս Սարգսեան: Ներկայացումը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

⁂

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 4-ին, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ՀՌԱԿ-ի հանրապետական վարչութեան ատենապետ՝ Յարութիւն Կարապետեանի եւ Հայաստանի ԹՄՄ.-ի նախագահ՝ Ֆրունզէ Դովլաթեանի ժամանման առթիւ: Երեկոյթը բացած է յանուն տեղւոյն վարչութեան՝ Նուպար Պալիկեան եւ ներկայացուցած հիւրերը: Ելոյթ ունեցած է Յարութիւն Կարապետեան որ նախ անդրադարձած է ՌԱԿ – ՀՌԱԿ Համաշխարհային Խորհրդակցական Համագումարի (Պոսթըն) դրական երեւոյթին եւ հոն մշակուած գործնական ծրագիրներուն: Խօսած է նաեւ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մասին: Երկրորդ ելոյթ ունեցողը եղած է Ֆրունզէ Դովլաթեան որ ըսած է թէ դէշ օրերը անցած են եւ Հայաստան կը գտնուի վերելքի ճամբուն սկիզբը: Լոնտոնաբնակ, ՌԱԿ.-ի եւ ԹՄՄ.-ի ղեկավար դէմք՝ Վարդան Ուզունեան ներկայացուցած է այժմու պատկերը Երեւանի նորակառոյց «Թէքէեան կեդրոն»ին որ կը գտնուի Խանջեան եւ Ալեք Մանուկեան պողոտաներու միջեւ, նախկին «Կոունկ» ճաշարանին տեղը: Երեք տարիէ ի վեր աւելի քան 600 հազար տոլար ծախսուած է կառոյցը ամրացնելու երկրաշարժի դէմ, ընդլայնելու եւ զայն վերածելու պատուաբեր կեդրոնի մը: Բացումը կը նախատեսուի աշնան:

⁂

ՍՈՖԻԱՅԻ «Էրաթօ» հրատարակչատան տէր, գրագէտ Յակոբ Մելքոնեանի մասին դասախօսած է Դեկտեմբեր 23-ին պուլկար քննադատ Փ. Քըրճիլով: Յ. Մելքոնեան ծնած է Պուլկարիա, քանի մը տարի միայն հայկական վարժարան յաճախած, ապա ինքնազարգացումով մշակած հայերէնը: Հեղինակն է թատերգութիւններու, յօդուածներու, պատմուածքներու (պուլկարերէն). կատարած է հայ գրական էջերու թարգմանութիւն: Ունի նաեւ բանաստեղծութիւններ: Պուլկարերէնի թարգմանած է Քուչակի ու Յ. Շիրազի տաղերը: Հայ գրականութեան պատմութիւն կը դասաւանդէ Սոֆիայի համալսարանին մէջ:

⁂

ՍՏԱՐԱ ԶԱԿՈՐԱՅԻ (Պուլկարիա) մէջ հայկական աշխոյժ կեանք մը սկսած է այն օրէն երբ տեղւոյն Հայերը տուն մը, «Սուրբ Խաչ» աղօթավայր մը եւ Սահակ – Մեսրոպ Կիրակնօրեայ դպրոց մը հիմնած են: Ազգային եւ եկեղեցական բոլոր տօները կը նշուին: Ամէն Կիրակի 10 – 12 տարեկան աշակերտներ կը հետեւին Տիկին Անահիտ Մանիքեանի դասընթացքներուն:

⁂

ՎԱՌՆԱՅԻ Փառատօնային համալիրի մեծ սրահին մէջ, Յունուար 19-ին, նշուած է ծանօթ երգահան, ղեկավար եւ դաշնակահար Արամ Պէրպէրեանի ծննդեան 70-ամեակը եւ գործունէութեան 50-ամեակը: Եղած են բազմաթիւ ողջոյնի խօսքեր:

⁂

ՎԱՌՆԱՅԻ մէջ, Յունուար 25-ին, տօնուած է Ս. Սարգիսի տօնը համանուն եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Սիոն Վրդ. Ատամեան: Արարողութեան աւարտին փոքր ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է:

ըսելով որ պատճառներէն մէկը Նախարարութեան մէջ ձեռնարկուած կրճատումներն են:

Նկատելով որ խնդրոյ առարկայ տարիները (1995 – 1996) հրադադարի շրջանը կը կազմեն, հետաքրքրական պիտի ըլլար ունենալ նաեւ զինուորական ծառայութենէն արձակուածներու տոկոսը «թէժ կայ» գործուած արարքներուն մէջ: Նոյնպէս, հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը տաղձ կարելի է ընել խանակէն վերադարձած երիտասարդներու քաղաքի կամ գիւղի խաղաղ առօրեային պատշաճելու պարագաները. այդ անցքը դիւրացնող կամ դժուարացնող ազդակները: Թէեւ առիկա մաս չի կազմեր Ներքին Նախարարութեան արդէն ծանրաբեռնուած աշխատանքին, իսկ երիտասարդ Հանրապետութեան ծանօթ պայմանները անհրաժեշտէն աւելին կարելիութիւն չեն կրնար տալ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

Սթրազպուրկի համալսարանը ծրագրած է իսլամական ուսումներու բաժին մը բանալ: Այս նորութիւնը մեծապէս ուշադրաւ նկատուած է գերմանական մամուլին ծանօթ անուններէն «Ցայթ»ի կողմէ որ կ'ըսէ թէ երբ ծրագիրը իրագործուի, աստուածաբանութեան ուսանողները —բողոքական, կաթոլիկէ եւ մահմետական— իրարու պիտի յաջորդեն նոյն լսարաններուն մէջ:

Այս որոշումը թերթին աշխատակիցին կը յիշեցնէ Վոլթէրը որ կ'ուզէր անհետացնել քրիստոնէութիւնը. կ'ենթադրէ որ ան գոհ պիտի ըլլար համալսարանին նախաձեռնութեամբ, քանի որ ան կը մեկնի օրուան պայմաններէն: Այսօր միլիոնաւոր մահմետականներ կան Ֆրանսայի մէջ ու անոնց մշակոյթին ծանօթանալու լաւագոյն ձեւը կամ լուրջ սեմինարներու, կամ Գուրանի դասընթացքներու հետեւիլն է: Սթրազպուրկի համալսարանը ընտրած է գիտական ճամբան: Համալսարանին ամպիոնը քարոզիչ իմամներ արտադրելու նպատակը չի հետապնդեր: Ուսանողները համալսարանը աւարտելէ ետք եթէ կ'ուզեն կրօնքի պաշտօնեայ դառնալ, պէտք է դիմեն կրօնական իշխանութեան ու ձեռնադրուին:

Սթրազպուրկի համալսարանին մօտեցումին մէջ գերմանացի լրագրողը ընկերային նպատակներ ալ կը նշմարէ: Զէ՞ որ Ֆրանսայի մէջ միշտ վախը կայ որ մզկիթներու հովանիին տակ ծայրայեղ կրօնական տարրեր կը պատսպարուին, որոնք իրենց թիկունքին ունին Ծոցի կարգ մը երկիրներու նեցուկը:

Կամայ-ակամայ, Եւրոպայի մէջ անժխտելի իրողութիւն է այսօր մահմետական տարրին ներկայութիւնը: Եւ ատոր հետեւանք՝ համակեցութիւնը անոր հետ: Սթրազպուրկի օրինակը կը միտի ցոյց տալու որ Եւրոպան համալսարանական եւ համաշխարհային իւրայատուկ չափանիշներով կրնայ համարկել այդ կրօնքը: Հռենոսի միւս ափին ալ կայ իսլամական հոծ ներկայութիւն մը, ինչպէս Ֆորցայմի, Մանհայմի մէջ եւ այլուր: Կան անոնց մզկիթներն ալ, երկար ժամանակէ ի վեր: Բայց կա՞յ մէկը որ մտածած ըլլայ, կամ մտածէ համալսարանին մէջ իսլամական բաժին մը հաստատելու մասին: Լրագրողը չի զարմանար նման հարցումի մը ժխտական պատասխանին, քանի որ ինչպէս կ'ըսէ, բայց չէ՞ որ Վոլթէր Ֆրանսացի էր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Սովորութիւն էր որ Երիտասարդ Քրիստոնէից Հաստատութեան մէջ ճաշողները կանխիկ վճարումով որոշեալ չափով տոմսակներ կ'առնէին տնօրէնէն ու ճաշարանին մէջ ամէն մէկ ճաշի համար տոմսակ մը կուտային ծառային, Արդ, պարոն Փիքի ինծ տուած երեսուն տոմսակներուն համար հարկ էր 27 ֆրանք վճարել, գումար մը որ կը պակսէր քովս:

– Պարոն, ըսի, կը խնդրեմ թո՛ղ մնան առ այժմ այդ տոմսակները, որովհետեւ այսօր ի վիճակի չեմ անոնց փոխարժէքը վճարելու:

– Հոգ չէ, հոգ չէ, գոչեց մարդը, ես ձեր տեղը կը վճարեմ եւ յետոյ դուք ինծի կը հատուցանէք:

– Շատ շնորհակալ եմ:

Այսպէս ուրեմն՝ Դաւիթ մարգարէին զինուորները եւ Անանիա ու իր կինը 15 օրուան կերակուրս ապահովեցին:

Շաբաթ մը ետքը արդէն իսկ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան անդամ ընտրուած էի շնորհիւ Պ. Փիքի, որ կ'երեւայ թէ իմ Աստուածաշնչական ծանօթութիւններուս մասին խանդավառութեամբ խօսած էր Վարչական Ժողովին:

Ա՛լ անկէ ետքը, ամէն Երեքշաբթի գիշեր, սկսայ նորանոր ապացոյցներ տալ իմ կրօնական հմտութեանս վրայ, այն աստիճան որ վարչական ժողովի անդամները հետաքրքրուեցան ինձմով եւ ուզեցին հետս ծանօթանալ: Ընկերութեան միւս անդամները տեսակ մը ակնածանք կը զգային ինծի հանդէպ եւ շատ անգամ կը խնդրէին որ Երեքշաբթի գիշերները օգնութեան հասնիմ իրենց:

Երբ 30 տոմսակներս աւարտեցան, ուրիշ 30 տոմսակ եւս տուաւ Պ. Փիք, միշտ ապառիկ ըլլալու պայմանաւ: Յետոյ կըրկին երեսուն տոմսակ եւ այսպէս շարունակուեցաւ երկու ամիսէն աւելի:

Օր մը, վերջապէս պարոն Փիք պարտ համարեց զիս իր գրասենեակը հրաւիրել:

– Պարո՛ն, ըսաւ, ձեր պարտքը հարիւր ֆրանքի հասաւ, մենք սովորութիւն չունինք ապառիկ տոմսակ տալու եւ ձեզի համար բացառութիւն մըն էր ասիկա:

– Գիտեմ, պատասխանեցի եւ ասոր համար շնորհակալ եմ:

– Ե՞րբ կը յուսաք հատուցանել ձեր պարտքը:

– Առաջին առթիւ,

– Այսինքն...:

– Պ. Փիք, գիտէք որ ես փախստական մըն եմ, ստացուածքներս ու եկամուտներս Աբտիւլ Համիտը գրաւած է, այս պարագաներուն ներքեւ շատ դժուար է ինծ որոշապէս ըսել թէ ե՞րբ ի վիճակի պիտի ըլլամ վճարելու...: Եթէ Թուրքիոյ մէջ քաղաքական մեծ փոփոխութիւն մը յառաջ գայ, վստահ եղէք որ...

– Հասկցայ, հասկցայ, ընդմիջեց տնօրէնը, կ'երեւայ որ Արեւելեան Խնդրին լուծման հետ կապուած է ամէն բան:

Յետոյ, պահ մը խորհելէ ետքը, շարունակեց.

– Ձեր պարագան ներկայացուցի արդէն վարչական խորհուրդին որուն անդամները մեծ համարում ունին ձեր վրայ եւ ըսին որ եթէ երբեք մեր հաստատութեան ձեր ունեցած պարտքը չէք կրնար վճարել, կրնանք զայն չպահանջել ձենէ, իսկ գալով ապագային՝ կարելի է ուրիշ կարգադրութիւն մը ընել:

– Ի՞նչ կարգադրութիւն, հարցուցի հետաքրքրուած:

– Կարգադրութիւն մը որով ասկէ ետքը ճաշի ծախքերէն ազատ ըլլաք:

– Ի՞նչպէս կարելի է այդ:

– Հիմա բացատրեմ: Նախ կարծեմ թէ ալքոլի համողուած հակառակորդ մըն էք:

– Տարակոյս չկայ:

– Թերեւս բնաւ չէք գործածեր:

– Ճաշի վրայ քիչ մը գինի միայն...: Գիտէ՞ք, Պօղոս Առաքեալ այդ բանը կը պատուիրէ իր Տիմոթէոս աշակերտին:

– Պօղոսի այդ թուղթը թերեւս անվաւեր է, պատասխանեց պարոն Փիք, բայց խնդիրը այդ չէ, կրնա՞ք ճաշի վրայի գինիէն հրաժարիլ:

– Ինչո՞ւ չէ, եթէ հարկ ըլլայ:

– Ուրեմն զիս մտիկ ըրէ՛ք: Փարիզի մէջ հակա-ալքօլական ընկերութիւն մը կայ մեր հովանաւորութեան տակ, եթէ այդ ընկերութեան գործօն անդամ արձանագրուինք՝ ձեր ճաշը ապահոված կ'ըլլաք ձրիաբար, ընկերութեան ճաշարանին մէջ որ կը գտնուի Ռիւ Սէն – Մարթէն եւ որուն կերակուրները այնքա՛ն մաքուր եւ համեղ են որքան մերինները:

– Կ'արձանագրուիմ, ըսի վճռաբար, միայն թէ իմ հաւանութիւնս բաւակա՞ն է:

Ձեր մասին այնքա՛ն գովեստով խօսած ենք ընկերութեան նախագահին որ ընդունելութեան համար որեւէ դժուարութիւն չկայ, ապահով եղէք:

– Եւ ի՞նչ է գործօն անդամի մը պարտականութիւնները:

– Շատ դիւրին, հաճելի եւ միանգամայն բարոյացուցիչ գործ մը, պատասխանեց պարոն Փիք:

– Ի՞նչպէս...:

– Օրինակի համար, ենթադրենք որ փողոցը գացած միջոցնիդ գինովի մը կը հանդիպիք որ գլտորելով կ'երթայ, իսկոյն քովը կը մօտենաք, յորդորներով կը բարեւէք եւ որեւէ պատրուակով հետը խօսակցութեան կը բռնուիք: Երբ կը տեսնէք թէ տրամադիր է ձեզի մտիկ ընելու, կամաց կամաց խօսքը ոգելից ըմպելիներու վրայ կը բերէք, անոնց վնասները կը թուէք եւ կը ջանաք զինքը համոզել որ հրաժարի այդ մոլութենէն:

– Եթէ գինովը կոշտ վարմունք մը ունենայ ինծի հանդէպ:

– Աւելի լաւ, այն ատենն է որ ձեր արժանիքը կը բարձրանայ՝ համբերելով իր կոշտութիւններուն եւ անոնց պատասխանելով քրիստոնէական հեզութեամբ:

(Շար. 94)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԹՈՒԼՈՒԶ. — Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զաղեան 700 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Զարուհի Պուռուշեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի։

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին էլլա Մելիքի յիշատակին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԸՎԱԼՈՒԱ. — Տիկին Մ. Չօքքարեան 400 Ֆր.։

ՎԵԼԻԶԻ. — Պր. Կարապետ Պալխեան 100 Ֆր.

(Շար. Ա. էջէն)

գահ Արման Սարգսեան, անդրադառնալով հակամարտութեան ներկայիս պարզած վիճակին։ Ընդհանրապէս գոհունակութեան արտայայտութիւններ եղած են Ժիրայր Լիպարիտեանի այն յայտարարութեան մասին, ուր ան ըսած է թէ այսուհետեւ Հայաստան բանակցութիւն չի վարեր Ազրպէջանի հետ առանց Ղարաբաղի մասնակցութեան։ Ելոյթ ունեցողները անդրադարձած են նաեւ նաւթի գործօնին, ազրպէջանական ապատեղեկատուութիւններուն, եւայլն, եւայլն։

ՂՐԻՄԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՄԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Ղրիմի Գերագոյն Խորհուրդի հերթական նիստին, Խորհրդարանի նախագահի Ա. տեղակալ ընտրուած է Ղրիմի հայ համայնքի Ազգային Խորհուրդի պատուոյ նախագահ Անուշաւան Դանիէլեան, որ արդէն 1994–էն 1996 Հոկտեմբեր վարած էր տեղակալի պաշտօն, մինչեւ իր հրաժարումը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

էլլա Մելիքի մահուան տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

«AIDE A LA JEUNESSE ARMENIENNE»

présente

HAMLET KEVORKIAN

du Conservatoire «Komitas» d'Erevan
DANS UN RECITAL UNIQUE DE CHANTS ARMENIENS

Au programme œuvres de :
Khatchadour Avedissian
Alexeï Hekimian
Sayat Nova
Koussan Cheram
Autres œuvres populaires.

Accompagné par :
Levon MINASSIAN (doudouk);
Alexandre CHIRINIAN (violon);
Arsène ASSADOURIAN (clavier);
Sourène DAVITIAN (batterie).

Jeudi 27 Février à 20 heures 30

Renseignements et réservations :
04 91 50 15 09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :
04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas 70 F.* —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն

●

կը ներկայացնէ

«Հայ աշխարհիկ աւանդական երաժշտութիւնը»։

Դասախօս՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

— Գեղջկական, գուսան – աշուղական, գործիքային, քաղաքային երաժշտութիւն...։

— Ձայնագրուած երաժշտական օրինակներով եւ կենդանի կատարում՝
ՎԻՐԺԻՆԻԱ ՓԱԹԹԻ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5
Երեկոյեան ժամը՝ 8.30–ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Տ. եւ Զ. Տէմիրճեան սրահին մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

Կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» Թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ
Ցուցարկաւորութիւն Մը
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 16–ին
Հայ Մշակոյթի Տուն
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

Մուտք՝ 30 Ֆրանք։

Հեռաձայն. —
01 – 43 – 70 – 62 – 95

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի. —

Չորեքշաբթի, փետրուար 26
Ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5–ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին,
Չորեքշաբթի, փետրուար 26
Չորեքշաբթի, Մարտ 5–ին ՄԻՋԻՆՔ
Չորեքշաբթի, Մարտ 12
Չորեքշաբթի, Մարտ 19

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն ժամը 8.45–ին։
Արեւագալ ժամը 9.45–ին։
Պատարագ ժամը 10.30–ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Չորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17.30–ին
Քամփ – Ֆրէզ
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ ԱՒԱԳ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուրբաթ, փետր. 28, ժամը 17.30–ին
Լա Սիոթա
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Քառասնորդաց Մեծի Պահոց շրջանին ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5–ին Հսկումի արարողութիւն պիտի կատարուի հետեւեալ ժամանակացոյցով. —
Չորեքշաբթի, փետր. 26, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 17–ին
Արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
1ère ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casa-bianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

ECOLE ARMENIENNE
« *SIAMANTO* »
DE BAGNEUX

DINER DANSANT

Samedi 8 Mars de 20h à l'aube

en présence de Mme **Janine JAMBU**
Maire de Bagneux, Députée des Hauts-de-Seine

Avec la participation de
Marten YORGANTZ
et son Orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels, Bagneux

— *Parking assuré* —

Réservez vos places auprès de :
Yeghja Chirinian
01. 46. 65. 51. 04. (Après 19h).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. — Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեանէ 500 Ֆր. իրենց մեծ – հօր՝ Խաչիկ Արթինեանի մահուան տխուր առթիւ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)

présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26
MERCREDI
26 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.058 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72e ANNEE — N° 19.058

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Փետրուար 19 – 21 գումարուած է «Միջազգային եւ ցեղային հարցերու համաժողով» մը ուր որոշուած է կիրարկութեան դնել «Խորհրդարանականներու միջազգային միութիւն» մը: Ժողովին օրակարգին կարեւոր կէտերէն եղած է քրտական հարցը: Մեծամասնութիւնը պաշտպանած է այն տեսակէտը որ քիւրտ ժողովուրդն ալ ազատ ու անկախ պետութիւն մը կազմելու իրաւունքին տէր է: Մոսկուա գտնուող քիւրտ գիւանագէտները ըսած են որ իրենց նպատակը պիտի ըլլայ յաջորդ ժողովին կրկնապատկել մասնակիցներու թիւը. անդամակցութեան դիմում պիտի կատարուի գլխաւորաբար Նորվեկիոյ, Իտալիոյ, Հայաստանի, Կիպրոսի եւ եւրոպական այլ երկիրներու:

69-ԱՄԵԱՅ Պաղեստինցի մը, Փետր. 23-ին, կրակ բացած է Նիւ – Եորքի Ըմփայր Սթէյթ Պիլտինկի 86-րդ յարկի այցելուներուն վրայ, մէկ հոգի սպաննելով եւ վեց ուրիշներ վիրաւորելով. այս վերջիններուն մէջ՝ երկու Ֆրանսացիներ: Ենթական անձնասպան եղած է. մեռած այցելուն դանիացի երաժիշտ մըն է: Ըստ Պաղեստինցիին ընտանիքին, 2 ամիս առաջ Ամերիկա գաղթած էր և այդ 2 ամսուան ընթացքին կորսնցուցած էր 300 հազար տոլարի հասնող իր ամբողջ խնայողութիւնը, մինչ ինք նիւթական օժանդակութիւն կը փնտռէր ներդրումներու ծրագրի մը համար: Կինը ըսած է որ ամուսինը յուսահատած էր: Ոստիկանութիւնը կը թուէր որ ահաբեկչութեան հետ կապ ունեցող հարց չէ, Պաղեստինցին հանդըսատեան կոչուած անգլերէնի դասատու մըն է, բայց յետագային ըսուեցաւ որ գրպանը թուղթ մը գտնուած է ուր կ'ամբաստանէ Ամերիկան, Ֆրանսան և Մեծն-Բրիտանիան որ Իսրայէլը կը գործածեն Պաղեստինցիներուն դէմ:

ԱԼԺԷՐԻ մօտ Պուֆարիքի շուկայի մը մէջ պայթումի մը հետեւանքով մէկ հոգի մեռած է եւ 12 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ անցեալ Փետր. 20-էն ի վեր 18 բնակիչներ սպաննուած են: Էլ Հայաթ արաբական օրաթերթն ալ ԺԻՍ-ի մէկ հաղորդագրութիւնը հրատարակած է ուր Իսլամական Զինեալ Խումբը նոր ոճրափորձեր կը յայտարարէ Ալժէ եւ Պլիտա եւ նոր ջարդեր՝ այլուր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ապահովութեան ուժերը, անցեալ շաբթու, ձախողեցուցած են Արաֆաթի դէմ մահափորձ մը զոր պատրաստած էին իսլամապաշտ ծայրայեղ տարրեր եւ որոնք ձերբակալուած են:

ԹՐՔԱԿԱՆ ծայրայեղ աջ Գորշ Գայլերու կազմակերպութիւնը յայտարարած է որ Կիրակի օր (Մարտ 2) Վարոշա պիտի մտնէ, որ Կիպրոսի մէկ անբնակ վայրն է թրքական հակակշռի տակ: Տէնքթաշ, «Թուրք Հանրապետութեան» նախագահը սպառնացած էր որ շրջանը պիտի բանայ բնակութեան, երբ Կիպրոսի կառավարութիւնը յայտնած էր թէ կը ծրագրէ Ս-300 հրթիռներ գնել:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ քաղաքապետը յայտարարած է որ կառավարութիւնը պիտի վաւերացնէ հրէական նոր թաղամասի մը կառուցման ծրագիրը արեւելեան Երուսաղէմի մէջ, հակառակ Պաղեստինցիներու ընդդիմութեան:

Կիպրական լուրեր

ՀԱՅԿ. Ս. ՄԱԿԱՐ ՎԱՆՔԸ ԹԱԼԱՆՈՒԱԾ ՈՒ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Կիպրոսի փարիզեան դեսպանատունը կը հրատարակէ ամսական տեղեկատու մը: Վերջին թիւին մէջ (Դեկտեմբեր – Յունուար) լայն տեղ տրուած է թրքական սպառնալիքներուն, որոնք կ'արձակուին որպէս հակազդեցութիւն Կիպրոսի գնած հրթիռներուն: Այս գնումը կը բացատրուի որպէս անհրաժեշտութիւն՝ Կիպրոսի ազատ տարածքները թուրք ներխուժողներու նոր մէկ յարձակումին դէմ պաշտպանելու համար: Այդ անհրաժեշտութիւնը կը բացատրուի թուրք քաղաքական դէմքերու զանազան ակնարկութիւններով որոնց ամէնէն յատկանշականն է թուրք Պաշտպանութեան նախարարին «Նոր 1974»ի մը յիշեցումը. ան ըսած է. «կրնանք կրկնել ինչ որ ըրինք 1974-ին: Եթէ պէտք ըլլայ կրկին կը հարուածենք»:

Այս տուեալներով, հրթիռներու գնումը կը բացատրուի որպէս պաշտպանական արարք մը. թերթը կ'աւելցնէ թէ 650 հազարնոց Կիպրոսը չի կրնար սպառնալիք մը ըլլալ Թուրքիոյ համար եւ թէ այս վերջինին հակազդեցութիւնը այդ հրթիռներով զինուորական իր գերակայութեան որոշ չափով մը նուազումին հետեւանք է: Գրութիւնը կ'աւարտի կղզիին ամբողջական զինաթափումին նորոգուած առաջարկով զոր ըրած է Կիպրոսի Նախագահ Գլերիտես եւ Անգարա մերժած: «Եթէ, կ'ըսուի, թրքական զօրքը կղզին քաշուի, յարգելով ՄԱԿ-ի բանաձեւերը, Կիպրոս ոչ բանակի, ոչ ալ զէնքի պէտք կ'ունենայ»:

Նոյն թիւին չորրորդ էջը անկիւն մը յատկացուած է գրաւեալ գօտիին կացութեան. «մշակութային եւ կրօնական հարստութեան քանդումն ու թալանը կը շարունակուի» խորագրեալ երկու պարագայ տրուած է. առաջինը Փէնթատաքթիլոս լերան վրայի հայկական Ս. Մակար վանքն է որ ամբողջովին թալանուած ու քանդուած է, ինչպէս նկարն ալ ցոյց կուտայ: Կ'ըսուի թէ նոյնիսկ կիպրական թուրք մամուլը ընդվզած է կատարուածին ու Յունուար 13-ի «Օրթամ» թերթը կ'արձագանգէ անոր: Տեղեկատուն կ'աւելցնէ թէ այդ թալանին մեղսակից է գրաւող իշխանութիւնը որ բոլորովին անտարբեր կը մնայ Կիպրացիներու ջախջախիչ մեծամասնութեան, հաւատքի սրբավայրերու խորհրդանիշներուն վիճակած այդ վերաբերումին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԱՅՑԸ

Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահ զօրավար Գարատայը որպէս բարեկամութեան արտայայտութիւն այցելած է Երուսաղէմ ուր մեծ պատիւներով դիմաւորուած ու ընդունուած է Հանրապետութեան նախագահին կողմէ: Ան՝ Է. Վայցման այդ առիթով աւելորդ չէ նկատած յիշել թէ իր հայրը օսմանցի մըն էր քանի որ այդ հողերը Օսմանեան կայսրութեան կը պատկանէին եւ թէ ան Ա. աշխարհամարտին բժիշկ հարիւրապետ էր:

Այս այցելութեան առթիւ թուրք զօրավարը յայտարարած է թէ Իսրայէլ բարեկամ երկիր է, ինչ որ չի նշանակեր թէ Իրան եւ արաբական աշխարհը առկէ վրդովելու պատճառ ունին: Ան Երուսաղէմի ցեղասպանութեան թանգարանն ալ այցելած է, շրջած բաժինները ու պատւոյ մատեանին մէջ արձանագրած. «...Ոչ մէկ կերպով արդարանալի այս արարքները պատմութեան վիշտը եւ մարդկութեան ամօթը կը մարմնաւորեն...»:

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 24)

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգ. Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի գլխաւորութեամբ, խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը երկօրեայ այցելութիւն մը կատարած է Թիֆլիս: Հանդիպումներ տեղի ունեցած են Խորհրդարանի նախագահ Զուրաբ Ժվանիայի եւ խորհրդարանական բոլոր խմբակցութիւններու ղեկավարութեանց ինչպէս նաեւ Արտաքին նախարարին հետ: Երկու երկիրներու Խորհրդարաններու նախագահները այս հանդիպումներուն արդիւնքներուն մասին միացեալ հաղորդագրութիւն մըն ալ ստորագրած են եւ տուած մամուլի ասուլիս մը: Հայաստանի պատուիրակութիւնը ընդունուած է նաեւ նախագահ Շեւարնածէի կողմէ:

Փետր. 20-21-ին կատարուած այս այցելութեան կապակցութեամբ Ազգ. Ժողովի մամուլի սպասարկութեան ղեկավար Վահագն Մկրտչեան տուած է մամուլի ասուլիս մը: Անդրադառնալով վերոնշեալ հաղորդագրութեան, ան ըսած է թէ, հոն ընդգծուած են շրջանին մէջ համագործակցութեան եւ տնտեսական համարկումի ու ներդաշնակութեան կարեւորութիւնը: Ան աւելցուցած է որ վրացական թէ ղեկավար թէ այլ շրջանակներ հաւաստիացուցած են որ Վրաստանի փոխադրութեան եւ նաւթային հետաքրքրութիւնները եւ այդ առումով վրացա-ադրբեջանական յարաբերութիւնները չեն կրնար վնասել հայեւվրացական համագործակցութեան: Քննարկումներու ընթացքին վրացական կողմը, կովկասեան փոխադրական միջանցք մը ստեղծելու ծրագրին մէջ չեշտած է Հայաստանի ընձեռած կարելիութիւնները:

Պատասխանելով լրագրողներու այն հարցումին թէ, ո՞րքանով կարելի է միասնական շուկայի մը ստեղծումը առանց Ադրբեջանի մասնակցութեան, Վ. Մկրտչեան ըսած է որ համագործակցութիւնը բաց է եւ անոր կրնան միանալ ոչ միայն շրջանի այլ նաեւ փափաքող միւս պետութիւնները: Վրաստան – Ադրբեջան ռազմաքաղաքական դաշինքի մը կնքման պարագային հայեւվրացական յարաբերութիւններու վտանգուելու վարկածին մասին հարցումի մըն ալ Խորհրդարանի մամուլի սպասարկութեան պետը պատասխանած է թէ անոնց յարաբերութիւններուն կայունացումը կըրնայ նպաստել միւս պետութիւններուն մերձեցման:

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ՆՇՈՒՄԸ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Ղարաբաղեան շարժման 9-րդ տարեդարձին առթիւ Ստեփանակերտի Երիտասարդութեան եւ Մշակոյթի պալատին մէջ կազմակերպուած է հանդիսաւոր երեկոյթ մը: Ծայրէ ծայր լեցուն սրահը ներկայ եղած են ԼՂՀ-ի պետական դէմքեր, Խորհրդարանի անդամներ, շարժման որպէս մեկնակէտ համարուող նախկին մարզխորհուրդի պատմական նստաշրջանի մասնակիցներ, մտաւորականներ, զինուորականներ: Ազգային Ժողովի նախագահ Արթուր Թովմասեան, Պաշտպանութեան փոխ – Նախարար Գարեգին Ղազարեան, Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդան Յակոբեան վերստին շեշտած են 1988 Փետրուար 20-ին ընդունուած փաստաթուղթերու անանց նշանակութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԶՕՐ. ԼԵԲԷԴԻ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ

Զօր. Լեբէդ Ռուսաստանի քաղաքական այն դէմքն է որ ամէնէն աւելի կը խօսեցնէ իր մասին: Ինք կը ներկայանայ որպէս երկրին դահավէժ ընթացքին պատուար կանգնելու կարողութեան տէր ղեկավարի թեկնածու. որոշ է որ իշխանութիւնը գլխաւորողներէ մինչեւ այսօր յուսախաբ ժողովուրդը համակրանք ունի անոր նկատմամբ եւ նաեւ լուրջ ակնկալութիւններ: Իսկ արեւմուտքը բաւական զգուշութեամբ կը վերաբերի անոր. կը նախընտրէ զայն պահել որոշ հեռաւորութեան մը վրայ, հաւանօրէն չվշտացնելու համար բարեկամ Ելցինը, բայց նաեւ չունենալով Լեբէդը որպէս քաղաքական դէմք ճիշդ արժեւորելու չափանիշները:

Այս պարագան չեշտուեցաւ զօրավարին Փարիզի այցելութեամբ ալ. քաղաքական – պաշտօնական բնոյթ չունենալով հանդերձ անոր այցը, անոր հետ հանդիպումէ չխուսափեցան Ծերակոյտի նախագահը եւ ուրիշներ: Ատիկա ալ կը մատնէ վաղուան հաւանականութեան ի հաշիւ ներդրում մը: Ստոյգ չէ որ Ելցինի նախագահութիւնը կրնայ շարունակուիլ մինչեւ շրջանին աւարտը: Առողջական անոր փափուկ վիճակը այս մասին գրեթէ կասկածի տեղ չի ձգեր: Այս պայմաններով շատ խելացի բան պիտի չըլլար Լեբէդի նման դէմք մը անտեսել բոլորովին: Ի վերջոյ, կարելի չէ մոռնալ որ Ռուսաստանի քաղաքական մարզին ամէնէն հետեւողական դէմքն է ան: Մինչեւ այսօր անոր համբաւը ոչ կաշառակերութեան, ոչ զեղծարարութեան ամբաստանութիւններով արատաւորուած է. ոչ ալ ունեցած է Ժիրինովսկիի նման զգայացունցին հետամուտ ընթացք մը որ շատ շատ անհաւասարակշիռ դէմքի մը պատկերը պիտի տար իրմէ: Լեբէդ ամէն առիթով կը կրկնէ թէ ինք պիտի կարենայ երկրին ընթացքին տարբեր ուղղութիւն տալ, արգիլել ընկերութեան բեւեռացումները որոնց հետեւանքով հարստութիւնը կը կուտակուի նեղ շերտի մը ձեռքը, մինչ մեծամասնութիւնը կը հարչարուի ամէնօրեայ բազմազան դժուարութիւններու ծանրութեան տակ:

Զօրավարը համայնավարութեան վերադարձի ջատագով մը չըլլալով հանդերձ, անվարան կ'ըսէ թէ երկրին կացութիւնը շատ աւելի գէշ է հիմա. նախորդ վարչաձեւը ճիշդ է որ քիչ բան կուտար ժողովուրդին, բայց կուտար բոլորին: Կ'ապահովէր նուազագոյն կրթութիւն մը, արձակուրդ եւ բժշկական խնամք: Ներկայի պատկերը կը խտացնէ ծայրագոյն արեւելեան շրջանին մէջ լրագրողի մը հետ ունեցած հանդիպումով. այս վերջինը Մոսկուայի նկարներ ցոյց տալով իր զաւակներուն, կ'ըսէ. «Նայեցէ՛ք. մեր երկրին մայրաքաղաքն է ասիկա, բայց մենք երբեք պիտի չկարենանք հոն երթալ»: Լեբէդ կ'աւելցնէ թէ այդ լրագրողը ամիսը 400 հազար ռուբլի կը շահէր, մինչդեռ Մոսկուայի տոմս մը մէկ միլիոն կ'արժէր:

Փարիզ այցէն առաջ «Նուվէլ Օպսէրվաթէօռ»ի թղթակից Պ. Կէթայի տուած հարցազրոյցին Լեբէդ իր երկրին յետ – համայնավարութեան առաջին տարիներու պատկերը կը գծէ որ տարբեր չէ նախկին խորհրդային այլ երկիրներու պարագայէն: 1991-ին զգացական մեծ պոռթկումներ եղան: Տասնեակ միլիոնաւոր մարդիկ հաւատացին թէ ամէն բան տարբեր պիտի ըլլար. պիտի ունենային իսկական Սահմանադրութիւն մը, ժողովրդավար պետութիւն մը, կարողութիւնները ծաղ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

1700-ԱՄԵԱԿԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

1600-ԱՄԵԱԿ...

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՇՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկար եւ անմոռանալի լռութենէ մը յետոյ, Խրիմեան Հայրիկ 1903 Թ. Մայիս 12 կոնդակներ կ'ուղարկէ Կիլիկիոյ Սահակ Կաթողիկոսին, Երուսաղէմի Յարութիւն Պատրիարքին եւ Կ. Պոլսոյ Մաղաքիա Պատրիարքին, 1600-ամեակի տօնակատարութեան համար, եւ կը հրաւիրէ զիրենք, որ 1903 Թ. Յունիս 8 Հայոց բոլոր եկեղեցիներուն մէջ նշեն Էջմիածնայ Մայր Տաճարի հիմնադրութեան պանծալի թուականը: Կ'ափսոսայ սակայն Հայրիկ, որ դժպհի ժամանակի պատճառաւ, կարելի չէ [illegible] կատարել այդ տօնը, [illegible] անձնական մասնակցութեամբ:

Իր հետաքրքրութեան համար այստեղ կը հրատարակենք Օրմանեան Սրբազանին ուղղուած կոնդակը:

«[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ի 12 Մայիսի 1903 ամի [illegible]

[illegible] Թ. 112»

[illegible]

եւ երգեր: Աւելի ուշ, կ'որոշուի նաեւ հրատարակել. —

Ա. — Լուսաւորչին նուիրուած տօնական հատոր մը, որ բացի յառաջաբանէ, ունենայ Լուսաւորչի, անոր սերունդին, Տրդատի եւ Հռիփսիմեանց մասին եղած պատմական յիշատակարաններ, ճառականներ, տաղեր, ներբողներ, տեսիլներ եւ աւանդութիւններ:

Բ. — Յիշատակարաններու եւ աւանդութիւններու ժողովածու մը, ուր վերբերուի Հայոց նախնական քրիստոնէութեան պատմութիւնը՝ մինչեւ Ս. Լուսաւորչի ժամանակը:

Գ. — Ս. Էջմիածնի եւ շրջակայ վանքերու շինութեանց եւ հնութեանց մասին հաւաքածոներ (ճառ, ներբող, գանձ):

Դ. — 1441 թուականէն սկսեալ հայրապետական թուղթերու եւ կոնդակներու պատճէնները:

Աւելի ուշ կ'որոշուի հրատարակել եկեղեցական ինքնուրոյն մատենագրութիւն, երկեր եկեղեցական թարգմանական գործեր, օտար սուրբերու եւ գլխաւորաբար Արեւելքի քրիստոնեաներու վկայաբանութիւններ, Հայ Եկեղեցւոյ մէջ յարգուած Ս. Նշաններու եւ մասունքներու վերաբերեալ յիշատակութիւններ...

Ցանկը երկար է, ցանկութիւնները՝ աւելի շատ. դժբախտաբար այդ բոլորէն շատ քիչ բան իրագործուած է, եթէ չմոռնանք Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանցի, Կոմիտաս Վարդապետի եւ Կարապետ Վրդ. Տէր — Մկրտչեանի գործերը: Շատ մը յառաջադրութիւններ այսօր իսկ արդիական են, եւ կը յուսանք որ 1700-ի Գործադիր Մարմինը աչք մը կը նետէ 1903-ի «ցանկութեանց ցանկին» վրայ եւ աւելի փախուստ կ'ըլլայ իր իրագործումներուն մէջ:

Գալով բուն տօնակատարութեանց, դժբախտաբար շատ տեղեկութիւններ չունինք, եւ Նիւ — Եորքի իմ պայմաններուս մէջ պրպտումներ ալ չեմ կրնար ընել: Հատուկտոր տեղեկութիւններ կան, թէեւ հոս ու հոն: Ամէնէն կարեւորը սակայն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տօնակատարութիւններն են, թէեւ այնտեղ ալ մեծ բան չկայ: Այսպէս, «Արարատ» ամսագրի 1903 թուկանի Յուլիսի թիւին մէջ կը կարդանք որ Յունիս 2 եւ 3-ին կը նշուին Հռիփսիմեանց եւ Գայեանեանց տօները՝ համանուն վանքերու մէջ, նախագահութեամբ Խրիմեան Հայրիկին: Շաբաթ օր, Յունիս 7-ին, որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի վիրապէն ելնոյն տօնն է, Վեհափառ Հայրապետը շուրջառ կ'առնէ եւ ամպհովանիի տակ եկեղեցի կ'իջնէ եւ կը նախագահէ կիրակնամուտքի ժամերգութեան::

Հետեւեալ օրը, Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի տօնին, Վեհափառը դարձեալ եկեղեցի կ'իջնէ եւ ներկայ կը գտնուի սուրբ պատարագին, զոր կը մատուցանէ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսը: Երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ Կոմիտաս Վարդապետ: Հայրապետական մաղթանքէն յետոյ վանքի սեղանատան մէջ կը տրուի ճաշ, որուն ներկայ կը գտնուին Երեւանէն եւ Թիֆլիսէն եկած ուխտաւորներ: «Արարատ» կը գրէ. — «Վեհափառ Հայրապետը չկարողացաւ ճաշկերոյթին ներկայ լինել յոգնած լինելու պատճառով: Նա օրհնեց սեղանը եւ խօսեց Ս. Էջմիածնի տօնի առթիւ, ապա բարեհաճեց դառնալ Վեհարան, թողնելով հանդէսը շարունակել միաբանութեան: Խօսուեցան զանազան ճառեր, առաջարկուեցան Վեհափառ Հայրապետի, Մայր Աթոռի հաստատութեան, միաբանութեան, հայ ժողովուրդի եւ ուրիշ կենացներ: Իւրաքանչիւր կենաց բաժակից յետոյ ճեմարանի խումբը երգում էր պատշաճաւոր երգ»:

Նոյն օրը երեկոյեան վանքի բակում եւ ճեմարանում հրավառութիւն կար: Ներկայ էր ժողովուրդի մեծ բազմութիւն Երեւանի, Վաղարշապատի եւ շրջակայ գաւառների գիւղերից»: (Արարատ Ամսագիր, 1903 Յունիս, էջ՝ 609):

Այդ օրերուն Խրիմեան Հայրիկ աշխարհի տարբեր կողմերէն հեռագրեր կը ստանայ: Հաւանաբար հետաքրքրական ըլլայ ներկայացնել կարգ մը անուններ եւ շրջաններ: Մաքրիգիւղէն, Պոլիս՝ Վահրիճ վարդապետ, Լայփցիկէն՝ հայ ուսանողներ, Արիստակէս Քհնյ. Ֆեսլեան՝ Սիլիստրայէն, Մելքիսեդեկ Արք.՝ Զմիւռնիայէն, Թաւրիզի Առաջնորդը, Հմայեակ Եպիսկ.՝ Պոլսոյ Բերա թաղէն եւ Կրճիկեան քահանայ՝ Մանչեսթըրէն, Մարսէյլի թաղական Խորհուրդը, Փարիզէն Վըռամշապուհ Քահանայ Քիպարեան, Երուսաղէմէն Յարութիւն պատրիարք, Սուչավայէն Իւթիւճեան Եպիսկոպոս: Ամերիկայի նորընտիր առաջնորդը՝ Յովսէփ Եպիսկոպոս Սարաճեան ֆրանսերէն լեզուով հեռագիր մը կ'ուղարկէ, ըսելով. «Avons prié prospérité, mère Eglise prolongation précieux pour notre chere pontyf» (sic): Գրեթէ այս է ցուցակը ստացուած հեռագիրներուն, որ գաղափար մը կուտայ թէ ի՞նչ տարողութիւն ունէր հայ սփիւռքը, այդ օրերուն:

Բայց կը խորհինք որ տարբեր — տարբեր շրջաններու մէջ 1600-ամեակը նշուած է պատշաճ կերպով: Այսպէս, նոյն տարուան Յուլիսի 12-ին Խրիմեան Հայրիկ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Մաղաքիա Արքեպիսկոպոսին, Կ. Պոլսոյ տօնակատարութեանց համար, եւ այդ առթիւ կ'ըսէ «... ընթերցաք նոյնպէս յէջս լրագրաց մայրաքաղաքիդ զնկարագրութիւնս եկեղեցական հանդիսեաց եւ տօնակատարութեանց»:

Բայց, ինչպէս միշտ, fausse note մը պիտի ըլլար. 1600-ամեակի ամէնէն անհամ մէկ դէպքը տեղի կ'ունենայ ... Թաւրիզի մէջ: Արդարեւ, Յունիս 8-ին, 1600-ամեակի արտակարգ ցնծութեան եւ զուտ ազգային կերպարանք կրող հանդիսութիւններէն յետոյ, ճաշ կը տրուի 90 հոգիներու ներկայութեան: Բաժակաճառերէն յետոյ դայթակղութիւն մը կը յառաջանայ: Հնչակեան երիտասարդ մը, զոր օրուան առաջնորդը իր բողոքի նամակին մէջ կը բնութագրէ իբրեւ «թերուս եւ թեթեւամիտ երիտասարդ», տեղէն կը ցատքէ եւ բարձրաձայն կը յայտարարէ որ քրիստոնէութիւնը Հայերուն էջ դարձուցած է եւ զրկած՝ թշնամիները հարուածելու համար խողի ժանիքներէն, որու հետեւանքով ալ «թշնամիներ նստան մեր գլխին»:

Ներկաները անմիջապէս կը լռեցնեն այդ «թերուս եւ թեթեւամիտ եւ շրջանիս յատուկ հերոսին» եւ կը բաժնուին տխուր մտածմունքներու մէջ, իսկ առաջնորդը՝ Եղիշէ Ծ. Վրդ. այս բոլորը կը տեղեկագրէ Կաթողիկոսին, պահանջելով որ այդ երիտասարդը իր արժանի պատիժը ստանայ «ի խրատ եւ ի զգուշութիւն այլոց»...:

Հիմա չեմ յիշեր այդ երիտասարդին անունը, բայց՝ 1700-ամեակի սեմին, հաւանական է որ իրեն պէս մտածողներ այսօր ալ կան, պիտի ըլլան:

Սրտագին մաղթանքս է, սակայն, որ 1700-ամեակը ըլլայ, ամէն բանէ առաջ, Հայ Եկեղեցւոյ ինքնաքննութեան, ինքնավերլուծման առիթ: Ճիշդ է, շատ ու շատ ծրագրեր, միջոցառումներ, յայտագրեր կան. հրատարակութիւններ պիտի ըլլան, ցուցահանդէսներ պիտի կազմակերպուին, ֆրանսերէն եւ ... հայերէն լեզուներով համաժողովներ պիտի գումարուին (բարեւ լսողաց), ուխտի եւ հաւատքի օրեր պիտի հռչակուին: Այս: Բայց այս բոլորէն, յետոյ՝ 2001 Թ. պիտի ուզէի, որ մենք բոլորս՝ եկեղեցական եւ աշխարհական, կարենայինք պատասխանել սա հարցումին. — «Փառք Տիրոջ, առաջին քրիստոնեայ պետութիւնն եղեր էք: Բայց կրնա՞ք ըսել, թէ առաջին էք իբրեւ քրիստոնեայ, Քրիստոսի հաւատացող, Քրիստոսի քայլերուն հետեւող»: Եթէ գիտնանք վաղուան պատասխանը՝ 1700-ը կը տօնակատարենք ճի՛շդ ոգիով եւ մեր հայրերուն հաւատարմութեան մէջ-ջէն եւ արժանի կ'ըլլանք մեր ազգային մկրտութեամբ մեր ստացած շնորհներուն:

Հռոմ

Յունուար 24, 1997

ԶԱՐԹՕՆՔ-ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԷՐ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆի հետ

Ենովք Լազեան բանասէր — մտաւորական անձը հետաքրքրական է այնքանով՝ որ ան իր ունեցած ընդհանուր զարգացման ընդգրկուն պաշարի եւ հոգեխմացական իւրայատուկ դրուածքի կողքին, տիրապետած է հայերէնին որպէս երկնիւղ լեզու, որպէս մշակոյթ, ապա ե՛ւ որպէս մասնագիտութիւն, բայց ... առաջին անգամ ծանօթացած է մեր ոսկեղինիկին երբ չափահաս պատանի էր արդէն: Մոսկուա ծնած ու ապրած ոչ հայախօս ծնողներու զաւակին մէջ իր մայրենիին հանդէպ յեղակարծօրէն ծնած սէրը՝ զինք կը մղէ անձնական ինչ — ինչ միջոցներով հայերէն սորվելու, ապա Երեւանի Պետական Համալսարանին մէջ մասնագիտանալու որպէս բանասէր, ուր լեզուի եւ գրականութեան մեծ մասնագէտներու ուշադրութեան կեդրոն կը դառնայ՝ օրեցօր բիւրեղացող ու բոլչ առնող՝ արտակարգ չափանիշերով դրսեւորուող իր ունակութիւնները ե՛ւ աշխարհաբար ե՛ւ արեւմտահայերէնի նկատմամբ, նաեւ ե՛ւ աշխարհաբար ե՛ւ գրաբարի կալուածներուն մէջ հաւասարապէս: Այնուհետեւ ան ունեցած է բեղուն գործունէութիւն որպէս ուսուցիչ, լրագրող, թարգմանիչ, ուսումնասիրող, եւայլն...: «Զարթօնք» հարցազրոյց մը ունեցաւ երիտասարդ մտաւորականին հետ, որ երկու տարիէ ի վեր մաս կը կազմէ Վենետիկի Պետական Համալսարանի ամառնային խտացեալ դասընթացքի դասախօսական կազմին:

Հ. — Նկատի առած ձեր երիտասարդ տարիքը եւ ձեռք բերած գերազանց իմացութիւնը մեր լեզուին եւ մշակոյթին, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէ՞ս հայերէն սորվեցաք երբ չափահաս պատանի էիք արդէն:

Պ. — Ծնած եմ Մոսկուա, 1962-ին, գրեթէ ուծացած յարկի տակ, ուր թէեւ գիտէի որ Հայ եմ, բայց չէի գիտեր մեծ մշակոյթի եւ հարուստ լեզուի մը ժառանգորդը ըլլալս. ծնողներս քաղաքի մշակման դոկտորներ են, որոնք հայախօս չեն, շուրջ 14 տարեկան էի երբ հարցուցի ինքզինքիս թէ «ի՞նչ է Հայը» սկսելով պատասխանը փնտռել փողոցը հանդիպած Հայաստանցիներու մէջ, յետոյ հայերէնի դասատու մը որոնումներս վերջ գտան երբ հանդիպեցայ Լուսինէին, որ թէեւ մասնագէտ չէր, բայց սիրայօժար եւ մեծ եռանդով փարեցաւ այս գործին: 15 տարեկան էի, երբ բուռն փափաքիս համաձայն, առաջին անգամ ըլլալով Հայաստան այցելեցի, ուղեւորութիւնս դադաթ չունէր, արդէն կրնայի արտայայտուիլ հայերէնով, որ խեղճուկ էր, բայց երբեք՝ տատամսոտ: Հոգեփոխութիւնը վճռական քայլ առաւ, խորքերուս մէջ կը զգայի որ այլ ապարէզ բացուած էր ինծի համար, պէտք էր Հայաստան գալ, եւ եղաւ այդպէս երբ 1979-ին, ընդունուեցայ Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական ֆակուլթէթի ռուսական բաժինը, տարբերութեանց քննութիւնները անցուցի ուսուցիչներու համակրանքին շնորհիւ, որոնք տեղացի ուսանողի չափանիշներով չդատեցին զիս, այլ հետաքրքրութիւններուս եւ դեռ չդրսեւորուած ունակութիւններուս քաջածանօթ ըլլալով, այսպէս ըսած՝ ապառիկ, կանխիկ ձեւով յաջողցուցին զիս:

Հ. — Ինչպէ՞ս յաջողեցաք արդարացնել դուք ձեզ, երբ ձեր իսկ խօսքերով հայկական բաժին ընդունուած էիք դասախօսներու լոկ զգացական վերաբերմունքէն օգտուելով:

Պ. — Տենդով ու հեւքով կը սորվէի այն տարրականները, որոնք առհասարակ հետաքրքրութիւն կ'առաջացնէին մէջս,

ինչպէսին էին լեզուական նիւթերը: Սկիզբը շատ դժուար էր, թէեւ կը կարդայի շատ սահուն կերպով, բայց կը տառապէի բառերու նշանակութեան եւ ուղղագրութեան հարցերով, այդ Թուականներուն համալսարանին մէջ գաղափարախօսական ճնշումը թուլցած ըլլալով, օգտագործեցի բարեպատեհ առիթը՝ ուսմնական ծրագրին մաս կազմող, բայց այլեւս անհեթեթ առարկաներ նկատուող նիւթերու համար աւելորդ ուժ եւ ժամանակ վատնելէ, անոր փոխարէն ամբողջութեամբ տրամադրուելով լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան հետեւելու, այս դասընթացքին էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ նաեւ գրաբարաններու եւ այլ ուսուցիչներու դասերուն ներկայ գտնուելով, սորվիլ ե՛ւ գրաբար: Հայերէնի առաջին ուսուցչուհիս՝ Լուսինէ Կարինեցի ըլլալով, որուն ինծի կազմած հայերէն հիմնական գիրքը Աստուածաշունչն էր, գիս Երեւան հասցուած էր կէս կատար արեւմտահայերէնով մը, որ արեւելահայերէնին հետ զուգընթացօրէն զարգացուցի համալսարանին մէջ ունենալով սփիւռքահայ ընկերներ ու կարդալով արեւմտահայ գրականութիւն եւ ամէնէն կարեւորը՝ աշակերտելով Աբրահամ Ալիքեանի նման եզակի մտաւորականի մը, որ իր հայրական գուրգուրանքով եւ նուիրուած ուսուցչի հոգածութեամբ, համալսարանի գիտելիքներուն համազօր ուժով օժտած էր գիս: Պէտք է ըսել նաեւ, որ մեծ ուսուցիչս՝ Ռաֆայէլ Իշխանեանն էր, հայերէնի անզուգար լեզուամտածողութեան դրօշակակիրը, հայ լեզուի մաքրութեան նախանձախնդիր մասնագէտը, որմէ սորված եմ «ամէն տպագիր խօսք, նոյնիսկ իր բառերը հանգամանքը չվերածել», ան ընթացք տալով բուռն ցանկութեանս, սիրով յանձն առաւ աւարտաճառիս՝ «Արեւմտահայերէնի Պատմական Զարգացման Ակնարկ» նիւթի ղեկավարը ըլլալու գործը, այդ ընթացքին ցուցաբերելով ծայրագոյն փափկանկատութիւն հայերէնը քանի մը տարի առաջ սորված մը հանդէպ, յայտնելով իր կարծիքներն ու առաջարկութիւնները, որոնք շատ չափաւոր էին, ու շատ արժէքաւոր, իսկ անձնայատկանշականը՝ իր հաւանութեամբ եւ օգնութեամբ աւարտաճառս գրեցի դասական ուղղագրութեամբ, բայց ըստիպուեցայ զայն վերագրել հայաստանեան ուղղագրութեամբ հայ լեզուի վարչութեան անզրդուելի պահանջքին հիման վրայ, ուր ոչ մէկ արդիւնք տուաւ Իշխանեանի տարած բուռն պայքարը: Թեզս պաշտպանեցի «գերազանցիկ» գնահատականով:

– Հ. – Աւարտելէ ետք ձեր աշխատանքային ասպարէզը ի՞նչ գործերով բնորոշուեցաւ:

Պ. – 1985-ին վերադառնալով ծննդավայրս՝ Մոսկուա, անմիջապէս սկսայ հայ գրականութիւն աւանդել Մոսկուայի Մաքսիմ Կորքի գրականութեան հիմնարկին մէջ, որ կը վարէր տեղւոյն Գրողներու Միութեան անմիջական հովանաւորութիւնը, աշակերտներս մեծ մասամբ ռուսական կրթութեամբ Հայաստանցիներ էին, նաեւ մի քանի օտարներ, որոնք թարգմանիչներ պիտի դառնային: Պարագայական ընդհատումներով, ինքնակամ եւ անվճար հայերէնի դասեր կուտայի տեղացի Հայերու, որոնք օտարախօս միջավայրի մէջ ծնած ըլլալով, իրենց մայրենիին անհաղորդ մնացած էին: Դասաւանդութեան զուգահեռ սկսայ հայերէնէ ռուսերէնի թարգմանել այն գրողներու գործերը, որոնց հանդէպ յատուկ համակրանք կը տածէի, ինչպէսիք՝ ժամանակակից բանաստեղծներ՝ Յովհաննէս Գրիգորեան, Սամուէլ Կոսեան, Յովհաննէս Ղուկասեան, եւայլն...: Թարգմանած եմ Ա. Ծառուկեանի «Երազային Հալէպը»էն հատուած մը, որ լոյս տեսած է Վրաստանի մէջ, մասնակցած եմ նաեւ արեւմտահայ գրականութեան ծաղկաքաղի մը հրատարակութեան, թարգմանելով Զարդարեանի, Թէոդիկի եւ Զապէլ Եսայեանի գործերը, բայց արհեստավարժ ու ճանչցուած թարգմանիչ ըլլալով հանդերձ, չկրցայ թարգմանութիւնը որպէս գործ ընդունիլ, որովհետեւ ժամանակ խլող բայց կայուն եկամուտ ապահովող ասպարէզ չէր:

— Հ. — Ի՞նչպէս կը գնահատուի մամուլի հետ ձեր ունեցած կապը:

Պ. — 1989-ին Մոսկուայի մէջ, հայ մշակոյթի ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ռուբէն Շիրինեանի խմբագրութեամբ կեանքի կոչուած «Հայ Լրաբեր» հանդէսին բերած եմ գործօն մասնակցութիւն, գրելով անոր առաջին թիւին խմբագրականը՝ «Հայ Պարբերականի վերածնունդը Մոսկուայի Մէջ» նիւթով. պէտք է ըսել որ այս հանդէսը կանդուն պահելու համար մեծ տոկունութիւն ցուցաբերած ենք գաղտնի ոստիկանութեան կատարած հարցապնդումներուն եւ պարսաւին հանդէպ, որոնք ամէն գնով կ՚ուզէին գիտնալ ամէն բան, մանաւանդ թուղթի հայթայթման աղբիւրը: 1986 – 1991 եղած եմ պուլկարահայ «Երեւան» թերթի թղթակիցը: Հայաստանի Գրողներու Միութեան, առաջարկով գրած եմ «Սովետական Գրականութիւն» հանդէսի համայնապատկերը: 1991-էն ի վեր կը թղթակցիմ Փարիզի «Յառաջ»ին:

Հարցազրոյցը վարեց՝
ՍԱԼԲԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

(Վենետիկ)

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԵՍԴԱԼՈՑՑԻ
Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Հրատարակութիւն՝ Կեդրոնական Սանուց Միութիւն, Փարիզ, 1996:

ԿԵԱՆՔԻ ՎԱՐԿԱԾԸ ՀՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Անցեալ Օգոստոսին մեծ տպաւորութիւն գործած էին լուրերը թէ հարաւային բեւեռ ինկած երկնաքար մը քիմիական հետքեր կը կրէր որոնք կրնային Հրատի վրայ նախկին նախնական կեանքի մը մնացորդները ըլլալ: Այս կարելիութիւնը զարկ տուաւ հետաքրքրքրութիւններու եւ երեւակայութիւններու, ներշնչելով արտերկրային կեանքի մը գոյութեան նոր հեռանկարներ: Ներկայիս ամերիկեան երկու հետազօտիչներ կ՚ուղղուին դէպի նոյն մոլորակը: Բայց յայտնուած առաջին կասկածներէն ետք ըսուեցաւ թէ հրատեան կեանքի մը հաւանական փաստը նկատուած այդ հետքերը կրնային կենսաբանական ծագում չունենալ. անոնք աւելի կը նմանէին հանքային տուեալի:

Հետազօտութիւններու մէկ մասին եզրակացութիւնը այն եղաւ որ երկնաքարին վրայի հետքերը մանր օրկանիզմներու կը պատկանէին. անոնք ապրած էին շրջանի մը երբ մոլորակը աւելի տաք էր ու աւելի խոնաւ: Գիտնականներու ուրիշ խումբ մը գիտել տուաւ որ երկնաքարը կրնար այդ հետքերը բեւեռին սառերէն կրած ըլլալ եւ միտքերը սխալեցնել, ենթադրել տալով որ գտնուած էր հրատեան կեանքի մը առաջին նշոյլը:

Այսուհանդերձ, շատ գիտնականներ համաձայն են որ Հրատի վրայ շատ նախնական կեանքի մը կարելիութիւնը սխալ ենթադրութիւն չէ եւ թէ այդ մոլորակին ընդերքին խոնաւութեան մէջ տակաւին կրնայ կեանք գոյութիւն ունենալ: Խուզարկութիւններ արդարեւ ցոյց տուած են որ այդ մոլորակը մասամբ ջուրով ծածկուած պէտք է ըլլայ, ինչ որ կեանքի համար ձեռնտու միջավայր է:

Խնդրոյ առարկայ երկնաքարին մանրակրկիտ ուսումնասիրութենէն ետք ամերիկացի գիտնականներու խմբակ մը տուգած է որ անոր հետքերը հետեւանք են ջրաչողիի բիւրեղացման որ տեղի ունեցած է շատ բարձր ջերմաստիճանի մէջ: Այնքան բարձր որ կենսաբանական հոլովոյթ մը անկարելի կը դարձնէ: Գտնուած հանքային նիւթերու հետքերը կը վերաբերին բնածուխներու, երկաթի եւ մակնեզիումի. ասոնք անպայման նախանշան չեն նկատուիր կեանքի համար: Կայ վերջին հաստատում մըն ալ. հաւկթաձեւ մանր տարրեր կրնան ապրող փշուրներու բրածոներ ըլլալ. կը նմանին երկրային մանրէներու բրածոներու: Բայց կան այս տեսակէտն ալ մերժողներ որոնք կ՚առարկեն որ անոնց կառոյցները ապրող տարրերու հետ որեւէ կապ չեն կրնար ունենալ:

Հակասական կարծիքները, տարբեր մեկնաբանութիւնները յայտարար նշան են, թէ Հրատի վրայ կեանքի ենթադրութիւնները դեռ բաւական ժամանակ պիտի զբաղեցնեն գիտական աշխարհը ու բաղմութիւններու երեւակայութիւնները:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան, Փետր. 19-ին, Ազգ. Ժողովին առջեւ պատասխանած է Վազգէն Սարգսեանի պաշտօնէն հեռացման մասին շրջող լուրերուն վերաբերող հարցումի մը: Ան նման շշուկներ անհեդ չհամարելէ ետք չափազանց վտանգաւոր որակած է չարամիտ այս ապատեղեկատուութիւնները: Լ. Տէր-Պետրոսեան ըսած է՝ «Մենք պատմութիւնից տեսել ենք. 1920 թ. կային ուժեր որոնք քաղաքական նպատակներ հետապնդելով, քայքայում էին ազգային բանակը: Այսօր էլ դժբախտաբար կան ուժեր, որոնց համար իրենց քաղաքական ամպիցիաները աւելի կարեւոր են, քան մեր բանակը, քան Արցախի հարցը, քան Հայ Դատը, որը նրանց լոզունգն է, նրանց գոյութեան նպատակը»: Ինչ կը վերաբերի Վ. Սարգսեանի, ըստ նախագահին, իր մասին կը խօսին մարդիկ որոնք՝ «նրա եղունգը չարժեն, որոնք չգիտեմ ի՞նչով են զբաղուած, բայց Արցախի հարցում որեւէ դրական նպաստ չեն բերել, լինեն դրանք անհատներ, թէ ամբողջ քաղաքական կուսակցութիւններ»: Նախագահին կարծիքով, եթէ այսօր Հայաստանի մէջ մէկը կայ ազգային հերոսի կոչումին արժանի, այդ Վ. Սարգսեանն է: «Եթէ մեր կառավարութեան բոլոր անդամները աշխատէին Վ. Սարգսեանի բարեխղճութեամբ եւ անձնազոհութեամբ, մենք այսօր կ՚ունենայինք կատարեալ պետութիւն» եզրափակած է ան:

1700-ԱՄԵԱԿԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին առթիւ, նախապատրաստական ծրագրին շրջանակներուն մէջ այս տարի ուխտագնացութիւններ կը կազմակերպուին դէպի Արարատի, Կոտայքի եւ Արմաւիրի մարզերը: Այս տեղեկութիւնը տուած է Արարատեան թեմի առաջնորդարանը, ուր Փետրուար 19-ին տեղի կ՚ունենար ուխտագնացութիւններու կազմակերպման յանձնաժողովի նիստը, նախագահութեամբ՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Եթէ մարդը գիս ծեծելու ելլէ...

– Յիշէ՛ Քրիստոսի կրած չարչարանքները եւ մինչ քու խրատներդ շարունակէ: Բայց միայն փողոցի գինովներով է որ պիտի զբաղիս, պէտք է այցելես գործաւորական թաղերը, անոնց կապելաները եւ հո՛ն հոգիներու փրկութեան աշխատիս: Ամէն անգամ որ յաջողիս գինով մը դարձի բերել ու զայն քու պատկանած ընկերութեանդ անդամ արձանագրել՝ 50 ֆրանք պարգեւ մը պիտի ստանաս: Յանձն կ՚առնե՞ս այս նուիրական գործը կատարել:

– Այո՛:

– Ուրեմն վաղը եկէք որպէսզի ձեզ հակա-ալքօլական ընկերութեան նախագահին ներկայացնեմ:

Հետեւեալ օրը արդարեւ ներկայացուց նախագահին որ զուարթադէմ պառաւական ծերուկ մըն էր, բազմանդամ ընտանիքի մը հայրը: Մարդը արդէն իմ մասիս նպաստաւոր տեղեկութիւններ առած էր, ուստի իսկոյն անդամ արձանագրեց իրենց եւ անդամակցութեան յատուկ նշանն ալ կախեց լամբակէս:

– Այս իրիկուն Ռիւ Սէն – Մարթէնի ճաշարանը գտնուեցէք, ըսաւ:

Իրիկունը երբ ճաշարան մտայ, տեսայ որ ամէնքն ալ իրենց լամբակին վրայ կը կրէին միեւնոյն նշանը, նոյն իսկ կիներն ու օրիորդները:

– Ո՞ւր է նախագահը, հարցուցի սպասաւորին:

– Քառորդէ մը կուգայ, պատասխանեց:

Զուգեցի առանձին ճաշել եւ սպասեցի իր գալուն: Արդարեւ քառորդ մը ետքը նախագահը ներս մտաւ իր ամբողջ ընտանիքով որ կը բաղկանար 10 – 12 անձերէ, մանկատի օրիորդներէն մինչեւ պառաւները:

Զիս նշմարելուն պէս՝ զուարթ դէմքով քովս մօտեցաւ եւ ձեռքս բռնելով տարաւ իրեններուն քով:

– Ահաւասիկ նոր գերի մը, ըսաւ գիս ներկայացնելով, զոր բռնեցին մոլութեան բանակին մէջէն, բուռն ճակատամարտէ մը ետքը...

Ամէնքը ուրախութեամբ ձեռքս թօթուեցին:

Նախագահը իր կրտսեր աղջկան դառնալով՝ որ հազիւ տասներեօթը տարեկան խարտեաշ ու կապոյտ աչուի սիրուն աղջիկ մըն էր, ըսաւ.

– Աստ՛ղ, քու հսկողութեանդ կը յանձնեմ մեր յաղթութեան այս նոր կալանաւորը:

Այս արարողութենէն ետքը, ամէնքս ալ բոլորուեցանք մեծ սեղանի մը շուրջը: Ես նստած էի Օր. Աստղի քով:

– Ոգելից ըմպելիները սիրա՞ծ էք, հարցուց նախագահը:

– Ժամանակին այո՛, բայց այժմ ո՛չ, պատասխանեցի կեղծաւորաբար:

– Ի՞նչ հաճոյք զգացած էք անոր գործածութենէն:

– Գինովութեան եւ զուարթութեան հաճոյք:

– Բայց ատոր համար ի՞նչ հարկ կայ ոգելից ըմպելիներու ... մարդ ջուրով ալ կրնայ գինովնալ ու զուարթանալ, եթէ բարի կամեցողութիւն ունենայ:

– Ջուրո՞վ, գոչեցի զարմացած:

– Այո՛, պարոն, ըսաւ ծերունին զուարթ դէմքով մը, ես ամէն իրիկուն ջուրով կը գինովնամ:

Եւ սպասաւորին դառնալով պոռաց.

– Ժան, այս իրիկուն հիւր ունինք, կ՚ուզեմ ճաշէն առաջ քիչ մը գինովնալ, ըմպելի բե՛ր մեզի...

Այս հրամանը գիս ապշեցուց եւ զարմացական ակնարկ մը ուղղեցի քովս նստող օրիորդին:

– Այո՛, ըսաւ Աստղ խնդալով, հայրիկս ամէն անգամ որ նոր անդամ մը արձանագրուի ընկերութեան՝ կը գինովնայ:

Սպասաւորը ըմպելին բերաւ որ ուրիշ բան չէր եթէ շիշ մը ջուր:

Նախագահը իմ ու իր գաւաթը ջուրով լեցուց եւ ըսաւ.

– Ձեր կենացը:

– Ձերինին, պատասխանեցի եւ ի մի ումպ գաւաթս պարպեցի:

– Անուղղա՛յ մոլորեալ, գոչեց ծերունին բարկաճայթ, ի մի ումպ կարելի՞ է խմել այս ըմպելին...:

Եւ ինք պուտ մը բերանը առաւ, երեսը թթուեցուց բարկ ըմպելի մը խմողի պէս եւ գաւաթը գետին դրաւ:

Յետոյ շարունակեցինք մեր խօսակցութիւնը այլ եւ այլ նիւթերու վրայ: Ծերուկը, ապսէնթ խմելու պէս, կամաց կամաց իր գաւաթը կը պարպէր եւ հետզհետէ կը զուարթանար, այնպիսի կատարելութեամբ մը որ կարծես թէ իրաւցնէ ոգելից ըմպելի մը կը խմէր: Երբ գաւաթը պարպեց կատարեալ գինով մը դարձած էր:

– Հիմա ճաշենք, ըսաւ:

Երբեք այսքան կատակախօս ու զուարթ մարդ մը չէի տեսած: Ամբողջ ճաշի միջոցին հաճելի ժամանց մը անցուցինք:

– Մի՞շտ այսպէս զուա՞րթ է ձեր հայրը, հարցուցի Օրիորդ Աստղին:

– Այո՛, երբոր խմէ, պատասխանեց մանկատի աղջիկը:

– Բայց պարզապէս ջուր էր խմածը:

– Կամքի այնպիսի զօրութիւն մը ունի հայրիկս, որ երբ ջուրը իբրեւ ոգելից ըմպելի խմէ՝ կը գինովնայ ... բարեբախտաբար գաւաթ մը միայն խմեց, եթէ երկու գաւաթ խմէր ապահովաբար չպիտի կրնար իր տեղը հանդարտ նստիլ:

– Յաճախ կը պատահի՞ որ մինչեւ երկու գաւաթ խմէ, հարցուցի:

– Շատ քիչ անգամ, պատասխանեց աղուոր Աստղը՝ որուն նայուածքը արդէն ոգելից ըմպելիի մը չափ գինովցնել սկսած էր զիս ... այդ բանը կը պատահի երբոր մեր ընկերութիւնը մեծ ու վճռական ճակատամարտ մը շահի:

«Մեծ ու վճռական ճակատամարտ»ը գիս ափ ի բերան թողուց:

(Շար. 95)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Նաւիա Թովմասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 11–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԹՈՎՄԱՍ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

⁂

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Նաւիա Թովմասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, հեռաձայնով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝ Թովմաս Թովմասեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

●

կը ներկայացնէ

«Հայ աշխարհիկ աւանդական երաժըշտութիւնը»:

Դասախօս՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

– Գեղջկական, գուսան – աշուղական, գործիքային, քաղաքային երաժըշտութիւն...:

– Ձայնագրուած երաժշտական օրինակներով եւ կենդանի կատարում՝
ՎԻՐԺԻՆԻԱ ՓԱԹԹԻ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5
Երեկոյեան ժամը՝ 8·30–ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Տ. եւ Զ. Տէմիրճեան սրահին մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Ձեզ կը հրաւիրէ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք Ի

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն
Ա Ւ Ա Ն Դ Ա Կ Ա Ն Ի Ր Ճ Ա Շ Ի Ն

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 12·30–ին
Պատարագէն ետք

Արծրունի Ջրպաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado - 13008 Marseille*

Հաճեցէք ապահովել ձեր տեղերը
Հեռաձայն. –
04 – 42 – 22 – 08 – 52
կամ՝
04 – 91 – 37 – 50 – 73

Մասնակցութիւն՝ 100 Ֆր.:

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐՈՒՆ, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Մարտ 2
Տնտեսի Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 9
Դատաւորի Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 16
Գալստեան Կիրակիին

Կիրակի, Մարտ 23
Անառակի Կիրակիին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ օր, Մարտ 1–ին, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը:

Կարեւոր օրակարգ, բոլորին ներկայութիւնը կարեւոր է:

2 Concerts du violoncelliste HENRI ALECIAN en compagnie du pianiste FREDERIC MAGE

● Le **mardi 4 mars à 20h30** à Paris sur la péniche Daphné (au Pont des Arts): Intégrale de l'œuvre pour violoncelle et piano de Félix Mendelssohn. Réservation au 01 46 33 30 06, concert suivi d'un cocktail.

● Le **jeudi 20 mars à 20h30** à la salle des mariages de Courbevoie : Beethoven, Schubert, Mendelssohn. Réservation au Centre Culturel de Courbevoie : 01 43 33 63 52.

Les deux artistes enregistreront le disque de l'intégrale Mendelssohn au courant du mois d'avril.

⁂

On pourra également entendre Henri Alécian au Printemps Musical de Champagne sur Oise le 27 Avril 1997 à 17h en compagnie du pianiste Thierry Ravassard. Au programme: Beethoven, Schubert, Prokofiev.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS UGAB — JEUNES

90ÈME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE
sous la présidence du
Dr EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)

présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE*
(sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* ARAXE et SASSOUN de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy.*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Համազգայինի «Դիմակ» թատերախումբն ու Հայ Թատրոնի Ընկերակցութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան՝ (Հ. Բ. Ը. Մ.) Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը թատերական ընթերցումներուն, սիրայօժար տրամադրելուն համար:

⁂

Իր հօրաքրոջ՝ Զեփիւռ Փանիկեանի մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչի Պանեթօ – Գաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տիկին Զարմուհի Թորոսեանէն:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

Soirée DIAPORAMA
«LES KHATCHKARS»

réalisé par
Sarkis KARASSALMASSIAN
et Archo MELCONIAN

—EXPOSITION PHOTOS—
Archo MELCONIAN
«Alfortville ... jadis»
«Voyages»

Vendredi 28 Février à 20 heures 30

Les photos d'*Archo MELCONIAN* seront exposées du 28 février au 8 mars

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Concours de Musique de Chambre
Wardan Sarxian

1996 — 1997
1ère ANNEE
organisé par le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

— Règlement du Concours —

1 — Le concours est public et ouvert à tous les musiciens sans limite d'âge.
2 — Tous les morceaux seront exécutés sans reprises et dans les mouvements indiqués.
3 — Les décisions du Jury sont sans appel. Le Jury se réserve le droit d'interrompre les exécutions jugées insuffisantes.
4 — Toute demande de renseignements doit être accompagnée d'une enveloppe timbrée.
5 — Les éditions indiquées sont obligatoires. Les photocopies sont strictement interdites par la loi.

Le concours aura lieu du 22 au 24 mars 97
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

Premières éliminatoires : **samedi 22 mars**
Deuxièmes éliminatoires : **dimanche 23 mars**
CONCERT DES LAUREATS : LUNDI 24 MARS à 20 HEURES 30

ECHELLE DES RECOMPENSES ET PRIX SPECIAUX
Premier Prix : 5 000 F
Deuxième prix : 3 000 F. — Troisième Prix : 2 000 F.

— Un bon d'achat de partitions de trois cents francs offert par «Casabianca Musique»;
— Un bon d'achat de partitions de deux cents francs offert par «La Boîte à Musique».

U G A B . . . U G A B . . . U G A B . . . U G A B . . . U G A B

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB

GRENOBLE
DU 16 AU 19 MAI

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections
de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie et de France

●

LES DETAILS ULTERIEUREMENT.

●

Pour tous renseignements, contacter : 04. 75. 56. 33. 74.

U G A B . . . U G A B . . . U G A B . . . U G A B . . . U G A B

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28
VENDREDI
28 FÉVRIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01.48.00.06.70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.060 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.060

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ Փետրուար 26-ին, փոթորկալից նիստի մը աւարտին (5 ժամ տեւած է) քուէարկեց Տըպրէ օրինագիծին սրբագրուած առաջին յօդուածը (Մազօ յօդուած) որ քաղաքապետներէն նահանգապետին կը փոխանցէ հիւրընկալութեան վկայականը տալու պաշտօնը եւ հիւրընկալուած օտարականն է որ, մեկնումի ատեն նահանգապետին, պէտք է վերադարձնէ այդ վկայականը: Այս յօդուածը քուէարկուած է 163 ձայնով (մեծամասնութեան երեսփոխաններ) 63-ի դէմ (ընկերվարական եւ համայնավար) ժամը 21.25-ին վերջին պահուն փոքր միջադէպ մըն ալ պատահած է ընկերվարական խմբակին նախագահին՝ Լ. Ֆապիուսի եւ Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Ֆ. Սեկէնի հետ: Լ. Ֆապիուս պահանջած է որ Ժ. Լ. Տըպրէ պատասխանէ իր լսածին, մինչ Ներքին նախարարը կը մերժէր եւ Ֆ. Սեկէն ճշդած է որ չի կրնար ստիպել նախարարին որ պատասխանէ եթէ չուզեր: Ընկերվարականները, որոնք յաղաղումով մտան կառախումբը, կը ծանրանան առաւելապէս օտարներու ցուցակի մը գոյութեան վրայ, ինչ որ, ի դէպ, նախարարը հաստատեց, ճշդելով թէ ան նահանգային բնոյթ պիտի ունենայ եւ վեց ամիս ետք փճացուի:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ նախագահ՝ Խոսէ Մարիա Կիլ-Ռոպլէս մերժեց Արտաքին նախարարութիւն երթալ, որովհետեւ նոյն առաւօտեան (Փետրուար 26) նախարարին (Հ. տը Շառէթ) մէկ արտայայտութիւնը «Ֆրանս 2» հեռատեսիլի կայանէն նախատական նկատած էր: Ռոպլէս առաջին պաշտօնական այցելութիւնն է զոր կը կատարէ Փարիզ եւ անընդունելի գտած էր որ Հ. տը Շառէթ յայտարարէ որ Սթրազպուրի Խորհրդարանը «դեռ խորհրդարանի անունին արժանի չէ» եւ թէ «կը զբաղէր իրեն չվերաբերող հարցերով» քուէարկելով բանաձեւումը որ կը պահանջէր Ֆրանսայէն ետ առնել Տըպրէ օրինագիծը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ կը զգուշացնէ Եւրոպան ինչ կը վերաբերի Կիպրոսի, բացարձակապէս մերժելով որ կղզիին անդամակցութեան հարցը (Եւրոպական Միութեան) կապուած ըլլայ անոր վերամիացման հետ: Յոյները կ'ըսեն որ «շատ դժուար» կրնան դարձնել Եւրոպական Միութեան դէպի արեւելեան երկիրներու ընդլայնման հարցը եթէ Թուրք Կիպրացիները համար խրաւունքներով Նիկոսիոյ հետ մասնակցին անդամակցութեան գործընթացին: Միջազգային յարաբերութիւններու եւրոպացի պատասխանատուն՝ Հանս վան Տէն Պրէօք չեշտած էր որ Կիպրոսի Թուրք համայնքը «այս կամ այն ձեւով պէտք է ներկայացուի» յետադայ բանակցութիւններուն: Նոյն կարծիքն ունին Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Գերմանիա: Յոյն կառավարութեան բանբերը կ'ըսէ թէ «Զենք ընդունիր որ Կիպրոսի ճամբան դէպի Եւրոպական Միութիւն Թուրքիոյ բարեկամեցողութենէն կախում ունենայ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընդդիմադիր գլխաւոր կուսակցութեան պարագլուխ՝ Մ. Եըլմազ կոչ մը ըրած է աշխարհական կուսակցութեանց «համաձայնութեան կառավարութիւն մը կազմելու լայն հիմերու վրայ, արդէնք հանդիսանալու պամապետական հարուածի մը»: Այս կոչը կը

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԹԷ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՔՈՒԷՆԵՐԸ

Ամերիկացի ծերակուտական Ռապըրթ Պիրտ Ուաշինկթընի մէջ քարիւղի նիւթով գումարուած ժողովի մը ուր ներկայ գտնուած է նաեւ Ադրբեջանի քարիւղի ընկերութեան փոխ-նախագահ Ի. Ալիեւ, յայտարարած է թէ Միացեալ-Նահանգներ պէտք է շատ սերտ յարաբերութիւններ մշակեն Ադրբեջանի հետ: Ծերակուտականը ըսելով թէ երկիրը օրական 2-3 միլիոն տակառ քարիւղ արտադրելու կարողականութեան տէր է, չեշտած է որ Մոսկուայի դէմ ծառացող նախկին խորհրդային միակ հանրապետութիւնն է ան եւ թէ կարելի է Պարսից ծոցի անորոշութիւններուն դէմ զայն որպէս ուժանիւթի այլընտրական աղբիւր նկատի ունենալ:

Պիրտ որ ծանօթ է որպէս Թուրքիոյ մօտիկ դէմք մը, ակնարկելով Միացեալ-Նահանգներու հայկական լոպիին ու հայ ընտրողներուն, աւելցուցած է տակաւին որ Ուաշինկթըն պէտք է դադրի ընտրական հաշիւներով Կովկասի այդ շրջանին մէջ ցեղային նախընտրութեամբ քաղաքականութիւն մը վարելէ, քանի որ «Միացեալ-Նահանգներու այդ գօտիին մէջ ռազմավարական շահերը այդ կարգի քաղաքականութենէ մը շատ աւելի առաջնահերթ են»:

զուգադիպի այն սուր լարուածութեան որ ծագած է, այս օրերուն, բանակին եւ իսլամապաշտ Ռեֆահ կուսակցութեան միջեւ:

ԳԱԲՈՒԼ ձերբակալուած երկու Ֆրանսացիները, որոնք մաս կը կազմէին մարդասիրական կազմակերպութեան մը դատի պիտի քաշուին: ՄԱԿ-ի կոչը արձագանգ չէ գտած:

1995-ին, 50.387 օտարականներ Ֆրանսա գաղթած են 64.100-ի դէմ 1994-ին, 94.152-ի 1993-ին, ինչ որ ցոյց կուտայ որոշ նուազում մը: 1995-ին, 14.360 օտարականներ օգտուած են «ընտանեկան համախմբման» դրութենէն: Ասոնց 3628-ը՝ Մարոքցի են, 2508-ը՝ Ալժերացի, 2375-ը՝ Թուրք, 1343-ը ափրիկեան այլ երկիրներէ, 1505-ը՝ Ասիայէն, 725-ը արեւելեան Եւրոպայի երկիրներէն եւ 80-ը՝ եւրոպական տարածքէն:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալ-տը-Մառնի միջնակարգ Ա. դասակարգի ախոյենութեան 11-րդ հանգրուանի մրցումներուն ի հաշիւ, Փետրուար 23-ին Հ.Մ.Մ.-Ֆրանս 8-1 յաղթած է Լը Փէրէօյի: Ներկայիս Հ.Մ.Մ.-Ֆրանս կը գրաւէ դասաւորման Բ. դիրքը Սիւսիի ետին: Յաջորդ խաղը Մարտ 2-ին ԷՍ-ԷՄ-Օ-ի դէմ:

Հօ-տը-Սէնի ախոյենութեան մէջ ալ նոյն օրը, Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս 2-1 պարտութեան մատնած է Մէզոն Պէնֆիքան, այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Ներկայիս կը գրաւէ 5-րդ տեղը: Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի պահեստիներու խումբն ալ 4-1 շահած է մրցումը նոյնանուն ակումբին պահեստիներուն դէմ, ամրապնդելով ախոյենութեան առաջատարի իր դիրքը: Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանսի Ա. խումբին եւ պահեստիներուն յաջորդ մրցումները Մարտ 2-ին Էթիւտեան Մարթինիքէի դէմ, Փարք տը Շուազի:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԵԿՆԱԾ ԵՆ ԱՆԳԱՐԱ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Ծանօթ է որ Թրքական իշխանութիւնները շարունակած էին արգելք հանդիսանալ Ս. Խաչ Դպրեվանքի ընտրութիւններուն (տես՝ «Յառաջ», Փետրուար 19). այս հարցին վրայ աւելցած էր նոր մտահոգութիւն որ կը վերաբերի Տիգրանակերտի հայ գերեզմանատան:

Տեղւոյն իշխանութիւնները որոշած են ապասեփականացնել Հայոց գերեզմանատունը կառուցելի շինութեան մը համար: Այս առընչութեամբ, Պոլսոյ պատրիարքը որ Փետրուար 25-ին Պոլիս վերադարձած էր ամիս մը հանգստանալէ ետք Ֆրանսա (Վալանս) երկու պատուիրակութիւններ նշանակած է անմիջապէս վերոնշեալ հարցերով զբաղելու համար: «Մարմարա»յի Փետրուար 26-ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Գարեգին պատրիարք տեղեկանալէ ետք համայնքը յուզող հարցերուն, պատուիրակութիւններ նշանակած է, որպէսզի հարցերը անմիջապէս ընթացք գտնեն:

Այսպէս, առաջին պատուիրակութիւն մը Տողրու Եոլ կուսակցութեան երեսփոխանական նախկին թեկնածու իրաւագէտ՝ Գեղամ Կարապետեանի գլխաւորութեամբ, Փետրուար 27-ին մեկնած է Անգարա, ուր արդէն ժամադրութիւններ առնուած էին Ներքին նախարար՝ Մերալ Աքշէնէրի եւ Առողջապահութեան նախարար Եըլտըրըմ Աքթունայի հետ: Պատուիրակութիւնը օրակարգի պիտի բերէր Սուրբ Խաչ Դպրեվանքի ընտրութեան եւ ընդհանրապէս թաղային խորհուրդներու ընտրութեանց, շրջանային սահմանափակման հարցերը:

Երկրորդ պատուիրակութիւն մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Տիգրանակերտ, տեղւոյն Հայոց գերեզմանատան ապասեփականացման եւ աճիւններու փոխադրութեան հարցերով զբաղելու համար: Այս պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան (Կրօնական Ժողովի ատենապետ) կազմուած է մեծ մասամբ պոլսաբնակ նախկին Տիգրանակերտցիներէ: Պատուիրակութիւնը պիտի քննարկէ նաեւ տեղւոյն Ս. Կիրակոս Հայոց Եկեղեցւոյ եւ Ս. Սարգիս եւ Ս. Յակոբ մատուռներու վիճակը:

1700-ԱՄԵԱԿԻ ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

«Մարմարա»ի նոյն թիւէն կ'իմանանք որ 1700-ամեակի նոր խորհրդակցական ժողովի մը առթիւ որ կը գումարուի Փարիզ, Գարեգին պատրիարքի կարգադրութեամբ պատրիարքական Աթոռը ներկայացնելու համար Փարիզ մեկնած է պատրիարքարանի բանբեր՝ իրաւաբան Լուիզ Բաքար:

Ի դէպ, փարիզեան հայ մամուլը — գոնէ ինչ կը վերաբերի «Յառաջ»ի լուր չունի այս ժողովէն: Անուղղակի իմացանք սակայն որ այս ժողովին մասնակցելու հրաւիրուած է Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւնը, մինչ չէ հրաւիրուած հայ կաթողիկէ եկեղեցին, ինչ որ առնուազն անբացատրելի եւ անտրամաբանական երեւոյթ մըն է:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ Փարիզէն Աւստրալիա գացած էր Սինկափուր եւ Պանքոք հանդիպելէ ետք (Փետրուար 7/26) վերադարձի իր ճամբուն վրայ Փարիզ հասաւ Հինգշաբթի, Փետր. 27-ին եւ նոյն իրիկունը, Փարիզ-Երեւան հերթական թռիչքով, մեկնեցաւ Մայր Աթոռ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՍԱՏԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ՈՐՈՇՈՒԱԾ Է

Սուրիոյ վարչակարգը իշխանութեան առաւելական փոխանցում մը կը պատրաստէ նախագահ Ասատի ու անոր զաւկին՝ Պաշարի միջեւ: Այս որոշումով լուսանցքի վրայ կը ձգուին անոնք որոնք յաւակնութիւններ ունէին, կամ կրնան ունենալ յաջորդութեան ու մամուլի ճամբով քարոզչական արշաւի մը կրնան ձեռնարկել: Կառավարութեան մօտիկ թերթի մը մէջ լոյս տեսած յօդուած մը Պաշարը կը ներկայացնէ ներկայի նախագահին քաղաքական գիծը շարունակելու եւ Սուրիոյ կայունութիւնը պահպանելու լաւագոյն երաշխիքը:

Ծանօթ է որ Ասատ նախապէս իր անդրանիկ զաւակը, Պասէլը, իրեն յաջորդ նշանակած էր, բայց ան ինքնաշարժի արկածով մը, 1994-ին մահացաւ: Պաշարի հանդէպ ժողովրդական անկեղծ ու սրտաբուխ ոգեւորութեան մը մասին խօսելով նոյն յօդուածագիրը առոր մէջ կը նշմարէ Ասատին որդին, Պասէլի եղբայրը ըլլալու ու շարունակականութեան գաղափարը մարմնաւորելու յատկանիշը: Ան վերջերս բարձրացած է հրամանատարի աստիճանին:

Պաշարի ընտրութեամբ Ասատ իշխանութեան դուռը կը փակէ իր եղբայրներուն առջեւ: Կ'ըսուի թէ անոնցմէ մէկը արդէն բնակարանային հսկողութեան տակ կը գտնուի:

Յաջորդ նշանակուած զաւակը 32 տարեկան է. գերմանական համալսարանէ վկայուած է որպէս ակնաբոյժ: Յետոյ, եղբօր մահէն ետք զայն փոխարինած է անոր վարած պաշտօնները ստանձնելով:

Յաջորդութիւնը որ կը պատրաստուի, նման է Հնդկաստանի մէջ Նեհրուի պարագային: Անկէ աղջիկը Ի. Կանտին առած էր իշխանութիւնը եւ զայն փոխանցած՝ տղուն՝ Ռաճիւի: Անոնց օրինակով, կ'ըսուի Պաշար եւս ընդառաջելով իր ժողովուրդին կոչին, պիտի գլխաւորէ իշխանութիւնը ու հետեւի հօրը եւ եղբօրը գծած ճամբուն, Սուրիան առաջնորդելու համար դէպի Գ. հազարամեակ: Կ'ըսուի տակաւին թէ յաջորդութիւնը ժողովրդականութեան յարգանքի շրջանակին մէջ պիտի հաստատուի հանրաքուէով մըն ալ, քանի որ Սուրիացիները կը կազմեն քաղաքականապէս հասուն ժողովուրդ մը:

Անցեալին նման յօդուածներ լոյս տեսած էին Պասէլի յաջորդութիւնը պատրաստելու համար: Անոր մահէն ետք առաջին անգամն է որ պաշտօնական մամուլը կ'արտայայտուի Պաշարի իշխանութեան անցքին մասին: Կայ թէեւ պարագայ մը. սուրիական սահմանադրութիւնը 40 տարեկանը նուազագոյն տարիք կը նկատէ նախագահութեան համար: Բայց այդ սահմանափակումը ամէն պահ կրնայ ջնջուիլ Խորհրդարանին կողմէ:

ԶՕՐԱԿՈՉԻ ՀԱՐՑԵՐ

Հակառակ պատճառած մեծ ու արդար խանդավառութեան, դիւրին չեղաւ հայկական բանակին կազմութիւնը: Վերին խիստ ու անվիջող հակակշիռը թօթափած ամէն մարդի պէս, այս մէկն ալ ճաշակեց «իմս չէ՞, ինչ ուզեմ կ՚ընեմ» տրամաբանութեան թունաւոր պտուղները· մանաւանդ որ պատերազմի սարսափը բոյն դրած էր երկրին սահմաններուն վրայ ու շատերու համար «ինչ ուզեմ կ՚ընեմ»ը վերածուեցաւ բանակ չերթալու վճռակամութեան: Զանազան միջոցներ գործադրուեցան այդ ուղղութեամբ. ով որ կրցաւ, զաւակը ղրկեց Հայաստանէն դուրս. ուրիշներ անկարողներ կամ հիւանդներ ձեւացին իրենց սիրասուններէն, կամ լայն բացին իրենց քսակները, եւայլն: Աւելորդ հետաքրքրութիւն է մտածել թէ այսօր երբ պատերազմին ոտնաձայնը բաւական հեռացած է եւ ամէն բանի հետ բանակը եւս բնականոն հունին մէջ կը տեղաւորուի, ի՞նչ կը մտածեն այդ ծնողները իրենց արարքին մասին: Յատկապէս երբ սգաւոր մայրեր, հայրեր Եռաբլուր կը դիմեն թարմ հողակոյտերու վրայ մէկ – երկու մեխակ կամ լելակի ճիւղ մը զետեղելու. հաւանօրէն անոնք ալ կը պատմեն իրենց զաւկին Մոսկուայի մայթերուն վրայ զետեղած սեղանիկին պատմութիւնը կամ լոս – անճըլըսեան սխրագործութիւնները: Եւ մտածել որ խորհրդային բանակին զինուոր ղրկելու հեռանկարը խունկով ու մոմով զօրացած ի՛նչ երդումներ ընել կուտար անոնց որոնք կ՚ուզէին իրր թէ հայկական բանակի զինուոր տեսնել իրենց հոգեհատորը:

Հարցազրոյցը որ լոյս տեսած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Յունուար 31-ի թիւին մէջ, կատարուած՝ Արտուշ Ղազարեանի հետ, առաջին տողերէն կը փարատէ այս կարգի մտահոգութիւնները. Պաշտպանութեան նախարարութեան ռազմաբժշկական կեդրոնական յանձնաժողովի նախագահ 45-ամեայ այս բժիշկը կ՚ըսէ. «այսօր մեզ համար զօրակոչի պլան կատարելն այլեւս օրակարգի հարց չէ»: Հարցը զեղչուած է առողջ երիտասարդներ բանակ կանչելու պարագային, ինչ որ կ՚ունենայ իր դժուարութիւնները: Յանձնաժողովը հիւանդութեան տէր նորակոչները ստուգելու նպատակով հաստատած է բժշկական քննութեան կարգ մը: Այսուհանդերձ, աշնան զօրակոչէն ետքն ալ հիւանդներ գտնուած են զօրամասերուն մէջ. անոնք հոն բժշկական քննութեան կ՚ենթարկուին, կամ թեթեւ ծառայութեան կը յատկացուին, կամ առողջարան կը փոխադրուին մինչեւ յանձնաժողովներու ստուգումը: Աշնան զօրակոչէն ետք յանձնաժողովը ծառայութենէ ազատ կացուցած է 30 նորակոչներ:

Հակառակ որ Առողջապահութեան նախարարութիւնը հրահանգած է որ բանակ տարուելէ առաջ բոլոր երիտասարդները կուրծքի վանդակի շողանկարումէ անցնին ու նաեւ վեներական հիւանդութեան ստուգումէ, ինչպէս կ՚ըսէ Ա. Ղազարեան, միայն Սիւնիքի մարզն է որ 100% կատարած է հրահանգը, ինչպէս նաեւ Ախուրեանը, Ստեփանաւանը, մասամբ ալ Արարատը: Իսկ անոնք որոնց այդ քննութիւնները չէին կատարուած, Պաշտպանութեան նախարարութեան տարեկան 100 միլիոն դրամի պիւտճէ կ՚արժեն, քանի որ բանակ երթալէ ետք, կ՚ենթարկուին այդ ստուգումներուն: Մինչդեռ պետական պիւտճէն այդ գումարը յատկացուցած է Առողջապահութեան նախարարութեան: Եւ ինչպէս կ՚ըսէ յանձնաժողովին նախագահը, այդ գումարով ընելիք շատ բան ունի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը:

Հիւանդները ստուգելու գործը երբեմն անկարելիութիւններու կը բախի, միջոցներու չգոյութեան պատճառով: Այդպէս է պարագան թօթովախօսութեան եւ գիշերամիզութեան: Անկարելի չէ որ նորակոչներ իրենք զիրենք թօթով ներկայացնեն: Ներկայիս յանձնաժողովը կըրցած է հարկաւոր գործիքներ ձեռք ձգել ու գարնան զօրակոչին անոնցմով պիտի ստուգուին յիշուած պարագաները:

Բժշկական յանձնաժողովներու աշխատանքներէն գանգատողներ կ՚ըլլան յաճախ. Ա. Ղազարեան չի ժխտեր այս կէտը, կ՚ըսէ միայն թէ սխալները տարիներու հետ կը նուազին: 1995-ին, իրենք աշնան զօրակոչէն ետք 160 հիւանդ երիտասարդներ ետ ղրկած են. յաջորդ տարին այդ թիւը իջած է 58-ի: Իսկ վերջին, անցեալ աշնան զօրակոչէն ետք ծառայութեան ոչ պիտանի նկատուած է 30 հոգի:

Պատասխանելով հիւանդ երիտասարդներ ալ բանակի ծառայութեան տանելու շատ մը ծնողներու պնդումներուն մասին հարցումին, ռազմաբժշկական յանձնաժողովին նախագահը կը խօսի բանակի ստեղծումի առաջին շրջանին դիմագրաւուած դժուարութիւններուն մասին: Զինուորական ծառայութենէն զանազան ճամբաներով խուսափողներու, կամ հիւանդութեան կեղծ պիտակով օձիքը փրկողներու երեւոյթը շարունակուած է մինչեւ 1995 թուականը: Շրջանային զինուորական մարմինները գլխաւոր պատասխանատու կը նկատուին այդ կացութեան: Չորս տարուան ընթացքին 10 հազարի հասած է բանակի կեանքին համար անպէտ նկատուածներու թիւը:

1996-ի առաջին 6 ամսուան ընթացքին ռազմաբժշկական յանձնաժողովը բժշկական քննութեան ենթարկած է այդ զանգուածէն 2400 երիտասարդներ: Այդ քննութիւնները մեծ բողոք արթնցուցած են Վանաձորի մէջ որովհետեւ հարցը լաւ չէ ներկայացուած ծնողներուն: Հոն քննուած 265 նորակոչներէն 68-ը կարող նկատուած են: Այս տուեալը իրեն պատճառ կ՚ըլլայ ըսելու որ վերոնշեալ 10 հազար հոգիէն ալ առնուազն երեք հազարը բացարձակապէս առողջ տղաք պէտք է ըլլան:

Ա. Ղազարեանի գլխաւորած յանձնաժողովը այս հարցերէն զատ կը զբաղի նաեւ զինուորներու կենցաղով – բաղնիք, սնունդ, ջուր, հագուստ–: Կ՚ըսէ թէ բոլոր զօրամասերը ունին իրենց բժիշկները: Կը տիրէ ընդհանուր այն ըմբռնումը թէ երբ երկիրը բանակ կ՚ուզէ ունենալ, սահման պահել, պարտաւոր է զինուորը հագցնել, կերակրել, բուժել: Ճիշդ է որ պատկերը անթերի չէ. կը պատահին քոսի, ոջիլի դէպքեր որոնց կարելի է երբեմն հանդիպիլ դպրոցներու մէջ ալ: Աւելի լուրջ պարագաներ բացառուած են, ինչպէս կեղծմաշկը որմէ զգուշանալու համար տարին երկու պատուաստում կը կատարուի:

Դիրքերուն մեծ մասն ալ ունի բաղնիք եւ ճաշարան: Նոյնիսկ եթէ վիճակը ամբողջովին գոհացուցիչ չէ, Ա. Ղազարեան կը հաւատայ որ 1997-ի վերջը հայ ծնողները պատճառ պիտի չունենան մտածելու թէ իրենց զաւակը կրնայ մսիլ, հիւանդանալ, եւայլն:

Զրոյցին վերջին պարբերութեամբ կը յիշուին այն ծնողները որոնք կ՚ուզեն իրենց զաւակը բանակ չղրկել, պատճառաբանելով որ ան հինգ տարեկանին հիւանդացած է: Գարնան նոր հրամանագրով մը պիտի հրապարակուի հիւանդութիւններու աւելի լայն ցանկ մը որոնցմէ վարակուածներ ոչ շարքային ծառայութեան պիտի տարուին: Ա. Ղազարեան վերջին խօսքով կը դիմէ ծնողներուն, ըսելու համար որ մտահոգուելու պէտք չունին իրենց հիւանդ երիտասարդներուն պատճառով, քանի որ անոնք բռնի բանակ տանիլ անիմաստ քայլ է արդէն. «մեզ իսկապէս հիւանդ զինուոր պէտք չէ» կ՚ըսէ ան, աւելցնելով. «Հայաստանը հիւանդ զօրակոչիկի կարիք չունի»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐՑԱԽԻ ԿՆՃԻՌԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ՝ ԱՆԵԼ ՓԱԿՈՒՂԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Անցեալ Դեկտեմբերի սկիզբին Լիզպոնի մէջ գումարուած Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ըի վեհաժողովէն ետք հասկնալի խռովք մը կը տիրէ հայ քաղաքական միջավայրին մէջ: Միւս կողմէ, Ազրպէյճան եւ իրեն համախոհ շրջանակներ կը խորհին թէ Արցախի հարցը ստացած է նոր գունաւորում եւ նոր մեկնակէտ մը: Նոյնիսկ լսելի կ՚ըլլան ահազանգի ձայներ Հայաստանի քաղաքական մեկուսացումին եւ Արցախի վրայ ազրպէյճանական յարձակումի մը կարելիութիւններուն վերաբերեալ: Պաքու եւ Անգարա, ինչպէս նաեւ կարգ մը այլ շահագրգիռ կողմեր իրենց յայտարարութիւններով եւ քօղարկեալ սպառնալիքներով ջուր կը հայթայթեն միտքեր պղտորելու եւ ջիղեր լարելու քաղաքականութեան:

Կռիւներու վերսկսումին վտանգին մասին նոյնիսկ Լիզպոնէն առաջ, անցեալ տարուան Սեպտեմբերին արտայայտուած էր Հայաստանի Արտաքին Գործոց փոխ – նախարար Վարդան Օսկանեան, «Ռեսփուպլիքա Արմենիա» թերթին թղթակիցին հարցումին իր պատասխանով. «Եթէ յառաջիկայ կէս տարում – մէկ տարում բանակցութիւններ չյանգեցնեն որեւէ իրական փոխ – զիջումների, ապա կարելի է միանշանակ ասել, որ Ադրբեջանը վերջնականապէս որոշել է խնդրին տալ ռազմական ելք»: Ազրպէյճանական յարձակումի մը մասին կը խօսի նաեւ վերջերս Ստեփանակերտ իր 30-րդ այցելութիւնը տուած Պարոնուհի Գարոլայն Գօքս, որուն համար «այսօր Արցախ կը գտնուի աւելի մեծ վտանգի մը առջեւ քան պատերազմին ամէնէն բարձր պահուն»: Ան նաեւ աւելի յստակ գաղափար մը կը յայտնէ երբ կ՚ըսէ թէ «քաղաքական կացութիւնը ամէնէն վտանգաւոր հարցն է: Լիզպոնի համաժողովը դըրբէթ կնքեց Արցախի ճակատագիրը հաստատելով Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութիւնը»: Գարոլայն Գօքսի մտավախութիւնը ըստ երեւոյթին բաժնողներ կան Հայաստանի մէջ: Արեւմտեան եւ ռուսական քաղաքական շրջանակներ նաեւ ուշադրութեամբ կը հետեւին այդ ուղղութեամբ վտանգաւոր զարգացումներու: Գիտենք թէ ռուս զօրավար Լեւ Ռոխլին անտեղի չէր գտած ակնարկութիւն մը կատարել նոյնիսկ թրքական յարձակումի մը կարելիութեան մասին, կարենալ աւելցնելու համար թէ իր երկիրը չուզեր պատերազմիլ Թուրքիոյ դէմ պաշտպանելու համար Հայաստանը, եւ հետեւաբար պէտք է իր զօրքերը հեռացնէ Արաքսի ափերէն...:

Զօրավար Ռոխլինի սպառնալիքը օդին մէջ պայթեցուցած հրանօթի ռումբի մը արժէքը եւ տարողութիւնը ունի: Ռուսաստան իր զօրքերը չէ ղրկած Թուրքիոյ սահմանագիծը պաշտպանելու համար Հայաստանը, այլ ի՛ր իսկ սահմանները եւ շահերը որոնք Երեւանի համար բարեբախտաբար կը նոյնանան հայութեան շահերուն հետ: Կովկասի հարաւային սահմաններէն այդ զօրքերը կրնան քաշուիլ որեւէ ատեն կամ պատճառով եթէ այդ պահանջէ Մոսկուայի շահը կամ պարտադրէ իրողութիւնը, ինչպէս որ պատահեցաւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն ետք երբ ռուսական բանակները տուն վերադարձան պարպելով արեւմտեան Հայաստանի հողերը եւ առանձին ձգելով Հայերը Թուրքիոյ դէմ: Մոսկուա երբեք պիտի չկրկնէ պատմական սխալ մը, որ ներկայիս մահացու պիտի ըլլար ռազմագիտական եւ ազգային տնտեսութեան զոյգ տեսանկիւնէն: Հայկական կողմին միակ վախն է, որ Մոսկուա Ազրպէյճանի հետ նաեւ նման երկկողմանի պաշտպանութեան համաձայնութիւն մը կարենալ կնքելու սիրոյն Պաքուի կատարէ զիջողութիւններ Արցախի ապագայ կարգավիճակի հաշւոյն:

Ներկայ պայմաններով ազրպէյճանական յարձակում մը ոչ միայն շահաբեր չէ Պաքուի համար, այլեւ պիտի վտանգէր միջազգային պետութիւններու շահերը: Յուսալի է որ Ալիեւ, օտար մէկ կամ աւելի պետութիւններու մեղսակցութեամբ, չտարուի ռազմա–քաղաքական սխալ հաշիւներէ, գործադրելու համար հետեւեալ սենարիօն – կայծակնային եւ զանգուածային յարձակումով մը առաւելագոյն երկու օրէն ծունկի բերել Արցախը, գրաւելով ամբողջ շրջանը եւ «կատարուած իրողութեան» առջեւ դնելով աշխարհը, որ հաւանաբար երջանիկ ըլլար Արցախի հարցին այս ձեւի –սակարկուած «մշակութային–վարչական ինքնավարութիւն» մը– գտած լուծումէն: Ցամաքային յարձակում մը անմիջական ոչ մէկ շահ պիտի ապահովէր, քանի Արցախի եւ Ազրպէյճանի սահմանաբաժան գծին յարող տարածքները ականուած են, եւ Արցախի բանակը պատրաստ է նման կարելիութիւն մը դիմագրաւելու համար: Իսկ օդային յարձակում մը պիտի ծառայէր միայն քանդելու եւ հազարաւոր զոհեր խլելու բնակչութենէն, առանց փոխելու ներկայ իրավիճակը: Թող որ պատերազմի մը պարագային Հայաստանի բանակը պարտադրաբար պիտի միջամտէր, որքան ալ զայն անշարժ պահելու ռազմավարութիւններ փորձուէին երկրին հիւսիսէն եւ հարաւէն – Թուրքիայէն, Նախիջեւանէն եւ Թաւուզի շրջանէն: Նման կացութիւն մը կովկասեան եւ անոր մերձ երկիրները պիտի առաջնորդէր շրջանային պատերազմի, զոր ամէն գինով պիտի ուզեն կանխել քարիւղով շահագրգիռ մեծ պետութիւնները: Ու դեռ այլ հարց՝ թէ ներկայիս ազերի ցամաքային բանակը կը գտնուի բարոյական բաւական վհատ կացութեան մէջ, այնքան որ Պաքուի մէջ մարդ մը վերջերս յայտարարած էր օտար թղթակիցի մը. «Ճակատը, տղաս, պէտք է քնանայ կօշիկները դաստակներուն կապած, թէ ոչ՝ սպաները կրնան գողնալ ծախելու համար»:

Արցախի հարցին որպէս լուծումի միջոց հաւանաբար գործածուի քաղաքական եւ տնտեսական յարատեւ ճնշումի ձեւը Հայաստանի եւ Արցախի վրայ: Այս պարագային, ռուսական ազդակը կրնայ բաւական նեղացուցիչ, նոյնիսկ՝ որոշադրող դեր մը ունենալ, եթէ Մոսկուա-Արեւմուտք կամ Մոսկուա – Պաքու համաձայնութեամբ մը Ռուսաստան ծախու հանէ հայ իր դաշնակիցը անմիջական եւ կարճատեւ շահերէն մղուած: Հոս կարելի չէ ետդարձ մը չընել դէպի Լիզպոն, ոչ թէ սնամէջ մտամարզանքով զբաղելու համար թէ ան «պարտութի՞ւն» կամ թէ «յաղթանակ» մըն էր Հայաստանի համար, այլ կացութիւնը դիտելու ճակատէն, անկէ դասեր քաղելու դիտաւորութեամբ:

Լիզպոնի մէջ մենք մնացինք առանձին բոլորին դէմ: Աշխարհին դէմ: Բոլոր անոնց՝ որոնք պաշտօն ստանձնած էին, եւ մենք ալ զայն անոնց յանձնած էինք, լուծում մը գտնելու Արցախի հարցին: Հայաստանի կռնակը եկաւ պատին: Կարելի չեղաւ ո՛չ առաջքը առնել այս ընդհանուր դաւին, ո՛չ ալ –ինչ որ քաղաքականօրէն աւելի մտահոգիչ է– նախատեսել նման բանաձեւի մը ժողովի օրակարգին մաս կազմելը: Մեր քաղաքական թէ լրաքաղ շօշափուկները տկար բանեցան: Բացորոշ դարձաւ նաեւ որ մենք ամբողջական բարեկամ եւ կամ դաշնակից չունէինք, այնպէս ինչպէս որ կ՚ըմբռնուի Միացեալ-Նահանգներ-Իսրայէլ բարեկամութիւնը: Ցիուներէն երկիրներէն նոյնիսկ Կիպրոս եւ Յունաստան, ներառեալ Ռուսաստան, Մոլդովա, Վրաստան եւ Ուկրանիա, քուէարկեցին ի նպաստ Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութեան, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ կարեւոր նկատուած հարցերուն մէջ ամէն երկիր կը շարժի միայն համաձայն իր շահուն եւ թէ բախտորոշ պահերուն՝ ակնկալելու երկրի մը համար, ինչպէս որ կ՚ըսէ հայկական առածը, «Հազար ասեղ մի գութնի խոփ չեղնի»:

Լիզպոնէն ետք հայկական արտաքին քաղաքականութիւնը ստիպողաբար նոր ճամբաներ պիտի որոնէ զինաթափ չըլլալու համար: Երեւան իր պետական քաղաքականութեան մէջ նկատի պէտք է առնէ նաեւ, եթէ թոյլ տրուի ըսել, «ապատամարտիկ»ի յարձակունակ քաղաքականութիւնը եւ բազմերես դիւանագիտական աշխատանքները: Ի վերջոյ Արցախի պայքարը ազատութեան եւ ազատագրութեան պայքարն է: Այս քա–

ղաքականութեան առաջին նշանը տեսանելի եղաւ Ժիրայր Լիպարիտեանի յայտարարութեան մէջ, երբ ըսաւ թէ «այսուհետեւ Հայաստան Ազրպէյճանի հետ մի բանակցիր առանց Ղարաբաղի մասնակցութեան»: Քայլ մը աւելին առնելով՝ պէտք պիտի ըլլայ յայտարարել թէ բանակցութիւնները պէտք է ընթանան միայն հակամարտ մայրաքաղաքներուն միջեւ –Բաքու եւ Ստեփանակերտ–, իսկ Հայաստան բարեկամեցողութեան իր ծառայութիւնը կ'ընծայէ հեշտացնելու համար երկկողմանի շփումներուն ընթացքը: Ի վերջոյ, Կրեմլինի ներկայացուցիչները սեղան նստան ոչ թէ Չէչէնիոյ իշխանութիւններուն հետ, այլ չէչէն ապստամբարտիկներու ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք կը ղեկավարէին ազատագրական կռիւները եւ որոնցմէ «ոճրագործ» յայտարարուածները յետագային ներկայացան որպէս թեկնածու նախագահական ընտրութիւններուն: Հայկական դիւանագիտութիւնը նկատի պէտք է առնէ նաեւ որ եթէ Լիզպոնի մէջ Երեւան ելքի դուռ մը ունեցաւ իր վեթոյի իրաւունքը բանեցնելով, ան նման իրաւունք մը չունի ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս:

Այս ուղղութեամբ յատկանշական նշանութիւն կը կրէ Օ-ԷՍ-Սէ-Ըէ-ի Մինսկի խումբի ռուս համանախագահ Եուրի Եուկալովի կոչը՝ թէ Ազրպէյճան եւ Լեռնային Ղարաբաղ պէտք է ուղղակի բանակցին հակամարտութեան կարգադրութեան համար: Ամերիկեան եւ ռուսական կողմերէն նաեւ քիչ մը աւելի մեղմ հովեր զգալի են, երբ պաշտօնատարներ կը յայտարարեն թէ իրենք «չէզոք կ'ուզեն մնալ», թէ «չեն ուզեր միջամուխ ըլլալ լուծում պարտադրելու համար», թէ «հարցին կարգադրութիւնը պէտք է կատարուի խօսակցութիւններով», եւ կամ թէ «իրենք աւելի հետաքրքրուած են շրջանի խաղաղութեամբ քան իրենց քարիւղային շահերով, որոնցմով չէ որ կը ճշդուի իրենց քաղաքականութիւնը» եւայլն:

Ո՛չ մէկ երկիր իրաւականօրէն կրնայ Արցախի հանրապետութեան պարտադրել որ մնայ «Ազրպէյճանի տարածք»ին մէջ, առանց առնուազն միաժամանակ ընդունելու անոր ինքնորոշման իրաւունքը՝ ամբողջական ապահովութեան բացարձակ պայմաններով: Չէչէնիոյ օրինակը պերճախօս է այդ ուղղութեամբ: Նոյնիսկ Մոսկուա համաձայն եղաւ Չէչէնիոյ ինքնորոշման իրաւունքին –իրաւ է հինգ տարուան շրջանէ մը ետք– երբ Ալեքսանդր Լեբէդ ստորագրեց Ասլան Մասխադովի հետ զինադադարի համաձայնութիւնը: Իսկ Արցախ՝ նոյնիսկ Չէչէնիա չէ. ան օրգանական, աշխարհագրական, ժողովրդագրական, պատմական պորտալարով մը կապուած է իր սահմանակից Հայաստանի հետ, եւ որ իր ազատագրական եւ Հայաստանի միացման պայքարը կը մղէր նոյնիսկ համայնավար դաժան պայմաններու ներքեւ: Իսկ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը արդէն կատարած է իր խորհրդարանական եւ նախագահական ազատ ընտրութիւնները միջազգային դէտերու ներկայութեան:

Լիզպոնը եւ անոր յաջորդող նոր իրողութիւնը կրցա՞ն ազգային, քաղաքական եւ դիւանագիտական դասեր դառնալ ամբողջ Հայութեան: Կը խորհինք որ այլեւս բոլորին համար, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռք, յստակ դարձաւ թէ տնտեսապէս, զինուորապէս եւ բարոյապէս զօրացած եւ միակամ Հայաստան եւ Արցախ մըն է որ կարելի պիտի դարձնէ յաղթահարել անխուսափելի դժուարութիւնները, թէ ներկայ պայմաններուն մէջ Հայաստանի ղեկավարութիւնը միջազգային գետնի վարկաբեկելու եւ տկարացնելու հետեւողական արշաւին դէմ միայն այդ ղեկավարութիւնը առանձինը չէ որ կը վճարէ: Անցեալ տարիներուն, մենք միշտ օգտուեցանք Ազրպէյճանի անկայուն ներքին կացութենէն, իսկ վերջերս Բաքու խորհեցաւ թէ հիմա իրն էր կարգը հարուածելու ներքնապէս «տկարացած» Հայաստանը:

Գորբաչովի օրով Արցախի համար ճակատագրական ամիսներուն, միջազգային մայրաքաղաքներուն եւ մեծ քաղաքներուն մէջ սփիւռքահայութիւնը միակամ փողոց իջած էր իր կրօնական, քաղաքական, կուսակցական, միութենական ղեկավարութեան գլխաւորութեամբ քայլարշաւներ, ցոյցեր, նստացոյցեր կազմակերպելու «Ղարաբաղը հայկական է» նշանաբաններով: Ներկայիս նման բախտորոշ պահ մըն է որ կ'ապրի հայութիւնը: Հետեւաբար մեր բոլորին աւագ պարտականութիւնն է մեր ներքին փոքր եսերը եւ խմբակցական նեղ շահերը ծրարել, ինչպէս նաեւ բոլոր ուժերը ներդաշնակել Հայաստանի եւ Արցախի մեր եղբայրներու աշխատանքներուն, ծրագրել զործունէութեամբ ձախողեցնելու ինքնիշխան Արցախի ճակատագիրը վտանգող բոլոր մեքենայութիւնները:

Գ. Ք.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 16-ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի Պապայեան մանկապարտէզի եւ Գոլոլեան վարժարանի ծնողական յանձնախումբին կազմակերպած տօնավաճառը: Եղած են խաղեր, մանուկներու դէմքի յարդարումներ, հալիտի ժամանում, աճպարարութիւն եւայլն, եւայլն:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի Համազգայինի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Փետրուար 14-էն 16 ցուցադրուած են «Հորիզոն»ի արուեստագէտ լուսանկարիչ՝ Հրայր (Բազէ) Խաչերեանի գործերը, փետրուարեան ապստամբութեան 76-րդ եւ Արցախի ազատագրական պայքարի 9-րդ տարեդարձին առթիւ: Ցուցադրուած են 69 լուսանկարներ, զորս արուեստագէտը նկարահանած է Հայաստան եւ Արցախ կատարած իր չորրորդ այցելութեան ընթացքին:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Վարժարանի Բաստրմաճեան սրահին մէջ, Փետրուար 16-ին երաժշտական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ ՀՕՄ-ի տեղւոյն Սօսէ մասնաճիւղին: Հայ թէ օտար հեղինակներու գործերը մեկնաբանած է Շամպըր Սերենատի Նուագախումբը ղեկավարութեամբ Գարօլ Գորմանի: Յայտագրին մաս կազմող յօրինողներն էին Վիվալտի, Շուման, Շուպէրթ, Կոմիտաս եւ Ալան Յովհաննէս:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Ազգային վարժարանի Բաստրմաճեան թատերասրահին մէջ, Փետրուար 15-ին, Հայաստանէն Գանատա ժամանած (Համազգայինի հրաւէրով) ծանօթ դերասաններ՝ Լոռենց Առուշանեան եւ Գուրգէն Սեղրակեան ներկայացուցած են լեհ երգիծագիր – թատերագիր՝ Սլաւոմիր Մրոժեկի «Վըտարանդիներ» թատերգութիւնը, զոր նախապէս բեմադրած էին Թորոնթօ («Յառաջ», Փետրուար 22 / 23):

«ՌԱՋՆԻ»ի սրամտութիւններէն

Հանդիպում են երկու ընկեր.

– Լսիր, մի քանի տալար պարտք տուր մինչեւ աշխատավարձի օրը:

– Իսկ ե՞րբ է աշխատավարձի օրը:

– Գաղափար չունեմ, աշխատողը դու ես, դո՛ւ կ'իմանաս:

ԵՐԲ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԴԷՄ Է ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

Իրանցի լրագրող Սարքուհի որ ամսաթերթի մը խմբագիրն է, Նոյեմբեր 5-ին անհետացած է Թեհրանի օդակայանէն ուր կը պատրաստուէր նստիլ Գերմանիա մեկնող օդանաւ մը: Կասկածները անմիջապէս կեդրոնացած են իրանեան իշխանութիւններու վրայ որոնք երկար ատեն ուրացած են լրագրողին ձերբակալութիւնը, միշտ պնդելով որ ան մեկնած է առանց միջադէպի: Սակայն գերման ոստիկանութիւնը տեղեկացուցած է որ խնդրոյ առարկայ անձը Գերմանիա մուտք գործած չէ: Լրագրողը Դեկտեմբեր 20-ին կրկին յայտնուած է նոյն վայրը – Թեհրանի օդակայանը – մամուլի ասուլիս մը տալու համար: Այդ ասուլիսին յայտնած է թէ Գերմանիա գտնուած է, առանց նոյնիսկ կինը տեղեակ պահելու:

Քանի մը օր ետք, Յունուար 2-ին, երկար նամակ մը գրկած է Շուէտ ապաստանած եղբօրը որ զայն հրապարակած է երբ ամսուան վերջաւորութեան Սարքուհի ձերբակալուած է: Նամակը լոյս տեսած է Լոնտոնի արաբական «Քայհան» թերթին, բրիտանական եւ գերմանական մամուլին մէջ: Լրագրողը այդ նամակին մէջ պատմած է Նոյեմբեր 3-ի անյայտացումին հետեւած գողգոթան: Զինք խոշտանգած, անարգած են, ստիպած որ սուտեր գրի առնէ, ըսէ թէ կապ ունէր օտար դեսպաններու հետ, անոնց գործակալն էր, եւայլն:

«Առանց սահմանի բժիշկներ»ու կազմակերպութիւնը մտահոգ է անոր կեանքին մասին, մանաւանդ որ Սարքուհի 1994 Դեկտեմբերին կոչ մը հրապարակած էր ուրիշ մտաւորականներու հետ, ուղղուած իրանեան իշխանութիւններուն, որպէսզի վերջ տան գրաքննութեան: Այդ կոչը ստորագրողներէն երեքը այդ թուականէն ի վեր մեռած գտնուած են:

Գերմանական օրաթերթի մը համաձայն Սարքուհիի հալածանքը մասամբ կրնայ կապ ունենալ իրանեւգերման խնդրի մը որուն մասին դատ մը բացուած է Պէռլինի մէջ, անցեալ Դեկտեմբերին: Դատին ամբաստանեալներն են Իրանի իշխանութիւնները. անոնք կը մեղադրուին Պէռլինի գիշերային ակումբի մը դէմ մահափորձի մը բուն պատասխանատուները ըլլալով. այդ մահափորձը բազմաթիւ անձերու մահուան պատճառ եղած էր որոնց մէջ կային իրանցի ընդդիմադիրներ ու քիւրտ չարքայիններ: Այդ մասին Սարքուհիի «խոստովանութիւնները» որոնք տեսագրուած են ոստիկաններու բեմադրութեամբ, կ'ըսեն թէ արարքը Գերմանիոյ գործն է: Անկարելի չէ որ Իրան այդ տեսագրութիւնը գործածէ նեղելու համար Պոնը: Մինչ այդ, լրագրողը միշտ թաքնուած կը մնայ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Սիրուն Օրիորդը թերեւս կռահեց որ սուտ կը խօսիմ, բայց փափկութեամբ պատասխանեց.

– Վնաս չունի, բարեբախտաբար իրարու հանդիպեցանք եւ եթէ արգելք մը չունիք՝ կրնանք երթալ մեր «բանակատեղի»ն:

– Ձեր տրամադրութեան ներքեւ եմ, մանաւանդ թէ ուրիշ կերպ կարելի չէ ընել, քանի որ ձեր կալանաւորն եմ:

– Դժգո՞հ էք ձեր այս վիճակէն:

– Ընդհակառակն:

Երկուքս միասին մեր ճամբան շարունակեցինք Պուլվար տէ Իթալիէնէն դէպի Օփէրայի հրապարակը:

– Հեռո՞ւ է մեր երթալիք տեղը, հարցուցի:

– Ո՛չ, հոս մօտը, Ռիւ Օպէր, թիւ 3, Օփէրայի ձախ կողմը:

Արդարեւ քանի մը վայրկեանէն հասանք ցոյց տրուած հասցէն եւ մտանք մեծ շէնքէ մը ներս, որուն մուտքին վրայ սա արձանագրութիւնը կար. «Փրկութեան Բանակ»:

Իսկոյն կացութիւնը ըմբռնեցի: Փրկութեան Բանակին անունը յաճախ լսած էի, նոյնիսկ Պոլիս գտնուած միջոցիս, միայն թէ կը կարծէի որ այդ բանակը լոկ Անգլիոյ մէջ գոյութիւն ունի:

Նեղ ու երկար նրբանցքէ մը անցնելէ ետքը հասանք դրան մը առջեւ, որուն քով կեցած էր տարէց կին մը:

– Մաժօռ (Հազարապետ) Ջարլը հո՞ս է, հարցուց ընկերակիցս:

– Այո՛, Օրիորդ:

Օրիորդը դուռը բացաւ եւ երկուքս միասին ներս մտանք:

Ընդարձակ սրահի մը մէջ ուր բազմաթիւ աթոռներ շարուած էին, քառասուն տարեկանի մօտ, լայն ուսերով, յաղթանդամ մարդ մը վեր վար կը քալէր, զինուորականի կեցուածքով, ձեռքը փոքրիկ թերթ մը բռնած:

Մեզ տեսնելուն պէս ընդառաջ եկաւ:

Սովորական բարեւառութէ ետքը՝ Օրիորդ Ատէլ ըսաւ.

– Հազարապետ Ջարլ, ներեցէ՛ք որ ձեզի ներկայացնեմ նոր կալանաւոր մը, Պարոն Երուանդ Օտեան, Քրիստոնեայ Հայ մը...

– Ան որ Ռիւ տը Թրէվիզի ամբոխին մէջ գերի բռնուած է, ընդմիջեց Հազարապետը գոհունակութեան ժպիտով մը:

– Նոյնինքն ... ինչպէ՞ս, արդէն իսկ լուր ունի՞ք:

– Հիմա կարդացի մեր պաշտօնաթերթին մէջ...

Եւ Հազարապետ Ջարլ ցոյց տուաւ ձեռքը գտնուած փոքրիկ թերթը:

– Ի՞նչպէս, արդէն հրապարակ ելա՞ծ է թերթը, գոչեց Օրիորդ Ատէլ, ուրեմն հարկ է որ ցրուեմ:

– Դեռ նոր, հինգ վայրկեան առաջ բերին, պատասխանեց մարդը:

Փոխանակուած այս խօսքերը բնականաբար խիստ շահագրգռեցին զիս: Կ'ուզէի ժամ առաջ գիտնալ թէ ի՛նչ գրուած էր իմ մասիս, ուստի ըսի.

– Խնդրեմ, Պարոն, կրնա՞ք ցոյց տալ իմ մասիս գրուածը:

– Ահաւասիկ, պատասխանեց Հազարապետը թերթը ինծի երկարելով եւ անոր մէջ հատուած մը մատնանշելով:

Փոքրիկ լրագիրը Փրկութեան Բանակին պաշտօնական օրկանն էր՝ «Ընդ առաջ», որուն մասին արդէն խօսեցայ: Իսկ ինծի վերաբերեալ հատուածը, թէեւ բառ առ բառ չեմ յիշեր, բայց մօտաւորապէս հետեւեալն էր.

«ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ. – Թրէվիզի ամբոխէն ուրախառիթ լուր մը առինք թերթերնիս մամուլը դրուած պահուն: Թշնամի բանակէն Արեւելքցի երիտասարդ մը, Պարոն Օտեան, երկամսեայ պայքարէ մը ետքը, անձնատուր եղած է մեզ եւ անդամ արձանագրուած է հակալքօլական ընկերութեան: Յիշեալ Պարոնը Քրիստոնեայ եւ հմուտ Ս. Գրոց՝ կը խոստանայ նոր ուժ մը ըլլալ մեր բանակին համար: Օրհնութիւն եւ փառք Տիրոջ»:

– Այս թերթը կրնա՞մ քովս պահել, հարցուցի Հազարապետին:

– Բնականաբար:

Օրիորդ Ատէլ ինծի դառնալով, ըսաւ.

– Ես պէտք է որ երթամ մեր թերթը ցրուելու համար, դուք հոս ինծի սպասեցէք, ժամը հինգին, այսինքն քառորդէ մը, ռազմափորձերը կը սկսին այստեղ եւ մինչեւ եօթը կը տեւեն, ես ալ մինչեւ այն ատեն կուգամ ու միասին կ'երթանք մեր ճաշարանը ... Չըլլայ որ իմ գալէս առաջ մեկնիք, յետոյ պատիժ կը կրէք:

– Օրիորդ, ձեր հրամանէն դուրս չեմ ելլեր, պատասխանեցի:

– Մեր Օրիորդ Ատէլը քիչ մը խիստ է իր կալանաւորներուն նկատմամբ, բացատրեց Հազարապետ Ջարլ դէպի ինծի դառնալով, բայց միեւնոյն ատեն ալ շատ հոգածու եւ բարեացակամ է, միայն թէ պէտք չէ անսաստել իրեն:

Օրիորդ Ատէլ զիս սիրուն ժպիտով մը վարձատրելէ ետքը մեկնեցաւ:

– Օրիորդը Փրկութեան Բանակին մէջ աստիճան մը ունի՞, հարցուցի Հազարապետին երբ առանձին մնացինք:

– Պարզ ենթասպայ մըն է տակաւին, պատասխանեց բարձրաստիճան զինուորականը, բայց մեծ ապագայ ունի, որովհետեւ քաջասիրտ ու յանդուգն է. բախտաւոր էք որ այսպիսի արի ենթասպայի մը հսկողութեան ներքեւ կը գտնուիք:

– Գերութեանս միակ մխիթարութիւնն է այդ, պատասխանեցի ժպտելով: Բայց ըսէք տեսնեմ, ի՞նչ յանդգնութեան փորձեր տուած է մինչեւ հիմա:

– Այս բոպէիս իսկ ատոր ապացոյցը տալու վրայ է, գոչեց Հազարապետը:

– Ի՞նչպէս, բացատրեցէ՛ք խնդրեմ:

– Պարզապէս մեր թերթերը ցրուելով Փարիզի թաղերուն եւ մանաւանդ գործաւորական շրջանակներուն մէջ:

(Շար. 97)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. — Ամն 8000 Ֆր. առ ի գնահատութիւն «Յառաջ»ի ճիգերուն հայերէնի որակեալ տեւականացման համար:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
UGAB — JEUNES

90EME ANNIVERSAIRE
FESTIVITES DE CLOTURE
sous la présidence du
DR EDOUARD ATTAMIAN

EXPOSITION

«GRAPHIQUE» et «SCULPTURE»
de
HAROUTIUN YEGMALIAN

Vernissage le Mercredi 5 Mars à 20 h 30

Exposition du 5 Mars au 24 Mars de 18h à 22h (sauf samedi et dimanche)

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համէլ ընտանիքը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 11–ին Փարիզի Հայ կաթողիկէ Աթոռանիստ Եկեղեցին 13, rue du Perche — 75003 Paris

ՎԻՉԷՆ ՀԱՄԷԼ-Ի

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ օր, Մարտ 1–ին, ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տունը:

Կարեւոր օրակարգ, բոլորին ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն

կը ներկայացնէ

«Հայ աշխարհիկ աւանդական երաժշտութիւնը»:

Դասախօս՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

— Գեղջկական, գուսան — աշուղական, գործիքային, քաղաքային երաժշտութիւն . . . :

— Ձայնագրուած երաժշտական օրինակներով եւ կենդանի կատարում՝ ՎԻՐԺԻՆԻԱ ՓԱԹԹԻ

Չորեքշաբթի, Մարտ 5
Երեկոյեան, ժամը՝ 8·30–ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն
Տ. եւ Զ. Տէմիրճեան սրահին մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

ՍԲՐՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Ձեզ կը հրաւիրէ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք Ի

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն
Ա Ւ Ա Ն Դ Ա Կ Ա Ն Ի Ր Ճ Ա Շ Ի Ն

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 12·30–ին
Պատարագէն ետք

Արծրունի Զօրաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Հաճեցէք ապահովել ձեր տեղերը Հեռաձայն. —
04 – 42 – 22 – 08 – 52
կամ՝
04 – 91 – 37 – 50 – 73

Մասնակցութիւն՝ 100 Ֆր.:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

R E P A S

Comme chaque année, la Croix Bleue de Lyon-Villeurbanne organise un repas, le 5 mars à 12 heures, après la messe de mi-carême, dans la salle de l'Eglise Arménienne en l'espace Garbis Manoukian, 40, rue d'Arménie, 69003 Lyon.

Les personnes intéressées peuvent téléphoner pour réserver avant le 28 février aux numéros suivant :

04 78 97 08 81
04 78 93 57 43 M.C.A.V.

— *Prix du repas 70 F.* —

TEBROTZASSÈRE

L'ECOLE TEBROTZASSERE
et les CULTURALES (*)

présentent

— La *CHORALE DE L'ECOLE* (sous la direction de Haïg Sarkissian)

— et l'*ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN* A R A X E et S A S S O U N de Marseille.

le Samedi 1er Mars
à 20 heures 30 précises

au Centre Culturel Thierry-Le-Luron
9, Bd du Midi, 93 Le Raincy
(Réservation : 01. 43. 81. 01. 72)

(*) *Association culturelle du Raincy*

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS A PARTIR DE 3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN - PARIS 96

ECOLE ARMENIENNE
« *S I A M A N T O* »
DE BAGNEUX

DINER DANSANT

Samedi 8 Mars de 20h à l'aube

en présence de Mme **Janine JAMBU**
Maire de Bagneux, Députée des Hauts-de-Seine

Avec la participation de
Marten **YORGANTZ**
et son Orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels, Bagneux

— *Parking assuré* —

Réservez vos places auprès de :
Yeghja Chirinian
01. 46. 65. 51. 04. (Après 19h).

LE CENTRE CULTUREL SAINT MESROB
vous invite à participer à l'émotion de la découverte d'un manuscrit
et à son patient travail de décryptage :

UN TRAITÉ ARMÉNIEN CHALCÉDONIEN DU VIIème SIÈCLE?

Conférence donnée par **BERNARD OUTTIER**
arménologue, chargé de recherche au C.N.R.S.

Le jeudi 6 mars à 20 heures 45

dans les locaux du Centre Saint-Mesrob, 10 bis, rue Thouin, Paris Ve
Mo Cardinal Lemoine ou Monge ——— *Entrée libre* ———

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

S E J O U R D ' E T E

R E C H E R C H E

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1997 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant. —

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assistants sanitaires;**
- **Economes.**

Ecrire à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite de candidature: 1er mars 1997.

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

son Repas annuel

au profit de ses œuvres linguistiques

Le Dimanche 16 MARS à 12 heures 30

A L'ECOLE ARMENIENNE TARKMANTCHATZ
19-27, Sentier des Epinettes, Issy-les-Moulineaux
Mo Mairie d'Issy — Bus 169, arrêt : Défense-Egalité

Partie Artistique
VAHAG, ZEPUR ET MANOUCHAG HANTCHERIAN
interprètent Bach et musique arménienne au violon, violoncelle et guitare
LA TROUPE AKHTAMAR
présente des danses arméniennes
Distribution des Prix
aux Lauréats des Concours de Rédaction et de Récitation
du 14 Avril et du 5 Mai 1996

I N E D I T :
CONCOURS D'ANECDOTES SUR PLACE RACONTEES EN ARMENIEN
Premier prix : Un billet d'avion

Participation au repas : 200 F.
Réservation des tables : 01 46 45 60 55 (journée)
01 47 50 97 51 (après 18h).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Թովմաս Թովմասեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմինը փոխան ծաղիկի շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Կարպիս եւ Մարի Ջիլինկիրեանէ (Գոլոմպ), 250 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Գերնար Սայրենէ (Իսի), 300 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ռեժիս եւ Էլիզապէթ Ջիպուքճեանէ (Գլամար), 500 Ֆր. Գլօտ Գափամաճեան ընտանիքէն եւ 300 Ֆր. Սալմասլեան ընտանիքէն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խղճալինի հետեւեալ նուէրները.

Պ. Կրէկուար Տիրեան 400 Ֆր., Տիկին Ալիս Մուրատեան 500 Ֆր., Տիկին Փարիս Քիրլեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Նորատունկեան 2000 Ֆր., Պ. Ժան – Մարկ Թոքաթլեան 100 Ֆր., Պ. Ռոժէ Թոփալեան 850 Ֆր., Պ. Յակոբ Ճիրեան 250 Ֆր., Պ. Թորգոմ Պասմաճեան 100 Ֆր., Պ. Շառլ Մարտինեան 200 Ֆր., Տիկին Մարի Դերձակեան 400 Ֆր., Տիկին Ագնիւ Պագդալեան 200 Ֆր., Փրոմաթ Լապօրաթուար 1000 Ֆր., Տիկին Մարի Այվազեան 300 Ֆր.:

(Շար.)